

FERNANDI VASQVII

PINCIANI DE MENCHACA IVRECONSULTI

HISPANI, IN SVMMO DOMINICAE REI PHILIPPI

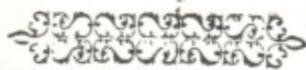
HISPANIARVM REGIS CATHO. POTENTISSIMI

PRAETORIO SENATORIS.

CONTROVERSIARVM ILLVSTRIVM,

ALIARVMQVE VSV FREQVENTIVM,

LIBER SECVNDVS.

CAP. LI.

PRÆSCRIPTIO-
num materia summi
momenti est.

Præscriptionum ma-
teria quatuor princi-
pijs seu elementis cõ-
sistit.

Mundus constat qua-
tuor elementis.

- 1 Ductio huius tractatus.
- 2 Elementa inuicem conuertuntur.
- 3 Ductio partis prime.
- 4 Ductio præscriptionum & usucapionum.
- 5 Præscriptio & usucapio an differant inter se.
- 6 Præscriptio quare introducta.
- 7 Domina essent in incerto cessante præscriptione.
- 8 Terrarum dominium iure gentium primo erat in communi.
- 9 Patria hominis est omne solum.
- 10 Communia sunt terra, aer, aqua.
- 11 Ius gentium primo appellatur naturale.
- 12 Terra dominium non præsumitur nisi probetur.
- 13 Terra dominium probari nisi præscriptione non potest.
- 14 Dominium ut probetur.
- 15 Probatio leuior sufficit in incidentibus.
- 16 Dominium plene probatur per præscriptionem.
- 17 Titulus suppletur adiectione temporis.
- 18 Dominium sine præscriptione, probatur in actionibus & in rebus mobilibus.
- 19 Dominium cadit in iuribus & in incorporalibus.
- 20 Præscriptiones sunt iuris ciuilis.
- 21 Obligatio naturalis an perimatur præscriptione.
- 22 Præscriptiones nunquam fuissent si ius civile non esset.
- 23 Dominium præscriptioe quesitum an princeps adimat.
- 24 Præscriptio triginta annorum iure. sforum non erat cognita.
- 25 Præscriptiones non tenent extraneos à iurisdictione

- 29 ne principes aut priuatos.
Princeps cum subdito contrahendo non obligatur ciuiler, sed solum naturaliter, sed ea naturalis, obligatio efficax omnino est.
- 30 Principes aut populi liberi inter se iure naturali, & gentium non ciuili ligantur.
- 31 Ius ciuile non ligat principes aut extraneos à iurisd.
- 32 Peregrinus expers testandi actiue & passiuè.
- 33 Hispania etiam de iure non subest imperio.
- 34 Contractus sunt informes inter extraneos à iurisdictione populos principes priuatosq; homines, inter quos omnes nude conuentiones & naturales obligationes efficaces sunt.
- 35 Ambasciatores iure nat. & gentium non ciuili utuntur.
- 36 Præscrip. & iura ciuilia cessant in extraneis populis principis priuatis hominibus.
- 37 Hispanorum regum ius quo ad ecclesiastica.
- 38 Patronatus iura iustius conceduntur terræ ab infidelibus debellatæ causa quam dotationis causa.
- 39 Iuri canonico subsunt omnes Christiani.
- 40 Homines à suis negotijs & prouincijs auocari necessitate non cogente noxium. & contra naturalem iustitiam est.
- 41 Ius posituum aut consuetudines inducere non possunt iustitiæ naturali aduersatur.
- 42 Intellectus infirmitas est querere legem ubi naturaliter sentimus.
- 43 Notorietas superat omne genus probationis.
- 44 Iustitia naturalis est incommutabilis.
- 45 Navigatio impossibilis ferè & noxia reputatur.
- 46 Impossibile reputatur quo est nimis difficile.
- 47 Impossibile nulla obligatio.
- 48 Impossibilia an possit Deus.
- 49 Immemorialis præscriptio que dicatur.
- 50 Ius naturale & diuinum non immutantur per abusus.
- 51 Ius posituum iuris naturalis repetituum non naturale, sed posituum dicitur.

- 52 Abstinenti beneficium esse prætorium non civile.
 53 Ius nouum per adiectionem, uel detractiōem fit quo ad particulam solum additam, uel detractam.
 54 Intell. Ius civile, ff. de iust. & iur.
 55 Ecclesiastica iurisdictione iustius exercenda quàm profana.
 56 Iustitia uirtutum regina.
 57 Ecclesiasticorū iniustitia turpior quàm profanorū.
 58 Filius similis patri.
 59 Generatum simile generanti.
 60 Filia similis matri.
 61 Deus dat omnem potestatem.
 62 Operibus credendum.
 63 Opera indicant autorem.
 64 Veritatis causa admissa non sunt ad contrarium cōuertenda.
 65 Deus malum facere nequit.
 66 Impossibilia sunt quæ turpia sunt.
 67 Potentia mentita.
 68 Dei omnipotentia.
 69 Dei prouidentia mundus regitur.
 70 Dei prouidentia mundus non solum in uniuersis, sed & in singulis regitur.
 71 Populi uox Dei uox est.
 72 Princeps iure naturali ciues ab omni læsione tueri tenetur.

COLLIGITVR ex principali nostra conclusione an ualeant leges præscriptiones inducentes, mouet quæstionem, quæ ut principum ita & legum imperium ut profint non ut nocent datū creaturq; (ut supra, lib. j. cap. j. cum sequen. milies ad monuimus) fuit, iniquissimū autem est, & sic nociuum præscriptionis remedium ut mox probabimus, ergo eę leges non deberent ualere. hac ergo occasione, & quia nostræ professioni dum de controuersis illustribus, & frequentibus agere profitemur nulla quàm præscriptionū materia aptior, aut accommodatior uideatur, (quia siue ad frequē tē iudiciorum usum respexeris, hac materia nihil usitatius, utpote quæ sit ferè unica spes, & probatio, & thesaurus omnium siue dominiorum siue iurium mortalis generis, siue etiam regum, principum, Imperatorum iura, statumq; intuearis in sola præscriptione temporisque uetustate tãquàm in fidelissimo quodam thesauro ac ditissimo reposita inuenis, ut propè edocebimur,) ideò hanc materiam per hunc tertium librum peragemus, non tamen eo animo ut longiores aliorum de hac re commentarios, huc transcribere (nostrorum more) uelimus, sed ut circa ea dumtaxat uersetur, quæ ab alijs uel præmissa, uel parū fecerunt.

Præscri-
ptionum
materia
sumi mo-
dū est.

liciter aut minus dilucidè tradita inuenimus.

Porro ꝑ ut rerum natura in quatuor consistit elementis, ita & usucapionū præscriptionum uel natura, & tota materia in quatuor nititur ceu elementis, & principijs, scilicet, in possessione, traditione, titulo, bona fide, ea autem quatuor elementa eleganter philosophi ijdemq; uates modulati sunt.

Vnde Ouid. lib. 15. Metamor. sic cecinit

ꝑ Quatuor æternus gentilia corpora mundus
 Continet, ex illis duo sunt onerosa, suoquàm.
 Pondere in inferius, tellus, atque unda feruntur.
 Et totidem grauitate carent, nulloq; præmente.
 Alta petunt, aer atque aere purior ignis.

Idem libr. i. fastorum.

Altum petit stamma, propior locus aera cœpit

Sederunt medio terra fretumq; loco.

Manilius lib. i. astronom.

Ignis in athereas uolucer se transtulit auras,

Summaq; complexus stellantis culmina cœli,

Flamarum nullo naturæ menia fecit.

Proximus in tenuis descendit spiritus auras

Aeraq; extendit medium per inania mundi,

Ignem flatus alit, uicinus subditus astris.

Tertia fors undas strauit, flatusq; natantes

Aequore perfudit toto nascentia ponto,

Vt licor exhalet tenuis, utque euomet auras,

Aeraq; ex ipso ducentem semina pascat.

Vltima sub sedit glomerato pondere tellus.

Quòd autem omnes præscriptiones in quatuor ueluti elementis & principijs ceu principijs, consistant hoc est in possessione traditione, titulo, bona fide, id ut notissimum est. (pl. uni. in prin. C. de usuc. transfor. in prin. inst. de usucap. cū mille similibus, infra allegandis) ita quòq; longissimū esse constat, ut edocebimur ꝑ totā secundā tertiā, & quartā partē huius præscriptionū tractatus, quæ sex partibus cōstabit.

Prima cōtinebit decē quōnes quæ utpote ad totam materiā cōes faciliores reddent eorū omnium quæ dicenda sunt cognitionem.

Alterā ad possessionem & traditionem rerum præscribendarum pertinebit.

Tertiā ad titulum spectabit.

Quarta bonam ad fidem adspirabit.

Quinta res quæ præscribi possunt quæ uel nō possunt captabit.

Vltima eos casus remissiuè quæ ad præscriptionis rescissionē pertinere uidentur cōplexa, sine huic præscriptionum tractatui imponet.

Verum istarū ex partiū singulæ in reliquarū materiam & ueluti possessionē non poterunt non inferre pedē, ad id cogente materiarū affinitate eo, quod ipsis quoq; primis elementis, ut quotidie & incessanter contingat summus illerum opifex & parens Deus ordinauit.

Vnde

Præscrip-
materia
principijs
ce uelem-
tis consi-
stit.

3
Mundus
constat
quatuor
elementis.

4
Diuisio
huius ma-
teriae.

Vnde Ouidius lib. 15. Metamor. sic philosophatus est.

*Que quaquam spatio distant, tamen omnia fiunt
Ex ipsis: Et in ipsa cadunt resolutaq; tellus:
In liquidas rarefcit aquas, tenuatur in auras,
Aerq; immorant, dempto quoq; pondere rursus,
In superos aer tenuissimus emicat ignes,
Inde retro redunt, idemq; retexitur ordo,
Ignis enim densum spissatus in aera transit,
Lame in aquas, tellus glomerata cogitur unda.*

PRIMA PARS PRINCIPALIS.

6 In primis itaque videndum est † quid sit usucapio, deinde ut differat à præscriptione, vel à consuetudine. Tertio, quare fuerit introducta. Quarto quo iure recepta fuerit. Quinto, an aduersa sit rationi & iuri ac æquitati naturali. Sexto, an præscriptio perimat vtranc; obligationem tam civilem, quàm naturalem. Septimo, an dominium directum præscriptione acquiratur. Octauo, an obligatio ex delicto orta præscriptione primatur. Nono, an præscriptio impediatur litis ingressum vltimo an tempus perimat an trāferat ius nostrum. Quo ad primum † usucapio est acquisitio, vel adiectio dñij, per cōtinationem possessionis temporis lege diffiniti, supple cōtutgens, ita ait Iureconsultus in l. 3. ff. de usucapion. circa cuius definitionis tuitionem multus (iudice me) esse videtur Ioannes Imolenfis, in d.l. 3. & Felinus & Philippus Decius in rubrica. de præscript. & nouissimi post alios. in capitu. possessor, de regulis iuris libr. 6. Pa normita. & alij in d. rubri. notant enim Iureconsultum eo, quod ab effectu usucapionem definit, nec aduertunt Iureconsultis solenne esse fuisseq; semper aut plerūq; ita (Iuris disciplina id exigente) iurium materias definire ut in l. 1. ff. de tutelis in princip. institut. eod. titulo, in l. Imperium, ff. de iurisdic. omniū iudicum in l. 1. ff. de testamen. & in l. 1. ff. de legibus, & textus uulgo notus, in l. legatum est, ff. de legat. 2. l. legatum est, ff. de legat. primo. §. legatum est. institut. de legat. & in princip. instit. de obliga. & in princip. institut. de actio. & alibi sæpe, ut nos tradidimus in tracta. de success. progressu. lib. 1. in præfa. numero 64. post Alphonsum Castrensem de potestat. legis pœnalis libr. 1. capit. 2. Cagnol. & alij in l. omnis de finitio, ff. de regulis iuris, alijs ergo ociosis hanc quæstiones uelitandam relinquamus, nobis autem superque esse debet ipsa Iureconsulti definitio, quam improbare nefas est. Et cum ea transit Franciscus Balbus, de præscriptio. in prima parte, quæstione prima. Azo. in

summa, C. de usucapion. pro empto. ad princip. & alij. & uide omnino, quod dixi infra. c. in cip. quo ad octauum est. in 8. q.

† Quo ad secundum ut usucapio differat à 8 præscriptione plerunque traditum est, usucapionem ad mobilia præscriptionem ad mobilia pertinere ita gloss. in l. secunda. ff. de usucapio. gloss. in princip. institut. eodem titulo in uerb. usucapiantur gl. decimafexta quæstio. 3. in summa. id quod procedit uoce anguste sumpta, nam hi termini pæsim conuertuntur ut per omnes ferè leges sub titulo ff. de usucapio. apparet & differunt Balbus in dict. l. par. quæstio. 3. Felinus & Decius ubi supra. & nouissimi in dict. capitu. possessor, ad princip. post gloss. in l. tertia. ff. de usucapio. Bald. in l. prima colum. 3. uers. nec puto. C. de ser. fugitiuis per Aretin. in l. Pomponius. §. cum quis ff. de acquir. poss.

Quo † ad tertium nempe quare usucapio fuerit introducta, respondet Iureconsultus in l. prima. ff. de usucapion. id admissum ne rerum dominia in incerto essent, & ne lites essent immortales. l. fina. ff. pro suo, † ne ue domini perpetuo timore rerum suarum amittendarum cruciarentur l. cum notissimi, in princip. C. de præscript. triginta annorum, ut per Bald. in repeti. l. primæ. in colum. tertia. C. de emancipatio. liberorum Balbus de præscript. part. prima quæst. quarta. Azo. in summa. C. de usucapio. pro emp. in princip. Sed quonam modo deducitur lites fore immortales dominiaq; rerum fore in incerto, si præscriptiones inuentæ non fuissent, † Et sanè perspicuum, id est, nam principio generis humani omnia erant in communi præsertim agri & campi ut est uera & communis opinio, quam tenent Paulus Castrensis, & alij in repe. l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iure, unde Horatius satira. 2. libr. 2. sic cecinit.

*Nam proprie telluris herum, natura neque illum,
Nec me, nec quenquam statuit, nos expulit ille,
Illum aut nequities, aut uasri inscicia iuris
Et Vergilius lib. 2. Georgicorum.
Ante Iouem nulli subigebant arua coloni
Nec signare quidem aut partiri limi te campian
Fas erat, in medium quærebant
Et Seneca in Hippolyto.
Hoc equidem reor
Vixisse ritu, prima quos mistos dies
Profudit, nulla lis auri fuit.
Cæcus Cupido, nullus in campo sacer.
Diuisit agros arbiter, populis lapis
Et hac habita ratione Stadius sic canebat
† Omne homini natale solum
Eadē cōsideratione Qui. li. 1. Fast. canebat.*

8 Præscriptio & usucapio, an differant inter se.

9 Præscriptio quare introducta.

10 Dominiæ essent in incerto ceterante præscriptio.

11 Terrarum dominium iuregenitum primæuo erat in communi.

12 Patria hominis est omne solum.

Omne solum forti patria est ut piscibus æquor

Et uolucris uacuo quidquid in orbe patet

Nimirum eorum collectio erat quod ut uolucres seu æreum genus in cælo uel aère, ut quæ squamea turba in æquore uel ponto nihil proprium habent præter uelum communem, ita & humanum genus, in terris communem usum non secus quam reliqua animantia terrestria haberent, & præterea nihil, saltim quod ad ius proprietatis aut dominij in particulari attineret, & Quid. lib. 6. Metamor. sic modulatus est.

13
Cita sunt
terra ær
aqua.

Quid prohibetis aquas, usus cõmunis aquarum est

Nec solum proprium natura, nec aëra fecit

Nec tenues undas, ad publica munera ueni

14
Ingenitum
procreatum
appellatur
naturale.

Ista erant uerba terræ aliquid terræ proprium cuiusquam esse uerantis & omnia esse cõmunia asserētis, facit tex. in §. singulorum, inst. de rerum diuisione. † quum ergo tam inspecto iure naturali quod iure gērium primæuo (quod similitur naturale ius appellatur ut supra lib. 1. in præfa. nume. 18. differuimus & attingimus de succ. crea. lib. 1. in §. 1. num. 2. & 41.) omnia essent communia præsertim omnes agri, campi,

15
Terræ do
minij nõ
presumi-
tur nisi p
betur.

prædia, & reliqua immobilia, † superest. ut qui aliquid immobile suum esse duxerit illud probare debeat, quia contra se habet præsumptionem iuris, cuiusque is dicat quod ius olim erat commune degenerasse ad se quod; solum in particulari pertinere cõpisse, id probare necesse habet, cum talis assertio in facto consistat, quod non presumitur nisi probetur. l. in bello. §. facte. ff. de capti. l. si emancipati, ibi, te quod; emancipatum probatum fuerit, ubi notat Ias. C. de colla. † & id factum non solum probari oportet, sed etiam ea probatio si remoueremus usum præscriptionum esset penè impossibilis, nisi quis ostenderet testamentum primi parentis Adami, quo quopiam forte prædium aut prædia sibi relicta fuisse appareret, aliter enim & si probet se emisisse parum iuuat cum per hoc non appareat an ueritor dominus fuisse, nec potuerit uerides plus iuris in emptorem transferre quod ipse haberet. l. nemo plus, ff. de regul. iur. c. nemo potest plus, eod. tit. lib. 6. l. traditio, ff. de acqui. rerum domi. quimimo & si (ut ioci causa id dixerimus) Adami testamentum ostenderet nihil iuuaret quia se ab Adamo magis descendere quod reliquos homines probare non posset, ut interea omittam tam antiquum instrumentum authenticum esse probari non posse, & ita in specie quod dominium immobilium probari sic improbabile nisi per præscriptionem tenent licet non ita dilucidè probent glo. in l. cum res. C. de probati. quam sequuntur communiter Doctores ibi, ut tradit Nicolaus Boerius de cõsuetudine. 47. alia insuper ex dicto num. 35. Paulus Ca-

strensis & Iacobinus de sancto Georgio in l. si quis seruo. C. de furtis. Alex. cõsi. 4. col. 2. lib. 2. Dynus, Bar. Albericus, Paulus Castrensis & alij præsertim Alexander in l. si sic. §. 1. ff. delegat. Idem Alex. consil. 180. col. 4. lib. 7. & consil. 71. col. 1. lib. 1.

Hinc † est quod licet quis probet se habere alius cuius rei possessionem cum legitimo titulo, se quod; tanquam dominum fructus illius rei nomine, & sibi met non etiam alteri percipere, adhuc non intelligitur se dominum sufficienter probasse, ut sentiunt Glo. d. l. cum res, & omnes illi quos supra allegauimus, sentit glo. in l. 7. C. de probati. Bal. in sua praxi. tit. de extraordi. q. 4. & Boerius ubi supra num. 2. uerfi. sed glof. Id quod procedit quando dominium deducitur in iudicium per modum actionis & principaliter, quale est in rei uendicatione in qua dominium uenit probandum principaliter. l. 1. C. de alien. iudi. mu. cau. facta. l. 1. ff. eod. tit. l. doce ancillam. C. de rei uendi. nam & si probarem contra possidentem me ab hinc annos forte duos fundum de quo lis erat per quadriennium possedisse, fructus quod; ipsius ut dominum percepisse, reliqua quod; omnia ut uerum dominum & quæ à dominis fieri solent egisse, adhuc contra illum possessorum minime obrinerem. Ceterum si non principaliter sed incidenter tandem dominium deduceretur in iudicium, tunc is modus probationis sufficeret ad inducendam dominij probationem, ut est recepta opinio in locis mox referendis.

† Unde si domum tuam domum meam seruitutem debere dicebam, & ostendi legitimum titulum istius domus, quam esse dicebam, me quod; eam possidere, ea quod; uti & frui non secus quod ueris dominis, solenne est edocui. tunc sufficienter dominum me esse uideo probasse, unde si huic domui domum tuam seruitutem debuisset ostendatur legitime, obtinebo, & is esse sollet frequentissimus aduocatorum usus allegatum quem cum legitimo titulo aliquam rem tenuisse & possedisse eius quod; fructus tanquam uerum dominum percepisse, reliqua quod; omnia egisse quæ à ueris dominis fieri solent. nam per hoc intelligitur dominium presumptiue probatum non alter quod presumptiue fatuus ex ineptis dictis uel factis quis probatur, ut tenuerunt glo. in l. pen. uerbo amoueri. ff. de condit. inst. & ibi Bal. Angelus & Paulus Castrensis. Bar. Bal. Paulus Castrensis, & alij in l. Titia, per text. ibi. ff. de solut. est tex. melior de iure secundum Nicolaum Boerium. d. decis. 47. n. 1. in l. filiusfama §. ijdem principes. ff. de leg. 1. Barbarius consil. 50. nu. 1. lib. 1. Iacobus de Arena & Bar. in d. l. pe. Antonius Butrius & Abb. siculus in c. cum ad sedem.

17
Dominij
ut probetur.

18
Probatio
leuior sufficit iudicantibus.

ad sedem, de restit. spoliatorum Innocentius
 in c. illud, de presump. Bar. consil. 110. quidam
 mafolus. Idem Bar. in quest. incip. mulier ha-
 bens amplum patrimonium, col. pe. Glo. i l. sicu-
 ti qd quazatur, ff. si seruitus vdicetur Glo. iun-
 ta textui in l. 1. ff. famil. ercisc. & ibi Florianus
 tradit Raphael Cumanus consil. 150. ad finem.
 Pet. Philippus Corneus consil. 48. lib. 3. Andreas
 Barbo. consil. 8. lib. 1. Alexander consil. 4. lib. 2. Idē
 consil. 103. num. 10. lib. 7. Iaf. post Bar. ibi in l. si
 prius, ff. de oper. noui nunti. & plene per Boe-
 rius vbi supra, & Corneus consil. 19. lib. 2. idē
 Corneus consil. 24. lib. 4. & Bal. in l. non ignorat,
 col. 6. C. qui accusare non poss. facit. l. & que nō
 de sunt. §. 1. ff. de pignor. tenet Romanus consil.
 24. circa propositum. & Bar. Socinus consil. 106.
 in causa. col. 4. lib. 2. ratio differentia inter hanc
 speciem & superiorē ea est, quod quando do-
 minij probatio deducitur incidenter in iudi-
 cium cum aliud principaliter ageretur par est
 ut notam exacta probatio. postuletur q̄ si prin-
 cipaliter deduceretur & desideraretur. cū &
 ea res leuioris sit prejudicij & aliter is bis one-
 raretur in probatione si teneretur ex integro
 probare, & domū vicini seruitutem alteri do-
 mo debere. & præterea ex integro probare q̄
 ea domus cui talis seruitus debebat sua erat.
 facti pro hac ratione. l. ille à quo. §. si de testa-
 mento, ff. ad Treb. l. Titia. §. q̄ inuita. ff. de leg. 2.
 Ceterum † si cum eo legitimo titulo proba-
 tio possessionem longi temporis tunc sufficien-
 ter probatum est dominium etiam si in iudi-
 cium deduceretur principaliter, quia iam præ-
 scriptum intelligeretur & hæc est utilitas præ-
 scriptionum (qua equius aut consultis nihil
 unquam excogitari potuit) ita tenet Glo. in d.
 leum res. C. de probati. & est communis opin.
 doctorum quos supra allegauimus. † Idem fo-
 ret si nullum titulum probarem, si tamen lon-
 gissimi temporis possessionem probaui quasi
 ea temporis adiectio suppleat tituli defectum
 ut in l. si quis emptionis. §. 1. & l. cum notissi-
 mi, in princ. & l. si cut. l. omnes. C. de præscript.
 30. annorum ut est communis opinio Bal. ubi
 supra & aliorum quas supra retulimus tradit
 etiam Boerius vbi supra nume. 9. cum sequen-
 ter.
 Hactenus de dominij probatione in rebus
 soli & etiam in rebus mobilibus regulariter
 † sunt tamen plures species in quibus citra in-
 teruentum præscriptionis probatur dominium
 in rebus mobilibus, quid enim si quis tabulam
 depinxit iuxta. §. si quis in aliena tabula, instit.
 de rerū dmi. aut melemulsum ex iuuvis & me-
 le fecit, aut librum scripsit, & similia, certe in
 his speciebus & similibus facile est dominium
 probare. Item idem est in rebus se mouenti-

bus quale est si quis feram cœpit, aut armen-
 ta; aut pecudes, aut quadrupedes, quæ antea
 nullius in bonis uel fuissent, uel iam esse desij-
 sent ut in. §. feræ, & per totum titulum insti. de
 rerum diui. præsertim in. §. singulorum cum
 sequen. usque ad finem tituli & l. adeo per to-
 tam. l. 1. 2. & 3. l. naturalem, ff. de acqui. rerum
 domi. Idem in iuribus & actionibus, nā pro-
 batur contractus obligatione probatur nobis
 id de quo agitur deberi † nec dubium est quia
 etiam istarum rerum dicatur esse dominium.
 l. qui usum fructum, ff. si vsusfruct. pet. l. fin. ad
 medium. C. de præscript. longi temporis & de
 quadruplici dominiorum differentia disse-
 rit Bald. in l. in rebus, C. de iure doti, colum. 2.
 & Boerius. d. decisi. 42. nume. 4. & plenius per
 nos de succ. progressu lib. 1. in præfati. nu. 176.
 cum sequen.

Quo ad quartum nempe quo iure fuerit
 inducitur usucapio uel præscriptio omnes om-
 nino admittunt mero iure ciuili recepta fuisse
 ita Azo in summa, C. de vsucapi. pro empt.
 ad princip. Bald. in repeti. l. 1. columna. 3. C. de
 emancipat. liberorum Franciscus Balbus de
 præscript. par. 1. quæst. 4. Bart. in l. nemo potest,
 colum. 4. versic. querit Dynus. ff. de lega. 1. Phi-
 lippus Decius in cap. quæ in ecclesiarum, num.
 26. de constit. Aymon Crauet. de antiqui. tem-
 porū par. 1. nu. 49. per eundē Decium consilio
 269. nume. septimo. Idem Decius consil. 202.
 numero secundo Bald. in l. fin. columna secun-
 da. C. sententiam rescindi non posse, Ange-
 las in l. Lucius. ff. de euictionibus Paulus Ca-
 strensis in l. 1. ff. de testam. Alex. in l. Gallus. §. &
 quid si tantum, num. 27. ff. de liber. & posthu.
 Panormi. consil. 84. uidetur. 1. lib. 1. Glo. quam
 ibi omnes sequuntur in l. ex hoc iure, ff. de iust.
 & iure Bald. in authen. adhæc col. 3. C. de usur.
 Ang. in repe. l. 1. colum. 19. C. de iudi. † Ideo di-
 cunt, q̄ præscriptio utpote ciuile inuentū obli-
 gationem naturalem nequit perimere quod
 & firmant Bart. & Paul. Castr. in l. fin. §. 1. ff. rem-
 ratam haberi Corn. consil. 25. 1. in hac confuta-
 tione col. 2. lib. 3. Idem Corn. consil. 176. ad eui-
 dentiam col. pen. lib. 1. Anton. Butr. Ioan. Imol.
 Panorm. & Felin. in c. ad aures, de præscript. Io-
 Andr. in c. possessor, ubi Philip. Fracus & noui.
 de reg. iur. Fran. Balb. ubi supra. 2. part. 3. partis
 princ. q. 10. & in par. 1. q. 6. & Ioan. Oroscius &
 nouissimi sequuntur d. Glo. l. ex hoc iure, ff. de
 iusti. & iur. eamq; Glof. sequuntur alij q̄ plures
 quos allegauimus de succ. crea. lib. 1. §. 1. num.
 1. uers. ultima fuit opinio. Hinc † dixit Bal. in
 repe. d. l. 1. col. 3. C. de emancip. libero. q̄ si ius
 ciuile non fieret præscriptiones aut usucapio-
 nes minimè forent, quem sequitur Fraciscus
 Bald.

22
 Dominiū
 cadit i iu-
 ribus & i
 corporali-
 bus.

23
 Præscri-
 ptiones
 sunt iuris
 ciuilis.

24
 obligatio
 natur. an
 perimatur
 præscriptio-
 ne.

25
 Præscri-
 ptiones
 nunquam
 fuissent si
 ius ciuile
 non esset.

26 Balb. in d. q. 4. † Hinc etiã dixit Philipp. Dec. in d. c. quæ in ecclesiarum, nu. 26. dominium præscriptio quæsitum cum sit iuris ciuili tolli nobis posse per principem, id quod improbabimus (annuente Deo) in 2. tomo harum controuerſiarum qui inscribitur sub titulo controuer. usu frequentium c. 1. num. 15. ibi enim ostendimus etiã dominium iuris ciuili tolli nobis per principem non magis posse quã dominium iuris naturalis nisi ob bonum publicum. Deniq; cum præscriptiones & usucapiones sint iuris ciuili adeò ut si ius ciuile non esset ipse minimè fuisset ut iam edocti sumus & probat l. 1. & l. 3. ff. de usucap. Et ideò † præscriptio longissimi temporis. 30. uel 40. annorũ non erat cognita nec inuenta iure, ff. ut est uera & communis opi. quam tenent glof. in l. qui occidit, in prin. uerbo amissi, ff. ad legẽ Aquiliam, glof. & doct. qui cum ea simpliciter transeunt in l. Iulianus, ff. ex quibus causis maiores Bar. in l. tutor rerum, in fin. ff. de admitt. tutorũ Bald. in l. eum qui. §. in hac. ff. de publici. Idem Bald. in l. siego. §. partus eod. tit. Frãnciscus Balb. de præscrip. in 2. par. 3. partis princip. q. 12. nu. 12. uersicu. sed dubitatur, Bald. in l. nihil. C. de usucap. pro hærede glo. cum qua transeunt cõmuniter doctores ibi in princip. inst. de perpet. & temp. actio. Alex. in l. Pomponius. §. cũ quis, nu. 21. ff. de acq. poss. Et ibi Iaso. nu. 22. Felin. in c. de quarta, nu. 34. de præscrip. Bart. in l. si. ff. rem ratam haberi. Aries Pinellus de bonis maternis in authen. nisi tricennale, in princip. Bartholomæus Socin. consi. 203. col. 2. in si. lib. 2. episcopus ciui. Roder. in c. possessor, de regul. iur. lib. 6. par. 2. §. 9. nu. 4. Cum (inquã) † omnis præscriptio & usucapio sit merum inuentum iuris ciuili, consequens est ut subditos duntaxat liget & comprehendat illius illarũ regionum ubi tale ius ciuile seruatur iuxta l. omnes populi. ff. de iust. & iur. §. sed naturalia, inst. de iure nat. l. ius ciuile, ff. de iusti. & iur. l. si. ubi plenè in simili per omnes doct. ff. de iurisd. omnium iudicum, sicq; si inter reges aut populos liberos qui non recognosceret superiorem in temporalibus lis esset cessaret materia præscriptionum non secus quã si re uera scripta aut inuenta nunq̃ fuisset, quia ius ciuile unius principis aut populi liberi alterum principem aut populum liberum non tenet, sed ius, tantũ naturale & gentium inter eos seruandum est. Et secundum tale ius non secundum ius ciuile iudicandum esset, nam si princeps legibus populi sui solutus esse dicitur l. princeps legibus. ff. de legibus, quãtò magis solutus esse dicitur legibus alterius principis uel populi. † Id quod nullus modo sanus negat aut negauit unq̃, q̃

Dominium
Præscri-
ptio
quæsitum
an prin-
cipi ad-
mitti
Præscri-
ptio
annorum
iure ff. no-
uerat co-
gnita
Præscri-
ptiones
non tenent
extraneos
& iurisdic-
tione prin-
cipis aut
populos

adeò uerũ est ut princeps cum subdito cõtra- hendo non obligatur ciuilitè, sed tantum naturaliter, quia iuri tantum naturæ, & gentium non etiã iuri ciuili subiacere intelligitur ut tradit eleganter Bald. in d. l. princeps, ff. de legibus. Idem Bald. in l. 1. ad prin. ff. de const. principum. Idem Bald. & communiter omnes doct. in l. 1. ff. de pact. Idem Bald. in l. fin. C. de transact. & in l. si aquã, colũ. 6. C. de seruit. et aqua, plenè per doct. in c. 1. de const. Alex. consi. ult. clementissimi, colũ. 7. libr. 4. Bald. in c. 1. §. fina: qui feudum dare possunt, quod ita tamen intelligendum est, ut ea obligatio naturalis qua princeps ex contractu suo uel conuentione cũ subdito uel cum altero principe celebrato tenetur tam efficax sit quã foret si esset ciuili simul & naturalis, uel si ius ciuile nunq̃ ulibi scriptum aut inuentum esset ita Anto. Butrius col. pen. & ibi alii omnes in c. quæ in ecclesiarum, de consti. & ibi Abb. col. pen. Bald. in c. 2. col. fi. de noua forma fidel. in feud. Fernandus Loazes in consi. pro Marchi. de Velez dub. 1. pag. 34. nume. 23. Sicq; † principes inter se uel populi liberi inter se semper & sunt & esse uidentur ac fuisse quasi in terminis l. 2. ad prin. ff. de orig. iur. l. 1. ff. de pact. l. 1. ff. de const. pecun. cum simi. ut inter eos ius solũ naturale & gentium non etiã ciuile in consideratione sit, non magis quã si scriptum aut inuentum nunq̃ fuisset, nam & idem esset (quod plus est) † si res ageretur inter principem & unum hominem priuatum qui tamen sibi subditus non esset, † Et ideò peregrinus nec testamentum facere debet secundum nostri iuris regulas, sed secundum simplicitatem iuris gentium ut diximus de succ. progressũ lib. 1. sub titulo qui testam. fac. poss. num. 124. nec ex testamento alicuius ciuis nostri capere potest, quia ut nostro iuri subiectus non est, ita etiã non gaudet beneficijs nostri iuris ciuili ut ibidem docuimus sub titulo qui ex testam. cape. poss. num. 6. cum seq. per l. 1. cum ibi not. C. de hære. insti. l. sed si hac §. pœnam, in uerbo peregrinitatem. ff. de in ius uocando. Quinimo idem foret si inter duos homines priuatos externos tamen (hoc est qui essent diuersarum iurisdictionum puta vnus Hispanus alter Gallus) res ageretur, nã & tunc ius tantum naturale & gentium inter eos seruaretur nõ etiã ius ciuile alterutrius ex illis prouintijs † (cum cõstet regem Hispaniarum etiã de iure non subesse Imperatori. 63. dist. c. Adrianus, ubi glo. & reliqui. Idemq; in rege Galliarum saltem de facto ut lib. præced. plenius tradidimus. c. 22. nu. 11. cũ seq.) † secundum quẽ licet regulariter non ualeat emptio & benedictio sine pretio, nec locatio & con-

cum sub-
dito con-
trahendo
non obli-
gatur ciu-
liler, sed
solum na-
turaliter,
sed ex nat.
obli-
cax omni
no est
30
Principes
aut popu-
li liberi
inter se iure
nat. & gen-
non ciuili
ligantur.
31
Ius ciuile
non ligat
principes
aut extrã-
neos a iurisdic-
tione.
32
Peregrinus
non ex-
pers. nisi
di actus
& pãntes
33
Hispani
etiam de
iure non
subest im-
perio.
34
cõtractus

& conductio sine mercede certa, nec contractus emphyteus sine scriptura, nec stipulatio sine uerbis, ut in princip. Inst. de empt. & ued. & in prin. Inst. de locatione & cond. l. j. in prin. ff. de uerborum oblig. in prin. Inst. eod. tit. l. j. ff. de iur. iur. l. j. & 11. cum ibi not. C. de iure emphy. tamen inter exteros principes uel inter exteros populos superiores non recognoscentes, uel inter exteros homines priuatos, uel inter unum principem populam uel liberum & ciuem ei subiectum, & emptio uenditione sine pretio & locatio & conductio sine mercede certa, & stipulatio sine uerbis & emphyteus sine scriptura ualent, non tam in uim eorum contractuum, formaliter quam in uim nudæ genericæ iuris gentium conventionis, quæ tamen plenum effectum & executionem sortiretur, non secus, quam id fieret si ius ciuile scriptum aut inuentum nunquam fuisset iuxta l. ij. in prin. cum §. sequen. ff. de orig. iuris. quæ omnia in contractibus legatorum principum (quos uulgo ambasciatores appellamus) qui celebrantur in prouincijs suarum legationum procederent, ut plenius egimus in præfa. libr. j. de succ. progressu columna penultima, & in locis duobus de quibus iam meminimus. † In omnibus ergo his speciebus & similibus quæ admodum cessat ius ciuile quoad omnes contractus conventiones reliquasque humanas actiones ita quoque & quoad præscriptiones cessare in comperto esse debet, quandoquidem, præscriptionum inuentum iure ciuile est, & ciuillimum ut iam edocti sumus, quæ omnia eo potissimum nomine notanda sunt quod nullibi sic declarata inuenio, suntque addenda ad illos xxvij. casus in quibus cessat præscriptio de quibus per Franciscum Balbum de præscrip. quæst. vj. par. prin.

Hinc colligebam expeditum fixum atque in dubitatum haberi debere † potentissimo Hispaniarum Regi & domino nostro etiam hodie integrum saluumque esse ius & facultas conferendi omnes archiepiscopatus, episcopatus, præbendas, dignitates, personatus, rectorias, beneficiaque omnia ecclesiasticis personis per uniuersam Hispaniam non secus quam olim neque id ius ulla ex parte præscriptionis consuetudinis uel alia quauis ratione aut occasione immutatum, debilitatum aut deminutum uideri, non magis quam olim foret ac fuisset, nam cum sit non minus uera quam receptissima omnium sententia Hispaniarum Regem ac regnum nullum in temporalibus superiores recognoscere Glor. in dicto c. Adrianus. lxiij. dist. in. diximus plenè supra ca. xxij. nume. 11. cumque seq. † cumque Hispania-

rum rex ex receptissima omnium sententia habeat legitimam ius patronatus in omnibus Hispaniarum ecclesijs, eo quod eam prouinciam eripuit liberauitque a manu infidelium (quæ causa ex mente doctorum communiter longè gustior est quam causa ecclesiæ dotationis) ut in lib. præcedenti. c. xxij. num. 14. cum præced. & seq. dileximus, consequens fit ut id ius patronatus semel sibi competens per temporis aut præscriptionis interuentum perire non poterit, aut ulla ex parte eneruari, quandoquidem præscriptionum inuentum & ciuillimum esse & sic inter exteros principes, reges, imperatores, populos aut ciues locum non habere fusè edocti sumus, & non solum tales ecclesias Hispaniarum Rex conferre potest hoc est eligere uel nominare personas ad eas dignitates, beneficia, episcopatus, rectorias, personatus, archiepiscopatus, & similia, non solum (in quo) id ex definitione sacrorum canonum & ex doctorum sententijs & ex legibus Hispaniarum licere sibi apparet, sed etiam id per sacrum Concilium Toletanum. xij. canone & c. vj. sancitum est & stabilitum in hæc uerba.

Illud quoque decernendum nobis occurrit quod in quibusdam ciuitatibus, decedentibus episcopis proprijs, dum differtur diu ordinatio successoris, non minima creatur officiorum diuinorum offensio. Vnde placuit omnibus, (saluo priuilegio unius cuiusque prouinciæ) ut licet tamen maneat deinceps Toletano Pontifici, quoscunque regalis potestas elegerit, & iam dicti Toletani Pontificis iudicium dignus esse probauerit, in quibuslibet prouincijs præficere præfules, & decedentibus episcopis eligere successores, sic tamen, ut quisquis ille fuerit ordinatus, post ordinationis sue tempus infra trium mensium spatium proprijs metropolitani presentiam uisurus accedat, qualiter eius autoritate uel disciplina instructus condignè susceptæ sedis gubernacula teneat, quod si per desidiam aut neglectum qui libet constituti temporis metas excesserit, excōiceat hæc quoque definitionis formulam sicut de episcopis, ita de cæteris rectoribus placuit obseruandam.

Sed & idem expressum est in c. cum longè. lxiij. dist. neque ad rem pertinet quod id ius & si in usu sit fueritque semper quoad archiepiscopatus, & episcopatus, & non nullas abbatias Hispaniarum, tamen quoad reliquas dignitates ecclesiarum cathedralium & quoad reliqua beneficia non ex integro id in usu nunc est, † nec dubium est quin iuri canonico omnes principes Christiani subesse uideantur, unde iuris canonici præscriptiones contra eos eorumque regna uidentur posse locum habere, in ijs rebus & materijs que subsunt iurisdictioni ecclesiasticæ qualis est materia beneficiorum, ut habet ferè per omnes in c. j.

rus iura iulius conceduntur terræ ab infidelibus debet late causa quam dotationis causa.

39
Iuri canonico sub-
sunt omnes
Christiani.

& in

& in ecclesia sanctæ Mariæ, & in c. quæ in ec-
clesiarum. de const. & in c. cū non liceat, de pſcr.

Nam ad perfectam huius rei cognitionem
præfari oportet nō esse solum aut simplex ius
patronatus id quod habent Hispaniarum re-
ges in talium beneficiorum collatione seu no-
minatione, neque ex sola iuris canonici con-
cessione, sed potissimum ex ipsomet iure rega-
li & sic ex iure naturali, cū enim regna & prin-
cipatus fuerint iure naturali uel gentium etiā
primæuo creati ad meram ciuium utilitatem,
ut plenissime ostendimus supra lib. præceden-
ti. c. j. & ij. & id ornauimus tam p totum illum
librum quā per totum etiā istum & præfer-
tim in d. c. j. num. 25. & c. xxj. num. 8. in d. lib. præ-

40 *Horzines
i suo ne-
gocio & p
uocari ne
cessitate
nō cogit
nōu &
cōra na-
turale in-
stitam est*
ced. ¶ Cumq; homines à suis negotijs & pro-
uincijs auocari lōgius peregreq; pſicisci per-
agrarē & peregrinari noxium uehementer sit,
ut & patet ad sensum & probat. l. iij. cum seq.
ff. quemad. testa. aperi. superest ut ad regale of-
ficium munus & tuitionem pertinere intelliga-
tur prospicere ac efficere ne subditi talem in-
commoditatem patiantur, per quam negotio-
rum suorum causa peregre à regione sua liberis,
uxoribus, dumibus, rebus, negotijsq; suis
domesticis desertis pſicisci cogant, id quod
eueniret si ab Hispania ad Romam usq; urbē
penetrare passim cogerentur, beneficiorum,
dignitatū, episcopatuū, archiepiscopatuū ue
causa, aut litium forte occasione, & cum talē
incommoditatem homines pati aduerſetur
naturali rationi & iuri naturali. ¶ Neque per

41 *Ius po-
tissimum aut
cōsuetudi-
nis induce-
re nō pos-
sunt q; iu-
stinæ na-
turale ad-
uertatur.*
leges positiuas ciuiles aut canonicas id induci
posset, neque per consuetudines quæ magis ui-
derentur & iustus dicerentur morum corru-
ptelæ quā mores præscripti arg. l. j. & ij. ff. de
legib. c. erit autem lex. iij. distin. l. de quibus, cū
multis legibus seq. ff. de legibus, dum edocent
leges & consuetudines irrationabiles aut noci-
uæ non ualere, id quod plenius disseruimus de
succ. progressu in præfat. nume. 93. & supra lib.
præced. c. xxxj. num. 35. & c. xxx. num. 1. & nu. 3.
unde leges ferre ad publicam utilitatē ut prin-
cipis est, ita eas ferre ad propriam legislatoris
utilitatem præfertim cum læsione subditorū
tyranni est, ut d. c. xxx. nu. 2. disseruimus, & om-
nis lex quæcunque sit utilis si non est, uix esse
potest ut desinat nocere, ut d. lib. c. xxix. nu. 2.
non parum utiliter ostendimus. & ibi etiam
num. 20. ostendimus legem humanam non ali-
ter ualere q̄ si à lege naturali aut diuina deri-
uetur, sicq; utilis & æqua sit, & aliquid eo. lib.
c. xxvj. num. 29. quæ omnia non solum compro-
bātur ex ijs quæ supra lib. j. c. j. & ij. tradidimus
edocentes legum principumq; imperium ad
meram ciuium utilitatē pertinere, ita ut qd quid

à principe uel à lege iussum, præceptum, sanc-
tum uel fuerit si ciuium utilitati aduerſetur nul-
lius momenti sit, quasi egredi uideatur termi-
nos mādati commissionis regni principatus,
sed etiam hoc idem cōprobat ex omnibus
quæ per totum hunc librum & præcedentem
plenissime disseruimus quia quasi ex illo pri-
mo elemento & fonte reliqua omnia deriuau-
mus. Nec dubium est quin quod lege aut con-
suetudine induci non potest, quia irrationabi-
le uel noxium, id per præscriptionem etiā im-
memorialem recepti longè minus possit; quia
talis præscriptio & si reliquis pſcriptionibus
potentior uideatur tamen ad summum id asse-
qui potuit, ut legis uim habere uideretur. l. j. §.
fin. l. ij. in princ. ff. de aqua plu. arcenda. l. j. §. du-
ctus aquæ. ff. de aqua quoti. & æstua, is ergo ui-
gor legis interpretauimus fortior esse non po-
test quā ipsamet uera, expressa & certa lex,
quinimò uix est ut ei æquetur. l. filio quem. ff.
de liber. & posthu. l. si quis post humos, in prin-
cod. tit. ergo quod lege expressa introduci nō
potest, id longè minus per legem tacitam indu-
ci admittit ue poterit, qualis est consuetudo,
iuxta. d. l. de quibus, cum multis seq. ff. de legib.
& qualis est præscriptio etiam temporis cuius
initij memoria non est, ut proximè diximus.

¶ Et denique quære legem ubi naturaliter
sentimus, nihil aliud est secundum philoso-
phū quā infirmitas intellectus, nec ullus tā
demens aut tam rerum inexpertus erit, qui nō
uideat reipublicæ regnoq; Hispaniarū non no-
xium modo uerum nocentissimum esse, si ad
lites expediendas, uel ad beneficia ecclesiasti-
ca, episcopatus, archiepiscopatus, dignitates,
præbendas ue Romam semper passimq; adeū
dum esset, id quod cū nostro magno malo ex-
perti sumus, ¶ estq; tā notorium ut omnē spe-
ciem probationis facile superet. notorietatis
enim talis est uis ut plenè disseruimus supra
lib. j. in c. xxij. & c. xxj. tex. in l. si adulterium cū
incestu. §. idem Pollion. ff. ad legem Iuliam de
adulteri. & deniq; in hac ingēti læsione quæ ex
tam longa & periculosa nauigatione & itine-
ratione causatur nititur tex. in d. Concilio To-
letano. xij. cau. vj. & d. c. cum longe. l. xij. distin.
¶ sicq; cum ea ratio sit tam naturalis & uera
contrarium eius fieri minimè poterit unquā
aut unquam poterit arg. §. sed naturalia. inst. de
iure natur. l. omnes populi, ff. de iust. & iure Bal.
per tex. ibi in l. fin. ff. de here. inst. Idem Bal. in l.
his solis, per tex. ibi. C. de reuo. dona. Pet. Philip-
pus Corneus, Alex. Decius & alij per tex. ibi in
l. humanitatis. C. de impub. Ias. Purpuratus &
alij per tex. ibi in l. fin. C. de pact.

¶ Deniq; nauigare etiā impossibile reputat
nedum

42
Intellectus
infirmitas
est quare
re legē ubi
naturaliter
sentimus.

43
Notorietas
superior
notorietas
notorietas
notorietas
notorietas

44
Iustitiam
naturalis est
immutabilis.

45
nauigatio

ne dū nimis difficile, neq; quicq̄ est quod ma-
gis ipsi naturę aduersum pugnans contrarium
esse intelligatur quā nauigatio, vt plene ostē
dimus supra lib. j. c. xx. vbi etiam docemur na-
uigationem horridam esse tristissimam, peri-
culosissimam adeo, vt nauigantes inter mor-
tuos an inter uiuos sint connumerandi, non sa-
tis certum sit, sicque ad Romam ab Hispania
per aquora tranuolare durissimum, nocentis-
simum & ab omni iustitia & ratione prorsus
alienum esset, vt homines à iure compelleren-
tur. Id enim non ius sed summa iniuria es-
set, cuius per terram eundi nullus patet adi-
tus, nam vt interea onittam longitudinem
itineris, magnitudinem laboris & expensa-
rum periculum, insidiasque latronum & cæ-
tera id genus, (quæ omnia omnibus notiora
sunt quā vlla relatione egeant) adest etiā
id impedimentum quod omnes Galliæ pene-
tranda sunt, nec alia patet iter via aut se-
mita vlla, sicque penetratio est impossibilis,
nisi ex Galliarum principis concessione quæ
reputatur impossibilis. apud Iulianum, §. con-
stat, vbi multa per Alexandrū & Iason. post
alios, ff. de legatis primo. Ergo cum nimis
difficilia pro impossibilibus habeantur vt ibi
est communis opinio Alexand. Ias. & aliorum
per text. ibi Hieronymus Cagnolus in l. impos-
sibilem, ff. de regulis iuris, Claudius Aquens,
in l. Gallus, §. instituens, columna prima. ff. de
liberis & posthumis, Georgius Natanus in cle-
men. sapē, in principio not. 4. de verborum si-
gnificatio. Bartho. Socinus in l. quidam relega-
tus, not. fin. ff. de rebus dubi. superest vt Hispani
pro rebus supra memoratis Romam petere
non sint de iure cogendi & non magis quā
ad impossibilia obligandi, ad quæ nullus tene-
tur l. impossibilem, ff. de regulis iuris cap. ne-
mo potest, eodem titulo lib. vj. §. si impossi-
bilis insti. l. j. vbi plene per. Bart. ff.
condit. insti. l. vbi repugnantia, §. quæ rerum
natura, ff. de regulis iuris. Adeo vt ad im-
possibilia non solum principum potestas sese
non extendat, sed etiam ipsius Dei optimi
maximi potestas sese non extendit secundum
Theologorum opinionem, vt & affirmat & se-
quitur Hieronymus Cagnolus vbi supra & ple-
nitus tradidimus supra lib. j. c. xxvij.

Denique & secundum opinionem multorum
etiam modo nec probo nec improbo (quia in
fra c. lxxxj. numero. 10. cum sequen. dicturus
sum) non est præscriptio temporis immemo-
rialis quando de ipsius origine constat, vt te-
nent Ioannes Andrea in capitu. primo ad fi-
nem de præscrip. libro sexto & Aymon Cra-
uetus de antiq. temporum parte. 4. versic. ma-

teria ista numero tertio Couatru. in capitu.
possessor, de regulis iuris, libro sexto parte. ij.
§. iij. numero septimo, sed cum de principio
huius rei de qua agimus non solum constet,
sed etiam notorie constet, quia ex dispositio-
ne iuris, vt patet in d. Concilio Toletano duo-
decimo canone sexto & dicto capit. cum lon-
gè lxxij. distinctio. sequitur illud ius episcopa-
tum, rectoriarum aliarumque præbenda-
rum ecclesiasticarum integrum ius Hispania-
rum Regi & Regno illesumque ab immemo-
riali præscriptione seruari. Quauis si verum
amamus ea sola ratio sufficiat quam iam re-
tulimus, quod bona gubernatio minimè ad-
mittit contrarium. † Item quod hæc est ra- 50
tio naturalis iusque naturale & gentium (ius
enim naturale illud dicitur quod ratio natu-
ralis suadet & docet, diximus supra libro pri-
mo capit. xvj. numero decimo & decimo nu-
mero octauo & capi. xxvij. nume. vndecimo.)
Idque ius immutabile & immobile est. §. sed
naturalia, inst. de iure natu. l. omnes populi, ff.
de iustitia & iure, licet enim passim fiant ho-
miciidia, latrocinia, falsitates, adulteria, par-
ricidia, & cætera id genus contra ipsum ius
naturale, adhuc tamen ius ipsum naturale in-
tegrum manere intelligitur semperque est e-
ritque ius, & semper æquè bonum, & illę hu-
ius iuris transgressiones nullam inducunt præ-
scriptionem aut consuetudinem contra hoc
ius, quo minus vigere stare & polere videatur,
æqueq; bonum & laudabile esse, sic & in spe-
cie nostra docet theologorum disertissimus
frater Alphonus de Castro de potestate legis
pen. libro secundo capitulo decimoquarto pa-
gi. quingentesima sexagesima secunda Paul.
apost. Roma. j. dum ait qui cum cognouissent
Deum & c. Sic ergo & in specie nostra & si per
annos mille nos Hispani pro his rebus vel ista-
rum rerum causa de quibus mentionem ha-
buimus Romam adire coacti essemus vel forte
spōte (aut qd̄ certius est stultitia aut rusticita-
te) nunquam fieret ius aut bonum aut æquum
quod in posterum idem facere teneremur, nõ
magis quā si per mille annos latrocinia, fal-
sitates, adulteria & cætera id genus exerce-
remus, nam per hoc nunquam fit ius aut bo-
num aut æquum vt similia facinora in po-
sterum perpetrare cogamur, aut perpetra-
re iure possumus. † Et istud ius naturale bo- 51
num & æquum vt Hispani non cogantur ista-
rum rerum occasione de quibus mentionem
habuimus Romam petere, licet postea à
iure canonico (per dictū capit. cum longè &
per dictum Concilium) approbatum fuerit,
non tamen fuit transformatum in merum ius
positiuum dicitur.

LIBRI SECVNDI

canonicum, ita vt ius naturale & gentium esse delisse videatur, non magis quam si quis male ianus contenderet illud præceptum de calogi de non occidendo, aut etiã illud præceptum de parentibus obseruandis euauisse iusque diuinum, aut naturale eo ipso esse delisse quod per omnes leges quæ sunt sub titulis, C. & ff. ad legem Corneliam de sicarijs paricide, & etiã homicidæ pœnæ legales designatæ sunt, Aut si contenderet quod illud præceptum decalogi non falsum testimonium dices, aut illud præceptum non mœchaberis, aut illud non furtum facies euauerunt eo quæ pœnæ legales adulterijs, & falsarijs vel falsis testibus, & furibus seu latronibus definitæ sunt per leges quæ sunt sub titulis, ff. & C. de furtis & ff. & C. ad legem Iuliam de adulter. & ff. & C. ad legem Corneliam de falsis. Verius ergo est in omnibus his speciebus, & similibus ea præcepta adhuc remanere iuris diuini, & naturalis, non secus quam antequam fieret ius scriptum, aut potissimum, quod ius diuinum, & naturale his in rebus adiuuasse tantum non etiam transformasse videtur, argumen. in princip. institut. de bonorum possessio. l. ad eod. §. cum quis ex aliena, ff. de acquirend. rerum domin. † Sic & licet mille leges Iureconsultorum de beneficio abstinendi à prætoribus inuenio differant, vt in l. Cornelius, l. iam dubitari, ff. de heredib. instituend. l. si filius qui patri, ff. de vulgari. & pupillari. substitutio. l. fina. C. de repudian. hæredita. §. sui, institut. de hæredita. que abintesta. §. sui, & §. necessarijs institut. de hæredi. quali. l. cum antiquioribus, C. de iure deliberand. cum similib. adhuc tamen ius abstinendi dicitur esse prætorium nõ civile, habita potius ratione inuētoris quam eorum qui postea id ius iam inuentum interpretantur, vt est communis opinio quam tenent (multis tamen repugnantibus) Gloss. in l. qui se patris, C. vnde liberi, & ibi Alexand. numero 15. Ludouicus Romanus in d. l. necessarij, ff. de acquirend. hæredita. Iaf. numer. 29. post Gloss. ibi in l. vnica, C. quando non pete. partes, Paulus Castrensis in l. j. C. si minor. ab hæredi. absti. Imola in l. ventre, ff. de acquirē. hæredita. dixi plenè de success. crea. §. j. numero 5. Sic ergo & in proposito & si ius canonicum id quod iure naturali diuino, vel gentium induxerat præciperet, non tam nouum ius induxisse quam illud iam inductum antea fuerat repetisse vel detegisse videretur, iuxta d. §. cum quis ex aliena, d. l. ad eod. ff. de acq. rerum do. inde dictum declarantē nihil agere, sed iam actum detegere, l. hæredes palam. §. primo. ff. de testam. † Sed his aduersari videretur quod

cum naturali iuri uel gētium aliquid addimus uel detrahimus tunc proprium nostrum ius fecisse videtur † Ius autem civile, ff. de iustit. & iure & ibi Gloss. & Iaf. ego id ius ut beneficiorum ecclesiasticorum, aut litium causa Hispani extra suam prouinciam non trahantur, & si naturale uel naturali rationi congruum uideretur, tamen eo ipso quod à iure canonico, idem cautum fuit sub illa formula, & adiectione ut fieret per primatem Hispaniæ confirmatio, uideretur ut desierit esse ius naturale, & esse cœperit ius canonicum, sed respōdi quod uulgo dicitur, quod cum aliquid addimus, uel detrahimus tunc ius proprium nostrum efficitur, intelligitur ius nostrum fieri, quo ad illam particulam additā non quo ad id quod antea erat, id enim remanet, uel natura uel gentium ius ut antea erat, ita intelligitur dict. l. ius autem civile. Secundum Curtium. in l. vt vim numero decimo septimo, ff. de iustit. & iure, & Benincasius de action. in §. super est, numer. 226. post Modernos Tollentinas quos ipse allegat, sic ergo postquam per §. alia. deinde lex. instit. de public. iudic. illam pœnam nouam parricidis imponendam excogitarunt Iureconsulti, meri iuris civilis erit illud parricidij facinus, quo ad pœnam illam temporalem, sed quo ad prohibitionem, & pœnã æternam non desinit esse iuris naturæ & diuini, vt est notum & supra ostendimus, & multis autoritatibus in simili ornamus, supra lib. j. capit. xxix. nu. 17. Vnde & ex locis supra relatis ad quæ vos remissimus, q̄ hic desunt petenda sunt. Quinimò tam noxium est litiū, aut beneficiorum ecclesiasticorū causa à laribus, domibus, negotijs, rebus, populis, regionibus uel suis homines extrahi, vt in Concilijs Oecumenicis cautum præceptumque fuerit causas, & lites in partibus finiri, nec ad Romã urbem pertrahi etiam si essent ex ipsamet Italica prouincia, quanto ergo magis in his litiibus, aut negotijs, quæ aguntur in remotissimis extremisque mundi oris qualis Hispania est, vt habetur Concil. Lateranensi sub Greg. Papa sessione. xj.

Denique (vt verbo omnia claudam) nulla potestas est ad malum, sed potius ad bonum ad consulendum & iuuandum est omnis potestas siue illa ecclesiastica sit siue secularis (hoc vno excepto † quod in ecclesiastica longe exuberantior æquitas, & iustitia desideratur, & inesse debet, capitu. primo, de feud. alienat. & authen. de monachis, §. cogitandum per Andrē. Tiraquell. de priuil. pte. causæ, priu. 100.) vt plenissimè disseruimus, supra, lib. j. c. j. et ij. ex communi, & receptissima sententia tã factorum

Abstinendi beneficii esse prætorium non civile.

per adiectionem detrahimus ne sit quo ad partem iam factam additū, uel detrahimus. 54. Iam illud ius civile, & ibi.

55. Iam illud ius civile, & ibi.

horum quàm Iureconsultorum & omniū philosophorum, & aliquid attigimus in secundo titulo harum controuersiarum sub inscriptione, & titulo controuersiarum frequentium libro primo, capitu. j. etenim omnis potestas in iurisdictione consistit, nec aliud quàm iurisdictione est, ut ibi edocemur, iurisdictioni autem iniuriæ datio, uel damni datio contrariū est, contraria autem consistere impossibile est, adeo ut ipsi Deo omnipotentī isthæc quæ implicat contradictionem impossibilia esse intelligantur ex communi theologorum sententia ut ex posuimus, supra libro primo cap. xxij. numero secundo, cum quibusdam præced. & sequen. quibus adde Hieronymum, Cagnolam, in l. impossibilium. in princip. ff. de regulis iuris. & omnis potestas illam duntaxat obiectum, & scopulum intuetur nēpe iustitiam, † quæ uirtus omnium uirtutum domina, & regina est teste Cicerone offi. lib. iij. iustitia autem est alterum non ledere, l. iustitia, ff. de iustit. & iure, §. iuris præcepta. in titu. eodem titu. vnde Cicero offic. libr. primo. sic scriptum reliquit, Iustitiæ inest splendor uirtutis maximus, ex qua boni uiri nominantur, cuius primum munus est, ut ne quis cui nocent, ergo cum nocentissimum esse iam ostēderimus homines negotiorum suorum causa à prouintijs suis extrahi consequens fit id iustitiæ contrarium esse, & consequenter extraneam potestatem & iurisdictionem esse, siue illa secularis sit siue ecclesiastica, magisq; ac magis extra ecclesiasticam, quàm extra profanam esse potestatem, ut ostendimus, cōfirmatur, † nam quanto maior est ecclesiastica potestas profana ut in cap. sollicitæ, de maioritate & obedient. & tradunt nouissimi in capitu. nouit, de iudicijs, tanto abstinentior a malo, & iniustitia esse debet, teste Iuuenale sic canente satira. 8.

Omne animi uitium tanto conspectius in se

Crimen habet, quanto maior qui peccat habetur

Nec dubium est quin quanto maior, eminentior splendidior, sublimior est potestas, tanto magis ac magis Dei potentiam summam (ut ei proximior & similior) imitari debeat ac necesse habeat, nam ut Poeta cecinit.

† For: es creantur fortibus, nec debiles

Generant, aquile celumbas.

Et † naturalissimum est unumquodq; sibi simile generare secundum philosophum libr. ij. de ani. & text. in l. quod si nolit, §. qui mancipia, ff. de edil. edict. vnde patres prudentes liberos quoq; prudentes plerunq; generare Accursum in l. nullus, C. de curi. lib. x. & spu-

rios filios liberos quoq; superiores generare sole re Accursius autor est in l. fina. verfi. consequentia, C. de natur. liberis. † Et talis præsumitur filius qualis pater, & talis præsumitur filia qualis mater, ut per Quintilianum lib. v. ca. x. & per Speculatorem ti. de feudis, §. quoniam super, verfic. v. nume. 4. & capit. si quis vj. q. j. l. non sunt, ff. de statu homin. & l. cum simus, C. de agricolis, & censitis, lib. xj. Socinus consi. xxxj. prosequendo ordinem lib. j. Benincasius instit. de action. in princip. numero 233. notatur, in l. quisquis, §. j. C. ad legem Iuliam maiestatis. vnde versus.

Sæpe solet filius similis esse patri

Et sequitur leuiter filiam matris iter

Et qualia sunt principia talia præsumuntur principia secundum philosoph. tradit Bald. C. si quis omis. cau. testa. l. j. ad fin. Andræ. Tiraque. de præscr. §. j. Gloss. ij. & tradunt omnes doctores in l. fina. per textum, ibi C. de impuber. † Cum ergo omnis potestas sit à Deo, iuxta illud Prouerb. capitu. octauo per me reges regnant, & conditores legum iusta decernunt, & iuxta uerbum Domini in Euangelio dicitis ad Pilatum non haberes potestatem in me ullam nisi datum esset tibi desuper, ut plenissimè diximus supra libro j. cap. xxj. nume. 22. cum multis præceden. & sequen. cumq; summi pontificis, & ecclesiæ potestas & iurisdictione sit reliquis omnibus iurisdictionibus, & potestatibus maior, & splendidior, eminentior, sublimior sicq; tanquam Dei optimi maximi primogenita haberi debeat, ut ipsimet Deo simillima sit, aut esse debeat, consequens est, quandoquidem ut exactè ostendimus naturalissimum est unumquodq; sibi similia generare, & efficere, vnde illud † operibus credite, & illud Ouidij 13. Metamor.

Deniq; quid uerbis opus est, spectemur agendo.

Et ut plene edocet Saluianus libr. j. de prudentia, Dei † naturaliter auctor quilibet opus suum amat & tuetur, eoq; magis ac magis quo illud maius erat quasi rem sibi similio rem. Quæ omnia eo pertinent ut ecclesiæ potestas (cum sit opus Dei maius & splendidius reliquis iurisdictionibus & potestatibus) Dei operibus iustitiæ potentia & iurisdictioni similio quàm reliquæ potestates esse debeat, & consequenter abstinentior à damno, iniuria, noxia & læsione hominum † ad quorum utilitatem & salutem, & tuitionem fuit ordinata, ne inducta ad unum effectum in contrarium conuertatur, contra oē ius omnemq; rationem ut l. legata inutiliter, ff. de lega. primo, l. legata inutiliter, ff. de adimendi. legat. & l. quod fauore. ff. de legibus. l. non ideo minus,

60
Filia simili
lis matris.

61
Deus dat
oēni potestatem.

62
Operibus
credendū.

63
Opera in
dicant auctorem.

64
Utilitatis
cā admiffa
nō sunt
ad contrarium
conuertenda.

LIBRI SECVNDI

C. de procuratoribus. quam regulam exactissime ornamus libr. iij. de successione. resolutione, super l. si quando, in princip. C. de inofficio. testamen. ibi, à nobis inserta.

65 Quod t̄ autem quanto sublimior potestas est tanto magis ac magis à malo, à l̄sione, & iniuria debeat esse abstinentior constat, uel ex eo, quod Deus nihil malum facere potest, nec enim malum facere posse potentia est, sed potius infirmitas non ualentis abstinere à malo. sicq; ille solus omnipotens appellatur qui malum facere nequit secundum diuum Augustinum in cap. principium, §. charitas de penitent. distin. ij. Raphael Fulgosius consil. lxj. domina Catherina, colum. penul. Curtius tenior consil. lxxij. colum. xxix. Aymon Crauetus de antiqui temporum ad princip. part. j. uersi. nō omitto parte, iij. & potestas ad malum non tam potestas quàm tempestas dicitur, ut per eundem Aymonem ibi. Bartholom. Soci. consil. exx. colum. penultim Bald. consil. cccxlvi. ad euentiam colum. ij. lib. j. Idem Bald. consil. cccxvj. rex Romanorum, colum. ij. eo. lib. j. † Vnde turpis conditio dicitur non esse potestatiua, quia id tantum possumus quod honeste, & sine cuiusquàm iniuria possumus, l. reprehendenda, ubi plenè per Corneum & Philippum Decium post alios, C. de institu. & substitutio. l. nepos proculo, ubi per Andream Alciatum, ff. de uerborum signifi. l. Lucius, secundum unum intellectum, ff. de conditio. & demonstratio. † Multa de illa tempestate, & mentita potestate per Fernād. Loazes in cōsil. pro Marchi. de Velez dub. j. pag. liiiij. Bartholom. Soci. consil. clxiiij. uisa bulla colum. viij. libr. ij. Cardinal in clement. pastoralis, de re iudica. Io. Iaco. de Leonardis inter consilia Alberti Bruni consil. cxvij. in hac causa, colum. fina. † Nec tamen dubium est quin Deus optimus, maximus (quem malum facere non posse diximus) sit omnipotens in terris non seculis quàm in cœlis, ut testatur fides catholica, nec ullus unquam ullaue gens etiā Barbara & quantumuis infidelis abnegauit, vnde Virgilius sic cecinit.

Iupiter omnipotens precibus si flecteris ullis
Idemq; Vergilius, 4. Aeneid.

Iupiter omnipotens adigat me fulmine ad umbras
Palentes umbras crebi noctemq; profundam.

Et Boetius Metro. 5. libr. 1. de Deo modulatus ait.

Omnia certo sine gubernas.
Et Titus Calphurnius eglo. 4. sic modulatur.
Deus ipse canatur

69 † Qui populos urbesq; regit, pacemq; legat om.
Et Horatius oda 4. lib. 3. sic canebat.

Qui terram inertem qui mare temperat
Ventosum, urbes regnaq; tristia
Diussq; mortalesq; turbas
Imperio, regit unus æquo.
Idem oda. 12. lib. 1.

Qui res hominum ac Deorum.
Qui mare et terras, uarijsq; mundum
Temperat horis

Et Boetius Mero. 6. lib. 4.
Sed interea conditor altus
Regumq; regens

Et Silius Italicus lib. 6. bell. pun.
Iustitiæ rectiq; dator qui cuncta gubernas.

Et Statius lib. 5. theb.
Cuncta hæc superum demissa suprema mente fluunt

Et Boetius Metro. 9. libr. 5.
O qui perpetua mundum ratione gubernas

Et Lucanus lib. 9. bell. ciui.
Deus est quodcunq; uides quodcunq; moueris

Et Manilius lib. 1. astro.
Conspirat Deus et tacita ratione gubernat.

Et Lucanus lib. 9. bell. ciui.
Nil agimus nisi sponte Dei.

70 Quorum philosophorum, & poetarum pleriq; significant t̄ non solum Deum omnia posse, & gubernare respectu uniuersorum, sed etiā singulorum curam & prouidentiam habere, ut nec minima unquam res fiat nisi prouidentia, & sponte Dei, id quod apertius edocemur à Cicerone. j. de diuini. Deorum inquit prouidentia mundus administratur, ijdemque consulunt rebus humanis, neq; solum uniuersis uerum etiam singulis. docet etiam Saluianus libro. j. cum seq. de prouidentia Dei.

71 Quum ergo Deus ipse omnipotens nihil malum agere possit quinimò eius omnipotentia nulla in re dilucidius inspiciatur quàm in eo quod malum facere nequit, quumq; ecclesiæ potestas ac iurisdictio ut reliquis maior ita & Dei potentiæ similior sit quàm reliquorum potestates, necesse est ut à malo, læsione, iniuria noxiaque hominum sit longe remotior, & abstinentior, ne que in ulla alia re magis, aut conspectius quàm in ista cognoscitur magnitudo ecclesiasticæ potestatis, & iurisdictionis, unde quum homines litium, aut præbendarum ecclesiasticarum causa extra prouincias suas distrahi nocentissimum esse, nullus unquam modo sanus ignoret & exactissime ostēderimus & testetur t̄ uox populi, quæ ueluti Dei & naturæ uox est (ut capit. xj. num. 34. supra lib. j. docemur) superest id esse extra potestatem utriusq; iurisdictionis tã ecclesiasticæ quàm secularis, quæ ad consulendum iuuandumq; non ad nocendum est, & hoc est eritq; semper solidissimum ac inconcussum funda-

dētia mē
dus regi-
tur.

Dei prouidentia mē
dus non
solum in
uniuersis
sed & in
singulis
regitur.

71
Potest
Dei
uox
est.

condamnetur, quod comprobare fas est ex pluribus quamvis centum illationibus uel collectionibus seu deductionibus quas differimus per totum hunc librum & præcedentem.

Præterea quæ principibus secularibus iure naturali & potestatis principatus cõpetat tuitio & defensio ciuium ne patiantur damnum, iniuriam, noxiam, molestiam indebitam (ut per totum hunc & præcedentem librum ostendimus, maximè cap. j. & ij.) ius canonicum de prescriptionibus loquens aut differens ad hæc iurisdictionem ut pote alienam & merè secularem trahi non potest, & hoc etiam est solidissimum fundamentum.

In summa cum talis defensio sit iuris naturalis non subiacet legibus positiuis, siue illæ canonicæ sint siue laicæ, sicq; ut non subiacet iuri scripto ita quoq; & longè minus subiacet iuri consuetudinario, aut præscripto, cū id non tam ius quàm iniuriam iustius dicatur & reuera sit, non aliter atq; si per annos mille solitum sit furari ut erat apud Lacedæmones aut mechari apud Persas esse libro. ij. §. xv. de succ. crea. numer. 22. ostendimus, quæ iniuria & mala uel temporis in ius cõuertit nunquam potuerunt, & hoc etiam est solidissimum fundamentum, nam & furtum, adulterium, rapina & reliqua facinora ideò mala sunt quæ reipublicæ uel priuatis noxiam, & similiter quæ negotiorum, aut præbendarum ecclesiasticarum causa, extra prouinciam suam homines trahuntur & molestias, erumnas, impensas immensas, labores, pericula subeant similiter publicè & priuatim noxium & nocentissimum est, ergo nõ minus id admittere flagitiosum erit quàm admittere adulteria, furtum & similia, sicq; illæc omnia tempore iustificari, præscribi, aut in ius conuerti impossibile erit. Quinimò quanto diutius durauerint & in usu fuerint, tantò magis, ac magis turpiora fient arg. text. in cap. si. de præscrip. quæ omnia tempore præscribi non posse docet doctiss. Theol. Alphons. de Castro de potestate legis pœnal. c. xiiij. lib. ij. Quæ omnia sic temperanda sunt ut summo pontifici ut capiti ecclesiæ liberum sit suum legatum Hispaniæ tenere, uel aliam personam qui gratis ea expediat nomine & uice summi pontificis quæ uel quia rarissima & nimis ardua uel alia ratione ad summi pontificis cognitionem & definitionem iure pertinere uidebuntur, gratis accipere debemus dummodo congrua sustentatio & alimenta cessante fastu nullo non desinit.

Nam & retenta opinione eorum qui contendent Imperatorem esse Dominum quoad iurisdictionem totius orbis de cuius ueritate egi-

mus supra cap. xxj. & xxij. adhuc in prouinciis à regibus eorumq; magistratibus admittunt ipsi doctores illam opinionem tuentes omnia esse expedienda, nec lites, aut munerum officiorumue publicorum collationes aut similiu, aliorumue negotiorum, ad Imperatorem deuenire debere, nisi fortè esset quædam iustitiæ intolerabilis denegatio, aut iniuriæ illatio & similia quæ & nimis ardua sunt & raro aut nunquam ferè contingunt ut per d. cap. xxj. & xxij. sit ergo conclusio, quæ Rex Hispaniæ et nec re potest ut beneficiorum & omnium præbendarum ecclesiasticarum electio Hispaniæ fiat cum declarationibus de quibus supra hoc primo. Id quod non solum efficere potest, sed et debet hoc secundo. Se autem negligente populi Hispani fortè id assequi & possent & deberent iuxta modum de quo supra cap. v. numero. 10. cum præc. & seq. hoc tertio. Totidem conclusiones hoc est alia tres similes conclusiones fieri debent quoad lites super negocijs ecclesiasticis Hispaniæ agendis & definiendis, quæ omnia longè iustiora sunt quoad lites & beneficia & reliquas præbendas ecclesiasticas, quàm quoad episcopatus & archiepiscopatus tum quod longè frequentius imò millies quotidie huiusmodi de rebus agendum est, de episcopatibus uerò & archiepiscopatibus, longè rarius, tum etiam quod magnitudo expensarum, laborum & periculorum in Romam ad eundem longè intolerabilior est minimis aut modicis in rebus, quàm in rebus magnis & diuitibus. Et quidquid circa Hispaniam dictum est procedet etiam quoad reliquas prouincias quæ aut non minus longè aut fortè longius ab Vrbe distarent, idemq; & si parum minus distarent licet in reliquis prouincijs non tam expressum ut in Hispania propter sacra Concilia nominatim hæc in re Hispaniæ consuleria. Quæ omnia S. M. Eccl. iudicio subsint.

Quantum autem obligatione hæc ad res prospiciendas consulendasq; principes teneantur testetur cunctis mortalium egregia diuini Pauli sententia. j. ad Timot. cap. v. sic iudicantis. Si quis autem (inquit) suorum & maximè domesticorum curam non habet fidem negauit & est infideli deterror. Nobilissimum est enim illud redemptoris nostri uerbum, nã quos (inquit) dedi isti mihi non perdidit quem ex eis, non obscure significans quantam curam suorum habere debeant principes & reliqui magistratus.

Deniq; superioribus rationibus motissimis patres qui ad sacrum œcumenicum Concilium Tridentinum conuenerunt in sessione quæ habita fuit die nouembris undecimo

73
Principi
quanta ei-
se debeat
cura & p-
uidencia.

74
Lites a pro-
uincijs ad
curiam nõ
reuocandæ
mo

mo canone. xx. anni. 1563. definirunt ut omnes lites & causæ ad ecclesiasticam iurisdictionem pertinentes agerentur in partibus coram ordinarijs quoad primam instantiam, nisi forte ex magna. necessaria & urgente causa aliamquam uel aliquas summus Pontifex reseruasset, quæ exceptio eandem regulam & canonem firmiorem & stabilitorem reddidit tantum abest ut illi debilitasse aut aliqua ex parte enervasse uideretur, constat enim summum Pontificem ex causa posse transgredi omnem legem positiuam, est enim princeps legibus solutus ut non paucis nostrorum tam interpretum quam etiam legumlatorum placuisse uideo. l. princeps legibus, ff. de legib. l. lex imperfecto, ff. de lega. iij. l. lex imperfecto, C. de testam. §. fina. inst. quib. mod. testam. infir. sed id nihil ad nos quia est ius civile & peculiare Romanorum non autem ius commune, quale est ius diuinum, naturale & gentium, de quibus iuribus hæc ad res agendum est, regulariter enim omnes principes legibus subesse non minus utiliter quam eleganter edocemur supra lib. j. cap. j. cum sequeretur. Neque ad rem pertinet quod ex causa possint transgredi leges, id enim non solum possunt, sed etiam necesse habeat si ea causa necessaria aut utilis sit (si modo mentem legis amplecti post habitis ipsius uerbis legem transgressionem appellari fas est.)

Denique ius positiuum omnium iuris diuini præceptorum transgressionem fecisse reperitur, iubet enim occidi homicidas & reliquos facinorosos, permittit defensionem etiam cum nece alterius, negat morigerandum esse parentibus turpia imperantibus, permittit interdum liberis alimenta denegari, dies festos interdum non coli permittit, aliena rapere aliquando non uetat, & reliqua id genus, ut multis edocemur exemplis de succ. progressu in princ. præfationis. Et ferè per totum librum præcedentem.

Istorum & similibus ratio ea est quod in omnibus his speciebus & similibus non tam ipsius legis diuinæ quam uerborum duntaxat transgressio facta uidetur, dum per hoc magis ac magis ipsam mentem diuinam contemplantur ac tuemur uerbis spretis, scriptum enim sequi mente relicta calumniatoris esse Cicero ait in oratione pro Cecina, & iureconsultus in l. fraus ff. de legib. fusius per nos supra c. xxx. nu. 4. 5. 6.

Porrò summus Pontifex cum ex causa legem transgredi posset canonicam etiam si in d. canone. xx. id expressum non fuisset, euenit ut ea expressio eius potentiam hac in re non solum non augeat (cum ipsa ei alias etiam competere) sed potius restringat, quum quod aliter liberius agere sibi licebat, propter illam posthac

adiectionem, non aliter quam ex magna necessaria urgenti causa liberum ei erit. Sicque illa exceptio contra regularem sui naturam non restringit regulam, sed potius eam firmiorem stabilitoremque reddit, quod non raro fit, nam & similitur & si mandatum generale non contineat regulariter casus exigentes speciale mandatum c. qui ad agendum, de procura. tamen si dixi do tibi mandatum generale ad mea negotia nisi quod non possis debita exigere uel transactionem litium mearum facere, per hanc exceptionem ipsum mandatum augetur ut uideatur comprehendisse omnes casus etiam speciale mandatum alias exigentes, præter illos duos nominatim exceptos, ut ex communi opinione resoluunt Lapus & Dominicus Geminianus in d. c. qui ad agendum, & Philippus Dec. in l. j. numero. 31. ff. de regulis iur. Alexand. in l. fin. ff. quod quisque iur. Philippus Decius in c. consultationibus, in fin. de offic. delega. Alex. consil. xxxvj. uiso themate, quem allegat & sequitur Dec. in cap. cum dilecta, de conf. uel in ut. v. nota. Andr. Tirac. de utroque retract. pag. 784. nu. 95.

Secundo facit, nam si testator legauit mihi usumfructum fundi nisi quod mihi seruitutem imponere non liceat, per hoc uidetur etiam proprietatem legasse, ut sic illa exceptio, nisi auget non minuit dispositionem præambulam ita Bart. Bald. Albert. Ange. & Raphael Fulgo. in l. Proculus, per text. ibi. ff. de usufr. Raphael Cuman. & Ludo. Roma. in l. donationes. §. species, ff. de dona. Alex. in l. si constante, in princ. ff. sol. matri. Iaf. in l. si mihi & tibi. §. in legatis, lect. j. num. 10. ff. de lega. j. Bart. in l. ex hac, ff. de dona. Andr. Alc. in l. recte dicimus, ff. de uerba sign. Lancel. Galiaula in l. Centurio, num. 465. ff. de uulga. & pupilla. post Glo. in d. §. species, & in d. l. Proculus, sic ergo & in proposito illa exceptio nisi ex urgenti & necessaria causa & auget ipsam regulam negatiuam præambulam ne alias nihil operaretur, auget (inquit) ut regula illa negatiua ne causæ litesque; ab ordinarijs prouinciarum in prima instantia extrahantur ad Romanæ reuocentur, intelligatur ut non fiat etiam ex causa nisi ea causa fuerit non ista solum uerum urgens quoque; & necessaria.

Tertio confirmatur, nam iidem doctores proximè relati tenent talem exceptionem similiter augere quando diceret testator lego domum usumfructum nisi quod eam altius eleuare nequeas, nam per hoc ne nihil ea exceptio quæ tacite inerat operetur uidetur etiam proprietatem legare.

Quarto facit, nam si testator dixit lego tibi usumfructum, nisi quod non possit alienare,

75
exceptio
regulam

nare, per hoc uidetur etiam proprietatem legare, ne alias, nihil ea exceptio operetur, sicq; talis exceptio eo quod tacite inerat expressa operatur ut augeatur præambula dispositio ut est communis opinio quam tenent Bal. in d.l. Proculus. Alex. in d.l. si constante. Ange. & Fulg. in d.l. Proculus, & alij quàm plures quos allegauit de succ. creat. §. ix. nu. 8. versi. secundo intelligitur, sic ergo & hic, illa exceptio ut Papa tales causas ex iusta causa reuocare possit tacite inerat (ut dixi) sicque expressa ne nihil operetur auget ipsam regulam negatiuam præambulam, nam & si, sancitum fuisset ne tales lites ad curiam reuocentur, nec ultra processum esset, tunc tacite intelligeretur nisi ex causa contrarium summo pontifici uisum fuisset, nunc propter illam adiectionem fit ut etiam si ei ex causa contrarium uisum sit, adhuc id fieri non debeat, nisi ea causa sit non solum iusta, sed etiã ugens & necessaria, qualis esset (ut sanctissimis patribus hæc rem definiuntibus in eo sacro concilio cui nos quoque interfuimus tunc uidebatur) si fortè causa ageretur inter reges Castellæ & Lusitanie, vel inter regem & reginam vel inter eos & filium primogenitum & cetera id genus, in quibus æquifaciliter in partibus non esset potestas, aut libertas iustitiam faciendi, non sic si inter conciuēs ageretur ut cunque proceres, quibus potentia, non esset resistendi principibus suis iustitiam facientibus vel tuentibus eos magistratus qui iustitiam administrarent aut ius redderent.

Ad superius acta iustificanda, dum exceptionem interdum regulam augere ne aliter nihil operetur addere licet plura quàm sexaginta similia quibus hanc regulam ornaui-mus in l. si quando, in principio. C. de inoffi-cioso testamento.

Deniq; cum hac lege de litibus à prouin-cijs minimè extrahendis, dispensare minimè licere principibus, nisi quando id etiã si præter-mittere uellent non possent sine graui pecca-to. Idemq; in similibus rebus & legibus quæ perspicue bonum publicum & rectam guber-nationem intuentur non parum utiliter edo-cemur supra lib. j. c. xxv. xxvj. xxvij.

Postremò eadem iura & rationes militare in spolijs episcoporum, in quindenijs, in fructi-bus ecclesiarum uocantium, in medijs anna-tis, (ut vulgo nominatur) in compositionibus reliquisq; similibus impositionibus remouen-dis, in comperto est, præsertim cū omnes redi-tus ecclesiastici ex collationibus fidelium pro-cedant ad sustentationem ecclesiarum eccle-siasticarumq; personarum, ita ut si quid su-

est pauperibus distribuatur, ergo siue tales im-polutiones auferant de eo quod clericis nec es-sarium erat, id inhumanū & contra ius natu-rale est, siue auferant de eo quod supererat lō-gè turpius est, cum id (ut potè quod pauperi-bus elargiendum erat) ipsis pauperibus adem-ptū uideatur ut plenè peregrinus de succ. crea. §. xxij. num. 57. & num. 40. cum seq. plu.

Deniq; huiuscemodi iniqua onera esse cō-⁷⁶tra omne ius omnemq; rationem multis no-minibus plusquàm manifestum fit, primum, quia nocet fidelibus ex quorum pijs collatio-nibus ecclesiasticæ personæ aluntur & sustinen-tur quatenus necessitas & congrua mensura expetit, sicq; quidquid eis adimitur id ab ip-sis fidelibus ut suppleatur necesse est, sicque plus æquo onerantur contra rectam iustitiam & naturalem rationem & contra nobilissimū illud iuris tam Dei quàm naturæ præceptum quod dicitur ut alteri non faciamus quod no-bis fieri nolumus.

Deinde quia id ipsis clericis quàm noxium sit nullus non uidet cum alimenta sibi necessa-ria adimantur aut noxiæ minuantur id quod iuri naturæ aduersum est, quod edocet alimē-ta iure illo deberi neminemque militare suis stipendijs, dignumq; esse mercenarium inte-gra mercede sua non deminuta, ut ist hæc & alia nulla huc spectantia differuimus plenè su-pra lib. j. capit. xix. cum pluribus sequentibus & capitu. j.

Tertiò quia pauperibus quibus dādum est quod superest ex redditibus ecclesiasticis id no-cium esse constat, quātum enim istorum in-debitorum onerum causa ecclesiasticis rapi-tur, tātum ipsis pauperibus adimitur, id quod contra ius diuinum esse in comperto est ut di-ctis locis tradidimus.

Quartò quia ut iisdem in locis attigimus cuiusq; regionis fructus ad personarum ibi commorantium alimenta natura spectant.

Postremò propterea quod omnis potestas & iurisdictio est ad meram ciuium non etiam regentium utilitatem, sicq; huiuscemodi illi-citæ exactiones suapte natura illicitæ, longè turpiores sunt quando fiunt ab ipsis met tuito-ribus (quales principes esse deberent) quàm si ab alijs fierent, præsertim si tales principes ec-clesiastici sint (qui ut supra nume. 55. ostendi-mus reliquis iustiores esse debeant) tunc enim summum turpitudinis gradū ea improba one-ra attigisse uiderentur, ut id malum quò ulte-rius progrediatur non habeat, & quo diutius perdurauerit eo in dies inhonestius uidebitur tantum abest ut præscribi possit ut supra quo-que ostendimus.

LIBRI SECVNDI

In summa his rationibus moti sacri cano-
niciq; iuris conditores isthac omnia sanctissi-
me veterant ac damnarunt non tam nouū ius
hac in re inducentes quā ius diuinum & na-
turale repetentes ac declarantes vt sic trāsgres-
sio istius iuris tergemina esse intelligatur, non
solum iuris diuini, & naturalis verū iuris quo-
que positui, non secus quā si nunc facinoro-
sus quispiam homicidium iniuria ppetrasset,
qui licet incideret in legem Corneliam de sicā-
rijs, vt ff. & C. ad legem Corne. de sic. non ideō
minus etiam incidisse videretur in diuinum il-
lad decalogi pceptum de non occidendo, &
iuris similiter natura violator existeret, vt in
l. vt vim. ff. de iust. & iure, nec enim iuris diuini
& naturalis, id esse desijt ppterea qd iure quo-
que positiuo, idem cautum promissumq; fue-
rit, vt dixi, supra. nu. 51. Isthac autem quæ iniu-
ria impia, aut inqua sunt nullo tēpore pæscri-
bi posse ēt mille autdecem millia annorum cō-
munis opi. est tam iuris professorū, quā theo-
logorum vt per Gloss. in c. inter cetera, xvj. q.
iij. & per Franc. Balb. de pæscrip. in v. part. v.
partis princ. q. xj. Alphonus de Castro theolo-
gorum disertissimus de potestate legis pœna-
lis lib. ij. c. xiiij. & theologorum nostræ tempe-
statis summus Dominicus Sotus de iust. & iu-
re lib. iij. q. vj. art. ij. vers. nona conclusio

77
Prescri-
bitur
iniqua
solum
pote pos-
sunt

CAP. LII.

- 1 **P**rescriptio an sit contra æquitatem natura-
lem ardua quæstio.
- 2 Meum mihi iniuriam ut iniquum est adimi, ita æquum
me uolente.
- 3 Prescribi qui v̄ suā patitur eā concedere uidetur.
- 4 Animus hominis solis iudicijs colligitur.
- 5 Verborum ministerium.
- 6 Facti appellatione & non factum uenit.
- 7 Poenis sponte subijcitur.
- 8 Prodigere nostra possumus.
- 9 Prescriptionum leges nos ex nostro consensu ligāt,
sicq; naturaliter et ueluti ex contractu.
- 10 Lex est ut contractus.
- 11 Incertus euentus remouet lesionem interpretatiuē.
- 12 Lites breuiari expedit reipublicæ et principaliter.
- 13 Locupletari aliena iactura nisi sit iniuriosa iniquū
non est cum Cag. contra Deciam.
- 14 Prescriptiones etiam contra ignorantes non sunt
iniquæ, contra communem.
- 15 Prescriptio sapit naturam pacti etiam contra igno-
rantes, contra Gloss. Bal. Fulg. & Barb.
- 16 Prescriptio an sponte patientis accidere dicatur,
ardua quæstio.
- 17 Poenæ, ut consensum dedisse uixamur.
- 18 Ius accrescendi est lucrum simile pæscriptionis

lucro.

- 19 **C**ontrahentium tam amittens, quā lucrans consen-
sire dicuntur.
- 20 Prescriptionem repellere non potest arbiter assian-
ptus ut secundum æquitatem iudicet, ardua qō.
- 21 Intellectus auth. ut eccle. Rom. §. habeat.

Quo ad quintum, nempe vtrū
pæscriptio sit contra ius, uel
saltem contra æquitatem na-
turalem, non leuis controuer-
sia est, nam partem affirmati-
uam vt contra æquitatem na-
turalem etie videatur affirmat esse communē
opinionem iuris peritorum Ioannes Andræ
de regulis iuris capitu. possessor. post princip.
versicu. ex quibus omnibus. Sed Hieronymus
Cagnolus in l. iure naturæ, numero, quarto, ff.
de regulis iuris ait, communem esse sententiā,
vt non dicatur contra ius, aut æquitatem natu-
ralem, sed præter ius, & æquitatem naturalē:
priorem tamen partem affirmatiuam tenent
Angelus, & Alexand. qui alios allegat in leg.
possessio quoque, §. etsi possessio. ff. de acquirē.
possessio. pro qua etiam parte arguit Bald. in
l. fina. in repeti. colum. v. C. de longi tempo. pæ-
script. Partem tamen negatiuam, vt non sit cō-
tra naturalem æquitatem tenent Ioannes An-
dræ post Gerardum de Senis, quem ipse al-
legat, & Petrus Anchara. & Philippus Fran-
cus in dict. capitu. possessor vbi etiam nouissimi,
& in hac sententia videtur residere Fran-
ciscus Balbus de pæscript. par. j. q. v. qua de re
plenē per Felynum, & Philippum Decium in
rubri. de pæscript. & per Doctores post Gloss.
ibi in capitu. ius naturale. j. distincti. quamuis
ea Gloss. teneat partem affirmatiuam per Ias.
in l. placuit, C. de iudic. per eundem Iaso. post
alios in l. nam hoc natura. ff. de condi. indebit.
per Bar. & Claudium & alios in l. ex hoc iure,
ff. de iust. & iur. & quod sit contra æquitatem
naturalem firmat Bald. in l. ancillæ. col. ij. C. de
furt. & Azo in summa. C. pro empto. col. j. in pr.

1
Prescri. an
sit contra
æquitatem
nat. ardua
q.

Quid dicendum? & sanè ipsa veritas est nō
esse contra ius aut æquitatem naturalē quin-
imò omni iuri & æquitati arridet, tantum ab-
est vt aduersari videatur, nam quanuis iure na-
turæ iniquum sit alterum alterius iactura &
iniuria locupletem fieri l. iure naturæ. supra al-
leg. l. nam hoc. ff. de condit. indebit. cap. locu-
plectari de regu. iuris libr. vj. & iuris pceptū
sit alterū non ledere l. iustitia. ij. resp. ff. de iust.
& iur. §. iuris pcepta. inst. eod. tit. & iuris di-
uini & naturalis pceptum est, vt quod tibi
nō vis alteri. non facias, vt p Cagnolus vbi su-
pra ad fin. Tñ hæc omnia moderantur, & ces-
sant

2
Meum mi-
hi iniuri-
am ut iniquū
est adimi,
ita æquū
me uolente.

ex uoluntate & concessione ipsius domini
 tunc ex diuerso nihil tam naturali a-
 conuenit quam uoluntatem domini
 suam in alium transferre uolentis ratam
 ait tex. in §. per traditionem, inst. de re
 diu. l. nemo. ff. de pact. l. j. C. de sacr. eccl. l.
 de acqu. rerum domi. l. traditioni-
 C. de pactis: nec refert ea uoluntas expressa
 tacita sit. l. certum. ff. si cer. pet. l. cū
 ubi multa per las. in prin. ff. de vulg. l. j.
 per las. C. qui admitti glo. not. ubi per om-
 l. j. §. sed quia ueremur. C. de iur. cal.
 Nec dubium est quin ex legis interpreta-
 rem suam per tempus à lege definitum
 possideri patitur, is alienasse eam ui-
 uel pro derelicto eam habendo, uel eā
 concedendo. l. assignationis uerbū. ff.
 uerb. signi. l. j. uix est enim ut non uideatur
 & c. iuncta. l. j. & ij. ff. p dereli. nec ad rē
 quod fortē domini animus diuer-
 uerit, nam & similiter qui expressis uerbis
 suam mihi concedere ait forte diuer-
 animū habuit arg. l. diuis. ff. de mili. testa.
 inst. eod. tit. l. an inutilis. ff. de accept. l.
 l. de act. & oblig. l. nō figura. eod. tit.
 heredes mei. §. cum ita. ff. ad Treb. uoluntas
 hominis soli Deo certa esse potest, & prę
 nemini, † nam & ipsa uerba indicta tan-
 non etiam certitudo sunt nostrę uolunta-
 labeo. ff. de supel. lega. Id quod eleganter
 Cicerō definiuit in oratione pro Cecina, uer-
 ba inquit reperta sunt quę indicarent nō quę
 impedirent nostram uoluntatē, perper de uer-
 bam indicarent, unde nec etiam scriptura in-
 telligitur nostram uoluntatem certo declara-
 sed tantum indicare uero similiter. d. l. non
 figura, unde eleganter idem Cicerō ubi suprā
 scriptum sequi calumniatoris est, boni ue-
 uoluntatem scriptoris defendere.
 Cuius qui rem suam pręscribi patitur eius
 alienationi consentire uideatur, succedit re-
 gula quod damnum quod quis sua culpa pati-
 tur sibi & non alij debet imputare. c. damnū,
 de reg. iur. l. vj. Nec dubium est, quin id quod
 nostrū est licet sine factio nostro à nobis auelli
 nequeat. l. id quod nostrum. ff. de reg. iur. † ta-
 men appellatione facti etiam non factum con-
 tinetur secundum Philippum Decium ibi per
 §. uxor. inst. de nupti. ibi, melius facerent si se
 abderent. l. in factio. ff. de condi. & demon. fa-
 cil. cum de in rem uerso. ff. de usuris & quę
 plene habentur per Glo. & omnes in l. si certis
 anis. C. de pact. l. si quis diutino. ff. si ser. uendi.
 ergo ex factio ipsius dominium rei suę abs se
 necesse interpretatiue. Id quod sufficit quia
 uiam ostendimus humana cognitio quo ad

hominum uoluntates secundum interpreta-
 tionem tantum non secundum certam scien-
 tiam procedit. Quinimo (quod plus est) † etiā
 is qui deliquit rerum suarum amissioni & pœ-
 nę consentire uidetur: ut. ff. de iure fisci. l. Im-
 peratores, ibi. te huic pœnę subdidisti. l. fin. C.
 ad legem Iuliam maieft. ibi, quodāmodo sua
 mente punitur, tradit Angelus in §. furtorum,
 inst. de oblig. ex malefi. Ias. in l. j. §. sublata tam
 in princip. quā in secunda lectura. ff. ad Tre-
 bellian. Florianus in l. inde Neratus. §. si. ff. ad
 leg. Aquil. dixi plenē de succ. crea. lib. j. §. x. ad
 finem num. 665. Fit enim ea legis interpreta-
 tio ut is pręsumatur maluisse rerum suarum
 dominio carere quā à maleficio abstinere
 ut dictis legibus: quanto ergo iustius in specie
 nostra interpretatur lex, ut qui rem suam per
 tantum tempus patitur ab alio possideri ma-
 luerit aut maluisse uideatur rei suę dominio
 carere quā eam accipere, sine eo quod liber-
 alitatem in possessorem exercere uelit iuxta
 titulos. ff. C. & inst. & in decreta. de donatio.
 siue quod eam rem pro derelicto habere uolue-
 rit, id quod licet ut. l. prima & secunda. ff. pro
 dereli. † Cum & res nostras possimus prodigere
 aut eis abuti. l. sed & si lege. §. consuluit. ff.
 de pet. hered. ibi, dum re sua se abuti putant.
 l. j. §. & magis, in uerbo prodigit. ff. si quid in
 fraudem patro. l. quia autem. §. j. & etiam in
 princip. ff. quę in fraudem creditorum, in re
 enim sua quilibet est moderator & arbiter
 etiam abutendo ut dictis legibus, & l. in re mā
 data. C. mand. l. non usque, ff. si à parente quis
 fuer. man.

Denique & si omnia superiora cessarent † ta-
 men eo ipso quod à principe uel à republica
 lex generalis de pręscriptionibus disponens la-
 ta fuit, non dubium est quin ea lex obliget ex
 suo consensu omnes ciues non secus quā ex
 contractu quodam obligarentur, † quia lex ni-
 hil aliud est quā quædam sponsio hoc est fir-
 missima promissio & contractus factus à ci-
 uibus inter se. l. prima in uerbo. communis rei
 publicę sponsio. ff. de legibus, dixi plenē de
 succ. progressu libro primo in pręfat. ad prin.
 & suprā libro primo capit. xviij. numero. i r.
 ergo ut qui sub conditione si nauis uenerit,
 uel sub alia quauis promissit adueniente con-
 ditione, manet ex pręambulo consensu suo
 obligatus. §. ex conditionali, inst. de uerbo-
 rum obligation. ita & cum lex de pręscriptio-
 nibus lata & rogata fuit (rogatur enim lex cū
 ipsa fit ut in §. lex, inst. de iure nat. c. lex. j. dist.)
 omnes ciues. ei consensu prębere dicunt. uel-
 leq; unūquenq; rem suā ius ue suam amittere
 sub hac conditione, & futuro euentu, si ea res

7
Pœnis spō-
te subijci-
mur.

8
Prodigere
nostra pos-
sumus.

9
Pręscri-
ptionū le-
ges nos ex
nostro cō-
sensu ligāt
sicq; natu-
raliter &
ueluti ex
contractu
IO
Lex est ut
cōtractus

LIBRI SECVNDI

id'ue ius ab alio per tempus à lege definitum possideri legitimè contigerit, nam & ex diuerso ipse quoque lucri faciet, si rem ius'ue alienum per tale legitimum tempus à se possideri contigerit, sicq; omnes sunt in pari spe, & causa, uel lucri faciendi, uel amittendi, id quod est secundum ius naturale, l. secundum naturā, ff. de regulis iuris, §. his ita, C. de caduc. tollē.

11
Incertus
quoniam
remouet
hypothesin
interpretatione.

† Et propter istum futurum euentum nullus intelligitur l. di, l. de fideicommissis, C. de transactione. l. si pater puellæ, C. de inofficio testam. l. j. uer. non iniquis rationibus, C. de pact. l. si iactum retis. de action. empt. Vides ergo ius præscriptionum non solum iuribus naturæ minime aduersari, sed potius iuri naturæ omnino adhaerere, ut interim omittam omnes nō minus iustas quàm publicè, & priuatim utilissimas causas quibus præscriptiones fuerunt inductæ, quas supra in tertio, quæsito enarrauimus.

12
Locus hoc
uiri expe
dit respu
pliaz etiā
prociq;
uer.

Quibusdum diximus esse ob lites vitandas adde, in litibus uel vitandis, uel minuendis uerti publicam utilitatem etiam principaliter, adeo ut etiam ex consensu partium præscriptiones non impediuntur, nec etiam ex dispoitione testatoris ut plenissimè enarrauimus de successio. creation. lib. j. §. x. numero decimoquarto cum pluribus sequentibus. & §. vij. numero. 40. cum seq. quibus in locis apparet has esse communes opiniones. In summa postquam quis rem alienam ius'ue alienū præscripsit tacita ex domini voluntate, & concessione, si dominus ille admitteretur ad rem suam, non ne, id esset iniquum & contra naturalem æquitatem & iustitiam de qua in l. prima. ff. de pact. §. per traditionem, instit. de rerum diuisione. dum ait nihil tam naturali æquitati conuenire quàm uoluntatem domini rem suam in aliū transferre uoluntatis ratam esse, uoluit ille se mel nec naturalis iustitia, aut æquitas permittit poenitere, aut variare ut dd. iuribus, & capit. primo, de pact. Ergo præscriptiones tam longè absunt ab iniquitate quòd potius naturali æquitati omnino adhaerere, & accedere ad scribiq; uidentur. Amplia ut hæc omnia procedant non solum quando sciente, & patiente domino præscriptio contingeret, sed etiam si eo ignaro iuxta, l. fin. C. de longi temporis præscript. Nam adhuc ipsa iustitia, & æquitas naturalis dicitur ut ille cuius res præscripta est conueniri non possit, quando quidem ipse quoque erat, & hodie est in pari causa, & spe lucri faciendi, nam iuri tam naturæ, quàm positiuo approbatum est emi posse iactum retis, & nautica pericula, & reliqua quæ dubiorum euentuum occasione admittuntur, ut tradunt omnes docto. per multa similia in l. j. C. de pact. &

in l. de fideicommissis. per tex. ibi, C. de transactione. & nos multis ornauimus in secundo tomo harum controuersiarum qui inscribitur controuersiarum frequentium libr. iij. capi. lxxij. per totum. Limita ut non procedat quando possessor rei alienæ haberet malam fidem, uel debitor haberet malam fidem, tunc enim præscriptio esset contra naturalem æquitatem secundum communem opinionem, ut testatur Balbus de præscript. part. j. quæst. v. quæ limitatio parum (iudice me) apta est, quia tunc neque iure civili neque iure canonico procedit præscriptio, ut infra fusè agemus, & diximus de successio. creation. §. vigesimoprimo numero. 119. lib. tertio.

Ex† superioribus apparet ueram esse opinionem Cagnoli in d. l. iure naturæ, ff. de regul. iuris asserentis eam legem dicentem iure naturæ iniquum esse alterum alterius iactura, & iniuria locupletari, propriè locutam fuisse dum copulatè loquitur, quasi sola iactura si desit iniuria iniquitatem illam non inducere ut patet in omnibus titulis, ff. & C. instit. & in decre. de donatione. & patet ex omnibus, supra dictis & ex multis, quæ edocebimur, infra capi. lxxij. quauis Philippus Decius in d. l. iure naturæ cōtendat, & minus rectè (iudice me) iniquitatem esse eo ipso, quòd alter alterius iactura etiam iniuria cessante locupletetur, motus per l. nam hoc natura, ff. de condi. indeb. & per l. cum pupillus, ff. de cond. & dem. Sed ea iura parū obstant quia per d. l. iure natura. declaratur iuxta l. Gallus, & quæ ibi latè per doct. habentur, §. ille casus, ibi, quasi duobus capitibus legis committis, ff. de lib. & posth.

13
Locupletari
aliena
iactura
nisi sit
iniuriā
iniquum
nō est
Cagnoli
contra
Dec.

Apparet† etiam non sat tutam, aut non sat generalem esse responsonem Gloss. in l. nam hoc natura supra alleg. & Glossa. in l. prima, ff. de usucapionibus. cum quibus transeunt Docto. utrobique & Balbus de præscriptionibus. part. j. quæstion. quinta aiunt enim quòd præscriptiones, ideò iniquè non sunt licet præscribens cū aliena iactura locupletetur, quia sua culpa, id accidit qui passus est rem suam ab alio tam diu detineri, id quod suspectum est, quia inde sequeretur aliud fore si rem suam detineri ignorasset, quòd patet falsum esse, ut supra ostendimus sic intelligentes, dict. l. fin. C. de longi tempo. præscriptio.

14
Præscrip
tione
contra
ignoran
tes cum
res nō sit
iniquè
contra
cōm.

Apparet† etiam eadem ratione parum tutam esse opinionem Gloss. quam sequitur Balbus ibi, columna septima, & C. de seruis fugitiuis, & Balbus ubi supra, & Speculator de feudis, §. quoniam, versic. quæritur tamen contra, & Gloss. in l. prima, ff. famil. eriscund. aiunt enim quòd præscriptio sapit naturā pacti contra

15
Præscrip
tione
natura
ram pa
cti et con
tra igno
rantes et
tra Gloss.
Bal. Feij
& Balb.

contra eum cuius res praescribitur eo, quod
 rem suam pati consentit, argum. l. semper qui
 non prohibet, ff. de regul. iuris. l. qui patitur, ff.
 de iud. quod suspectum ideo est, quod sic ces-
 saret praescriptio, & illud tacitum pactum quan-
 do domino ignorare res praescripta esset quod
 est falsum. Longe ergo rectius dixissent saepe
 naturam pacti generalis quod inter concit-
 os iurum videtur quo tempore lex lata fuit,
 quodque extendit sese etiam ad ignorantes,
 & procedit etiam quo ad eos qui tempore il-
 lus legis latae nondum nati erant, quia popu-
 lus idem esse intelligitur. l. proponebatur. ff.
 de iudi. & legibus reipublicae quisque ciuium
 consensum praebere intelligitur licet retro ab-
 hinc annos mille factae essent, ut diximus in lo-
 cis ad quae supra retuli me.

Apparet etiam ex superioribus quid respon-
 dendum sit in eo articulo quo quaeritur an tu-
 usque rei praescriptio ex voluntate domini co-
 tingere videatur: quae in re uariae sunt nostro-
 rum sententiae. Sunt enim qui negent ex domi-
 ni voluntate, id contingere, ita Gloss. in l. j. §. si.
 Gloss. fina. ff. de dolo. Bald. in §. si quis per tri-
 ginta, ad finem si de feudo fuerit contro. sentit
 Balbus de praescrip. part. j. q. v. numero 6. versi.
 addo etiam. dum ait inuito rem sua praescri-
 bi. Sunt tamen qui existiment ex voluntate
 vicini facta, uel praesumpta id contingere, ita
 Barto. in l. fina. colum. penul. C. in quib. caus. in
 integ. rebi. non est. Ioannes Imolens. in repe.
 cap. h. colum. xxvj. versi. item aduerte, de praes-
 scrip. Balb. in authen. adhac colum. iij. C. de
 uaris Ioannes Andreae in d. cap. possessor. col.
 fina. arti. lti. de regulis iuris lib. vj. per l. ali-
 enationis uerbo, ff. de uerborum significatione.
 Est & tertia opinio Alexandri distinguētis in
 ter praescriptionem, quae contra scientem & pa-
 tientem currebat, ut ea sponte illius contigisse
 dicatur argum. l. cum de in rem uerso, ff. de
 iuris. l. semper qui non prohibet, ff. de regulis
 iuris l. qui patitur, ff. mandat. & inter praescri-
 ptionem in scio domino currentem, ut ea ci-
 tra domini uoluntatem contigisse uideatur,
 ita Alex. in l. filius familias, §. diui. colum. vij.
 ff. de lega. j. quem refert & sequi uidetur Fran-
 ciscus Balbus ubi supra nu. 5. qui sibi ipsi parum
 constare uidetur, quid dicendum, & sane ut
 illarum opinionum nulla simpliciter (iudice
 me) uera est, ita forte aliqua ex parte tueri po-
 terunt. Etenim ueritas est, quod in genere
 dominus rei praescriptae non potuit non uide-
 ri consensum praebuisse: nam cum legibus rei
 publicae de praescriptionibus disponentibus
 omnes ciues consensum praebere, & praebuisse
 intelligantur ut d. l. j. in uerb. communis reipu-

blica sponso, ff. de legibus, consequens fit ut si
 res meas praescribi contigerit, iam olim & re-
 tro tali praescriptioni consensum praebuisse uide-
 deat, nam & eadem ratione qui legi poenali fe-
 renda consensum expressim, aut interpretati-
 ue praebuit, si postea deliquerit licet nullus co-
 pos mentis puniri uelit, adhuc tamen sponte
 sua puniri uidetur, eo quod iam olim hunc
 consensum praebuisse quasi sub hac conditione
 si deliquisset uideretur, ut iam ostendimus per
 d. l. Imperatores, ibi te huic poenae subdidisti
 ff. de iure fisci, & d. l. fina. C. ad legem Iuliam
 maiesta. & si per fluminis alluionem aliquid
 de fundo meo detractum inque fundum tuum
 translatum fuit tu licet cum iactura mea di-
 tior fias, non ideo minus desinis esse in bona fi-
 de, quia iam retro a tempore legis latae, uel ap-
 probatae huic rei singuli ciues consensum pra-
 buisse uidentur, & unusquisque eorum in pa-
 ri causa, & potentia erat lucrandi, uel amitten-
 di iuxta, §. praeterea per alluionem, institu. de
 rerum diuisio. l. adeo §. praeterea per alluio-
 nem, ff. de acquiren. rerum domi.

Et sic ex uoluntate hominis descendere di-
 citur acquisitio quae per ius accrescendi con-
 tingit, l. si Titio & Mauius, §. Iulianus, ff. de leg.
 secundo, & tamen id ius accrescendi quasi quo-
 piam alluionis incrementum est l. si Titio, ff.
 de usufruct. & ius accrescendi dicitur quoddam
 a uentitium, & uelut i fortuitum lucrum, l. sci-
 mus, §. repletionem, C. de inofficio. testamē.
 & nihilominus saltem immediatē, uel in gene-
 re dicitur descendere a uoluntate, & ordina-
 tione testatoris, d. §. Iulianus, sic ergo & in hoc
 lucro praescriptionis retro uidetur interuisse
 uoluntas domini propter consensum olim pra-
 stitum in lege hac de re disponente quae ut da-
 num, ita & lucrum potuit asserere.

Simile in l. si uoluntate, C. de rescindenda
 uenditio. ubi & si unusquisque contrahentium
 non amittere, sed lucrari studeat & conetur,
 tamen toti rei consensum praebuisse non minus
 uidetur is qui amisit quam alter qui suam co-
 ditionem meliorem fecit ut ibi: quia huic fu-
 turo euentui sese commisisse uidetur; sic ergo,
 & in specie nostra is cuius res praescripta
 est, legi de praescriptionibus loquenti praebuisse
 consensum uidetur, nec eum iuuabit dicere
 se solum lucrari non etiam amittere uel seque;
 alienas res praescribere non autem suas pra-
 scriptione amittere uoluisse, argum. l. si uo-
 luntate, C. de rescinden. uendi. simile est in l.
 de fideicommissio, C. de transactione. & in l. j.
 C. de pactis. Simile in l. si pater puellae, C. de in-
 officioso testamento. & multa similia conges-
 simus in secundo tom. harum controuersia-

18

Ius accre-
 scendi est
 lucrum si
 mile praescrip-
 tionis lucro.

19

Contrahē-
 tium tam
 amittens
 quam lu-
 crans con-
 sentire di-
 cuntur.

rum. libr. tertio capitu. lxxij. & infra c. lxxij. Stat ergo quod is cuius res prescripta est prescriptioni tali consensum olim prebuisse uisus est, etiam si ignoret eam prescribit, nam & in exemplo de alluione, & de iure accrescendi, & de lege lata idem contingit. Idemq; in fera cuius dominium habebam & aufugit, inq; alterius potestatem recidit, nam mea esse desinit. §. fera, instir. de rerum diui. l. adeo. §. fera. ff. de acqui. rerum domi. quo casu ignorantia uel scientia mea non inspicitur ut ibi. In specie uero consensum prebuisse uideretur quando id sciebat non sic si ignorabat secundum opinionem Alex. supra relata per iura iam allegata iuncta. l. mater decedens. ff. de inoffi. testa. & secundum hanc distinctionem uarietates superiores & possunt & debent conciliari, iunge alia fundamenta ex c. sequen.

20 Ex superioribus apparet quid respondendum sit in illo articulo quo queritur, si an arbiter qui habet pronuntiare secundum ueritatem & aequitatem, possit repellere exceptionem prescriptionis qua in re sunt qui uellent posse eam talem exceptionem repellere, ita tenent Angelus in l. sequitur. §. si uiam. ff. de usucap. Idem Angelus in rep. l. j. ad finem. C. de iud. sentit Bal. in c. de prescrip. triginta annorum Ludouicus in rubr. ff. de arbitris col. j.

Contrariam partem ut talem exceptionem non possit rejicere tenent Bar. in extrauag. ad reprimendum. in verb. uidebitur, propè finem Felinus in rubr. col. j. de prescrip. Idem Felinus in c. j. col. pen. de consti. Est & tertia opinio distinguendum referre utrum ille cum bona fide prescriberet ut tunc exceptio prescriptionis non possit repelli, an uero cum mala fide ut tunc repelli fas sit, & utrunque membrum huius distinctionis communiter receptum esse testatur Franciscus Balbus de prescrip. par. j. q. v. num. 8. cum seq. ubi similiter affirmat cum mala fide non procedere prescriptionem de iure civili non magis quam de iure canonico. Ergo commodius & certius trademus regulam negatiuam talem exceptionem prescriptionis ab arbitro rejici non posse, sed tantum rejici posse, mentitam prescriptionis allegationem, quale esset cum constaret malam fidem interfuisse, tunc enim qui se prescripsisse diceret falsum diceret, sicq; arbiter eum repellens non tam prescriptionem quam mentitam prescriptionis assertionem repellere diceretur.

21 Tenendo tamen nostram principalem opinionem ut prescriptio non sit contra aequitatem naturalem, tunc ad text. in auth. ut ecclesia Romana §. habeat itaq; ibi, nec iniquis hominibus impium remaneat presidium nempe prescri-

ptionis resp, nihil obesse. nam ait tunc demum impium esse prescriptionem cum iniquis hominibus & sic malam fidem habentibus contingit, non sic ergo si bonam fidem haberent. tunc enim non impium sed pijsimum. & reipublice utilissimum presidium diceretur prout est prescriptiones impijsime contingunt cum mala fide quamuis ea probari nequeat, quia ex animo pender. l. pe. C. de euct. & quia bona fides presumitur licet forte adsit mala. l. merito. ff. pro socio, plene per Andream Tiraquell. de prescrip. §. j. Glo. ij. in princip.

C A P. L I I I.

- 1 Obligatio naturalis an prescriptione perimatur, ardua. q.
- 2 Obligatio naturalis oritur ex iure gentium primæuo.
- 3 Ius gentium primæuum dicitur naturale.
- 4 Meum negligere quando uidear.
- 5 Obligatio interdum presumitur post longum tempus.
- 6 Remissio facilior quam noua concessio.
- 7 Donatio post longum tempus presumitur.
- 8 Consensu coniecturato obligamur.
- 9 Obligatio utraque tollitur prescriptione, contra communem.
- 10 Obligatio prescriptione debilitari falsum est, quia extinguitur.
- 11 Dominium directum queritur prescriptione contra scientem currente.
- 12 Repetere potest qui soluit debitum prescriptum.
- 13 Obligatio utraque perimitur, prescriptione, acceptilatione, nouatione, contra Doctores.
- 14 Fideiussor non accedit obligationi prescriptæ.
- 15 Nouari non potest obligatio prescripta.
- 16 Compensatio non fit ex obligatione prescripta.
- 17 Constitutum non fit post obligationem prescriptam contra Doctores.
- 18 Euangelica denunciatio non facit rem corpoream prescriptam restitui.
- 19 Euangelica denunciatio an faciant infectam prescriptionis personalis, ardua questio.
- 20 Obligatio utraque ut perimatur an fieri possit per legem, ardua questio.

Vo ad sextum si an prescriptio actionum tollat & perimat utranque obligationem, an alteram tantum, uehementer controuersum est, & sunt uariæ nostrorum sententiæ. Sunt enim qui uelint quod sola civilis obligatio perimitur, naturalis uero neque perimit neque ulla ex parte eneruatur ita Bal. in auth. adhec. C. de usuris. col. iij. qui hanc esse communem opinionem testatur quem sequitur Franciscus Balbus

20
Prescri-
ptione re-
pellere nõ
põt arbi-
ter affum-
ptus ut se-
cundum a-
equitatem
iudicet ar-
bitrarius

21
Intell. au-
th. ut ecci-
liæ Rom. §.
habeat.

Balbus de præscrip. in ij. par. iij. par. princ. q. x. ait se mirari de doctoribus contrarium sententibus, Idem tenet ipsemet Balbus in. j. par. q. vj. ad fin. & Pet. Philippus Corneus cōsiliarius in hac consultatione col. ij. lib. iij. mox quia leges ciuiles quæ præscriptiones induxerunt ut diximus supra in. iij. illa. q. conclusio quæ quo iure esset inducta præscriptio, non potuerunt perimere iura naturalia. l. eas cau. ff. de capit. dimi. l. iura sanguinis. ubi mul. per Decium & Cagnol. ff. de reg. iuris. §. de naturalia, inst. de iust. & iure. l. omnes popu. ff. de iust. & iure. §. minus ergo, inst. de hære. quæ ab intesta. ¶ Nec dubium est quin natura- lis obligatio ex iure gentium primæuo quod etiam ius naturale appellatur oritur. l. j. ff. de pact. c. i. eod. tit. §. per traditionem, inst. de rerū dim. l. i. nihil tam æquitati naturali cōuenit. l. nō minorem. C. de transact. l. j. ff. de const. pecu. ¶ Et tale ius gentium primæuum quo suadet doctores pactioes ac conuentiones custodiri esse & dici ius naturale respectu humani gene- ris diximus supra c. xvj. num. 11. lib. j. ergo ta- lis obligatio naturalis ex hoc iure gentium pri- mæuo & sic naturali orta per ius ciuile perimi non est possibile, & sic nec per præscriptiones eo iure ciuili ortæ, idem tenet Andreas Tira- quell. de præscr. §. j. Glo. ij. ad finē & vide in trā cheslij. num. 3. Sed sanē hæc ratio quæ his pa- tribus tam immobilis peremptoria in expu- gnabilibus; uisa fuit nullius (iudice me) mo- menti est, nam quod naturalis obligatio sit iu- ris naturalis secundū superiorem declaratio- nem ingenuē fateamur. quodq; naturalia iura per solum ius ciuile perimi nequeant simili- ter agnoscimus, quod autem in specie nostra per solum ius ciuile ea naturalis obligatio fue- rit oppugnata uel expugnata id omnino nega- mus quinimo per ipsum ius naturale uel gen- tium expugnata ex legis interpretatione intel- ligitur. Nam si sciebas me tibi centum debere tibi per longissimum tempus triginta annorum tenuisti petereq; super sedisti, iustissimē ius ci- uile interpretatur te habuisse animum uolū- tatemq; istius debiti uel iuris remittendi aut pro derelicto habendi. Nam (quod longē plus est) etiam post unius duntaxat anni præteritio- nem hanc remittendi interpretationem aliās lex facit, ut in. §. fi. inst. de iniurijs, & ius posses- sionis negligi & abijci uel pro derelicto habe- ri per negligentiam decennij lex interpreta- tur ut est communis opinio quam tenent Glo. & Paulus Castrensis in l. si de eo. §. j. ff. de acqui- sitione rei. ff. de iust. & iure. §. nihil cōmune nu. 84. ff. de iust. & iure. §. idem Iaf. in l. j. col. fin. C. de seruis ff. de iust. & post decennalem annuam præstan-

tionem lex incipit præsumere obligationem & animum in posterum aliquid annuum præstandi. l. cum de in rem uerso. ff. de usuris, quid ergo mirum aut nouum si post scientiam & patientiam longissimi temporis incipiat lex ciuilis præsumere annum debiti remittendi. ¶ Cum lōge facilius quis remittat plura quàm denuo de dat aut donet uel concedat pauca, ut diximus de succ. crea. lib. ij. §. xvij. num. 16. uers. terria ratio, per Paulum Castren. in l. pa- cta quæ cōtra. C. de pact. & hac ratione impro- batur pactum legis cōmissoriæ in pignoribus. l. fin. C. de pact. pig. & improbatum eadem ratio- ne renuntiatio futurorum alimentorum ut in d. num. 16. declaramus, ubi etiam diximus ead- em ratione improbari pactum de non succe- dendo factum inter patrem & filium, & tra- dit Iaf. in l. pactum dotali. C. de collati. harum enim rerum ratio ea est, quod facilius quis re- mittit plura quàm donet pauca, ut naturali- ter fieri uidemus, Quid ergo mirum aut nouū si lex per longissimi temporis taciturnitatem præsumat debiti remissionem, cum etiā obli- gationem post breuius tempus præsumere so- leat, & remissionem etiam alias per unius so- lius anni transcursum ut diximus. Quinimo ¶ etiam concessione per longi tēporis tran- scursum alibi præsumit quale est in terminis. l. si quis diuturno, in princ. ff. si seruitus uendi- de cuius intellectu agemus latē infra declarā- tes quod ut debitor cum scientia iuris alieni potest longissimo tempore per creditotis scie- tiam & patientiam præscribere, quia ex tali ta- citurnitate præsumitur remissio ut in specie nostra, ita in terminis. d. l. si quis diuturno, per scientiam & patientiam domini rei cōsentien- tis merignum in parietem suum immissum lō- go tempore habere acquirō & præscribo ius seruitutis, ergo longē facilius id continget ac iustius in specie nostra, tum quod hic adest lō- gissimum tempus ibi longam duntaxat, tum etiam quod ibi est noua seruitutis acquisitio quæ odiosa est, hic liberatio ab obligatione quæ fauorabilior est, l. Arrianus. ff. de actio. & obli- gat. iuncta. l. alius. C. de seruit. cum ibi nota- tis cum ijs quæ scripsimus infra. §. lxxxij. num. 13. & infra c. lxxvij. scripsimus plene de intelle- ctu d. l. si quis diuturno Pro nobis tex. egregi- us in l. si ego. §. j. ibi, per traditionem forte aut per patientiam, ff. de publici. in rem act. ubi scien- tia & patientia habet uim traditionis, ergo mul- to facilius habebit uim remissionis quando- quidē facilius quis remittit quàm donet aut tradat ut supra ostendimus. Neq; ad rem per- tinere debet si quis obiecerit hanc legis in- terpretationē nō esse equā ut possit, perimere iura

interdum
præsumi-
tur post lō-
gum tem-
pus.

6
Remissio
facilior quàm
noua con-
cessio.

7
Donatio
post lōgū
tēpus præ-
sumitur.

iura naturalia, ne sic in effectu iura naturalia per ius civile perimi videantur, nam id omnino negatur, sed potius ipso quoque iure naturali contrario perimi, omnis enim res naturaliter per quascumque causas nascitur per easdem dissoluitur. c. omnis res, de regu. iur. In nihil tamen naturale, ff. eod. tit. §. fin. & per totum titulum inst. quib. mod. re contrahi. obliga. Modo sic tibi ceterum promissum, solus Deus certo scit an id fecerim animo obligandi me, an vero loci vel ostentationis causa, vel forte causa committatis ut benevolus erga te videret. l. diuus, ff. de mili. testam. §. plene, inst. eod. titu. l. Labeo, ff. de sup. lega. l. an inutilis, ff. de accep. l. non solum, ff. de actio. & obliga. nihilo minus tamen lex interpretatur me tibi obligatum uideri, sentiens ex animo me promississe obligandi me ipsum, quasi uoluntatis nostrae certius signum nullum sit quam uerborum. d. l. Labeo, sicque obligamur ex consensu & uoluntate nostra a lege civili coniecturata, non tamen infallibiliter cognita, sic ergo & per contrarium ea obligatio ex animo nostro contrario perimi naturaliter potest & debet, quanuis animus ille coniecturis tantum non etiam certa scientia a lege civili percipiatur & ut lex quoad ortum obligationis fidem adhibuit uerbis promittentis, ita & quoad ipsius obligationis resolutionem fidem adhibet taciturnitati & patientiae longissimi temporis, & aliquando longè breuioris ut diximus. Nec dicatur obligationem personalem inseparabilem esse ab oslibus obligati arg. l. nemo potest, ff. de lega. j. cum ibi traditis per Bar. col. j. ubi per omnes repetentes. nam quod semel personali obligatione deberi coepit, certis modis a lege definitis deberi definit. l. obligationum ferè, §. placet, ff. de actio. & oblig. per totum titulum inst. quib. mod. tollitur oblig. & ut illos modos perimendarum obligationum ipso iure lex adinuenit & induxit ita quoque alios modos ut constat inducere potest quotidie, id quod fecit in nostra materia iubendo ut plenissima securitas & obligationis liberatio contingeret per ipsius praescriptionem longissimi temporis, id quod expressius induci non potuit aut iuberi quam inducitur si uerba earum legum non calumnientur & exterminentur ac turpiter uolentur per l. sicut l. omnes l. cum notissimi. C. de praescript. xxx. annorum l. si pupillus, in fine. ff. de adm. tutorum iuncto prin. inst. quib. mod. tolli. oblig. & ad aures, de praescrip. & l. j. cum Glo. C. si aduer. creditorem.

9 Sit ergo fixa indubitataque conclusio post longissimi temporis praescriptionem sublatam uideri utranque obligationem tam civilem quam

Obligatio utroque tollitur

naturalem etiam ipso iure, unde primum apparet ueram non esse opinionem Bal. & Francisci Balbi & Petri Philippi Cornei & aliorum supra relatorum negantium eam ipso iure perimi & affirmantium quod etiam in effectu non eneruabatur aut debilitabatur.

Apparet etiam errasse quotquot asseuerabant eam in effectu debilitari duntaxat non esse ipso iure perimi id quod affirmant Bartol. in l. fin. §. j. ff. rem ratam haberi, cuius opinionem communem esse testatur Franciscus Bald. ubi supra par. j. q. vj. & par. ij. principali in ij. par. l. lius. ij. partis. q. x. ubi pluries hanc dicit communem opinio. Paul. Castrensis, in d. l. fin. §. j. ff. rem ratam haberi. Bald. in l. sicut, col. j. C. de praescrip. xxx. annorum Ioannes Imolens, in c. fi. col. vj. de praescrip. in rep. Angelus in l. j. col. xx. C. de iudi. in rep. Panorm. & Felin. col. j. in cap. ad aures, de praescrip. Ioan. Andreae in c. possessor. ad fin. de regulis iuris Antonius, & Ioannes Imolens in d. c. ad aures. Pet. Philippus Corn. consil. cl. xxvj. ad euentiam col. pen. lib. j. Neque ad rem pertinet quod etiam iure civili non procedat praescriptio iurium & actionum, cum mala fide non magis quam iure canonico secundum ueram & communem opinionem ut supra diximus & plenius in c. praeced. nam non sequitur scio me debere ergo habeo malam fidem, est enim aperta incuria (ne dicam iustitia) existimantium, qui possidet rem alienam aut moratur scienter debiti solutionem, eum esse necessario in mala fide cum potius sit in bona fide aut saltem in bona fide & esse possit & esse posse a lege civili praesumatur ut iam ostendimus & fusius in c. praeced. & c. lxxij. & cap. lxxvj. & ut exactius res agatur consideranda quod aut tam creditor quam debitor erant debiti conscij, aut uterque ignorabat, aut creditor solus sciebat debitor autem ignarus erat, aut & quarto ex diuerso creditor ignorabat & debitor solus sciebat. Primo casu cessat regulariter mala fides, quia ex illa scientia & patientia longissimi temporis praesumitur tacita debiti remissio aut abiectio ut diximus supra & alijs in locis ad quae me retuli. Secundo casu quando uterque ignorabat etiam secundum omnes procederet praescriptio cum debitor aperte sit in bona fide ut patet ex sua iusta ignorantia, quale esset si ex contractu forte procuratoris quem ignorabat obligatus esset ut supra dixi & exactus in c. praeced. Tertio casu cum solus creditor sciebat, debitor ignorabat se debere tunc idem, & longè iustius, quia ex parte sua adest bona fides & ex parte creditoris iustissime praesumeretur debiti vel remissio vel abiectio. Ultimo uero casu cum solus debi-

perfol. p. 100. tra. 100.

ro Obl. p. 100. de. 100. qua. 100.

debitor se debere sciebat creditor autē igno-
rabat, uix est ut non intelligatur esse in mala
fide. quando quidem ex parte creditoris igno-
rantis nec debiti abiectio nec remissio præsu-
ma potest. l. mater decedens, ff. de inoffic. testa.
ff. de cessat ratio bonæ fidei præsumendæ de
qua in l. alienationis verbum, ff. de verb. signifi.
l. vix est enim ut non videatur alienare &c.
& l. qui patitur, ff. mand. l. semper qui non pro-
hibet, ff. de reg. iur. & cum debitor suum debi-
tum saltem impropijsimè videatur posside-
re. Gloss. in l. regulariter, ff. de pet. hæred. certè
hoc casu istius debitoris impropijsima illa
possessio non legitima, sed clandestina vide-
retur argum. l. si quis diuturno, in prin. ff. si ser-
vendi. quæ lex si rectè inspiciatur probat oïa
membra huius distinctionis negans ubi vitiosa
possessio, vel quasi possessio est contingere præ-
scriptiōe non sic si vitio careret. Iam ergo dubi-
tari nõ oportet quin cesset præscriptio utroq;
iure tã civilis quàm cano. ubi mala fides inter-
fuit & in eo tantũ quò est an possessor, vel quasi
poss. rei vel iuris alieni in mala fide esse dica-
tur cum id sciebat. qua in re distinguendũ est
ut dixi, modo & plenius suprã cap. præc. & ca.
lxxij. & c. lxxvj. incipien. actio personalis.

11 Confirmantur hæc omnia. nam tenetes præ-
scriptiōe vitale tantum dominium non etiam
directũ acquiri, eo quòd in præscriptiōe ces-
sat naturalis æquitas, quia currit contra igno-
rantem fatetur quòd si dominus scit, & pa-
tetur rem suam præscribi tunc directum domi-
nium acquiritur non secus quàm si ipse eam
venderet & traderet, ita Balbus de præscript.
par. ij. q. ij. num. ix. & Bald. in auth. nisi tricen-
nale. col. fi. C. de bo. mater. & Felin. in rubr. de
præscrip. col. j. & Iaso. in l. traditionibus. C. de
pact. ergo ut cessat mala fides quando domini
voluntate possideo alienum per totum titulũ
ff. de C. commod. & ff. de precario. & ff. C. inst.
& in decret. de dona. ita & hoc casu cessat ma-
la fides.

12 Apparet ergo ex superioribus verissimam
esse sententiam Accursij & Bar. & Pauli Castrẽ
sis in l. fin. §. j. ff. rem ratam haberi existiman-
tium eum qui præscripsit si soluit posse repe-
tere, quos sequitur Franciscus Balbus de præ-
script. part. j. q. vj. post alios quos ipse tam ibi
quam rursus in ij. part. in iij. partis principal.
quæst. x. refert.

13 Apparet similiter parum aptam esse aut su-
perflam esse æquiparationem quam ipsemet
Balbus d. q. vj. post Paulum Castren. in d. l. fi. §.
j. & post Bal. in l. sicut, col. j. C. de præscrip. xxx.
amorum facit, ait. n. quòd ut per pactum de
non petendo quòd est iure gentium eliditur

civilis obligatio, sed naturalis, quia similiter
est de iure gentium ex toto perimitur, ita ex
diuerso per præscriptiōem quæ est iuris ciui-
lis ex toto perimitur obligatio civilis, sed na-
turalis duntaxat debilitatur. Secundum quam
rationem cõsequens fieret ut diceremus quòd
per nouationem quæ est iuris ciuilis vel etiam
per acceptilationem, quæ similiter est iuris ci-
uilis, sola civilis obligatio tolleretur, natura-
lis vero duntaxat debilitaretur, id quòd esset
contra text. in §. præterea nouatione, & in §.
item per acceptilationem, inst. quib. mod. tolli.
oblig. & contra l. fin. C. de nouat. & contra om-
nes leges tam illius tituli quàm ff. eo. xi. & per
totum ff. & C. de acceptil. ergo nõ est bona cõ-
sequetia nouatio, aut acceptilatio, aut præscri-
ptio sunt iuris ciuilis, ergo civilem tantum nõ
etiam naturalem obligationem perimere pos-
sunt, quinimò vtranque perimere possunt &
perimunt, quia hac in re cum ipso iure civili
concurrit etiam natura hoc est voluntas illius
contra quem præscribitur, quæ ut ex verbis,
vel scriptura, vel etiam nutu vel alijs signis &
indicijs eius probata intelligeretur ita etiam
ex ista scientia & patientia probata censetur
d. l. si ego. §. j. ff. de pub. in rem act. d. l. cum de
in rem verio. ff. de usuris, iuncta l. Labeo, ff. de
sup. leg. l. nutu. ff. de legat. ij. l. j. §. si quis ita, ff.
de uerborum obligation. l. milites. ff. de milit.
testam. l. an inutilis. ff. de accepti. l. non solum
l. non figura. ff. de actio. & obligatio. certum
enim quid multis modis esse potest l. certum.
ff. si certum petat. iuncta l. j. §. fina. ff. de dote
prælega. & ut obligatio naturalis sine dubio
perempta diceretur ex remissione creditoris
de qua constaret per uerba ipsius, ita quoque
perempta uidebitur ex remissione ipsius de
qua alio quouis modo constet ut dictis iuri-
bus, constat autem de tali remissione uel abie-
ctione per scientiam & patientiam longissimi
temporis ut diximus, ergo talem obligatio-
nem naturalem peremptam esse proculdubio
intelligemus.

Deniq; apparet ex nostra declaratione obli-
gationi præscriptæ non posse accedere fideiuf-
sorem, nam licet is soli obligationi naturali
accedere possit non secus quàm civili & natu-
rali l. fideiussor obligari. §. fideiussor, ubi notat
Paulus Castrensis & Barto. ff. de fideiuss. §. j.
inst. eod. tit. tamen post præscriptiōem cum
nulla secundum nos super sit obligatio ei obli-
gationi quæ nulla est fideiussor accedere non
poterit, id quòd in specie tenet Bald. in l. tam
mandatori. co. ij. C. de non nu. pe. Bar. & Paul.
de Castr. in d. §. fideiussor Francisc. Balb. in d. q.
vj. Paul. Castr. in l. fin. §. j. ff. rem ratam haberi,

Antonius

ne contra
doct.

14
Fideiuf-
sor nõ ac-
cedit obli-
gationi.
præscri-
ptæ.

Antonius Butrius, Ioannes Imolensis & Felinus in d.c. ad aures, de præscrip. quæ communis opinio ex nostra sententia uerissima est, non autem ex ratione qua ipsi omnes mouentur, dum naturalem quidem obligationem superesse existimant quamuis debilitatam, & pro nobis in specie est tex. in l. si quis postquam, cum ibi not. ff. de fideiussor.

15 Apparet ¶ similiter ex sententia nostra talem obligationem præscriptam nouari nõ potest, nam ex nihilo nihil fit secundum philosophum ut in l. sed si manente. ff. de precario, dixi plenè in. ij. tomo harum cõtrouersiarũ. c. xiiij. in prin. & per totum & in specie ita tenent Antonius Butrius, Ioannes Imolensis & Felinus in d.c. ad aures & Franciscus Balbus. d. quæ. vj. nu. 4. facit. § præterea nouatione, inst. quib. mo. tolli. oblig. cum ibi notatis, & l. j. ff. de nouatio.

16 Apparet ¶ similiter quòd talis obligatio præscripta non proderit ad compensationem ut tenent Antonius Butrius, Imola & Felinus in d.c. ad aures, & Balbus in d. q. vj. quorum sententia longe expeditior erit secundum nostram opinionem. qui negamus naturalem obligationem superesse, quàm secundum eorum sententiam superesse existimantium, debilitariq; duntaxat, non etiam perimi asseuerantium.

17 Apparet etiam ¶ ex nostra sententia an super obligatione præscripta constitutum fieri possit, quod admittit Bald. in rubr. C. de cõstit. pecu. col. ij. & Balbus in d. q. vj. nos cõtra per. §. in personam, inst. de act. & per d. l. si quis postquam, ff. de fideiussor. ubi traditur eum qui se pro alio soluturum constituit, similem esse fideiussori. Sicq; dicendum restat obligationi præscriptæ accedere nõ posse magis quàm fideiussor. præsertim secundum nostram opinionem qua asseueramus per præscriptionem non solum ciuilem uerum naturalem quoq; obligationem peremptam uideri.

18 Apparet etiam quid respondendum sit ¶ in illo articulo quo cõtrouertitur, an postquam quis præscripsit possit per denunciationem euangelicam compelli ad restituendum quod præscripsit, qua in re receptissima opinio est non posse, si quidem sumus in præscriptione rei uel iuris corporalis ut plenè resoluit Franciscus Balbus de præscrip. ij. par. iij. partis princip. q. ix. & rursus. q. x. & Bart. in extrauag. ad reprimendum, in verb. per denunciationem. in uers. sed quid de obligatione quæ tollitur præscriptione, Bal. in authen. ad hæc, col. ij. & iij. C. de usuris, Antonius Butrius, Ioannes Imolensis Panormi. Felinus & alij in c. fin. de præscri. Pet. Philippus Corneus consil. clxxvj. ad euidentiã, col. pen. lib. j. & hanc sæpe testatur communem

esse opinionem Imola & sapius Balb. ubi supra.

Sed ¶ & in præscriptione actionis personalis idem esse tenent Bar. Ioannes Imolensis, Panormi. & Pet. Philippus Corneus ubi supra, & hæc esse communem opinionem affirmat Balbus in d. q. x. qui tamen contrarium tenet firmans lo cum habere denunciationem euangelicam, id quod tenet Pet. Philippus Corneus sibi cõtrarius cõsil. clj. in hac cõsultatione col. ij. lib. iij. Ioannes Imolensis sibi cõtrarius in l. sequitur §. si uiam. ff. de usucap. Antonius Butrius in d. c. fi. Bal. in auth. ad hæc col. iij. C. de usuris, mouentur hanc partem tenentes quia longa inquit est differentia inter ius reale præscriptum & ius personale. nam iura realia facile migrant de persona in personam. l. fi. C. de lega. l. fin. §. sed quia, cum. §. seq. C. comm. de lega. l. cum pater. §. surdo. ff. de lega. ij. l. à Titio. ff. de furtis. l. si tibi homo. §. cum seruus. l. legatarius. §. fin. ff. de lega. j. l. j. ij. & ferè per totum. ff. de in diem addi. l. quoties, & ferè per totum. C. de donati. quæ sub modo. l. j. ij. & ferè per totum. ff. de lege commiss. Diuersum est in actionibus personalibus quæ immobiliter inhereant ossibus obligati. l. nemo potest, ubi Bar. col. j. & alij omnes. ff. de lega. j. sicq; per interuentum præscriptionis in re uel iure reali dominium erradicatur à primo domino & migrat in præscribentem, sicq; præscriptione completa nihil alienum reperitur possidere quod restituere per denunciationem euangelicam cogatur. cum iam non tam alienum quàm suum denuo effectum possidere inueniatur. Sed præscripta actione personali adhuc inquit debitor remanet naturaliter obligatus. neq; alieni iuris debitor adhuc superest per hocq; poterit per euangelicam denunciationem cogi ad soluendum. Sed hæc ratio (iudice me) nullius momenti est. primum quia tam facile fuit legi inducere & disponere quòd obligatio personalis extinguere præscriptione quàm ut dominium obligatio ue realis transferret in præscribentem. ut ex dictis supra p hoc & p superius caput edocemur. Deinde quia nõ est uerum superesse obligationem naturalem post præscriptionem, quinimo utraq; perimi iam edocti sumus. Ergo penes præscribentem nihil reperit alienum quod p denunciationem euangelicam restituere cogat. Nec ad rem pertinet quod cum mala fide nec iure ciuili nec canonico prædat præscriptio (id quod potissimum decepit eos q parte affirmatiua tuentur) nõ id ingenuè fatemur sed negamus debitorem in mala fide constitutum censeret, eo quòd sciat se debere secundum quod supra exposuimus, in quo cõtrarium tenentes decepti fuerunt. Qui etiã apertè æquiuocant aut allucinant, nam primò negant contingere præscriptionem

Nouari nõ potest ob legatione præscripta.

Cõpensatio non fit ex obligatione præscripta.

Constitutum non fit post obligationem præscriptam cõtra Do.

Euangelica denunciatio nõ facit re cõtrariã præscriptã re iur.

19 Euangelica denunciatio an faciat re cõtrariã præscriptã re iur.

prescriptionem cum mala fide, postea verò dicunt, quòd qui mala fide prescripsit per denunciationem euangelicam cogitur soluere, ergo cum talis mala fide prescriptio ut contingat non sit possibile, restat ut talis denunciatio euangelica locum habeat nunquam.

Ergo quo casu actionum personalium prescriptio contigerit eo casu talis euangelica denunciatio locum nunquam habeat.

Apparet etiam ex his uerissimam esse opinionem Angeli in repeti. l. j. colum. xix. C. de iudic. contententis per legem vel statutum effici posse ut per interuentum prescriptiois perimatur non solum ciuilibis, sed etiam naturalis obligatio in personalibus actionibus, quamuis contrarium, & minus rectè tenuerint Bald. in d. authent. adhuc. columna. iij. C. de usuris, & Franciscus Balbus ubi supra, q. x. Idem Bald. in capitu. si quis per triginta, si de feudo fuerit controuersia Ioannes Imolenis in l. sequitur, §. si uiam, ff. de usucapion. Quinimo (ut hoc Angelo addamus) non solum potest, sed etiam in dubio, id actum uidetur per legem, uel statutum obligatio personalis tam ciuilibis, quam naturalis per interuentum prescriptiois perimatur etiam si per tale statutum tempus prescribendi coangustetur, nam quæ ratio est in triginta annis eadem ratio, (quod attinet hanc ad rem) in aliquantulum breuiore tempore erit, quia quæ differunt tantum plus & minus non differunt in specie, l. si. ff. de fundo instru. ut plenè ex superioribus rationibus deducitur quas non expedit repetere.

C A P. LIIII.

- 1 **D**ominium directum an prescripione acquiratur. ardua questio.
- 2 **D**ominium iuris gentium secundarij est.
- 3 **I**us gentium secundarium dicitur esse positium.
- 4 **I**us gentium secundarium initio fuit ius ciuile.
- 5 **S**uccessionum ius prius fuit ciuile, quam gentium.
- 6 **I**uris gentium secundarij quæ sunt liberè possunt immutari.
- 7 **D**ominium directum facilius queri prescripione longa, quam usucapione triennali, contra Doc.
- 8 **E**ffectus non semper regulatur à sua causa.
- 9 **E**xceptio non semper est actionis exclusio.
- 10 **D**ominium an transferatur uel an extinguatur prescripione, uel usucapione, ardua. q.
- 11 **R**escriptio non conceditur domino rei prescriptæ contra Doctores.
- 12 **R**ei uendicatio non datur domino rei prescriptæ contra tertium possessorem, contra Doctores.
- 13 **P**rescripionis exceptio impedit litis ingressum, contra Bald.

QUO AD septimum et utrum prescripione acquiratur dominium directum, an utile tantum sunt tres communes opiniones, prima est, quòd dominium directum acquiratur per usucapionem triennalem, quæ mobilibus in rebus contingit. altera, quòd per prescripionem triginta annorum, quæ sine titulo contingit, sola utilis non etiam directi dominij acquisitio contingat, ultima, quòd per prescripionem longi temporis similiter solum utile dominium non etiam directum acquiratur, ita tenent Gloss. & communiter Doctor. in princip. institut. de usucapion. in uerbo. dominium, per Gloss. Bartol. Bald. Salicet. Fulgos. Petr. Philipp. Corneum, & Arias Pinellum in authent. nisi tricennale, C. de bonis maternis per Aretinum, Christo Porcium Ioannem & alios in d. princip. institut. de usucapion. per Paulum Castren. in l. fina §. primo, ff. rem ratam haberi, hanc esse communem opinionem testatur Angelus Aretinus in d. princip. institut. de usucapion. hanc sequitur, & sæpe appellat communem opinionem Franciscus Balbus de prescripion. secunda par. principal. quæstione secunda. Albericus, & Ioannes Andree in capitu. possessor de regulis iuris. in uers. quartum proponebatur, Felynus in rubri. colum. j. de prescrip. qui hanc firmat esse communem opinionem Ias. Decius, Alciatus, & alij in l. traditionibus, C. de pact. ubi Alexand. colum. ij. Gloss. in l. si quis emptionis, §. primo, C. de prescrip. xxx. annorum ubi per Salyc. & alios Ioannes Imolen. in repeti. capitu. fin. colum. xxiiij. de prescrip. Gloss. Angelus, & alij in authent. ecclesia Romana, in princip. Marianus Socin. in rubric. de caus. possessio. & proprietate. uers. xviiij. Archidiaconus in c. seruitium. xviiij. quæst. ij. Dynus, & nouissimi in d. c. possessor, & alij plures quos allegat Bald. ubi supra, Idem in repeti. l. Celsus, ff. de usucap. in fi.

Contrariam tamen partem in prescripione longi temporis tam multi in dictis locis relati tenent, ut mihi non satis certum sit utra pars receptior sit, & cum omnes ferè conueniant triennali usucapione directum dominium acquiri, l. traditionibus, C. de pact. l. ij. ff. de usucap. in princip. institut. eodem titu. & similiter cum omnes conueniant utile tantum dominium non etiam directum acquiri per prescripionem annorum, xxx. quæ sine titulo (hoc est legitima possidendi causa) contingeret per d. l. si quis emptionis, §. j. C. de prescrip. xxx. annorum, in eo duntaxat controuersia est, an longi temporis prescripione utile tantum dominium, an fortè

d etiam

Dominium directum an prescripione acquiratur ardua q.

etiam directum acquiratur, quā in re receptior sententia forte est vtilis tantum acquiri, & sciendum est potissimum huius res fundamentum & occasionem ab illa erranea opinione quam in c. præced. exterminauit uis effluxisse, aiunt enim quod dominium rerum nostrarū iuris gentium est. l. ex hoc iure. ff. de iust. & iure. l. j. cum seq. ff. de acqui. rerum domi. ius autē civile ciuilia tantum iura nō etiam naturalia aut gentium perimere potest. §. sed naturalia, inst. de iure natur. & ibi omnes Doctores. l. oēs populi, & ibi Bar. & omnes repetētes. ff. de iust. & iure. l. eas causas. ff. de cap. dimi. l. iura sanguinis, ubi plenē per Philippum Decium. ff. de regulis iuris. §. minus ergo, inst. de hæred. quæ ab intesta. l. ij. ff. de usufruct. earū rerum. tradunt communiter Doct. per tex. ibi in l. maximum uitium. C. de liberis præteri. cum ergo præscriptio sit iuris ciuilibis, & ciuilibis ratio iura naturalia aut gentium perimere nequeat, sequitur quod nostrum dominium quod iuris gētium esse intelligitur perimere non poterit, ita arguunt Ioannes Andr. post Gerardum de Senis quem ipse refert & sequitur ubi supra, & Franciscus Balbus ubi supra, nume. 2. versic. & hunc articulum. Panorm. in rubr. de præscript. col. ij. & ferē reliqui omnes, & cum hanc rationem effugere aut ab ea enodare sese non ualentes, omnia iura hac de re loquentia (dum hanc ad rem & rationem seu partem ad istam aptare student) exulare & exterminari compellunt. Quæ quidem ratio (quando alia urgentiora fundamenta deessent) partem contrariam iustiorē probatioremq; redderet, tantum abest ut eam confutarent, † Nam dominium præsertim rerum immobilium est sanē iuris gentium non primæui (quod naturale appellatur) † sed tantum secundarij quod naturale nō tam est quā positium ut est uera & communis opinio quam tradunt, Paulus Castrensis & alij communiter in repe. l. ex hoc iure. ff. de iust. & iure traditq; eleganter frater Dominicus de Soto de iust. & iure lib. iij. q. j. artic. iij. & diximus. supra in. iij. articulo quo egimus quare præscriptio aut usucapio introducta esset, id quod fufius multisq; ornauimus de succ. progressu lib. j. in præfatione ubi plenē ostendimus † ea omnia quæ sunt iuris gentium prius fuisse iuris tantum ciuilibis sed paulatim scripsisse aut velociter transuolasse ad reliquas gētes & regiones, sicq; cum primum ab uno uel altero homine uel regione inuentum fuisset & receptum tunc iuris tantum ciuilibis non etiam iuris gentium id esse. Verum postquā eo iure omnes omnino aut plerūque aliarum gētium uti quoque cœpissent iam iuris gentium, effe-

ctum uideri inque ius gentium conuersum & transformatum. Quemadmodum & ex diuerso, si quod hodie iuris gentium est in desuetudinem abire forte cœpisset, ita ut penes unam tantum prouintiam maneret, sine dubio iuris gentium esse desineret, & iam iuris tantum ciuilibis esse diceretur, hoc est illius ciuitatis uel regionis penes quam adhuc id ius perdurauit, sicq; non minus elegāter quā uiliter in lib. j. §. j. & §. ij. de succ. crea. † Vsum testamentorū inuentum fuisse à iure ciuili uel scripto uel cōsuetudinario ostendimus, sed postea cum à reliquis quoque gētibus receptum fuisset, in ius gentium fuisse conuersum & transformatum. non secus quā ex diuerso si hodie forte testamentorum usus ita in desuetudinem abire cœpisset, ut penes vnā tantum aut alteram prouintiam maneret, continuo iuris gentium esse desineret, & iuris tantum ciuilibis esse diceretur, hoc est illius illarum uel prouintiarum in quibus usus mosq; ille testandi perseverauit. quod dic ut in dictis locis & supra capitulo decimo, numero decimo octauo. & capitulo quarto, numero tertio. & capitulo vigesimo septimo, numero undecimo. & capitulo sextodecimo, numero undecimo.

† Sicq; hodie qualibet prouintia posset ea quæ iuris gentium secundarij esse dicuntur quo ad quasdam vel forte quo ad omnes partibus immutare: Quid enim si iuberet ne capti fierent serui capientium, profecto talis lex ciuilibis ualere, & ita aiunt Gallia obseruari quamuis per hoc violaretur ius gentium contrarium disponens. l. manumissiones. ff. de iustitia & iure: ualereque similiter si iuberet ne hominibus suæ ditionis liceret testari ut iam diximus in dicto § primo, & dicto §. secundo, ualereque si iuberet omnia prædia esse communia, id quod apud Lacedæmonas Licurgus Legislator aut (ut alij uolunt) Agefilus præcepit, teste Plutarcho in apoph. Ergo cum ius gentium secundarium intelligatur esse ius positium, indubitatum est eritq; semper per leges positivas perimi & immutari posse, non secus quā ipsum ius ciuile dicto §. sed naturalia, dicta. l. omnes populi cum similibus, supra allega. dicta. l. eas causas. dicta. l. secunda, de usufru. earum re. dicto §. minus ergo. dicta. l. maximum uitium, iuncto capitulo omnis res, de regulis iuris & l. nihil tam naturale, ff. de regulis iuris. Sicq; dominium de quo agimus cum omnes conueniant esse iuris gentium secundarij non etiam primæui, per legem positiuam de præscriptione disponentem poterit tam liberē & perfectē de persona in personam trāsferri, quā si iuris ciuilibis esse posset. Quæ

2
Dominium
iuris gen-
tium secun-
darij est.

3
Ius gen-
tium se-
cundarium
dicitur ef-
fectu poli-
tium.

4
Ius gen-
tium se-
cundarium
initio fuit
ius ciuile.

5
Sic dicitur
nō ius gen-
tium esse
uile quā
genitum.

6
Iam gen-
tium ius
dicitur quod
fuit ius
positiuum
immutabile

Quæ omnia etiam iurantur ex iis, quæ in c. præced. differimus, quæ repetere nõ expedit. Præterea ¶ cum omnes fateantur vsucapione triennali dominium directum acquiri per dict. traditionibus, C. de pact. d. l. iij. ff. de vsucapion. non solum pari, sed etiam longè maiore, aut iustiore ratione, idem in præscriptione longi temporis admittere deberent, primum propter diurnitatem tēporis, quæ est in hac longi temporis præscriptione quæq; non est in vsucapione triennali. Deinde quia longe iustius, & antiquius dominium est quod quis habet in rebus mobilibus, quàm quod habet in rebus soli, ita Paulus Castren. in repetitio. lex hoc iure, supra allega. & ibi communiter Doctores. facit l. j. cum seq. & §. ferè, cum sequen. in situ. de rerum diuisio. Ladeò, §. ferè, ff. de acq. rerum domi. nam ab ipso iure naturali primò descendit (secundum Paul. Castren. & cõmuniter Doctores. ubi supra) dominium in rebus mobilibus quale est in feris quas cæpissimus, aut in tabulis quas quis depinxisset, aut in vestibus quas fabricasset, & similibus, & tamen in rebus soli (qualia sunt prædia, campi & similia) dominium non fuit nisi de iure gentium secundo ut dictum est, ergo si dominium iurigentium primæui etiam directum vsucapione acquiri, & transferri potest, dic. l. traditionibus d. l. iij. multo facilius, & iustius vsucapione longi temporis in immobilibus acquiri, & transferri poterit dominium, quod est iurigentium secundarij, & sic iuris positivi. Ideò promiscue cum de vsucapionibus acturi essent iureconsulti, non solum earum rerum, quæ mouentur sed etiam immobilium p. omnestitulos, ff. de vsucapio. & ff. pro emp. & pro legato, & pro donato, & pro dote, & pro suo, & C. per eosdem titulos, & instit. eod. scripserunt, uel inscripserunt titulos de usucapione plebilime significates tam perfectum dominiũ, & ius longi temporis præscriptione, aut vsucapione acquiri in immobilibus quàm triennali vsucapione in mobilibus rebus. Iam ergo dubitari (nisi non solum mille leges, sed etiam mille integros titulos subuertere uellis) non oportet quin non minus integrum, perfectum & directum dominium longi temporis præscriptione quàm triennali usucapione quærat, & non solum æque iusta, sed etiam iustiore ratione ut edocui iam sumus. Agnosco tamen quod magis naturali ratione acquiritur dominium per contractum, & traditionem domini, quam per usucapionem triennem, uel longi temporis præscriptionem, ut in l. j. ibi, naturali ratione, ff. de acq. rerum domi. l. j. C. de sac. eccle. expressius in §. per traditionem,

instit. de rerum diuisio. ibi nihil tam naturali æquitati conuenit, quàm voluntatem domini rem suam in alium transferre uolētis ratam esse. Sed id nihil ad rem, quia ut ea æquitas uincit acquisitionem quæ per longi tēporis præscriptionem contingit, ita & longe iustius uincit acquisitionem per triennem vsucapionem contingentem. (Sed hæc iustior aut iniustior origo quod attinet ad hanc rem nihil debilitat effectum, nam & à patre debilio re sæpe solet filius robustior procedere quàm à robustiore patre, & à patre iniquiore ægor filius, quàm à patre iustiore) sicq; apparet ex prædicta ratione parum aptè argumentatos fuisse ad inducendam differentiam inter præscriptionem, & usucapionem Ioannes Andr. post Gerardum in d. capitu possessor d. uersic. quartum proponebatur. & Balbus in d. quæst. ij. numero 2. & Panor. d. rubric. de præsc. col. ij. Tenendo nostram sententiam nihil ad rem pertinet quod præscribēt detur exceptio, ¶ regulariter est actionis exclusio, ergo superest ius & actio ei cuius res præscripta est, l. ij. ff. de exceptio. Sed resp. illud esse regulare, fallit in specie nostra in qua post præscriptionem nullius remanet priori domino & exceptio, quæ præscribenti datur est exceptio intentionis, q̄ non præsupponit actionem, l. ubi purè, ff. de doli exceptio. declarat in simili Emanuel à Costa in l. iij. C. de non numera. pecun. dicens simile esse in illa excep. non nume. pecu. quæ est in intentionis nõ actionis exclusio patet quia & p. vsucapionem triennem dicitur exceptio acquiri, l. in rebus, §. omnis aut C. de iur. do. Balbus in rep. l. Celsus. in fi. ff. de vsucap.

Ex superioribus apparet ¶ qualis sit illa differentia quam inter triennalẽ vsucapionem, & longi temporis præscriptionem faciunt Bart. Paulus Castrensis & Ale. in l. iij. §. ex pluribus, col. ij. ff. de acq. poss. & Franciscus Balbus in d. ij. q. nu. 8. uer. sed uidetur, quod nullus, aiunt enim per triennem vsucapionem dominium transferri de prioro domino in præscribentẽ cæterum per longi temporis præscriptionem dominium directum prioris domini extingui nouũq; dñium in præscribentes psona renasci, idq; utile tantum non etiam directum esse, & ita declarant Gloss. in d. l. iij. §. ex pluribus in uerb. possideo, & Gl. fi. in l. si ædes. j. ff. de ser. urban. præd. dum Glo. illæ aiunt præscriptione extingui antiquum dominium, quam differentiã Paul. Cast. ubi supra subtilẽ esse ait q̄ (si uerũ amamus iudice me) risu & ludibrio dignior est, aut meris fabellis somnisq; sollicitis similior, & ex mero ipsorũ doctorũ capite citra uilã oĩno occasionẽ, aut fundamētũ defluxit, q̄s

9
Exceptio-
ne sem-
per est a-
ctionis ex-
clusio.

10
Dominũ
an transfe-
ratur, uel
an exting-
uatur p-
scriptione
uel usuca-
ardua. q.

LIBRI SECVNDI

enim vnquam talem differentiam facientem vllam legem principalem, aut iureconsultorū responsum inuenit? certē nullus, & ut ex superioribus apparet vtroque casu, idem erit que semper, & siue dixeris vtroq; casu dominium extingui prius nouumq; in persona præscribentis renasci, siue etiam dixeris antiquū dominium, quod apud primum dominum erat in præscribentem transferri, idem erit, quod ad omnes omnino effectus, & quod transferri videatur suadet ille titulus, ff. de adimend. & transfer. lega. & institu. eodem titulo, quod autem prius dominium extinguatur, nouumque idemque directum & perfectum in persona præscribentis renascatur suadet, & probatur in l. iij. ff. de usuc. dum ait vsucapio est dominij adiectio, & hoc magis placet, effectusq; magnus est, nā si prius dñium in vsucapientem uel præscribentem translatum diceremus, certē transiret cum sua causa suisq; cum qualitatibus. Vnde penes primum dominum si id dominium seruituti vel fortē pignori obnoxium erat, obnoxium quoq; & obligatū foret penes præscribentē l. ij. §. ex his cum ibi late traditis p̄ Doct. ff. de acq. poss. id quod non ita est in persona præscribentis, nec enim successor prioris domini contra quem præscripsit esse videtur, aut ex iure & persona illius, sed potius iure suo, & ex p̄sona tradentis possidere visum est, ergo si fundum pignori reuera aut seruituti obnoxium mihi vt liberum vendidisti, per longi temporis præscriptionē illum acquiram, vel saltem in eo tantum quæstio erit an longius aliquantulum tempus spectandum sit, tamen vt liberum semper videor possidere & finita præscriptione quæ ad acquirendum ius proprietatis & illius pignoris vel seruitutis requirebatur, liberum fundum habeo tā in præscriptione rei immobilis quā in rei mobilis vsucapione, si in ea exemplū ponas per d. l. iij. ff. de vsucap. ergo verissimum est primum dominium extinctum videri nouumque in persona præscribentis renasci, quandoquidem illius rei domini in solidum duo esse non possent d. l. iij. §. ex contrario, ff. de acquirend. possess. l. si vt certo. §. si duobus, ff. commodati l. quod contra. ff. de regul. iuris. Itaque si in re quam præscripsi longo tempore, aut trienio vsucepi præter dominum priorem alius habebat ius reale pignoris aut hypothecæ, aut fortē seruitutis, tunc siquidem vtrunq; ius tam dñij q̄ alterius iuris erat pariter utriusq; pariter præscriptum fuit, idemq; si longioris vitæ erat dominiū, quā illud ius reale, quod si breuioris vitæ erat tunc post finitam præscriptionem, aut vsucapionem pro-

prietatis seu dominij adhuc opus est vt periciatur quoad alterum ius reale, quod longioris vitæ erat præscriptio, quia illius iuris respectu non tam expleta quā cepta tantum præscriptio videbitur, & ita intelligo l. si quis emptionis. C. de præscript. xxx. annorum iuncta l. iusto. §. nō mutat. ff. de vsucap. l. ij. §. cum prædium. ff. de pignori. & C. de pignorum vsucap. tradit Balbus in rep. d. l. Celsus. ff. de vsucap. in fin. semper tamen remanet verum tam in præscriptione quā vsucapione primum dominium primamque proprietatem extinctum extinctamue esse, nouumque ius renasci & dominium in persona præscribentis. Ex quibus apparet veram non esse opinionem ipsius Francisci Balbi in tract. præscript. parte. j. partis. vj. principio in uersicu. decimus tertius casus qui scriptum reliquit usucapiones, & præscriptiones inuentas fuisse ut ius creatum in alium transferant non ut ius nouum inducant, post Gloss. quam Balbus allegat in capit. si diligenti, de præscript. & Salic. in l. fin. de præscript. longi. tempor. quæ pro liber. Sed certē errant ut ex superioribus patet, magisque est ut creatæ uideantur ad ius nouum inducendum. Sed & idem effectus est etiam si teneas ad transferendum esse creatas quod magis placet ut infra q. x.

Hinc apparet ueram non esse opinionem existimantium quod si fundum tuum longo tempore præscripsi, & deinde eius fundi possessio ad te peruenit, poteris eum defendere, & retinere contra me, quam opinionem tenent Dinus in capitu. possessor de regulis iuris libro sexto & Balbus in d. quæstio. ij. numero. viij. uersicu. secundus effectus est, ut tenet Gloss. secundum intell. Ioannis quem communiter approbatum esse ait Balbus ubi supra per tex. in l. si quis emptionis, §. j. C. de præscript. xxx. annorum, quæ sententia suspecta est, ut patet ex superioribus, nam cū prioris domini ius omne extinctum esse nouumque & integrum dominium in persona præscribentis renatum fuisse iam edocti simus, superest ut si is possessione ceciderit cum fundum à priore domino possit uendicare non secus quā ab alio quocunq; detentatore Sed & idem foret etiā si dominium translatum dicere nam per hūc possessionis redditum non uideretur dominiū quoq; redijisse.

Apparet similiter suspectam esse sententiā eorum qui contendunt quod talis fundi præscripti possessio si ad alium tertium perueniret posset prior dominus fundum ab illo tertio uendicare, ut per d. §. j. reuiv. Dinus in d. c. possessor & Balbus in d. num. 8. uersu. primus est.

II
Rei
non
dicitur
domino
mi
pre
doct.

II
Rei
non
datur
domino
re
pre
per
est.

sententia suspecta est, quia prioris do-
mini ius omnino per prescriptionem fuit ex-
tinctum ut iam differuimus, sicq; nullo iure, &
sine actione ageret meritoq; a limine iudicij
repelleretur, idemq; foret etiam si teneas tale
dominium non tam extinctum quam transla-
tum fuisse.

Apparet similiter suspectū eē qđ Bal. & Sal.
in auth. nisi tricennale. C. de bo. mater. sentiūt
idem aiunt qđ prior dñs cuius fundus longo tē-
pore prescriptus fuit (quia secundū eos adhuc
retinet dominus directus) si fundum illum
petat non repellatur a limine iudicij, cuius cō-
trarium proximē ostendimus edocentes exce-
ptionem prescriptionis impedire litis ingrel-
sum, quod & hoc casu affirmat Balb. ubi su-
pra scri. tertius est effectus post Felinū in rubr.
de prescri. col. iiii. quem ipse allegat.

C A P. L V.

- 1 Pœne legales an naturaliter obligent, ardua, quæstio.
- 2 Pœnis an ex quadam æquitate obligemur.
- 3 Legibus consensu obligamur.
- 4 Obligatio naturalis ex delicto orta, an perimatur prescriptione ardua q.
- 5 Pœnalis obligatio extinguitur ipso iure prescriptione.
- 6 Conditionalia nil ponunt in esse.
- 7 Mors nil.
- 8 Mors scæcis uenit.
- 9 Restituendi obligatio nō perimitur prescriptione.
- 10 Ius naturale est diuinum.
- 11 Bona fidei esse quando uideamur.
- 12 Restituendi obli. perimitur quando prescriptio currit contra scientem & patientem contra communem.
- 13 Mesum prodigere possunt.
- 14 Intellectus ad ritum. ff. C. & instit. ad legem Aquil. contra Doctores.
- 15 Intellectus ad titulos. ff. C. & instit. de furt. & de ui bono. rapt.
- 16 Restituendi obligatio non tollitur exceptione contra Bal. & Imol.
- 17 Prescriptio non est pœna contra communem opinionem, quando currit contra ignorantem.
- 18 Pœna non datur culpa cessante.
- 19 Afflictio esse post non pœna culpa cessante.
- 20 Pœna culpe par.
- 21 Prescriptio non est pœna etiam si currat cōtra sciētē contra communem opinionem.
- 22 Pœna spontanea non est pœna.
- 23 Pœna conuentionalis prescribi potest.
- 24 Actiones temporales prescribuntur etiam a sciēte.
- 25 Actiones temporales prescribuntur etiam cōtra cle-

ricos, & contra ecclesias.

- 26 Hæres nunquam prescribit legatum contra Doctores.
- 27 Legatum non dicitur ius, querendum contra Balb.

QUO AD OCTAUMUM † utrū obli-
gatio naturalis, quæ oritur ex
delictis prescriptione perima-
tur, primum enucleandum est,
an ex delicto oriatur obliga-
tio naturalis ad pœnam, qua
in re variæ sunt sententiæ, prima est existimā-
tium cessare obligationem naturalem, ea e-
nim ex consensu nostro oritur, l. non minores
C. de transaction. l. sub specie, C. de postuland.
l. consensu, in princip. l. obligationum substan-
tia, ff. de action. & obligation. l. j. ff. de pa. & in
princip. instit. de obligatio. ex consensu, l. j.
verb. naturali æquitati, ff. de acquirend. rerū
domi. §. vendita, & §. per traditionem, instit.
de rerum diuisio. nec dubium est quin qui sub-
traxit rem meam lucrandi animum habuerit
non autem pœnæ legali dupli, uel quadrupli se-
se obnoxium facere uoluerit, & sic de reliquis
maleficijs in quibus adest animus explendę vo-
luntatis, aut uoluptatis nō aut bonorū, aut sub-
stantiæ proprię, prodigendæ, & ita ut delinquens
nō uideatur habere animū obligādi sese pœnæ
legali, & consequenter, ut pœnæ legali natura-
liter non obligetur tenent Bartol. in d. l. j. nu-
mero vndecimo, ff. de conditio. & indebi. Bal.
in authenti. ad hæc columna tertia, nume. 19.
C. de vsuris Paulus Castrensis, & in l. si tibi de-
cem, §. quidam. ff. de pact. Ioannes Lupus de
Paul. ruiu. in rubric. de donati. inter uiram &
uxorem, §. lxxvj. numero 24. Fortunius Garfia
in l. legitima, ff. de pactis Gomesius in §. om-
nium, instit. de action. Franciscus Balbus de
prescriptio. par. j. quæstio. vij. Paulus Castrensis
in l. quam Tuberonis, §. si. ff. de peculio, Aries
Pinellus de bonis mater. in authenti. nisi tricē-
nale, numero 32.

Contrariam tamen partem, ut naturaliter
obligentur pœnæ legali delinquentes tenēt An-
gelus columna xx. in repetitio. l. j. C. de iudit.
Ioannes Imolensis in capitu. fina. de prescript.
colum. xxij. Accursius in l. j. §. ad bestias, uer.
onerari, ff. de postulando.

Est † etiam tertia opinio eorum qui non tā
ex suo consensu immediatē quā occasionali-
ter eos ex æquitate quadam naturali contē-
dunt obligari, quæ quidem æquitas dicitur ma-
lifactorem puniri debere, & ita sentiunt Bar-
tol. & Balbus ubi supra, & ad hanc partem in-
clinant Angelus Aretinus in §. ius autem, nu-
mero septimo, instit. de iure natu. l. a. in l. j.
§. sub-

Pœnæ le-
gales an
naturali-
ter obligēt
ardua qō.

2
Pœnis an
ex quadā
æquitate
obligemur.

§. sublata in prima lectu. & rursus etiam in secunda lectu. ff. ad Trebellian. Andreas Alciatus in regula tertia presumpt. xxxiiij. numero quarto, Florianus in l. inde Neratius, §. final. ff. ad legem Aquil. Ioannes Faber in §. furtorum, in tit. de obliga. quæ ex delict. nascun.

Quid dicendum? & nos in libr. j. §. x. nume. 665. de succ. crea. tenuimus ex suo consensu cum obligari, quod multis legibus & rationibus ostendimus, quibus adde non minus novam quam egregiam rationem, ¶ nã leges ex vero consensu nostro obligant ciues l. j. in verbo, communis reipublicæ spõsio, hoc est promissio. ff. de legib. cum enim rogatur lex & populus consentit ei iuxta, §. lex. inst. de iure nat. ibi, verisimulus consensus est. Sed & ei qui postea nascuntur vel tunc aberant consentire iure videtur quando quidem sub ea lege & conditione in illa republica vel regione vitam agere volunt vt legibus suis pareant non secus quam legibus contractuum reliquorum, quos quisq; iniret: vt egregie edocemur de succ. p. gressu lib. j. in præfa. & vt qui sub conditione si navis ex Asia uenerit promittit, ea postea aduentante non poterit negare se ex consensu suo obligatum fuisse. §. ex cõditionali. inst. de verb. oblig. quauis ipse promissor tacitus fortè cogitasset nauem illam nunquam uenturam, ita & is qui expressim vel interpretat iure legibus pœnalibus consensum præbuit, quasi sub hac conditione sese obligatum voluit pœna legali si postea fortè ipse legem transgredideretur, & is est verus sensus l. Imperatores, ff. de iure filci, ibi, te huic pœnæ subdidisti, & l. fi. Cad legem Iuliam maiesta. ibi, quodam modo sua mente punitur; Quinimò & in specie alterum consensum, & sic geminatum quo tempore sponte deliquit præbere videtur vt in d. num. 665. ostendimus, estque magna vis geminationis, vt edocemur de succes. crea. §. iij. nume. 13. facit l. non solum. §. j. ff. de iniur. l. j. in fin. ff. de furtis, & §. quia verè leonis, in verb. amatores periculi in auth. de non alienã.

4 His prælibatis sunt qui vellint talem naturalem obligationem perimere qualis est Bald. & Ioannes Imolensis & Frãnciscus Balbus vbi supra quod obtinet quoad pœnam. Sed non perimitur quoad rei persecutionem secundum Bald. vbi supra Idem. Imola & Balbus quoad hoc vt ipso iure obligatio ad rem vel eius æstimationem consequendam non perimatur ipso iure, ceterum ope exceptionis bene tollitur concurrente bona fide præscribentis secundum Imolam vbi supra quem improbat Balb. vbi supra, quia in delinquente negat posse adesse bonam fidem, a dde Balbū vbi supra in ij. par.

ijj. partis princ. q. xij. nu. 5. Fel. in c. fi. de præsc. col. ij. & iij. post Panor. ibi.

Elegans materia hæc est & parū vt nobis videtur à nostris digesta aut composita sunt ergo secundum doctores iam allegatos conclusiones sequentes. Prima, quod ipso iure præscriptione perimitur naturalis illa obligatio quoad pœnam. Altera ¶ vt nūquam perimatur ipso iure quoad rei restitutionem. Tertia ¶ ope exceptionis bene perimatur etiã quoad restitutionem, dummodo ex parte præscribentis adesset bona fides. Vltima quod cessante bona fide non contingeret præscriptio rei restituendæ etiam ope exceptionis. Quoad primam conclusionem verisimulus est perimi et ipso iure eam obligationem naturalem post præteritum tempus legale huic rei definitum, nam si damnum tibi iniuria dedi, sicq; incidi in legem Aquiliam punientem talem damnificatorem vel in duplo vel quanti retro plurimi fuerat ea res quæ modo lesa fuit, vel furtum feci & dupli vel quadrupli à lege pœna mihi imposita fuit iuxta §. dupli, & §. quadrupli, inst. de act. aut. vi, rapui rem tuam sicque tripli pœna est, iuxta §. j. inst. de vi bonorum raptorum, certè cum his omnibus actionibus & obligationibus lex ciuili certum terminum metam & vitam definerit, non dubium est quin veluti sub hac conditione eam pœnam uni imposita fuerit & alteri pollicita fuerit si intra illud terminum agatur & non aliter l. cum prætor. ff. de iudi. unde præterito illo tempore, sicq; conditione minime existente debitum manet nihil, ¶ quia ex tali conditionali pollicitatione oblatione, aut promissione tantū spes est debitum iri. §. ex cõditionali, inst. de uerborum obliga. quæ spes expirat euauitq; tempore illo præterito, sicq; conditione illa expirante §. si autem sub conditione. C. de cad. toll. & ferè per totum. ff. de condit. & dem. & quod tradunt Gloss. Bart. & omnes in litem quia, ff. de pact. dum aiunt etiam tacitam conditionem omnem iuris effectum suspendere, conditionaliaq; nihil ponere in esse conditione pendente, & lógè minusea defecta ut dd. ll. & l. si quis sub conditione dandorum decem, ff. si quis omissa cau. test. Bar. & Soc. & omnes in l. quibus diebus. §. Terminus, ff. de condit. & dem. Glo. Bald. Sali. & alij ubi plenè per Petr. Philippum Corneum in rubri. & in l. j. C. de his quæ sub modo, facit l. post aditam. C. de impuberu. Sicq; obligatio illa naturalis si à lege posita descendebat, uel quatenus à lege ciuili descēdebat, non potuit non extinguui uel ut rectius & aptius loquamur non uideretur nata, nisi dixeris (id quod magis est) nata quidem fuit sed

¶ Preterito obligatio extinguitur ipso iure præscriptio.

6 Cõditionalis est pœna in c. fi.

vel ratiō mortalī ut homo & reliqua ani-
malia, non autem immortalis nata fuit, sic
post mortem adueniente fuit resoluta non aliter
quam homo mortis aduentu resoluatur, acco-
modatissimamq; est hęc similitudo. nam teste
Aristotele mors nihil aliud est quàm terminus
vite, sic ipse ait post mortem nihil est, ipsaque
mors nihil, scilicet nihil aliud quàm terminus
vite, vnde Ausonius sic cecinit.

Mortem perisse homines, monumenta fatiscunt.

Mors etenim fallis nominibusq; uenit.

Ergo elegantius & certius est actionem illā
obligationem natam fuisse interpretari, sed
post occidit; sua die adueniente non aliter,
quam animā, quod obtinet quatenus ea obli-
gatio à lege civili descendebat, quę ei certam
vite metā statuit, sed diuersum videtur quo-
modo naturale vel diuinum quod restituendi
obligationi nullam temporis metā defini-
uit, sed eam obligationem perpetuam esse vo-
luit, nam & iure civili olim erant perpetuę
obligationes ut in prin. inst. de perpetuis & tē-
porariis actionibus, hęcq; obligatio naturalis qua
de agimus non tam à lege civili quàm à lege
naturali descendere fortē videtur, sed re vera
non descendit à lege naturali vel diuina vlla
obligatio ad pœnam, sed ad rei duntaxat ple-
nam restitutionem. iuxta illud præceptum nō
dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum
canon dimittitur, de reg. iur. lib. vj. pœna autē
super adita est mere iuris civilis, sicq; hoc
iura merito per temporis præteritionem ex-
tincta fuit. Ex quibus deriuatur uerissimam
esse secundam conclusionem existimantium
(etiam retulimus) integram manere obliga-
tionem naturalem ad rei damniue dati resti-
tutionem, quia Deus & natura huic restituen-
di certam viuendi metā non imposuit,
sed definiuit, sicque eam æternam esse maluit
iuris enim naturale, & diuinum quod attinet
iuris ad rem idem est, quia Deus creauit na-
turam, sicq; diuinum dicitur quia à Deo crea-
tum, & naturale, quia hoc ius edocemur ab ip-
somet natura etiam cessante doctore, & quia
non ipso humano genere hoc ius proditum
sunt inst. de rerum diui. §. singulorum di-
uisiō c. xxvj. num. 11. & cap. xxix. num. 13.
quibus adde Alphonsum Castrensem Theolo-
gum discretissimū sic declarantem de pote-
state legis pœnalis. ij. libr. c. xiiij pag. 561. ergo
si per temporis à lege civili definiti lapsum
est ipsa lex civilis quę nō solū damni rei ue-
re restitutionem, sed etiam aliam pœnam præsta-
re uidebat, amē super est integraq; manet lex
naturę & Dei, quę licet pœnam non deposcat
ad damniue restitutionem non remittit ita

Bald. Ioannes Imolenfis, & Franciscus Balbus
ubi supra ratiocinantur incauti & securi nec
aduertunt, nihil tam naturali æquitati sicque
ipsi iuri naturę & Dei conuenire quàm volun-
tate domini rem suam in alium transferre,
vel ei remittere uolentis ratam esse. §. per tra-
ditionem, inst. de rerum diui. l. j. cum seq. ff. de
acq. rerum domi. facit l. j. C. de sacros. eccl. nec
refert hęc uoluntas uno, an alio modo colli-
gatur aut utrum tacita an expressa sit l. certū.
ff. si cert. pet. l. j. §. si. ff. de dote prælegat. l. j. ubi
plene lat. in simili. C. qui admitti. Idem Iaso. p.
tex. ibi in l. cum ex filio, in princ. ff. de vulgari.
nec dubium est quin si sciebas me tibi dam-
num dedisse, aut contumeliam fecisse, & tem-
pus, hanc ad rem per sequendam à lege defini-
tum elabi passus fuisti, tacite ius tuum mihi
remittere & condonare uidearis. §. si. insti. de
iniur. Vnde ne secundum ius naturę & Dei, &
secundum naturalem æquitatem rem tuā mi-
hi donatam aut alias concessam retinerem et
te postea penitente, ut per totos titulos de do-
na. ff. C. inst. & in decret. & l. perfecta. C. de do-
na. quę sub modo. iuncto d. §. per traditionē,
cum simi. supra allegatis, ita & isto casu iure
naturę & Dei tutus & suffultus retinere uide-
bor. Nam & cum expressis uerbis uel literis te
mihi ius tuum cōcedere diceres, huius tui ani-
mi certam & indubitam notitiam non ha-
berem, sed uerosimilem tantum, & solus Deus
id certo nosce poterat l. diuus. ff. de testa. mil.
§. plane inst. eod. tit. l. non figura l. obligatiōnū
substantia. §. fin. ff. de actio. & oblig. l. non so-
lum, eo. tit. l. an inutilis. ff. de acceptil. Denique
non solum per talem sciam & patientiam ius
tuum remittere mihiq; concessum uelle uide-
reris, quando mihi ex damno iniuria uel con-
tumelia tibi illata nullum emolumentum ac-
cederet licet tibi abscederet (ut in terminis d.
§. si. inst. de iniur.) (sed etiam si & tibi abscede-
ret & mihi accederet si tamen ex parte mea
adesset bona fides l. alienationis uerbū. ff. de
uerb. signi. ibi uix est enim ut non uideatur,
id quod fufius egimus in tribus c. præcedenti-
bus. ¶ Bona autem fides adesse intelligitur etiā
si sim conscius rei uel iuris alieni l. si id quod
ff. pro de reli. Si tamen legitimam causam aut
occasionem habui credendi dominum ius
suum remittere, aut mihi concessum uelle ut
ibi. Vnde utcunque initio malam fidem habe-
rem & uitiosum ingressum per longissimi tē-
poris præteritionem id uitium purgatur &
iuste uidebor opinionem mutasse, capisseque
opinari dominum illam ius suum remissum,
mihiq; concessum uelle ut est uera & com-
munis opinio quam tenent Barto. colum. fin.

11
Bona fi-
dei esse
quādo ui-
deamur.

ad finem & alij in l. fina. C. unde vi. ut exactius differuimus in tra. capitu. lxxv. numero. 13. ergo cum præscriptiones currant contra ignorantes non secus, quàm contra scientes, l. final. C. de longi tempor. præscript. si tibi contumeliã personalem feci quam non ignoras ex qua mihi nihil emolumentum accessit præterito tempore à lege definito obligatio preempta est, & præscripta. d. §. fina. institu. de iniur. intellige primo de obligatione quo ad pœnam quam non solum civilem, sed etiam naturalẽ dicere possumus, eo quòd naturalis obligatio est illa, quæ nascitur ex consensu nostro, capit. primo, de pact. l. j. ff. eodem, l. j. ff. de constitu. pecun. l. non minores, C. de transaction. l. consensu. in princip. ff. de actio. & obligatio. in princ. insti. de obliga. ex consensu, nec dubium est, quin legibus civilibus suę ciuitatis consensum, quo tempore feruntur, & rogantur, uel postea expressim, aut tacitè à ciuibus approbantur, vnusquisque ciuium præbere intelligatur, l. j. in uerb. communis rei publicæ sponso hoc est promissio, ff. de legi. iuncto, §. lex. institut. de iure naturali, text. in princip. institu. de obligatio. ibi, secundum nostræ ciuitatis iura. ubi plene significatur obligationem civilem, & naturalẽ pendere, & procedere ex iure civili cuiusque ciuitatis propter dictum consensum. Ad idem d. l. Imperatores, ff. de iure fisci, & d. l. fin. C. ad leg. Iul. maiesta. secundum quòd supra initio huius, cap. exposuimus, & fusius in tribus, uel quatuor capitu. præcedent. Secundo intellige quòd ¶ perimitur obligatio naturalis quatenus etiam respicit damni dati emendationem, nam ut si rem meam læsisti, aut peremisti dānificatus videor, ita si mihi ignominiam fecisti ex qua secūdu mores hominū honor meus læditur me damnificatum uideri nullus qui modo sanus, aut honore dignus sit abnegabit, cum honor sit cunctis rebus, & etiam vitæ præferendus argumen. l. Iulianus, ff. si quis omiſſa causa testamen. l. ij. §. penultim. cum præcedē. ff. de origine iuris, l. si filiam, & auth. sed si post uiginti. cum utrobique à me ibi traditis, C. de inofficio. testamen. l. ij. §. si emancipatus, in uerb. nam si tam ignominiosam, ff. de bon. possession. contra tabul. dixi supra, cap. xj. numero. 9. & capitu. xvij. siue ergo mihi in rebus, siue etiam in honore, & sic in persona damnum de disti, ex quo nihil emolumentum tibi accessit præteritione, & præscriptione temporis à lege definiti, non solum obligatio civilis ad pœnam, sed etiam obligatio tam civilis, quàm naturalis ad damni emendationem competens me sciente, & patiente ipso iure sublata est, per generalitatem, dict. §. fina. institu. de iniurijs,

12
Restituen
di obl. pe
nititur
quando
præscri
ptio cur
rit contra
scientē &
pauitem
contra cō
muenem.

& dicta. l. alienationis uerbum, & dict. §. ¶ per traditionem cum similibus, supra allega. liberum enim fuit mihi non solum hanc, piam remissionem facere, laudabilem, uel saltem tolerabilem, & minime reprehensibilem, sed etiam ius meum, & substantiam prodigere rextus, egregius in l. sed & si lege, §. contuluit, ff. de petition. hæredita. ibi, dum re sua se abuti putant, l. prima. §. & magis uerbo prodegit, ff. si quid in fraudem patron. leg. quia autem, in princip. & §. primo. ff. quæ in fraudem credito. l. non vsq; ff. si quis à paren. manu. sue. dū modo ei per sententiam iudicis non esset tanquam prodigo notorio bonis interdictum et si re uera prodigus & esset & notorius esset ut est communis opinio doctorum secundum Alexand. & Ias. per text. ibi in l. is cui bonis, ff. de uerborum obligatio.

Vnde apparet errasse Bal. in d. authen. ad hæc, colum. iij. C. de vsuris contendens talem obligationem naturalem ad damni emendationem temporis à lege definiti præteritione & præscriptione non perimi ipso iure licet eū sequantur Ioannes Imol. in d. capitu. fina. de præscript. column. xxij. & Balbus de præscrip. parte. j. quæstio. vij. Et ita intelligo omnes leges & titulos. ff. C. & institu. de lege Aquila vel ad legem Aquiliam ut damnum iniuria datum ex quo damnificator nihil emolumentum accipit recipiat interpretationem.

Ita etiam intelligo omnes leges & titulos ff. & C. de furtis & inst. de obliga. quæ ex malef. nasc. ut si rem tuam subtraxi, sicque emolumentum aliquid apud me est si per annos triginta tacuisti hæc res præscripta intelligatur, mihi que per tuam scientiam & patientiam legitime acquisita, quia & si initio malam fidem habuerit, tamen postea ea purgata per tuam scientiam, & patientiam uidetur & ad bonam fidem redacta argumento l. si ego. §. j. ibi, per traditionem fortè aut per patientem ff. de publi. in rem acti. l. si quis diuturno, in principio, ff. si ser. vendi. iuncto dicto §. per traditionem, cum ijs quæ supra diximus & plenius in tribus cap. præcedent. licet contrarium uellent Balbus & Imola & Baldus ubi supra quorum sententiam eo duntaxat casu tueri potest quando & initio mala fides inter fuit, & nondum tempore purgata, & ad bonam fidem legis præsumptione redacta fuit tunc enim & si tempore fortè breuiore obligatio, & actio ad pœnam sublata esset, ad damni tamen emendationem naturalis obligatio superesset, quæ quoad Deum perpetua est quando diu & præscripta non est & uerosimiliter remissam, aut condonatam sibi fuisse is non potuit

13
Metu pro
digere pos
sum.

14
Intell. ad
tit. ff. C. &
inst. ad l.
Aqui. em
tra doct.

15
Intell. ad
tit. ff. C. &
insti. de
furt. & de
ui bonap.

est cogitare, aut non debuit cogitare.

Tertia conclusio quā uidentur tenere Imo
& Balbus ubi supra ut ope exceptionis tan-
tam non etiam ipso iure ea obligatio natura-
lis ad damni emendationem tollatur quando
ex parte præscriptoris aderat bona fides vera
non est, quia ut iam edocti sumus tunc etiam
ipso iure perimitur.

Ultima conclusio Imolæ ubi supra, quod
quandiu durat mala fides obligatio illa natu-
ralis ad damni emendationem, nec ipso iure
necessariam ope exceptionis tollatur uera est,
quia eam obligationem quo ad Deum perpetuam
esse ostendimus supra.

Ex superioribus apparet, quā longè absit
à vero sententia eorum qui existimāt præscri-
ptionem esse penam id quod ex professo con-
tendit doctissimus frater Alphonsus Castren-
Theologorū disertissimus de potestate legis
penalis lib. ij. c. v. pag. 321. post Panor. in rubr.
de præscrip. Ioannes Andreæ in c. possessor, ubi
per Phil. Francum & nouissimos de regu. iur.
Fely. in d. rub. col. j. sequitur, & sæpe appellat
hanc communem opinionem Franciscus Bal-
bus de præscriptio. par. j. q. j. Hostien. in sum-
ma de præsc. §. j. & alij multi quos refert Balb.
ubi supra, qui præscriptionis hanc tradit defi-
nitionem. præscriptio est ius quoddam ex tem-
pore congruens legum autoritate uim capiēs
negligentibus penam inferens, & finem liti-
bus imponens. perpendo uerbum penam ne-
gligentibus inferens, nam, quod præscriptio sit
pena est omnino suspectum, quando præscri-
ptio contra ignorantes cucurrit iuxta, l. fin. C.
de temporis longi præscriptio. tunc enim pœ-
nam esse impossibile est. † quia pœna non est
iustitiam propter culpam, l. j. ff. de iusti. & iure, l. j. ff.
de legib. docet Alphonsus Castrenf. ubi supra,
lib. j. pag. 39. cap. iij. cuius uerba, ita habent
deinde inquit aduertendum, quod non omnis
passio quamlibet offensiuā seu concomitās si-
ne iustitia est dicenda pœna, nisi illa habeat ali-
quem ordinem ad peccatum. Ideo Ioānes Ger-
son lect. j. de uita spiritali animarū, ait, pœnā,
& culpam dici correlatiuē, † & idem dicit de
punitioe, & culpa propter, quod afflictiones
quas iusti in hac uita sæpe sine culpa sua præce-
dente tolerant non esse dicendas pœnas docet
Augu. lib. iij. de ciuitate Dei, c. iij. Vnde Ho-
ratius Satyra, j. lib. j. sic ait.

Adsit

regula peccatis quæ pœnas irroget æquas.
Ergo quando contra me ignorantem rem
meam præscribi præscriptio processit non est
verum pœnam meæ negligentia impositam vi-
deri, et enim tunc afflictio quædam infortu-

nium, aut casus damnum inferens, non tamen
ob culpam negligentia, uel alterius generis sic
in l. quæ fortuitis, C. de pignor. actio. diximus
multa in simili in cap. xxxij. nu. 5. & in c. xx. nu-
mero 8. cum seq.

Quid † autem si cōtra scientem currat præ-
scriptio? an tunc proprie dicatur pœna negli-
gentia, & sustineatur superior communis o-
pinio respondeo minimè, nam ut pœna, sit o-
portet quod sit inuoluntaria ut edocemur p
eundem Alphonsum Castrenf. Theologorū
disertissimum ubi supra, lib. j. cap. iij. pag. 39,
cuius uerba, illa uerò pœna quam homo sibi
ipsi ex arbitrio suo infligit, etiam si illam pro
peccatis sibi sumit non est proprie dicēda pœ-
na, quia ut sanctus Thomas, ait de ratione
pœnæ est ut sit contraria uoluntati, & ita ait
diuus Thomas primæ secundæ, quæstion. xlvj.
artic. vj. ergo qui rem suam scit, & patitur præ-
scribi eam, per hoc uel abijcere uel concedere
præscriptenti uidetur d. l. alienationis uerbum
d. §. fina. institut. de iniur. dict. l. si quis diutur-
no, d. l. si ego, §. j. iuncto dict. §. per traditionem
institut. de rerum diuision. cum similibus, su-
pra allegatis, & consequenter pœnam nullam
pati intelligitur, non magis, quā si eam rem
donaret, iuxta titulos de dona. ff. C. & instit.
& in decreta. aut si eam pro derelicto habere
uellet iuxta titulum, ff. pro derelicto, & iuxta,
dictū, §. consuluit, & dict. §. & magis dict. l. nō
usque dict. l. quia autem, cum alijs supra alle-
ga. uerissimè ergo sunt hæ duo conclusiones
contra cōmunes opiniones, supra relatas pri-
ma, quod præscriptio currens contra ignoran-
tem non est, nec dicitur proprie pœna negli-
gentia, uel alterius uitij, Secunda, quod longè
minus pœna negligentia dicitur quando cur-
rit contra scientes.

Hactenus † de pœna legali quid in pœna cō-
uentionali? Franciscus Balbus ubi supra in se-
cunda part. tertiæ part. principal. quæst. xij.
numero 5. uersicu. sed moueo dubium, mouet
& uix aperit sententiam suam, ueritas est eam
præscribi posse non secus, quā pœna legalis,
& fortè facilius cū legales pœnæ iustiores ple-
runq; & sint & esse præsumantur, quā con-
uentionales, ut plenè per Cagnol. in l. quod à
quoq; ff. de regulis iuris faciunt omnes leges,
& rationes, supra allegatæ, quas non expedit
repetere.

Quid † in actione de dolo, quæ expirat bi-
ennio, l. fina. C. de dolo, uel in actione redhibi-
toria, uel quanto minoris, & in reliquis tem-
poralibus actionibus, quæ enumerantur per
Glos. magistram in prin. inst. de perpe. & temp.
act. & secundū superiorē distinct. tenēdū est et
e à sciente

21
Præscr. nō
est pœna
et si cur-
rat contra
scientem
contra cō-
mu. opin.
22
Pœna spō-
tanea non
est pœna.

23
Pœna cō-
uentiona-
lis præscri-
bi potest.

24
Actiones
temporales
scribun-
tur etiā à
scientē.

à sciēte præscribi posse, id quod Balb. admittit in d. q. xij. post Panorm. & Felinum. in d. c. fi. & istæ sunt communes opiniones vt apparet ex congestis per eos, quibus quantum perspicuitatis addiderimus vos iudicabitis. Nec est verum quod ait Balbus ubi supra num. 7. versu. & norat latius post Panormi. in d. c. fin. colum. ij. versu. sed ego dubito, & ibi Felin. col. ij. versu. recipit tamen. A iunt enim quod post finitum tempus his temporalibus actionibus à lege civili signatum omne ius prescriptum manet. quando nulla culpa aut delictum præcesserat, secus inquit si præcesserat, quia tunc ea æquitas & iustitia puniendi perdurat, sed ipsi non aduertunt id duntaxat admitti posse quando is contra quem præscribitur. ignorans esset, secus si scisset quia tunc ius suum vel remisisse videtur vel condonasse per d. §. hn. insti. de in iur. d. l. alienationis verbu. d. l. si quis diuturno. d. l. si ego, §. j. iuncto. d. §. per traditionem, cum similibus & hæc legis civilis præsumptio, naturali pfecto & vero simili ratione nititur, sicq; eam lex canonica impugnare nõ possit, etiam si vellet, nedum si non reperitur (prout nõ reperitur) id immutasse; vnde etiam in foro canonico id ius seruandum videtur arg. c. j. & ij. cum ibi not. de noui oper. nuncia. quamuis in eodem luto hæere videatur idem Panor. in c. licet causam. col. xij. de probat. Pro nobis quia communis opinio est quod ¶ in his actionibus

25
Actiones
temporales
prescribuntur
etiam
contra clericos
& contra eccle-
sias.

26
Hæres nã
qui præscribit
legatario
contra
Doct.

27
Legatario nõ
dicit ius
querendũ
contra
Balb.

His ergo rationibus euenit ¶ vt hæres etiã sciens præscribat legatum contra legatarium qui per annos triginta illud nõ petijt. quia eo tempore vel repudiare vel donatum hæredi velle videretur, Balbus d. q. xij. num. 9. Socinus consil. lxxij. in causa vertente. quem Balbus ad legat & Anchar. in c. sine possessione, de regulis iuris lib. vj.

Idemq; in iure adeundæ hæreditatis secundum Balbum qui in eo lapsus videtur quod in legato putauit esse ius querendum nõ secus q̃ in hereditate, nec meminit dominiũ legatæ rei acquiri legatario ipso iure, diuersumq; esse in hæreditate. l. cũ pater. §. furdo. ff. de lega. ij. l. à Titio. ff. de furtis. l. si tibi homo. §. cum seruus, vbi plenè per Alex. ff. de lega. j. §. in nouissimo.

C. de cadu. tollen. l. cũ antiquioribus. l. qm̃ fore rem. C. de iure delib. l. vnica. C. qui ante aper. Sed quod Doct. aiunt hæredẽ etiã scientem legatũ præscribere verũ nõ est. nã post tẽpus legale ad legatũ agnitionẽ concessum finitũ, nõ tã iure prescripto & aduẽtitio q̃ iure pprio hæreditario hæres rẽ legatã retinere dicit, & dominiũ illius rei legatæ nunq̃ videt separatũ fuisse ab ipsa hæreditate, sicq; nõ tã translaturũ q̃ redditũ intelligit, vt i simili ait lex filio quẽ ff. de lib. & post. ibi, nõ tam translatus q̃ redditus videret tex. est in l. si tibi homo. §. cum seruus, cũ ibi plenè not. p Glo. & Alex. ff. de lega. j. vbi habet legatũ repudiatione vel tẽpore amisum haberi perinde ac si re vera relictu nõ fuisset, aut ab ipsa hæreditate separatũ expressius in l. legatarius. §. fin. ff. de lega. j. & in l. j. ad medium. ff. si quid in fraudem patro. ergo non est vsucapio, quia ipsa est noua domini j adiectio. l. ij. ff. de vsucap. sed hic hæredi nouum dominiũ non adijcitur sed pristinum retinetur, ergo non est præscriptio dixi de succ. crea. §. x. num. 38.

C A P. L V I.

- 1 P Ræscriptionis exceptio impedit litis ingressum.
- 2 Litis ingressus præscriptione an impediatur quando per eã utile tantũ dominiũ queritur ardua. q.
- 3 Tempus omnia consummit.
- 4 Urbium ruinæ.
- 5 Tempus alit omnia.
- 6 Tempus nil est nisi nudum nomen, sicq; nil generat.
- 7 Tempus omnia transformat.
- 8 Elementa corrumpuntur & inuicem conuertuntur.
- 9 Terra sit pontus & e contra.
- 10 Tempus omne indiuiduum perimit quo ad formã, et corrumpit materiã ex qua rursus aliud generatur
- 11 Nil ut non generat aliquid, ita aliquid non potest ad nihilum reduci sed solum transmutari.
- 12 Principiata sunt qualia principia.
- 13 Mundus continet quatuor elementa, quæ omnia generant.
- 14 Intellectu. l. ij. ff. de usucap.
- 15 Tempus nil, mors nil est.
- 16 Intell. l. cum de in rem. ff. de usuri.

28
Vo ad nonum vtrum ¶ præscriptio vel p̃scriptionis exceptio impediatur litis ingressum. communis opinio est quod sic, ita tenent Bar. & alij in l. fratris. C. de transf. p tex. i. l. si. ff. p suo, ibi, vt sit litũ finis. l. sicut ad finẽ, ibi, nulli litẽ mouedi ulterius facultatẽ patere cõfemus & Loes. in verb. moueat. C. de p̃scri. 30. annorũ vbi

Præscriptio
omne ius
perit
dicitur in
glossa.

ubi nocant Bald. & Salycetus, & fasè per Felinum in rubrica, colum. iij. de præscriptione. Prepositus in capitu. si quis per triginta, colu. prima cum sequent. si de feudo fuerit contro. Bald. in d. l. sicut, colum. secunda. Idem Bald. in l. fina. opposi. xij. C. de edic. diui. Adria. Idem in repe. l. ij. colum. xx. ff. de iureiur. Philip. Decons. consil. xxij. & pro tenui, Alexander consil. cxxij. viso & opportunè, in princ. lib. ij. Idem Alexand. in addition. ad Bal. in d. l. sicut, prope finem Per. Philippus Corneus, consil. xlvj. in causa, col. j. lib. ij. Franciscus Balbus de præscrip. part. j. q. ix. Salicetus in l. adulter. colum. fin. de adulteri. C. Bald. & Salicetus colum. fin. in auth. nisi tricennale ubi etiam nouissimi. C. de bonis mater.

Intellige primo quando prior dominus re præscriptam uendicabat, & antequàm de suo antiquo dominio doceret cœpit lique de præscriptione, secundum Doctores supra allegatos per l. iam allegatas. Deinde intellige et si prior dominus de dominio suo docuisset si pariter lique cœpit de præscriptione secundum eosdem. Tertiò idem etiam si de exceptione præscriptionis pariter non cœpit lique sitamen incontinenti probatio adducitur argumento l. ille à quo §. si de testamento. ff. ad Trebel. & in simili per Bart. col. ij. in l. naturaliter §. nihil commune ubi per Alexand. Ias. & Franc. de Ripa, ff. de acquir. poss. paria enim sunt quod aliquid sit liquidum, vel quod possit in continenti liquidari, ita Bald. & Salicet. per tex. ibi in l. neq. C. de compen. & per l. fin. C. eod. Alex. consil. clxj. viso puncto, ad fin. libr. ij. & consil. c. j. super quæsito lib. iij. col. fi. Bart. & alij in l. iij. §. condemnatum, ff. de re iudi. & per omnes Doct. in l. lecta. §. dicebã. ff. si cer. pe.

Limitant Felinus & Balbus ubi supra primum quando ad impediendũ litis ingressum hæc præscriptionis exceptio opponeretur, ut tunc id procedat nõ sic si ad merita causæ opponeretur ut per Bart. in l. cum quærebatur. ff. iudi. sol. Deinde idem Felinus & Balb. limitant ut non procedat, quãdo postquàm actor ius suum probauit, exceptio præscriptionis ad sui probationem latiore requireret indaginem, argumento d. §. si de testameto, cum ibi not. & ita significat tex. qui sic intelligendus est in l. emptor. C. de temp. longi præf. Tertiò limitant Baldus & Salicetus in d. auth. nisi tricennale, ut procedat quado per præscriptionem quæsitum fuit directum dominium secus si utile tantum, tunc enim ea exceptio non impedit litis ingressum. Ratio differentiæ quia prior casu constaret actorem actione ipso iure carere, sicq. à limine iudicij repellendus es-

set, posteriore vero casu non careret actione. Sed hanc limitationem improbant & recte Felinus in d. rubr. & Franc. Balbus de præscript. par. ij. q. ij. num. 8. versi. tertius effectus frustra enim spectaretur euentus cuius nullus futurus esset effectus l. non cogendum. §. Sabinus. ff. de procu. l. qui vis, ubi multa in simili per Ias. ff. de verb. oblig. & in rub. eodem tit. l. hæc stipulatio, §. diuus. ff. ut legatorum nomi. cauea. quid ergo iuaret præscriptio si nõ repelleret priorem dominum uendicantem vel agentem, rursus si ea ad eum excludendum potens est quid prodesset eum frustra admittere cum cõtinuò repellendus foret, si quidem in continenti ab ipso præscribente offerebatur probatio, vel si per confessionem agentis de ea iam liquebat. Quando autem dominium utile & quando directum quærat per præscriptionem iam supra q. vij. differimus, & secundum opi. Felini & Balbi contra Salic. & Bald. erit quarta exceptio ad nostram regulam ut exceptio præscriptionis impediatur litis ingressum non solum quando præscriptione directum dominium quæsitum esset, sed etiam si utile tantum, & de hac materia dicemus multa in simili infra c. lxxxvij. & cap. lxxxvij. vnde quæ hic desunt pertenda sunt.

Postremò videndum erit quare tanta vis tẽpori attributa fuit ut usucapione dominium rerum nostrarum adimeret vel perimeret & in alium transferret, & sanè quæstio hæc & si primo aspectu affinis videatur quæstion. iij. supra peractæ tñ lógè ab ea differt, ibi. n. quas ob res usucapio introducta esset, nũc autem agimus quas ob causas fuerit introducta, sicque nostra quæstio causam de præterito inuestigare noscitur, illa autem disceptatio utilitates futuras intuebatur, atque ita ut differt causa impulsua quæ respicit præteritum à causa finali quæ respicit futurum fururasq. res & utilitates, ita hæc q. differt ab illa, hæc enim causa de qua modo agere sententia est, non ineptè occasio nominari posset, itaque si quæras qua causa seu occasione de præterito moti iu reconsulti prohibuerunt mulieres esse procuratrices causarum, aut vetarunt pactum futuræ successionis, aut introduxerunt exceptionem Macedoniam respondeã, occasione his rebus dedisse Calphurniæ impudicitia, vel improbitatem quorundam qui insidiabantur vitæ eorum quorum successiones ex pacto sperabant, vel nephãdam immanitatem quorundã filiorum familias qui mole debitorum oppressi parentum necem captabant, ut in l. j. ff. ad Macedo. & quod notat Glo. in l. fi. C. de pact. & per Bar. & alios in l. demonstratio. §. quod aut

dominũ
quæritur
ardua q.

LIBRI SECVNDI

ff. de cond. & dem. l. damus. ff. de cond. cau. da. si querat his in speciebus quæ nã esset causa finalis vel utilitas de futuro ob quã isthæc introducta fuerunt respondeam ne sexus muliebrus impudentior fiat ne uel liberi parentũ vitæ in posterum mole debitorum excitati insidiantur aut improba spe hæreditatis futuræ hoies contra alios quid machinentur vt dd. lo cis habetur sic ergo & in proposito usucapio fuit introducta ob has res causas ue & utilitates finales futurasq; ne dñia rerũ essent in incerto, ne ue lites essent innumeræ & immortales, aut ne dñi rerum perpetua formidine vexarentur earum amittendarum, vt diximus supra. q. ij. nũc aut id agimus & inuestigamus qua causa aut occasione moti tantã vim lex tẽpori possessioni adiũcto dederit, vtrum id inde descãdat quod tẽpus vt multis placuit oia consumit & perimit, sicq; & in specie nostra nihil mirum si rerum nostrarum dominiũ perimat. An quia tempus vt alijs placuit omnia generat, sicq; dominium non habenti potuit facile tribuere. An forte (vt veritati pximius & vero similis est) quod tempus omnia commutat transfert, traducit sicq; vnus res & dominium ad alios transfert. † & tempus omnia consumere & perimere docemur ab Ouid. i. 3. Metamor. sic modulante.

3
Tẽpus oia consumit.

Sic magna fuit censuq; uirisq;
Perq; decem potuit tantum dare sanguinis annos
Nunc humilis ueteres tantummodo Troia ruinas
Et pro diuitijs tumulos ostendit auorum
Clara fuit sparta, clara uigucæ Mycenæ
Nec non Cecropis, nec non Amphionis arces
Vile solum sparte est altæ cecidere Mycenæ
Oedipodione quid sunt nisi nomina Thebæ
Quid Pandoniar restant nisi nomen Athenæ.
Et Horatius Oda. 7. lib. 4.

4
Vitiũ rui

Quo pius Aeneas quo Tullus diues & Ancus
Puluis & umbra sumus
Et rursus idem Horat. paululũ inferius ait,
Cum semel occideris & de te splendida Minos
Fecerit arbitria
Non te Tõrquate genus non te facundia non te
Restituet pietas
Infernis neque in tenebris Diana pudicum
Liberat Hippolytum
Non lethea ualet Theseus abrumpere chara
Vincula perithoo.

Et Iuuenalis Satyra. 10.
Longa dies igitur quid contulit, omnia uidit
Euersa, & flammis Asiam ferroq; cadentem.
Et Martialis lib. 9. epigram.
Quid non longa dies quid non consumitis anni
Et Ouidius lib. 4. de Ponto.
Tabida consumit ferrum lapidesq; uetustas.

Idem lib. 15. Metamor.
Tempus edax rerum tuq; inuidiosa uetustas
Omnia destruitis, uitiatq; dentibus æui
Paulatim lenta consumitis omnia morte.
Et Claudianus lib. 2. in Eutrop. sic ait.

Quid non longa ualebit
Permutare dies
Hactenus disseruimus vt tempus omnia perimat, vt autem omnia generet nonnulli uoluerunt qualis sunt.
Olympius Nemesianus Eclog. 3. sic modulatur.

Omnia tempus edit
Et Ouidius lib. 4. de Tristibus.

Tempus ut extentis tumeat facit uua racemis.
Sed hæc non fiunt a solo tempore, vnde uerius est a terra reliquisq; elementis temporis tractu id materialiter generari & produci, tẽpus enim solum de per se est res omnino incorporea, † sicq; nihil est nisi nudum ipsius temporis nomen, sicq; vt ex nihilo secundum Philosophum, nihil fit. ita ex solo tempore quod nihil materialiter est nihil generari potest. l. obligationum ferẽ. §. placet. ff. de act. & obliga. Tertia fuit opinio existimantiũ tempore nullum corpus perimi sed omnia transformari, vnde Ouid. lib. 15. Metam. sic modulatur.

8
Tẽpus a lic omnia

6
Tẽpus est nisi uel dum nomen solum nil generat.

Quæ quanquam spatio distant, tamen omnia fiunt
Ex ipsis & in ipsa cadunt: resolutaq; tellus
In liquidas rarefcit aquas, tenuatur in auras,
Aerq; humorabit, dempto quoque pondere rursus
Insueros aer tenuissimus emicat ignes.
Inde retro redeunt, idemq; rexitur ordo,
Ignis enim densum spissatus in aera transit,
Hinc in aquas, tellus glomerata cogitur unda.

7
Tẽpus aia transformat.

Et Manilius lib. 1. Astronom.
Ignis in æthereas uolucer se translulit auras,
Et Ouid. lib. 15. Metamor.
Omnia mutantur, nihil interit, errat, & illinc
Huc uenit, hinc illuc,
Et ibidem.

8
Elementum corrumpitur & in uicem eius uertitur.

Cum sint huc forsitan illa.
Hæc translata illuc, summa tamen omnia constant,
Nil equidem durare diu sub imagine eadem
Crediderim, sic ad ferrum uenistis ab auro
Secula, sic toties uersa est fortuna locorum.
Vidi ego, quod fuerat quondam floridissima tellus
Esse fretum, uidi factas ex æquore terras.

9
Terra sit ponens & cõmuna.

Et Ouid. lib. 15. de Metamor.
Nec species sua cuique manet, rerumq; nouatrix
Ex alijs alias reparat natura figuras.

10
Tẽpus est individuum perimit quo ad se uel a se, & conuertitur in materiam ex qua res suas alia generantur.

Vides ergo tres Philosophorũ varias, inter seseq; dissidentes sententias, prima est existimantiũ tempus omnia consumere, quæ vt simpliciter sumpta uera nõ est, ita bene intellecta ex parte tueri pot, tẽpori enim nihil tam propriũ quã omne indiuiduũ omnẽ figurã seu formam

formā specificatā consumere, ut multis supra ostendimus & congerit nō pauca Andræas Tiraquel. de præscri. § j. Glo. iij. propē finē à quo nullū verbū mutuari sumus, & ea figura seu forma sic cōsumpta ad nihilum omnino reduci, etenim si ex massa auri argēti luti ceræ uel formam speciem uel aut effigiem feceris cōflaueris, si rursus eam infectā reddideris, iam semel perijt, nec eandemmet numero reuocare aut reparare poteris, quāuis aliam eiusedmet modi eius loco suffeceris, deperijt enim illa semel, & ista eius loco suffecta, & si priori similis esse possit, eandē tamen esse minimē poterit, non magis q̄ uerbum ab ore semel emissum quod (teste Horatio) euolat irreuocabiliter.

Et semel (inquit) emissum uolat irreuocabile uerbum ergo ut & si aliud uerbum priori oīno simile ore formaueris nō iūe uerbum est, sed aliud utiq; priori simillimū, ita cū hoies armenta, pecudes, gēns omne ferarū, aut uolucres, aut pisces occidunt, eadē res numero nō redeunt, quoad eandem formam & figuram & hac habita ratione tēpus rectissime dicitur omnia perimere.

11 Caterum quia materia illius rei formata, & pereuntis ad nihilum reduci non potuit (ut enim ex nihilo nihil fit, ita aliquid ad nihilum reduci non est possibile secundum philosoph.) ideo tempus habitæ materiæ ratione dicitur omnia nouare, permutare, commutare, transformare, traducere, trāferre, ut enim nihil manet sub imagine eadem, ita omnia manēt sub diuersis formis & imaginibus seu figuris: primum enim occidunt, deinde corrumpuntur, postremò transformantur seu conuertuntur, nam secundum philosophum corruptio unius est generatio alterius, id quod non minus eleganter quā uerē philosophi & uates. supra relati cecinerunt. Etenim qualia sunt principia talia secundum philosophum sunt principia, tradit Bal. in l. j. ad finem. C. si quis omni. cau. test. & And. Tiraquel. de præscrip. §. j. Glo. 11. sed principia hoc est quatuor elementa ex quibus omnia gignuntur sunt conuertibilia; nam terra in aquas, aqua in aerē, aer in ignes uicissim conuertuntur, ergo necesse est ut omnia corpora inde nascentia similiter sint conuertibilia, quod elementa autem inuicem sint conuertibilia supra autoritate poetarum ostendimus, quod uerò ex ipsis elemētis reliqua omnia generētur indubitata poetarum & philosophorum sententia est. Vnde Ouidius libr. vi. Metamor. sic cecinit.

12 Quatuor æternus genitalia corpora mundus continet,

Deniq; cum ius naturam anxie imitetur,

§. minorem, institut. de adoption. l. adoptio, ff. eodem titu. l. si quis posthumus, in princip. l. filio quem, ff. de liber. & posthum. cumq; ipsa natura nullum corpus semel generatum perimat, & ad nihilum reducat, sed duntaxat conuertat, & transformet (ut iam differuimus) consequens fit, ut præscriptiones à iure inductæ nullum dominium perimant, aut aliud ius sed tantum de vno ad alium transferant; & ita est nouè declaranda, l. iij. ff. de usufrucapion. ibi dominij adiectio.

Deniq; cum tempus quod nullum omnino corpus extinguit, sed omnia permutat, tradit & transformat, ut iam differuimus, consentaneum sit ut non extinguat, sed tantum transferat ius præscriptum, ut sic lex naturam imitetur. operæpretium est uidere quare ius proprietatis transferat ad habentem ius momentaneæ, & uilis possessionis, cum ex diuerso potius fieri debere uideretur. ut ius possessionis tã quàm uilius, & debilius sequeretur ius proprietatis utpote principalis, argumen. l. prima, & secunda, ff. de pecul. capit. accessorium, de regulis iuris libro sexto. iuncta rubrica. C. si de momenta. possession. fuerit appella, sed non est uerum quod inter se habeant se tãquã principale, & accessorium, l. naturaliter, §. nihil commune, ff. de acquirend. possessio. ubi possessionem, & proprietatem nihil inter se commune habere affirmat Iure consultus, & possessio antiquior, & prior est, quàm dominiū ipsaq; possessio tanquã causa materialis, aut mater parit & generat dominium, l. prima, in princip. ff. de acquirend. possessio. ibi dominiū que ex naturali possessione cæpisse. sicq; mirū non est si dominium reuertatur ad possessionē tanquã ad suam causam, quia omnis res facile reuertitur ad suam causam, l. si vnus, §. pactus ne peteret, ff. de pact. Vnde Boetius sic cecinit.

Repetunt proprios queq; recursus
Rediturq; suos singula gaudet
Nec manet ulli traditus ordo
Nisi quod fini iunxerit ortum
Stabilemq; sui fecerit orbem.

Deniq; tempus nil est materialiter, sed est nudum nomen, non secus, quàm mors quæ teste Seneca nihil est nisi terminus uitæ, ergo sentit Seneca terminum quoq; quemlibet & sic tempus nihil esse, nisi nudum nomen non aliter atque mors, quam nihil esse eleganter demonstrat.

Cum ergo tempus materialiter nihil omnino sit, sitq; nudum nomen & umbra, ex eo quod generari nihil possit, quia ex nihilo nihil fit ex sententia philosophorum quos supra

quatuor
elementa
quæ oīa
generant.

14
Intell. l.
ij. ff. de v-
sucap.

15
Tempus nil
est.

16
Intell. l. cū
de in rem
ff. de usur.

retulimus, exinde colligitur, quod non potuit
 quicquam alicui dare quia nemo dat qd non
 habet. l. traditio, ff. de acquir. reru. domi. sicq;
 dominium post tempus lege definitum quod
 alicui dat alteri prius vt ademitset necesse est,
 sicq; non tam dare quam id ius transferre ui-
 decur, non secus quam ventus qui flatu violen-
 to siccas arenas hinc tranfert illuc, sed eas mi-
 nimè generauit, vnde si piscandi ius in flumi-
 ne publico aliosq; piscari prohibendi tempo-
 re quasiui id ius vt reliquis ciuibus per prius
 ademptum videatur, sicq; non tam datum q̄
 translatum intelligatur necesse est, licet con-
 trarium tenuerint Bald. & Angel. & Faber &
 Franciscus Balbus ut diximus infra c. lxxxix.
 nume. 38. Vnde cum similiter in terminis l. cū
 de in rem uerso, ff. de vsuris, & in pluribus q̄
 quinquaginta iuris speciebus quas argu. illius
 legis definiunt Doctores vt plenè retulimus in
 fra par. iij. per totam, ipsi intelligant continge-
 re præscriptionem temporis cursu nos aduer-
 timus eam non esse præscriptionem, aut substā-
 tiam, sed duntaxat iuris ex uarijs causis an-
 tea nati præsumptiuam probationem sicq; in
 contrarium admitti probationem ad illius iu-
 ris præsumpti exclusionem, quod non fieret si
 præscriptio uera esset, ut etiam attigimus pro-
 pe finem huius tractatus. Vnde impossibile
 est, quod solum tēpus per se pariat obligatio-
 nem personalem in futurum sine ulla conuen-
 tionis, uel alterius modi præexistēte materia,
 cum ipsum tempus nihil sit & ex nihilo nihil
 fiat, † & is est uerus sensus, l. obligationum fe-
 re, §. placet ff. de actio. & obligation. dum ait,
 quod tempus non est modus inducendæ obli-
 gationis, illi enim iureconsulti enixè natura-
 lem philosophiam, & naturam sequebantur,
 & imitabantur, l. adoptio, ff. de acquir. reru.
 domin. §. minorem institu. eodem titulo. † Et
 hac ratione etiam tempus actionem persona-
 lem perimere non poterat, ut dicitur in d. §.
 placet, & in l. nemo potest, ff. de leg. primo quia
 secundum veram, & naturalem philosophiam
 ut ex nihilo nihil fit, ita e contra quod aliquid
 est nunquam reducitur ad nihilum, ut supra
 ostendimus ex philosophis, nisi eodem modo
 dissolueretur quo colligatum esset, l. nihil tam
 naturale, ff. de regu. iur. capitu. omnis res, eod.
 titulo per totum institu. quib. mod. tolli. oblig.
 Sicq; solo tempore obligatio semel nata peri-
 mi non poterat, ut dd. ll. & in pr. institu. de per-
 pe. act. † Sed ab hoc iuris rigore Imperatores
 postea recesserunt ut ibi, & l. sicut, l. omnes, C.
 de præscriptio. xxx. annorum id quod & fece-
 rant ipsi Iureconsulti in actionibus, & obliga-
 tionibus, quæ nō ex materia cōsensus expressi.

17
 Intel. l. o-
 bligatio-
 ni §. pla-
 cet. ff. de
 act. & obl.
 18
 Intel. l. ne
 no pot. ff.
 de leg. 1.
 19
 Intel. l. si-
 cur. l. oēs.
 C. de præ-
 scrip. xxx.
 anno
 rum in pr.
 instit. de pp.
 act.

aut præsumpti præexistente, sed ex quadam
 naturali æquitate dabantur, ut §. fina. institu.
 de iniur. l. quod si nolit, §. penul. ff. de ædil. edi.
 l. fina. cum siml. C. de dolo. l. fi. & per totum, C.
 de temp. in integ. resti.

C A P. LVII.

- 1 **P**ossessio ciuiliſ, & naturalis requiritur ad præ-
 scriptionem.
- 2 Possessio ciuiliſ ſufficit ad præſcriptionem.
- 3 Possessio naturalis an ſufficiat ad præſcriptionem.
- 4 Possessio naturalis ſola an ſufficiat ad præſcrip-
 tionem.
- 5 Possessio quaſita per conſtitutum uel precarium an
 ſufficiat ad præſcr. ardua quaſitio.
- 6 Possessio naturalis ſola an ſufficiat ad præſcribenda
 dum etiam ſi ciuiliſ ab alio teneatur, ardua q.
- 7 Prodigere nullus præſumitur.
- 8 Occidere an liceat hominem pro rerum deſenſione
 ardua quaſitio.
- 9 Homo homini quantum debeat.
- 10 Deſenſio licita.
- 11 Conſcientiæ in foro opi. facientiſ inſpicitur.
- 12 Facti appellatone etiam non ſi cere continetur.
- 13 Præſcriptio quare inuenta.
- 14 Dominiſ ſigna.
- 15 Ratio expreſſa in lege eſt lex uerè.
- 16 Possessio naturalis iuſtor, quam ciuiliſ.
- 17 Maioratus in ſucceſſorem uel etiam in hæredem con-
 tinuatur poſſeſſio naturalis.
- 18 Possessio continuata uidetur in hæreditatem ad ex-
 plendam præſcriptionem coeptam, niſi natura-
 lis poſſeſſio ab alio occupetur.
- 19 Possessio ut continuetur in hæredē uel in maioratus
 ſucceſſorem intelligitur niſi naturalis poſſeſſio
 ab alio occupetur, ardua q.
- 20 Lex Taurina. 45.
- 21 Possessio naturalis quid ſit.
- 22 Possessio. uel occupationis ius olim, erat in rebus
 ſoli.
- 23 Dominium mobilium, & ſe mouentium erat etiam
 iure primæuo.
- 24 Possessio etiam naturalis ſolo animo retinebatur in
 regentium etiam primæuo.
- 25 L. 45. Tauri intellectus.
- 26 Possessio ab illo tertio licitè an illicitè capiatur mi-
 tum intereſt.
- 27 Possessio que ipſo iure in maioratus ſucceſſorē, uel
 in hæredem tranſiuit coepta corporaliter fuit ab
 tertio ſine uitio utilis eſt regulariter ad præſcr.
 contra Doctores.
- 28 Possessio dicta non intereſt occupetur à tertio hære-
 ditate iacente, an poſtea, contra Clau.
- 29 L. 45. Taur. extenditur.
- 30 Statutum Mediolani.

- 1 Posses. occupavit tertius, an sit uilipendus.
 2 Possessio naturalis non est in quatuor speciebus hic
 relatis contra Doctores.

SECUNDA PARS PRINCIPALIS
 ad possessionem, & traditio-
 nem pertinens.

Possessio † in præscriptione re-
 quiritur capit. line possessio-
 ne de regulis iuris, l. vnica, C.
 de usucapion. transfor. in prin-
 cip. institu. de usucapion. l. j. &
 ij. ff. eodem tit. cum similibus
 & sufficit civilis, & naturalis ut dd. ll. Secundò
 intellige solam civilem sufficere, l. j. §. per seruū
 qui in fuga, ff. de acquiren. possession. & ibi te-
 net Bartol. Aretinus, Alexan & Ias. idem Bar.
 in l. ij. §. ex contrario, ff. de acqui. posses. col. ij. j.
 ubi Ias. colum. v. & Alex. glo. j. in gl. mag. ad fi-
 nem ubi etiam Ias. in l. j. C. de seruis fugit. Frā-
 ciscus Balbus de præscrip. in iij. part. princ. q. ul-
 ti. Ias. in §. rursus, col. x. institu. de action. Petr.
 Philippus Corne. consil. xvj. uiso primo the-
 mate, colum. ij. lib. 2. Aretinus in §. j. instit. de
 usucapion. Ioannes Imolensis, & Franciscus
 de Aretio in d. §. ex contrario, Andræas Tira-
 quell. de constitu. parte j. numero 17. qui hanc
 ait esse communem opinionem. est communis
 opinio. secundum Balbum ubi suprā. † Sola autē
 naturalis possessio quando civilis ab alio reti-
 netur non sufficit, ut est receptissima opinio
 eorum omnium quos suprā retulimus. † Quod
 obtinet quantum ad dominium acquirēdum
 nam quo ad acquirendum ius inferius domi-
 nio puta usufructum uel superficiem suffice-
 ret sola naturalis possessio, ita Barto. in d. §. ex
 contrario, cuius opinionē improbant ibi Bal.
 Angel. Ioannes Imolensis, Paulus Castren. Ale-
 xand. & Aretinus & alij communiter teste Bal-
 bo ubi suprā qui eandem impugnat, Paulus in
 l. si. in fi. C. de longi temp. præscri. Calderinus
 consil. v. sub rubric. de præscrip. quia inquam
 & usufructuarius & superficarius naturali-
 ter tantum nō etiam civiliter possidere dicantur,
 id intelligitur respectu totius rei, nam re-
 spectu ipsius usufructus civiliter, & naturali-
 ter possidere intelliguntur, l. qui usufructū, ff.
 si usufr. pet. l. si. ff. uti possit. Et q̄ sola naturalis
 possessio non sufficiat ad præscribendum quā-
 diu alius civilem retinet, tenet etiam And. Ti-
 racuell. ubi suprā nu. 18. & Dinus in c. sine pos-
 sessione, col. pen. de reg. iur. lib. vj. per l. acqui-
 ritur, §. fin. ff. de acqui. rerum domi. l. Celsus §.
 Julia nns. ff. ad exhiben. l. j. §. pe. ff. de acq. poss.
 Illud autem dubium est † an possessio per

actum civilem tantum non etiam naturalem
 acquisita (quale est per constitutum vel preca-
 rium, vel per retentionem? vsusfructus, vel per
 traditionem instrumenti de contractu confe-
 cti) sufficiat ad præscriptionem? & non suffice-
 re uoluit Andræas Barba. in c. ij. col. viij. de cō-
 suetudine post Glo. & Panor. quos allegat, sed
 tamen in contrarium est uerior & receptior
 opinio quam tenuit Iaco. Butrig. in §. sed istæ
 quidem, inst. de actioni. Bar. in l. Celsus, col. ij.
 ff. de usucap. Bal. in l. nullo, in fi. C. de rei vend.
 Idem Bal. in l. j. ad mediū. C. pro donato. Guid.
 Papæ decis. cccclvj. quos & quot effectus, col. j.
 Petrus Anchara. consil. ccccix. in causa, col. ij.
 Alex. consil. lxxxij. uiso processu. col. ij. versic.
 ulterius etiam, lib. vj. qua de re per Franc. Are.
 Alex. Ias. & Aquenlem in l. Pomponius. §. si is
 qui precario, ff. de acq. poss. Franciscus Balbus in
 rep. l. Celsus, col. xxj. versic. successiue, ff. de usu-
 cap. & hæc conclusio uera est, nam cum leges
 his casibus proclamant translatam esse posses-
 sionem iuxta l. quod meo, in prin. ff. de acqui.
 poss. l. j. §. si iusserim, cum ibi notatis eod. tit. l.
 j. C. de dona. consequens fit ut cum suis effecti-
 bus transire & acquiri uideatur, ne sine effectu
 frustra; transisse acquisitam uel fuisse uidea-
 tur contra l. non cogendū, §. Sabinus, ff. de pro-
 cura. l. hæc stipulatio. §. diuus, ff. ut legatorum
 noui. caueatur l. qui bis, ubi plenē in simili per
 Ias. post alios. ff. de verb. obligat. l. qui sic. ff. de
 solu. l. ij. C. commu. de lega. ne uel lex uerbis nō
 rebus imposita uideretur contra dictam l. ij.
 Rursum si ea possessio suos effectus habitura
 est nulla ratio suadet ut hoc præscribendi effe-
 ctu careat, non magis quāam reliquis iuris effe-
 ctibus, nisi nominatim aliqua lege id cautum
 reperiretur, id quod non reperitur ergo dicen-
 dum est hoc effectu cariturā minimē esse de-
 clara ut in fi. huius cap.

Et hanc sententiam ut naturalis possessio
 nō sufficiat ad præsc. olim securus in cautusq;
 tenebam, nūc autem moueo nouum dubium
 ab alijs non animaduersum, (quod memine-
 rim) nam si communis opinio suprā relata ue-
 ra esset, non raro qui uim ferē semper consul-
 tissima præscriptionum prouisio utcuq; uti-
 lissima sit eluderetur, † pauci enim admodum
 pauci, sunt, qui res suas uelint iactare aut pro-
 digere l. cū de indebito. ff. de probati. res enim
 sunt ueluti altera uita l. aduocati, cum ibi not.
 per Glo. & Doct. C. de aduo. diuerforum iudi.
 † adeo ut pro rerum nostrarum defensione ho-
 minem occidere non aliter liceat, atque pro
 defensione corporis nostri dum modo ea de-
 fensio fiat cum moderamine inculpatae tute-
 læ, ut est receptior opinio quam tenent ut
 affir-

sita per cō-
 stitutum
 uel preca-
 riu an suf-
 ficiat ad
 præsc. ard.
 q.

6 Poss. natu-
 ralis sola
 an suffi-
 ciat ad p-
 scribendū
 etiam si
 civilis ab
 alio tenea-
 tur ard. q.

7 Prodigere
 suum nul-
 lus urzfu-
 mitur.

8 Occidere
 an liceat
 hoieipro-
 rerum de-

affirmat Ias. communiter Doct. ita Ias. in l. vt vim ff. de iust. & iur. & ibi Ioannes Oroscius, & Carterius in sua praxi. fol. 106. nu. 31. Bern. Diaz de Luco in regula. dxcvij. qui alios allegant. Sed tamen non fortè pauciores tenent cōtrariam partem negatiuā, quos refert Felinus qui hanc negatiuam partem receptiorem esse existimat in c. ij. de homicidio, nu. 4.

9 Pro hac posteriore parte philosophi naturales ex sententia Platonis & Aristotelis adducere solent q̄ iniuria potius ferenda est q̄ inferenda, sicque is vir bonus dicitur qui prodest quibus potest, nocet autem nemini, ita Cicero libr. ij. offici. & ibi libr. j. idem ait homines hominum causa sunt generati vt ipsi inter se alij alijs prodesse possent, Et rursus libr. ij. ait proximè & secundum Deum homines hominibus maximè vtiles esse possunt. Et rursus iij. lib. ait hoc natura præscribit vt homo homini quicumq; sit ob eam ipsam causam tantum q̄ is homo sit consultum velit, sed isthæc omnia charitatis & perfectionis sunt & etiam necessitatis eo casu quo sine suo periculo homo id facere possit, non sic si ipse periculum subeat ob alterum hominem saluandum, præsertim si ab ipomet homine quem saluum esse curabat periculum sibi immineret, & ideo iure èt naturali & diuino furem nocturnum occidere fas est, eo q̄ & si ille rerū subtrahendarū causa domum nostram ingressus principaliter videatur, periculum tamen est ne etiam uitā nostram ad oriatur quo tutius res nostras rapere possit & per Domi. Sotum de iust. & iur. lib. v. in prin. cum seq. q.

Id quòd formidari in eo qui res nostras inuaderet non minus iustè, sed fortè iustius posset, ut ille qui uiolentus, & iniustus res nostras inuadit etiam uitam nobis eripere studeat, quo liberius, & tutius res nostras arripere arreptisque potiri possit, & charitas bene ordinata debet (ut patet) incipere à seipso per l. præses, C. de ser fugiti. & iniuria est omne, q̄ non iure fit, vt in princip. institu. de inur. † iniuriam autem propulsare, & uim iure naturæ fas est, l. ut uim ff. de iust. & iure, ibi, ut vim atque iniuriam propulsemus, & ex rebus uita èt pendere intelligitur l. aduocati, cum Gloss. C. de aduo. diuer. iudiciorum. Ergo in foro contentioso is sine dubio tutus erit, in foro autè conscientie idem erit si quidem periculū corporis sui formidauit d. l. vt vim, ibi, ob tutelā corporis sui, quod obtinet primum quando iustam formidandi causam habuit vt ibi. Dein de etiam si minus iustam si tamen re vera tibi.

11 iusta uisa fuit, argu. l. quia poterat, ff. ad Treb. Confic. † Quid enim peccauit quoad Deum qui ab ip-

somet non fuit clariore iudicio & ratione præditus, sed iudicauit secundum rationem à Deo sibi concessam, in hoc ergo uerificatur illa Horatij sententia sic canentis.

Hic murus æneus sto.

Nil conscire sibi nulla palefcere culpa.

Cum ergo (ut è diuerticulo ad uiam redeamus) nullus præsumatur suas res (in quibus salus & uitæ conseruatio consistit) uelle negligere aut prodigere, cūq; p hoc qui res suas ab alio possideri intelligunt continuo eas uendicatos uerosimillimum sit, superest ut præscriptiones per raro currant, nisi cōtra ignorantes & absentes, qui uel nullo fere modo uel nõ facile possunt rebus suis prospicere ac consulere & ideo regulariter præscriptiones iniquū præfidium appellantur, quòd iniquum sit & contra ius naturæ alterū alterius iactura locupletari sine facto suo, l. id quòd nostrum, ff. de regul. iuris. l. iure naturæ, eod. titu. l. nam hoc natura, ff. de condit. indeb. tradunt plenè, Decius & Hieronymus Cagnolus in l. iure naturæ, ff. de regulis iur. & Francisc. Balbus de præscrip. in prima par. prin. q. v. & licet facti appellatione etiam non factum contineatur. ut inst. de nupti. §. si uxor. ibi, melius eos facturos si se abstinerent, & notant Decius & Hieronymus Cagno. in d. l. id quòd nostrum, text. ubi not. Carolus Ruinus in l. iij. §. Caro. ff. de uerb. oblig. & est Ruinus ibi, col. j. lect. j. l. si ita stipulatus es semper te non fieri, ff. de uerb. obliga. tamè qui res suas scit ufucapi uel præscribi, idq; patitur iam satis ex facto suo res suas amittere uideatur ut dd. ll. & per Balbum Decium & Cagno. ubi supra bonus tex. in l. alienationis uerbum ff. de uerborum signifi. l. si quis diurno, in pr. ff. si ser. uendi. §. fin. insti. de iniur. l. si ego. §. j. ibi, patientiam, ff. de publi. in rem acti. l. si id quòd uerbo. quasi uolente & concedente, ff. pro de reli. l. iam dubitari, uerb. sponte sua, ff. de heredib. instituen. Caterum quando præscriptio aut ufucapio contingit (ut plerunque fit) contra ignorantes (quia scientes per raro res suas præscribi patiuntur) tunc cessat illa ratio, & negari non potest, quin sit ea iniquitas, uel esse uideatur secundum Doctores communiter, qui (iudice me) longe falluntur & supra part. j. q. . non minus utiliter, quàm nouè nostram præscriptionum materiā parum uiriliter ab eis fuisse defensam ostendimus, easque ab omni iniquitatis nota purgatæ reddidimus. Verum cum per raro nisi contra ignorantes currant præscriptiones euenit vt si alicuius absentis, & ignorantis rem capi ab alio tertio, qui eam mihi uendidit, aut donauit aut dotis nomine dedit, aut legauit, sicque cam

13
Facti app.
et non la-
cere con-
netur.

eam per tempus lege definitum possedit, & consequenter ex hoc titulo, & bona fide præscripti, ea præscriptio ex vi possessionis duntaxat naturalis non etiam ciuilibus contigisse videatur, nam absens ille illius rei suæ ut dominum ita & ciuilem possessionem animo retinebat, l. tertia, §. in amittenda, ff. de acquiren. possessio. & cum rem suam à me possideri ignoraret non potuit videri animo possidere desistere, sicq; ciuilibus possidebat, ergo, ego ciuilibus quoq; eadem rem eodem tempore possidere non erat possibile, l. tertia, §. ex contrario, ubi tenent Barto. & communiter Doctores, ff. de acquiren. possessio. ergo solam ipse naturalē possessionem quamuis non iniustam habebam ex viq; ipsius præscripti sine vlla omnino ciuili possessione.

13 † Hoc probatur non minus egregia, quam noua ratione, nam præscriptiones fuerunt introductæ, ne dominia rerum essent sub incerto, l. j. ff. de vsucap. ne uel lites essent immortales, l. fina. ff. pro suo, & ne rerum possessores perpetua formidine rerum amittendarum præmerentur, l. cum notissimi, in princip. C. de præsc. triginta, uel quadraginta annorum. quæ quidem omnes tres rationes eo pertinent ut beneficium vsucapionis possessioni naturali corporali, & euidenti ac apparenti non etiam possessioni latenti (qualis est ciuilibus) concedatur. Quid enim si rem alienam quam possidebam tibi vendidi, meq; tuo nomine possidere, aut precario constitui, postea alteri puta Titio vendidi, & tradidi, quo casu tu ciuilibus Titius uero naturaliter possidet, l. quod meo, in princip. ff. de acquiren. possessio. Aut quid si dixi me retinere illius rei usum fructum te in uerū dominum, & possessorem recognoscens. Aut quod si tibi tradidi instrumentum uenditionis iuxta, l. j. C. de donatio. in omnibus enim his speciebus, & similibus, quæ traduntur per Doctores in dict. l. quod meo, in princip. ff. de acquiren. possessio. & quas supra retulimus tua possessio ciuilibus est, & latens, uel occulta, uel à perpauis nota, Titij uero possessio est euidentis nota vicinis, & reliquis † quia cum fundum, uel rem uident ab eo quotidie arari, seminari, plantari, extirpari, fructus colligere, collectisq; ut uerus dominus potiri, quæ omnia sunt signa ueri dominij, ut per Gloss. Barto. Angel. Ioannem Imolensem, & alios communiter in l. penul. ff. de condition. institu. & prope fusius edocebimus huiusq; possessioni apparenti naturali corporali ueriq; dominij significatrici auxiliari præscriptionis beneficio leges uoluerunt, ne per alios occultos fraudulentos fallacesq; modos aut possessiones ciuilibus, & occultas possessio na-

turalis, & apparens iudicaretur, & frustraretur sicq; dominia rerum essent in incerto, possessoresq; rerum apparentes perpetua formidine præmerentur litesq; fierent immortales.

Astringitur hoc fundamentum, nam cum illæ rationes tres sint in dd. ll. expressè ipsemet rationes habentur pro legibus, & sunt lex reuera non interpretatiuè, & earum decisiones loco exempli habentur, quod non arctat regulam, ista est communis opinio quam tenent Gloss. in authenti. de hæredi. abintesta, §. j. Gl. uerb. ordine, & Gloss. in clementi. prima, de election. uerb. eligatur. Bald. in l. maximum uictium, per text. ibi C. de liber. præter. Idem Bald. in l. fina. per text. ibi, ff. de hæredib. institu. Idem Bald. & Iaf. nume. 22. in authenti. quas actiones, C. de sacrosanct. eccles. Idem Iaso. in l. de quibus, numero 14. ff. de legib. Paul. Castrenf. & Iaf. in l. quamuis, C. de fideicommiss. Georgius Natanus in capitu. quamuis pactum, numero 32. de pact. lib. vj. Alexand. numero 5. & Petr. Philippus Corneus numero 15. & Iaf. numero 6. & Curtius Iunior, numero 9. in l. humanitatis, per text. ibi, C. de impuber. Philippus Decius, & Curtius Iunior, & Francisc. Purpuratus, numero 23. in l. fi. per text. ibi, C. de pac. Andr. Tira. de causa cæstante par. j. nu. 135.

Cum ergo illæ leges (ut constat ex rationibus quas expresserunt) ei duntaxat possessioni consultum uoluerint per quam dominia rerum certiora, & notiora fiunt, id quod ex possessione naturali & patenti non ex ciuili plerumq; occulta, & incognita, & uafra contingit, consequens fit ut ille leges de possessione loquentes, de hac uera naturali, & apparenti possessione intelligantur, eiq; suū præscriptionis auxilium, & beneficium accommodare uideatur non autem possessioni ciuili tantum, quæ plerumq; occulta, uafra, fraudulenta noxia est, ut pluries ac pluries in rebus forensibus experti sumus.

Tenendo hanc partem quam non minus ueram quam reipublicæ utilem existimamus (licet contraria à Doctoribus receptor sit, qui mouent p. l. j. §. p. seruū qui in fuga, ff. de acq. pos. quæ parū uiget si rectè inspiciat) tunc ex ea colligit, suspectam esse sententiam quam tenuerunt Ioan. Imolens. con. 16. uisō casu, nu. 3. And. Barba. confi. 58. sapienter scripsit, libr. ij. col. xj. & Iaf. confi. cxlvij. præsens cōsultatio, col. x. lib. ij. Idem Iaf. confi. lxxxv. qñ habemus, col. fin. lib. iij. Ioan. Bapt. in dispu. incip. magnificus, & excellens, col. iij. Iaf. consil. clij. uera & iuridica, col. j. lib. iij. And. Tiraq. de iure const. part. iij. declar. ij. Fran. Cur. Iunior confi. cvij. sacratiffimæ. co. viij. & cōf. cx. p. habēda clara, col. viij.

aiunt enim quòd statutum vel consuetudo disponens possessionem ipso iure à defuncto in hæredem sine ulla apprehensione cōtinuari intelligantur de vera & ciuili possessione, non etiam de naturali tantum, id quod in specie tenent Andræas Tiraquel. & Francisc. Curtius iunior vbi suprâ, & Bal. in l. j. post prin. C. com. de vsucap.

16 Sed † istorum patrum vtraque tam decisio quam ratio suspecta est, de decisione constat, quia (vt ex superioribus patet) fauorabilior esse debet possessio naturalis corporea, euidēs, nobilis, quàm ciuilis plerūque occulta, subdola, fallax & machinationibus plena, aut saltem apta & obnoxia, facit quod habetur in l. finali cum ibi not. C. qui veniam etā. facit. l. prima in princip. ff. de acquiren. possess. ibi, dominiumq; ex naturali possessione cœpisse, Facit Glo. in l. j. in princip. iuncta textui. C. de cadu. tollen. dum exponit antiquum ergo bonum, Sicque hæc naturalis possessio quo antiquior eo melior & iustior, & consequenter fauorabilior esse debet. Facit. l. maximum vitium. C. de lib. prateri. & faciunt ea quæ suprâ proximè diximus intelligentes. d. l. j. ff. de vsucapio. d. l. fin. ff. pro suo. ff. l. cum notissimi. in possessione naturali. Facit. l. stipulatio ista. §. hi qui, & §. hæc quoque, ff. de verborum obligati. vbi verbum de possessione loquente etiam in nuda detentione aliquando intelligitur, cum innumeris similibus per me congestis in l. si quando, in princip. C. de inoffic. testam. ergo si defunctus possessionem tantum naturalem, iusta tamen ex causa habebat in aliqua re, ea possessio in hæredem continuabitur ipso iure iuxta talem consuetudinem vel statutum, non secus quàm si esset ciuilis & naturalis.

17 † Et ita intelligo res maioratus etiam naturaliter tantum possessas ipso iure transire in sequentem in gradum quò ad illud ius naturalis possessionis per quod ampliatur egregie. l. taurina. xlv.

† Confirmatur nostra sententiā, nā & si possessio ciuilis ipso iure videatur continuata in hæreditate iacente quo ad effectum vsucapionis ab defuncto cœptæ implendæ. l. cœptam. ff. de vsucap. l. nonnunquam. §. vacuam. eod. titu. tamen hoc non procedit si ea possessio corporaliter fuerit medio tempore per alium occupata. l. qui cum pro hærede. §. fin. ff. pro empt. Glo. in l. cum miles, verbo. quasi coniunctim. ff. ex quib. cau. mai. Andræas Tiraquell. de constituti iure par. v. decla. ij. num. 4. Dinus & Cinius opp. ij. in l. vnica. C. de vsucapio. transfor. facit. l. Pomponius. §. quæsitum. ff. de acqui. possessio. cum simil. ibi à Glossa allegatis. Huius

autem rei ea ratio est quòd beneficium vsucapionis concessum possessioni à lege, hunc scopulum intuetur vt rerum dominia non sint incerto. d. l. j. ff. de vsucap. vtq; sic remoueatur litium occasio. d. l. cum notissimi, in princ. C. de præscri. triginta annorum. d. l. fin. ff. pro suo. nec dubium est quin tale vsucapionis beneficium huic possessioni naturali seu corporali & apparenti præsertim vitio carèti aptari debeat, vt is finis à lege optatus assequatur, vt sic quem homines cuiusq; rei dominū esse ideo existimant, quòd corporalem & apparentem eius rei possessionem tanquam verus, eius dominus vident longo tempore tenere, is re vera à lege post tēpus ab ea definitū fiat dominus. Sic ergo apparet beneficium præscriptionis ad hunc effectum consequendum naturali possessioni dum modo vitio carenti potius accommodādū quàm possessioni ciuili eidemq; plerunque occultæ, cui si accommodaretur is finis remouendarum litium & dominiorum rerum certificandorum minimè vel saltem nō tan ex integro consequeretur.

Et ita in specie, † ut stante statuto quòd possessio in hæredem ipso iure continuetur post mortem defuncti, quòd tunc si corporaliter ea possessio ab alio fuerit occupata, cesset & interrumpatur ea continuatio, tenent Bal. in rubr. de causa possessio. & propri. colum. fin. Rapha. Cumanus, Alexander, & Claudius Aquens. in l. cum hæredes, in princ. ff. de acquiren. possess. Idem Cumanus Iaf. & Claudius in l. Pomponius. §. quæsitum, eodem titulo. Signorolus Homodeus consilio. clxxxvij. colum. j. Bartholo. Socinus consil. xlix. in causa Episcopi, col. vlt. lib. ij. Alexā. consil. lxxxij. per spectis his, col. ij. lib. ij. Idem Alexan. consil. lxxxij. visa facti narratione, col. j. lib. ij. & consil. cliij. circa litem, lib. vj. Andræas Barba. in c. ij. nu. 45. de consuet. Iaf. in l. si forori, colum. j. C. de iure delib. Andræas Barba. vbi suprâ num. 7. Idem Iaf. consil. cxlvij. præfens consultatio, lib. ij. & consil. cxlvij. viso processu, lib. iij. colum. penult. Philippus Decius col. ij. & Francisc. Curtius iunior col. vlt. in l. vlt. C. de edict. diui Adri. Matthæus Afflict. in c. j. §. secundum, num. 40. de feudi cogni. Carolus Ruinus consil. xv. circa primum, col. iij. lib. iij. Decius consil. cccclxvij. bene & consultè, colum. ij. Curtius iunior consil. cvij. sacratissimæ. & consilio. cx. pro habenda, Pet. Paulus Parisius consil. j. visa facti narratione, lib. j. col. xxvij. & consil. liij. in isto col. vj. lib. ij. Calcaeus consil. lxxvj. in primis. col. ij.

Contrariam partem vt per talem tertij occupationem non cesset aut interrumpatur ea possessio quæ semel per eam legem statutum vel

Pos. nat. ius hoc quia.

Maioritas in successione vel etiam in hæredem continuatur post mortem.

19 Poss. ut continuetur in hæredem vel in maiorem vel in minorem intelligitur si naturalis possessio ab alio occupatur ardua.

vel consuetudinem delata fuit, tenent Bald. in rub. de caus. posses. & proprie. col. iij. per l. j. §. necessario, ff. si mulier ventris nomine Alex. cō sil. lxxxij. per spectis his col. ij. lib. ij. Bald. consi. cccclij. quidam Ioannes, colum. fina. lib. ij. Ioannes Faber in §. sui autem, colum. ij. instit. de haredum quali. Petrus Ancharanus, consi. cxlvj. in prædicta quæst. l. a. consil. lxxxv. quando habemus, colum. ulti. libr. iij. Ioann. Imol. consil. xvj. uiso casu. Rapha. Fulgosius consi. cccxx. in quæstione vertente ad medium, Ma suerius titu. de possessore, §. item dato, quod il le l. a. consi. cxlvj. præsupposito sine ueri præ iudicio colum. j. lib. iij. & Guiliel. Benedic. in repeti. capitu. Raynuius, de testament. v. erb. mortuo, itaque. 2. numero, 27. & numero. 77. Philippus Decius consil. lxxxii. ij. excellentissi mi, colum. ij. & in hanc partem inclinat Andr. Tiraquell. ubi supra post Cassaneum, & Nico laum de bello. quos allegat, & hanc partem ve rorem puto à qua non pauci eorum quos pro contraria sententia allegauimus dissentire nō videbuntur, si penitissime inspiciantur, nam licet affirmant eum qui talem possessionem in ter mortem defuncti, & aditam hereditatem occupauit non esse repellendum propria hæ redis autoritate, sed esse citandum, non pro pterea ius possessionis apud talem haredem nero iure esse negant.

10 Et hanc partem expressim probat l. xlv. Tau ri que iubet possessionem rerū maioratus ip so iure transire in successorem ipsius maiora tus, etiam si ab alio esset medio tempore oc cupata. Nec isthæc aduersantur nostræ con clusioni, aliud est enim quærere de solo posses sionis ciuilibus iure, aliud de ipso dominio, nā & si ius possessionis ipso iure ex ui statuti transeat in haredem à morte defuncti, si tamen inter mortem defuncti, & aditam haredita tem uel etiam post aditam hareditatem ante apprehensam illius rei (qua de agitur) posses sionem alius tertius alicuius rei hareditariæ cepit possessionem sine vitio, ut in exemplis supra relatis, is quin naturaliter possideat. ne gar non potest (licet ciuilibus possessio sit apud illum haredem) & huic naturali, & apparen ti possessioni in re dubia accedere debet emo lumentum dominij præscriptione contingens iuxta l. tertiam. ff. de vsucapion. ut sic quem tem pore longo vicini, & reliqui eam rem posside re eaque tanquam uerus dominus potiri uide bant, sicque dominum reputabant, eum post tempus lege definitum ipsa met, l. & possessio illius rei dominum faciant, ne in æternum illius rei, aut similibus rerum dominum in incerto sit, id quod contingeret, si ciuili ei-

demque plerunque occultæ possessioni, & non illi naturali possessioni, & apparenti emolu mentum vsucapionis contingeret.

Verum quin antequam vsucapio expleatur possessio ciuilibus sit apud illum haredem, & naturalis apud illum qui eam occupauerat si ne vitio negari non debet.

Quæ ut clariora fiant videndum est † quid 21 sit possessio naturalis, habita ratione tam acquisitionis, quam retentionis (nam quid sit ciuilibus notum est) naturalis possessio ni hil aliud est, quam alicuius rei occupatio, uel usurpatio, & apprehensio, lege prima, in princip. in uerbo, ex naturali possessione, leg. finali. ff. de vsucapion. & ff. de iniurijs. leg. sanc si maris. Dicitur autem naturalis, quia iure naturæ, uel gentium antequam essent leges po sitiuæ eo duntaxat modo possessio acquireba tur, & permissa erat, si modo ab alio prius oc cupata non erat, ut dd. ll. & licet in rebus im mobilibus puta in campis, & in mari, uel flumi ne per talem occupationem dominium non acquireremus, † quia illa erant ab origine mū di in communi usu, nec cuiquam iure domi nij acquirebatur, ut dixi supra, quæstione ter tia, tamen quandiu is qui prior occupauerat, ea re, uel loco secundum naturalem hominū societatem, & indigentiam utebatur, non po terat iure ab alio ex inde disturbari, ut dd. ll. & dixi supra par. prima, quæst. tertia, cum seq.

† Et in rebus mobilibus & se mouëtibus po terat eo iure, & tempore eodem modo ac quirere non solum possessionem, sed etiam do minium, §. ferè. institut. de rerum diuision. cum seq. l. adeo. §. ferè, ff. de acqui. rerum dom. lege prima secunda, & tertia, & leg. natura lem, ff. eodem titulo. sicque si feram, uel uo latilem, aut piscem cæperam eius possessio nem, & dominium acquirebam. hoc est ex ipsa facti apprehensione sequebatur ius, tam possessionis, quam dominij ut dd. ll.

† Et eam possessionem sic corpore, & ani mo cceptam solo animo etiam sine corpore, po teram retinere. Quid enim si animal terre stre, uel celeste, uel aquatile quod cæperam do mi reliqui, aut quid si alias rem mobilē quā alius mihi uendidit, donauit, & tradidit domi reliqui? certè eius possessionem iure illo natu rali & gentium retinere uidebar solo animo, quanuis ad eius acquisitionem utrunque tam corpus quam animus exigeretur l. quemad modum, ff. de acquirenda possess. iuncta l. iij. §. in amittenda. eod. titul. cum. ll. supra alleg. Idem iure gentium secundario etiam quo ad possessionem rerum soli (quales sunt campi & similia) tam acquirendam quam retinendam,

f 2 quia

21 Posses. na tura. quid sit.

22 Posses. uel occupat. ius olim erat in re bus soli.

23 Dominiū mobiliū & se mouëtium erat et iu regen. pri mæuo.

24 Posses. et naturalis solo ani mo reti nebatur iuregè. et primæuo.

quia si quas quæ nam dicatur possessio naturalis quo ad effectum illius acquirendæ vel retinendæ, respondeam eam intelligi & esse & dici quæ iure gentium primæuo vel etiam secundario acquirebatur vel retinebatur. Ciuilis vero ea dicitur quæ per alios modos à lege inuentos vel acquiritur vel retinetur.

25 *Lab. Tau* *n. inelle-*
piu. † Vnde apparet vt intelligenda sit. l. xlv. Tau rina, quæ ait rerum maioratus possessionem tam ciuilem quàm naturalem ipso iure sine vlla apprehensione transire in successorem ipsius maioratus etiã ignorantem; id quod ipsa lex facere non potuit nõ quidem magis quàm efficere vt quod nec erat nec vnquam fuit de iure gentium primæuo aut secundario, id de eo iure fuerit quod enim olim nunquam fuit vt olim fuisse verum sit nulla lex efficere potest: quia nec ipse Deus optimus maximus qui omnia potest id posset, c. si Paulus. xxxij, q. j. l. in bello. §. facta. ff. de capti. sicq; d. l. xlv. necessario restringenda est. Verum. d. l. xlv. in hunc sensum sustinenda est vt omnes effectus quos leges solent ciuili & naturali possessioni accommodare concessi videntur illi possessioni quæ per legem illam ipso iure, sine naturali aut corporea apprehensione in talem maioratus successorẽ etiam ignorantem transit, quamuis re vera possessio naturalis (hoc est naturali modo quæ sita) ei non contingat, quia iure gentium primæuo aut secundario is modus possessionis acquirendæ nunquam fuit visus, cognitus, auditus.

26 *Pos. ab il-*
lo tertio li-
ore an il-
licet ca-
piat mul-
ti inuereit Quid † autem si tertius ille illicitè medio tempore eam possessionem occupat, & tunc omnes conueniunt sine dubio eam nõ obstante tali occupatione transire in talem successorem ita Cattel. Corta in memorabili incipi. decreto Mediolanensi. l. as. cõsil. cxlvj. col. j. lib. iij. Philippus Decius cõsil. cccclxvij. colum. ij. Andreas Tiraquell. vbi supra nume. 16. l. as. d. cõsil. lxxxv. quando habemus col. ij. lib. iij. Intelligere tamen quod bene potest transire effectus tam naturalis quàm ciuilis possessionis ipsa tamen naturalis possessio re vera non transit secundũ superiore declarationem. quãuis hoc casu cum ex parte occupatoris illicita sit possessio crederem & eum vsucapere minime posse ex vi illius naturalis illicitæq; possessionis, & talem hæredẽ ex vi suæ ciuilis possessionis posse vsucapere, arg. d. l. cõceptam. sicq; hoc casu etiam quo ad effectum vsucapiendi plus roboris attribuo huic ciuili & legitimæ possessioni quàm illi possessioni naturali & vitiosæ. Ceterum si ea naturalis sine vitio foret eo forte quod inter mortem defuncti & aditã hereditatem vel agnitum aut acceptatũ maioratum eam rem emi & accipi ab alio tertio

quem dominum esse putabam, tunc ista naturalis mea possessio vitio carens vincere debet ciuilem illam possessionem illius successoris (vtcunque legitima sit) quo ad hunc effectum prescribendi (nisi nominatim per eam legem cõtrarium cautum esset) quia hoc beneficium leges naturali possessioni & apparẽti non etiã ciuili latenti & ignotæ concessum mentaliter voluerunt, vt iam differuimus: quod not. ad. d. l. xlv. in cuius terminis satis expressum est illi tertio non contingere vsucap.

Denique † quod occupatio possessionis ab illo tertio facta non impediatur illi hæredi aut maioratus successoris possessionem acquiri tenuerunt Bal. in rub. de caus. poss. col. vlt. & Alex. d. cõsil. lxxxij. & Paulus Castr. in d. l. si sorori, C. de iure delib. & Andreas Tiraquell. vbi supra num. 17. sed tantum (inquiunt) efficit vt is hæres aut maioratus successor nequeat illum ab illa possessione propria autoritate deijcere, sed nos nouè aduertimus quod & in alio vitio erit illius tertij possessio nempe vt prescribere possit, si ea possessio vitio carebat vt dictum est, quod est contra mentem Doctorum, fallit quando expressum esset à lege cõtrarium vel virtualiter vt fuit in d. l. xlv.

27 *Pos. quæ*
ipso iure i
maiora-
tus succed
forè uel in
hæredem
transiit
cepta con
poraliter
fuit ab em
tio sine vi
tio uilis
est regula
riuer ad
praxie con
tra Doct. Ex † superioribus apparet verã non esse opinionem Claudij Aquef. in l. Põponius. §. quæ situm. ff. de acqui. poss. & Alexan. cõsil. lxxxij. lib. ij. & eiusdem Claudij. in d. l. cum hæredes, in princ. ff. de acqui. possel. & Anto. Rubei. cõsil. 121. col. ij. aiunt enim differentiam esse vtrum ille tertius possessionem illam post mortem testatoris vel defuncti ante aditam hereditatẽ, vel ante agnitum maioratũ occupasset an post. priore enim casu (inquiunt) successor ille hæreditatis vel maioratus eam possessionem vt pote iam occupatam acquirere non posset, posteriore verò casu posset, id quod nil est. nam cũ statim post mortem testatoris transeat possessio in talem hæredem vel maioratus successorem occupatio sequens facta ab illo tertio nõ potuit ius huic quæ situm tollere non magis quàm si fieret post agnitionem vel hæreditatis vel legati. quia vtroque casu par ratio est & ita aduertunt Tiraquell. vbi supra nume. 18. & alij. Intelligere † tamen quod licet non impediatur ciuilem possessionem transire. tamen cum naturalis vitio carens esset apud illũ tertium tunc ille posset prescribere vt dictum est, nisi & id nominatim per talem legem esset prohibitũ vel virtualiter, id quod factũ fuisset virtualiter intelligo per d. l. xv. quæ eo ipso quod uoluit omnes effectus tam ciuilis, quàm naturalis possess. transire in successorem maioratus per prius tales effectus adimere uoluit illi occupatori

28 *Pos. dicta*
nõ inter-
est occupa-
tur à ter-
tio hære-
ditate in-
cente an
postea ob-
tra Clau-

29 *L. xlv. Tau*
ri cõmudi-
tur.

patore, sicque usucapio cum sit effectus legalis (ut dixi supra parte. j. quaestio. ij. cum seq.) ei contingere non poterit, quod not. ad extensionem d. l. xiv.

† Vnde cum statutum Mediolani definiat non solum post mortem defuncti in heredem transire possessionem, sed etiam ut si medio tempore ab alio fuerit occupata possessio negetur esse vilius momenti. Tunc apparet, & eam (non obstante tali occupatione) indubitanter transire in talem heredem, & ipsum occupatorem vsucapere minime posse, id quod voluisse videntur Alexand. d. consil. lxxxij. u. i. facti. libr. iij. & Andreas Tiraquel. ubi supra numero 19. & Ias. dict. consil. lxxxv. quando habemus lib. iij. idē Ias. consil. cxlvj. lib. quarto Paulus Paritius consil. xlvj. optimum, lib. j. quod confirmat extensionem supra signatam ad d. l. 45.

† Adhuc tamen tam eo casu, quam in terminis d. l. 45. existimo talem heredem, aut maiorem successorem non posse tale tertium occupatorem ea possessione spoliare propria auctoritate argumen. l. si quis in tantam, C. unde videtur quod est ex mente Cornei consil. clxvj. circa primum colum, penultim. libr. j. Decius in l. ultima colum. secunda, C. de edict. diui. Adr. Bald. consil. cccclij. quia domina lib. iij. Tiraquellus ubi supra, numer. 8. quia nec praedo est spoliandus propria auctoritate, l. colonus, l. cum fundum, ff. de vi & ui arma. capit. in literis de restit. spoliator.

Denique iunge hic alia plura, quae ad intellectum d. l. 45. diximus in l. si quando, in princip. C. de inof. testam. nu. 41. cum plurib. seq.

Ex superioribus apparet duplicem esse possessionem civilem, scilicet, & naturalem, & cum civilis est apud unum naturalis apud alium utraque suos potest operari effectus, ut plene iam disseruimus, id quod controuersum esse apparet ex dictis per nos de successio. creatio. §. xxj. numero 108. & de successio. resol. lib. ultim. super, l. si quando, in princip. numero 42. C. de inof. testa. sed hic dicta tutiora sunt.

Colligitur etiam limitatio ad quatuor casus in quibus supra diximus civilem possessionem sufficere ad praescribendum, puta quando per clausulam constituti uel precari, vel per retentionem vsusfructus, uel instrumenti traditionem, in me transtulisti possessionem, tunc enim ego praescriberem, quia a nullo est occupata naturalis possessio, quia tu uel naturaliter non possides, uel non tibi naturaliter possides, sed mihi, sicque per solam meam civilem possessionem possum praescribere, id quod non contingeret si naturalis possessio ab alio tertio sine ulla uicio occupata ceptaque esset. Nec est ue-

rum (quod plerique supra relati putant) me hoc casu civiliter, & naturaliter possidere quasi civilem retineam per me, naturalem per te, qui meo nomine possidere te dixisti, nam talis acquisitio, uel retentio possessionis a nullo iure naturali, uel gentium primario, aut secundo fuit inuentus, aut cognitus, sed tamen legibus civilibus introductus, diuersus est si naturaliter (hoc est per modos a iure gentium cognitos & usitatos) cepti possessionem fundi, quem postea collebam per familiam meam aut per meos colonos, tunc enim etiam naturalem possessionem retinerem, quia & iure gentium receptum & usitatum erat quod possessio per tertias & medias personas posset retineri. Secundum philosophum enim talia sunt principiata qualia sunt principia, & tales sunt progressus qualis fuit origo, nisi aliqua noua causa extrinsecus accedat ut dixi supra q. . . & probat l. si a fure, in prin. & §. j. cum ibi not. ff. de vsucap. ubi bonum simile, & aliud simile in l. cum nemo, C. de acquir. poss. Sicque si initio civili modo quaesita possessio fuit, ipsa possessio ut civilis sit, non naturalis, necesse est nisi contendas hominem pictum esse uerum corpus, aut uerba, transire in factum aut aquilas generare leones, aut pisces uolatilia generare, sicque in quatuor speciebus supra relatis & initio & progressu ea possessio civilis est. Verum si postea corporaliter ingressus cepti colere arare & similia, ex hoc nouo accedenti, ea civilis possessio in naturalem & civilem uersa est uel (ut rectius loquar) illi civili etiam naturalis accessit, iamque utranque per illum met qui initio se nomine meo constituit possidere (constituti aut precarij nomine, aut per retentionem ususfructus uel traditionem instrumenti) potero retinere, uel etiam per alium quemlibet, & etiam per me ipsum etiam si discedam ab illa re est tamen uerum quod huic possessioni per constitutum, uel precarium, uel per retentionem ususfructus, aut per instrumenti traditionem quaesita omnes effectus quos possessio naturalis sortiebatur lex positua uoluit & potuit accommodare & accommodauit; Id quod utilitatis & breuitatis expeditionis gratia fecit quo expeditus & facilius homines possessiones rerum acquirerent, ut in simili alias breui manu per unum actum fit & consequimur legis artificio, idem quod per plures actus alias consequi & fieri solebat, ut in l. singularia, cum ibi plenè not. ff. si cer. peta. atramen ut ibi per legem non fit ut actus ille qui re uera unus est, duo actus sint, sed tantum ut uicem & effectum utilitatemque duorum pluriumue actuum consequatur, ita & hic haec possessio quae re uera civilis est

est non etiā naturalis (quia is possessionis acquirendæ modus tempore quo ius tantum naturale in usu erat visus, natus, cognitus, vsitatusque minimè fuit) vt re vera naturalis sit, (hoc est quod eo tempore quo solum ius naturale in usu erat nata esset cognita ue) lex facere non potest, licet ei possit omnes effectus accommodare quos lex naturæ naturali dabit possessioni. Simile in adoptionibus liberorum qui initio per legem ciuilem quoad omnes effectus exequabantur veris filijs & naturalibus, vt per totum tit. ff. C. & inst. de adop. licet paulatim postea id ius debilitari minuiq; cœperit, §. minus ergo, cum simi. inst. de hære. quæ ab intesta, tamen non per hoc liberi naturales fiebant, quia quo tempore ius tantum naturæ in usu erat tales liberi non erant inuenti aut cogniti. ergo vera possessio est in quatuor speciebus supra relatis, quia non desinit esse vera, propterea quod creata à lege ciuili nō etiā à lege naturali, nā nec desinunt esse veræ adoptio, arrogatio, seruitus, manumissio, stipulatio, acceptilatio, emphyteusis, testamētum, codicillus, donatio, causa mortis, & similia, propterea quod à lege ciuili non etiā à naturali sint inuentæ aut cognitæ.

C A P. LVIII,

- 1 Possessionis continuatio exigitur ad præscribendum.
- 2 Dominium ut probetur.
- 3 Media talia qualia extrema.
- 4 Progressus præsumitur quale initium.
- 5 Possessionis continuatio, an præsumatur, ardua. q.
- 6 Animus soli Deo notus.
- 7 Verba signum tantum non etiam certitudo sunt animi.
- 8 Probantur indicijs bona uel mala fides metus dolus.
- 9 Dominij probandi quartus modus.
- 10 Dominij probandi alius modus.
- 11 Intell. l. cum de in rem uerso, ff. de usur. contra Pau. Castrensem.
- 12 Titulus quando requiritur ad præscriptionem non præsumitur ex tempore longo etiam si agatur de paruo præiudicio.
- 13 Intell. l. nullo. C. de re iud. l. non solum. §. quod uulgo, ff. de usucap. l. quod uulgo, ff. pro empt.
- 14 Intell. l. cum de in rem. ff. de usuris.

Poss. continuatio exigitur ad præscribendum.

AD vsucapiendum vel præscribendum continuam esse possessionem oportet vt in l. iij. ff. de usucap. ibi, per continuationem possessionis, & in principio. inst. eod. tit. l. cœptam. ff. eo.

tit. l. vnica. C. de usucap. transfor. Sed illud dubium est quid probari oporteat vt possessionis continuatio probata videatur, quam rei exempli gratia in decenniali præscriptione agemus, vt sic in reliquis quoq; usucapionem speciebus, idem quoque dixisse nos intelligatur, etenim q̄ testes deponant vidisse me semper & continuè citra ullam intermissionem possidere, & rei qua de agitur insistere. id vt impossibile factu est, ita & dictu, nisi enim per mendaciū impossibile erit arg. l. seruitutes l. quoties, ff. de seruit. † Vnde per fructuū perceptionē id probari potest, atq; probatum videtur, id quod altero de tribus modis fieri sufficit, siue testes dixerint me fructus omnibus & singulis illis decem annis percepisse, siue primo & ultimo anno illius decenniij, siue etiam primo anno. primum tenent Specul. tit. de proba. §. probari. autem, versi. sed quæritur. col. hna. Barto. & Bald. in l. Titia. ff. de solutio. Bald. in add. ad Specu. vbi supra per d. l. Titia, in verb. reditus exigit, Franciscus Cremen. singulari. cxxxij. Ioannes Ferrari. tit. de forma responsionis rei cōueni verbo præscrip. col. viij. Lan. Fran. Orrianus in rep. c. quoniam contra, in materia testium, versi. tertio uenit probanda possessio, Ludouicus Roma. confi. lxx. Florianus, in l. j. col. ij. ff. famil. ere. Philipp. Dec. confi. ij. ex perceptione, Andræas Tiraq. ex cuius relatione apparet hanc esse communem opinionem in tract. præf. §. j. glof. 5. Secundum modum ut sufficiat probari fructuum perceptionem primi & ultimi anni de decennio tenent Specul. ubi supra Barto. in l. scit. §. superuacuum, ff. quib. mod. pignus uel hypo. soluitur, Idē Barto. in l. Celsus, col. pen. ff. de usucap. Anto. Butr. & Panorm. in c. accedentibus, de priuileg. Anto. & Ioannes Imolen. in proœmio decret. Felin. in c. inter dilectos, de fide instrum. & alij non pauci quos refert & sequitur hanc partem receptiorem esse affirmans Andr. Tiraq. ubi supra quanuis contrarium & minus recte tenuerit Andr. Barbatius confi. viij. col. x. lib. ij. incip. sapienter, & communem opinionem uidetur & tenere & multis ornare Nicolaus Boerius de cisi. xlij. alia in super, num. i. cum sequen.

Huiusque rei ratio ea est q̄ qualia sunt extrema talia præsumuntur esse media l. talis scriptura versi. si in annos, ff. de lega. j. l. sed & si §. solemus, ff. de hære. inst.

Tertium verò modum vt sufficiat probare fructus primi anni collegisse. † Inde descendit, q̄ si ab aduersario denegetur possessionis continuatio ea præsumetur, etenim ex præterito præsumitur ad præsens quandiu non probatur contrarium Gloss. & Hugo. & Placentinus in l. siue possi-

2 Dominium ut probetur.

3 Media talia qualia extrema.

4 Progressus præsumitur quale initium.

possidetis, C. de probatio. vbi idem tenent Pe-
 trus, de Bella perti. Iaco. Butrig. Odofr. Ioan.
 Faber Bald. Salice. & alij communiter Ioan-
 nes Andreæ Anto. Butrius Panor. in c. cum ad
 sedem, de resti. spoliatorum, Cinus in l. super
 longi. C. de temp. longi præscript. Ioannes Fa-
 ber in §. j. colum. secunda inst. de usucap. Bart.
 in d. l. Cellus, colum. penultima. ff. de usucap.
 & hanc esse receptiorem sententiam apparet
 ex relatione Andreæ Tiraquell. qui eam se-
 quitur ubi supra quauis contrarium & mi-
 nus recte tenuerit Andreæ Barbatius dicto.
 consi. viij. sapienter, columna. x. libro secundo
 nec huius communis opinionis ratio obscura
 est, nam cum possessio (præsertim quod atti-
 net ad præscribendum) consistat in animo,
 quia civilis possessio est illa in qua nititur usu
 capio l. prima. §. per seruum qui in fuga, ff. de
 acquirenda possess. ubi ita tenent communi-
 ter Doctores, qui animum meum mutatum
 esse dixerit, non solum id probare debet, cum
 animi mutatio facti sit l. bonæ fidei §. primo,
 ff. de acquirendo rerum domi. iuncta l. finali,
 C. de insti. & sub. ibi, voluntatis esse quæstio-
 nem, sed etiam id nimis difficulter probare
 poterit quia mens & animus latet soli; Deo
 notus est, unde Cicero ad Brutum sic ait, Non
 ignoras quam sint incerti animi hominum.
 Itemque Cicero pro Cecinna in orati. ait,
 verba reperta sunt quæ indicarent nostram
 voluntatem. Perpède non dixit, quæ ostende-
 rent, sed tantum quæ indicarent, hoc est in-
 dicium facerent nostræ voluntatis non etiam
 certam & indubitam demonstrationem, &
 tamè nihil omnino est quod tam ad animum
 demonstrandum efficax & aptum sit, quam
 sermo l. Labeo, ff. de suppell. leg. & Dominus
 noster in euang. nam loquela (inquit) tua ma-
 nifestum te facit, & tamen non raro fallit ut
 & probat l. diuus, ff. de milit. testamento. §. pla-
 ne, insti. eodem titulo l. non solum, ff. de actio.
 & obligatio. l. obligationum subst. in princip.
 iuncto vlt. resp. eodem titulo l. an inutilis, ff. de
 accep. Et denique non solum factum tam oc-
 cultum quam est animi voluntas, sed & reli-
 qua facta apertiora ab eo qui allegat proban-
 da sunt l. si emancipati, ubi notat Iaso. C. de
 collatio. & l. in bello. §. factæ, ff. de capti. ergo
 qui negauerit continuatam fuisse possessio-
 nem id probare debet, id autem quoad ani-
 mum & sic quoad civilem possessionem in-
 dicijs probauit. Nam bona aut mala fides do-
 lus, metus, mutatio voluntatis, & reliqua quæ
 in animo consistunt indicatijs probantur l. pen.
 C. de euictio. l. metum. C. de eo quod metus
 causa l. dolum. C. de dolo l. si quis intentione

ambigua. ff. de iudic. tradunt Gloss. Bartolus,
 Alexand. Iason. & communiter Doctores in l.
 inter stipulantem, §. si Stichum, ff. de uerborū
 obligation. Et ita est intelligendum illud Te-
 rentij dum ait, erras tui animi si me esse igna-
 rum putas, nam de suspitione & coniecturis
 non de certa scientia intelligendum est.

Quartus modus probandi est quādo pro-
 batur quod quis fecit terram seminari, arari,
 coli, & similia, ita Glo. in l. si quis in verb. finia
 tur. C. finium regundorum singularis est secun-
 dum Lanfran. in rep. d. cap. quoniam contra,
 Andreæ Tiraquell. vbi supra Glo. v. Nisi forte
 cum vnus terram coleret. alius fructus perci-
 peret, nam tunc is potius quam ille possidere
 videretur secundum eund. ibi post Bald. col.
 iij. & Felinus, col. vij. in capit. licet causam. de
 proba. quauis Bal. in l. ardoribus §. si agrum,
 ff. de usufr. tenuerit contrarium.

Haecenus cum agitur de uera possessio-
 ne rei corporeæ. Diuersum. n. esset, si prætende-
 rem te mihi aliquid annuū debere, & ex diu-
 rna eademq; annua præstatione cōtenderē
 legitimū titulū præsumi iuxta l. cū de in re,
 ff. de usuris l. si certis annis, cū ibi plenè nota-
 tis, C. de pact. & ad id probandu admissus con-
 tenderem sufficere ut probetur præstatio pri-
 mi & decimi anni, quasi per hoc præsumeren-
 tur uel præsumi deberent medijs temporis præ-
 stationes, tunc enim nihil agerem nec medijs
 temporis præstationes præsumerētur secun-
 dum Andreæ Tiraquell. de præscrip. §. j. Glo.
 v. ad finem, qui tamen ait hac in recogitan-
 dum, ideo esse, quod contrarium tenuerit
 Paulus Castrensis consi. l. j. in casu spectabiliū
 virorum, prope medium lib. ij. & sentit Panor-
 mita. in cap. accedentibus, de priuilegijs. mo-
 uetur Andreæ Tiraquell. quia aliter inquit
 non unam tantum, sed plures præsumptiones
 introduceremus, nempe ut & per primi & ul-
 timi anni possessionem medijs quoque tempo-
 ris possessio vel quasi (hoc est medijs quoque
 temporis præstationes) præsumeretur, & ex his sic p-
 sumptis annuis præstationibus titulus legitimus
 præsumeret prout à parte allegatus fuit, q̄ rō
 nobis leuis uideretur, nā præterea q̄ Gloss. l. j. C.
 de dot. is promissio. nō est tuta, quinimo pas-
 sim leges plures inducunt præsumptiones ut
 ibi plenè per Doctores. Quis nam ligauit
 manus legumlatorum quominus possint plu-
 res in una eademq; specie inducere præsum-
 ptiones quoties id expedire eis uisum fuerit,
 certè id ratio nulla suadet, adhuc tamen
 opinio ipsius Tiraquelli cōtra Paulum Castrē
 sem uerior mihi uisa est, ratione peremptoria
 & oculata, nam quæ ratio facit ut cum agitur
 de

9
 Dominij
 probandi
 quartus
 modus.

10
 Dominij
 probandi
 alius mo-
 dus.

11
 Intell. l.
 cum de in
 rem uerbo
 ff. de usu.
 cōtra Pau-
 Castr.

de re corporea ex possessione primi & ultimi anni presumatur possessio medij temporis, eadem ratio cogit vel hic contrarium presumatur. Cum agitur enim de rei corporea possessione ideo diximus ex possessione primi & ultimi anni, vel etiam ex primi tantum anni possessione presumi medij quoque temporis possessionem quod qui contrarium dixerit videretur nouum factum allegare (hoc est transitum possessionis de primo possessore in alterum primumque possessorem animum possidendi missum fecisse) quod probare deberet cum minime presumatur. d.l. si emancipati. d.l. in bello. §. facta. ff. de capti. d.l. bonae fidei. d.l. fi. C. de iust. & subst. Sed in specie nostra qui se possidere diceret annum redditum à me sibi praestandum, eo quod contenderet me legitimo titulo ei obligatum, huncque titulum ex diutina praestatione singulis annis facta presumendum, hancque diutinam praestationem presumendam ex praestationibus primi & ultimi anni, nihil ageret, nam postquam ei praestiti primo anno, nullo nouo facto opus est vt non videar ei sequentibus annis praestare desisse, quinimo ex diuerso nouo facto opus erat vt sequentibus annis praestatio fieret, sicque probanda esset ab eo qui in ea suam intentionem fundabat, praestitum cum ex parte aduersi negatiua (hoc est se sequentibus annis non praestitisse) sit per rerum naturam improbabilis. l. actor quod asseuerat, cum ibi notatis. C. de proba. Nisi & mecum esset confusus, & praeterea vigilans oculos semper haberet, ne forte dum ipse mecum confusus dormiret, ego eam praestationem facerem, sicque admissa Pauli opinione, absurdum intolerabile sequeretur, vt per vnus duntaxat anni praestationem, in effectu acquireretur & praescriberetur ius tantundem in posterum, & in externum dicerem me abs te illud annum legitimo titulo debere, & probata vnus solius anni praestatione, inde dicerem similes praestationes per sequens decennium factas presumi, & consequenter legitimus titulus, nec tu contrarium probare aut te defendere posses, cum negatiua vt ostendimus sit improbabilis. Diuersa omnino ratio est in eo qui probauit ab hinc annos decem se possedisse fundum, is enim etiam nullo extrinsecus accedente nouo facto in praesentem vsque diem animo suo potuit possessionem retinere quae ad praescribendum sufficeret. d. §. per seruum qui in fuga, & per contrarium aduersario facile esset si forte is possidere desijt, id probare edocendo eum fundum ab alio arari, aut coli solitum, aut illius fundi fructus ab alio perceptos fuisse, & si-

milia quae omnia notanda sunt ad intell. d.l. si certis annis, & d.l. cum de in rem verso, cum similibus.

In quorum terminis dubium est an ex cursu longi temporis cum patientia domini presumatur titulus allegatus: & sunt qui velint non quidem presumi cum agitur de magno praedicio & ita procedere. l. nullo. C. de rei vendi. secus si ageretur de paruo praedicio & ita procedere. l. si quis diuturno, in princ. ff. si seruitus vend. ita Nicolaus Boerius de cisi. xlj. alia insuper num. 5. & ait idem velle Bar. in q. per eum disputata incip. mulier habens amplum patrimonium col. pen. vnde (si verum id esset) sequeretur quod etiam in quibus casibus ad praescriptionem vel vsucapionem requiritur titulus, in illis si de leui praedicio ageretur presumeretur ex diutina possessione si allegaretur, id quod verum non est, sed est contra tex. expressum in d.l. nullo, & in l. diutina. C. de longi temp. praescri. l. quod vulgo, ff. pro empt. l. non solum. §. quod vulgo. l. Cellus. ff. de vsucap. l. fin. ff. pro suo. l. fi. C. pro donato cum alijs per me allegatis. infra c. lxxvij, num. 10. aliter enim esset imponere legem verbis, nam cum leges proclamant ad praescriptionem iustam possidendi causam uel titulum desiderari vt. dd. ll. & l. unica. C. de vsucap. transfor. in prin. insti. de vsucap. si post diutinam possessionem sufficeret titulum allegare ut probatus praesumeretur, tunc aduersarius illius tituli interuentum abnegans impossibile esset quod hanc negatiua (vt ostendimus) probaret, sicque frustra à legibus tot titulus exigeretur cum de leuiore ageretur praedicio. Ergo siue agatur de maximis siue de medijs siue de minimis rebus aut iuribus praescribendis in quibus casibus titulus ad talem praescriptionem requiritur, in illis eum allegare non sufficit nisi probetur, etiam si praeterierit longum tempus per. ll. supra alleg. generaliter intellectas prout intelligi debent. Neque ad rem pertinet. d. l. si quis diuturno, nam in eo iure seruitutis praescribendo, titulus minimè requiritur, sicque neque eius interuentu, neque etiam eius allegatione opus est ut suo loco videbimus, isque est uerus illius. l. intellectus. quia ex ipsa scientia & patientia inducitur tacita concessio ut ibi & diximus, supra par. j. prin. q. v. c. seq. & dixi. infra c. lxxvij, num. 10.

Neque ad rem pertinet id. d. l. cum de in rem verso, quia ibi quando ultra longum tempus interfuit factum illius contra quem ius accipitur & non simplex aut unicum factum, se decies geminum & vniforme ut infra est c. lxxxiiij. agemus, quae omnia non concurrunt in vsucapione uel praescriptione rerum uel iurium regulari,

12
Tandem
quidam
quod ad
praescribendum
presumitur
tunc ab
ipso tempo
etiam si agatur
de paruo praedicio.

13
Intellectus
nullo. C.
de re iud.
non solum
§. quod vulgo
ff. de vsucap.
l. fin. ff. pro
suo. l. fi. C. pro
donato.

14
Intellectus
nullo. C.
de re iud.
non solum
§. quod vulgo
ff. de vsucap.
l. fin. ff. pro
suo. l. fi. C. pro
donato.

gulari, siue agatur de magno siue de leui præiudicio, ibi enim citra vilum factum eius contra quem præscribitur contingit præscriptio etiam si sit absens vel ignorans, lege fina. C. de longi tempor. præscrip.

Quinimo (quòd apertius est) in terminis, dicitur l. cum de in rem. non agitur de præscriptione, aut de iure aliquo præscribendo, sed tantum de iure ex contractu quæsitio per temporis diuturnitatem probando: præscriptio enim inducit ius, & substantiam, l. tertia. ff. de usucapion. At in terminis. d. l. cum de in rem, tempus non allegabatur ad ius inducendum, sed tantum ad probationem iuris, quòd antea inductum, & creatum esse dicebatur.

Porrò aliud est ius aliud probatio eius, l. duo sunt Titij, ff. de testamen. tute. dixi supra part. prima quæstio. x. quæ omnia disputandi gratia dicta esse intelligas, nam regulariter ut bonam fidem præsumi etiam si, nec allegetur, nec probetur nisi probetur contrarium diximus, infra part. quarta in princip. ita & titulus (hoc est tolerabilis, uel iusta possidendi causa) præsumitur licet nec probetur, nec allegetur quâdiu non probatur contrarium. aliter enim si iniusta possidendi causa præsumeretur iam exinde mala quoque fides præsumeretur, l. quærebatur, l. fina. C. vnde vi.

Denique ex sola possessione contingit præscriptio dummodo non mala fides non probetur, quæ probatur ab eo qui ostendit iniusta ex cã illum possidere ut dixi infra capit. lxxij. & capit. lxxvij. numero decimo. & probauit per plura, quàm quinquaginta fundameta, infra part. iij. princip. per totam, & infra capit. lxx. numero. cum plur. seq. & c. lxxij.

CAP. LIX.

- 1 Traditio ad præscriptionem an requiratur, ar. q.
- 2 Possessio uitiosa non prodest ad præscriptionem.
- 3 Præscriptionis continuatio facilior, quàm acquisitio, uel inchoatio.
- 4 Possessionis uitium ut purgetur.
- 5 Accrescendi iuri assimilatur præscriptio.
- 6 Alluionis acquisitioni assimilatur præscriptio.
- 7 Præscriptio est aduentitium lucrum.
- 8 Elementa an sint quatuor.

Traditio vel aliquid quod loco traditionis habeatur exigitur ad præscribendum, & præterea, quòd possessio fuerit continuata iugiter, ita Bart. in l. vnica, C. de usucapio. trãt. per text. ibi Petrus Ancharanus in capitul.

possessor. de regu. iuris libro sexto, ad fin. Franciscus Balbus qui plures allegat in tracta. præscrip. part. tertia in princip. & rursus in tertia parte illius iij. partis principal. in princip. oportetque; ut ea possessio sit sine vitio, † nam iustus titulus cum possessione uitiosa non sufficeret ut si forte rem quàm à me emisti à tertio possessore vi aut clã aut precario cœpisti, ita Baldus in repetitio. l. j. colum. iij. C. de emancipa. liberorum, Bar. per tex. ibi in l. nec ex vera, C. de acquiren. possession. Gloss. per text. ibi in l. stipulationem, ff. eo. facit, l. ij. l. diutina, l. super long. C. de longi temp. præscriptio. l. nullo, C. de rei vindicatio. l. iij. l. sine possessione, ff. de usucapion. in princip. institu. eod. titu. tradit Prat. Papi. in forma resp. rei conuen. in Gloss. in verbo exceptionem præscript. colum. j. & Azo in summa, C. pro empto.

Neque ad rem pertinet quòd etiam sine possessione continuata contingere videatur præscriptio, l. cœptam, ff. de usucapion. ubi hereditas iacens, quæ possidere saltem quo ad effectum præscribendi non potest, cum careat animo, l. j. §. se xuola, ff. si quis testamento liber esse iustus fuer. in cuius animi possessione ciuili cõsistit usucapio, l. prima. §. per seruum qui in fuga, ff. de acquiren. possession. ea quidem hereditas præscriptionem continuare potest. d. l. cœptam, nam respõdetur, quòd eam præscriptionem inchoare nõ posset per. d. rationem iuxta l. fina. §. si. ff. de usucap. quauis cœptam continuare nõ prohibeatur, sed permittatur d. l. cœptam, nam & dormiens inchoare possessionem non potest, qui tñ inchoatam continuare non prohibetur. Nam & similiter possessio, & si acquiri non possit sine corpore, & animo tñ, tñ continuari, & retineri põt solo aĩo, l. quẽadmodũ, iũcta, l. iij. §. in amittẽda, ff. de acq. pos. & q̄ tradidit, supra. c. præce. & plene in simili p. l. ff. qui sunt sui uel al. iur. l. patre furioso.

Sed superior cõs traditio q̄ habet traditionem necessariã eẽ ad usucapionem vera nõ est ut quicquid recepta sit, possessio. n. tñ (quã attinet ad oppositũ) ad præscribendũ, uel usucapiendũ desiderat, nec refert utrũ illa possessio (si uitiosa non sit) originem traxerit à traditioe an aliunde, sicque; si re tuã mihi minime tradidisti, sed cũ ego eã decinerẽ tuãque; esse putarẽ mihi vèdidisti, dotis nomine dedisti, eã tpe à l. definito præscribã non secus, q̄ si mihi eã tradidisses, qd. n. si alius mihi bona fide eã accipiendi cõmodauit, aut pignori dedit, qd. si custodiã cã deposuit apud me, alio quouis modo sine vitio eam detinebã, in oĩbus certe his speciebus, & similibus eius dominũ nactus ero sine vlla eẽ traditione si dominus postea eam mihi vendiderit, donauerit

g dotis

2 Poss. uitiosa non prodest ad præscrip.

3 Præscriptionis continuatio facilior quàm acquisitio uel inchoatio.

LIBRI SECVNDI

dotis nomine dederit, l. qua ratione, §. interdum. ff. de acq. rer. do. §. interdum, insti. de rer. diuis. & similiter in omnibus his speciebus, & similibus vsucapiendi cōditionem nactus ero si is qui mihi bonam fidem habenti eam rem, uendiderat, donauerat, dotis nomine dederat, dominus non erat vt dd. iuribus iuncta l. clauibus, ff. de contrahend. empt. nec usquam inuenies legem aliquam dicentem talem traditionem ad usucapiendum necessariam esse, quinimo contrarium reperitur tantum abest ut id exigatur, nam in l. iij. ff. de usucap. definitionem (quę denotare debet perfectam rei essentiam & quiditatem) tradens iure consultus de traditione uerbum nullum, sed tātum exigit continuationem possessionis, & hanc ad rem iustam possessionem desiderari, & præterea nihil leges proclamant, l. quod uulgo, ff. de usucap. l. pro empto. l. non solum. §. quod uulgo, ff. de usucap. l. j. l. penult. & si. cum utrobique notatis, ff. pro legato, nec dubium est, quin iusta possessio esse non desinat in speciebus supra relatis etiam si traditio non fiat ab eo qui nobis dedit titulum uel causam præscribendi, ut patet in dictis legibus. Ergo superest hanc ad rem traditionem minimè requiri, quando ille qui præscribere contendit in possessione erat sine uitio. Quinimò etiam si uitiosè in possessione fuisset, quia eam à me ui. aut clam, aut precario detinebat, si eandem rem ei postea uendidi, donauit, dotis uel nomine dedi, cum me dominum esse ille credidisset, sine dubio præscribere poterit, sine ulla etiam noua traditione, quasi uitium illud possidendi accedente noua domini uoluntate uel eius quem ille dominum esse putabat purgatum uideatur, ut patet in dictis iuribus & rationibus iuncta l. si id quod uerb. quasi uolente & concedente domina, ff. pro derelicto, & quod simili plenè tradunt Barto. & alij in l. fina. C. unde ui. circa finem iunctis his quæ dicemus in cap. lxxij, & capit. lxxvij. infra ubi edocemur malam fidem purgari accedente domini uoluntate, uerè uel interpretatiuè. Confirmantur isthæc nam ut habenti ius in proprietate accrescit altera pars proprietatis l. si totam, ff. de acquirenda hæredita. & ut habenti partem & ius usus fructus accrescit altera pars usus fructus l. j. in prin. & §. j. & §. interdum l. pen. & per totum titulum, ff. de usufr. accrescen. & ut habenti ius proprietatis totus vsus fructus accedit, ut per totum illud titulum ita & habenti ius possessionis quasi ut accrescere sua proprietate concurrentibus ijs quæ ad præscribendum uel usucapiendum necessaria sunt. Nec ab ijs multum di-

stat ea acquisitio quæ p alluionem cōtingit 6 iuxta §. præterea p alluionem, inst. de rer. diuis. cum simil. vt. n. latenter fundo meo accrescit & acquiritur qd p recessum fluminis contiguum relictum fuerat, ut ibi. ita quoq; & in specie nostra ius proprietatis iuri possessionis contiguum intelligitur esse, sicq; ei facile accrescit ijs quæ ad eam possessionem iustificandam necessaria sunt, concurrentibus, nec vllibi inuenies necessariam esse traditionem ex mente iure cōsultorū, sed ut per alluionem ex solo tpe cum fluminis actu cōtingit incrementū & accessio, d. §. præterea, ita in usucapione per solū tps curium cū actu possidentis contingit incrementū & accessio proprietatis ad possessionem, §. sicq; ut aduentitiū lucrū est qd p ius accrescendi uel p alluionem acquiritur l. si Titio, ff. de usufr. iuncta l. scimus. §. repetitio nē. C. de inoff. test. ita quoq; aduentitiū lucrū est qd p usucapionem cōtingit iuxta d. l. iij. ff. de usucap. ibi adiectio dñij. Ergo deficit unū ex quatuor primis elemētis quibus præscriptio nū materiā cōstare supra in pr. huius tractatus dicebamus, nec miremur nā & mūdus ipse sunt qui negēt quatuor elemētis constare, sed tribus tm̄ ignis elemētū negantes, & alij firmant unicū esse elemētū nempe terræ ex qua reliqua inquirunt elementa procedunt, sicq; non sunt propria elementa, quia elemētum propriè est primum, corpus.

Alluio - nis acqui - sitionis ad - milatur § scripto.

7 l. refer. ad aduentitiū lucrū.

8 Elementa an sint quatuor.

CAP. LX.

- 1 PRæsentia est quid facti.
- 2 PRæsentia ut probetur.
- 3 Impedito non currit præscriptio.
- 4 Hypothecaria quanto tempore præscribatur ardua questio.
- 5 Impeditis sua sponte non subuenitur.
- 6 Abstinenti ius non datur ei qui sponte heres extitit.
- 7 Necessitas sponte causata non consideratur.
- 8 Hypothecaria an competat ante excussum principalem debitorem.
- 9 Hypothecaria uel pignoratitia directa ut præscribatur ardua. q.
- 10 Impedito etiam sine spe restitutionis currit tempus si potuit tollere impedimentū & neglexit.
- 11 Pauperibus currit tempus sed restituntur.
- 12 Hypothecaria generalis an præscribatur ardua. q.
- 13 Conditionalia nil ponunt in esse.
- 14 Impedito de euictione agere an currat præscriptio ardua questio.
- 15 Impeditis currit præscrip. xxx. annorum.
- 16 Censum annuum habens super re quæ post alienatur an agere impeditus dicantur not. q.

Quod

4 Possessio - nis uitio - ut purge - tur.

5 Accrescen - di iuri assi - milatur præsc.

VOAD materiã præscriptio-
 num qui intelligatur esse præ-
 sentes quiue absentes tradit
 tex. in l. fin. vbi notant Glo. &
 doct. C. de longi tēporis præ-
 scrip. tradunt Joannes Faber
 & Ange. Are. in prin. inst. de usucap. Verum cū
 ea quæ facti sunt non præsumantur nisi probē
 tur. in bello. §. facta, ff. de capti. l. si emancipa-
 ti. C. de coll. libi, teq; emancipatum probatum
 bene ubi notat las. post alios, quomq; præsen-
 tia sit quid faci necesse est ut qui inter præsen-
 tes decennio se præscripsisse contendit probet
 præsentiam eius contra quem præscriptum
 est, ita in specie tenent Iacob. Butrigo. in d. l.
 si Angelus in l. pen. C. quib. non obs. longi tem-
 po. præscr. Andr. Tiraq. de præscrip. §. j. Glo. vj.
 præsentiam autē probasse intelligitur si pro-
 bauerit utrumq; tam præscribentē quàm prio-
 rem rei dominum in eadem ciuitate fuisse præ-
 sentes ita Ang. ubi supra Bald. in l. emptor. C.
 de longi temp. præscrip. Petr. Philip. Corn. cōf.
 l. in l. re vertente col. fi. lib. ij. Bartholo. Socinus
 cōf. cxxj. uisa contingencia post princ. libr. j.
 Andr. Tiraq. vbi supra. in loco enim ubi quis-
 que habitat ibi intelligitur esse præsens ita Io.
 Imolen. Alex. & Franciscus Aretin. in l. is po-
 test. ff. de acq. hæ. plenē per Andr. Tiraq. ubi su-
 pra. & in legibus connubili. Glo. vj. q. ij.
 Deniq; quemadmodū absentia quasi pri-
 uilegij loco concessum est ut duplicentur tem-
 pora & induciē usucapionum d. l. fi. C. de longi
 temp. præscrip. in princip. insti. de usucapio. ita
 quoq; impeditis iusto iuris impedimento da-
 tum est ut nullo modo currat præscriptio. l. j.
 §. fi. C. de annali excep. l. contra maiores. C. de
 inoffi. testam. l. qui hæredi. §. si pars, ff. de cōd.
 & dem. Qua ratione cōtrouersum est an cre-
 ditori habenti hypothecariam currat præscri-
 ptio eo casu quo debitor rem hypothecatam
 alienasset eamq; longo tempore emptor pos-
 sedisset, mouet quæstionem q̄ hodie creditor
 ille contra tertium illum possessore agere non
 potest nisi demum excussio prius principali de-
 bitore, sicq; interim uideretur agere impeditus
 & consequenter uideretur q̄ cōtra eum præscri-
 ptio non currat arg. auth. hoc ita si debitor. C.
 de pignorib. & ita in specie per hanc rationem
 tenet Alex. consil. lvij. viso & perlecto propē
 finem lib. ij. verum contrarium tenet ipsemet
 Alex. consil. cxxx. ponderatis his quæ in superio-
 re lib. vj. col. vlr. Andr. Tiraq. de præscr. §. j. Gl.
 vj. qui utrumq; locum refert relinquit cogitā-
 dum, quid dicendum & sanē pars affirmatiua
 ut contra istum creditorem currat præscri-
 ptio longē uerior est, nam q̄ uulgo traditur

contra impeditum agere non currere præscri-
 ptionem id quidem regulare est, fallit tamen
 quando in manu ipsius impediti erat remoue-
 re illud impedimētū, idq; negligit tunc enim
 contra eum non desinit currere præscriptio
 non magis quàm si re uera uel omnino impe-
 ditus non fuisset ita est text. in l. qui hæredi. §.
 si pars, ff. de cond. & demon. dixi plenē in l. cō-
 tra maiores. C. de inof. testam. ubi eadem simi-
 liter exceptio probatur.

Ad idem l. iam dubitari, ff. de hæ. inst. ubi ⁶
 æquisimum illud abstinenti beneficium filijs
 concessum eisdem denegatur quando non ex
 necessitate præcisa, sed tantum causatiua hæ-
 redes patri extiterunt, si enim (inquit) lex fi-
 lius à patre sub potestatiua conditione hæres
 scriptus fuit in manu sua erat conditionē mi-
 nimè explendo hæredem patris non fieri, vnde
 si eam conditionem expleuit continuo fit hæ-
 res à lege iure suitatis, iuxta, l. conditionibus
 pupillus verbo. iure potestatis ubi nota. Socin.
 colum. penultim. ff. de condition. & demonst.
 & tamen licet sic à lege hæres factus fuerit ad
 huc denegatur ei beneficium abstinenti eo,
 quòd in manu sua fuerat conditionis imple-
 mentum prætermittere, sicque hæres à lege
 minime fieret, prout hæc ratio nūcupatim red-
 dita est, in d. l. iam dubitari. ibi cum sub hac
 conditione instituti, iam nō ut necessarij, sed
 sua sponte hæredes extiterint sicq; legis auxi-
 lium non meruerunt.

Ad idem l. si filius qui patri, ff. de vulga. quã ⁷
 tam ibi, quàm ubi supra inducit Socinus, &
 multa in simili per Iaso. in l. si fideiussor, §. si ne-
 cessaria, ff. qui satisfdare cogan. sic ergo, & in
 specie nostra auxilium legis impeditis polici-
 tum non meretur is creditor quando quidem
 in manu sua erat debitorem conuenire, sicque
 illud impedimentum remouere, præsertim,
 † Cum etiam ante principalem debitorem ⁸
 excussum competat actio hypothecaria con-
 tra tertium possessorem ut tradūt Glo. & Bar-
 tol. in l. secunda, C. commun. diuidun. & An-
 dræas Tiraquel. ubi supra, & licet ipse possit
 opponere exceptionem ordinis, id tamen iam
 sufficeret ad suam præscriptionem interrumpē-
 dam ad eumq; in mala fide constituendum,
 vt tradunt Doctor. in l. more litis, C. de rei uē-
 dicatio. & suo loco differemus: pro nobis tex.
 in l. qui potest facere, ff. de regulis iuris, & in l.
 quibus diebus, in princip. ff. de conditio. & de
 monstration. ubi multa per Socin. post Barto-
 & Paul. Castren. ibi & per Hieronymum Ca-
 gnolum in d. l. qui potest, Philippumq; Deciū
 ibi. & nostram sententiam in specie vno verbo
 tenet Franciscus Balbus de præscriptio. in iij.

sponte nō
subueni-
tur.

Abstinēdi
ius nō da-
turei qui
sponte hē-
res exti-
tit.

Necessi-
tas spōte
causata
non confi-
deratur.

Hipothe-
caria an
competat
ante excus-
sum prin-
debito-
rem.

LIBRI SECVNDI

par. quintæ partis principal. quæstio. iij. numero 2. vel sic. ex quo infero motus, quia in potestate creditoris est efficere ut ea actio oriat̃ id quod secundum superiora declarandum est, & quæ dicta sunt in hac actione hypothecaria contraria repetita esse credantur, & in pignoratitia quia utroq; casu par ratio est, sicq; idẽ ius. l. illud ff. ad legem Aquiliam. Hactenus de actione hypothecaria. contraria ¶ quid autem in pignoratitia, vel hypothecaria directa, quæ competit debitori contra creditorem, puta debebam tibi centum pignoris nomine tibi tradidi rem mobilem, uel hypothecæ nomine tradidi tibi fundum, quam rem mobilẽ, aut fundum vendidisti, an emptor eas res præscribere possit cum ille non iure creditoris, sed tanquam res suas eas uendidisset, mouet quæstionem, quod debitor ante solutionem nõ potest ad rem suas recuperandas agere, sicq; ut impedito non currere præscriptionem uidebatur, argumen. d. l. contra maiores, C. de inoffi. testament. d. l. prima. §. fina. C. de annali exceptio. d. l. fina. §. fina. utem, C. commun. de lega. Contrarium adhuc tenent Franciscus Balbus ubi supra post Paul. Castrenf. quem allegat cõsil. cccxiiij. ego Paul. Castrenf. in uolumine antiquo & Bald. consil. cccxij. super eo lib. iij. mouentur quia ille non uidetur impeditus quando quidẽ poterat debitum exoluendo rem suã recuperare sicq; ei non subuenitur argumen. d. l. iam dubitari. d. l. qui potest facere. d. l. quibus diebus. in princip. & in capitu. fina. de election. & in l. iij. §. quid ergo, ff. de contrario iudi. tutela. ¶ Etenim uera & communis opinio est per dd. iura ut quando quis impeditus est, sed ipse potest impedimentum remouere tunc ei currat tempus etiam sine spe restitutionis, ita Felynus colum. j. & Paulus Parisius col. iij. in capitu. ex transmissa de præscription. Ludouic. Romanus consil. cccxxxv. Hieronym. Cagnolus numero 3. in d. l. qui potest facere Alexand. consil. lxxij. colum. fina. libr. v. Rimnaldus in l. procurator vltim. nota. C. de edendo Philippus Decius in cap. cum inter colum. viij. de exceptionibus, idem Decius consilio dclxxvij. Ioannes Crotus in repetition. ¶ l. si is qui pro emptore de uocatio. iij. colum. char tepenultim. ¶ Quid autem si is debitor egestate laboraret adhuc idem ut contra eũ currat tempus mero iure, quod attinet hanc ad rei suæ præscriptionem, nõ ea necessitas, quæ non præberet in communi impedimentum, sed tantum in particulari non est in consideratione, nam & similiter dicimus, quod & si necessitatis causa relaxetur solennitas testandi tamen intelligitur si ea necessitas erat in com-

muni hominibus illius loci vbi testamentum fiebat, forte propter timorem pestis, aut hostium, non sic si erat particularis in eo testatore tantum propterea, quod erat reliquis fortẽ conciuibus infestus, aut ita pauper ut testes ad eum accedere noluerint ut differuimus de successione. creation. libr. ij. §. xiiij. numero 61. in simili per Andream Tiraquellum de causa cessante par. ij. limit. xxxij. per l. j. ad finem, ff. de minoribus. Ceterum hoc casu licet tempus mero iure currere non desinat tamen humanum erit concedere restitutionem argumen. eorum, quæ diximus in illo articulo quo negauimus tempus appellandi currere pauperibus, ut supra lib. præced. cap. cxxxvj.

Hactenus ¶ quãdo ea res de qua præscribenda agebatur specialiter erat obligata, quid autem si generaliter, uenditor qui de euictione emptori promisit, in id omnia bona sua obligauit (ut solenne est) deinde bona omnia alienauit, an reliqui emptores uel fortẽ donatarij, qui ea bona acceperunt legitimo titulo possint præscribere contra illum primum emptorem ius hypothecæ quæ ei cõpetebat & Andr. Tiraq. de præscrip. Gloss. vij. post Panormi. quem allegat consil. xxij. quidam Ioan. de Senis libr. ij. tenet non currere præscriptionem, quibus adde idem tenentem Franc. Balbum de præscrip. in iij. par. v. partis prin. q. iij. versif. & quod non præscribatur post Glo. quam allegat in l. empti. C. de euictio. Mouentur quia inquirunt emens rem alienam de euictione agere non potest antequam ea euincatur l. qui rem & l. si post. C. de euictionibus. ergo is impeditus est agere & consequenter contra eum non currit præscriptio per dd. ll. Sed hæc elegans opinio nobis tuta non fat uidetur, nec enim mihi impeditus agere uideri is potest qui ius suũ habet iam natum inq; esse iã productum, nec dubium est quin iste creditor ius reale habere intelligatur l. fi. C. de reb. ali. non ali. ergo non est agere impeditus cum habeat ius reale in esse productum & ortum possitque prohibere & denunciare debitori ne res suas alienet nisi saluo iure suo hypothecæ, & denunciare emptori ut eas res sciat esse obligatas, sicq; ut eas cum suo onere & causa emat & nõ aliter, sciatq; se in ijs rebus si eas emerit habiturum consortem quoad illud ius hypothecæ, quo facto ille iam in eodẽ statu constituetur in quo ipse debitor erat. sicq; hac mala fide præscribere nunq̃ poterit. Diuersum est diuersaq; causa & ratio est illius cui uel nullum de presenti ius competit iuxta l. j. §. fin. ff. de annali excep. C. uel competit sub conditione iuxta d. §. fin. utem l. fi. C. commu.

12 Hypothecaria generalis præscribitur ad q.

10 Impeditio
etiam si
ne spe re
stitutionis
currit re
põsi po
nat tolle
re impedi
mentũ &
neglexit.

11 Pauperi-
bus cur-
re, ut pas
sed redi-
tantur.

delega. d.l. contra maiores. ¶ Hi enim
 ius habere dicuntur, quia conditiona
 ponunt in esse l. si quis sub conditio-
 re dandorum decem. ff. si quis omi. cau. testa.
 Siq. merito dicuntur agere impediti & con-
 tra eos non currit præscriptio, ergo si noster
 emptor negligens fuerit in tali denunciatio-
 ne faciendi sibi imputet & merito ei curret
 præscriptio. Dicit quis quid si ignorauit eas
 res sibi obligatas alienari, respondeam ei ni-
 hilominus currere præscriptionem, quia tunc
 non tam iuris q̄ facti esset impedimentum, q̄
 non impedit currere præscriptionem, & in eo
 tantum quaestio tunc esset an propter iustum
 illud facti impedimentum posset contra talē
 præscriptionem restitui ut per tex. iuncta do-
 ctina Bar. ibi in l. fi. C. de longi temporis præ-
 scrip. de quo infra plenius agemus cogita tñ.
 ¶ Quid si mihi postea nunciatum ef-
 set hanc rem quam ab illo enim esse alienam
 adhuc anteq̄ ex facto euicta esset de euictio-
 ne agere non possem d. l. si post d. l. qui rem. C.
 de euicti. & consequenter interea uideor age-
 re impeditus nec mihi curreret præscriptio
 secundum Andr. Tiraquell. ubi supra. id quod
 dicitur est q̄ superius, nam id scire dicimur qd̄
 vehementer iustus ex causis moti opinamur, l.
 cum quidam, §. quod dicitur. j. & ij. cū ibi no-
 ta, per Gloss. & Doctor. ff. de acquiren. hered.
 si ergo postquam bona fide emeram viri boni
 & graues dixerunt mihi eam rem esse alienā,
 iam dicor scire eam esse alienam, & consequē-
 ter intelligo à me euictā iri uerosimiliter, quia
 uerus huius rei dominus non est credendus
 hanc suam rem omisurus, aut neglecturus
 l. cum de indebito, ff. de probatio. sicq; et si ne-
 queam de euictione agere cōtra principalem
 nec etiam contra illos tertios possessores an-
 tequam re uera euincatur, interim tamen &
 potero, & deberem eis denunciare, ut sciant
 quemadmodum sese res habeat, etenim potē-
 tia proxima actui p̄ ipsomet actu reputat, sic-
 que cum primū maritus dissipare, uel ad ino-
 piam vergere cōpit potest mulier agere ad do-
 tem l. i. rebus l. vbi, cum utrobique notatis, C.
 de iure dotium, ergo cum in specie nostra cū
 primū intellexi rem esse alienam intelligo
 potentiam ut ea res à me absit, vel abscessura
 sit propinquam esse, & uerosimillimam, par est
 ut contra illos tertios possessores agere possint
 saltem denuntiando, quemadmodum se res
 habeat eosque per hoc in mala fide constituē-
 do, ut sic contra me ius meum hypothecę præ-
 scribere nequeant, id quod si omiserim mihi
 merito imputabitur, mihiq; tanquam nō im-
 pedito nisi culpa vel sponte, aut negligentia

mea non est cur non currat præscriptio, iuri-
 bus, & rationibus de quibus supra. cogita ta-
 men quia non affirmo.

In ¶ superioribus tamen speciebus retinetur ¹⁵
 opinione existimantiū nō currere præscriptio-
 nem illam intellige quo ad præscriptionem or-
 dinariam decem, aut viginti annorum, nō sic
 in præscriptione annorum. triginta, quę non
 desineret currere secundum Balbum ubi supra
 q. iij. in fine.

¶ Quid si Mæuius vendidit mihi decem au-
 reos annuos in idq; domum obligauit quā
 postea alteri vendidit qui cōtractus legitimus
 & usitatissimus est appellaturq; census, uulga-
 ri nomine, is per annos viginti eos aureos an-
 nuos persoluit totidēq; annos emptor domus
 eā bona fide possidet, postea is debitor meus
 non uult aut non est idoneus ad annum illū
 censum persoluendum, utrum possim agere cō-
 tra domus illius emptorem, an uero ille sese
 præscriptione possit defendere, attigit Andr.
 Tiraquell. vbi supra Gloss. vij. in fin. sed non de-
 finiuit allegat Speculatorem de præscriptio.
 §. j. versicul. pone colonus, & titu. de locato, §.
 nunc aliqua versicul. xliij. Guiliel. de Cune.
 & Bald. in l. solennibus, C. de rei uendication.
 Bald. in l. arboribus. §. qui tamen ff. de usufruc.
 Cassane. in consuetud. Burgundię titu. des cē-
 ses. §. secundo colum. xv. versicul. nunc succedit
 Alexandr. consil. lxxj. uidetur colum. fina. lib.
 primo. Et sanē si illius domus emptori ab ip-
 so venditore dictum fuit (uel etiam ab alio,
 ita ut credere deberet) eam rem esse obligatā
 uel illo censu oneratam, expeditum est eum
 ut malæ fidei (quod attinet ad illud ius) posses-
 forem non posse præscribere, quod si nihil ei
 dictum fuit tunc si illius rei ignarus erat qui e-
 merat annum illum redditum iusto facti impe-
 dimento tentus uidetur, & est materia d. l. fin.
 C. de longi tempo. præscrip. cum ibi notatis p̄
 Bar. quod si id nouerat, & neglexit denuncia-
 re emptori quemadmodum se domus illa ha-
 beret ut sic eum in mala fide constitueret, sibi
 imputandum uidetur iuxta ea, quę superius
 dicta fuerunt, nec enim uideo ut possit uideri
 aut dici agere, aut denunciare impeditus is q̄
 ius suum habet in esse productum, & nulla cō-
 ditione suspensum.

C A P. LXI.

- 1 Titulus ad præsc. requiritur.
- 2 Titulus allegatus an præsumatur.
- 3 Intell. l. cum de in rem. ff. de usur.
- 4 Obligari personaliter durius quā rem tradere
 suam & alienari.

5 Titulus

- 5 Titulus beneficij præsumitur ex longo tempore.
- 6 Oblatio præsumitur post longum tempus.
- 7 Emancipatio post longum tempus præsumitur.
- 8 Aditio hereditatis præsumitur.
- 9 Consensus præsumitur post longum tempus.
- 10 Matrimonium præsumitur post longum tempus.
- 11 Manumissio præsumitur post longum tempus.
- 12 Consensus patris præsumitur post longum tempus ad ualidandum filij contractum.
- 13 Tempus longum facit præsumi licentiam mariti in uxoris contractu, idem quoad consensum propin quorum.
- 14 Tempore ex longo præsumitur consensus Domini in uenditione rei emphyteuticæ.
- 15 Tempore ex longo præsumitur ratificatio.
- 16 Emancipatio illegitima ualidatur ex longo tempore.
- 17 Longum tempus facit filium præsumi emancipatum.
- 18 Intell. l. c. de in rem. ff. de usur. ut procedat etiam si allegaretur titulus donationis contra communem opi.
- 19 Lex noua præterita annullans an extendatur ad diu. obseruata.
- 20 Domicilium quanto tempore uidetur quæri.
- 21 Tempus longum facit sustineri contractus illegitimus.
- 22 Votum continentie præsumitur ex longo tempore.
- 23 Ordo sacer præsumitur ex longo tempore.
- 24 Vnio ecclesiarum præsumitur ex longo tempore.
- 25 Consensus episcopi in unione præsumitur ex longo tempore.
- 26 Tempore ex longo præsumitur consensus coniugis ad solutionem tori.
- 27 Temporis longi taciturnitas facit præsumi diuisionem etiam si agatur de grau præiudicio ardua quæstio.

TERTIA PARS PRINCIPALIS
ad titulum spectans.

1 Titulus ad præscr. requirit.

2 Titulus allegatus an præsumatur.

Titulum in præscriptionibus requiri vulgo traditum est per l. nullo, C. de rei uendic. l. unica, C. de vsucapio. transfor. in princip. institu. de vsucapion. cū similibus, quod nos iustam possidendi causam appellamus, l. quod vulgo, ff. pro emptor. l. non solum, §. quod vulgo, ff. de vsucapion. l. si. ff. pro suo cum similibus. quod quæ admodum intelligendum sit plenè differuimus infra, capitu. lxxvij. nume. 10. & capi. lxxij. & ca. lxxxj. † Sed egregia quæstio est ut iste titulus uel iusta possidendi causa probetur is enim est titulus sufficiens, & idoneus intelligitur qui ad dominium transferendum habilis, & ido-

neus est (quale est si eam rem mihi uenditam, aut dotis nomine datam, aut donatam inter uinos dicerem. aut fortè legati, uel fideicommissi nomine in ultima uoluntate relictam, uel conditionis implendæ causa traditam, uel titulo hæreditario relictam, uel fortè rem titulo pro derelicto captam, & similia ut per totos titulos, ff. & C. pro empto. & ff. & C. pro donato, & ff. & C. pro dote, & ff. & C. pro suo, & ff. pro derelicto, & ff. & C. pro hærede, & ff. pro legato & l. j. ff. de conditio. causa data. & l. uideamus, ij. ff. de vsuris, & per Bar. in l. in quartam numero, 9. cum sequentibus. ff. ad leg. falcid.) si ergo alio quo ex his titulis me possidere, & possidisse al legauit, an per solam allegationem is titulus iuncta diutina possessione præsumatur dubium, & est, † & credere talem legitimum titulum allegatum præsumi ex diutina possessione per l. cū de in rem uerso, ff. de vsuris ubi si annua præstatio uniformis longo tempore mihi soluta fuit, & in posterum tantundem annuum mihi debere contendam, & allegem aliquem titulum in id obligatorium is titulus præsumitur, & probatur ex illa diutina præstatione, sic ergo & in specie nostra post quàm diu rem possedi si eam me ex iusto titulo possidisse allegem is titulus ex ipsa tunc diutina possessione præsumetur. Adstringitur hoc argumentum nam si in terminis d. l. cum de in rem, id fit ex ui possessionis discontinuæ, quæ esse intelligitur in decem annis illis præstationibus, multo facilius, idem erit in specie nostra ubi erat possessio cōtinua, quandoquidem continua possessio tam efficacior est, discontinua, quod in illa solum decennium sufficit ad præscribendum in ista uero ceterum anni exiguntur ut in l. j. §. ductus aquæ, ff. de aqua quotid. & in l. j. & l. ij. ff. de aqua pluuiuncta, l. seruitutes in mag. ff. de ser. & adstringitur, ij. quia in terminis, d. l. cum de in rem eratur quasi possessio tantum non etiam possessio uera ut patet, hic autem uera possessio est.

† Postremò adstringitur, nam de longe grauiore præiudicio agebatur in terminis d. l. cū de in rem quàm in specie nostra, argum. tex. egregij in l. vnum ex familia, §. si re ff. de leg. ij. ibi, sunt enim in rebus suis legandis, quàm in alienis comparandis & in onerandis hæredibus faciliores uoluntates quorum uerborum sensus est longè facilius esse cuique rem suam dare quàm obligari personaliter ad aliquid emendum emptumque; tradendum, quanto ergo durius uideretur Iureconsulto illi si ea obligatio personalis non unica solutione perimenda esset, sed in æternum duratura ad aliquid annuum in æternum persoluendum ut fit in terminis d. l. cum de in rem. Proinde si ibi huiusmodi

3 Intell. cum de rem. ff. de usur.

4 Obligati personali tradendo quam tradem suam & alienam.

non duritie non obstante titulus allegatus
 illa illa diuturna non possessione, sed quasi
 possessione presumitur, multo magis in specie
 praesumitur ubi nulla in futurum obli-
 gatio est neque aeterna vel geminata neque sim-
 plex, praesertim cum hic sit vera possessio ibi
 propria, hic continua ibi discontinua.
 Quare facit quia generale esse videtur ut ex
 diuturnitate temporis ad praescribendum de-
 terminetur titulus arg. l. j. §. ductus aque.
 de aqua quocid. & l. j. & l. j. ff. de aqua pluvia
 ubi expressum est eam temporis diutur-
 nitatem vim legis conventionalis aut consti-
 tuti obtinere, sicque alium titulum non requiri.
 Neque ad rem pertinet quod ibi centum anni
 vel tempus inmemoriale exigatur, nam ibi in
 rebus & possessione vel quasi discontinua in
 qua tantundem & non plus operatur centum
 anni quantum longum tempus decem vel vi-
 ginti annorum ubi possessio esset continua ut
 in specie nostra. Postremo optimè facit quia
 in nulla unquam re tam enixe titulus desidera-
 tur quam in obtinendo ecclesiastico benefi-
 cio. beneficium ecclesiasticum de reg. iur. lib.
 v. ubi tamen etiã in ecclesiasticis beneficijs post
 longum tempus decennij praesumitur titulus
 allegatus, ut est vera & communis opin. quam
 tenent Baldus, Angelus, Ioannes Imolenis, Lu-
 dovicus Romanus, & Franciscus Aretinus in
 l. qui in aliena, in prin. ff. de acqui. hær. Andræ-
 as Tiraquell. de praescrip. §. j. Glo. iij. versic. vj.
 et de farine, ex cuius relatione apparet hanc
 esse communem opinionem Fernãdus Loazes
 Archiep. Tarraco. in consil. pro Marchione de
 Velez dubi. j. pag. cclxix. Hostien. Innocen. Car-
 dinalis. Antonius de Butrio, Panorm. Ioannes
 de Imola, Felin. & cõmuniter alij in d. c. illud
 de praesumptio. & in d. c. licet Heli. de simonia
 & in d. l. si filius. C. de petiti. ha redi. Card. An-
 dræas Siculus & alij in c. requisisti de testa. Do-
 mino de Rora in deci. lxxxij. incip. nota. quod
 ubi cõtra aliquè excipitur. sub titu. de probat.
 & excepti. in antiquis, Ioannes de Imola in c.
 ex frequentibus. de insti. Nicolaus Millis in d.
 suo repertorio in verbo Episcopus. in d. versic.
 antep. Alex. in consil. ccxix. incipi. ponderatis
 his. col. iij. vol. v. j. Andræas Siculus in consil. j.
 col. v. vol. iij. Bartholomæus Soci. in cõsil. clxx.
 col. penul. vol. ij. Felin. in c. sicut. col. xv. versic. fal-
 sit. de re iudi. & in consil. ij. incipi. excellens
 Doctor. in. vj. & vij. col. Bartholomæus Casta-
 neus in consil. xj. incipi. lecas. col. xxvij. in. ij. du-
 bio, Ioannes de Amicis in consil. cxxij. incipi.
 coram magnifico domino & tradit Mattheus
 de Afflictis in decisionibus Neapolit. decisio.
 cclxvij. incip. in casu nobiliũ in. ij. col. cũ seq.

In summa hæc pars probatur ratione: nam 6
 post longum tempus praesumitur obliuio. adeo
 ut post tale tempus possessionis suæ oblitus quæ
 videatur quanto ergo magis testes quorũ ni-
 hil interest per quos eum titulum quo de agi-
 tur probare curabam praesumetur merito obli-
 ti. Sicque post tale tempus non iniuria tituli pro-
 batio maximè difficilis reputabitur & conse-
 quenter merito à lege cessabit hoc casu tituli
 probandi onus isque; titulus allegatus post diu-
 turnam possessionem merito praesumetur. Quod
 autem post longum tempus decennij etiã pro-
 prie possessionis quis oblitus praesumatur vera
 & communis opin. est quam tenent Dinus in
 c. sine possessione. in fi. de reg. iur. lib. vj. Glo. &
 Iacobus Butrig. in l. licet. C. de acqui. hære. Ias.
 in l. j. §. per seruum col. iij. le. ij. ff. de acq. poss.
 Andræas Tiraquell. qui hanc affirmat esse re-
 ceptiorem sententiam de praescrip. §. j. Glo. iij.
 versic. postremo tempus, ibi, sed multo plures
 Ioan. Andr. in additio. Specul. in tit. de peti. &
 poss. quo loco supra citauimus, Bar. & Bald. in
 l. j. C. de seru is fugiti. Bar. & Ange. in d. §. si for-
 te, ibique; late Alex. col. j. & sequen. qui respõdet
 rationibus aduersariorum, Barto. in l. Celsus.
 col. ij. ibi, vel cum negligentia longi temporis,
 ff. de vsucap. Bald. in l. vlt. C. de his qui à non do-
 mi. & in l. si minorem. C. de in integrum restit.
 mi. & in d. l. j. in fi. C. de seru is fugiti. & in repe-
 l. dicta. col. iij. versic. incidentur quaeritur, ibi,
 dummodo sit intra decennium. C. de eden. &
 consil. xxxvij. quidam tabellio. col. vlti. lib. j. &
 consil. cl. casus actualiter, col. pen. lib. ij. Rosellus
 inter consilia Bal. consil. cccxl. super prædi-
 ctis col. ij. lib. ij. Panormi. col. v. & Felin. col. pen.
 in c. vigilanti de praescrip.

Quinto ¶ eadẽ pars probatur per tex. in l. j. 7
 C. de patria potesta. ubi filius postquã diu fuit
 in quasi possessione sui iuris & si nullum titulũ
 emancipationis vel dignitatis vel alterius rei
 aut modi per quẽ solent liberi à patria potesta-
 te liberari ostendar adhuc sui iuris esse præsu-
 mitur, & iustam causam seu titulum gerendi
 se pro homine sui iuris habuisse intelligitur,
 quamuis ea quasi possessio (id quod durius &
 mirabilius est) aduersetur priori statui ipsius;
 nam ipse non negabat se patris sui legitimum
 filium fuisse ex legitimo matrimonio natum
 sicque; olim sub eius potestate fuisse constitutũ
 iuxta. l. filium eum definimus. ff. de ijs qui sunt
 sui vel alieni iuris & in prin. insti. de patria po-
 testa. & inst. de nuptijs in prin. Et tamen eman-
 cipatio in facto consistebat quod praesumitur
 ex diutino poss. vel quasi ut ibi iuncta. l. si eman-
 cipati. C. de colla.

Sexto facit tex. egregius in l. si filius. C. de
 pet.

6
 Obliuio
 praesumit
 post lon-
 gum tem-
 pus.

7
 Emãcipa-
 tio post lō-
 gum tem-
 pus præsu-
 mitur.

9
 Additio
 heredita-
 tis præsu-
 mitur.

per. hared. vbi hareditatem filiofa. delatam is filius longo tempore possedit & ex illa diutina possessione praelumitur legitimus titulus hoc est hareditatis additio licet illa in facto consistat. §. si. inst. de hær. qual. l. gerit. l. is potest. ff. de acqui. hær. & textum. d. l. hlius. dicunt singula rem Bald. & Angelus ibi & Bald. in l. si certis annis col. iij. C. de pact.

9 *Cōsensus praelumitur post longum tempus.* Septimo facit. l. qui in aliena. in princ. versi. sed & si non adierit. ff. de acqui. hær. di. vbi ex diuerso hareditatem filiofa. delatam pater ipse longo tempore possedit & per hoc legitimus titulus vtcunque in facto consistat praelumitur (hoc est additio hareditatis à filio facta & text. ille singularis est secundum omnes Doctores ibi & secundum Barb. consi. xxxij. scribit Pfall mista col. ij. lib. ij.

10 *Matrimoniū praelumitur post longum tempus.* Octauo facit elegans text. in c. illud de praelump. vbi per diutinam cohabitationem maris & foeminae praelumitur legitimum matrimonium alijs cōcurrentibus adminiculis, nec dubium est rem facti esse matrimonium vt per totum titulum de sponsalibus, quem textum Antonius ICardina. Ioannes Imolen. Panormi. & Felin. ibi trahunt ad matrimonium spirituale recte contendentes titulum beneficij ex diutina possessione vel quasi praelumi ut supra differuimus. Nec dubium est contractum matrimonij longe grauioris praeludij esse quam vllus alius contractus quandoquidem in æternum inducit obligationem adimitq; libertatem; iuxta illud quos Deus cōiunxit homo nō separet, ergo longe facilius idem recipiendum in reliquis actibus qui tanti momenti esse nequeunt.

11 *Manumissio praelumitur post longum tempus.* Nono facit tex. in l. circa. ff. de probatio. vbi qui diu fuit in quasi possessione libertinitatis licet agnosceret se olim fuisse seruū illius qui ei status quæstionem mouebat adhuc praelumitur iusto ex titulo & causa fuisse in tali quasi possessione & si is titulus manumissionis sit qd facti. d. l. si emancipati. C. de colla.

12 *Cōsensus patris praelumitur post longum tempus ad validandū filii cōtractum.* Decimo facit nam si ex forma statuti filius nequeat contrahere sine expresso patris cōsensu adhuc si is filius rem vendidit eamq; longo tempore emptor possedit, is consensus & sic legitimus titulus vtcunque consensus in facto consistat iuxta. l. bonæ fidei. §. j. ff. de acqui. rerū domi. praelumi non desinit, ita in specie tenent Bald. in d. l. si filiusfa. C. de petit. hær. Alex. consil. lxxix. circa primum de quo quæritur col. ij. lib. j. Andræas Tiraquell. de praelcri. §. j. Glo. iij. versi. ij. huc pertinet. Andræas Barb. in l. sciendum col. xxvj. ff. de verb. oblig. & in l. j. col. xij. ff. de verb. obli. & in rep. l. j. C. qui admitti Francisus Areti. consi. xxxvj. casus talis est col. j.

Vndecimo facit (id quod superiori rei proximum est) quod si mulier aut minor nequeat contrahere sine duorum propinquorum consensu certe post longum tempus interuentus illius cōsensu vtcunque in facto consistat praelumitur. ita tenent Bal. Angel. Ioannes Imolen. & Aretinus in d. l. filiusfa. per Andræam Tiraquell. de legibus connubi. Glo. v. viij. limi. vnde in terminis. l. taurina. §. 5. idē respondendum erit vt si uxor per illam legem contrahere inscio uiro uetita contraxit post longum tempus praelumatur licentia mariti praelcessisse quod alibi latius egimus.

Duodecimo facit nam qui re emphytheuticam emit & sciente domino directo eā diu possedit praelumitur legitimum titulum (hoc est consensum) ab eo habuisse ita Alex. consil. cxij. viso & diligenter col. pe. lib. iij. Andreas Tiraquell. vbi supra nempe de praelcri. §. j. Glo. iij. versi. ij. non hinc. Philippus Decius consil. clxxxv. col. vlt. Ias. in d. l. si certis annis. C. de pactis. col. ij. idem Decius consil. cccix. viso consil. col. j. Ias. in l. j. col. vj. C. qui admitti.

Tertiodecimo facit nā si bonorum possessionem sibi delatam filiusfa. agnouit & res hareditarias longo tēpore possedit per hoc praelumitur patris ratificatio vtcunque facti sit sicq; sibi quæritur usufructus iuxta. l. fin. C. de bonis quæ liberis ita in specie tenent Glo. in l. verb. ratam. C. qui admitti. quam ibi sequuntur Cinus, Bar. Angel. Salicetus, Fulgosius, Ludou. Romanus, Alexā. Philippus Corneus, & Ias. & Andræas Tiraquell. vbi supra versi. v. quod auctoritate vbi hanc dicit communem opinionem licet contrarium uoluerit Paulus Castrēsis in d. l. j.

Quartodecimo facit. l. si post mortē cum Glo. ff. de adopt. vbi filiusfa. & si minus rite fuisset emācipatus tamen si diu stetit in quasi possessione hominis sui iuris per hoc ea emancipatio quasi reualidatur.

Quintodecimo facit nam si filiusfa. diu vixit seorsum à patre per se negotiando licet nō probetur fuisse i quasi possessione hominis sui iuris hoc est non probetur se quasi emancipatum gessisse adhuc praelumitur emancipatus vtcunque emancipatio facti sit. l. si emācipati. C. de colla. ibi teq; emancipatum probatum fuerit vbi notat Ias. ita in specie tenent Bald. in dicta. l. si post mortem, propē finem Andræas Tiraquell. vbi supra versiculo septimo superioribus. idem Bald. in l. j. per text. ibi. C. de patria potesta. & in l. secunda. C. si aduersus rem iudi. Andræas Barba. in dicta. l. sciendum col. xxvij. ff. de verb. oblig. Ias. in d. l. si certis annis col. penult.

Sextodecimo

13
Tempus longum facit praelumitur licentiam mariti in uxoribus tractu ob quo ad cōsensum propinquorum

14
Tempus longum praelumitur cōsensum domini si ad dictionem rei emphytheuticæ

15
Tempus longum praelumitur ratificationem

16
Emancipatio uoluntaria rite datur in longum tempus

17
Longum tempus praelumitur emancipatum

Sextodecimo facit textus egregius in l. pro-
 cula, ff. de prob. iuncta l. cum de indebito eod.
 titu. ubi & si donatio nūquam præsumatur ta-
 men post longum tempus præsumitur cum a-
 dministraculis secundum Barto. in d.l. procu-
 la sequitur Andr. Tiraquel. ubi supra uersicu.
 octauo istis, idem Bart. in l. quæ dotis, ff. solut.
 matrimo. Ioannes de Platea in l. quicumq; de
 apo pub. lib. x. Cuman. consil. cxxxvj. uis in-
 strumentis Bal. Salycet us, & Florianus in d.l.
 procula, Philippus Decius consil. ccij. ut præ-
 lens consultatio colum. fina. Glo. & Bar. in l. li-
 bertus, quos, §. j. ff. de alimen. leg. Bar. Ludou.
 Rom. Alex. & alij in d.l. quæ dotis, & alij quàm
 plures quos allegat Andræas Tiraq. ubi supra
 referens multos contrariæ partis assertores q̄
 affirmant d.l. cum de in re. non habere locum
 quando possessor i. le. uel quasi possessor titulū
 donationis allegaret, quia tunc inquit cum
 sit iuris præsumptio in contrarium, quia nul-
 lus præsumitur donare iuxta, d.l. cum de inde-
 bito. merito ex tali allegatione is titulus alle-
 gatus non præsumeretur, quæ ratio uento le-
 uior est, nam & similiter emancipatio nō præ-
 sumitur, quia facti est d.l. si emancipati, ea au-
 tem quæ facti sunt minime præsumuntur nisi
 probentur ut ibi, & l. in bello, §. factæ. ff. de ca-
 pti. & tamen ea emancipatio post diutinam
 possessionem uel quasi præsumi non desinit d.
 l. j. C. de patria potesta. cum alijs supra allega.
 astringitur hæc ratio, nam emancipatio simi-
 liter continet donationem, & non quidem le-
 uem, sed rei instimabilis, l. filius. §. secundum
 uulgarem, ff. de lega. j. ergo cum ex diuturna
 quasi possessione emancipationem præsumi
 ostenderimus longe facilius, idem præsumen-
 dum in alterius cuiusq; rei cōcessione. Astringi-
 tur, & secundo, nā si ex ui diutinæ quasi pos-
 sessionis (ut est in quasi possessione gerendi se-
 pro homine sui iuris) recedimus ab illa præ-
 sumptione, quòd nullus præsumit donare mul-
 to magis idem fiet ex ui ueræ possessionis ut si
 diu possedi rem tuam te sciente. Quinimò in
 hac sola præsumptione donationis plerunque
 præsentibus disponentes, qualis est, leg. alienatio-
 nis uerbū, ff. de uerborum significatio. ibi uix
 est enim ut non uideatur, & c. & l. si quis diuti-
 no. in princip. ff. si serui. uen. nec dicatur, quòd
 d. l. si quis diutino. loquitur in concessione ser-
 uitudinis, quæ parui præiudicij esse uidetur sic-
 que titulo non exigit, nam quia idem sit in ijs
 quoque maioris momenti, & præiudicij sunt
 constat ex dict. leg. alienationis. ubi de ipsa
 proprietate agebatur, & idem probatur in l.
 lego, §. primo, ff. de public. in rem action. ibi

per traditionem, aut per patientiam forte, &
 tamen ibi agebatur generaliter de omni serui-
 tute, & sic etiam de usufructu qui pars domi-
 nij est, l. quarta ff. de usufruc. ad idem §. finali.
 institu. de iniur. ubi præsumitur per patientiā
 etiam u. ius anni iuris nostri concessio, & re-
 missio, denique hoc probat euidenter, dict.
 l. cum de in rem uerso, ff. de usaris in longe for-
 tioribus terminis ut exposuimus, supra pro-
 pe initium huius capituli. Præsertim cum ibi
 illa obligatio annua non est cur non posset pro-
 cedere ex causa donationis non secus, quàm
 ex reliquis quibusuis causis, & qui contrarium
 dixerit loquetur contra generalitatem illius
 textus, & in mille iuris speciebus supra relatis
 & infra referendis apparet ea quæ sunt facti,
 licet regulariter non præsumantur nisi proben-
 tur præsumi tamen post longum tempus. Sit
 ergo firma conclusio, quòd si rem tuam te sciē-
 te, & patiēte diu possedi, & tibi eam uendicā-
 ti obieci, quòd eam mihi donasti, tunc is ti-
 tulus donationis præsumitur ex ipsamet dia-
 tina possessione, quæ te patiente cucurrit. In-
 tellige concurrentibus administraculis id quòd
 (quibusdam repugnantibus) communiter re-
 ceptum est ut diximus. Secundò intellige etiā
 si alia adminicula non ad essent id quòd qui-
 dam (plerisque nostrorum repugnantibus) ad-
 mittunt, & uerissimum est.

Decimo septimo facit egregius tex. in l. qui
 in prouincia, §. primo, ff. de ritu nuptiarum
 ibi, mouemur temporis diuturnitate, ubi Im-
 perator alias non confirmaturus temporis diu-
 turnitate, motus id quo de agebatur confir-
 mauit, quem text. literis aureis scribendum
 esse aiunt Barbatius consilio nono præclare.
 columna secunda libro secundo, & Andræas
 Tiraquellus de præscriptione. §. primo Gloss.
 quarta uersicu. nono huc spectat, cuius textus
 argumento Angelus ait legem nouam, quæ
 præterita annullat non extendendā ad ea quæ
 essent temporis diuturnitate stabilita, ita An-
 ge. consil. li. in q. proposita col. fi. cuius rei neq;
 cōtestē neq; rursus cōtradictentē se unquam
 reperijsse Felynus testatur in capitu. fi. col. vij.
 de const. Catellianus Corta in memorabil. in-
 cipien. lex noua post Bald. quem allegat & ita
 intelligit consil. cvij. considerandum lib. v. Phi-
 lipp. Corneus consil. cxcix. in præsentis consul-
 tatione col. antepe. lib. ij. ut notat Andræas Ti-
 raq. ubi supra. quibus etiam & illud aliquantu-
 lum consonat, & facit, nam si uir & mulier diu
 cohabitarunt tanquam uir, & uxor per igno-
 rantiam iuris confirmatur status filiorū, ita ut
 legitimi intelligantur secundū eū post Pau. Ca-
 stren. & alios quos allegat cogita super isti.

19
 Lex noua
 præterita
 annullat
 an exten-
 datur ad
 diu obser-
 uata.

10 Decimo octavo facit nam ubi quis per intergrum decenniū habitauit ibi intelligitur suū domiciliū cōstituere, & illud illinc ubi prius erat mutare secundum eum ubi supra versic. decimo istis. per. l. ij. C. de incolis lib. 10. tradūt Glo. & Doct. ibi Glo. & Doct. in l. hares absens. ff. de iudici. C. in l. ij. C. ubi senatores vel clarissimi Bar. in l. lex Cornelia. §. domini. ff. ad legem Corneli. de iniur.

21 Decimonono facit. c. contingit. de transact. ubi & fuerit aliquot annis seruata ubi ex diuturnitate temporis contractus sustinetur aliter minimē sustinendus, quem tex. allegat & ad notabilem. q. inducunt Philippus Decius consi. cxi. an. & quando col. ij. & Andreas Tiraquell. ubi supra versic. vndecimo proximē.

Vigesimo facit tex. in c. licet. de cōiugio seruorum & quod tradit ubi supra versic. duodecimo his, ipse Tiraquell. met post Decium in rubr. de præsumpt. ubi summus pontifex motus auctoritate & vi temporis decennalis definit id de quo ibi aliter non ita facturus.

22 Vigesimo primo facit tex. quem Tiraquellus ubi supra versic. decimotertio huc respicit dicit singularem in c. neq; viduas. xxvij. q. i. ubi virgo vel vidua si longo tēpore in religioso proposito permanserit præsimitur votū continentie fecisse adeo vt ad nuptias trāsire nequeat.

23 Vigesimo secundo facit nam & si initiatus sacer ordinibus nemo nascatur aut præsumat, quia id res facti est & contraria primæuo hominis statui, tamen si quis diu se vt initiatū gesserit talis præsimitur, ita Innocentius in c. super his col. ij. de accusatio. & est communis opin. vt constat ex relatione Felini ibi col. ix. & Andreas Tiraquell. plures allegans affirmat hanc esse communem opinionem de præscrip. §. j. Glo. iij. versic. decimosextimo huc pertinet.

24 Vigesimo tertio superioribus accedit nam licet nullum temporis spatium inducat vnionem, tamen si quis diu duas ecclesias tanquam vnitas possedit vnio præsimitur, ita (& si ea res facti sit quod regulariter vt pluries diximus non præsimitur nisi probetur) tenent Ioannes Andreas in c. qui contra iura ad finem de reg. iur. Cardi. Flor. in clem. j. in prin. q. xx. de supplēda negle. præl. Felinus in c. causam col. ij. de præscrip. ex cuius relatione cum ea quam facit Andreas Tiraquellus idem sequutus in tract. præscrip. §. j. Glo. iij. versic. vigesimo non hinc, apparet hanc esse communem sententiam.

25 Vigesimo quarto his proximum quoque est nam & si cōsensus res facti sit. l. bonæ fidei. §. j. ff. de acqui. rerum domi. l. fin. verbo voluntatis esse quæstionem. C. de inst. & subst. tamē in tali vnione post longum tempus consensus Episcopi

pi præsimitur secundum eum ibi versic. vigesimo primo. allegat Alex. consi. cxi. col. ij. lib. vj. & Decium consi. ccccxix. col. j. & Rom. consil. cclxx. cum alijs per eos allegatis ex quorum dictis hanc esse receptam sententiam constat.

Vigesimo quinto tē eodē pertinere videtur, nam & si coniunx religionem ingredi nequeat nisi de consensu alterius coniungis. c. significauit de conuers. coniug. is tamen consensus vtunque facti sit præsimitur, si ille sciente altero coniuge diu steterit in religione, ista videtur esse recepta opinio ex traditis per Felinum in c. sicut fall. iij. de re iudi. & Andr. Tiraq. ubi supra versic. vigesimo secundo quidem sequuntur.

Vigesimo sexto tē superioribus fauet, nā & si diuisio sit quid facti vt patet per omnes titulos. ff. & C. fam. ercisc. & ff. & C. com. diuid. & ff. & C. finium regundorū, tamen si fratres bona paterna longo tempore separatim & possederunt & onera eis iniuncta persoluerunt ea diuisio & si facti sit præsimitur, ista est vera & communis opinio quam tenent Glo. Iacobus Butrig. Odofredus, Rainerius, Petrus de bella perti. Ioannes Faber, Bar. Albericus, Bal. Angelus, Salicetus, Paulus Castren. & alij in l. pen. C. com. diuid. Bart. col. iij. & Florianus col. fi. in l. cum de in rem verso. ff. de vsuris, Andreas Tiraquell. qui sapius appellat hanc communem opin. de præscrip. §. j. Glo. iij. versic. xiiij. Nicolaus de Neap. & Ias. col. vij. in §. quædam insti. de actioni. Franciscus Aretinus in l. qui in alie na in prin. ff. de acqui. hered. Bar. in sua disput. incipi. mulier habens amplum patrimonium Bal. in l. si certis annis. C. de pact. ubi etiam Angelus, Paulus Castren. Alex. Ias. col. iij. & Riminaldus. Bal. cōsi. cclxxxij. proponitur quod minor lib. ij. ubi eam Glo. ait esse cōmuniter app. Paulus Castren. consi. cxxvj. non sequendo ordinē lib. ij. ubi eā Glo. ait esse comm. app. Alex. consi. xcij. viso & discusso lib. ij. ubi hanc affirmat esse comm. opi. hanc pluries affirmat esse comm. opin. Franciscus Balbus de præscrip. in j. par. iij. partis prin. q. x. ubi plures allegat hanc sententiā receptā esse asseuerantes & tradit multa Fernāndus Loazes Archiep. Tarraco. in cōsi. pro March. de Velez pag. cclvj. cū pluribus seq. Andr. Tiraq. de præscrip. §. j. Glo. iij. versic. xiiij. & iterū versic. xxxix. ubi postq̄ plures quos allegat tētat, id solū procedere qn̄ de leui præiudicio agere, & sic qn̄ ille portiones ab intesta. essent æquales vel testa. hered. portionibus cōsentaneæ secus alias tū nos generaliter tenemus. J. Glo. et si de grau. agatur præiudicio per plura q̄. 50. fundamenta de quibus supra. & infra c. sequi. ubi & si de grauissimo præiudicio agatur ex longo temp. id admittitur.

Emphyteu-

CAP. LXII.

- 1 Emphyteuticus præsumitur fundus ex longo tempore.
- 2 Longum tempus inducit mutationem male fidei.
- 3 Ecclesie consecratio ex longo tempore præsumitur.
- 4 Iuramentum præsumitur ex longo tempore.
- 5 Notarius præsumitur ex longo tempore.
- 6 Præiudicium præsumitur ex longo tempore.
- 7 Mandatum ex longa scientia, & patientia an præsumatur ardua. q.
- 8 Mandatum an inducatur ex scientia, & patientia inter absentes ardua. q.
- 9 Consensus quid sit.
- 10 Absentiam contractus quando perfectus uideatur.
- 11 Donatio mortis causa sit hodie pacto nudo.
- 12 Donatio causa mortis facta præfenti, & tacenti an ualeat ardua. q.
- 13 Donatio simplex facta præfenti, & tacenti an ualeat.
- 14 Consensus non solis uerbis, sed et alijs modis coniectitur.
- 15 Verba iudicium duntaxat non certa probatio nostræ sunt ueluntatis.
- 16 Instiuræ quæ pestis capitalior.
- 17 Calumniator quis.

Vigesimo septimo, & huc spectare videtur ¶ nam & si concessio in feudum sit quid facti, quod non præsumitur nisi probetur tamen si quis diu soluit pensionem pro aliquo fundo census feudi uel aut emphyteutis nomine, ex illa diuturna præstatione ille emphyteutis, uel feudi titulus præsumitur, hæc est uera, & communis opinio quam tenent Gloss. mag. in fine in l. fecunda, C. de iure emphy. quam Gloss. sequuntur ibi Bald. Ioan. Fab. Angel. Salicet. & Iaso. colum. lviij. Specula. in titulo de loca. §. nunc aliqua, uersicu. lxiij. & Salice. post Cin. in l. cōpetit. C. de præscriptio. triginta, uel quadraginta annorum, Idem Bartol. in l. cum de iure uerbo, & ibi etiam Bald. in l. eatur. Floren. & Salic. in vj. quaestio. ff. de usuris, Bar. in l. iij. §. ex contrario, colum. ij. in princip. ff. de acquiren. posset. & in l. solent. §. ad fin. ff. de officio procō. & in l. iubemus. C. de fund. patrimon. lib. xj. & in l. litibus, & ibi etiam Angel. & Ioan. de Plat. colum. iij. C. de agrico. & censu. eodem libr. xj. Bald. in l. male agitur, & ibi etiam Angel. & rursum idem Bald. in l. cum notissimi, §. ultimo, C. de præscriptio. triginta, uel quadraginta annorum, & in d. l. quin aliena, in princ. & ibi Ang. Ang. in l. prætor. in princip. & ibi. recen-

tiores, ff. de edē. & in l. qui luminibus, ff. de seruitu. urban. prædior. & in §. emphyteutis, colum. ij. uersicu. sed tunc quæro, in auth. de aliena. & emphy. Petrus Anchar. consil. ccccxxij. quidam ferrus Roman. consil. xxvij. posito quod dominum rei, colum. j. Panormit. in cap. ad aduentiam, colum. v. de præscrip. & consil. lxxxij. conditoris omnium, col. iij. uersicu. ex his concludo, lib. j. & Paul. Castrenf. consil. ccxiiij. uiso puncto, col. ij. lib. ij. Alexand. consil. lxxxix. circa primum col. iij. lib. j. Bartho. Socinus consil. 50. subtiliter col. ij. lib. iij. Andræas Tiraquel. ubi supra uersicu. decimo sexto Ias. in l. sciendum colum. viij. ff. de uerborum obligatio. Alexand. consil. clxix. uiso themate, col. ij. lib. ij.

Vigesimo octauo ¶ & illud non longè abscedit, nam etsi mutare propositum sit quid facti tamen is qui in mala fide esse præsumitur ex temporis diuturnitate præsumitur mutasse eam opinionem, & bonam fidem habere cœpisse ut plenè diximus infra cap. lxxxix. nume. 18. & capitulu. lxxxix. numero. 2.

Vigesimo nono his, & illud affine esse uideatur ¶ nam & si ecclesie consecratio sit quid facti, tamen si diu in ecclesia fuit publicè celebratum præsumitur id episcopi autoritate factum, ecclesiamque; ab eo consecratam: ut tradunt plenè Felinus in capitu. Albericus, colum. ij. de testibus. Idem Felinus in capitu. illud col. ij. de præsumpt. Philippus Decius consil. cxxxv. ad iustificationem, post princip. Felinus in capitu. sicut, colum. xvj. de re iudica. Decius col. iij. in l. j. C. qui admitti, & ibi Ias. col. v. Idem Ias. in l. si certis annis, C. de pact. colum. penul. Andræas Tiraquel. de præscrip. §. j. Gloss. iij. uersicu. xix. Felinus in capitu. de quarta. de præscrip. plenè per Fernandum Loazes in consil. pro Marchione de Velez pag. 267. uersicu. benè facit Catellianus Cota memorab. incip. facta non præsumuntur. Ruinus consil. cv iij. colum. j. libro quinto.

Trigesimo, ¶ & illud quoque; contiguum esse uideatur nā etsi iuramentum sit quid facti, sicque; a teste præstitum non præsumatur nisi probetur, tamen ex diuturnitate temporis id præsumitur, ut per Bartol. in repetit. admonendi, ff. de iureiuran. col. viij. ubi Ias. in repetit. col. lxxxv. uersicu. ultimo in hac materia Andræas Tiraquel. ubi supra. uersicu. xxij. & Bal. in c. j. si de feudo fuer. contro. inter dom. & agnatam.

Trigesimo primo his & illud arridet, ¶ nam & si notarius nullus nascatur, & sic res facti, tamen si quis diu se gesit ut notarius talis præsumitur, ita Florianus in l. cum de in rem uerso, ff. de usur. col. j. Iaso. in l. Barbarius. ff. de offi. prætor. col. iij. Idem Ias. in d. l. si certis an-

h 2 nis

Longū tēpus inducit mutationē male fidei.

Ecclesie consecratio ex longo tempore præsumitur.

Iuramentum præsumitur ex longo tempore.

Notarius præsumitur ex longo tempore.

LIBRI SECVNDI

nis, col. ij. C. de pactis. Andr. Tiraq. vbi supra. veru. xxij. l. al. in §. præiudiciales, col. pen. inst. de actio. & plenè per Aymonem. Crauet. de antiquita. temporum par. j. Bald. in l. ij. col. ij. C. de senten. quanuis non pauci teneant contrarium vt per Tiraquell. vbi supra Dec. cõsi. xlij. ad prin. Felin. in cap. si scripturam, col. vj. de fi. de instrumen.

6 Trigesimosecundo huc & illud vergit, nam & si priuilegium sit quid facti, tamen si quis fuit in possessione vel quasi illius rei vel iuris quod citra principis priuilegium haberi non potest, ex tali diutina possessione priuilegium illud præsumitur, ita Bald. consi. cccxj. præmit tendu est ad euidenciam, lib. j. per and. Tiraq. vbi supra. veru. xxx.

7 Trigesimotertio eundem scopulum & id intruetur, nam & si ex sola temporis diuturnitate mandatum non præsumi multi velint vt notabiliter inquit Bald. in l. j. in j. col. & ibi Salice. C. de rebus alienis non alienan. & in l. ij. C. si ex falsis instrumentis. Alex. in d. l. qui in aliena, in prin. ff. de acq. hæc. & in d. l. sciendum, in v. col. de verb. obliga. & in consi. j. incip. ponderatis his col. pen. volu. iij. & in consi. xxxv. incip. consideratis his, col. j. volu. vij. Felin. in c. sicut, co. xvij. ver. Sexto aduerte, de re iudi. Bartholo. Soc. in consi. lxij. incip. in causa quæ vertitur, col. iij. versic. sed ad hoc fuit responsu. volu. iij. Francisc. de Curte in consi. xlvij. in vj. col. & in consi. xlix. incip. memoria recolenda col. xliij. versic. viij. l. al. in consi. cxj. incip. communitas, col. pen. volu. iij. Philipp. Dec. in cõs. ccxv. incip. in causa vertente, col. j. volu. ij. l. so. Francisc. Balb. qui hanc dixit communem esse opinionem in tractatu præscriptionum, in j. par. iij. part. principalis, in x. q. in v. col. Carolus Ruin. in consi. lxxix. incip. circa processum, col. ij. in fin. & in consi. clvj. incip. quia de pluribus quæritur, col. pen. in princ. volu. j. & Stephanus Bertran. in consi. iij. incip. inspecto & considerato, col. ix. vol. iij. Tamen tale mandatum ex sola temporis diuturnitate (vt cunq; mandatum res facti sit) præsumi receptior sententia esse videtur: ita Bald. consi. cclxxxv. lib. ij. Curtius senior. consi. lxxvij. super motiuis, col. ij. Dec. consi. xcix. visis, in fin. Pau. Castren. consi. lxxxiiij. lib. j. Dec. in addit. ad Bart. in l. si vxor. §. si quis vxorem. ff. ad legem Iuliam de adulter. l. al. in l. j. col. v. C. qui admitti. Andr. Tiraq. vbi supra versic. xxxj. Fernandus Loazes qui plures allegat cõsi. pro Marchio. de Velez pag. 259. & 266. Et sanè vt prior opinio verior est data ignorantia eius qui mandatum dedisse dicitur, ita posterior pars data eius per longi temporis spatium scientia & patientia longè

verior est, per omnia iura & rationes supra adductas ita Bald. consi. cccxxxvij. lib. j. Francisc. de Curte d. consi. lxxvij. Ludon. Cozadinus, consi. lxxiiij. & Fernandus Loazes vbi supra. facit optimè l. si ego. §. j. ff. de pub. in re act. ibi, per traditionem forte aut per patientiam, & §. si. inst. de iniur. l. alienationis verbum. ibi vix est enim. ff. de verb. signi. l. si quis diuturno, in prin. ff. si ser. vèdiceret l. si id quod ibi, quasi volente & concedente domina. ff. pro de reli. l. qui patitur. ff. mand. l. semper qui non prohibet. ff. de regu. iur. & adde quæ dicemus infra. versic. l. ij. & hæc pars verior est data longi temporis scientia & patientia eius cuius nomine res agebatur & cuius intererat, aliàs procedit prior opinio.

Vnde apparet quid respondendum sit in illo articulo quo controuertitur, an d. l. qui patitur. d. l. semper qui non prohibet, locum habeant in absente non secus, quàm inter præsentem, id quod primum admisit Philipp. Decius in d. l. semper qui non prohibet, sed postea maturius deliberando ipsemet tenuit contrarium in addito. per eum factis ad rubric. C. de pact. colum. fina. quem sequitur Hieronymus Cagn. in d. l. semper, mouentur hac ratione, quia non est, inquit, inter absentes eadem ratio, quæ inter præsentem, siquidem inter præsentem qui scit alium pro se fideiubere potest ei interdixere ne pro se fideiubeat, id quod facere non potest qui absens est, sicq; iter præsentem duo sunt, quæ faciunt præsumi, uel interpretari tacitum mandatum primum, quod agitur de vtilitate alius pro quo fideiussio fiebat, alterum quod prohibere poterat si id sibi displicebat, at cures agitur iter absentes, & si idem suadeat vtilitas præsumpta eius pro quo fideiubetur tamen impotentia prohibendi si forte ei displicebat id dissuadet, quæ ratio (iudice me) cuiusque displicere meritò vt minus integra debetur, nam non bene sequitur imò minimè sequitur est, absens, ergo prohibere non potest, qui nimo tã prohibere potest, quàm si præsens foret. Quid enim si cum præsens esset, & ei interdiceret ne pro se fideiuberet nihilominus ille parere noluit, sed pro se fideiubere certè nihil ultra facere posset, nisi ut sic ei mandati actione abnoxius non esset, id quod & absens facere non minus libere posset, quàm præsens simul ac nosset pro se fideiussum esse, posset enim rescribere sibi id displicere, sicq; mandati actione minimè teneretur l. nec emere, C. de iure deliberand. l. sicut initio, C. de action. & obligation. l. sicut maior, C. de repu. hæredi. & quia contractus mandati ex consensu substantiam, & formam capit. l. consensu, ff. de action. & oblig.

Mandati
in longi
tempore
inter
absentes
ard. q.

8
Mandati
an inducatur
ex scientia
& patientia
inter
absentes
ard. q.

& inflit. de oblig. ex consensu, in prin.
 renitente appareret cessare cōsensum
 nonquam interfuisse sicq; se nā
 nomine minime teneri. † nam consensus
 est quod simul sensus vt tradunt Docto.
 in l. j. ff. de pact. dictio enim cū, idē
 quod simul, cum ea dictio reperitur
 in compositione ad alteram dictio-
 nem, sicq; sensus adiuncta dictione con. signifi-
 cat consensum, ita tamen vt aliquo tempore
 ab utroq; in idem sensum & sic consen-
 sum fuerit. † Vnde & si omnes bonæ fidei cō-
 pactus inter absentes non secus quā inter
 presentes fieri possint, vt d. l. consensu d. princ.
 ubi de oblig. ex consensu l. j. ij. & ij. ff. de pro-
 curatorem si tibi absenti vendidi aut locaui do-
 nam meam aut tecum societatem coire uo-
 lū, & similia & antequā tu acceptares & cō-
 sentires maraui ac reuocaui uoluntatem, po-
 stea, tu huius rei ignarus acceptasti, tunc
 licet utrinque fuit, in idem placitum cessat
 tamen obligatio, & contractus: quia in id non
 est simul hoc est eodem tpe sensum sed diuer-
 sis temporibus, sicq; licet in idem utrinq; fue-
 rit sensum tamen non fuit simul sensum & sic
 non quā fuit consensum, & consequenter nō
 est pactum aut conuentio quæ obliget natura-
 liter nec ciuilitate vt tradunt cōmuniter Doct.
 in d. l. j. Quis ergo impedit quin cum primum
 mihi absenti relatum fuit Titium pro me fide-
 iussisse non respondeam eidem nuntio vel al-
 tero mihi displicere, sicq; mandati actione ei
 obligatus minime manebo, nec ciuilitate qui-
 dem. Nec etiam naturaliter, non magis q̄ si re-
 vera ille pro me nunq̄ fideiussisset. Verum si ta-
 ceat satis iuste concessisse & cōsensisse videbor,
 quandoquidem id cedit in meam utilitatem
 per d. l. qui patitur, cum ibi traditis per Doct.
 & per d. l. semper qui non prohibet. cum ibi
 traditis per Docto. iuncta l. j. ij. & iij. ff. de pro-
 cura. & quia taciti, & expressi regulariter per
 potentiam, & idem ius est. l. cum quid, ff. si cer-
 tum peta. vbi multa per Ias. post alios, per eun-
 dem in l. cum ex filio, per illum tex. in princip.
 ff. de vulgar. per eundem Ias. in l. j. per illū tex.
 cum Gloss. C. qui admitti. textus egregius in
 d. l. si filiusfam. C. de pet. hare. textus egregius
 in l. qui in aliena, in princip. ff. de acquir. hā-
 redita. & in l. si quis diutino, in princip. ff. si ser-
 u. uendi. & in l. alienationis verbo. ibi, vix est
 enim ut non videatur, ff. de verbu. significa. d.
 l. si ego, §. j. ff. de publi. in rem actio. ibi, per tra-
 ditionem, aut per patientiā forte, d. l. si id qd̄
 ff. pro derelig. ibi, quasi uolente, & concedente
 domina, l. Imperatores, ff. de iure fisci, ibi, tute-
 bant p̄naz, ff. C. ad legem Iul. maiest. ibi, sua

sponte punitur. Superiora inducuntur ad egre-
 giam quæstionem. scis donationem olim ad
 sui firmitatem indiguisse vel rei donatæ tradi-
 tione, vel stipulatione, hodie verò nudo pacto
 firmam esse l. si quis argentum. C. de dona. cum
 ibi notatis, id quod etiam ad mortis causa do-
 nationem tractum est, † quæ nudo pacto firma
 est, non secus quā donatio inter uiuos vt te-
 nuit Gloss. & ibi communiter Doctor. in l. cum
 pater §. Mæzio, ff. de lega. ij. & illam Gloss. com-
 muniter approbatam esse affirmat Hierony.
 Gagno. in l. semper qui non prohibet. ff. de reg.
 iur. nu. 3. Quid autem si ea donatio fiat præ-
 senti & tacenti an per eam præsentiam & taci-
 turnitatem acceptare & agnoscere videatur, vt
 sic valeat quasi ex pacto tacitè inito inter do-
 natorem & donatarium, an verò nihil valeat,
 quasi pollicitatio tantum sit, propter defectum
 acceptationis, quæ obligatoria non est vt plenè
 per Ias. & Francisc. de Ripa in rubrica. ff. de ver-
 borum obligatio. & Ioannes Crotus post Are-
 tinum quem refert in rubrica. ff. de verborum
 obligatio. lectu. ij. negat eam donationem ua-
 lere, id quod tenet etiam Philippus Decius in
 rubri. C. de pact. Idem Decius in l. senium. C.
 qui testamen. facere poss. Idem Decius in d. l.
 semper qui non prohibet. Idem in consi. ccxlv,
 colum. fina.

Contrariam partem ut ea donatio valeat,
 quasi per eam præsentiam, & taciturnitatem
 donatarij inducatur tacitum pactum tenent
 Angelus, & Bartholom. Socinus in locis relatis
 per Decium vbi supra, Carolus Ruinus in l. ij.
 charta penulti. ff. de legat. j. Purpuratus in rub.
 C. de pact. & in l. rogasti. §. si tibi, ff. si cert. pet.
 Lancelotus Galiaula in rubric. colum. xj, ff. de
 uerbo. obliga. & Hieronymus Cagnolus in d. l.
 semper qui non prohibet, ff. de reg. iuris nume-
 ro 3. Curtius Iunior in rubri. C. de pact. sicq;
 hæc pars receptor est, id quod asseuerat Hie-
 ronymus Cagnolus vbi supra, † qui omnes si-
 militer affirmant, quod & in terminis d. l. si qs
 argentum, si donatio inter uiuos fiat præsentem
 & tacenti, ea præsentia, & taciturnitas inducit
 tacitam donationis agnitionem seu accepta-
 tionem, sicq; tacitū pactū quod ad talis dona-
 tionis firmitatem sat est, quanuis, & in hoc cō-
 tra hanc secundam eandemq; receptam sentē-
 tiam, similiter tenuerint Aretinus, & Ioannes
 Crotus ubi supra, & Philippus Decius in qua-
 tuor locis, supra allegatis, qui in utraq; conclu-
 sione ea ratione mouentur, quod tale pactum
 cum uerba donatarij defuerint non potest vi-
 deri proprium, & verum pactum, sed tantum
 interpretatiuam, & in proprium, ad quod d. l.
 si quis argentum, utpote iuris antiqui corre-
 ctoria

I I
 Don. mor-
 tis causa
 sit hodie
 pacto nu-
 do.

I 2
 Don. ca.
 mor. facta
 præsentem
 & tacenti,
 an ualeat
 ard. q.

I 3
 Don. sim-
 plex facta
 præsentem
 & tacenti
 an ualeat
 ard. q.

LIBRI SECVNDI

storia extendi non deberet ut sic quanto minus possit corrigeret ius commune. Quæ ratio (iudice me) ex crasiore aliquantulum minerva descendisse videtur, quàm de tãtis viris credi potuisset.

14 *Cõsentius non solus verbis sed & aliis modis cõspicitur.* ¶ Nam quod in d. l. j. ff. de pactis, dicitur pactum esse duorum plariumve in idem placitum, & consensum, non est cur magis referatur ad consensum verbis indicatum, quam ad eum quod alio quouis modo, aut signo indicaretur, indicatum ideo dixi quia hominum consensus soli Deo notus aut infallibiliter intellectus esse, potest, & præterea nemini. ¶ Vnde & si animi nostri, nullum certius signum sit quàm verborum. l. Labeo. ff. de sup. lega. tamen verba non raro fallunt iuxta tex. in l. diuus, ff. de milita. testam. § planè, inst. eod. tit. l. si quis intentione, ff. de iudi. l. non solum, ff. de act. & oblig. l. an inutilis, ff. de acceptila. vnde Terentius erras (inquit) tui animi si me esse ignarum putas, loquitur enim de quadam coniectura fallaci. Et Ovidius sic modulatus est.

Vetus frequensq; uia est sub amici fallere nomen.

16 *Justitiz q; peius capitator.* Et Cicero offi. lib. j. sic ait. Nulla iustitiz peius capitalior est quàm eorum qui cum maximè fallunt id agunt ut boni viri esse videantur, vnde idem Cicero pro Cecinna in oratione, ait. Verba inuenta sunt quæ indicarent nostram voluntatem. Intelligit enim verba & si sint omnium signorum certissimum indicium nostræ voluntatis tamen minimè inducere certam & infallibilem demonstrationem, sed tantum indicium, ideo iudicarent dixit non demonstrarent, ideo lex ait quod non literarum, aut verborum figura obligamur, sed mente & sensu, ita l. non figura, ff. de actio. & obliga. l. obligationum substantia, eod. tit. Ideo Cicero in eadem oratione pro Cecinna ait. ¶ Scriptum sequi calumniatoris, est boni vero iudicis uoluntatem scriptoris. Sic & in l. hæredes mei. §. cum ita, ff. ad Trebell. ait lex à verbis recedendum ut voluntatem sequamur. Ad idem l. iij. C. de lib. præ. l. non aliter, ff. de lega. iij. l. ita stipulatus, versic. Sabinus ubi not. Paul. Cast. & Iaf. ff. de verb. ob. vers. ex mente, ita ergo dubitari non oportet quod hominum animus & consensus nulli sat certus, & cognitus esse possit nisi Deo. Sic quod hominum consensus qui pactum inducit iudicis tantum non etiam certa scientia aut demonstrationis comprehendi unquam potuit aut poterit in æternum, vnde siue ex verbis siue ex aliis iudiciis aut coniecturis hominum consensum deprehenderis, vel (ut rectius loquar) coniecturatus fueris, semper is consensus est interpretatiuus & coniecturalis non certus & indubitatus, vnde si tibi præsentem dixi, dono tibi domum vel equum & taces, per hoc

17 *Caloniae quis.*

agnouisse ex legis æqua & prudenti interpretatione uideris, non secus quàm si tibi placere verbis declarasses, cum id tibi utile sit. idem si mortis causa tibi donare dixi eadem ratione, nam ut id signum & indicium tuæ taciturnitatis cum hoc adminiculo quod res tibi expediret posset nos fallere (si fortè tibi displicebat) ita etiã si verbis tibi placere declarares, decipi possemus, si fortè tibi displicebat, quanuis contrarium dixeris, ergo iuste & uerosimiliter lex ex illa taciturnitate iuncta tacentis utilitati, interpretatur tacitam acceptionem & consequenter tacitum consensum, sicque etiam pactum l. cum quid. ff. si cert. petat. cum similit. supra allegatis.

CAP. LXIII.

- 1 **T**empus longum inducit præsumptionem actorum ut teneat sententia.
- 2 Longum tempus legitimat executionem.
- 3 Tempore ex longo præsumitur autoritas superioris.
- 4 Solennitatis præsumptio inducitur ex longo tempore ad firmandam rei ecclesiasticæ alienationem.
- 5 Instrumentum ritè exemplatum præsumitur post longum tempus.
- 6 Instrumentum minus solenne ex longa sui obseruantia fide dignum sit.
- 7 Testamentum minus solenne an conualescat.
- 8 Tempus pater ueritatis.
- 9 Populi uetus memoria pro ueritate est.
- 10 Probatio leuior sufficit in antiquis.
- 11 Testamentum an uacillet unius testis contradictione.
- 12 Ecclesiæ diu singulis annis solutum non perpetuatur contra doc.
- 13 Verba enuntiatua probant post longum tempus.
- 14 Tempus longum cum scientia & patientia inducit consensus autoritatis licentiæ præsumptionem.

Trigesimo quarto superioribus arridet, nam & si acta iudicii sint quid facti, tamen si appareat sententia, reliqua uero acta totius processus non appareant, adhuc tamen ex temporis diuturnitate interuenisse præsumuntur, & ritè interuenisse, ut est uera communis opinio quam tenent ita Innocentius & alii in cap. bonæ. i. per tex. ibi de electione, & in c. in præsentia de renun. & in c. cum inter de re iudic. Dec. confi. xxxvi. exemplum instrumenti. Alex. confi. xvij. viso instrumento, col. penul. lib. iij. Idem Alexand. confi. xxx. ponderatis, colum. iij. lib. v. Corn. confi. ccc. iij. rem arduam, lib. iij. col. ij. plenè per Andræam Tiraq. de præscrip. §. j. Glo. iiii. versic. xxxii.

Trige-

1
Tempus
longum
inducit
præsumptionem
ut teneat
sententiam

Trigesimo quinto his quoque concinit, nā
 solentia executio sit meri facti, tamen ex
 temporis diuturnitate ritē & cum interuentu
 solennium quæ in facto consistunt fa-
 praesumitur ita Petr. Ancha. consi. xxxix. v. 1.
 And. Tiraq. vbi supra, vers. xxxij. & Philipp.
 Dec. consi. ccccix. v. 10, consi. col. j.
 Trigesimo sexto superioribus consonat, nā
 si auctoritas superioris sit quid facti, tamen
 reperitur instrumentum de alienatione rei
 ecclesiastica in quo nulla sit mentio de autho-
 ritate superioris tñ post longum tempus ea præ-
 sumitur, ita Pet. Anch. consi. cxxxvj. ex cōsiliis
 excellētū Ang. in l. quod si nolit. §. j. ff. de edili.
 edict. Barb. in l. sciendū, col. xv. ff. de verb. obli.
 And. Tiraq. vbi supra, vers. xxv. Felin. in c. alb.
 de testib. plenē per Fernandū Loazes qui alios
 allegat in consi. pro Marchi. de Velez pag. . . .
 Trigesimo septimo huc quoq; adspirare vi-
 detur, nam & si solennia quæ in alienatione rei
 ecclesiastica interuenire debent, sint quid fa-
 cti, tamen licet de eorum solennium vel ali-
 eorum interuentu, in instrumento mentio fa-
 cta non sit, adhuc tamen ex diuturnitate tem-
 poris interuentus eorum praesumitur, ita Ant.
 Burr. in c. cura, de iure patronatus col. ij. Frac.
 Aret. consi. xxxvj. casus talis est, col. ij. And. Ti-
 raq. vbi supra, vers. xxxvj. Fernandus Loazes
 qui plures allegat vbi supra, pag. Felin. in c. fi-
 ent, col. xix. de re iudic. Philipp. Dec. in l. j. col.
 iij. C. qui admitti. & d. consi. xxxvj. exemplū,
 col. pen. & consi. clij. in causa col. ij. Alex. consi.
 lxxix. circa primum, lib. j.
 Trigesimo octavo aliorum non respicit
 quod & si producatur instrumentum sumptum
 ab originali nec appareat de citatione partis
 post longum tamen tempus ea praesumitur vt-
 cunq; facti sit, ita tenent Raphael Cuma. consi.
 clxij. v. 10 instrumentis, col. ij. Florianus. in l. j.
 de fide instrum. Alex. consi. cj. super primo du-
 bio, col. iij. lib. vij. Francisc. Areti. consi. xxxvij.
 col. pen. Corn. consi. cccij. rem arduam, col. ij.
 lib. iij. Philipp. Dec. consi. xxxvj. col. j. Ias. in au-
 then. si quis in aliquo documento, col. iij. C. de
 eden. Idem Ias. in l. ij. col. ij. C. de testam. And.
 Tiraq. ex cuius allegatis apparet hanc esse com-
 mune opinionem tract. praescrip. §. j. Glo. iij.
 vers. xxxvij. non paucis tamen repugnantibus
 vbi per eum.
 Trigesimo nono his & illud consequens est.
 nam & si consensus vt constat sit res facti tamē
 si monacha reperitur migrasse de vno monaste-
 rio ad aliud in posterioreq; diu commorasse,
 praesumitur id factum de voluntate prioris mo-
 nasterii, sicq; posteriori acquireret nō etiam prio-

ri, ita Bartho. Socin. consi. lxxxij. placet mihi,
 in pr. & in aliis consiliis relatis per And. Tiraq.
 qui idem sequitur vbi supra, vers. xlj.

Quadragesimo ratio istorum omniū stat 6
 in vi & potestate temporis, quæ tanta est vt in-
 strumentum quod vnde quaq; solēne nō erat,
 si tamen diu quæ in eo continebatur obserua-
 ta fuerunt, habetur perinde ac si vnde quaq; so-
 lenne foret, plenēq; probat, quasi ille solennita-
 tis defectus tēpore suppleatur, ita egregiē Bar.
 inter consi. Baldi consi. cccc. super primo pun-
 cto, col. ij. lib. iij. Felin. in c. sicut. col. xvij. de re
 iudi. And. Tiraq. vbi supra, vers. xxxij. ¶ Vn-
 de cum plura q̄ quadraginta requisita ad testa-
 menti firmitatem desiderentur vt plenissimē
 differuimus, lib. ij. de succ. crea. per totum, quæ
 omnia requisita vix vnquam satis ex integro
 obseruata inuenies, dicebam quod si ex testa-
 mento quod non satis ex integro habuit solen-
 nium obseruationem (dum modo principalio-
 ra non deessent) cœpi hæreditatem possidere
 longoq; tempore eum tenui cum hæredes legiti-
 mi testatoris huius rei ignari non essent, per
 hoc videretur testamentum integras vires su-
 mere in posterumq; tutus essem, quod dic vt
 proximē repetam.

Quadragesimo primo est, & alia ratio su- 8
 periori quasi cōtigua quod tempus dicitur ef-
 se pater veritatis ut plenē differit And. Tira-
 quel. vbi supra c. xxv.

Quadragesimo secundo est & alia ratio 9
 proxima superiori, quod longa populi memo-
 ria pro veritate est, ita Baldus consil. lxxxij.
 res prohibita lib. j. Tiraquel. vbi supra vers. c.
 xxvj. qui refert Ouidium sic modulantem Me-
 tamor. lib. j.

Quis hoc credat nisi sit pro teste uetustas.

Et uox populi uox Dei est dixi supra. capit.
 xj. numero. 34.

Quadragesimo tertio est, & alia ratio, nā 10
 generale est ut ex tēporis diuturnitate leuior
 probatio sufficiat, vt per Bar. in l. si quidem,
 C. soluto matrimo. & in l. de minore, §. tormē-
 ta, q. ij. ff. de quaestio. Idem Bar. in l. continuus
 §. cum ita, ff. de uerborum obligatiō. Ioann.
 Imolen. in capi. cum causam, colum. j. de pro-
 bation. Andreas Tiraquel. vbi supra vers. cul.
 xxix. per rationem quā signauimus, supra ad
 princ. huius capit. nempe quia tempus rerum
 obliuionem inducit, sic etsi testamentum so-
 leat uacillare contradictione unius testis testa-
 mentarij, tamen fallit postquam quis sciente,
 & patiente hærede legitimo lōgo tempore pos-
 sedit hæreditatem secundum eundem ibi uer-
 sic. xxxvij. post Fulgosium quem alleat consi.
 lxxix. colum. iij.

Quadra-

Instrumē-
 tum mi-
 nus solen-
 ne ex lon-
 ga sui ob-
 seruantia
 fide di-
 gnum fit.

7
 Testa. mi-
 nus solen-
 ne an con-
 ualecat.

8
 Tempus
 pater ueri-
 tatis.

9
 Populi
 uetus me-
 moria
 pro ueri-
 tate est.

10
 Probatio
 leuior suf-
 ficat in an-
 tiquis.

11
 Testa. an
 uacillet
 unius te-
 stis contra
 dictione.

12
 Quadiagesimo quarto † tantaq; est uis tem-
 poris ut si per decennium quis libere, ecclesia,
 uel pie cause, quid soluerit, ex hoc induncta
 censetur consuetudo, ut in posterum tantundē
 soluere teneatur, secundum eundem Andrā
 Tiraquellum ubi supra uersicu. xliij. per capit.
 ueniens. j. de testibus ubi idem tenet Panorm.
 nota. iii. & Felinus not. iiii. Panormitan & Fe-
 linus in capitu. ad apostolicam, de simonia
 Panormita. consil. vi. colum. iiii. lib. ii. quæ cō-
 clasio uera non est si non allegetur uel probe-
 tur idoneus titulus iuxta, l. cum de in rem, ff.
 de usur. cum ibi not. per Barto. & Floria. & per
 l. obligationum ferē, §. placet, ff. de actio. & ob.
 tempus enim sui natura nihil generat, sed po-
 tius omnia consumit, d. §. placet iuncta. l. sicut
 l. omnes, C. de præscriptio. triginta annorum.
 in princip. instutu. de perpe. & temp. act. & d.
 capit. ueniens nihil probat, & ecclesia ab huius
 modi tyrannide abstinērior esse debet quā
 reliqui, capitu. primo. §. primo. de alienation.
 feud. in prin. in authen. de monachis. Andr. Ti-
 raquel. de priuile. pia. ca. priu. 100.

13
 Verba e-
 nunciati-
 ua probat
 post lon-
 gum tem-
 pus.
 Quadragesimo quinto † & tanta est uis tē-
 poris ut uerba enunciatiua, quæ regulariter
 non probāt post temporis diurnitatem cum
 aliis adminiculis probationem inducant, ut
 uidetur uoluisse Bal. Albericus, Salicetus Pau-
 lus Castren. in l. cum quis, C. de iure deliber.
 & ibi Alexand. & Iaf. Panormitan. consil. liiii.
 casustalis est, colum. ii. lib. i. Andræas Tiraq.
 ubi supra uersicu. xxviii. Florianus in l. in finali-
 bus, ff. finium regundorum, Decius consi. xiii.
 an appellatione & alii multi per eū ibi relati.

Quadragesimo sexto, Isthæc omnia augen-
 tur, nā & si iuris sui remissio, uel abiectio nū-
 quā præsumatur fallit tamen ex tempore ē
 unius interdum anni, §. fi. insti. de iniur.

Quadragesimo septimo facit egregius tex.
 in l. si ego §. primo, ff. de publiciana in rem ac-
 tion. ibi, per traditionem fortē, aut per patie-
 tiam, ubi longi temporis scientia, & patietia
 tantum operantur quantum alienatio, & tra-
 ditio, & tamen traditio constat esse quid faci
 etiam extrinseci.

Quadragesimo octauo facit, l. alienationis
 uerbum, ff. de uerborum significa. ibi, uix est
 enim ut non uideatur alienare, & c. ubi qui ab
 alio diu rem suam possideri patitur uix est ut
 non uideatur titulum possidenti præbere, hoc
 est eam concedere, l. si id quod. ibi, quasi uolē
 te, & concedente domina, ff. pro dereli.

Item facit l. si quis diutino, in princ. ff. si ser-
 ui. uendi. quæ in scientia, & patientia domini
 nititur, nec desiderat alium titulum ut seruitu-
 tatis præscriptio contingat quasi ipsa scientia

& patientia inducant titulum hoc est concessio-
 nem illius seruitutis, & ista quatuor iura po-
 sterius allegata probant conclusionem nostrā
 à fortiori, nam multo minus est ex diuturna
 possessione præsumere titulum allegatum, q̄
 eum inducere hoc est inducere concessionem
 etenim quando tituli præsumptio duntaxat
 inducitur admittitur allegatio in contrarium
 at non sic quando ex solo tempore ipsemet ti-
 tulus inducitur, sicq; hoc longe grauioris præ-
 iudicii est, quā illud.

14
 Tempus
 longi ad
 scia, & pe-
 nentia in
 dicitur ut
 thomasti
 in hie pos-
 sumptio-
 nem.
 Quadragesimo nono † si cum scientia, & pa-
 tientia, diurnitas tēporis fluxerit, talis diu-
 turna scientia atq; patientia, idem, quod ex-
 pressus consensus, auctoritas, seu licētia opera-
 tur: ē in casibus in quibus à lege uel statuto,
 principis, episcopi, capitu. parentum, uel pro-
 pinquorum, seu alterius consensus, seu autho-
 ritas, uel licentia, ad aliquem actum expedie-
 dū requiritur, ut probat tex. in d. l. ii. C. de his
 qui sponte publica munera subeunt, lib. x. & in
 l. ne in arbitris. C. de arbitris. & in d. l. si filius,
 ubi hoc notant Bald. & Docto. C. de petitione
 hæredita. & in l. penul. C. communi diuidūdo.
 & in l. fina. C. arbitrium tutelæ, & in l. quidam,
 ff. de euctio. & in d. l. ii. §. uoluntate, ubi hoc
 notant communiter Docto præcipue Alexan.
 qui hanc dixit esse communem opinionem. ff.
 solut. matri. & in d. l. qui in aliena, in princ. ff.
 de acq. hæc. & in l. si quis fortē. §. cæterum, ff.
 de pœnis, & in c. primo. §. præterea ubi hoc no-
 tant de Afflictus, & alii, in ii. col. iii. titu. quib.
 mod. feudum amitta. & in cap. j. §. fina. ubi hoc
 etiam notat Gl. si de inuestitu. feudi inter do-
 mi. & uasallum lis oriatur, & in d. cap. ea nosci-
 tur, de his quæ fiunt à prælato sine consensu ca-
 pituli, & in c. peruenit, & ibi Glo. de emptione
 & vend. & in c. peruenit, de censibus & in cap.
 accedentibus, & in cap. finali, de priuile. & no-
 tant Doctores in l. si certis annis. C. de pactis,
 & in l. prima. C. qui admitti. Glo. Bart. & Do-
 ctiores in l. cum de in rem uerso, ff. de usucapit.
 & in l. prima. §. finali, ff. de aqua pluua arcen-
 da. Idem Bart. in disputatione sua incip. mu-
 lier habens amplum patrimonium, & in l. quæ
 dotis, & ibi latissimē Alex. & Iafon. qui hanc
 dixerunt magis communem esse opinionem
 ff. soluto matrimonio Hostien. & Ioannes An-
 dreæ in cap. illud, de præscriptio. Panormita. &
 Doctores in cap. cæterum, & ibi Philippus De-
 cius post alios in iiii. colum. de iudiciis Oldr.
 in consilio. clxxxiii. incip. factum tale est, ual-
 tante ecclesia, in iiii. colum. Bald. in libro sta-
 tutorum, in uerbo. filios Cardina. in cap. requi-
 sisti, de testamen. Alexand. in consilio. lxxviii.
 col. iii. uolum. primo. & in consilio. viii. uol. iii.
 & in

in consil. cxj. incip. viso & diligenter confide
 re. col. pen. nol. iij. & in consil. cxxxij. incip.
 de illi. col. v. eo. uolu. & in consil. xxxix.
 ponderatis his col. j. & ij. uol. v. Franc. de
 Arr. in consil. xxxvj. casus talis est, Aym. Cra
 uer. consil. cxlvij. nobilis Antonia col. fi. Hie
 ronym. Gratus resp. ix. facti speciem, & in resp.
 in ca. excellentissimi col. fin. Stepha. Ber
 nard. consil. j. lib. j. col. x. Ludo. Gozad. consilio
 circa dubia col. iij. Carolus Ruinus
 consil. lxxix. circa processum col. iij. libr. j. Fer
 nandus Loazes Archiep. Tarra. consil. pro Mar
 tino de Velez pag. 260. Ias. consil. lvj. circa
 processum lib. j. Idem Ias. consil. xxv. questio ver
 ba lib. iij. & consil. lxxxix. ad consultatione,
 ad lib. j. Vnde plane colligiter (id est) si
 omnes taciti tenere videntur, & nō an
 dum tunc te sciente, & patiente longo tempo
 re possedi eum præscripsisse videbor etiã si ti
 tulus aliunde, nec adsit interuentus, neq; proba
 tio neq; etiã allegatio, sed sola illa tacita con
 sessio, quæ post longum tempus colligitur, id
 quod probat tex. in l. alienationis verbum, ibi
 vix ell. enim ut non videatur alienare, ff. de uer
 borum signific. Ad idem l. si ego, §. j. ibi, per tra
 ditionem, aut per patientiam forte, ff. de publ.
 iur. et. ubi quod attinet ad concessionem
 rationem operatur patientia quantum traditio
 in d. §. per traditionem, instit. de rerum di
 uis. Ad idem §. fina. insti. de iniur. vbi per taci
 tum tacite unius anni actio iniuriarū remif
 ta videtur. Ad idem. d. c. illud de præsump. Ad
 idem l. si quid diurno, in prin. ff. si ser. uendi.
 Ad idem Glo. communiter approbatam in l.
 pen. C. com. diu. vbi diuisio præsumitur ex lō
 gæ temporis scientia, & patientia. Hæc conclu
 sio tacite intelligitur, primum cum agitur de
 dominio plenario præscribendo, ut. d. l. aliena
 tiones, deinde cū agitur de præscribendo vsu
 fructu idq; facilius, arg. d. l. Tertio. cum agit de
 præscribenda seruitute, arg. d. l. & in spē, p. d. l.
 si quis diurno, Quarto cū agitur de præscri
 benda actione personali liberatorie seu ad libe
 ratione debitoris, & ita procedit tex. in l. sicut
 & in l. oēs & l. cum notissimi, C. de præsc. xxx.
 minoram, & tex. in l. j. C. si aduersus creditorē.
 Postremo et si agatur de præscribenda actio
 ne personali ad nouam obligationem acquirē
 dam ut in terminis. l. cum de in rem uerso, ff.
 de iur. Quæ omnia obtinent quando is cō
 tra quem præscribi contentio est rē suam ius
 suum possideri sciebat, & patiebatur, nam
 si ignorabat non aliter longi temporis præ
 scriptio procedet, quàm si titulus interueniat
 & allegetur, & probetur. l. nullo. C. de rei uend.
 & dicam plenius in c. seq. itaq; data scientia,

& patientia domini non est necessarius titu
 lus aliunde proueniens ad possessionē præscri
 bētis iustificandā, nā satis in pō; iustificatur p
 solam dñi scientiam, & patientiam. Verū dño
 ignorante tunc demū titulus aliunde requirit
 ad iustificandā talē possessionē, ut ei sic iustifi
 cate legale vsucapionis lucrū merito possit ac
 cedere, facit tex. egregius in l. si id quod pro de
 relicto ibi, quasi uolente, & concedente dña,
 ubi ad iustificandā possessionē sufficit quo ad
 præscribendū voluntas dñi, nec alius tit. exigi
 tur, iunge dicta. infra c. lxxv. §. cum seq.

CAP. LXIII.

- 1 Feudum ex longo tempore præsumitur.
- 2 Feudi alienationi dominus ex longa patientia cō
 sentire uidetur.
- 3 Tempus longum consensum ignorantis præsumi nō
 facit.
- 4 Patientia sine tempore longo non inducit consen
 sus præsumptionem.
- 5 Nobilitatis priuilegium quanto tempore pereat.
- 6 Solēnitas extrinseca præsumitur ex lōgo tempore.
- 7 Solēnitas extrinseca ex tempore longo cum alijs
 adminiculis præsumitur uel sine alijs adminicu
 lis, ardua quæst.
- 8 Scripturæ interuentus an ex tempore longo præsu
 matur ardua q.
- 9 Supplementum actus facilius inducitur, quàm ipse
 met actus.
- 10 Solēnitas extrinseca ex longo tempore an præsu
 matur ad damnum tertij.
- 11 Tempus longum facit præsumi consensum consan
 guineorum contra Doct. & præsumi insinuatio
 nem contra doct.
- 12 Intel. l. 5. 4. Tauri.
- 13 Solēnitas extrinseca requisita ob bonum publicum
 an præsumatur ex longo tempore.
- 14 Solēnitas extrinseca non præsumitur ex longo tē
 pore quando nec ueritas locum posset habere.
- 15 Solēnitas extrinseca non præsumitur ex longo tē
 pore quando nimis difficilis erat ipse actus prin
 cipalis. Idem si non erat uerisimilis.
- 16 Maioratus in uenditione non præsumitur licentia
 principis ex tempore longo, noua opin.
- 17 Solēnitas extrinseca ex longo tempore non præsu
 mitur si ei partes renuntiare.
- 18 Consensus domini in pacto future successionis non
 præsumitur ex longo tempore, noua opi.
- 19 Iuramenti calumniæ renuntiatio non firmatur longo
 tempore, noua opinio.
- 20 Iuramento calumniæ non pōt renuntiare tacite con
 tra doctores.
- 21 Alimentorum transactio an longo tempore firmetur
 noua opinio.

re qua si sponte sua intelligitur, sic & si quis
sua ab alio logo tempore possidere pa
ntur, lex quasi sponte illius trāsfert dominiū
in prescribentem, sic & in l. final. C. ad legem
salutem maiesta. poenam sponte sua subire de
loquentes videtur quasi cum eorum bona pu
blicantur, & ad fiscum transferuntur, sponte
eorum id fieri intelligatur, dixi plenē de succ.
creation. libr. j. §. x. uu. 665.

Deniq; ex diuerso, qui re uera exēptus nō
est: per longum tempus viginti annorū si cū
concomibus vecigalia non soluit, sed subire de
sistit, cum alij ea persoluerent, acquirit libertatē
uel eam prescribet, cum moderamine tamen
de quo per Fernandum Loazes ubi supra pagē
22. 276. & Andream Siculū inter consilia Ale
xand. consil. ultimo libro quarto. & Carolum
Raimundum consilio. cxvij. uidentur est, colum.
ij. libro primo.

Quinquagesimo quarto solennitas etiam
extrinseca presumitur ex temporis diuturni
tate, ita tenent Gloss. ult. Innocentius, Anto
nius Batrius, Ioannes Imolen. & Panormit. in
capitu. peruenit, de censibus, & Hostien. Ioann.
Andree Bald. Antonius, Ioannes Imol. & Fe
linus in capitu. Albericus, de testibus Socinus
consil. c. iij. pulchra & subtilis, colum. ij. versic.
ad hanc objectionem, lib. ij. & consil. cclxvj. in
causa, libro. ij. & Corneus consil. cxvij. uidef
prima facie, colum. j. & ij. libro primo, & con
silio cccxlviii. uidetur in hac columna quinta
eodem libro primo, & consilio cxliiii. superio
ribus dubiis, columna prima. uersiculo, tamē
his minimē refragantibus, libro quarto, & con
silio sequen. in supra scripto themate, colum.
penultim. uersicu. item potest dici, eodem li
bro iiii. & consil. cclxxxiiij. copiose, col. j. eo
lib. iij. Franciscus Curtius Senior consil. cxvj. su
per motu, colum. ij. Felin. in dicto capi. sicut
colum. xv. uersicu. fallit tertio de re iudicat. &
in capitu. j. colum. prima. de lit. contestat. & in
cap. licet Heli. colum. v. de simon. Ludoui. Bo
logni. consil. xxxiiii. colum. iiii. Philipp. Dec.
consil. xxxvi. colum. penul. uersicu. ultimo non
obstat, & dicto consil. xlii. colum. vij. in quin
to dubio, uersicul. & ista confirmatur, & dicto
consil. c. iij. colum. ii. & consil. cxcx. uisus. & di
ligenter, uersicu. quo ad tertium, & consilio
ccxii. uisio puncto, columna, it. Bar. Bal. Imo.
Angelus, & Ludouicus Romanus in d. l. qui in
aliena, ff. de acquiren. haredita. Barto. Bald. &
Angelus in d. l. si filius familias, C. de petition.
haredi. Bart. Bal. Angelus Ioannes Imolensis,
Rapha. Cumanus Ludouic. Romanus Alexā.
Barbatus, & Iaso. in dict. l. sciendum, ff. de
uictorum obligatio. qui omnes admittunt so

lennitates extrinsecas desideratas in instru
mentis exemplandis presumi ex temporis diu
turnitate.

Sed quod solennitas extrinseca presuma
tur ex temporis diuturnitate temperatur, ut
procedat, ita demum si concurrant alia admi
nicula, & non aliter, ita tenent Cinus & Bald.
q. ii. in l. j. C. qui admittit, l. as. in l. si certis annis
col. iij. C. de pact. Alexand. in l. qui in aliena,
in princip. supra alleg. Idem Alex. consil. ix. ui
sothemate, colum. pen. lib. iij. & consil. xvii. lib.
iiii. Idem Alexand. consil. ccxviii. ponderatis,
narratis, colum. iij. lib. i. Salicetus in d. l. si filius
familias. Ludouicus Romanus in d. l. sciendū,
Panormitan. in d. c. Albericus, col. pen. de testi
bus, Idem Panormitan. in capitu. significauit,
not. ij. de censibus Paulus Castrenf. consil. ccii.
causa confinium, colum. ii. unde Bald. ubi su
pra negat ex diuturnitate temporis presumi
donationis insinuationem. negatq; presumi si
teruenisse consensum consanguineorum in cō
tractu mulieris, uel mariti in contractu uxoris
qui desiderabatur per statutum.

Contrariam partem ut ex diuturnitate tē
poris etiam citra concursum alterius admini
culi presumatur solennitas extrinseca tenent
Iaso. in d. l. sciendum, & Ludouicus Romanus
sibi contrarius in d. l. qui in aliena, Felinus in
d. c. Albericus, colum. fina. l. as. in l. i. C. qui ad
mi. col. iiii. Alexand. consil. lxxix. primo quari
tur, lib. i. Barbat. consil. xxxiii. colū. iij. lib. iij.
Idem Barb. in repe. rubri. C. qui admittit. colū. ii.
Andr. Tiraquel. de prescr. §. i. Glo. iij. uersicu.
xxxix. & hæc pars sine dubio uerior est data
scientia & patientia eius cuius intererat, & cō
sensum prestare debebat.

Secundò deinde eadem conclusio ut so
lennitas extrinseca ex temporis diuturnitate
presumatur limitatur ut non procedat in q
bus casibus requiritur scriptura, tunc enim ut
ea scripturæ solennitas interfuerit minimē et
post longum tempus presumitur, ita tenet Fe
linus in capitu. i. in princip. de litis contestat.
Alexan. consil. ccxix. ponderatis his, col. pen.
lib. vi. & Andreas Tiraquel. post Paulum Ca
strensem quem allegat in d. uersicu. xxxix. quæ
limitatio saltem sic generaliter accepta nō ui
deo ut sustineri possit, nam si uendidisti mihi
domum hoc expressim acto ut inde fieret scri
ptura, nec aliter contractus perfectus esset,
deinde te sciente, & patiente post pretium so
lutum longo tempore eam domū possedi, cer
te tibi harediue tuo eam domum uendicanti
exciperem eam solennitatem scripturæ inter
fuisse, sicq; contractum suam perfectionem re
cepisse, eamq; solennitatem ex ipsa temporis
diu-

7
Solennitas
extrinseca
ex tpe
longo eū
aliis ad
niculis p
sumitur
uel sine
aliis admi
niculis at
dua quæf.

8
Scripturæ
iteruētus
an ex tpe
logo præ
sumatur.
ardua q.

diuturnitate probarem. Quinimo idem crede-
rem etiam si per procuratorem contractus ille
fasset celebratus, nec vnquam ad tuam noti-
tiam peruenisset nisi nunc cum, post longum
tempus agere cepisti, quia quando re vera in-
terfuit conuentio & solummodo dubitatur de
solemnibus illius contractus, ea etiam in præ-
iudicium absentium præsumuntur ex longo tē-
pore licet, non præsumerentur in præiudicium
absentium ipsimet contractus si de ipsorum ini-
tio nō constaret, sicq; si non probaretur quod
inter me & tuum procuratorem interfuisset
vlla conuentio, tunc licet probatum esset te il-
li mandatum dedisse ad illam domum vendē-
dam meq; postea illam longo tempore posse-
disse, adhuc in præiudiciū tuū absentis & igno-
rantis ea solennitas extrinseca (hoc est illius
contractus interuentus) minimè præsumerēt,
arg. eorum omnium iurium & rationum quæ
suprà dicta sunt quæq; infrà adijciētur & arg.
d. l. filius familias. C. de peti. hered. l. qui in alie-
na, in prin. ff. de acq. hære. c. illud, de præsump.
l. j. C. de patria. potest. Ratio differentia, quia
quod est aliquid facillè recipit suppletionē &
perfectionem, sicq; eam recepisse facillè præsu-
mitur, sed quod est nihil, non potest recipere
suppletionem augmentum'ue sicq; eam rece-
pisse ex temporis etiam diuturnitate præsumi
in ciuile esset. arg. l. omnimodo, & l. scimus, in
prin. & §. repletionem. C. de inoffic. testa. l. sed
& si manente, ff. de precario. c. P. & G. de offi. de
lega. vnde portio quæ aliqua est facillè recipit
suppletionem & augmentum iuris accrescen-
di, non sic in ea quæ nulla est. l. si totā. ff. de ac-
qui. hered. vbi tradunt communiter Doct. Bar.
& alij in l. re coniuncti. ff. de lega. iij. vnde repu-
diatio partis hæreditatis vel legati quia nihil
est non trahit ad se alias partes eiusdem here-
ditatis ut omnes repudiatę videantur, sed ad-
ditionem partis totum quod delatum est
quæ situm videtur, tex. est in l. j. & ij. cum ibi no-
tatis. ff. de acqui. hære. l. si solus, in prin. & §. j. eo.
tit. iuncta l. cum quidam, ff. de lib. & posth. dixi
multa in simili in c. j. lib. ij. cōtrouersiarum vsu
frequentium, & nostram distinctionem viden-
tur sentire Alex. consil. 50. col. ij. lib. v. Decius
consil. cccxlj. col. ij. Tiraquell. vbi suprā versu.
quin & aliter.

10
Solennitas
extrinseca
ex longo tē-
pore an p-
sumatur
ad damnum
tertij.

Tertio limita ¶ vt solennitas extrinseca etiā
post temporis diuturnitatem non præsumatur
quando agit principaliter de inferendo ali-
cui tertio præiudicium, ita tenet (nisi demum
post annos triginta uel longius tempus) Glo.
Innocentius & reliqui in c. peruenit, de empti.
& vēdi. vbi Imola col. vj. Fulgosius in l. j. col. pe,

C. qui admi. Alex. consil. xvij. vifo instrumento
locationis, col. iij. lib. iij. Hottien. Ioannes An-
dræ, Panormit. in d. c. Albericus, de testibus,
Alex. consil. ccxvij. ponderatis narratis, col. iij.
lib. vj. arg. d. l. nullo, C. de rei vendi. cum simili.
& d. c. peruenit.

Contrarium tamen tenet Alex. met sibi cō-
trarius in d. l. qui in aliena, in prin. ff. de acqui.
hære. per c. continebatur, de his quę sunt a præ-
lato sine conse. cap. Iaf. in d. l. j. col. v. C. qui ad-
mitti, Andræas Tiraquell. de præscri. Glo. iij.
§. j. versu. xxxix. ibi sunt & qui hoc limitat post
Antonium Butrium quem allegat in d. c. illud.

Quid dicendum & sanè ut istarum senten-
tiarum neutra simpliciter vera est, ita vtraque
aliqua ex parte defendi potest, nam quod ten-
dit in præiudicium tertij ignorantis ex diutur-
nitate temporis non stabilitur aut solennitas
extrinseca præsumitur. Sicq; mandatum non
præsumitur in præiudicium ignorantis eā rem-
qua de agitur, ut diximus suprā, & aliquid in
c. præscrip. Cæterum si ipse id agi non ignora-
bat, aliud esset, vires enim sumeret actus ille vel
quasi ex præambulo mandato præsumpto. vel
quasi ex sequenti rati habitatione, argu. l. semper
qui non prohibet. ff. de reg. iur. cum ibi latè tra-
ditis per Philippum Decium & Hiero. Cagno-
lum, & per ea quæ iam diximus.

Quarto limita ¶ ut procedat quando agere
tur de modico præiudicio secus si de magno,
tunc enim solennitas extrinseca non præsume-
retur etiam ex temporis diuturnitate, ita Bar.
in d. l. cum de in rem verso, col. iij. ff. de vsu. Idē
Bar. in d. dispu. mulier habens amplum patri.
Idem Bar. in l. j. col. pen. ff. de aqua pluui. arden.
Fulgosius col. pe. & Iaf. col. v. d. l. j. C. qui admit-
ti. Alex. in d. l. qui in aliena, in prin. Idem Alex.
in l. sciendum. ff. de verb. oblig. Andræas Tira-
quell. vbi suprā ibi, sed & hoc multi, Panormit.
in c. vlt. col. iij. de causa poss. & propri. Paul. Ca-
stren. in d. l. si filius fa. Decius consil. cccxlj. iij.
Idem Decius in c. j. col. vj. de fide instr. Alex.
consil. xx. vifo processu. col. fi. lib. 4. Idem cōsil. v.
col. pe. eod. lib. Socinus cōsil. cclij. lib. ij. per. d. l.
nullo cum simi quod dic ut suprā c. ij. diximus
super Glo. l. pen. C. com. diu.

Quid dicendum? & sanè sunt tres casus in-
spiciendi primus quando ea solennitas extrin-
seca quæ omiſsa esse dicitur exigebatur princi-
paliter ob utilitatem eam omittentis. Alter
quando exigebatur ob utilitatem tertij, ulti-
mus quando exigebatur ob utilitatē reipub.
Primo casu ex tēporis diuturnitate præsumit,
qd enim si erat statutū, ne mulier contraheret
sine consensu duorum consanguineorum, cer-
tè hoc casu si mulier contraxit & post longum
tempus

tempus velit contractum rescindere eo colore q̄ consanguineorum consensus nō interfuit consensus ille licet sit extrinsecē solennitatis p̄sumetur, per omnia iura & rationes de quibus supra & infra, & potissimum per d.l. si filiusfamilias, & d.l. qui in aliena, & d. cap. illad, nec dubium est, quin ea solennitas intueatur principaliter ipsius mulieris utilitatem, vt per Bart. & alios in l. si quis pro eo, ff. de fideiuss. di xiplenius lib. iij. controuersiarum vsu frequentium. Amplia vt procedat etiam si per procuratorem mulier contraxisset cum ipsa contractum initum non ignoraret ca. qui per alium, de regu. iur. libr. vj. per totos titulos. ff. & C. de procur. & ff. & C. mandati. cum similibus. Amplia vt procedat non solum si de leui, sed etiam si de graui vel mediocri p̄iudicio ageretur p̄ generalitatem iurium & rationum de quibus supra, & infra. Limita vt non procedat quādo contractus re vera initus non fuit, licet rem fortē mulieris aliquis possidere cepisset, quasi ex venditione, vel donatione, vel dotis datione ab ea factis, tunc enim cum non solum negetur ea extrinseca solennitas de interuentu consanguineorum, sed etiam negetur ipse principalis contractus vel ipsa principalis conuentio, ex diuturna possessione etiam illius contractus nomine aut uelamine colorata nō p̄sumeretur is titulus vel contractus, nec cum illa solennitate interuenientium consanguineorum, neq; sine illa, ita procedit d.l. nullo, cum similibus. C. de rei vend. Secus si contractus re vera interfuit, sed consensus consanguineorū minimē, nam tunc is consensus p̄sumeretur nisi abfuisse vel defuisse probaretur vt dixi. Ratio differentie, quia contractui qui re vera non fuit nihil potest accedere aut p̄sumi accessisse, at contractui qui re vera fuit ea extrinseca solennitas vt accedere potuit ita & accessisse p̄sumi potest.

Secundo limita quando mulier isthac ignorabat eo q̄ & si mandatum dedit ad contrahendum & contractus re uera fuit celebratus, ipsa tamen id ignorabat, quia talem contractū factum fuisse sibi nunquam denuntiātum fuit, tunc enim & si p̄batum esset cōtractum fuisse celebratum, si tamen consensum consanguineorum interfuisse probatum non esset, is minimē ex diuturnitate temporis p̄sumeretur, & ita procedat, tex. in d.l. nullo. iuncta l. ij. §. si a pupillo, ff. pro emp. l. ij. C. eod. tit. iuncto l. ij. §. si ff. de publi. in rem act. nam & si fortē ex vi & occasione illius contractus huius mulieris aduersarius rem suam longō tempore possedisset adhuc eam p̄scribere nō posset, quia titulus ille vt pote illegitimus non p̄betet iu-

stam ei causam possidendi in scia muliere, vt dd. ll. ea autem sciente & patiente fortē aliud esset, quia iam ille videretur habere iustā causam possidendi eo ipso q̄ domina patiente possidebat l. si id quod, ff. pro de reli. ibi, quasi sciente & volente domina l. si vir vxori. ff. pro donato in quibus, iuribus titulus similiter erat illegitimus & ex domini consensu iustificabatur, quasi defectus tituli vel vitium ipsius purgetur vel suppleatur ex scientia & patientia domini. Et in d.l. j. C. pro emp. & d. §. si a pupillo, vitium illius tituli ex consensu minoris, ideo non purgatur quod ille non potest circa id dispensare, aut iuribus suis nocere, id quod possunt qui maiores aetate sunt vt in terminis d.l. si uir, d. l. si id quod, vt vtrūq; probatur in l. Titio centum, in prin. ff. de cond. & dem. iuncta l. filiusfamilias, §. diu, ff. de lega. j.

Ex superioribus apparet vehementer errasse Bald. in l. ij. C. de leg. h̄red. quem sequitur Andr. Tiraq. vbi supra vers. & quanquam post Fulgosium & Paulum Castrenf. quem refert. aiunt enim ex diuturnitate temporis non p̄sumi insinuationem donationis, non quoque p̄sumi interuentum consanguineorum cum vtrunq; p̄sumi longē uerius esse ostendimus quando contractus re vera factus fuerat in quibus terminis ipsi loquuntur, id quod regulare est. Fallit in casu secundum superiorem distinctionem. Ad id quod dixi, quando contractus initus non fuit, idē tenet Tiraq. ubi supra, vers. quin. & aliter Alexand. consi. l. lib. v. Dec. cōsil. ccccxlj. col. m. iij.

Secundo casu principali quando ea extrinseca solennitas desideratur in utilitatem potissimum tertii, sicq; eius omisio in illius tertii p̄iudicium principaliter vergit, tunc communis opinio supra relata uoluit eam nō p̄sumi nisi probetur, intellige primum quando de magno p̄iudicio ageretur, deinde idem si de mediocri, postremō idem si de minimo vel leui, quæ oīa puto uera si tertius ille ignarus esset. Vnde cum lege Tauri. 54. prohibetur uxor sine viri sui licentia contrahere, si ipsa se ignaro contraxisset etiam post longū tempus mariti licentia non p̄sumeretur, siue agatur de magno, siue de mediocri, siue de minimo p̄iudicio ex mente d. communis opinio n̄s. ea enim solennitas principaliter respicere utilitatem mariti diximus libr. iij. controuersiarum usu frequentium. Ceterum sciente & patiente marito post t̄pis diuturnitatem, ea licentia p̄sumeretur, uel ea diuturna taciturnitas pro licentia haberetur, argu. d. l. filiusfamilias d. l. qui in aliena, d. l. si id quod. ibi, quasi sciente & uolente dña. d. l. si q̄s diuturno, ff. si ser. v̄d. d. l. si

IO

Tempus
lōgum fa-
cit p̄sumi
cōsen-
sum con-
sanguineo-
rum con-
tra Doct.
& p̄sumi
insinua-
tionē con-
tra Doc.

II

Intell. 54.
Tauri.

LIBRI SECVNDI

d.l. si ego. §. j. ff. de pub. in rem act. ibi, per traditionem vel patientiam fortè, §. fin. inst. de vsur. Alienationis verbum ibi, vix est enim vt non videatur alienare, ff. de verb. sig. l. qui patitur, ff. mand. l. semper qui non prohibet, ff. de regul. iur. & diximus plenè supra in capitibus pced.

13 Tettio casu principali quando prohibetur actus sine illius solennitatis interuentu ob publicam principaliter vtilitatem, puta quia dicitur statutum ex omni contractu venditionis prestari gabellam infirmatq; omnem contractum qui non fuerit insinuat in actis publicis ne gabella fraudetur, tunc si apparet inus contractus non tamen constat de insinuatione ea etiam post longum tempus regulariter non presumetur, quia in dubio reipublice ignorantia presumetur l. verius. ff. de proba. q. si apparet reipublice administratores id nouisse, tunc fortè locus esset, arg. iurium proximè allegatorum, ergo aut sciuerunt & tunc ea solennitas presumitur, aut ignorarunt & tunc non presumitur, aut dubitatur & similiter non presumitur post longum tempus. post longissimum autem tempus omnis actio competens ad talem contractum impugnandum expiraret, sicq; ille firmus maneret arg. l. sicut l. omnes. C. de pasc. xxx. annorum longissimū tempus accipere debemus. xxx. annorū quoad priuatos d. l. sicut, & xl. quoad rem publicam d. l. omnes ita intelligo d. c. peruenit, de censu.

Quinto limita d. regulam vt ex diuturnitate temporis solennitas extrinseca nunq̄ presumatur nisi cum apparet actum fuisse gestum & de solennitate legali an interfuerit vel non dubitatur, secus si de ipso actu principali non apparet, quia tunc vt supra diximus nō presumetur etiam post longum tempus Andr. Tiraq. vbi supra uersic. quin & aliter post Dec. consi. cccclij. & Alexand. consi. l. libro. v. quos ipse allegat.

14 Sexto limita vt non procedat quando actus de cuius solennitate agitur solenniter fieri nō erat possibile (vt si foriè hæreditatem pupillo delatam serui ipsius administrarunt longo tempore) nam tunc non presumetur aditio, cum ipse adire nequeat l. potuit, cum ibi not. l. si infanti. C. de iure delibe. §. sed neq; insti. de aut. tut. ratio quia, vbi veritas locum habere non potest ibi nec fictio locum habere potest, ita Dec. & Andr. Tiraq. vbi supra per l. qui ad certam, ff. locati. quorum opinio eo solum casu tueri potest, de quo ipsi non videntur meminisse, scilicet quando pupillus ille (quod raro accidit) nunquam habuit tutorem. Ceterum cū regulariter tutores habeant pupilli qui eorum nomine possunt adire hæreditates, vt dd,

ll. quis vetat aditam eius nomine presumi hæreditatem, cum diu ab eius tutore vel ab eius seruis reperitur, administrata arg. d. l. si filiusfamilias & d. l. qui in aliena.

Septimo limita quando erat nimia difficultas in ipso actu principali hoc est, quando ipsemet actus principalis fieri non poterat sine principis dispensatione, aut voluntate, tunc enim quia id reputatur impossibile iuxta l. apud Iulianum. §. constat, ff. de leg. j. non presumetur ex temporis diuturnitate, vnde utilis sime dicebam, si rem maioratus uendidisti quæ citra principis licentiam uendi non potest, certè & si longo tempore emptor eam possederit adhuc ea principis licentia non presumetur, quia ea solennitas non solum extrinseca est, sed etiam impossibilis ferè reputatur, sicq; par est vt ex solo cursu longi temporis nō presumatur nisi probetur, id q̄ iustificatur ex illico dicendis.

Octauo limita ut non presumatur quando ea extrinseca solennitas uerosimiliter interuenire non potuit, puta apud Indorum regiones episcopus, & capitulum iurarunt rem ecclesie nō alienaturos se nisi de licentia Papæ, alienata reperitur ab hinc annos decem, non presumitur Papæ licentia, quia cum multum temporis ad tale iter ad talemq; nauigationem requiratur à tempore quo ea licentia habita esset vsq; nūc (si fortè habita fuit) integrum decennium præterire non potuit, ita Andr. Tiraq. vbi supra Decius, consi. cccclix. col. ij. Alex. consi. ix. col. vlt. lib. iij.

17 Nono limita vt non procedat quādo ea est solennitas cui partes nequeunt renuntiare, tūc etiam ex temporis diuturnitate non presumitur, ita Petr. Anchar. in cap. j. per illum tex. de reb. eccl. non alie. Anto. Butr. & alii in capi. sicut, de re iudi. Gloss. & Bart. in l. j. C. de fide instrum. lib. x. Bart. in l. si fortè, per text. ibi. ff. de Castren. pecu. Alex. consi. ccxix. col. pen. lib. vj. Bart. in l. sciendum, ff. de verbo. obligat. Idem Bart. in auth. si quis in aliquo documento, C. de eden. Andr. Tiraq. de pasc. §. .j. Gloss. iij. versic. xxxix. ibi aliter alij.

18 Ex qua communi limitatione non minus utiliter quàm nouè colligebam egregiam declarationem ad l. vlt. C. de pact. ait lex illa pactum de futura successione quod regulariter non valet l. pactum quod dotali. & l. fina. C. de pact. l. pactum dotali. C. de colla. l. fin. ff. de suis & legi. hære. l. ij. §. interdum. ff. de vulga. & pupilla. l. si quando. §. illud. C. de offic. testam. sustineri quidem tale pactum si fiat de uoluntate illius cuius de successione agebatur, per d. l. fin. Quid autem si probatur inter duos cognatos

Solennitas extrinseca non presumitur ex tpe longo quādo nimis difficilis erat ipse actus principalis, idem si nō erat uerisimilis.

15 Solennitas extrinseca non presumitur ex tpe longo quādo nimis difficilis erat ipse actus principalis, idem si nō erat uerisimilis.

16 Maioratus in uēditioe nō presumitur licentia principis ex tpe longo nō ua opi.

17 Solennitas extrinseca ex longo tempore nō presumitur si ei partes renuntiare non ualebant.

18 Cōsensus domini i pacto fu. nō presumitur ex longo tēpore nō ua opi.

meos ab hinc annos decem fecisse pa-
 timentum hereditate mea, non tamen proba-
 sci me (quod semper praesumitur,
 de probatione. l. vetare, ff. de furtis)
 & consentiente id pactum fuerit
 utrum ex illa temporis diuturni-
 tate consensus praesumatur. videba-
 tur quia cum ea conventio re vera in-
 de ista duntaxat qualitate, uel so-
 lennitate (scilicet consensus mei) dubitetur in-
 ter, nec ne. facile ex illo longo tempore
 debere, adhuc tamen contrarium re-
 quod consensus ille sit huiusmodi,
 partes pacificantes renuntiare minime
 legibus, supra allega.

Similiter illinc etiam colligebam, si scis iu-
 ramento calumniae a colligantibus non pos-
 renuntiar. l. ij. cum Gloss. C. de iure iurand.
 propter calum. dando, quid postquam partes
 iuramento calumniae renuntiarunt praeterit
 decennium, nec adhuc lis finita est, an ex hoc
 longo tempore ea renuntiatio uires sumat,
 ut forte praesumatur ei accessisse iudicis co-
 sensum, id quod omnino negabam, ex eo, quod
 partes huic solennitati iurandi de calumnia
 renuntiare non poterant expressim.

Quinimo, nec etiam tacite, quauis in hoc
 ut tacite renuntiare possint contrarium
 Gloss. quam ibi (sed minus recte iu-
 dice me) uidentur sequi Doctores in d. l. ij. §.
 sed quia ueremur, C. de iuramen. calum. quia
 tacite per partes colligantes renuntiar non
 potest, non magis, quam expressim, sicque post
 partium renuntiationem (siue illa tacita sit si-
 ue expressa) iudex tale iuramentum in qua-
 cuiusque parte litis exigere potest, sicque apparet
 tam renuntiationem efficacem non fuisse, iu-
 sta, d. §. sed quia ueremur, & c. j. §. primo. de
 iuram. calum. lib. vj.

Tertio ex eadem communi limitatione col-
 ligebam si scis non licere facere transactionem
 super alimentis legatis, nisi demum inspectis
 cognatisque; uerbis testamenti, l. de his, ff. de tra-
 ctio. sed quid si apparuit de alimentis ab hinc
 annos decem transactum fuisse, nunquid ex
 hoc longo tempore praesumetur ea extrinseca
 solennitas ut inspecta, & cognita fuerint uerba
 testamenti, id quod ex eadem communi opi-
 nione non minus utiliter, quam noue abnega-
 bam. Quarto illinc etiam dicebam si scis re-
 stamentum minus solenne non ualere, nec tol-
 lere superius quod solenne esset, §. posteriore,
 instit. quib. mod. testamen. infir. l. si quis prio-
 re, ff. ad Treb. l. si mihi & tibi, §. in legatis, ff. de
 lega. primo. l. sancimus. C. de testamen. quid si
 post primum testamentum solenne aliud mi-

nus solenne feci, aut quid si minus solenne te-
 stamentum feci, cum antea nullum aliud fecis-
 sem, & postea decennium praeterijt, an ex ista
 temporis diuturnitate sumet vires hoc testa-
 mentum quasi si quid solennium nunc, uideat
 deficere interfuisse tam praesumatur propter
 longi temporis cursum, uideaturque scriptum
 minus, quam dictum, gestum uel fuerit, ut in si-
 mili definiuit Papinianus in l. cum auus, ff. de
 condition. & demonstration. id quod abnega-
 dum est, quia haec solennitas extrinseca est hu-
 iusmodi ut ei per testatorem nequeat deroga-
 ri. l. nemo potest, ff. de lega. primo. l. Lucius. §. si.
 cum sua Gloss. singulari. ff. de leg. ij. & ita am-
 pliatur, d. l. sancimus.

Illud autem eleganter quaeri posset, si feci te-
 stamentum solenne, deinde dedi me in arro-
 gationem, sicque in testamentum hac capitis di-
 minutione irritum factum fuit, postea ab arro-
 gatore sui emancipatus, quo casu ex noua uo-
 luntate mea id testamentum conualesceret iu-
 xta, l. pen. §. testamento, ff. de bon. pos. secun. ta-
 bu. & §. non tamen, institu. quib. mod. testa. in-
 fir. praeterit integrum decennium post tale emaci-
 pationem, nunquid ex tali longo tpe praesumetur
 haec solennitas extrinseca quod uideatur huius
 esse animi ut id testamentum sic semel irrita-
 tum quasi iudicio recenti conualescat, id quod
 non minus utiliter quam noue abnegarem, nec
 enim temporis diuturnitas inducit substantiam
 quam constat non interfuisse, ut in specie hac,
 sed quando dubitatur utrum ea solennitas ex-
 trinseca de qua agit interfuerit nec ne, & pos-
 sibile est interfuisse & possibile est etiam non
 inturuenisse, tunc temporis diuturnitas indu-
 cit probationem coniecturalem seu praesump-
 tionem, ut interfuisse ex tunc cum actus fiebat
 uideatur & credatur, non autem quod ea solenni-
 tas postea accessisse intelligatur. Sic ergo & in
 specie proposita haec noua substantia & uolun-
 tas ad reualidationem uel reparationem illius
 testamenti quod semel occidisse constitit, ac-
 cessisse non uidebitur, eritque egregia declara-
 tio ad d. §. non tamen & ad d. §. testamento, de
 quibus egimus lib. ij. de succ. crea. §. xv.

In contrarium tamen fortiter facit l. si quis
 diuturno, in prin. ff. si serui. ven. & l. alienatio-
 nis uerbum, ibi, vix est enim ut non uideatur
 alienare, ff. de uerb. signifi. ubi tibi rem meam
 possidere inchoanti licet eam concedere non
 uideatur, tamen post longum tempus eam conce-
 dere uideatur, sicque ipsa uoluntatis substantia ex
 ipso tempore uidetur accessisse, id quod lon-
 ge facilius praesumendum erat in terminis d.
 §. non tamen, & d. §. testamento, quia interest
 cuiusque cum testamento decedere, sed non in-
 terest

23
 Intell. §.
 non tamē
 inst. quib.
 mod. test.
 infir. & l.
 pe §. testa-
 mento. ff.
 de secūd.
 tab.

24
 Intell. l. si
 quis diu-
 turno. ff. si
 ser. uend.
 & l. aliena-
 tionis. ff.
 de uerbo,
 sign.

terest, imò nocet res suas concedere, sicque id non præsumitur l. sed quia hoc interest . ff. de interrog. act. §. j. insti. quib. ex caus. manu. non liceat iuncta l. cum de indebito, ff. de probati. sed possumus respondere hoc procedere fauore possessionis qui summus est, arg. l. j. ff. de utu. cap. l. fin. ff. pro suo l. cum notissim in princ. C. de præscrip. xxx. annorum, & nostra sententia iustificatur ex ijs, quæ in sequenti limitatione dicuntur, vbi si ex instrumenti inspectione constaret eam sollemnitate extrinsecam qua de ageretur non interuenisse, tunc temporis diuturnitas eam non pareret aut introduceret, temporis enim natura non tam apta est ad ginendum quam ad absumentum non tam ad procreandum quam ad perimendum procreata, & nouas formas quas denuo tempus quotidie videtur producere, non ipsum tempus, sed elementa materialiter producant vt diximus.

25 Postremò limitatur vt si ex ipso instrumento producto constat eam extrinsecam sollemnitate qua de agitur non interfuisse, tempore quo actus fiebat, tunc ex temporis diuturnitate postea prætereunte non præsumatur, aut (ut rectius loquar) non generetur ea sollemnitas vt supra proximè dicebamus, l. obligatorum ferè §. placet, ff. de action. & oblig. talem autem sollemnitate non interfuisse tunc demum ex instrumento ipso apparere videbitur, cum scriptum erat id minimè factum fuisse, aut aliis verbis id declarabat.

26 Quid tenim si scriptum fuerat Titium Mæuio absentis centum promississe per solennem stipulationem, tunc appareret sane sollemnitas præsentia, quæ necessaria est ad stipulationis validitatem non interuenisse, sicq; etiam post temporis diuturnitatem eam rem, inter præsentem actam fuisse minimè præsumeremus, ita licet non sic exemplificantes tenent communiter Docto. Paul. Castren. consi. lxxxj. in causa quæ vertitur, col. iij. lib. ij. per Lemptorem, in princ. ff. de act. emp. And. Tiraq. vbi supra verf. xxxix. ad fidem Alex. consi. j. ponderatis his, col. j. lib. iij. Iaf. in l. j. col. v. C. qui admitti. Philipp. Dec. consi. ciiij. an approbatione, col. j. Idem Decius consi. xxxvj. col. iij. Stephanus Bertrandus consi. cliiij. alienatio, col. iij. lib. ij. Bald. in l. data, col. pen. C. qui accusare non possunt.

27 Ex qua communilimitatione colligerem quod si instrumento diceretur Titium Mæuio fundum uendidisse pro certis libris plumbi, aut ferri, aut pro certa frumenti quantitate tunc certè etiam post longum tempus non conualesceret is contractus emptionis, quia quum quo tempore actus fiebat constet pretium in pecu-

nia numerata non interfuisse, eam soleunt etiam tempus postea prætereunte non potest ginere, cum eius natura vt diximus non tam apta sit ad ginendum quam ad perimendum, ars autem ciuilis imitatur naturam l. adoptio, ff. de adopti. §. minorem, instituit. eodem titulo. l. si quis posthumos, in princ. l. filio quem, ff. de liberis & posthumis.

28 Quid ergo si instrumento dicebatur locatorem domus factam fuisse his uerbis, Titius Mæuio domum meam locatam uolo pro uno anno, sed in eodem instrumento fides sit, quòd merces non fuit designata, aut scriptum erat quòd Mæuio domum suam commodabat, sed non ad quantum tempus, aut quòd Mæuio amplum fundum donabat, sed quòd non interfuit tunc insinatio, aut quòd minor uendidit prædium, sed quòd non interfuit tunc iudicis decretum, aut quòd uxor contraxit, sed quòd tunc non interfuit mariti licentia ex forma statuti desiderata & per Taurinam l. iij. Vel quòd non interfuit præsentia consanguineorum in mulierum contractibus desiderata ex forma statuti, certè in omnibus his speciebus, & similibus, per eandem receptam opinionem supra relatam colligerem etiam post longum tempus eas sollemnitates non præsumi, quæ licet regulariter talia sollemnitas post longum tempus præsumantur, tamen præsumptiones legales admittunt probationem in contrarium, hic autem contrarium probatum est per ipsum instrumentum cui in toto, uel in nihilò fides adhibenda est, sicq; si credimus ei quatenus testatur actum illum principalem gestum fuisse, similiter ei credere debemus quatenus negat sollemnitates iam relatas interfuisse, quas tempus parere impossibile esse nullus modo sanus ignorat ut diximus, nec lex eas tempore quo actus principalis fiebat interfuisse præsumere potest, cum contrarium per instrumentum sit probatum, & temporis diuturnitas non in id prodest vt post actum celebratum minus ritè tunc postea sollemnitas ad illum actum necessarias, aut pariat, aut postea à partibus aditas fuisse præsumat, sed tantum in id prodest, ut eas tempore ipsius actus interfuisse præsumat, quandiu non probatur eo tempore non interfuisse prout probatum est in superioribus speciebus.

29 Fallit hoc (ut credo) fauore diuina possessionis rerum corporalium argum. d. l. si iusfamilias, C. de petition. hæredit. dist. l. qui in aliena, in principio. ff. de acquirenda hæreditate. Vnde si instrumento diceretur filium ad iussu hæreditatem patris tamen iussu minime interueniente tunc, sed ipso fortè absente, si

Tempus longi non inducit probationem instrumenti contra eam.

Stipulatio facta inter absentes non firmatur tempore.

Tempus non firmat uenditionem factam sine presentia.

Tempus non firmat locatorem factam sine mercede certa.

Inst. lib. C. de probat. ad.

si postea sciente, & patiente patre is filius eam hereditatem possideret præsumerem patris nullum accessibile, computando decenniū a tempore quo pater reuersus cœpit notitiam filius rei habere, ita not. intelligo, & amplio dict. l. si filius.

Et similiter si hereditatem filio delatam dicebat instrumentum patrem acceptasse filio absente, & ignorante, tunc si postea is filius ad patrem reuersus videbat, & patiebatur eam hereditatem diu à patre possideri præsumam nouum consensum accessisse dum modo decennium computari incipiat à tempore quo filius reuersus huius rei notitiam habere cœpit, ita intelligo, & egregie amplio d. l. qui in aliena, in principio. facit optime dicta. l. si quis, diuturno, in principio & dict. l. alienationis verbū, ibi, uix est enim, ut nō uideatur alienare, facit l. si ego, §. primo, ff. de public. ibi, per traditionem, aut patientiam fortè facit lex si id quod ff. pro de re. ibi, quasi volente, & concedente domina, ideo supra diximus quòd nouus solennitatis aduentus, licet post longum tempus præsumatur fauore corporalis possessionis (ut modo èdixi) tñ non præsumeretur ubi ea possessio corporalis, vel quasi corporalis nō esset ut est i seruitutibus, d. l. si qs diuturno.

Sicq; si non minus utiliter, quàm nouè dice rem, quòd in terminis leg. cum de in rem ver. §. ff. de usur. si instrumentum diceret me Titio decem dedisse, non ex ulla causa obligatoria, sed gratis, licet postea per nouem annos sequentes tantundem ei dedissem, adhuc non præsumeretur nouus obligatorix causæ aduentus, quia ibi nec est possessio rerum corporaliū, ut erat in terminis dict. l. alienationis, & d. l. si filius, & dict. l. qui in aliena. neq; erat quasi possessio rerum quasi corporaliū, ut est in seruitute prædiali causam continuam habente, ut erat in d. l. si quis diuturno.

Hactenus si quando instrumentum ut testabatur actum principalem gestū fuisse, ita quoque testabatur solennitatem ad illum actum requisitam non interfuisse eo tempore quo actus fiebat, nam postea interfuisse vel non rebellionem nosse non potuit. Quid verò si instrumentum solam dixit actum principalem gestum fuisse de solennitate autem ad illum necessaria mentionem nullam fecit, sicque nos incertos reliquit, utrum interfuerit, uel non interfuerit, & tunc quidem ut cum actus ille recens est, ea solennitas eo ipso, quòd de ea non constat, non præsumitur, quia est quod facti, quod non præsumitur nisi probetur, lege in bello, §. facti. ff. de capt. lege si emancipati, ubi not. Iaso. C. de collat. ita quoque post lon

gum tempus non desinit præsumi etiam si eam non interfuisse quale quale indicium faciat de ea nullam mentionem instrumentum fecisse præterea, quòd ipsa facti esset, ita in specie tenent Petrus Anchara. consilio centesimo trigesimo sexto ex consilijs Alexand. consilio septuagesimonono, circa primum colum. tertia. libro primo, Felinas in capitu. sicut, colum. na penultima, de re iudicata, Philipp. Decius consilio cccxj. viso puncto colum. sexta. Idem Decius consilio cccix. viso consilio colum. j. ut refert, & sequitur Andræas Tiraquell. ubi supra uersicu. trigesimo nono, in fine. quauis ut ipse ait contra hanc communem opinionem tenuerit Paul. Castren. consil. lxxxj. libro secundo, existimās, & minus rectè, idem iuris esse hoc casu, quòd in casu superiore esse diximus: Ergo aut agitur de solennitatis extrinseca interuentu, aut de nouo ipsius aduentu, primo casu, aut est certitudo, quod nō interfuit, aut præsumptio tñ, cū est certitudo, quia id testabat instrumentum ea nō præsumitur ex temporis diuturnitate, quia authoritas instrumēti vincit hanc præsumptionem, & coniecturam ex temporis diuturnitate orientem, l. continuus, §. cum ita. ff. de uerborum obligation. quando uerò solum erat præsumptio, quòd ea solennitas non interfuit, tunc èt si ea præsumptio sit qualificata, & aucta uincitur per præsumptionem ex tps diuturnitate emanantem, quale est cum actum principalem gestum fuisse testabatur instrū, nec de tali solennitate mentionem faciebat, dicebat enim uendidisse minorē, nec de decreto mentionem faciebat, aut cōtraxisse nuptam, nec de mariti licentia p statutu requisita meminerat, aut amplum fundū donatum fuisse, nec de insinuatione mentionem faciebat, sicq; cū isthæc sint facti, præterea quod regulariter non præsumuntur nisi probent ea præsumptio augeat eo quod uerosimile erat, quod de ea si interfuisse meminerat instrū non secus, quod de ipso actu principali, adhuc tamen hæc præsumptio utcumq; sic qualificata vincitur à præsumptione ex temporis diuturnitate emanante, ut patet ex superiore cōi opi. contra Paul. Cast. sicq; in tribus spēbus modo relatis contrariū uerosimile est rñsurū Paul. Cast. sed ita uerosimile est, quod responderent qui tenēt. d. cōem op.

Secundò casu principali quando agitur de nouo solennitatis aduentu (constabat enim ex instrumento tempore actus principalis eā solennitatem minimè interfuisse dubitabaturque an postea accessisset) & tunc extemporis diuturnitate non præsumitur ex communi opinione, supra relata. fallit fauore possessionis, rerum corporaliū diuturnæ dummodo

dammodo decennium computetur à tempo-
re quo ea solennitas potuit interuenire, ut su-
pra diximus ita intelligentes. d.l. si filiusfami-
lias. l. alienationis. d.l. qui in aliena. Fallit. ij.
fauore quasi possessionis quæ est in seruitute
prædiorum causam continuam habente, vt di-
ximus supra ita intelligentes. d.l. si quis diu-
turno in prin. Fallit tertio etiam in possessio-
ne vel quasi vsusfructus ut dictis legibus, iun-
cta. l. qui vsusfructum. ff. de verborum obliga.
& l. iij. ff. de vsufruct. cum ibi not. Quo ad ma-
teriam verò. d.l. cum de in rem verso. quæ ab
ista lōge abscedit dic vt supra attigimus, quæ
omnia nota quia pleraque noua.

33 Ex his ergo apparet † suspectum esse intelle-
ctum quem ad. d.l. si filiusfamilias assignant
Alex. consil. ix. vso themate. col. fi. lib. iij. Fran-
ciscus Balb. de præscrip. in. j. par. iij. partis prin.
q. x. nume. 12. v. c. si alium notabilem. Salicetus
q. j. in d.l. si filius. aiunt enim quòd ibi ex diu-
turnitate temporis solennitas extrinseca ideò
præsumitur, quia pater allegabat se filiū ius-
sisse ut adiret eam hæreditatem, quod si id pa-
ter nō allegaret, ea aditio etiam ex illa diuti-
na possessione minimè inquirunt præsumere-
tur, id quod verum non esse ex superioribus
apparet, quibus conclusum fuit fauore posses-
sionis ex diuturnitate præsumi solennitatem
illam extrinsecam & l. quæcunque. §. fi. ff. de pu-
blicita. in rem act. procedere quando non erat
temporis diuturnitas cum tali possessione cō-
tinua, secus si esset vt d.l. si filius, cum simil. Ad
quod & ad. d.l. cum de in rem, vide Iasonē alsig-
nantem. xij. limitationes in. §. præiudiciales,
inst. de act. & Balb. vbi supra, nu. 20. cū plu. seq.

34 Hactenus sat superq; probatum fuit per plu-
ra quàm quinquaginta fundamenta legum &
rationum, titulum præsumi ex diutina rei cor-
poralis possessione, sed quod attinet ad Do-
ctorum sententias mihi non satis certum est,
vtrum hæc an contraria pars receptior sit, hæc
enim sententiam qua edocemur titulum præ-
sumi ex tali diutina possessione tenent Gloss.
Petrus. But. Bar. Bal. Raphael, Fulgosius & Flo-
rianus in d.l. cum de in rem, ff. de vsuris secun-
dum quòd eos intellexit Andreas Tiraquel. de
præscri. §. j. Glo. iij. versi. & hæc quidem & taci-
ti tenere videntur hi omnes qui ex diutina so-
lutione aiunt præsumi legitima soluendi cau-
sa etiam si non appareat ita Panormit. consil.
xxvj. in quæstione quæ ad præsens vertitur, col.
vlt. lib. ij. post Glo. quæ allegat in c. nullus. j. q. j.
& Ioan. Andree in c. peruenit, de censibus &
Bar. in l. cū de in rem, supra all. & idem Panor.
consil. vij. col. v. versi. itē præmitto, & rursus in
versi. præsumenda est ergo, eod. lib. ij. Idem nō

solum repetit sed etiā addit id procedere etiā
si ea causa allegata non fuerit, sequit Andreas
Tiraquell. d. Glo. iij. versi. xl. Gl. Bar. Florianus
& Paul. Castren. qui putat hanc esse receptam
opini. in l. seruitutes, in mag. ff. de serui. & hæc
pars seruabitur in practica secundū Ioan. Imo-
leussem in l. j. §. fi. ff. de aqua pluuiæ. arc. & in d.l.
qui in aliena, in prin. Raphael Cumanus, & Ro-
manus in d.l. qui in aliena, in prin. Capolla de
seruitutibus vrbanoꝝ prædiorum c. xix. col. ij.
qui hanc esse existimat receptiorē sententiam
& in practica obseruatum iri Alex. in d.l. si cer-
tis annis, C. de pact. col. vlt. & pe. Idē Alex. cōsi.
l. xix. circa primū dubiū, col. j. lib. vj. Glo. Dinus
Bar. in l. j. §. vlt. ff. de aqua pluuiæ. arc. per Bar. &
alios in d.l. qui in aliena, Bar. consil. cxxxix. pri-
mo quærit col. ij. Bal. in l. j. C. de patria potest.
Albericus in l. j. C. de seruitu. Idem Bal. in l. j.
C. qui adm. & rursus in l. j. C. com. diu. Salic.
in d.l. si certis annis, Glo. in c. dilectio. xvj. q. iij.
Glo. Antonius Butr. & alij. in repet. c. peruenit.
de censibus, quorum nonnulli & si loquantur
in terminis. d.l. cum de in rem. vbi nulla vt pa-
tet erat possessio corporalis rei vel quasi cor-
poralis, tamen idem verosimiliter responsuros
in specie nostra credendum est fauore corpo-
ralium rerum possessionis arg. l. j. ff. de vsucap.
vt plenius supra disseruimus.

Sunt tamen qui contrariā expressim tueantē
partem contententes titulū allegatū præsumi
in terminis. d.l. cū de in rem. eo quòd interfuit
actus decies geminus ex parte eius cōtra quē
præscriptū esse vel ius esse contendit. Ceterum
quā nullū factū ex parte illius interfuit extrin-
secum sed non factū duntaxat, & tunc negant
ex longa possessione præsumi titulum etiam
allegatum (quale est cum postquam rem tuā
longo tempore possedi, eam me ex certo titu-
lo legitimo quem allegabā præscripsisse, con-
tendebā talem titulū allegatū præsumi ex ipsa
longa possessione) ita tenent Iacob. de Arena,
Petr. de Bella pertica, Cin. Bulg. Bal. Iaf. & alij
in d.l. si certis annis, & Ang. ibi in rep. Ioānes
Imol. & Romanus in l. i. summa. §. fi. ff. de aqua
pluuiæ. arce. Petrus Ferrar. sub titu. de forma
libelli pro hæredi. vel re singulari diuid. verb.
communiter, & pro indiuiso, columna. ij. An-
dræas Barb. consil. xxvij. omnipotētem Deum
col. ix. lib. iij. Florianus in d.l. cum de in rem
verso. colum. vlti. Bald. & Angelus in d.l. qui in
aliena, in princip. ff. de acqui. hæredi. Iacobus
Butrigarius, Bal. & Angelus in d.l. seruitutes,
in mag. Idem Bal. in d.l. cum de in rem. in lect.
antiqua & in l. j. colum. iij. C. de fideico. Idem
Baldus in l. solent. §. non vero. ff. de offic. pro.
Idem Bal. in c. si quis. verbo. per vnum annum,
de si

Intell. si
filius C.
de præscr.
citra Do-
ct.

Trousex
longo tem-
pore an
præsumat
ad præscr.
ardua. q.

de inuestitu. inter dominum, & uasallū fue-
rit conuener. & consilio c. mulierem maritus
dicit, lib. quarto iacobus de Rauena Petrus,
de Bella pertic. & Cinus in l. penultim. C. com-
muni diuidun. Bartol. in l. Celsus. ff. de uſucap.
idem Bart. in q. incip. mulier habens amplum
patrimonium. col. fi.

Sed certè materia d. l. cum de in rem non iu-
rit à nostris tradita fuit ad nostram materiã
uſucapionum, quia re uera inter se nihil com-
mune habent, estq; plulquam manifesta ista-
rum rerum differentia, nam in terminis dict.
l. cum de in rem. non agebatur neque agi pos-
ſibile erat de præſcribendo illo iure annuum
quid recipiendi in futurum, nam illo tempo-
re hoc est de iure ff. incognita erat præſcri-
ptio actionum personalium ut ex uero, & com-
muni opinione resoluius, supra part. prima
quæst. iij. vnde cum in d. l. agatur de habenda
actione personali ad aliquid annuum recipiẽ-
dum, impossibile erat ut id quicquam conten-
deret se habiturum per modum præſcriptio-
nis, sed per alium longè diuersum modū, hoc
est per modum & causam contractus, ad cu-
ius contractus probationem præſumptiuã ad-
ducitur, & allegatur illa decies gemina eadem
que annua præſtatio. Vnde etiam descendit
aliam non minus perspicua differentia, nam ni-
hil commune habent inter se ius, & substan-
tia cum ipsius iuris uel substantiæ probatione,
Iduo sunt Titii, ff. de testamen. tu. ibi non ius
deficit, sed probatio, l. obligationum substan-
tia, in princip. iuncto ultim. resp. ff. de action.
& obligation. sed per d. l. cum de in rem. non
inducitur ius, aut substantia per præſcriptionẽ
contingens, aut ulla acquisitio iuris, aut sub-
stantiæ, sed tantum iuris quod ex causa con-
tractus acquisitum retro fuisse dicebatur præ-
ſumptiuã quedam probatio. Cæterum si illa
impropriissima possessio, & discontinua potuit
efficere ut titulus allegatus præſumeretur lon-
gè facilius, & iustius id efficiet nostra possessio,
quæ & propriissima est, & continua ut dixi-
mus ad prin. huius articuli.

Deniq; d. l. cum de in rem uerso, limitatur
egregie ut non procedat cum agitur de obli-
gatione aliquem hominem liberum ad serui-
tium personale, quale est seruitium uasallagij,
(ut more nostrorum loquar) tunc enim decẽ-
nales annuæ præſtationis uasallagij nomine,
aut similis personalis subiectionis causa facte
non inducerent tituli legitimi præſumptionẽ,
sed longius tempus exigeretur, puta annorũ
triginta, quia longè grauius, & durius præ-
iudicium est in persona uel personali subiectione
(qualis qualis illa sit) quam in bonis ista est

vera & communis opinio, quàm tenent Bar-
tol. post antiquos in l. litibus C. de agricolis, &
cenſit. Idem Bartol. in l. ſolent §. j. ad finem, ff.
de offic. proconf. Cinus, & Bald. colum. ultim.
in l. si certis annis, C. de pact. & ibi Ias. in vj. li-
mit. & Franc. Balbus de præſcrip. in j. parte iij.
part. prin. q. x. nu. 11.

Vnde apparet quòd ut princeps rem uasalli
sui etiam propter bonum publicum, aut publi-
cam necessitatem auferre non potest, nisi dato
iusto pretio, aut iusta recompensatione, ita &
longe minus poterit etiam ob publicam utili-
tatem, aut necessitatem uasallum hoc est ci-
uem, aut ciues sibi subditos alienare quia hoc
lõge grauius esset, quàm bona adimere, ut do-
cuimus, & bonorum ademptio iusto pretio,
aut recompensatione potest mederi, & repara-
ri subiectionis autem detrimentum est inasti-
mabile, argum. l. filiusfamil. §. secundum uul-
garem, ff. de lega primo. l. seruitutem, ff. de re-
gulis iuris Gloss. l. in seruorum, ff. de pœnis l. j.
§. quæ onerandæ, ff. quarum rerum actio. non
detur l. prima, & secunda, ff. de homi. libe. exhi-
iunctis traditis per Barto. in l. stipulationes nõ
diuiduntur, j. & ij. columna. ff. de uerborum
obligation. Ergo princeps uasallos saltem per
petuò, idè alienare etiã ob causam publicam
non poterit, quia id damnum est irreparabi-
le, & bonum publi. oĩum conciuium dāno ia-
ctura, & labore, uel periculo non quorundam
tantum parandum est, l. secundum naturam,
ff. de regulis iuris. uide supra cap. v. numer. 12.
& nume. 5. & 6. & nu. 13. & cap. ix. nu. 22. & ca-
xvij. ad tempus autem non perpetuo, an pos-
sint alienari dixi in dd. locis.

C A P. LXV.

- 1 Titulus præſumitur post longum tempus.
- 2 Temporis diuturnitatis quadruplex effectus.
- 3 Tempus immemorabile inducit iuris substantiam.
- 4 Tempus quando extinguat ius.
- 5 Intellectus l. cum de in rem, ff. de usur.
- 6 Intellectus l. si quis diuturno, ff. si ser. uendi.
- 7 Seruitutis ad præſcriptionem non est necessaria ti-
tuli allegatio contra communem opinio. conclusio-
nes quatuor.
- 8 Titulus allegatus ex diutina possessione præſumitur
etiam si agatur de præſcribendo dominio cõtra
cõem opin. Idem & si agatur de præſcribendo
usufructu contra communem opinionem.
- 9 Intelle. l. nullo cum si. C. de rei uen. & nu. 11.
- 10 Pos. sola radix & fundamentũ præſc. noua opin.
- 12 Scientia quantum distet ab ignorãtia quoad præſcrip.
- 13 Pos. quando dicatur uiolenta, clandestina, precaria.
- 14 Possessio uitiiosa perdurat.

allegaret legitimum titulum succumberet; Idē
 si eum allegaret allegatumq; ex diuturna illa
 quasi possessione probaret præsumptiuē si ta-
 men aduersarius probasset contrarium, istæ
 sunt communes opiniones quas tenent Barto.
 Florianus & Pau. Castren. in l. seruitutes, ma-
 gna post Glos. mag. ibi prope finem . ff. de ser-
 uit. Glo. & ibi Bart. col. iij. in d. l. cum de in rē,
 & est communis opinio legistarum & canoni-
 starum secundum Paulum Castrensem in d. l.
 seruitutes, col. fi. sequitur & ait esse communē
 opinionem Francisc. Balb. de præscriptio. in j.
 par. iij. part. princip. q. x. nume. 7. Barto. in l. qui
 in aliena, §. j. & ibi Alex. col. fi. ff. de acq. hæred.
 Alberi. in l. ij. C. de serui. Ange. in §. æque, col. v.
 instit. de actio. Alex. in l. si certis annis, colum.
 penul. C. de pact. affirmans hanc esse commu-
 nem opinionem & ita in practica seruari Cæ-
 polla de serui. vrba. præd. cap. xix. incip. octauo
 principaliter Felin. in cap. de quarta, col. xij.
 de præscrip. vbi plures allegans hanc partem af-
 firmat esse communem, & alij non pauci rela-
 ti per Andream Tiraquellum de præscriptio.
 §. j. Glo. iij. verfi. xxxviij. ibi, sed & multi hoc
 intelligunt procedere ubi agitur de modico
 præiudicio.

Quid dicendum? & sanè allegatio tituli de
 qua in d. l. cum de in rem, non est trahenda ad
 terminos dict. leg. si quis diuturno, cum illuc
 agatur de graui præiudicio, hic de modico,
 illuc esset sola quasi possessio eademque im-
 proprijsima, hic sit possessio uel quasi ali-
 quantulum prior, illuc esset illa quasi pos-
 sessio discontinua, hic continua, sicque me-
 rito in dict. l. si quis diuturno, de tituli allega-
 tione uerbum nullum, uerius ergo est eā gene-
 raliter intelligi debere prout generaliter loqui-
 tur, q. ex solo cursu temporis diuturni cū scien-
 tia & patientia illius, inducitur tacita qdā cōces-
 sio illius seruitutis, quia agitur de modico præi-
 udicio, simile in d. l. si ego, §. j. ibi, per traditionē
 aut patientiam fortē, ff. de pub. in rē act. ubi in
 huiusmodi seruitutibus ea scientia & patien-
 tia tantum operatur quantum expressa con-
 cessio & traditio, facit §. per traditionē, insti.
 de rerum diui. facit §. fin. inst. de iniur. ubi etiā
 breuius tēpus sufficit: facit l. alienationis uer-
 bum, ibi, nix est enim ut non uideatur aliena-
 re, & c. ff. de uerb. signi. faciunt omnia quinqu-
 ginta ferē argumenta iurium, rationum & au-
 toritarum de quibus in præcedēte capite, quæ
 omnia si rectē enumeres, inuenies fortē hanc
 nostram partem receptiorem esse, quæ dubio
 procul uerior est, tene ergo hæc contra hanc
 communem opinionem cum illa quam rece-
 ptiorem puto: primum quòd in terminis d. l. si

quis diuturno, ad præscribendam seruitutē suf-
 ficit diuturna quasi possessio cum scientia &
 patientia domini sine ullo tituli interuentu.
 Deinde quòd talis tituli allegatio necessaria
 non est. Tertio quòd etiam si ab aduersario ti-
 tulum nunquam interfuisse probatum esset,
 adhuc præscribens obtineret, postremò quòd
 etiam si is confessus esset se nullum titulum
 alium habuisse præter domini tolerantiam
 adhuc obtineret.

Colligitur ¶ minimè ueram esse eam cōmu-
 nem opinionem quam tenent Bart. & cointra
 niter Docto. in d. l. cum de in rem, col. iij. Bar.
 & Doct. in l. j. §. fi. col. pen. ff. de aqua pluui. ar-
 cen. Idem Barto. in q. sua incip. mulier habens
 amplum patrimonium Bar. & Docto. in d. l. ser-
 uitates Francisc. Balb. vbi supra q. x. numer. 7.
 uerfic. aut uerò & tertio casu, dum contendit
 quòd in his quæ sunt magni præiudicij quale
 est cum agitur de præsumendo titulo transla-
 tiuo pleni domini, tunc ex diuturna possessio-
 ne etiam cum domini scientia & patientia nō
 præsumitur titulus allegatus, & ita intelligunt
 l. nullo, C. de rei uendication. l. Celsus, ff. de usu
 capion. cum similib. & ad d. l. cum de in rem, e
 spondent quòd procedit quando interfuerunt
 non solum patientiam illius contra quem præ-
 scribitur, sed etiā ipsius plures actus positui.

Vnde subinferunt, quòd etiam si ageretur
 non de præscribendo plenario dominio, sed de
 præscribendo usufructu (qui pars domini esse
 intelligitur, l. iij. ff. de usufruct. l. qui vsum-
 fructum, ubi plenè per Bar. & Ia. ff. de uerbo.
 obligation.) adhuc ex diuturna possessione cū
 patientia etiam domini non præsumeret titu-
 lus allegatus quasi, & hoc casu uideat agi de ma-
 gno præiudicio, nec interuenerint actus posi-
 tui eius contra quem præscribitur, ut inter-
 fuerunt in terminis dict. l. cum de in rem.

Ita tenent Paulus Castrensis in dict. l. serui.
 colum. fina. & Franciscus Balbus ubi supra nu-
 mero. 7. versicul. ex quo infertur, & Bartol. in
 d. l. seruitutes, circa medium, & Idem Barto.
 in d. l. j. §. fina. ff. de aqua pluui. arcen. & in d.
 quæstion. in ca. j. mulier habens, colum. fina. &
 Cæpolla & Paul. Castren. vbi supra, & Paulus
 Castren. in dict. l. si filius familias, vbi hanc di-
 cit communem opinionem de petitio. hæred. &
 alij non pauci relati per Balb. ubi supra.

Quid dicendum? ego sanè nō abnego, nec
 ignoro quin sit egregia differentia inter no-
 strum casum & d. l. cum de in rem, in qua in-
 terfuerunt plures actus positui illius cōtra quē
 præscribitur, qui non interfuerunt, sed tantum
 etiam scientia, & patientia in speciebus no-
 stris. adhuc tamen pro parte nostra sunt lon-
 gè

8
 Titu. alle-
 gatus ex
 diuturna
 possessio-
 ne præsu-
 mitur et
 si agatur
 de præsc.
 dominio
 contra cō-
 mu. opin.
 Idem & si
 agatur de
 præscribē-
 do usufru-
 ctu cōtra
 eōem opi.
 9
 Intelle. l.
 nullo. C.
 de re iu.

plures & urgentiores rationes quas plures quam quinquaginta in capitibus superioribus retulimus, quæ dilucidè ostendunt hanc partem veriorē esse, ut & si agatur de præsumendo titulo translatiuo vsu fructus vel etiā pleni domini; is allegatus præsumat ex diutina possessione cum scientia, & patientia domini, & fortè est ista receptior opinio, vt ex dictis supra cap. præce. apparebat.

10 Deniq; veritas est, qd omnium præscriptionum fundamentum & radix consistit in causa possidendi tollerabili vel iusta vt in l. si. ff. pro suo. Ergo si habeo possidendi iustam causam vel tolerabilem præscribere possum, nec alius titulus exigitur etiā regulariter, vt d. l. fina. cum mille similibus quas allegabimus, infra cap. lxxvij. numer. 10. cum seq. id quod procedit in tribus speciebus, primum quādo agitur de præscribendo dominio. Deinde quando agitur de præscribenda seruitute, postremò quando agitur de præscribendis actionibus, de primo probatur lege & ratione, nam si fundum tuum possidere cœpi te sciente & patiente, illumq; arare, colere & fructus inde percipere, perceptosq; ad meam utilitatem conuere cœpi, in hocq; perseueraui per longum tēpus, magis est vt tempore lege definito illum præscribam & acquirā, licet nullus titulus ad transferendum dominium idoneus interueniat, ita probat l. alienationis, ff. de verb. signif. ibi, vix est enim ut non uideatur alienare, ubi planè probatur eum qui patitur rem suam tēpore per legem definito possideri ab alio per hoc eam rem concedere, & alienare ei uideri. Ad idem nam ut naturaliter ius suum per traditionem trāsferret per traditionem, ibi nihil iam naturali æquitati, insti. de rerum diui. ita & per patientiam quæ naturali & corporali traditioni exequatur ut in l. si ego. §. j. ibi, per traditionem, aut per patientiam fortè, ff. de publi. in rem acti. Nec dubiū est, quin si sum in corporali rei tuæ detētionē accedēte cōcessione tua eius rei dominium absque alia traditione statim acquiram l. qua ratione. §. interdum. ff. de acquir. rerum domi. §. interdum, inst. de rerum diui. ergo si tuum fundum te non ignorāte vel mox sciente ingressus eum & colere & fructus inde colligere neq; meam utilitatem conuere & cœpi, & per longum tempus perseueraui, post tale longum tempus lex interpretatur huic naturali rei detētionē, concessionem tuam accessisse, sicq; dominium me acquisisse, & cum hæc ratio sit expressa in d. l. alienationis, dubium non est, quin ratio ipsa sit uere lex, & decisio habeatur loco exempli quod non arctat regulam (sicq; nostra propositio ge-

neralis erit, vt est illa ratio) ita tenet Gloss. in auth. de hæredi. ab intest. §. fina. in uerb. ordine Gloss. in cle. j. de electione, in uerbo eligatur, Bald. in l. maximum uicium, per text. ibi. C. de lib. præ. Idem Bald. in l. fina. per text. ibi. ff. de hæred. inst. Alex. nume. 5. Pet. Philipp. Corn. nu. 15. Iaf. num. 6. Curt. iun. nume. 9. per text. ibi. C. de impub. in l. humanitatis, idem Philip. Dec. Curt. iun. & Francisc. Purpur. nume. 23. in l. fina. per text. ibi. C. de pact. Idem Bald. in l. his solis, per text. ibi. C. de reuoca. don. Paul. Castren. & Iaf. in l. quanuis. C. de fideicom. And. Tiraq. de causa cessan. par. j. nume. 135. Georg. Nat. in c. quanuis pactum, nume. 32. de pact. lib. vj. Iaso. in l. de quibus, num. 14. ff. de legib.

Ad idem est text. si generaliter accipiat, nec restringatur ad ea quæ sunt leuioris præiudicij in d. l. si quis diuturno, in princip. ff. si ser. vend. Ad idem quoq; uidetur esse text. nō tam in specie quā in simili in d. l. cum de in rem, Ad idem in simili præsertim in sua ratione in d. §. si. inst. de iniuri. & deniq; omnia iura & rationes quas retulimus in præcedentibus capitibus quas non expedire repetere, præsertim cū ut plenè disseruimus d. cap. lxxvij. nume. 10. ad præscriptionem non tam titulus quā sola iusta causa possidendi exigatur, uel etiā tolerabilis sufficiat d. l. fin. ff. pro suo, & ut qui rem mobilem alienam contractat si putauit dominum permissurum definit furtum committere, ut notant Gloss. & communiter Doct. insti. de oblig. quæ ex mal. §. j. quasi licet regulariter dominus uetare & nolle præsumatur Luetare. ff. de furt. tamen interdum, secus sit ratione fortè cognationis, amicitia, uicinitatis, necessitatis, aut similia, ita & in specie nostra potuerunt concurrere causæ iustæ uel saltem tolerabiles, quibus motus rem alienam propria autoritate possidere cœpissim, dum id dominum permissurum existimassim. Et euentus sequens (hoc est scientia & patientia domini diuturna) non potest non uideri hanc causam iustificare per dd. ll. & deniq; hæc pars probatur & iustificatur per mille leges & rationes de quibus in superioribus capit. quas non expedire repetere, ita olim tenebam, sed ad hanc opinionem ut infra dicemus adijcienda est necessaria declaratio & temperamentum.

In secundo casu cum agitur de præscribenda seruitute, est res expeditior, quæ palam probatur in d. l. si quis diuturno, in princ. cum ijs, quæ dicta sunt per totum præcedens & præsens caput. Idemq; in præscriptione ususfructus, nam si id admittimus cum agitur de plenario dominio præscribendo, ergo multò magis cum agitur de præscriptione ususfructus

qui est pars domini) l. iij. ff. de usufruc. elegans
 tex. in l. qui usufructum ubi Bar. & Iaso. ff. de
 verb. oblig. que intelligenda sunt sciente & pa-
 tiente domino.

Tertio casu quando agitur de præscribendis
 actionibus siue illæ personales sint, siue reales.
 siue mixtæ, (iuxta. §. omnium, & ibi plenè per
 Angelum Aretinum, Iaso. Ludo. Gomez. & Be-
 nuncasium in prin. inst. de actio.) tunc si militer
 eadem ratione nullus titulus requiritur, sed
 tantum iusta causa aut tolerabilis que sufficiat
 ad remouendam malæ fidei suspensionem. & ita
 procedit l. sicur l. omnes l. cum notissimi, C. de
 præscrip. xxx. annorum, & in prin. inst. de per-
 pe. & tēp. actio. ergo si tibi huius rei non igna-
 ro centum, actione perpetua debebam, & per
 annos. xxx. superfedisti ea petere, par est ut præ-
 scripsi uidear, cum vix sit ut concedere aut
 mihi remittere non uidearis, sicq; militat rati-
 o d. l. alienationis, ibi, vix est enim & c. quæ rati-
 o cum sit generalis & in ea lege expressa, lex
 generalis vere est, sicq; comprehendit nostrum
 casum, eumq; definit nõ secus quàm illum qui
 ibi erat expressus, Ad idem d. l. si quis diutur-
 no, in prin. in ratione sui. & d. l. si ego. §. j. simi-
 liter, in ratione sui, & d. §. fin. inst. de iniur. simi-
 liter in ratione sui d. l. si filius familias, C. de pe-
 ti. hære. l. qui in aliena, in prin. versic. sed si non
 adierit, ff. de acquir. hære. l. qui in prouincia. §.
 j. ff. de ritu nup. c. illud de præsumpt. l. Procula,
 ff. de proba. cum similibus.

Confirmantur omnia superiora, quia id di-
 cimus scire quod uehementer opinamur l. cū
 quidem. §. quod dicitur j. & ij. cum utrobique
 not. ff. de acq. hære. dum modo adsit iusta causa
 vel occasio opinandi, ut ibi, nec dubiū est, quin
 iustam causam vel occasionem id opinandi ha-
 beat, qui per longum tempus rem possedit ut
 suā sciente & patiente domino, ut diximus su-
 præ cap. superiore circa principium.

11 Quæ omnia moderanda sunt ut procedant
 data scientia & patientia domini, nam si igna-
 rus esse non posset uideri animum iuris sui
 negligendi aut alteri concedēdi habuisse l. ma-
 ter de cedens. ff. de inoffic. testam. † & consequē-
 ter possessor nisi aliunde haberet iustam cau-
 sam possidendi nunquàm eam rem uideretur
 iuste possidisse aut præscripsisse, unde siue rem
 tuam in scio te possiderem scienter, eam præ-
 scribere nunquàm possem si confiteret ipse, vel
 constaret me aliunde titulum vel iustam pos-
 sidendi causam non habuisse, idem si titulum
 haberem si tamen eum non allegaui, ita intel-
 ligo his tribus casibus procedere l. nullo, C. de
 rei uend. l. Celsus, ff. de usucap. l. fina. ff. pro sūo
 l. non solum, ff. de usucap. §. quod uulgo, & l. q

vulgo. ff. pro empt. l. vnica. C. de usucap. transf. l.
 diutina, C. de long. temp. præf. & in prin. inst. de
 usucap. quod si titulum me habuisse ab aliquo
 tertio allegassem, an is ex diutina possessione
 præsumatur, & hoc casu quo dominus ignora-
 uit rem ius ue suum ab alio possideri magis est
 non præsumi nisi probetur ut dd. ll. quanuis si
 ipse sciret rem ius ue suum possideri tunc præ-
 scriptio procederet non tam ex vi tituli alium
 de habitu (etiam si allegatus esset) quàm ex vi
 ipsius possessionis eo ipso iustificatæ & legiti-
 matæ quod dominus sciebat & patiebat, sicq;
 concedere uidebatur, ut sic sciente & patiente
 domino ad iustificandam possessionem non sit
 necessaria ullus titulus vel causa possidendi a-
 liunde profecta, cum ex sola sua scientia & pa-
 tientia & tacita concessione satis ac satis iusti-
 ficetur, sed tunc demum iusta causa uel titu-
 lus tolerabilis possidendi desideretur cum ipse
 dominus huius rei ignarus est. Id quod etiam
 in præscriptione seruitutum respōdendum est
 ut d. l. si quis diuturno, d. l. si ego. §. j. etiam si
 loquamur in usufructu per easdem leges & ra-
 tiones. Idemq; & in actionibus, nam si sciebā
 me tibi ignaro centum debere (ex contractu
 fortè inito cum seruo, aut filio, aut procurato-
 re tuo, aut ex causa hæreditaria, quia defun-
 cto cui successisti debebam) tunc improprijssi-
 ma hæc possessio qua debitor ipsum debitum
 possidere dicitur iuxta Gloss. l. regulariter, ff.
 de pet. hære. nec iustificabitur quasi ex tacita
 concessione tua cum id ignores, nec quasi ex ti-
 tulo uel causa aliunde habito, cum aliunde ha-
 bitus non sit, uel habitum esse non probetur,
 ergo ex diuturna possessione præscriptio non
 contingit contra rem suam possideri ignoran-
 tem, quod uariè intelligitur, primum quando
 re uera non interfuit titulus aut causa iusta
 uel tolerabilis possidendi. Deinde quando &
 si fortè interfuit tamen non allegatur. Tertio
 etiam si & interfuerit & allegetur si non fuerit
 probatus, & ita procedunt si generaliter intelli-
 gantur tex. in l. nullo. C. de rei uendi. & in l. Cel-
 sus, & in l. non solum. §. quod uulgo, ff. de usuc.
 & in l. quod uulgo. ff. pro emp. & in l. fin. ff. pro
 suo, & in prin. inst. de usucap. & in l. uni. de usu-
 cap. transf. cum aliis quæ congesimus in capit.
 lxxvij. nume. 10. Sicq; in quibus casibus contra
 absentem & ignorantem currit præscriptio in
 illis necesse est ut titulus & interueniat & alle-
 getur & probetur. Sed quando currit contra
 præsentem & scientem tunc nec tituli interue-
 tus nec probatio nec etiam allegatio requiritur
 quia sola scientia & patientia domini uim ha-
 bet concessione & alienationis post lapsum tē-
 poris lege definiti ut dictū est, quod uariè in-
 telli-

telligitur primum cum agitur de plenario dominio præscribendo, deinde cum agitur de præscribendo usufructu, tertio cum agitur de præscribenda alia quavis seruitute, postremo cum agitur de actionibus præscribendis, ut similiter dictum est, quinto etiam si agatur de obligatione aliqua in futurum acquirenda ut in terminis d.l. cum de in rem, sicque non solum si agatur de præscribenda liberatione aduersus obligationem, sed etiam si agatur de præscribenda uel acquirenda obligatione contra libertatem.

13. *Pos. quau do dicat uolenta cladelli - na preca ria.* Contra hoc tamen fortiter facit quod & si rei tuæ te sciente & patiente possessionem ingressus sim, eamque tenere incipiam, non ideo tu protinus desinis possidere, nec ego possum inchoare prescriptionem, nam aut vi eam cepi & uitiosa possessio est, sicque cessat prescriptio d.l. si quis diuturno, aut clam (hoc est te ignaro ab initio) & similiter uitiosa est, eritque semper, quia tale uitium initio contractum perdurat. Cum hæres, ff. de diuer. & temp. præl. l. uitia. C. de acq. poss. aut, nec vi nec clam, sed te sciente uidente & tolerante, & tunc aut constat me eo nomine eam possessionem occupasse, quasi ad libitum tuum eam dimissurus, & tunc precaria uideretur cessaretque; præsc. d.l. si quis diuturno, & per totum, ff. de precario. Aut & secundo eo nomine eam occupauit & testarer me tibi eam non restitutum, & tunc si te esse dominum agnoscebam uim faciebam, uitiosa possessio esset cessaret prescriptio & si alterius tertij esse dicebam similiter uitiosa possessio esset. l. quærebatur, l. si. C. unde vi. & si nullius esse dicebam, sed pro derelicto habitam uel nullus unquam fuisse, sicque occupatis esse debere, similiter cessaret prescriptio, quia statim eius dominium nactus essem, per totum titulum ff. pro derelicto l. j. ij. & iij. & iij. ff. de acq. rerum domi. Aut & tertio cum occupo eam possessionem nec declaro me tibi uolenti eam dimissurum, nec declaro contrarium, & tunc non uideo acquirere possessionem, nec tu autem possidendi deponere uideris, ergo cum tu possideas, & ego non, non potero inchoare prescriptionem, sed quia post longum tempus, eam possessionem neglexisse aut pro derelicto habuisse uideris ut est communis opinio ut diximus. Ideo euenit ut tunc eam acquiram non quasi prescriptam, sed quasi pro derelicto habitam, sicque etiam tunc cessat prescriptio, nisi dixeris & simul atque ea possessio & abs te deserta & mihi quæ sita uideatur ex tunc in posterum legitimus possessor uidebor, sicque sine alio ullo titulo uisucapere potero proprietatem, ita tamen ut prescriptio proprietatis à tempore possessionis iam quasi deserta acquisitaque; inchoari uideatur, & non antea
15. *Pos. nipo si perdu rat.* ut sic quasi duas acquisitiones sint non simul,

sed successive & gradatim contingentes prima possessionis, quæ ex certo temporis lapsu contigit uideatur, postquam acquisitam incipit aut inchoatur prescriptio, quæ omnia probatur in l. iij. ff. de usuc. & in l. si id quod ff. pro de relict. ubi mulier rem à non domino (quæ tamen dominum esse putabat) pro derelicto habitam cepit eamque; postea marito donauit, quæ is maritus potuit prescribere, & prescriptæ, & tamen in effectu non habebat titulum: quia quod attinet ad prescriptiones titulus improbatas pro nullo est, l. ij. §. si à pupillo ff. pro empto. C. eod. l. si. §. si autem, C. com. deleg. quinimo uix est ut maritus ille haberet bonam fidem quia aut eam rem uxoris esse credebatur, & tunc sciebat sibi donari non potuisse per totum titulum. ff. & C. & in decret. de dona. inter uirum. Aut credebatur esse alterius & longe minus cap. si. de prescrip. ergo nullo casu domini cogitatione possidebat, sed adhuc dicitur habere bonam fidem eo ipso, quod possidebat uel se possidere falso credebatur domini uoluntate, & hanc rationem reddit tex. d. l. si id quod ibi, quasi uolente & concedente domina etiam si eam possessionem reuocabilem, & quasi quodammodo precariam esse is maritus putabat, quia credebatur aut credere debebat liberam uxori esse quod sibi libitum esset eam possessionem reuocare, & cum illa ratio, quasi uolente, & concedente domina, sit in illa lege expressa pro lege uere, & non interpretatiue debetur, cumque sit generalis comprehensio dicit omnes omnino casus in quibus ipsa militare reperit.

Ex quibus multa non minus utilia quam noua colliguntur, quid enim si postquam tuam esse putabam possessionem occupauit sine ullo uitio, sed te sciente, & patiente uidente (ut in exemplis de quibus supra) eam retinui per tempus quo lex disponit possessionem pro derelicto habitam, aut desertam uideri. Aut quid & secundo si rem à te condideri. Aut quid & post finitam conductionem expressam dixi tibi me in posterum eam conductam non habere, & nihilominus me in eius possessione permanere sinuisti per tempus quo lex uult possessionem desertam uideri. Aut quid & tertio si rem mihi ad certum tempus commodasti quo finito expressim dixi tibi commodatum nomine eam me amplius nolo habere, & nihilominus per tempus à lege definitum ad possessionem desertionem tolerasti me in eius possessione permanere. Aut quid & quarto si ad tempus indefinitum eam rem mihi concesseras precario, & postea expressim dixi tibi me eam possessionem ut precariam amplius nolo habere, & nihilominus tolerasti me in eius possessione permanere per tempus ad possessionem

Pos. quau do dicat uolenta cladelli - na preca ria.

Pos. nipo si perdu rat.

Pos. quau do dicat uolenta cladelli - na preca ria.

tacitam desertionem à lege definitum (vt e-
 nim precarium differat à commodato docet
 Barto. in l. ij. in prin. ff. si cer. per.) Aut quid &
 quinto si custodiz, & depositi causa eam dede-
 ras, & postea tibi expressim dixi me in poste-
 rum eam rem vt depositam nolle tenere, & tu
 tolerasti eam me possidere per tempus à lege
 definitum ad præsumendam tacitam possessio-
 nis desertionem. Aut quid & sexto si in ea re
 ad tempus habebam vsufructum, quo fini-
 to expressim dixi tibi eam me vsufructus no-
 mine amplius nolle habere, & nihilominus to-
 lerasti eam me possidere per tempus lege defi-
 nitum, ad præsumendam tacitam possessionis
 desertionem. Aut quid & septimo si cum vsus
 causa eam prius tenerem idem contigit. Aut
 quid & octavo si cum eam nomine superficiæ
 ad tempus tenerem idem contigit. Aut quid
 & nono si cum census annui præst. adi. causa eam
 tenerem redempto illo censu, eam non redij, &
 ille tolerauit me eam retinere. Aut quid & de-
 cimo si pignoris, aut hypothecæ nomine eam
 tenebam, & debito soluto idem contigit. In
 omnibus enim his speciebus, & similibus con-
 stat me permanere, in illius rei possessione sine
 vno titulo habili ad trāsferendum dominium,
 sed tamē in omnibus his speciebus constat me
 habere possessionem vitio carētem, uel saltem
 rei decentationem corporalem vitio carētem,
 & consequenter posse me præscribere eam, q̄
 quasi uolente, & concedente domino (hoc est
 eo quem dominum esse putabam) sum in ea
 possessione, uel decentatione, id quod sufficere
 ad præscribendum ostendimus per dict. l. si
 id quod, cum similib. supra allegatis, quod ta-
 men contingit non vno ictu, sed per medium
 alterius requisitionis, nam per tempus lege de-
 finitum ad præsumendam tacitam possessionis
 desertionem eam possessionem quasi à priore
 possessore abscedentem ad meq; tranſuolantē
 nactus videor, & ex tunc videor iustus possessor
 ad inchoandam proprietatis præscriptionem.
 † Nec vos decipiat d. l. si id quod. ff. pro de-
 relicti. vbi maritus ille simul ac sibi ab uxore
 res tradita fuit; statim inchoauit proprietatis
 præscriptionem, nam illud ideo ibi con-
 tingit, quia statim constabat ipsam uxorem uo-
 luisse definire possidere possessionemq; in
 maritum transferre ut ibi & l. prima. §. si vir. ff.
 de acquiren. possession. Cæterum in decem spe-
 ciebus supra relatis non constabat, nec præsu-
 mebatur quod prior possessor idemq; domi-
 nus uerus, uel putatiuus, uellet statim define-
 re possidere eamq; possessionem in me trans-
 ferre, sed is animus possessionis deserendæ
 demum post tempus lege definitum præsumi

tur. In omnibus ergo his decem speciebus,
 & similibus constat sine ullo titulo habili ad
 transferendum dominium contingere præscri-
 ptionem quanuis contrarium totus mundus
 existimauerit. Deinde constat sine ea bona fi-
 de, quod possessor domini cogitatione possi-
 deat contingere præscriptionem, quinimo e-
 tiam si persuasum habeat alium esse rei illius
 dominum, quanuis totus mundus hucusque
 contrarium existimauerit, quæ omnia nullus
 unq̄ sic fortè percepit, aut proximè accessit.

His omnibus minimè aduersatur † l. neque
 fructuarium, C. de vsufruc. vbi fructuarium cō-
 tra dominum quandiu possidet tanquam fru-
 ctuarium præscribere non potest, sed postquam
 ex alia causa possidere cœpit bene præscribe-
 re incipit vt ibi expressum est, sicq; primum re-
 sponsum illius textus non obest nobis, quia
 primum inchoari præscriptionem post finitā
 primam causam, quæ alterum in dominum re-
 cognoscebat, secundum autem responsum no-
 stras sententias egregie probat quatenus post
 finitam primam possidendi causam significat
 eum posse præscribere.

Hactenus † quādo ea res aliena erat hoc est
 non prioris possessoris à quo ego causam ha-
 bui, sed alterius contra quem præscripsi, nam
 in his terminis loquitur d. l. si id quod. & locu-
 ti nos sumus. quid autem si ea res ipsiusmet
 primi possessoris erat à quo ego causam pos-
 sidendi præsumptam habui an postquam na-
 ctus sum possessionem per tempus lege defini-
 tum ad præsumendam eius tacitam desertio-
 nem, an (inquā) ex tunc possim proprietatis
 præscriptionem inchoare contra ipsummet.
 mouet quæstionem quod ad præscribendum
 requiritur iusta possidendi causa, quæ hic
 non videtur adesse, cum quasi precario in de-
 cem speciebus, supra memoratis ab ipso met
 contra quem præscribere paro uidear posside-
 re, ut supra diximus, adhuc tamē magis est ut
 præscriptio possit contingere præcedente ta-
 men possessionis mutatione, nam si ille per tē-
 pus lege definitum ad præsumendam tacitam
 possessionis desertionem me possidere eam rem
 tolerauerit, perq; hoc possessio ab eo abscesserit,
 & ad me tranſuolauerit, iam non precario
 (ut antea) sed meo iure possidere videor, sicq;
 nil impedimento est quin proprietatis præscri-
 ptionem possim inchoare, quinimo contra ip-
 summet longe iustius, quā contra alterum
 tertium currit præscriptio, cum absentis igno-
 rantia esset indulgendum (argumen. eorum,
 quæ tradunt Bartol. & alij in l. fina. C. de longi
 tempor. præscrip. dum contendunt succurri re-
 stitutionsi ei cuius ignorantis res præscripra

18
 l. tel. l. ne
 que fru-
 ctuarium
 C. de usu
 fruct.

19
 Præsc. sine
 ti. & cum
 scientia
 rei alienæ
 currit in
 decem ca-
 sibus. hic re-
 latis no-
 uis decla.

LIBRI SECVNDI

est de cuius veritate alibi agemus) quæ ratio cessat in sciente & patiente arg. l. cuius per errorem. ff. de reg. iur. d. l. alienationis verbum. ff. de verb. sig. ibi, vix est enim & d. l. si quis diurno, in prin. & d. s. fi. insti. de in iur. d. l. si ego. §. j. ff. de pub. in rem act. & d. l. si id quod. ff. pro dereli. ibi, quasi volente & concedente, & mea possessio quæ prius illegitima erat (hoc est detentatio tatum erat) ipso temporis tractu fuit legitima vel (vt rectius loquar) transformata & de nuda detentatione in veram possessionem transformata. quod nota quia nullus unquam fortè ita cogitavit.

CAP. LXVI.

Divisio ex diutina separatim possessione presumitur etiam si partes essent inæquales vel ageretur de magno præiudicio, cum multis contra multos.

- 1 Intellectus. l. filiusfamilias. C. de petito. heredita.
- 2 Intellectus. l. qui in aliena. ff. de acqui. heredi.
- 3 Intellectus. l. si quis diuturno. ff. si cer. uendi.
- 4 Tempus longum facit præsumi aditionem hereditatis licet agatur de magno præiudicio contra multos & præsumi filij consensus licet agatur de magno præiudicio, & alia tres conclusiones contra Docto.
- 5 L. si mater. C. de inoffic. testamento.

Divisio ex diutina separatim possessione presumitur etiam si partes essent inæquales vel ageretur de magno præiudicio cum multis contra multos.

Colligitur veram esse opinionem Glo. quæ communiter appro. in l. pen. C. comu. diui. quæ ait quod si fratres hereditatem patris sui diu separatim possederunt præsumitur inter eos facta diuisio. & eam communiter app. s. p. de Franciscus Balbus de præscript. in. j. par. iij. par. prin. q. x. nu. 39. & Andreas Tiraquell. de præsc. §. j. glo. iij. ver. xiiij. & rursus ver. xxxix. in l. quod latius supra repetimus quia multi tenent contrariu. Sed glossæ opinione retenta, ea limitatur comuniter, vt procedat eo casu quo inter eos fratres si ab intest. successerunt partes possessæ diu essent equales, vel si ex testamento possedissent, essent partes possessæ comensurate portionibus hereditarijs ita tenent Bald. & Paul. Castren. in d. l. pen. Franc. Balbus vbi supra nu. 44. post Alex. quem allegat consil. xxv. attetis col. iij. lib. v. Felin. in c. sicut, col. xiiij. de re iudi. qui alios allegat huius sententiæ fautores. quæ limitationem ait esse veram & communem Balb. ubi supra nu. 45. eamq; sequitur Andreas Tiraquell. ubi supra ver. xiiij. in fi. & rursus ver. xxxix. Alex. rament consil. xcij. viso & discussio lib. ij. tenet illam Gloss. generaliter

procedere neq; hæc limitationem veram esse, idem vult Salicetus in d. l. pe. & Anto. Butrius in c. peruenit, de censibus & Areti. in §. fi. insti. de soci. sed hæc limitatio vera non est, quia nititur in alia limitatione nempe quod ea Glo. procedat quado agitur de modico præiudicio non sic si ageretur de magno, id quod verum non esse continuo edocebimur & supra attigimus.

Dicta Gloss. ij. limitatur vt procedat solum quando ageretur de leui præiudicio non sic si de magno ageretur, tunc enim ex diuturnitate temporis etiam scientia & patientia concurrente non induceretur consensus, ita tenent Bar.

in l. cum de in rem verso, col. iij. ff. de v. furis. generaliter intelligens ex diuturna scientia & patientia in his quæ grauis sunt præiudicij minime induci concessione, sequuntur ita intelligentes tex. in l. nullo. C. de rei vend. cum simi. Raphael Fulgosius in l. j. col. pen. & l. af. col. v. C. qui admitti, Idem Bart. in q. sua incip. mulier habens amplum patrimoniu, Idem Bar. in l. j. col. pe. ff. de aqua pluui. arc. Paulus Castren. in l. si filiusfamilias, C. de peti. heredi. Alex. in l. qui in aliena, in prin. ff. de acqui. heredi. Idem Alex. in l. sciendum, col. iij. ff. de verb. obliga. Panor. in c. fi. col. iij. de causa possessio. & propri. Alex. consil. xx. viso processu, col. fi. lib. iij. & consil. v. viso & diligenter, col. pen. eod. lib. Andreas Tiraquell. de præscri. §. j. Glo. iij. ver. xxxix. Bar. Soci. consil. ccliiij. col. ij. lib. ij. Philippus Decius consil. cccxlviij. Idem Decius in c. j. col. vj. de fi. de instru. Franci. Balbus de præscript. in. j. par. iij. partis prin. q. x. nu. 7. ver. fi, ex quo inferitur, & iterum num. 44. ver. si nunc limita. & hi omnes ferè intelligunt similiter quod d. l. si filiusfamilias. C. de peti. heredi. procedit quia de modico præiudicio agebatur locum minime habitura si magno de præiudicio ageretur. & Idemq; ferè oes intelligunt eodem modo tex. in d. l. qui in aliena, ver. fi. sed si non adierit. vt ibi ageretur de modico præiudicio eumq; textum locum minime habiturum si magno uel mediocri de præiudicio ageretur. & in eundem sensum acciperent ijdem omnes tex. in d. l. si quis diuturno, in princ. ff. si seruitus vendi. vt & ibi modico de præiudicio ageretur. illo textu locum non habituro si magno de præiudicio aut forte de mediocri ageretur. & vnde fit consequens ex mente ipsorum. quod si in terminis dictæ l. si filiusfamilias ea hereditas multis possessionibus implicita, tunc ex diuturna illa possessione non præsumeretur patris consensus, & quod in terminis. d. l. qui in aliena, si onerosa multo esset illa hereditas ex diuturna patris possessione non præsumeretur filij consensus in ea ad eundem & quod in terminis. d. l. si quis diuturno, seruitus illa

Intell. l. filiusfamilias. C. de pet. heredi.
Intell. l. si in aliena. ff. de acqui. heredi.
Intell. l. si quis diuturno. ff. de ser. vendi.
Tempus longum facit presumi aditionem hereditatis licet agatur de magno præiudicio contra multos & presumi filij consensus licet agatur de magno præiudicio & alia tres conclusiones contra Docto.

tus illa prädialis esset nimis noxia prädio seru-
 uenti, ex illa diuturna scientia, & patientia
 non præsumeretur consensus domini prädij
 seruientis, nec seruitus illa præscripta videre-
 tur. Quarto inde consequens quodq; fieret ut
 si esset magna inæqualitas inter portiones quas
 fratres diu separatimq; ex hëreditate patris in-
 testati possiderunt non præsumeretur diuisio.
 Idemq; si testator pater familias decessisset, &
 magna esset inæqualitas, habita ratione por-
 tionum testamento relictarum. Quinto con-
 sequens fieret ut si quis diu rei meæ vsum fru-
 ctum quasi possedit me sciente, & patiente eū
 non præscriberet, qđ multi supra relati in spe-
 cie tenuerunt, quæ omnia minime uera esse,
 supra ostendimus per plura, quàm quinquinta
 fundamenta legum, & rationum quas congef-
 simus supra cap. superioribus quas non expe-
 dit repetere, & quia admissis opinionibus do-
 ctorum misere violantur, & restringuntur ge-
 neralitates dictarum legum nempe d. l. si filius
 familias, quæ non distinguit vtrum hereditas
 sit onerata an opulenta; & d. l. qui in aliena quæ
 similiter nō distinguit vtrum onerata an opu-
 lenta esset hereditas, & d. l. si quis diuturno, quæ
 similiter non distinguit vtrum noxia nimis an
 leuiter tantum esset ea seruitus de qua præs-
 cribenda ibi agebatur, & Gloss. d. l. pen. quæ
 similiter non distinguit vtrum modica an nō
 modica esset portionum possessarum dispari-
 tas, & addo egregium textum in simili iun-
 cta sua Gloss. singulari, & ibi communiter app-
 in l. si mater, C. de inofficio. testamen. ubi ma-
 ter filios suos hæredes scripserat, & deinde in
 puerperio alterius filij decesserat, ita quod nō
 habuit spatium mutandi testamenti, & nō il-
 lus filij sic præteriti occasione id testamētum
 rescinderetur Imperator introduxit eum filiū
 pro instituto habendum; disputat Gloss. (quæ
 ibi communiter appro. diximus (an ea lex le-
 gisve beneficium procedat etiam si filij fuis-
 sent ibi inæqualiter instituti; & ait ita esse sic
 ergo & in specie d. Glo. d. l. penul. inæqualitas
 portionum possessarum nihil istorum mutare
 debet non magis, quàm in terminis d. l. si ma-
 ter. Astringitur hoc fundamentum, nā benefi-
 cia facilius perire solent, quàm quæ cōpetunt
 iuxta rigorem iuris communis; Leius militis
 §. militia missus, ff. de mil. testa. vnde si ex inæ-
 qualitate portionum non desinit locum habe-
 re beneficium, d. l. si mater, multo minus ex tali
 inæqualitate, portionum possessarum locum
 habere desinet præsumptio de quâ in Glo. d. l.
 pen. quæ descendit ex mero iuris rigore; Adde
 Andr. Tiraquel. vbi supra uers. xxxix. ibi sint
 & qui hoc limitant post Paul. Castr. & Fulgos.

quos alleg. & plures alios in uer. sed & multi.
 Tenendo nostras sententias quæ re uera,
 & æquiores sunt, & legum nostrarū (ne misere
 violentur & restringantur) tutricestunc ad l.
 nullo, C. de rei uendication. (in qua iacet vñ-
 cum contrarium existimatum fundamentū)
 facilis est, & perspicua solutio, & sensus uerus,
 nihil enim commune habet rerum substantia,
 aut essentia cum ipsarum rerum probatione;
 l. duo sunt Titij, ff. de testamen. tut. ibi, non ius
 deficit, sed probatio. l. obligationum substan-
 tia; in princip. iuncto, §. fina. ff. de actio. & ob-
 ligation. & leges soli possessioni temporis legiti-
 timi concedunt lucrum per præscriptionem
 proueniens, l. iij. ff. de vñcapion. dixi plenè, §.
 lxxvij. numero. 10. ab hac regula lucrū tali pos-
 sessioni deferente, excipitur ille casus quo ea
 possessio iniusta, & intolerabilis esset, l. final. ff.
 pro suo. l. non solum, §. quod vulgo. l. Celsus. ff.
 de vñ cap. l. quod vulgo, ff. pro emptore. l. fina.
 C. pro dona. l. si uir, ff. eod. l. si id quod, ibi qua
 si volente; & cōcedente domina, ff. pro dereli.
 in princip. institu. de vñ cap. l. vnica, C. de tran-
 sac. vñ cap. l. diutina, C. de longi tempo. præsc.
 iustam autem causam possidendi (quod attri-
 net ad præscribendum) habere intelligitur qui
 possidet de uoluntate domini, d. l. si id quod. d.
 l. si vxor, etiam si causa, & occasio dominicæ
 concessionis esset à lege improbata vñ dd. l. iū-
 cto, titulo, ff. & C. & in decre. de dona. inter vi-
 rium, & vxorem. ergo in specie nostra qui non
 solum sciente, sed etiam longo tempore pacie-
 te domino possedit, non dubium est quin pos-
 sideat ex domini voluntate, & consequenter
 iustam, quinimò longe iustiorē possidendi
 causam habere videtur quando quidem huic
 possessioni non dedit originem occasio à lege
 improbata, id quod contigit in terminis d. l. si
 vir, & d. l. si id quod. Præterea si titulus habi-
 tus à non domino præbet iustam causam pos-
 sidendi etiam si is dominus esset absens, &
 ignorans iuxta, l. final. C. de longi tempo. præ-
 scrip. iunctis legibus supra allegatis, quanto
 iustius præbebit causam præscribendi titulus
 habitus ab ipsomet domino, ut argumen. per-
 totum C. de reb. al. non alie.
 Nec dubium est quin ex iustissima legis in-
 terpretatiōe ab ipsomet domino titulus (hoc
 est iusta possidenti causa) datus intelligatur
 eō ipso, quod rem suam à me possideri diu cō-
 cessit dicit. l. si id quod. d. l. si uir. cum mille iuri-
 bus, & rationibus superiore c. allegatis.
 Ergo non abnegamus quin ad præscriben-
 dum sit necessarius titulus (hoc est iustā cau-
 sa possidendi) ut dicitur in dicit. leg. nullo, sed
 in oībus speciebus supra relatis affirmamus
 1 2 inter-

interfuisse non solum iustam sed etiam longe iustiore[m] possidendi causam quam in terminis. d. l. nullo, & consequenter cōtinget p̄scrip. t̄o lōge facilius & iustius quam in terminis d. l. nullo. aut d. l. f. C. de lon. temp. p̄scri. quia titulus qui à d. l. nullo, cum simi. desideratur in vsucapionibus vel p̄scriptionibus nihil aliud est, quam iusta causa possidendi vt proclamāt sic declarantes quam plures. leges. d. l. non solum. §. quod vulgo. d. l. quod vulgo. d. l. fin. ff. pro suo. d. l. si id quod. d. l. si vit vxori. l. ij. & l. pen. ff. pro legato cum similibus quas allegaui infra c. lxxvij. num. 10. cum seq.

CAP. LXVII.

- 1 Sententia etiā nulla dat titulum ad p̄scribendū.
- 2 Transactionis titulus an sufficiat ad p̄scrip. siue res tradatur siue remittatur.
- 3 Titulus conditionalis non sufficit ad p̄scribendū.
- 4 Titulus reuocabilis sufficit ad p̄scribendum.
- 5 Tituli qui sufficiant ad p̄scribendum.
- 6 Titulus simulatus non prodest ad p̄scribendum.
- 7 Tituli plures concurrunt ad p̄scribendum.

Sententia etiam nulla dat titulum ad p̄scrip.

Sententia † p̄bet iustam causam p̄scribendi ita Bart. & ibi plenē per Alex. & Ias. in l. Pomponius, per tex. ibi. ff. de acqui. posses. & p̄ Franciscū Balbum de p̄scrip. in j. par. ij. partis prin. q. xj. id quod procedit etiam si sententia esset nulla vel forte iniusta, dummodo is cuius favore lata fuit nō propterea esset in mala fide ita Glo. i. c. si sacerdotes, xvj. q. ij. in Glo. mag. & per Balbum vbi suprā, & quod notatur in c. de quarta, de p̄scri. Hęc opinio quę (non paucis tamen repugnantibus) receptor est probatur ratione aperta, nam ad p̄scriptiones non titulus positiuē sed tantum iusta causa possidendi desideratur, ita planē probat. l. quod vulgo. ff. pro emptore l. non solum. §. quod vulgo. ff. de vsucapi. l. si. ff. pro suo. l. ij. & ij. ff. pro legato. l. pro legato & l. si. eod. tit. dixi plenē infra c. lxxvij. nume. 10. probatur apertē in l. ij. ff. de vsucap. vbi in definitione vsucapionis ex qua vsucapionis vera cognitio capiēda & petenda est, non dicitur ad vsucapiendū titulum sed tantum possessionem temporis lege definiti desiderari. Id quod alijs postea legibus moderatum & declaratum inuenitur vt ea possessio iusta sit vt proximē diximus. Iustam autem possessionem accipere debemus siue illa magnopere iusta sit, siue sit tolerabilis, licet non ita iusta & inuincibilis fuerit. d. l. si. ff. pro suo, & diximus in d. nu. 10. sed qui ex

sententia possidet nullus abnegabit quin non solum tolerabilem sed etiam iustam & laudabilem causam possidendi habuerit, p̄sertim cum res iudicata pro veritate habeatur vt in l. res iudicata. ff. de regul. iuris ergo hunc habere iustam causam p̄scribendi p̄scripturamq; rectē posse in comperto erit.

Confirmantur isthęc, nam titulus trāfactio- nis quę exequatur sententię. l. nō minorem. C. de trāfact. l. j. & ij. ff. eod. ti. similiter sufficit ad p̄scribendum quando ex eo titulo vel causa possessio traditur (puta quia cum in iudicio fundum ab te qui eum possidebas peterem, eū ex causa transactionis tradidisti, tunc enim eū si alienus erat p̄scribere possem) ita tenent per tex. ibi Salicetus, Alex. Ias. col. fi. & alij communiter in l. si pro fundo. C. de trāfact. Balbus de p̄scrip. par. ij. prin. q. v. qui eum tex. hanc ad rem singularem dicit, est clarior tex. in l. ex causa transactionis. C. de vsucap. pro emptore, tenet Alex. cons. xxiii. ponderatis his, col. fin. lib. v. Philippus Corneus consil. xvj. viso primo themate, lib. ij. Glo. & Bart. in d. l. si pro fundo, est communis opinio, secundum Balbum vbi suprā qui omnes per d. l. si pro fundo, communiter tenent contrarium, eo casu quo ex causa trāfactio- nis possessio eius rei de cuius p̄scri- ptione agitur non esset tradita sed tantum re- tenta, quę communis opinio non satis tuta est quia nec ad transferendum dominium nec ad transferendam vsucapiendi conditionem tra- ditio rei de qua p̄scribenda agitur necessa- ria est: vt in l. quā ratione. §. interdum. ff. de ac- qui. rerum domi. §. qua ratione insti. de rerum diuisione iuncta. l. clauibus, ff. de contr. empti- actus enim gestus à domino q̄ sufficit ad trā- ferendum dominium, is si fiat à non domino transfert (ceteris habilibus) vsucapiendi condi- tionem. d. l. clauibus, ergo vt si rem tuam possi- debā, vel ea apud me erat quouis modo, eāq; mihi vendidisti aut donasti aut dotis nomine dedisti (& similia) dominium acquirō per d. §. interdum, & d. l. qua ratione. §. interdum, ita si apud me res erat quam à me in iudicio ven- dicabas destitisti à lite aliquo accepto, iuxta l. ij. l. transactionis. C. de trāfact. vix est vt ius tuū in me traduxisse non videaris, vel saltem omi- sisse & quasi pro derelicto habuisse, sicq; vt si dominus in me talem rem transferre vellet sta- tim dominium eius quærerem, vel si dominus talem rem pro derelicto vellet habere, statim eius dominiū quærerem, per. dd. §. §. interdū, iuncta l. j. & ij. l. si id quod. ff. pro derelj. ita si nō dominus isthęc faciat vt vsucapiendi condi- tionem acquiram par est, ita tamen vt tempo- ra p̄scribēdi à tempore huius transactionis cepisse

Trāfactio- nis titulus an sufficiat ad p̄scrip. siue res tradat siue remittatur.

cepisse videantur, quod obtineret. si ego putarem dominium esse eum qui litem actu mouerat, uel mouere minabatur, utroque enim casu transactio ualere, l. ij. C. de transactione. nisi obijcias, quod tunc essem in mala fide eo ipso quod rem non restitui sine lite. sicque non uideretur possessio per talem transactionem iustificata siue enim putarem illum non esse illius rei dominum, tunc eius desistentia, aut etiam expressa concessio non iuaret, siue dominum putarem ex bona fide erat rem restituere, sicque semper cessat prescriptio. Sed tamen quia inter illa dua extrema est medium, aut esse potest ideo puto debilem esse casum quo procedat prescriptio ex tali transactione. Quid enim si te litem inferente, uel illaturum minante cepi dubitare utrum dominus esses, nec ne. si enim in hereditate patris mei eam rem quam ipse mala fide possidebat inueni, sicque iustam & bonam fidem habeo capi. is qui in ius, de regulis iuris lib. vj. l. qui in ius, ff. eodem titu. sed obest mihi mala fides auctoris mei iuxta plene notata per Glo. & Doctores per text. ibi in auctori. nisi tricennale, C. de bonis mater. & in l. uicia, C. de acquiren. possessione. authent. mala fidei, C. de prescriptio. longi tempor. tunc si te litem inferente, uel inferre minante cepi non minus vehementer, quam iuste dubitare dominus esses, nec ne, dedi tibi aliquid transactionis causa, ut a lite discederes, certe non uideo quomodo non uideretur denuo iustificata possessio mea non quidem in hunc sensum ut prosi mihi preterita possessio, sed ut ex nunc a tempore transactionis prescriptionis spatium currere incipiat, facit, l. cum heres, l. an utrum, ff. de diuers. & temp. prescr.

Denique si uerum est simpliciter sententiam praedare iustam prescribendi causam, hoc est siue res ex vi sententiae condemnatoriae mihi agenti tradatur, siue apud me ex uia sententiae absolutoriae relinquatur, ut supra attigimus, idem quoque fore in transactione par est, d. l. non minorem, & dict. l. secunda, ff. & C. de transactione. & quia utroque casu ut patet par ratio est. praesertim cum nullus possit dum prescribit habere bonam fidem quietam, sed sub dubiam ut plene agemus infra capitu. lxxvj. & c. lxxij. Sed tam in sententia, quam in transactione desineret prescribere qui esset in mala fide uerum id non ex tituli defectu tunc contingeret, sed propter illam malam fidem.

Denique in transactione etiam si putarim eum qui uendicabat rem a me uel se uendicaturum minabatur esse dominum, & cum eo transigi, adhuc non sum, sed fui in mala fide quae per conditionem illius purgatur, sicque ex tunc incipio

habere eam possessionem sine ullo uicio id quod sufficit ad prescriptionem licet alius titulus non addit ut dd. ll. & supra plene egimus in tribus capitibus praecedentibus.

Titulus conditionalis non prodest aut non sufficit ad prescriptionem siquidem erat conditio suspensiuua, sed si erat resolutiuua sufficit, ita Balb. de prescrip. in j. par. iij. partis prin. q. xij. per l. ij. §. si sub conditione. ff. pro empt. l. ij. & l. iij. ff. de in diem additione, l. si alienam, ff. de dona. causa mortis, & sicque insert Balbus procedere praescriptionem ex titulo reuocabili, & qui dicantur tituli sufficientes ad praescriptionem est Glo. melior de iure secundum Balbum ubi supra in cap. dudum. ij. de electione in uerb. intitulatam tex. cum Glo. in l. iij. §. genera. ff. de acq. poss. & potest quis rem suam cuius dominium habebat reuocabile prescribere per l. in bello. §. si quis seruum. ff. de capti. secundum Balbum ubi supra Glo. in l. in accessione, ff. de diuers. & temp. Ex titulo autem simulato non contingit prescriptio l. fina. ff. pro donato. & plures tituli ad praescriptionem concurrere & possunt & profunt secundum eundem Gl. Bar. & communiter Doct. in l. iij. §. ex plurimis, ff. de acquir. poss. estque communis opinio secundum Balbum ubi supra & Alex. in d. §. ex plurimis, col. v. Ergo si alienam rem tibi mortis causa donauit dominium reuocabiliter quaesuisse non uideris, & si eam tradiderim, sed tantum possessionem & usucapendi conditionem d. l. si alienam, tamen post tempus praescriptionibus definitum eius quoque dominium quaesuisisti, quia iustam possidendi causam habebas licet causa uel titulus ille esset reuocabilis, unde fit ut nec uerus dominus petere queat, quia iure suo frustratus est, nec ipsi donatori repetere liceat, quia alienum peteret & sic turpiter cum id statim restitutus esset d. l. si alienam d. l. si extraneus, ff. de donat. inter uir. & uxor. & ita intelligi. si id quod ff. pro dereli. & l. si uir uxori. ff. pro donato.

Dum autem supra post Accursium & Balbum diximus procedere posse praescriptionem ex titulo reuocabili hoc est, quod habens dominium reuocabile eam rem potest prescribere per d. §. si quis seruum, habet locum contra eum qui non erat impeditus agere, ut ibi, nam si seruum alienum ab hostibus redemi dominus potest oblato pretio seruum recuperare, ut ibi. Sicque ex sua negligentia merito excluditur tempore. Caeterum contra impeditum tempus non curreret, unde si rem sub conditione legatam haeres pendente conditione alienauit, sicque dominium reuocabile acquisiuit ille qui ab eo acceperat iuxta l. seruo legato. §. j. ff. de leg. j. l. si.

3 Titulus conditionalis non sufficit ad prescrip.

4 Tit. reuocabilis sufficit ad prescrip.

5 Titu. qui sufficiant ad presc.

6 Titulus simulatus non prodest ad prescrip.

7 Tit. plures concurrunt ad presc.

LIBRI SECUNDI

¶ I. h. §. sed quia. cum. §. seq. C. commu. de leg. tamen quia legatarius pendente conditione agere non potest contra eum non currit prescriptio, nisi a tempore conditionis expletæ d. h. §. si autem sub conditione l. contra maio res. C. de inoffic. testam. vbi dixi. qui hæredi. §. si pars. ff. de cond. & dem. per rationem l. j. §. h. C. de annali excep. & dixi plenè de succ. p. gressu sub titulo de fideicommissis ex quibus locis quæ hic desunt petenda sunt.

CAP. LXVIII

- 1 Titulus pro suo sufficit ad prescribendum.
- 2 Prescribere possum sine titulo i casu hic relato.
- 3 Dominium utile prescribit dominus directus.
- 4 Prescriptio interdum occidit non transfert ius.
- 5 Titulus ad prescribendum non requiritur in casu seq. et num. 6.
- 6 Possessio abijcitur longi temporis negligentia.

Titulus pro suo sufficit ad prescribendum.

Prescribere possum sine titulo in casu hic relato.

Dominium utile prescribit dominus directus.

Titulus generalis pro suo iustæ prescribendi causam interdum præstat secundum Franciscum Baldum, de præscr. in j. part. iij. partis principalis. q. xij. unde Bald. in §. si quis per triginta, si de feudo fuerit controuer. columna fina. quæ idem tenet ait, ipsam proprietatem aliquando loco tituli haberi ad prescribendum id quod voluit Guilielmus de Cuneo in leg. si quis emptionis, colum. ij. C. de præscr. xxx. annorum, unde ipse Guilielmus & Baldus inquirunt, si rem meam prescripsisti, deinde eius possessio ad me reuerfa est, eam citra ullum alium titulum prescribere potero, quasi eo ipso quod olim eius dominium habueram iustam & possidendi detinendiq; ac prescribendi causam habere videatur sequitur Baldus vbi supra qui & etiam Baldus aiunt etiam hoc casu bonam fidem requirit & uterq; testatur id utile esse ad materiam feudum, nam si dominus directus nactus esset feudum possessionem (hoc est feudatariæ rei) tunc citra alium titulum eam posset prescribere, quod casu tam Baldus quam Balbus negant quod dominus directus dominium utile prescribat, sed aiunt eius remotionem & directi dominij consolidationem eum uideri prescripsisse uel acquisisse. Sed dum aiunt contingere prescriptionem tum demum procedit si adsit bona uel desit mala fides non aliter. Quid enim si procuratori meo mandauit ut fundi mei utile dominium uenderet, dedi ei facultatem etiam tradendi quasi possessionem illius dominij utilis, uendidit tibi & tradidit (per clausulam forte constituti, vel per retentionem usufructus,

vel alio quouis modo) id tamen se fecisse nunquam mihi renuntiavit, vel forte se fecisse negavit, atq; ita securus incautusq; integrum in fundo illo dominium iusq; meum permanens putabam, tunc enim cum non desit mihi bona fides, potero quod prescribere, & ita ut debeat abesse hoc casu mala fides uideatur sentire Baldus & Balbus vbi supra & dum uterq; negat utile dominium prescripsisse me. hunc (ut existimo) habet sensum, quod cum dominium utile & directum in persona unius concurrere nequeant, non magis quam usufructus causalis & formalis, nam ut si usufructuarius ius usufructus cedat in fauorem proprietarij, is non uidebitur utrumq; usufructum tam causalem quam formalem habere, sed solum causalem intergrum, nec usufructuarij concursu deminutum, quia res mea seruitutem usufructus vel alterius rei mihi debere nunquam uidetur §. finitur, cum ibi not. per Glo. & Doct. inst. de usufr. ita si habens utile dominium illud in fauorem domini directi, uel cedat vel aliter amittat, non facit ut directus dominus utrumq; dominium causalem quam formalem habere uideatur, sed ut solum adhuc directum nullius tamen domini utilis concursu deminutum habere intelligatur. Idemq; in prescriptione contingit ista, non secus quam si prædium seruientis libertatis prescripsisset, quo casu seruitus illa minime uideretur ita prescripta ut is dominus prescribens rem suam inciperet habere sibi ipsi seruientem, sed magis ut eam ab antea debita seruitude liberam habere inciperet, quasi his casibus siue libertas prescribatur, siue ius usufructus, siue etiam ius utilis dominij remouendi non tam translatiue quam extinctiue contingat prescriptio ut prescriptio ius illius contra quem prescriptum est occidisse, non ad prescribentem transulisse uideatur.

Quod autem Baldus & Guilielmus de Cuneo & Franciscus Balbus vbi supra aiunt titulum generalem pro suo aliquando sufficere ad prescriptionem per totum titulum. ff. pro suo, id uerissimum est, nam cum eo casu absit mala fides eo ipso iusta causa possidendi adesse intelligitur ubique; autem iusta possidendi causa interfuit, ibi citra ullum alium titulum contingere prescriptionem plenè ostendimus infra cap. lxxij. & plenius in cap. lxxvij. per text. in l. quod uulgo. ff. pro emptore, & in l. non solum. §. quod uulgo, ff. de usufr. cap. l. ff. pro suo cum similibus. Unde uerissimum quoque esse existimo quod idem Guilielmus, Baldus & Franciscus Balbus inde colligunt ut si rem meam uicepsisti deinde eiusdem rei possessionem bona fide cepisti (forte absens & usucapionis illius ignoras

Prescribere possum sine titulo in casu hic relato.

Titulus ad prescribendum sufficit in casu hic relato.

quod fueram iuxta l. fina. C. de longi tempo.
 Iam citra ullius tituli interuentu pre-
 scribere potero: quia iustam possidendi cau-
 sam habeo & inter reliquas hęc est potissima
 utilitas illius tituli. ff. pro suo, optimus text. in
 l. id quod ff. pro dereli. & in l. si vir. ff. pro do-
 nato legi alienam. ff. de don. ca. mor. l. si extra-
 meo. ubi not. Bart. ff. de dona. inter vir. & vxor.

Colligitur ex superioribus quid responden-
 dum sit in illa quaestione qua controuertitur
 si hereditas uiget ut quirem decennio possede-
 re pro ea non possit conueniri, an tunc suffi-
 ciat bona fides, citra ullius tituli interuentum?
 quia in re partem negatiuam ut sine titulo pre-
 scriptio illa non procedat tenuit Ludouicus
 Roma. in l. prator, in prin. in addit. nouiss. ff. de
 damno infecto, Andr. Tiraq. de prescr. in prin.
 facit quod tradit Bald. in capi. vnico. §. si quis
 per triginta, si de feudo fuerit contr. & Alex.
 in sequitur. §. si viam. ff. de vsucap. secundum
 Tiraq. ubi supra.

Conterariam partem ut cum sola bona fide
 etiam sine titulo contingat ea prescriptio sta-
 tutaria tenuit Baldus in l. ij. C. de longi temp.
 prescrip. quæ pro liber. facit secundum Alexã
 drum in add. ad Bal. ibi, quod statutum ita in-
 telligendum est, ut aliquid addat iuri commu-
 ni, arg. l. ius civile, ff. de iust. & iur. ubi per Iaso.
 Bart. in l. iij. §. prator ait, ff. de usucap. Idẽ Bar.
 in l. ij. ff. de usucap. & hęc pars longè verior est,
 cum cum solam bonam fidem cum continua
 possessione etiam in terminis iuris communis
 ad talem prescriptionem sufficere supra edo-
 ceamur, multo magis in terminis huius statu-
 ti admittendum esse constat, dum modo ea bo-
 na fides descendat ex causa iusta uel tolerabi-
 li, iuxta l. si ff. pro suo cum ijs quæ supra attigi-
 mus & etiã infra cap. lxxij. & cap. lxxvij. Sicq;
 dices tale statutum uidebitur frustratorium
 cum quod attinet ad iustitiam possidendi ni-
 hil addat aut detrahat iuri cõmuni, id quod
 libenter admitterem eo casu quo absens &
 ignorans esset dominus rei contra quem pre-
 scriptum esset iuxta l. fin. C. de long. temp. presc.
 nec statuentes potuerunt etiam si uellent in-
 troducere ut cum mala fide procederet pre-
 scriptio secundum ueram & communem opi-
 nionem Antonij, Panormi. Felini & aliorum in
 casu prescript. Caterum quo casu dominus
 rei presens esset & taceret ac pateretur ex illa
 diuturna patientia tacitus consensus & cõces-
 sio rei suæ præsumeretur arg. l. si quis diutur-
 no, in princ. ff. si serui. uendi. & l. si ego. §. j. ibi,
 per traditionem fortè aut per patientiam. ff.
 de publici. l. si id quod ibi, quasi uolente & cõ-
 cedente domina. ff. pro de reliq. l. alienationis

uerbum, ibi, uix est enim ut non uideatur alle-
 nare. ff. de uerbor. signific. & consequenter iam
 mala fidei uitium aut presumptio uel cessaret
 uel purgatum uideretur, ut in simili tenuit Bart.
 in l. fin. ad finem. C. unde ui, quem doctores se-
 quuntur communiter ut diximus infra capit.
 lxxij. & capit. lxxvij. Facit nam & per longum
tempus præsumitur possessionis uel abiectio. 7
 uel obliuio, ut ex communi opinione resoluat
 Ias. in l. j. C. de seruis fugit. col. pen. Idem Iaso. 7
 in l. naturaliter. §. nihil commune, nume. 88. ff. 7
 de acquir. poss. Paul. Castren. & Alex. post Glo. 7
 ibi in l. si de eo. §. j. ff. de acquir. possessio. ergo
 quid impedit quin idem tali stante statuto et
 in proprietate præsumatur. hoc ergo casu cõ-
 sente mala fide etiã ex iniusta causa ex ui. sta-
 tuti dicerem procedere prescriptioem quæ
 de iure communi ex defectu iustæ causæ possi-
 dendæ d. l. quod uulgo d. l. non solū. §. quod uul-
 go cum supra allegatis, quod nota ad intel. l. j.
 tit. de las prescrip. lib. iij. ord.

7
 Possessio
 abiicitur
 longi tem-
 poris ne-
 gligēter.

C A P. LXIX.

- 1 Titulus qui ignoratur an sufficiat ad prescriptio-
nem ardua q.
- 2 Titulus non requiritur at presc. in hoc casu.
- 3 Accrescendi ius assimilatur ius usucapionis.
- 4 Intellect. l. ij. pe. & si. ff. pro lega.
- 5 Titulus illegitimus quando noceat prescribenti.
- 6 Titulus legitimus, aut illegitimus, aut etiam nullus
sufficiunt ad prescr.
- 7 Possidere se ignorans si uere possideat prescribit.
- 8 Possessio ignorantis interdum queritur.
- 9 Intellect. l. cum heredes. ff. de acq. poss.
- 10 Intellect. l. quem admodum. ff. de acq. poss.
- 11 Intellect. l. à Titio. ff. de furt. cum concord.

T sufficere titulum adesse ad
 prescriptionem etiam si illi
 ignoret prescribens tenent Bar.
 Ioan. de Imola & Ang. in l. ij.
 §. si sub conditione; per text.
 ibi. ff. de usucapi. dicam capit.
 lxxix. nume. 15.

I
 Titu. qui
 ignorabat
 ad sufficit
 ad prescr
 ard. q.

Contrariam partem ut tituli interuentus
 non sufficiat abscedente scientia prescribētis,
 quinimo oporteat ipsum prescribentem nosse
 legitimum titulum & causam possidendi sese
 habere, tenent Bald. & Salice. in l. j. C. per quas
 pers. nob. acqu. & Alex. in l. possessio. §. & si pos-
 sessio per tex. ibi in uerb. scienti. ff. de acq. poss.
 Glo. in l. j. in uerb. interueniat. C. eod. ti. quam
 sequuntur Doct. secundum Balbum qui idem
 sequitur de prescrip. in j. par. iij. part. prin. q. ix.
 & Felin. in c. illud, col. j. de presc. Alex. in addi.
 ad

LIBRI SECVNDI

ad Bar. in l. naturaliter, col. iij. ff. de acq. posses. Din. in cap. sine possessione, col. ij. ff. de reg. iur. lib. vj. & sic hæc uidetur receptor opinio.

Est & tertia opinio Francisci Balbi ubi supra ex mente Angeli in d. §. si sub conditione, ut initio possessionis & præscriptionis sciētia tituli necessaria nō sit, sed sufficiat eam superuenire ante expletam præscriptionem (hoc est ante finitam tempus præscribendi) tunc enim retraheretur ea sciētia uel eius effectus ad tempus inchoatæ possessionis & præscriptionis. Vnde infert quod si titulus inutilis fuerit ante completum tale præscriptionis tempus confirmatus ea confirmatio retrahitur iustificatq; ac habilem redit possessionem retro actam, quod & tenet secundum eundem Balbum Panormita. in cap. dudum. ij. col. de decimis, & in fin. ili per Bar. in l. more, ff. de iurisd. omn. iudic. Neq; ad rem pertinuit secundum Balbum quod furiosi qui nihil sciunt l. in negotijs, ff. de reg. iur. & etiam infantes possint possessionem acquirere & præscribere Azon. in summa. C. pro emptore prope princ. Aret. in l. locus ad finem, ff. de acquir. possessio. l. sequitur §. ij. & iij. ff. de usucap. ergo uidetur scientiam non requiri præscribentis, sed respondeatur scientiam requiri uel ipsius præscribentis, uel eius tutoris aut curatoris aut procuratoris, ut per Azonem ubi supra. & per Balbū ibi, nam ideo furiosus per se neq; potest incipere possidere, neq; præscribere, licet possessionem ab alio eius nomine, uel à se ipso ceptam, ante furorem non impediatur post furorem continuare & sic præscribere secundum Balbum & Azonem ubi supra.

Quid dicendum? & sane in principali opinione magis est ut tituli scientia necessaria nō sit, nam si ut supra differuimus acquisitio per usucapionem cōtingens similis est acquisitioni quæ per alluionem uel per ius accrescendi contingit, consequens fit, ut quemadmodum in duabus illis acquirendi speciebus scientia acquirentis necessaria non est, ita & in specie nostra, ut per usucapionem acquisitio contingat scientia usucapientis necessaria non sit, dum modo per talem ignorantiam non redatur iniusta possessio.

³ Quid tenim si quis cellam uinariam uel granariam meam ingressus, inscio me uinum suum in uasa uini mei, uel triticum suum tritico meo miscuit, idq; custodiæ causa (quod nō raro bellis seuientibus fieri solet) ita tamē ut grana possent dignosci, & separari, & urna quoque: quia non in iisdem uasibus infusa fuerant ego tamen huius rei ignarus quidquid in tali cella erat bona fide uidebam, & possidebam

*Tit. nō re
quiritur
ad præscri.
hoc casu.*

(ut homini diuiti talis ignorantia facile contingit) & sanè crediderim contingere triticum uel uinum uel triticum, & si omnino titulus nullus adesset, quia non possum non uideri hanc rem (hoc est uinum aut triticum) possidisse, & si ne ullo animi uicio possidisse, & sciebam me possidere quia ipsamet grana non raro uidebam, & mea esse putabam, uel etiam ipsum uinum, & in eo tantum errabam, quod ex meis fortè agris illa processisse existimabam, cum aliunde reuera processissent, qui error nihil nocet, argument. l. j. §. si legatarius, cum ibi nota. per Glof. & Doct. ff. ad legem Falcid. nec possem mihi persuadere illam possessionem ueram non esse & ad usucapiendum sufficientem & in eo tantum, quæstio erit an uerus dominus possidere desierit, cum duo in solidum eandem rem possidere nequeant, l. iij. §. ex contrario, ff. de acquiren. possession. l. si ut certo. §. si duobus uerum. ff. commodat. l. quod contra. §. uni duo. ff. de regulis iuris. & magis est ut cum primū dominus celle cepit animum habere possidēdi ea grana, uel uina, tūc alter uerus granorum, uel uinorum dominus etiam si adhuc retinuerit animum possidēdi, adhuc tamen non solum naturaliter, sed etiā ciuilitate possidere desierit, quia cum uterque tam dominus celle, quā dominus granorum haberet animum possidēdi, potior causa quoad possessionem esse debet domini celle, qui possessionem naturalem habebat, quā domini illorum granorum qui naturali possessione carebat, sicq; ciuilis possessio illi naturali potius accedet, quā alteri parti ubi naturalis nulla erat, cum cetera essent paria, hoc est uterq; æquē animum iuste haberet possidēdi, argum. l. si totam. ff. de acquir. hæ. iunctis his que notantur per Glof. & Doct. in l. qui ad nundinas, §. clam possidere, ff. de acquir. poss. ergo ut mihi absenti, & ignoranti per recessum latentem, & sic per alluionem acquiratur & acqri potuit pars fundi alieni contigui mei iuxta d. §. præterea utq; pars collegatarij mei repudiantis mihi ignaro acquiratur ipso iure per ius accrescendi, ut docent Bart. & cōiter Doct. in l. re coniuncti, ff. de lega. iij. per d. l. si totam l. j. & ij. l. si solum. ff. de acquir. hæ. §. ubi autem. C. de caduc. toll. §. si eadem, inst. de lega. utq; ususfructus pars amissa mihi etiam ignoranti alteram ususfructus partem habenti ipso iure acquiratur l. j. in prin. §. j. inter dū. ff. de ususfruct. accr. utq; mihi proprietate habenti, acquiratur etiam ignoranti ususfructus amissus uel repudiat, ut per totum illum titulum, idemq; in alijs mille similibus speciebus, ut diximus de suc. prog. lib. iij. §. fin. nu. . . ita

³ Accrescendi iuri ob similitudine ius accrescendi

ita quoque in specie nostra mihi est ignorati ip-
so iure per lapsum et per a lege signati acquiritur
usucapione dñum eorum granorum sine ullo
titulo, sed ex vi solius possessionis eiusque iuris
cui accedit vel accedere videtur, per d.l. iij. ff. de usuc.
cum simil. supra allegatis & vide dicta in iij.
capitibus præced. ergo cum tenuerimus deficiē-
te oīno titulo contingere posse usucapionē cō-
sequens sit cum titulo inualido nō minus, sed
forte facilius procedere, argum. l. vni. in prin.
C. de rei vxo. actio.

¶ Id quod esse videtur cōtra legem. j. & l. pe.
& l. fi. cum not. in dd. locis. ff. pro legato, nam si
possidebam quod in testamento minus solen-
ni sciebam mihi relictum licet errore iuris ta-
le testamentum minus solenne ualere ignorā-
sem non præscribam; ergo cum titulus ille in-
ualidus non sufficiat ad præscribendū per d. l. j.
l. pe. d. l. fi. cum similibus, longè minus sufficet
quando nec aderat ualidus nec inualidus. Sol-
ue data paritate eorum terminorum defectus
tituli nō minus, sed forte magis noceret quā in
eius minus solennis interuentus, unde si est in
illo testamento minus solenni sciebam eam
rem mihi legatam non fuisse & nihilominus eā
occupauī, longè minus eam præscribā quā in
cum in eo mihi relicta fuerat, utroque enim ca-
su est animi mei uitium priore, quia scire de-
bebam me alienū inuito domino iniuria de-
tinere (dominus enim verare præsumitur l. qui
uas. ff. de furtis) l. leges. C. de legib. c. ignorātia,
de reg. iur. lib. vj. posteriore vero casu conspe-
ctius & apertius uitium animi est, quia re vera
alienum me possidere intellexi, & ex tali per-
fidia & malignitate mihi lucrum & usucapio-
nis beneficium accedere in ciuile esset l. fin. C.
de iure i. l. fina. C. de fideic. sed tamen quando
alienum re vera possidebam, quod tamē meū
esse errore facti nō supino aut intolerabili pu-
taui (quale fuit in specie de granis vel vinis su-
pra relata) tunc præscriptio contingit vt dixi:
quibus adde l. fi. ff. pro suo, in verb. tolerabilis,
& alia iura quæ allegabimus infra c. lxxvij. & c.
lxxvij. ubi multis iuribus & rationibus disere-
mus ad usucapiendum titulum necessarium
non esse, sed solam possessionem sine vitio qua
6 lis erat in specie proposita, ¶ verum quia sine vi-
tio regulariter possessio non contingit, nisi cū
adest titulus, ideò passim leges distitant titu-
lum requiri ad præscribendū l. nullo. C. de rei
uendica. l. vnic. C. de usucap. transfor. in princ.
inst. de usucap. cum simil. Verū, per alias leges
res hæc declarata reperitur ut tituli defectus,
non noceat quando adest iusta uel tolerabilis
causa possidendi. Secundum quæ si à non dño
quem dñm esse credebam re custodiz aut de-

positi aut cōmodati causa accepi, deinde ille
eam mihi in suo testamento solenni legauit,
sine dubio præscribā, ut per totū tit. ff. pro lega.
Idem si testm̄ erat minus solenne, si tñ solenne
fuisse mihi nuntiatum fuerat d. l. j. d. l. pen. d. l.
fi. cum ibi not. ff. pro lega. Idem si neutrum in-
terfuit, si tñ mihi nuntiatum fuerat in testō so-
lenni rem mihi relictam esse, nec defuit iusta
causa nuntio fidem adhibēdi ut iam diximus
& arg. d. l. fi. uerb. tolerabilis. ff. pro suo, ergo cō-
tingere potuit præscriptio cum titulo legiti-
mo hoc primo, uel et cum illegitimo, hoc secū-
do vel et cū nullo oīno hoc tertio, dummodo
desit ani mi uitium. Vitium aut animi adesse
intelligo non solum qñ adest malignitas sed et
qñ adest inciticia intolerabilis d. l. fi. ff. pro suo
cum simi supra & infra c. lxxvij. allegatis. ¶ Er-
go si rem quam tuam esse patabā nec erat de-
positi commodati ue causa abste accepi, dein-
de eam mihi in tuo testamento reliquisti, & à
tempore testamenti tpa præscribēdi præterie-
runt, nec unq̄ sciui eam rem mihi legatam es-
se cōiter Doct. supra relati negassent & abne-
gant contingere præscriptionem, sed contra-
ria sn̄ia quam nonnulli supra relati defendūt
lōgè uerior est, quia in sola possessione cessan-
te ai uitio nititur usucapio, ut iam ostēdimus.
animi aut uitium cessare intelligitur, quoties
quis detinet uel possidet rem ex dñi uolunta-
te d. l. fi. id quod, uerb. quasi uolente & conce-
dente dña, ff. pro de reli. l. si uir. ff. pro dona, is
autem ex domini uoluntate re detinebat, er-
go & c. Neq; ¶ ad rem pertinet quod ille detine-
re tantum eam rem non etiam possidere uide-
retur quodq; possessio ad præscribendum re-
quiratur d. l. iij. ff. de usucap. c. sine possessione
de reg. iur. lib. vj. nam respondeo q̄ ea natura-
lis detentatio simul ac accedit uoluntas illius
qui rem disposuit uel commodauit conuertit-
tur in ius legitimæ possessionis, nam & in ius
dñij & possessionis (quod plus est) conuerti
posset arg. d. l. qua ratione. §. interdum, ff. de
acq. rerum domi. §. interdū, inst. de rer. diui. nā
& si ei qui depositā uel commodatā rem meā
habebat (hoc est depositi aut cōmodati noīe
eam à me detinebat) eam ei ignaro legauit, sta-
tim ipso iure non solum dñium, sed et posses-
sionis ius etiā incitius q̄siuit ipso iure arg. dd.
§. interdum. Et quod dicitur vulgo nullā pos-
sessionem nisi corpore & animo acquiri non
posse l. quemadmodum, cum simil. ff. de ac-
quirenda possessio. id quidem regulare est, fal-
lit tamen in eo qui habebat naturalem rei de-
tentationem, is enim noua accedente causa
ut ipso iure dominium etiam ignarus acqui-
rere potest, ita et & possessionē uel possessionis

7 Possidere
se igno-
ras si ue-
re possi-
deat præ-
scribit.

8 Possessio
ignoranti
interdum
quiritur.

ius sine corpore & etiã sine animo acquirere non prohibet arg. d. l. qua ratione. §. interdũ, ff. de acq. rerũ dominio & d. §. interdũ, inst. de rerũ diui. in quorũ terminis ei qui nec ciuilẽ nec naturalẽ possessionẽ habebat sed tm̄ nudã rei detentationẽ (ex causa depositi fortẽ vel comodatũ) eandẽ rem vendidi vel donauĩ vel doctitulo alio ue simili dedi, & ea iura cantant statim eũ dominiũ illius rei acquisisse pro cõstanti; illis iuribus habet quasi indubitatum ius quoq; possessionis vt nihil ei desit quãsitũ videri ipso iure. nec dubiũ est illa iura idẽ quoque admisura esse etiã si ex causa vltimẽ voluntatis idẽ cõtingeret, puta q̄ dñs illã rem illi legasset illum ue heredẽ scripsisset, nã ex causa legati acquireret statim & dominiũ & possessionis ius ipso iure et ignarus arg. l. cũ pater. §. furdo, ff. de lega. ij. l. à Titio. ff. de fur. l. si tibi hõ. §. cũ seruus. ff. de lega. j. cum ibi nor. p. Glo. Bar. Alex. & alios, & ex causa institutionis adẽdo hæreditatẽ vt in reliquis rebus hæreditarijs solum dominiũ non etiã possessionẽ acquireret. l. cũ hæredes, in prin. ff. de acq. posses. ita in ea re quã antea detinebat non solũ ius proprietatis sed etiã possessionis acquireret arg. dd. §. §. interdũ. Ex quibus apparet hac in re adesse legis tam potestatem q̄ voluntatẽ, de potestate apparet à fortiori in l. fi. C. de sac. eccles. iuncta. l. quod meo, in prin. ff. de acq. poss. de voluntate apparet arg. d. §. interdũ, inst. de rerũ diui. & d. l. qua ratione. §. interdũ, ff. de acq. rerũ dominio.

9 Ex superioribus colligit declaratio ad tex. in l. cũ hæredes, in prin. ff. de acq. posses. vt licet regulariter aditione hæreditatis solũ dominiũ non etiã possessionẽ hæres acquirat, vt ibi, tm̄ earum rerũ etiã possessionẽ acquireret quarum nudã detentationẽ habebat, puta quod ex causa forte depositi vel comodatũ eas teneat, vt sic cũ primũ ille hæreditatẽ adierit, illa cõtinuò nuda illarũ rerum detentatio in ciuilem & naturalẽ possessionẽ conuertat ipso iure arg. d. l. qua rone. §. interdũ, ff. de acq. rerũ domi. & d. §. interdum, inst. de rerum diui.

Vnde † subinferẽ notabilis declaratio ad. d. l. quẽadmodũ, ut solo animo hoc casu citra vllius actus corporei interuẽtũ possessio acqraẽ.

Colligit † etiã egregia declaratio ad l. à Titio. ff. de fur. l. cũ pater. §. furdo. ff. de leg. ij. l. si tibi homo. §. cũ seruus. l. legatarius. §. fi. ff. de leg. j. vt si ei qui rei meæ naturalẽ ex causa forte depositi vel comodatũ habebat detentationẽ eã rem legauĩ tunc is etiã ignarus non solũ dominiũ sed et ciuilẽ & naturalẽ possessionẽ quãsisse videatur, licet nullus interfuerit animus aut etiam actus corporeus arg. dd. §. §. interdum. Postremo alia multa ad tituli materiã spe-

ctantia videbis. infra c. lxxvij. nu. 7. vsque ad finem & c. lxxvij. per totum & c. lxxix. per totum & c. lxxxj. per totum & lxxxij. nu. 2. 3. cum seq̄ & c. lxxxiiij. per totum & c. lxxxvij. per totum.

Postremo multa ad titulum spectantia disferuimus. supra. j. & ij. parte & infra par. iij. c. lxxvij. & in. v. parte ferẽ per totam vnde quæ hic desunt petenda sunt.

C A P. L X X.

- 1 **B**ona fides requiritur ad præscriptionem.
- 2 Bona fides præsumitur.
- 3 Bonus quisque præsumitur.
- 4 Homini naturaliter sunt innata virtutum semina.
- 5 Natura dux optima.
- 6 Principia qualia sunt, talia sunt principata.
- 7 Generatum simile generanti.
- 8 Titulus putatiuus sufficit ad præscriptionem.
- 9 Titulus reuocabilis sufficit ad præscriptionem.
- 9 Bona fides non est necesse ut probetur.
- 10 Notorium est allegandum.
- 11 Bona fides an sit alleganda.
- 12 Bonam fidem implicitẽ allegari sat est.
- 13 Bonam fidem post causam conclusam allegari sat est.
- 14 Bona fides ut allegetur an requiratur ardua. q.
- 15 Notorium iuris non expedit allegari.
- 16 Rei appellatione omnes sue partes continentur.
- 17 Dominium an præsumatur ex possessione præsentis ardua. q.
- 18 Dominium incidenter agendo probatur ex possessione.
- 19 Dominium probatur ex possessione contra uolentem.
- 20 Dominium probatur ex possessione contra commodatarium & depositarium.
- 20 Dominium non præsumitur ex possessione præterita fallit in. iij. casibus.

QVARTA PARS PRINCIPALIS ad bonam fidem adspirans.

Bonam † fidẽ in præscriptionibus & usucapionibus deside- Bona fides requiritur ad prescrip.
rari plusquã manifestũ est, vt in l. Celsus, ff. de usucap. l. ij. §. si à pupillo. ff. de usucap. pro emptore, l. cũ hæres. ff. de diuers. & temp. præscrip. l. vnica. C. de usucap. trasfor. auth. malæ fidei. C. de temp. longi præscrip. l. j. C. de bonis mater. in prin. inst. de usucap. tex. in c. vigilati, & in c. vlt. de præscrip. tex. in c. possessor malæ fidei. de reg. iur. lib. vj. & multa hæc ad rem spectantia tradũt Doct. in dd. locis præsertim nouissimis in d. c. possessor, & in auth. nisi tricennale, & in l. j. C. de bonis mater. cũ simi- Bona

Intellect. l. quẽadmodum. ff. de acq. poss.

Intell. l. à Titio. ff. de fur. c. conc.

Bona autem fides in dubio præsumitur, ex
 communi nostrorum opinioe. ita enim voluit
 Gloss. in l. super. in uerbo, probetur, C. de præ-
 scriptio. longi tempor. & in l. j. C. de euctio.
 & in l. si quis emptionis titulo, in uerbo, tenue-
 runt, C. de præscriptio. triginta annorum, §.
 primo, in versicu. qui bona. in situ. de usufructu.
 & in capitulo. sanctorum, in uerbo, sacra. & ibi
 etiam Panormitan. de præscriptio. & in capit.
 diligenti, in uerbo, bona fides, & ibi Innoc.
 & Petr. Vbaldus in repetitio. Panormita, & Fe-
 lin. eodem titu. & Gloss. in capitulo. ulti. in Glof.
 j. & ibi etiam Panormitan. eodem tit. & Glof.
 in cap. cum ecclesia de causa possess. & proprie-
 tatis. & Gloss. in cap. abbate. in princip. in uer-
 bo, domini, versicul. ad hoc autem. de senten.
 & re iudica. lib. vj. & in capitulo. licet xvj. quæf.
 ij. Innocent. in capitulo. michael. de electio. &
 in capitulo. ij. de in integrum restitution. & in c.
 vigilanti. de præscriptio. Dinus in l. j. ff. de iti-
 nere actus; priua. C. in l. j. in iij. quæstione,
 de seruit. colum. iij. Archidiacono. in c. j. in ver-
 bo, bona fides, de præscriptio. lib. vj. Barto. in l. Cel-
 sus, colum. v. ff. de usufructu. vbi de ea. re ele-
 gantissimè disputat, & in l. communia, §. inter
 prædones, C. communi diuidund. & in l. quem-
 admodum, C. de agricol. & censit. libro xj. Bal-
 dus in repetitio. l. j. colum. iij. C. vnde ui. & in
 sua disputatione incipien. accusatus de uir-
 tute barua, colum. penultim. & consil. cclvj. Titius
 emi. libro. j. & consil. cclxxxvij. dicta mulier.
 post medium. lib. iij. Angelus. in l. j. C. quib.
 non obstat longi temporis præscrip. & in l. su-
 per longi. C. de præscrip. longi tempor. Anton.
 in capitulo. perueit. de censibus, Cumanus con-
 sil. cix. domina Ioanna ante finem. Panormit.
 consil. xvij. in causa, & quæstione, colum. j. li-
 bro ij. & consil. liij. in quæstione quæ ad præ-
 sens vertitur, colum. v. versicu. nec obstat, si di-
 carur statutum, Alexand. plenè consil. ccj. viso
 & discussio, colum. ij. lib. ij. & consil. xcj. in cau-
 sa, & lite vertente, colum. ij. lib. v. Petrus Fer-
 rar. tit. forma responsionis rei conuenti, in ver-
 bo, præscriptio, col. vij. Idem Barbat. con-
 sil. l. j. colum. iij. libro. iij. Francisc. Curt. iun.
 consilio. lxxij. princeps. defunctus, colum. ij.
 in fin. & consilio, lxxxij. Deus pius, col. ij. &
 copiosissimè Socinus consil. xxxvij. in causa do-
 minorum, colum. ij. lib. iij. Philippus Decius
 consil. cclxxv. iuridicam esse arbitror, co-
 lum. ij. & consil. cccix. in causa mota. Medio-
 lani, Ancharanus consil. cxlij. clarior col. pen.
 Joannes Andrea ad Speculatorem tit. de test.
 §. nunc videndum. add. magna colum. ij. Petr.
 Philippus Corneus consil. cxxx. viso libello, co-
 lum. xj. lib. j. Idem Corn. consil. cccxxix. often-

so mihi, col. iij. eo. lib. j. Arius Pinellus Lusita-
 nus de bonis maternis in authen. nisi tricenna-
 le, numer. 12. Didacus Couarru. in capitulo. pos-
 sessor. de regul. iur. lib. vj. part. ij. §. vij. Andr.
 Tiraquel. de præscrip. in Gloss. ij. in uerbo bo-
 na fides, §. j. Pet. Philip. Corneus cōsi. cxvj. pri-
 mo aspectu, colum. ix. lib. ij. & consil. cccxxix.
 in hac consultatione, & consil. ccvj. col. xj. eod.
 lib. ij. per tex. in capitulo. auditis, & c. cum olim,
 de præscriptio. lal. in §. sed ista quidem, nu-
 100. insti. de actionib. Gabriel strenuus Theo-
 logus in iij. senten. dist. xv. q. xiiij. arti. j.

Ratio huius tam receptissimæ lentitiæ est,
 quia homo præsumitur bonus, l. merito, ff. p. so-
 cio, l. quoties. §. qui dolo, ff. de probatio. l. cum
 pater, §. te igitur ff. de leg. ij. cap. j. de scrutin. &
 tradunt Doctores in dd. locis, & in regala se-
 mel malus, de regul. iur. lib. vj. Gloss. in c. si for-
 tē, in uerb. scientiæ, de electio. lib. vj. Lucas de
 Penna in l. quemadmodum, colum. penult. de
 agricol. & censit. lib. xj. Panormit. & Felin. in
 cap. cum in iure, de offic. delega. Bal. in cap. fi.
 col. penul. de præscrip. Idem Bal. in l. j. ad finē.
 C. si quis omi. causa testamen. cuius rei ratio
 egregia redditur per Ciceronem. ij. lib. Tuscu-
 la. † sunt enim (inquit) in nobis semina innata
 virtutum, quæ si adolescere liceret ipsa nos
 natura ad beatam uitam perduceret, nunc au-
 tem simulac editi in lucem, & suscepti sumus
 continuo i omni prauitate versamur ut pene
 cum lactē nutricis errorem suxisse videamur,
 cum vero parentibus rediti, deinde magistris
 traditi sumus, tū ita varijs ibuimur erroribus
 ut uanitati ueritas, & opinioni cōfirmatæ natu-
 ra ipsa cedat. † & rursū ibidē ait, à natura ipsa
 desciscimus ut optimā naturā nobis iuidisse vi-
 deamur, & rurultus libr. j. de legib. ait natura
 duce errari nullo modo potest, & officiorum
 libr. j. ait, Naturam ducem si sequamur nunq̄
 aberrabimus. & hoc est illud ius naturale, qd̄
 natura oia aialia docuit, ut in l. j. ff. de iustit. &
 iu. & in pr. inst. de iure naturali qd̄q; simul cū
 ipso humano genere p̄ditū fuisse testat̄ Iusti-
 nianus, in §. singulorū, inst. de rer. diui. Nec du-
 biū est, t̄qn qualia sunt p̄cipia talia sint prin-
 cipiata, sicq; qualis est natura talis est hoīum.
 qd̄q; cū principiatus creatus, & natus est, ita e-
 leganter Bal. in l. j. ad fi. C. si quis omi. cā test. &
 And. Tira. de p̄sc. §. j. Glo. ij. ver. sed q̄ in dubio
 facit, l. quisq; in prin. & §. j. cū vbi no. C. ad leg.
 Iul. maieft. ubi Gl. ait sepe solet filias similis eē
 patri, vñ sic cecinebat Hora. oda. 4. lib. iij.

*Fortes creantur fortibus, et bonis
 Est in iuuenis est in equis patrum
 Virtus, nec imbellem feroces
 Progenerant Aquilæ columbam.*

3
 Bonus qd̄
 que præ-
 sumitur.

4
 Homini
 naturali-
 ter sunt
 innata uir-
 tutum se-
 mina.

5
 Natura
 dux opti-
 ma.

6
 Principia
 qualia sūt
 talia sunt
 principia
 ta.

Generatū
 simile ge-
 nerantū.

LIBRI SECVNDI

Cum ergo homo simul ac nascitur ac generatur habeat semina innata virtutum, quoniam non solum homo, sed et ea omnia quae a natura creata sunt optima sint, par est ut bona fides & bonitas in homine praesumatur quoad trarium non probatur praesertim, cum qualia sunt principia talia (ut diximus) esse intelligantur principitata.

Hae communis conclusio variè intelligitur, primum quando adest titulus legitimus & verus quale est cum emi rite & recte vel dotis aut donationis vel legati aut alio quouis simili titulo rem accipi & ita procedunt. ff. & C. pro emptore, & ff. & C. pro donato & ff. & C. pro dote & ff. & C. pro haerede. & ff. & C. pro legato & ff. & C. pro suo. ita voluit omnes supra relati.

8 Secundo intelligitur etiam si putatius tantum non etiam verus esset ille titulus, si quidem error iustus fuit aut tolerabilis. l. quod vulgo. ff. pro emp. l. non solum. §. quod vulgo. ff. de vsu cap. l. si. ff. pro suo, quale est cum is cui mandatum rem ut mihi emeret eam mihi tradidit se emisit mentitus. ita tenent omnes quos supra retulimus istaque & superior sunt communes opiniones.

9 Tertio intellige etiam si titulus esset reuocabilis. l. i. §. si sub conditione. ff. pro emptore. l. si id quod. ff. pro derelicto. l. si vir. ff. pro donato. unde si vxor a viro quem dominum esse crederet rem donatam accepit eam contra verum dominum potest praescribere, licet vir eam donationem eamque rem posset reuocare. d. l. si vir d. l. si id quod. & licet rem sub hac conditione nisi melior conditio allata fuerit abs te quem dominum esse credebam emerim tamen eam contra verum dominum possum praescribere, quamuis is titulus meliore conditione allata reuocabilis sit. l. i. §. & l. i. §. de indi. nisi si dominus verus agere impeditus esset tunc enim contra eum non curreret praescriptio. l. si. §. si autem sub conditione. C. com. de lega. l. qui heredi. §. si pars, cum Glo. ff. de condit. & dem. l. j. §. si. C. de annali excep. alium tex. & exemplum habemus in l. in bello. §. si quis seruum. ff. de capti. Item fallit secundo, quando conditio esset suspensiva ut. d. §. si sub conditione.

Quarto intellige etiam si titulus in quo niti possessio sit illegitimus quod obtinet quo ad praescriptionem longissimi temporis, nam quo ad longi temporis praescriptionem non sufficeret ut diximus. infra c. lxxxj. nu. 7. & 8. & c. lxxvij. num. 9.

Quinto intellige etiam si titulus omnino deficiat ut videtur esse communis opinio ex relatione Andreae Tiraquell. de praescri. §. j. Glo. ij. versic. bona autem fides, dicam infra c. lxxxix.

num. 15. & c. lxxxj. num. 8. cum praeced. diximus fuse supra dum de titulo differebamus.

Sexto intellige si ad sit titulus etiam si eum me habere ignorem. l. i. §. si sub conditione ad finem. ff. pro emp. dixi. infra c. lxxxix. num. 15. & in c. incip. traditio.

Septimo intellige si ea bona fides indicij probetur. l. pe. C. de euctio.

Octavo intellige etiam si ea bona fides non probetur sufficit enim allegari, ita tenet Glo. in clem. appellanti de appell. Andreas Tiraquell. de praescrip. §. j. Glo. ij. versic. sed quaestio est, & ait se dixisse in d. clem. & hanc allegationem posse fieri etiam post conclusionem in causa firmat ipsemet Andreas Tiraquell. ibi, Antonius in c. peruenit, de empt. & vendi. & ibi Ioannes de Imola & Alex. in l. vnica. C. ut quaerant defuncti aduoca. iudex suppleat. col. ij. Matthaeus Affli. in consti. Sicilię consti. incip. iusticiarij, col. iij. Facit etiam quia & si ea praesumptio bonae fidei eo quod est iuris reputetur esse quid iuris & consequenter non requiratur probatio sit sed tantum allegatio tanquam res notoria, tamen & ipsum notorium allegandum est. l. si adulteri cum incestu. §. Idem Pollioni, ff. de adulteriis secundum Antonium Butrium in c. bonae, de postul. praetorum, Idem Antonius in c. exceptionem, de excep. Ioannes Imolensis in l. i. §. hoc autem. ff. de damno infecto, Marcus Matua locorum communium. c. lviij. Et in specie et bona fides sit alleganda tenet Marcus Matua vbi supra, & Bal. in l. super longi. C. de longi temp. praescrip. col. ij. Idem Bal. in l. quicunque, in prin. C. de seruis fugit. & quod habens iuris praesumptionem pro se eam debeat allegare tradunt generaliter Seyfellus in rep. l. Celsus, col. ix. ff. de vsu cap. & Marcus Matua vbi supra qua tamen post conclusionem etiam causa allegari posse vterque; tam Matua quam Seyfellus affirmat.

10 Bonae fides non est necesse ut probetur.

11 Notorium est allegandum.

12 Bona fides an sit alleganda.

13 Bonam fidem impeditur allegari si sit est.

14 Bonam fidem pro causam conclusam allegari non est.

15 Bona fides ut allegentur.

Nono intellige sufficere ut tacite allegetur puta dico me fundum ut meum possedisse ita Alex. consi. ccj. col. j. lib. ij. Decius consi. cclxvij. Romanus consi. lxxvij. pater reuerende. Andreas Tiraquell. vbi supra versic. ceterum. per l. anti. quos, verb. domini cogitatione. C. de fur. Boerius de cisi. xlij. alia in super. num. 1.

Decimo intellige sufficere etiam quod ea allegatio bonae fidei fiat etiam post conclusionem in causa secundum Antonium Imolam. Afflictum Tiraquell. & Alex. in locis relatis supra versic. viij. quibus adde idem tenere Decium consi. cclxvij. Panor. in c. dudum. j. col. ij. de electio. & iterum Andreae Tiraquell. vbi supra versic. intellige & Marcum Mantuanum vbi supra.

Vndecimo intellige ut procedat etiam si ea bona fides nec probetur neque etiam allegetur, crenim

Titulus putatus sufficit ad praescrip.

Titulus reuocabilis sufficit ad praescrip.

etiam licet reliquæ iuris præsumptiones sint allegandæ: isthæc tamen bona fides adeo à iure præsumitur, tamq; æqua naturalis & indubitata præsumptio est vt nec eam allegare necesse sit, ita tenent Antonius Butrius & Ioan. Imolenis in c. prater ea. ij. de transa. Panorm. in c. fi. col. vij. de præscrip. Barb. consil. xli. illud ad festam col. x. lib. j. Idem Andreas Barb. consil. 50. col. ix. eod. lib. & consil. xvij. col. penul. lib. ij. & consil. lxx. eod. lib. per c. auditis, & c. cum olim de præscrip. vbi nulla bonæ fidei mentione facta præscriptio allegata fuit & satis fuit.

Cum enim (inquit) Barba. notorium est ex iure non expedit allegari, quinimo iudex illud ex officio supplere vel attendere debet per ca. Raynurius de testam. vbi iudex iudicauit sup notorium minimè allegatum vt ibi notant Io. Imolenis & Panor. Idem Panorm. in cap. afferre de præsumptionibus Bald. in l. j. C. ut quæ delunt aduo. Felin. in cap. adhæc, col. xj. de app. Nec dubium est (inquit) Andr. Tiraq. vbi supra. quin bona fides oriatur ex iuris notorietate vt fufius supra. differuimus, ergo eam allegari non expedit, iuris enim præsumptio liquida probatio est Gloss. in l. tutor qui repertoriū C. de peri. tutorum l. licet Imperator, & ibi plenè Alex. & Iaf. ff. de legat. j. per Andream Barba. consil. lxxiiij. scripsisset psalmista lib. iij. rurhusq; consil. omnium nouissimo.

Contrariam tamen partem vt hæc bonæ fidei præsumptio necessario sit alleganda tenet Bal. in d. l. su p lōgi. C. de lōpi tēp. præf. Idē Bal. in d. l. quicunq; C. de seruis fugit. Andr. Tiraq. vbi supra Marcus Mantua. cap. lvij. d. lib. iij. locorum communium qui alios allegant huius sententiæ auxiliares vt attigimus supra versiculo. viij. sed superior pars vt receptior ita & uerior nobis uidetur, quæ materia à nostris cæca & nebulosa relicta nobis uidetur, quæ vt liqueat considera nonnullos casus, primus quando bonæ fidei mentio sit explicitè, alter quando implicitè, vltimus quando nec implicitè, nec explicitè, primo casu omnes conueniunt sufficere, ueluti si agenti rei uendicatione allegauit me rem illam titulo & bona fide per tēpus legitimum possedisse, sicq; præscripsisse. Secundo casu non satis sese explicat ueluti si rei uendicatione agenti obieci præscripsisse me, nulla bonæ fidei mentione facta, sed satis est dixisse præscripsisse me quia intelligendum est ritè & rectè argumento. l. non putauit, in v. xip. cum ibi nota ff. de bonorum possessio. contra tab. & illud uerbum est intelligendum in plenore significato. §. sed quoties, inst. de iure nat. & id perfectum est quod ex omnibus suis partibus constat l. j. ff. de origine iu-

ris, sicq; qui dicit se præscripsisse de perfecta (& cum omnibus suis legitimis qualitatibus) præscriptione intelligit ne aliter inutiliter processisse uideatur, nihil enim & inutile paria sunt §. si. inst. quib. mod. testam. infir. † & deniq; appellatione rei simpliciter prolatæ, comprehenduntur omnes suæ partes siue illæ quotitatiuæ sint l. Mæuio. in princ. in uerbo. totus. ff. de lega. ij. l. coniuictim, in uerb. solidam rem, & in uerbo. solidam hæreditatem, ff. de legat. iij. l. hæc scriptura l. si separatim, ff. de cond. & demon. §. si eadem res, inst. de lega. l. si pluribus. ff. de lega. j. l. si quis cum totum, ff. de excep. rei iudic. l. cum quæstio. C. de lega. l. vnica. §. vbi autem, cum. §. seq. C. de cad. tollen. siue illæ etiam sint partes integrales uel subiectiuæ, vt in l. qui uisum fructum, vbi plenè notant Bart. & Iaf. ff. de uerb. oblig. & d. l. cum quæstio l. j. §. interdum, in uerb. in solidum l. inde Neratius, ff. de usufr. accres. ergo qui se præscripsisse ait omnes partes uel qualitates ad præscriptionem necessarias (siue possessio sit, siue titulus, siue bona fides) comprehendisse implicitè uideretur, facit egregius text. in l. Titius, in princ. ff. de liber. & posthum. vnde apparet à Barbatio parum aptè allegatum fuisse. textum in d. cap. auditis, & d. cap. cum olim, de præscrip. quando quidem ibi non est uerum bonam fidem allegatam nõ fuisse, quinimò eo ipso quod præscriptio allegata fuit bona quoq; fides implicitè allegata intelligitur, & sic ita responsuros uerissimum est non solum illos qui affirmat bonam fidem allegari nõ oportere, sed etiam eos qui contendunt allegari oportere, quādo quidem hic implicitè allegata uideretur. Vltimo casu quando nec implicitè nec etiam explicitè allegata fuit, sed dumtaxat dictum fuit à reo se eā rem per tempus ad præscribendum legitimum, legitimaq; ex causa possedisse, licet hic nulla mentio fiat de bona fide adhuc sufficeret, quia ea à iure præsumitur ut supra latissimè ostendimus, id quod in iure notorium est, unde fit ut superuacua ea allegatio uideatur, sicq; à iure desiderari minimè sit uerissimile, sed omnino in ciuile argu. l. hæc stipulatio. §. diuus. ff. vt lega. nomine caue. l. non cogendum. §. Sabinus. ff. de procura. l. Cornelius l. iam dubitari. ff. de hære. inst. l. uerba hæc, ff. de cond. inst. & potissimum, quia si uerum amamus usucapiones in sola possessione legitima nituntur nec bonam fidem desiderant positiuè, sed tantum malæ fidei uitium abesse, nec titulum desiderant, sed tantum iustam aut tolerabilem possidēdi causam, ut per l. iij. ff. de usucap. f. se ostendimus infra cap. lxxvii. nume. x. cum præced. & seq. & cap. lxxij. & cap. lxxxj. Sicq; qui legitimi temporis

17
Retappel
litione
oēs sue
partes cō
tinentur

poris possessionem ex iusta causa emanantem allegavit, sufficenter allegasse videtur, nec ququam ultra desideratur ut dd. in locis ostendimus advertentes isthac a nostris non satis unquam fuisse praeiusta. Et diximus supra part. iij. per totam.

18 Redeundo ad nostram bonae fidei praesumptionem, cum ostenderimus eam praesumi in homine a natura inquam; eo naturaliter esse innata virtutum semina, inde pari ratione descendit ut ex possessione praesenti dominium a lege praesumatur aliter enim cum per l. quarebatur. C. unde vi praesumptum sit, quod ad me non pertinet id ad alios omnino pertinere, certe si lex quod possidet meum esse non praesumeretur iam alienum possidere praesumeret, sicque me malum hominem esse malumque; fidem habere contra ea quae supra fuisse ostendimus, sicque in specie ut ex possessione praesenti dominium habere possessorem praesumptio sit, tenet Glo. in l. pen. in verb. amoveri. ff. de condi. inst. quam ibi sequuntur Bart. Bald. Ang. & Pau. Castren. ibi. Bar. Ange. & Paul. Castren. in l. Titia per text. ibi. ff. solut. matr. & Alb. in d. l. pe. col. j. & Nico. Boer. deci. xliij. alia insuper Ange. in l. filiusfamilias. §. ij. de principibus. ff. de legat. j. Barbatius consil. l. libr. j. numero. 12.

Contrarium tamen ut ex possessione praesenti non arguatur dominium tenet Glo. in l. cum res quam ibi multi sequuntur. C. de probatio.

Quid dicendum? & sane prior opinio ut receptor ita & verior videtur per iura supra allegata quibus adde egregium textum in §. comodum inst. de interd. l. actor quod asseuerat. C. de proba. & per nostram rationem supra relatum, quae habet omnes homines bonos esse bonosque praesumi & mala fide carentes, sicque minimè praesumendum est ut is qui fundum ut suum possidet colit & fructus sibi colligit alienum mala fide, perfidè, & furtivè contrectet, sed potius ut rem suam pertractare videatur, quae conclusio variè intelligitur. Primum ut se adversus agentem possit defendere dic. §. commodum, inst. de interd. d. l. actor. cap. in pari, de reg. iur. lib. vj. l. fauorabiliores, ff. de reg. iur. §. Deinde

19 intelligitur etiam agendo, nam si possideam fundum dominantem tuumque; fundum servientem, te servitutem pati nolente, duo sunt mihi probanda, primum me dominum esse fundi istius quem dominantem assevero, alterum tuum fundum huic fundo servitutem debere quod vltimum si probaero, primum nempe me esse dominum fundi dominantis eo ipso probare video quod probo me eum possidere fructusque; ut dominum colligere, eumque arare & colere, & similia, ita tenet Bar. in d. l. pe. & Boer. vbi su

pra nume. viij. nempe, in d. decis. xliij. Alex. c. 6. l. iij. lib. ii. & consil. c. iij. nu. x. lib. vii. Corn. consil. xviii. lib. iij. Andr. Barba. consil. viii. col. ii. libr. i. Gloss. & Florianus per text. ibi in l. prima. ff. fam. ercisc. Rapha. Cuman. consil. cl. ad finem Gloss. in l. sicuti, §. si queratur, ff. si ser. vendi. Ias. post Bartol. ibi in l. si prius, colum. ix. ff. de noui operis nunciatio. & alij. quos allegat Boerius, ex cuius relatione apparet hanc esse communem opinionem.

Nec ad rem pertinet l. item mela, §. penulti. ff. ad legem Aquil. quia ibi constabat alterum esse dominum secundum Bar. in d. l. pen.

Tertio haec conclusio intelligitur etiam 10 quando quis vult agere rei uendicatione contra violentum spoliatorem, tunc enim ut contra eum obtineat satis est probare se tanquam dominum possedisse, ita tenent Bartol. & Bal. in d. l. penultim. ff. de condition. institu. & Nicolaus Boerius. d. decis. xlii. numer. 6. & etiam Paulus Castrensis in d. l. penultim. & Barthol. Socinus consil. cxii. numero 23. libr. iij. per l. si quis emptionis, §. sed haec, C. de praescrip. triginta annorum.

Quarto intellige etiam si agerem rei uendicatione contra commodatarium qui rem a me commodati nomine accepit. 11

Quinto idem si agerem contra depositarium qui depositi nomine rem a me accepit, nam & his duobus casibus ex hac sola possessione praesenti dominus praesumitur etiam rei uendicatione agens, nec illi possunt mihi referre quae fione dominii non magis, quam si contra eos agerem depositi, aut commodati actione, nam eo ipso, quod causam a me habent, nec ex fide restituunt me spoliare videntur, sicque in hac rei uendicatione ex sola praesenti possessione dominus praesumitur arg. l. colonus, ff. de ui & ut arm. iuncta l. si quis conductionis. C. locati l. si alienam, cum ibi not. ff. solu. matr. & quavis contrarium uideantur tenere Doct. post Glo. ibi in l. ita ut si fur, ff. commod. tamen hanc opinionem defendunt Pau. Castr. in d. l. pe. & Nic. Boerius nu. 7. d. decis. xlii.

Haecenus quando is de praesenti possidebat ciuilitate & naturaliter uel saltem ciuilitate uere uel interpretatiue, quid autem si nunc non possidebat, licet olim possedisset, an ex ea praeterita possessione praesumatur dominium & regula est non praesumi ita Glo. in l. ii. C. de proba. Boerius ubi supra nume. x. Bar. in d. l. pen. Bal. in l. non ignorat col. vi. C. qui accusa. non poss. Corn. consil. xix. cum consil. seq. lib. ii per l. & quae nondum sunt §. i. ff. de pigno. & fallit si possedisset, annis triginta, quia eo tempore re illam etiam titulo non apparente praescribere per l.

18
Dñum
an praesu
matur ex
possessione
praesenti
ad u. q.

10
Dñum
probat
ex possi
sione con
tra uolent
tum.

11
Dñum
probat
ex possi
sione con
tra com
datarium
& dep
sitarium.

19
Dñum
inciden
ter agen
do proba
turex pos
sessione.

11
Dñum
probat
ex possi
sione con
tra uolent
tum.

per l. si quis emptio. §. j. C. de præscr. xxx. an
 tantum secundum eosd. & vtraq; opinio com
 munitè recepta est. Fallit secundo quando lō
 gum tantum tempus præterijt siquidem ad fue
 rat legitimus titulus vel causa possidendi se
 cundum eosdem Doct. communiter & Ludo.
 Roma. consi. ccccxliij. circa propositum, &
 Socin. consi. cvj. in causa, col. iij. lib. ij. Gloss. &
 communiter Docto. in l. cum res. C. de probat.
 Boerius, vbi supra, nume. 4. Bar. consi. cx. quidā
 Masolus. Fallit tertio quando breuius tem
 pus cum legitimo titulo possedit & agebat pu
 bliciana ad possessionem tantum recuperan
 dam (non autem rei uendicatione) tunc enim
 obtineret contra possidentem sine titulo: ita
 procedit titulus. ff. de publ. in rem actio. quia
 posterior possessio non intitulata aut præsu
 mitur clandestina aut non iuuat contra hunc
 qui niritur possessione intitulata, ita Socin. in
 l. rem que nobis, in princ. q. iij. ff. de acquir. pos
 sessio. Alex. consi. l. j. lib. j. & cōsi. cxvij. eod. lib.
 & consi. vj. libr. iij. secus si posterior possessio
 intitulata similiter esset, tunc enim præferetur,
 quia in pari causa potior est conditio possidē
 tis c. in pari, de reg. iur. lib. vj. tradunt Innoc. &
 alij in c. cū ad sedē, de rest. spoli. per c. licet cau
 sam, de proba. Item fallit quando iunior pos
 sessio esset diutina, vt dicemus in c. lxxxv. n. 5.

CAP. LXXI.

- 1 **M**ala fides an nocet quando contractus fit per
 procuratorem.
- 2 Domini mala fides nocet, licet contractus fiat per
 procuratorem de iure cano.
- 3 Pupillo non nocet tutoris mala fides.
- 4 Pupillus non potest habere malam fidem.
- 5 Malam fidem populus quando uideatur habere &
 quomodo purgetur.

MALA fides non impedit præ
 scriptionem quando contra
 ctus fit per procuratorem, uel
 eum qui subest nostræ pote
 stati, ut (est filius uel seruus) si
 quidem dominus tantum nō
 etiam is per quem contractus fiebat habebat
 malam fidem, ita tenent Bald. & Angelus in l.
 super longi, C. de longi tempor. præscriptio. per
 leum qui. §. in hac, ff. de public. in rem actio.
 Gloss. in l. huiusmodi, ff. de contrahen. emptio.
 Gloss. in l. cum mancipium, ff. de edi. edict. per
 Azonem in summa, C. de ædil. edict. colum. pe
 nultim. versicu. sed si queras, † Quod optinet
de iure civili non de iure canonico, quo iure
non noceret domini mala fides teste Balbo de præ

scription. in iij. part. iij. partis princ. q. xvij.

Limita secundo ut mala fides aut bona fides
 procuratoris non sit in consideratione, sed tan
 tum domini, quo ad singularem successorem,
 unde si rem alienam quam tuam esse putabas
 per procuratorem qui eam alienam esse scie
 bat mihi vendidisti, præscribere possum, quia
 non videor ab authore malę fidei emisse, ita
 Bartol. in l. qui fundū, §. procurator, ff. pro em
 ptore Alexand. in l. Pomponius, §. cum quis
 colum. iij. ff. de acquiren. possessio. Balbus vbi
 supra. Quę quidem limitationes verę sunt
 in se, sed principalis cōclusio suspecta videtur,
 nam vtriusque iuris definitio dum præscriptio
 nem cum mala fide procedere negauit id pro
 spectum uoluit, ne qui sciebat alienum se pos
 sidere inde lucrum se facturum speras tardior
 & segnior in restituendo fieret, quę ratio non
 minus urget quando rei alienę possessionem
 per seruum, uel filium, quę suui, quā si eam p
 me ipsum quærerē, vtroq; enim casu tardior
 in alieno restituendo redar si lucrum præscri
 ptionis idē facturum me spero, quā essem si
 id minimē euēturum scirem, ergo habebit lo
 cum capit. possessor. de regulis iuris lib. vj. c. vt
 gilanti, capitu. fina. de præscription. in princ.
 institu. de vsucapion. l. vnica, C. de vsucapion.
 transfor. cum sim. nisi dixeris superiorem cō
 clusionem procedere quando contractus fie
 bat per procuratorem, uel filium vel seruum
 ignorante domino uel patre, seruus enim uel
 filius contrahendo, & possessionem corporalē
 apprehendēdo ius possessionis naturaliter q̄si
 uit, l. j. in princ. vbi ex naturali possessione, l.
 iij. ff. de acquiren. possessio. iure enim naturę hi
 sunt integri status, l. quod attinet, ff. de reg. iur.
 unde tale ius eis per prius cohærens postea trā
 situm facit ad patrem uel dominum, quia pe
 nes eos residere nec momento potuit, l. placet,
 de acquiren. hæredita. l. acquiritur, ff. de acqui
 rerum domin. nam domino uel patri insciis,
 uel etiam inuitis acquirerent serui uel filij fa
 milias, l. seruus vetante, ff. de verborum oblig.
 per totum institu. per quas perso. nob. acquir.
 & hac ratione, per alluionem rei alienę do
 minium nobis etiam inuitis, & ignaris acqui
 ritur uel etiam scientibus alienum esse, §. præ
 terea. institu. de rerum diuisio. l. adeo, §. præ
 terea per alluionem, ff. de acquirē. rerum domi.
 ergo pari ratione nobis etiam uolentibus
 acquiri potest ius possessionis per seruū uel fi
 lium, sed quo ad ius præscribendi dubito: dic
 ergo quod quandiu ignorauit nomine meo ser
 uum procuratorem uel aut filium meum emis
 se, & possessionem accepisse tandiu, & si sciam
 illam rem esse alienam tamen cum ignorem
 me

contractus
 fiat p. p. cu
 ratorum
 de iure ca
 no.

me eam possidere non possum videri mala fide possidere, cum bona aut mala fides pendeat ex animo nostro, l. penul. C. de euiction. sicque si per eas personas tandiu ignorante me retenta possessio fuit, quod expleta fuit præscriptio eam rem optimo iure quæsiui.

Cæterum si ante completam præscriptionem cæpi intelligere eam rem me per illas personas possidere, iam scio alienum me possidere, sicq; sum in mala fide, quæ etiam superueniens post cæptam præscriptionem nocet de iure canonico, sumq; in mala fide eo, quod possum, & debeo iubere eas personas eam rem restituere, uel id ipsemet facere debeo. l. semp qui nõ prohibet, ff. de reg. iur. l. qui patitur, ff. manda. & quia non sufficit abstinere à malo nisi fiat, quod bonum est, l. si ita stipularus essem abste, & ibi Bart. ff. de uerb. ob. uide c. lxxix. nu. 41.

3 Mala fides tutoris non nocere pupillo tenent Bald. in auth. adhæc. C. de vsuris Ioannes Imolensis in repet. cap. fina. col. xxix. de præsc. & Franciscus Balbus de præscriptio. in iij. parte iij. partis principa. q. xvj.

4 Sed & ipse pupillus malam fidem habere non potest, quod attinet ad præscriptionem nisi si fit doli capax secundum Bald. & Franc. Balbum ubi supra, & superior sententia probari videtur in l. iij. in sui generalitate, ff. de vsucapio. præsertim iunctis his, quæ diximus, supra circa definitionem præscriptionis.

5 Et mala fides singularium personarum de vniuersitate nocet ipsi vniuersitati, sicq; quandiu uiuit aliquis de populo uel collegio uel de vniuersitate qui habuit scientiam rei alienæ, is populus, vniuersitas, collegium nõ præscribit, ita Innocentius in capitu. cura, de iure patronatus Bart. in l. post pluribus, in fi. ff. de vsucapion. Franciscus Balbus ubi supra, q. xvij. Petrus Philippus Corne. confi. xxii. videtur in hac consultatione, col. iiii. libr. j. sed illa mala fides purgatur extinctis omnibus iis qui scierunt, & habuerunt scientiam rei alienæ secundum Innocentium, Bart. & Franciscum Balbum ubi supra contra Corneum ubi supra, qui eam purgari illo tempore posse negat motus, per, l. proponebatur, ff. de iudic. ubi subrogationis causa semper idem populus esse intelligitur, facit l. si grex, ff. de leg. i. l. grege, ff. de leg. ii. §. si grex, inf. de leg. superior tñ snia q̄ habet oibus saltē extinctis purgari eā malā fidē, ut humanior ita & verior vñ, nā etsi p̄ subrogationem unus idēq; populus intelligat, tñ idē quoq; est i filio q̄ eadē p̄sona cū p̄re intelligit, l. si. C. de impu. & tñ patri succedēs iustā ignorantia cām censent h̄re, c. is qui in ius, de reg. iur. lib. vi. l. qui in ius, ff. eo. & consequenter olim præscribebat.

1 Præscribere an possit missus in possessionem ex causa noxali uel dani infecti, cum sciret rē illā non esse illius, contra quem decretum fuit interpositum. egregia q.

2 Mala fides quando in esse intelligatur.

3 Dominium nobis etiam inuitis interdum aufertur.

4 Facti appellatione non factum etiam continetur.

5 Mala fides nõ semper sequitur, & arguitur ex scientia rei alienæ.

6 Dominus rem suam negligens quando uideatur eam pro derelicto habere.

7 Intellectus c. i. de præscrip. contra communem opinionem.

8 Intellectus l. sicut, & l. omnes. C. de præscrip. xxx. annorum.

9 Intellectus c. si. de præscriptione.

Os sidebam seruum alienum bona fide, cuius uerum dominum ego non ignorabam, is seruus ex causa noxali mihi traditus fuit, an cum habeam scientiam rei alienæ eum possem vsucapere quæsiui est, ac vehementer cõtrouersum. mouet quæstionem quod licet in dubitatum esset vsucapi posse inspecto iure ciuili, l. generaliter, ff. de noxalib. act. tñ iure canonico generaliter definitum est mala fide vsucapi nihil posse, c. vigilantia, & c. si. de præscr. qd̄ ius & in foro seculari seruandum esse ait summus pontifex in d. c. si. sicq; cõis opinio esse videtur quod missus in possessionem ex cã tam noxali q̄ dani infecti nõ possit præscribere eam rem, quam sciebat esse alienã, non illius contra quẽ decretum iudicis fuit interpositum, ita tenent Paul. in l. prætoris, in prin. ff. de dam. infec. idq; sequit̄ & ait meritissimè defensum esse ep̄s disertissimus ciuitatus Rod. in c. possessor, de regu. iur. par. ii. §. ix. nu. 8. Rom. in l. si p̄ errorē, ff. de vsuc. Ale. in l. si finita §. si de uectigalibus, nu. 11. ff. de dano infec. Imo. in c. si. de præsc. col. xix. in rep. Idē in l. sequit̄, §. si uia, nu. 26. de usucap. Pau. in d. §. si de uectigalibus, Paul. in l. iustè possidet, ff. de acq. pos. Bar. in l. Pomponius, §. si iul. su, eo. titu. sentit Ang. in l. i. C. de iudi. nu. 63.

Contrariam partem ut missus in possessionem ex causa siue noxali siue dani infecti possit rem præscribere, licet sciat eam rē esse non illius contra quem decretum fuit interpositum, sed alterius tenent Gloss. in c. possessor, de reg. iuris in vi. Gloss. in cap. si diligenti, & ibi Antonius nu. 12. de præscriptio. Bal. in l. ii. ff. si ex noxali causa agatur. Idem Baldus in auth. et qui iurat, col. pen. & ibi Salicetus q. ix. C. de bonis auth.

Pupillo non nocet tutoris mala fides.

Pupillus non potest habere malam fidem.

Mala fides populi quando uideatur habere, & quomodo purgetur.

Præscribere an possit missus in possessionem ex causa noxali uel dani infecti cum sciret rem illā non esse illius contra quem decretum fuit interpositum. egregia q.

aut. ind. pol. Spec. in tit. de secundo decreto;
 §. 1. et 2. nu. 8. Abb. nu. 28. in d. c. si diligenti, &
 ibi Auro. nu. 12. Bald. in l. gñaliter, ff. de noxat.
 in prima lectu. & iterum in lect. ij. est q; cõ
 munit op. sed in Ale. i. d. §. si de uectigalib. n. 1. r.
 Quid dicendum? & quidem vñ hæc poste-
 rior opinio in noxali cã longe verior q̄ cõtra-
 ria, p̄ tex. ap̄t̄m in d. l. gñaliter, & in eo tm̄ qd̄
 est, an is tex. iure cano. correctus intelligatur
 quod minime dicendũ est, non enim seq̄t̄ ha-
 ber quis sciam rei aliene, ergo nõ põt præscri-
 bere, ¶ quimodõ sape præscribere põt, nec in
 mala fide esse vñ, qd̄ primũ apparet in l. si id qd̄
 p̄. res. ff. pro dõre hẽto, vbi vxor viro donauit
 rem suã, hẽq; eũ dñm nõ fecit ut p̄tot. ff. & C.
 de don. inter vir. & uxo. virq; deinde eam rem
 mihi scienti vendidit, qui præscribere possum
 ut tex. ait licet nõ ignorarem eã rem vxoris eẽ
 neq; ab ea sed ab eius marito cãm hẽm, ra-
 tio est, ut ibi expressim iarecõsoltus ait, quia
 quasi volente, & cõcedente dña, is maritus vẽ
 didisse vñ. Nec ad rem p̄tinet qd̄ Glo. ibi ait rẽ
 alienã donasse vxorem, nã illud est diuinare, &
 scire est cõtra p̄scriptionẽ, l. merito in prin.
 ff. pro soc. & p̄tot. C. de reb. alien. non alien. &
 quod intolerabilis est aduersat̄ palam illi re-
 stitui in verbo dña. Secundo est tex. in l. si vir, ff.
 p̄ dona. Tertio l. j. §. si uir, ff. de acq. pos. vbi vir
 vxori donauit, nec ideo desijt trãsuolare pos-
 sessio in uxore donatariam, q̄ iustẽ possidere
 intelligendũ est. Quarto est tex. in c. j. de p̄sera.
 & in c. placuit supra, alleg. vbi et iure cano. ec-
 clesia contra ecclesiã põt et breuit̄ p̄scribe-
 re locũ, iusq; qd̄ sciebat esse alienum. Quinto
 p̄ dña non sunt de iure naturali primũ, sed
 et de iure gẽt. qd̄ induxit dñiqũ distõnẽ, &
 p̄tationẽ, antea. n. oia erãt in cõi, l. ex hoc iure
 ff. de iust. & iu. §. ius aut̄ gẽtũ, inst. de iur. nat.
 plenẽ p̄ Bar. Paul. Iaf. & alios in d. l. ex hoc iure
 diximus i tra. de suc. crea. in p̄fa. & in §. j. huic
 aut̄ iuri gen. lex civilis, & derogare põt, & quo-
 tidie derogat, iuxta Gl. cõiter appr. ibi in l. ius
 civile est ff. de iust. & iu. & licet id qd̄ nrm̄ est
 sũ factõ nõ a nobis auelli nõ deat. l. id qd̄ nrm̄,
 ff. de reg. iur. tm̄ illud regulare, uerũ ex cã a nõ
 bis auerẽ, et iuitis, uel ignotatib. ut in l. itẽ si
 verberatũ, §. j. ff. de rei uen. l. Lucius, ff. de euc.
 Gl. & Bar. in l. Antiochẽsiũ, ff. de priu. cre. Bar.
 Paul. Iaf. & alij d. l. ex hoc iure, ut ergo ibi au-
 ferẽ nobis inuitis rei nra dñiũ ex legis civilis
 dispõne & p̄missione, nec se itromittit ius ca-
 noni. ad hoc ut ablatũ dño reddat, cur nõ idẽ
 erit & in spẽ nra, ubi iustissima cã est vt res nra
 nobis auerãt, ne mihi imerenti dãnũ seruus
 tuus ipunẽ inferat, uel si intulerit nobis resar-
 tiãt, tibi re tua adẽpta, & in me ad emẽdatio-

nem dãnũ trãslata. Nã & similiter qd̄ si furtum
 mihi faceres manifestũ, qd̄ si nõ manifestũ, qd̄
 deniq; si ui rẽ abripuisses, nõ ne p̄ter ipsius rei
 subtractã, aut vi ablatã restõnẽ et tuũ amittẽ-
 res, & i me trãsferret. Sp̄cena uel dupli uel qua-
 drupli, §. furtorũ, §. cõceptũ, cũ seq. §. si. inst. de
 obli. q̄ ex delicto, in prin. inst. de vi bon. rap. §.
 quadrupli, & §. dupli, inst. de act. nõne te inuito
 his casibus rerũ tuatũ dñiũ habeo, te inq̄ iuito
 iure rã ciuili q̄ cano. in tui p̄nã, & p̄titionẽ,
 ergo similiter, cũ seruus tuus dãnũ mihi, rebus
 ue meis dedit, tu dãnũ s̄tiẽs, seruusq; ille tuus
 mihi tradet, nisi dãnũ emẽdaueris, nec referẽ
 abste an ab alio possideret̄ quo tpe dãnũ dedi-
 set, quimodõ ispecta legis interpretatione nõ vñ
 id dãnũ dño serui cõtigisse sine facto suo, ¶ nã
 appellatione facti et nõ factũ cõtinet, inst. de
 nap. §. si qua uxor, i si. dũ ait rectius se factũ os
 si abstinerint, Gl. & Doct. i. l. iij. in pr. ff. de ver.
 obl. Alex. in §. si id qd̄ l. ubi aut̄ nõ apparet, ff.
 de uer. obl. Dec. in l. id qd̄ nrm̄, ff. de regul. iur.
 dñs ergo, qd̄ dãnũ uel noxã a seruo suo datã nõ
 emendat, quasi fecisse vñ, quo magis serui sui
 dñio priuet. Quid deniq; si seruus meus iusto
 bello captus aut uergerit, adq; suos reuersus, fue-
 rit inscio me uel inuito? nõne eius dñiũ p̄dõ?
 Quid similiter si ferã cõpimus, eiusq; dñiũ
 q̄siuimus, eaq; custodiã nram euaserit, inq; na-
 turalẽ suã laxitatẽ se recepit, nobis iuitis, aut
 ignorãtibus nõne in his casib. & similib. id sta-
 tim nrm̄ eẽ definit? l. iij. ff. de acq. re. do. cũ ll. se-
 quen. l. naturalẽ, §. examẽ l. nihil, in pr. ff. de ca-
 pti. Sitẽ ea q̄ ex hostibus inst. de re. di. Quid p̄-
 terea si seruus meus p̄ditionẽ detegit, nõ ne
 iscio me & iuito libertate p̄meij loco donat,
 & meuseẽ definit, l. ij. iij. & iij. & p̄to. C. q̄b. ex
 cau. serui p̄ p̄mio liber. accip. Nã et si p̄ria p̄tã
 res inestimabilis sit, l. filiusfa. §. scdm̄ vulgarẽ.
 ff. de leg. j. nõne p̄fe obduritiẽ filii emancipare
 cogit? l. diuus, ff. si a parẽte q̄s fuerit manu. id
 qd̄ accidit in oibus et delictis, i q̄bus p̄cena bo-
 norũ iponit̄. ergo cũ res nra nobis auerẽ, & in
 aliũ trãsferẽ, interdũ fit ob demeritũ nrm̄, inter-
 dũ ob meritũ illius in quẽ trãsferẽ, interdũ ob
 vtrũq; interdũ & quarto ob meritũ & fauorem
 ipsius rei, ob demeritũ nrm̄, ut i d. l. diuus, ob
 meritum eius in quem transfertur, & ob eius
 fauorem, ut in d. l. item si verberatũ, cum si-
 milibus, ob demeritum nostrum & meritum
 illius in quem transfertur, uel ob eius fauorẽ
 vt in p̄cena dupli, quadrupli, & similibus, su-
 prã allegatis, & facit per totum C. & ff. quib-
 us vt indign. ob meritum & fauorem ipsius
 rei, ut in exemplo, C. quibus ex causis serui
 pro p̄m̄io libertatem accipi. Cum ergo res
 nostra nobis a lege adimatur interdum culpa
 n nostra,

facti ap-
 pellatione
 nõ factum
 et conti-
 netur.

LIBRĪ SECUNDI

nostra, interdum sine ea, sed solum ob fauorē ipsius rei, vel eius in quem transfertur, isq; eā possideat, eaq; potiat, non ignorans alienā fuisse, & à dño inuito vel inscio ablata inque eum translata. Quid mirum, aut nouum est, si idem faciat lex ex cā noxali? & qua ratione potuit lex dñum statim tibi ablatum in me trāferre, eadem ratione, & longe facilius, aut iustius poterit efficere, ut id dominium trāseat post longam possessionem, & præscriptionem, nam & prælatus, qui non pōt res ecclesiæ alienare, poterit p negligentia, & interuentum longi tēporis ecclesiæ nocere, ut eius res præscribant. c. ueniens, de præscrip. ubi p Doc. & Decius in d. l. id quod, ff. de reg. iur. facit tex. in c. illud, & c. de quarta, de præscrip. ergo vtrōq; casu, ex parte legis par potentia est, in auferendo à nobis dño rerum nostrarum ex causa, nā & eius autoritate nostrum tuemur, aliter. n. non deesset alter fortior vel calidior, qui vi, armis, aut caliditate, uel dolo, rebus nostris potiret. itaq; autoritate legis rerum nstrarum dominium nobis inuitis, & ignorantibus ex causa pōt, & sepius solet auferri. qđ accidit ēt p modū præscriptionis nō secus, qđ p alios modos. siue is qui rem acquirit alienū sciat se possidere, siue ignoret, cum adest cā nō iniusta cōcedendi, ut etiam sciens quis alienum, & possidere, & præscribere possit, qualis profecto adest in cā noxali qñquidem esset p iniquum, ut seruus tuus mihi imerenti, aut rebus meis dñum iniuria daret, idq; impunitum maneret, si ergo is seruus mihi iussu iudicis traditus fuerit, nec dñs, aut qui eum possidebat illum defenderit, satis videntur maluisse seruum abijcere, inq; me transferre, qđ dāni æstimationem præstare, argu. l. si finita, §. non autem statim, ff. de dā. infec. ubi p Doct. in simili p Ias. in l. j. col. fi. C. de ser. fugi. p eundē in l. naturaliter, §. nihil cōe nu. 84. ff. de acqui. pos. Gloss. in l. si de eo, ibi Paul. & Ale. §. j. eo. titu.

Quod obtinet, si ponimus ex cā noxali conuētum à me fuisse ipsum dñm serui illius, qui dñm dedit, idē si ponimus cōuentū à me fuisse aliū, qui bona fide eū seruū possidebat, & cum iussu iudicis mihi his seruus p noxia traderet illd qđ notū fuisse vero dño, at si pōimus dñm huius rei ignarū, iniquū vī, eū re sua ignoratē priuari, meq; eā lucrifacere cū alienā scirē, nā tūc. & ille inocēs, & iculpatus dāno afficeret, & ego ipius sciēs q; mala fide alienū lucrifacere, sed adhuc idē eē dēt tā iure ciuili p d. l. gñaliter, ff. de noxal. qđ iure canoni. nā res mea siue peat, id ad detrimētū meū nō alterius spectat debet, siue casu fortuito, siue aliter, l. quæ fortuitis, C. de pig. act. siue ēt dñm alteri dedat,

id similiter ad detrimētū dñi illius rei, qđ dñm dedit spectare debet vīq; ad ualorē ipsius rei, ut p totū inst. & C. & ff. de noxa. & in tit. si qua drup. pau. piē. ergo seruus tuus, si mihi dñm dedit, iussuq; iudicis traditus mihi fuit, neq; abste, aut ab alio defendat, æquū est ut meus fiat in emendationē dāni, qđ mihi dedit, neq; tā videor hoc casu turpe, aut ipiū lucrū cū iactura aliena captasse, qđ iustā dāni illati resartionē, aut emēdationē, ac satisfact ionē recepisse, neq; vltro, ad rē alienā accessisse, aut adspirasse videor, sed coactus necessitate qđ amiserā recupandi, & faciēs actū necessitate coactus est pie subueniēdus, l. si fideiusstor, §. si necessaria, ff. qđ sat. cogā. ubi plenē p Ias. Diuersa cā est illius qđ à non dño sciens emit rē alienā, is qđ nec vlla necessitate coactus, sed sponte vltro, & impie ad rē accessit alienā, neq; vllū dñm ante ab re illa sibi, rebus ue suis illatū fuerat, qđ resarcire curaret, sicq; sciētia rei alienæ in isto casu merito inducit malā fidem, & ipedit præscriptionē, non sic in casu illo, ubi scia rei alienæ, nec est cur inducat malā fidē, aut p̄scriptionē ipediat, sicq; cessat decisio, rō & mēs, ac sensus d. c. fi. & d. c. vigilanti, de p̄scr. Nā & in terminis l. si uoluntate, C. de resc. ven. constat qđ qđq; cōtrahentiū suam conditionē meliorē facere studeat, qđ eius quo cum contrahit, & adhuc ius canonicum se non intromittit.

Præterea in §. itē ea qđ ab hostibus, & in §. cū ex aliena, insti. de rer. diui. & in aliis qđ pluribus cāis cōstat nobis auferri posse, & solere inuitis, & ignorantibus rei nīæ dñiū; neq; possidētī ipedimēto esse, qđ sciret illud nīm fuisse, & cōtra factū nīm à nobis fortē ignorantibus, aut inuitis abcessisse, qđ plenē diximus in illa q. au actiōes, & alia iura semel p̄scripta restituerent dño ex capite ignorantīæ. Deniq; si iuste possidet qđ authore prætorē possidet, facitq; fructus suos, & idē cōseq̄ reliquas vtilitates, qđ à l. bona fidei, & iustis possessorib. cōdonatæ fuerūt, quale est, qđ faciet fructus suos, & reliqua id genus. l. iuste possidet, ff. de acq. pos. cur nō idem erit in acq̄sitiōe quoq; pprietatis, cū tā mala fides, & scia rei alienæ eēt in fructuū acq̄sitiōe qđ in acq̄sitiōe pprietatis, & eadē æqtatis rō militaret eadēq; rō peccati vitādi adestet i de negāda fructuū acq̄sitiōe ei, qđ sciret alienū se possidere, qđ militat in ipsius pprietatis acq̄sitione: verū utruq; lex positua iustissimē admittit ex cā p̄ceden. qđ nō arguit vllā huius possessoris turpitudinē, licet sciens alienū possideat, sicq; nec i p̄cto eē iure qs dixerit, & cōseq̄ cessat rō nō mō potissima, sed ēt vnica, qua nitē ius canonicū, qđq; exp̄ssa est in d. c. vigilanti, & i d. c. fi. de p̄scr. ut differuimus i loco supra cita.

In sum

In summa quis negabit quia iuste is missus in possessionem ex causa noxali rem illam possideat nisi iniurius uellis uti is ius suum deserat, & abijciatur contra text. cum Gloss. in l. ut iur. ff. de iust. & iure, ubi omnes, sed ut exordium capiat prescriptio nihil aliud desideratur nisi quod initium possidendi non sit iniustum, l. cum hæres. ff. de diuers. & tempor. & licet iure canonico desideretur, ut etiã postea ante impletam prescriptionem non superueniat mala fides. d. c. si. tamen hic ponimus proconstanti nõ superuenisse, sed progressum possidendi tam iustum esse quã initium, ergo, & c. ergo rectissime & opportunè dictum fuit ab Angelo in l. j. nu. 63. C. de iudi. non esse bonam consequentiam habeo scientiam rei alienę, ergo uideor habere malã fidẽ, & prescribere uentor, quod si diceris cur improbè nõ curasti, ut citaret uerus dominus illius serui qui tibi noxam dedit, forte enim si rescirent, dånũ resarciret, seruumq; suum recuperaret, respondeam improbum, aut malę fidei non posse uideri eum, qui illius serui bonę fidei possessore interpellatum uoluit, non etiã uerum dominum, quia lex eum ad hoc obligauit nõ ultra, & iustissimum sufficiensq; esse presumitur, quod lege cautum fuit, ut plene per Tiraquel. de iur. ioc; retra, in prefatione, n. 75. si enim ad tot ambages, & laboriosas diligentias me lex obligaret, forte essent quã plures, qui maluissent ius suũ missum facere, & abijcere, quã tot labores subire, totq; molestias ferre, argu. l. quia poterat. ff. ad Trebell. sicq; cessat illa ratio, quod res inter alios acta, & c. ut per totum, C. res inter alios acta, nam hic legi posituã sat fuisse uisum fuit, quod res ageretur inter me, qui dånũ passus fuit, & possessorem iustum illius serui dånũ dantis, nec exegit, præterea, ut etiã notum fieret uerò domino. Hęc autem omnia iura & rationes ex æquo militant in eo, qui missus fuit in possessionem ex causa dampni infecti, sicq; erit idem ius, ut in sui generalitate probant plures leges, l. prætoris, in princ. l. his, l. si finita. §. si de uectigalibus, ff. de dampno infecto, elegans tex. in d. l. si finita §. non autem statim ubi dominus rem suam quasi pro derelicto habuisse uidetur, cum cauere noluit, aut non curauit, sicq; quasi res suę dominium ei concessisse qui in possessionem missus fuit, licet per quanti temporis cursum dominus rem suam pro derelicto habuisse uideatur, non tam lege definitum, quã iudicis arbitrio relictum uideatur, ut est communis opinio quam tenent Gloss. & communiter Doctores ibi, estq; communis opinio secundum l. qui eã sequitur in l. j. col. si. C. de seruis fug.

Idem in l. naturaliter. §. nihili commune. ff. de acquir. posse. nu. 84. Gloss. Paulus & Alex. in l. si de eo, §. j. eod. tit. pro nobis bonus text. in l. locorum, & in l. qui agros. C. de omni agro deserto, lib. xj.

In summa cum quis a lege punitur nihil opus est consensu ipsius puniti, siue ob culpam, ut in prin. & ferè per totum instit. de oblig. ex quasi delicto, puniatur, siue etiã puniatur ob dolum, ut in furto & similibus, ut probatur in l. j. & ij. ff. de legibus, l. j. ff. de iust. & iu. diximus plene in tract. de successi. creati. §. xxx. ad fin. Cum ergo in terminis, d. l. generaliter, ff. de noxalibus act. & in toto illo tit. & C. & instit. eod. tit. dominus puniatur per culpã serui, uel si non punitur, saltem dånũ sentiat, quid opus est domini consensu? certe nihil: nam & similiter aliquando filius punitur ob culpam patris, l. quisquis, per totam. C. ad leg. Iuli. mag. licet regulariter contra per totum. C. ne filius pro patre per totum, ne uxor pro marito, & l. si quis in suo, §. legis, ubi Doct. C. de inof. test. & in quibus casibus, lex dum te punire uellet, tuum tibi adimere uoluit, & in me transferre, neq; tibi prodest ignorasse, uel consensum non prestitisse, neque mihi obest scientia rei alienę, quia nouum non est ut lex dum unum punire, alterum uerò præmio afficere uellet, res suas punito auferat, & in illum transferat ex toto uel ex parte, quale est in eo qui fecit manifestum tacitum fideicommissum, & similia.

Et id mihi uidetur probari, in c. j. de prescrip. & in c. placuit, xvj. q. ij. & in d. l. locorũ, & in d. l. qui agros. C. de omni agro deserto, lib. xj. ubi episcopus si est negligens circa fidei catholicę doctrinam discredendam, & alter episcopus forte uicinus operam dedit huic rei, tunc breui tempore quasi prescriptione ius episcopi negligentis transit in alterum diligentem. Et agricola qui agrum reipublicę nõ colebat, quasi prescriptione a iure, quod ibi habebat, submouetur biennio, idq; ius transfertur in alterum agricolam, uicinum fortè, qui illum agrum excolebat, & curabat, & cum ista iuris ademptio & translatio contingat nõ tam ex causa prescriptionis, quã ex causa punitiõis minime opus est consensu puniti, ut dixi in loco supra citato, minimeq; nocet, quod is in quem transfertur ea res præmij loco sciãt olim fuisse alienam, & is quidem uidetur ad dicta iura longe uerior sensus, & intellectus, quã eorum, qui aiunt illud contingere quasi ex tacito consensu uel illius episcopi dånũ passif, uel illius agricolę dånũ passif.

¶ Nam & si indubitatum fuisset dictum episcopum, illum uel agricolam, suam diocesim,

Int: l. c. i. de presc. contra cõmunem.

LIBRI SECVNDI

agrum'ue suum deferere noluisse, quia fortè id ita protestati fuerūt, adhuc tñ ea præscriptio, vel ea ademptio & translatio locū haberet, vt patet aperte ex generalitate mente, & sensu illorum iurium. Vnde quod Doctores communiter sentiūt, ut testatur disertissimus Couarru. vbi suprā. §. xj. nume. 8. versi. hanc vero præscriptionem, nempe in d. c. fi. speciale esse fauore fidei catholicæ, ut ibi cum mala fide, vel cū scientia rei alienæ præscriptio procedat, sane longe suspectum est, quòd regulare potius sit, vbi non tam de præscriptione, quàm de punitione agitur, & ea iuris tam ademptio quàm translatio magis, per punitionis quàm per præscriptionis interuentum, contigisse videtur. Sicq; uidebis vt intelligendum sit quod scribit Bar. in d. l. qui agros, & Ias. insti. de acti. nu. 72. §. omniū. Quinimo tam longe abest, vt acquisitioni quæ fit in terminis d. c. j. de præscrip. oblit sciētia iuris alieni, quòd potius prodest, & iuuat, nam cū illa acquisitio, quæ à lege inducitur per modum ademptionis, & translationis, ac punitionis, quia adimitur Episcopo negligenti, & transfertur in alterum Episcopum gnauum pium ac strenuum, fiat in præmium unius, & pœnam alterius, expedit reipublicæ manifestā esse huiusmodi rem, quo magis alij metu pœnarum, alij præmiorum exhortatione bonifiant, arg. l. j. ff. de iust. & iure. Præterea cū talis iuris translatio fiat à lege quasi in præmiū diligentia illius, scientia hac in re non nocet, sed iuuat arg. l. ij. ff. de condit. & demon.

8 Ex quibus ¶ non minus utiliter quàm nouè videat inferri ac colligi valere leges ciuiles deficientes iurium ac debitorum præscriptiones etiam à scientibus & sic cū scientia iuris alieni valere arg. l. omnes, & l. sicut in rem. C. de præscrip. triginta annorum. ¶ intellig. si. de præscrip. nam si sola culpa domini illius rei iuris'ue de cuius præscriptione agit præbet possessori vel quasi possessori illius rei etiam scienti iustam causam præscribendi iuxta d. c. j. d. l. locorum. d. l. qui agros, & in culpa ignauia est ille qui rem suam uel ius suum per longissimū tempus negligit, inq; punitionem huius culpe à lege fit illius rei iuris'ue translatio in possessorem vel quasi, ergo illius acquisitio iusta & legitima videbitur, nec est cur malam fidē habere dicatur, nō magis quàm in omnibus speciebus suprā relatis in quibus diximus dominium rei inuito aut ignaro domino in alterū transferri. Quid dicendum? & sanè longe distat vtrum culpa domini illius rei vel iuris de cuius præscriptione agitur esset punibilis an verò impunita, priore casu non est nouum aut iniquum ut ille re sua priuetur, quæ in alterum

transferatur etiā scientem, nec per hoc in mala fide esse videtur, meritoq; illius peccantis hoc fit, ceterum quòd rem meam neglexerim vel culpa non est, vel saltem punibilis non est, inspecta legis censura, quia mihi tantum rebus'ue meis nocui & præterea nemini. nec dubiū est quin res meas possim prodigere eisq; vti & abuti. l. sed & si lege. §. cōsultit. ff. de per. here. ibi, dum re sua se abuti putant, l. j. §. & magis verbo prodegit. ff. si quid in fraudem patro. l. in re madata. C. mand. Meritò ergo licet culpa commissa circa rem meam sine ullo omnino alicuius nocumento aut læsione non efficiat quo magis res mea à sciēte præscribatur ut d. c. fi. tamen commissa circa ius meum aut circa rem meam cum ecclesiæ vel reipublicæ læsione efficit vt etiam à sciēte id ius meum acquiri aut præscribi possit, quasi isto casu iustior sit legis punition quàm superiore casu foret, ita pcedit d. c. j. d. l. qui agros. d. l. locorum, estq; non minus noua quàm vera & utilis istorum iurium concordia inspecta iuris canonici interpretatione, nam de iure ciuili ex alio forte capite etiam in terminis d. l. sicut. & d. l. omnes. procederet præscriptio, nempe quòd lex ciuilis post tantam creditoris negligentiam & taciturnitatem præsumat debiti remissionem tacitamq; concessione quam interdum etiā per vnus tantum anni taciturnitatem præsumit ¶ vt. §. fi. inst. de iniur. quo casu nullus vnq; dubitauit qn legitima esset acquisitio & præscriptio ex parte iniuriantis vtcunque ius iniuriam passus minimè ignoraret, nec per hoc malam fidem videretur habere. Et licet regulariter suum ius iactare aut remittere nullius præsumatur. l. cum de indebito. ff. de probatio. fallit tamen ratione temporis prætereuntis, interdum breuioris vt. d. §. fi. interdum longioris vt d. l. sicut. & d. l. omnes. & cum illius creditoris qui per triginta annos tacuit, animus soli Deo notus sit, & præterea nemini, tam iusta est præsumptio legis ciuilis suspicantis creditore ius suum remisisse aut pro derelicto habuisse vel negligisse, quàm præsumptio legis canonice aliud interpretantis, sicq; istarum legū iurium'ue neutrum poterit alterum iuste incurrere, nam vnusquisque abundat in sensu suo variatq; sunt opinionones legum latorum & aliorum. l. quia poterat, ff. ad Trebellia. Bal. in l. nō omnium, & in l. de quibus, col. x. ff. de legib. fuisse per Andræam Tiraquell. de vtroque retracta in præfat. num. 75. fallit quando creditor erat ignarus. nam tunc nō poterit videri ius suum remisisse. l. mater decedens, ff. de inoffic. testa. sicq; hoc casu videretur standum esse iuri canonico vt d. c. fina. nisi & hoc casu relis fuisse generalitati

Intell. si. cut, & l. omnes. C. de præscr. triginta annorum. ¶ intellig. si. de præscri.

10 Intell. si. cut, & l. omnes. C. de præscr. triginta annorum.

Intell. si. cut, & l. omnes. C. de præscr. triginta annorum.

generalitati iuris ciuili, & d. l. sicut. d. loēs, eas- que hoc colore defendere ac tueri, q̄ post tam longissimū tēpus deneget creditori litis ingres- sus & probādi facultas propter suspiciōnē fal- sitatis & machinationis, quā facile ueteribus in rebus fieri solet, & quia is qui post tantum tēpus conuenitur forte iam p̄soluerat, licet post tantū tēpus probare solutiōnē nequeat, & hoc plus placet, (quod tamē dic ut plenius, infra. c. incip. actio p̄sonalis) q̄d tñ procederet solum in foro contentioso ciuili nō sic in foro conscientiz, is enim recidit in illud p̄ceptū iuris naturalis & diuini quod suadet ne alteri facias q̄d tibi nō uis, & suspicio falsitatis cessat quo ad hunc qui huius rei notitiā certā habet. Alia plura fundamenta ad iustificationem eorum omnium quā hōc capite continentur collige ex c. p̄cedētī q̄d incipit quo ad sextū.

C A P. L X X I I I.

- 1 Intellectus l. neque fructuarium, C. de usufru.
- 2 Heres quod defunctus mala fide possidebat, an longo tempore p̄scribat, egregia quæstio.
- 3 Mala fides authoris an noceat successori uniuersali.
- 4 Intellectus, l. cū heres. ff. de diuer. tēp. & p̄sc.
- 5 Mala etiam fide à defuncto possessum an heres p̄scribat longo tempore contra communem.
- 6 Mala fides incidens post cœptam à defuncto p̄scriptionem non impedit, quin heres eam possit perficere, etiam si uelit uti accessione temporis defuncti, contra communem.
- 7 Mala fides authoris an impediāt p̄scribi eandem rem ab herede, ardua pugna.
- 8 P̄scriptio triginta annorum iure. ff. erat tamen cognita.
- 9 Mala fides impedit p̄scriptionem triginta annorum iure canonico, & ciuili, quod obtinet in uera mala fide, aliud inficta.
- 10 Intellectus nouus, l. cum heres. ff. de diuer. tēp. p̄scrip.
- 11 Intell. l. neque fructuarium, C. de usufru.
- 12 Nostrum quando pro derelicto uideamur habere.
- 13 Mala fidei uitium potest purgari
- 14 P̄scriptio de iure canonico, si est annorum triginta procedit, si heres sit in bona fide, licet defunctus fuisset, mala fidei possessor cum communi contra alteram communem. Idem de iure ciuili, cum communi, contra alteeā communem.
- 15 P̄scriptio triginta annorum in persona heredis non magis iustificatur ex cōfectione inuentarij, quā si illud non confecisset, contra Alex. Ias. Felin. Balb.
- 16 P̄scriptio tam impeditur ex uno uitio, quā ex multis, cum quibusdam, contra alios.
- 17 Mala fides defuncti heredi non nocet, quo ad rem

non quasi hereditariam apprehensam.

- 18 Mala fides non potest non esse p̄sumpta contra Doctores.
- 19 Error iuris non inducit malam fidem. contra Doct.
- 20 Mala fides ficta quando noceat.
- 21 Mala fides authoris an noceat successori in dignitate.

Vidam fundum p̄cario possidebat, & decessit, eius h̄eres eundem fundū ignorans alienum, & sic bona fide per annos triginta possedit, queritur an p̄scripserit? quod negat Pau.

in l. neq; fructuarium, nu. ij. C. de usuf. & refert se ita consuluisse, ne tunc de illa lege meminisset, cuius legis uerba ita habēt, neq; fructuariū ad obtinendam proprietatē rerū, quarū usum fructū habet, neq; successores eius ex ea causa tenētes, ulla tēporis p̄scriptio munit, sed, cū usuf. finiat morte. §. finitur, insti. de usufru. l. antiquitas. C. eod. & l. corruptionē, ibid. uidebatur illius fructuarij successores posse p̄scribere annis triginta, tū quia iam nō ex ea causa scilicet usuf. qui morte erat extinctus, possidebant, sed ex noua causa, scilicet tit. pro h̄erede, q̄ legitimus est ad p̄scribendū, p̄ totū, ff. & C. pro herede, tū etiā quia in p̄scriptione longissimi tēporis titulus necessarius non est de iure ciuili, ut in l. sicut, & in l. omnes. C. de p̄scrip. triginta annorū, ubi tradūt cōiter tā Glossatores, q̄ relictū, neq; etiā de iure canonico, si modo adsit bona fides, ut tradunt cōiter Doct. in c. fi. & in c. uigilātī, de p̄sc. Huic obiectioni, quā Paul. p̄sensit, ubi supra, nullū respōsum dedit, licet ita transeat uictus illius legis auctoritate, perperā, ut nobis uideat, intelletū, & sane cōtrariū ibi sentiūt, Alberi. & Odofred. dū tex. illū quatenus loq̄ de successoribus fructuarij, intelligūt, in quibus casibus usuf. transit ad h̄eres, ut in l. antiquitas, cū ibi notatis, C. de usuf. isq; intellectus necessarius est, quia tex. loquit̄ q̄n h̄eres fructuarij ex eadē causa possidebāt, & sic ex causa usuf. quod cōtingere nō poterat nisi cū usuf. ad h̄eres transisset, uñ in terminis illius legis, licet idē Pau. Cast. ibi neget currere p̄scriptionem annorū triginta, tñ idē Alberi. & Odofr. in cōtrariū inclinant, q̄d noīatim etiā sequunt̄. Iacobus But. Bal. Salice. & alij cōiter ibi post Acursiū ibi, in Gl. fi. quod & sentit Fulgos. dū ait ex eadem causa possidētes h̄eres fructuarij p̄scribere nō posse, significās ex alia causa posse. Vñ cum is, qui in ius succedit alterius, iustā ignorantiz causam censeatur habere, c. ts qui in ius, de regulis iur. in sexto, lege, qui in ius, ff. eod.

1 Intel. l. neque fructuarium, C. de usufru.

2 H̄eres q̄d defunctus mala fide possidebat, an longo tempore p̄scribat egregia quæstio.

3 eod. cumq; titulus pro hærede sit sufficiens causa ad præscribendum, sequitur hæredē fructuarij, si sit bonæ fidei quod in dubio præsumitur posse usucapere etiam longo tempore, si uellit à se inchoare præscriptionem, idq; nõ solum iure canonico, ut uoluit Bar. in l. cum hæres, ff. de diuers. præscrip. sed etiam iure ciuili, ut dd. licet Bar. vbi supra contrarium responsum uerisimilius sit, quòd si nollit à se inchoare præscriptionem, sed malit uti accessione temporis, quo possederat defunctus, tunc annis triginta opus est, & ita procedat Glossæ opinio, & Odofr. Jacobi Butrig. Alberici Bald. Salicet, & aliorum communiter qui eam sequuntur in d. l. neq; fructuarium.

4 Neq; ad rem pertinet l. cum hæres, supra allegata ex qua Doctores supra allegati falso opinabantur malam fidem authoris nocere hæredi eius quo minus præscriberet, nam illud procedit in triennali tantum usucapione & in præscriptione longi temporis, ut opportunè uoluerunt Iacob. de Arena & Albe. ibi exponendo primum responsum illius text. in uerb. alienum scilicet mobile, & intelligendo secundum responsum in re soli, & sic in præscriptione longi temporis, ut ita differat secundum responsum à primo, & aliquid ei addat. Cæterum quin in terminis illius text. præscriptio longissimi temporis procederet, & prodesset hæredi, neq; text. ille negat, neq; negare poterat, cum illo tempore inuenta nondum esset, neq; dubitandum est, quin currat, ut in l. sicut, & in l. omnes, & in l. male agitur. C. de præscr. xxx. annorum, & in auth. malæ fidei, C. de long. temp. præscrip. ergo cum hæres & defunctus una eademq; persona reputentur, auth. de iure iur. à mori. præst. §. j. & in prin. inst. de stip. seruorum, mala fides authoris hæredi iure forum. nocebat in præscriptionibus, eo iure inuentis, puta in triennali usucapione & in pfc. longi temporis, ita procedebat d. l. cum hæres l. fi. C. cõ. de usuc. d. l. neque fructuarium l. uita. C. de acqui. poss. quod procedebat quando hæres uolebat uti accessione temporis quo possederat defunctus, nam si propter illam representationem & unitatem personarum, uti gaudereq; uolebat accessione temporis, consequens erat, ut eadem ratione, is hæres præscriptionem à defuncto male ceptam, uel potius nondum ceptam perficere, aut implere non posset, non magis quam si reuera unus idemq; homo forent. Verum cum is hæres uult à se inchoare præscriptionem, nihil sibi impedimento est, nam inutilis possessio defuncti non potest hæredi magis nocere, quam si nulla omnino foret, arg. l. vnica. in pr. C. de rei uxoria actio, quod uerissimum puto,

5 Præscribit longo temp. hæres rem à

licet Glo. Odofr. Alberi. Bald. Butrig. & Salice. in d. l. neq; fructuarium, & alij ibi communiter, dum simpliciter transeunt cum illa Gloss. contrarium uiderentur uelle, intelligentes solam. xxx. annorum præscriptionem in terminis illius legis locum habituram. Verum secundo nos. xxx. annorum præscriptio tunc tantum necessaria hæredi fructuarij foret, cum ipse uellet uti accessione temporis, quo defunctus possederat, quo casu teneo cum illis, eam. xxx. annorum præscriptionem procedere iure ciuili, & etiam canonico malaq; fides authoris hæredi non nocere, si is habeat bonam fidem, & simus in præscriptione. xxx. annorum, quod probatur ratione, nam. xxx. annis etiam cum mala fide procedebat præscriptio d. l. sicut d. l. male agitur d. auth. malæ fidei. Sed iure canonico id immutatum non reperitur, nisi ubi præscribens esset in peccato, quia haberet scientiam rei alienæ, sed is hæres de quo agimus non habebat scientiam rei alienæ, nec erat in peccato, ergo in eo, hac in re, iure canonico nihil est immutatum.

Defunctus rem mala fide possidebat, hæres eandem rem titulo hæreditario. xxx. annis possedit, quæritur an possit præscribere? & communis sententia habet præscriptionem cessare, quod uariè intelligitur, primum quòd non sit locus præscriptioni ordinariæ longi temporis. Deinde quòd nec sit locus præscriptioni longissimi temporis, tertio quòd id procedat de iure tam canonico quam ciuili, postremo quòd procedat etiam si hæres uellit incipere à se præscriptionem, nec postulet uti le accessione illius temporis, quo defunctus possederat, hanc conclusionem sic declaratam tenuerunt Abbas in cap. ij. col. ij. de præscrip. Idem in c. si diligenti, & ibi Anto. & Felin. col. viij. eo. tit. Balbus de præscrip. ij. par. iij. partis princ. q. xij. qui pluries hanc dicit communem opinionem, hanc sequitur & dicit communem opinionem Ias. in l. Pomponius. §. cum quis, num. 2. ff. de acquir. possessio. ubi eandem sequuntur Alex. & Vincenti. de Hercul. & Ioan. Crotus, & ibi Alex. num. 27. ait se sapius consuluisse pro hac opinione & quòd est equior, quam opinio contraria, & hanc opinionem tenent alij quam plures tam consulentes quam legentes, quos referunt Ias. Balb. & Felin. ubi supra & Socin. consi. ccij. rem arduam lib. ij. Francus in c. cum quis, de reg. iur. in vj. Sicq; sunt quatuor communes assertiones, quas & uidentur tenere, quos retulimus in q. præcedenti, & Andr. Tiraquell. qui alios allegat de præscrip. in principio. Gloss. ij.

Contrariam partem, ut de iure canonico in hoc

defuncto mala fide possidem cum quibusdã cõtra cõem.

6 Præscriptio. xxx. annorum contingit quido defunctus cepit bo. si. possidere, deinde incidit in malam fidem & decessit, quo casu hæres perficit præsc. etiã si uellit uti access. temporis defuncti cõtra cõem.

7 Præscribere an possit hæres bo. si. quido defunctus erat malæ fidei possessor. ardua p̄gna.

hoc casu non esset præscriptio triginta annorum, tenet Dinus in c. possessor, nu. xlij. de reg. iuris in vj. Bar. in l. cū hares. ff. de diuer. & tēpo. præscript. Aegidius Bellamera. in c. uigilanti, nu. xxxij. de præscrip. sequitur & dicit communem opinionem. Socinus conf. ccij. capiendo primum, col. iij. lib. ij. & Corn. conf. ccclij. rem arduam, nu. 17. lib. iij. Cinus, & Bar. in l. an uirtia. C. de acq. pos. Bal. in l. nihil. C. pro hærede, Bal. in l. eum qui. §. in hac. ff. de puplic. Idem Bal. in l. fiego. §. partus, eod. tit. & ibi Angelus, Imola in l. sequit. §. hæres, ff. de usucap. sentit Paulus in d. l. Pomponius. §. cum quis, Alexan. cōf. c. nu. 7. lib. j. & ibi Carolus Molineus, Idē Alex. conf. xxxix. lib. ij. nu. 2. Glo. in c. cū quis de reg. iur. lib. vj. Aret. & Crot. in d. §. cum quis, Paul. conf. lxxi. nu. 12. lib. ij. & idē conf. cclvij. eod. lib. Idem in l. ij. C. de fruct. & liti. rep. & alij quos allegat Tiraquel. ubi supra. Quinimo et de iure ciuili is hæres per annos triginta posset præscribere, ut tenet fere omnes illi, quos modo retulimus tenere, ut de iure canonico præscriberet, & Corneus ubi supra, & Socinus in d. conf. ccij. col. iij. lib. ij. incipit capiendo primum consultationis articulum, ubi in ij. col. in ff. & in col. iij. bis firmat hanc esse communem opinionem. Bal. in d. l. nihil, sentit Bar. in d. §. cū quis. Bal. in d. §. in hac. Idem Bal. in d. §. partus. Ioan. Andreæ in regula cum quis, de reg. iur. in vj. Alex. conf. xxxix. lib. ij. Idem Alex. conf. lxxij. nu. 7. & ibi Carolus Moli. Paulus, cōf. lxxij. lib. ij. Idē conf. cclvij. eod. lib. Idē Paul. in l. ij. C. de fruct. & liti. ex pen. & alij quos allegat Tiraquel. ubi supra.

Quid dicendum? & sane quod hæc præscriptio triginta annorum habeat locum de iure ciuili, licet defunctus malam fidem haberet, si quidem hæres a se uelit inchoare præscriptionem uidetur, primum per l. sicut, l. omnes, l. si quis emptionis, l. cum notissimi. C. de præscrip. triginta annorum, in quibus iuribus traditur possessionem triginta annorum procedere, nec erigi, ut titulus adsit, aut bona fides, sed ex solo tēporis cursu procedere, & aliter existimantibus, ea iura sunt longe præter earum intentionem restringenda, deinde hic adest titulus pro hærede, id quod aliàs prodesse, & sufficere solet, per totū. ff. & C. pro hærede, ergo longe iustior præscriptio erit hic, quam in terminis d. l. sicut, cum similibusq; & consequenter longe facilius admittenda.

Neq; ad rem pertinet tex. in l. cum hæres, ff. de diuer. & temp. præscrip. in qua iacet niti-
turq; unum fundamentū tenentiū contrariū,
quia iure sforum quo iure illa lex facta est, præ-
scriptio triginta annorum non erat inuenta:

hæc est uera & cōis opinio, quā tenent Glo. & cōiter Doct. in prin. inst. de perpet. & temp. act. Glo. & Doct. in l. Iulianus, in pr. ff. ex qbus causis maiores, Glo. & Doct. in l. qui occidit. §. sed an. ff. de leg. Aquil. Alex. in l. Pomponius, §. cum quis. ff. de acq. pos. nu. 21. & ibi Ias. nu. 22. Felinus in c. de quarta, n. 34. de præsc. Bar. in l. si. in fi. ff. rē ratā haberi. Pinelus, C. de bonis mater. in auth. nisi tricennale, in prin. Balbus de præscrip. ij. par. ij. partis principalis, q. xij. nu. 12. Socinus conf. ccij. lib. ij. col. ij. in fi. Couarru. in c. possessor, de reg. iur. in vj. par. ij. §. ix. num. 4. ergo quod ibi dicitur cessare præscriptionem in persona hæredis propter malam fidem defuncti, intelligitur de præscriptione ordinaria longi tēporis, quæ tunc urgebat, & inuenta erat, non de præscriptione triginta annorum quæ tunc non erat in rerū natura, queq; postea inuenta fuit, ad oēs angustias tollēdas, oēsq; de factis supplēdos, oīaq; uitia purganda, & oēm occasionem, quæ præscriptioni impedimento esse posset, excludendā, nec dubium est alienū esse a mēte & sententia legumlatorum, ut mala fides uera ipsius hæredis, quæ iure ciuili sibi non obesset ad hanc præscriptionem, d. l. sicut, cum conc. supra allegatis, ea ficta & descendēs in personam hæredis noceat, contra omnem rationem, & contra l. filio quem pater, ff. de lib. & posthum.

Neq; quemq; mouere debet, quod hodie iure canonico quod etiam in foro ciuili seruaat, mala fides noceat etiam in præscriptione triginta annorum, nā illud in mala fide uera, certa & indubitata, non sic in ficta mala fide, ut est uera & communis opinio, quā tenent Glo. in l. tutor qui repertorium, ff. de admi. tutorum. Paulus in l. nunquam, in prin. ff. de usucap. Alex. in d. §. cum quis, col. vij. ubi Ias. nu. 23. cū seq. Bar. in l. sed si lege. §. de eo, ff. de peti. hæred. Antonius in c. si diligenti, de foro compet. Soci. conf. ccij. lib. ij. col. ij. incipit primū consultationis articulum. Couarru. in c. possessor, de reg. iur. in vj. par. ij. §. ix. num. 6. ergo in hac specie obesse non pōt ea mala fides defuncti, cum simus in præscriptione triginta annorum cui impedimento non est, inspecto iure ciuili mala fides etiam aperta, & uera, nec inspecto iure canonico ficta mala fides, qualis est illa, descendit de defuncto ad hæredē, quod si dixeris dictā legē cū hæres, niti in repræsentatione, quasi defunctus & hæres reputentur, inspecta legis dispositione, una eadēq; persona, unde ut ipse defunctus si uiueret præscribere non possit de iure canonico propter suam malam fidem, sic neq; hæres, qui eum repræsentat, sed respondere possumus eam repræsentationem
procedere

9
Præscr. cū
mala fi. nō
procedit
etiam per
annos 30.
iure tā ca-
nonico
quām ci-
uili cū cōi
quod uerū
in ue-
ra mala fi-
de aliud
inficta.

10
Intel. no-
uus, l. cū
hæres. ff.
de diuer.
& tempo.
præscrip.

LIBRI SECVNDI

procedere quo ad actiones personales, l. j. C. si certum petat. l. j. l. pro hereditarijs, C. de hare. actio. l. j. §. si heres, ff. ad Treb. non sic quoad vitia personalia, ut in l. vnica, C. ex delictis defunctorum in quantum her. Nec d. l. cum heres, ait herede, quoad mala fide representare defunctum, sed solum ait, herede, quia succedit in uniuersum ius defuncti, eodem iure quovis debere, unde si uelit perficere prescriptionem ab illo ceptam non poterit, non magis quam ille possit, nam si ille uti liter prescribere cepisset, tunc & heres prescriberet, sed cum ille nondum prescriptionem inchoasset, neque iste quidem inchoare poterit, ne diuerso iure utatur, quam defunctus uteretur, contra l. ij. §. ex his, ff. de uerb. obliga. ergo constat ex superioribus non nocere decisionem illius tex. qui loquitur in prescriptione longi temporis tantum, non etiam longissimi, in qua prescriptione nec loquutus fuit, nec loqui poterat, cum inuenta nondum esset. Non quoque obest ratio illius tex. dum ait cum heres in ius omne defuncti succedit, ignorantia sua defuncti vitia non excludit, nam palam fatemur initium defuncti non purgari per ignorantiam heredis, sed hic quidem necesse non est, ut purgetur, cum prescriptio hac ex persona heredis initium capiat, & progressum & consumationem. Non quoque obest altera ratio quod in fine illius legis subijcitur, dum ait (cum exordium rei bonae fidei ratio non tueatur) nam agnoscimus ingenuam, quod in exordio possessionis a defuncto apprehensae bona fides non interfuit, & ideo tempus quo defunctus possedit tanquam inutile & uitiosum abiectum & remotum uolumus, ut a persona heredis bonam fidem habentis exordium & progressum & finem ac perfectionem capiat prescriptio. Sensus ergo illius tex. reuera tam in decisione quam in rationibus ibi insertis non pertinet ad nostrum casum.

11 Intel. l. ne que fructuarium. C. de usufr.

Ad l. neque usufructuarium, C. de usufr. resp. quod quandiu heres fructuarij possederit nomine proprietarij tandiu cessabit incipere usufructu capere, non quidem tam ex defectu bonae fidei quam ex defectu possessionis, quia cum alterius nomine in possessione sum, tunc non ego, sed ille uidetur possidere, & in hac ciuili possessione nititur & consistit usufructuarius. l. j. §. per seruum qui in fuga, ff. de acquir. possess. Quinimodum in d. l. neque usufructuarium tenent Glo. & alij non cessare prescriptionem triginta annorum, si forte permalignatione fructuarium uellet iteruerrere domini possessionem, sibi que uel retinere.

Ad l. cum in plures, in fine principij ff. locati, ubi heres, coloni, quis colonus non fit, dicitur domino non sibi possidere, resp. quod ibi cessaret

prescriptio ex defectu possessionis. Preterea, ut ibi declarant Glo. & Doct. illud procedit ante apprehensam per heredem hereditatis possessionem, nam postquam heres illius rei possessionem tanquam hereditarie apprehendisset, iam sibi ipsi non etiam proprietario possidere uideretur, nisi in quibus casibus recoduxisset, tacite uideretur, quinimodum & tunc si cessaret prescriptio, id descenderet ex defectu possessionis, & bonae fidei, non solius bonae fidei.

Denique non obest quod heres teneat exornare conscientiam defuncti c. si. de sepulturis, quia, ut ait Socin. in d. cos. ccij. col. iij. lib. ij. cum primum rei prescriptionem perficit, sicque eius dominum quaesuit, iam euauit & cessabit obligatio restitutionis, sicque conscientia defuncti exonerata fuit. Preterea quod semel factum est infectum esse non potest in bello. §. facta. ff. de capti. sicque periculum a defuncto semel commissum infectum facere heres non potuit. Ad restitutionem autem rei prescriptae defunctus non tenetur, quia ipse nec eius dominum abstulit uero domino, nec et cepit eam prescribere, sed demum post mortem illius & aditam & hereditatem, & apprehensam possessionem ab herede initium cepit prescriptio, & progressum & consumationem, sicque per longi temporis tunc citurnitatem ipsemet dominus eam re abiectisse uel, aut alienasse, Glof. in l. si de eo. §. j. ubi Paul. Alex. & alij, ff. de acquir. poss. l. si in l. naturaliter. §. nihil coe, nu. 8. ff. de co. tit. Idem l. si in l. j. col. si. C. de seruis fugi. ergo iam quasi accedere uel dominum uoluntas, sicque omnia mala fides, omneque uicium praecedens, l. si fur. in pr. & §. j. ff. de usufructu. l. si id quod ij resp. sibi quasi uolente & concedere dominum, ff. pro de reli. in simili §. si. in st. de iniur. l. filio quem, ff. de lib. & posth. Tene ergo has duas conclusiones, quarum utrumque a plerisque approbentur, an a plerisque improbentur, mihi quidem incertum est. Prima quod mala fides defuncti non nocet heredi in prescriptio. xxx. annorum inspecto iure ciuili. Altera quod non nocet etiam inspecto iure canonico, si in utroque casu heres a se inchoauit prescribere. & adde quod dicam inf. n. 22.

Reterta tamen opinio existimantiu mala fide defuncti nocere heredi in prescriptio. xxx. annorum tam iure canonico quam ciuili licet a se uelit inchoare prescribere. eam limitat Alex. in d. §. cum quis, n. 21. & l. si col. pe. Feli. in c. si diligenti, nu. 6. de prescrip. Balb. ubi supra d. q. xij. ut non procedat quando heres fecit inuentarium, quo casu non potest teneri ultra vires hereditarias, l. si. in pr. & per totam. C. de iur. delib. ergo si is heres, qui omnem forte substantiam hereditariam effudit in solutione debitorum hereditariorum, tenentur praeterea istam rem restituere, cuius prescriptio ex ipsiusmet heredis plona exordium, progressum & finem cepit, iam inquit teneretur ultra vires hereditarias, contra d. l. si. sed sanè istorum collectio parum circumspecta est, crenum d. l. si.

12 Notrum qm pro de reli. m. d. mur habe re.

13 Mala f. tium purgan.

14 Presc. annorum procedi iure can.

15 Presc. annorum in pr.

hoc vnum prospectum voluit, ne hæres, q
inuentarium faceret, damno afficeret, non aut
ut lucrum præterea cōsequeret, sed hæres iste
et eam rem in hæreditate reperijisset, eaq; qua
si hæreditariam apprehendisset ponimus pro
constanti, ergo et si eam restituat cum reliqs
rebus, & bonis, q verè hēditaria erāt, nullo dā
no afficiet, non magis, q si cogere restitueret
eam rem, q defunctus depositā, commodatam
pignoriue datā habebat. Præterea, quid si am
plius erant defuncti facultates, ut et post huius
rei restōne multa hæredi supessent? Iam qui
dem adhuc restituere teneretur, & si inuenta
rium fuisset. Præterea quid ad exonerationem
anime defuncti q hæreditas sit locuples, nec
ne, qve fiat inuentarium nec ne, tene ergo ni
hil referre fecerit hæres inuentarium, nec ne.

Et similiter nihil referre utrū defunctus, q
mala fide possidebat, tit. haberet, nec ne, nā cū
soli vitium malæ fidei sufficiat ad impediendā
p̄scr. in p̄sona hæredis, qui successit defun
cto mala fide possidenti, tam impedita erit p̄
scriptio cum defunctus malæ fidei possessor ti
tulum haberet, q cum non haberet, ita Pau. in
d. confi. lxxxj. nu. 1. 2. lib. ii. Idem Pau. confi. cc
lviii. eo. lib. Cro. in d. §. cum quis Couar. ubi su
pra, §. ix. n. 5. licet Paulus sibi contrarius oppo
sitū responderit & nō recte in cōf. clviii. libr. ii.

17 Illud t̄ aut ab vtriusq; partis fautoribus si
ne controuersia receptū est, ut si is hæres rē à
defuncto mala fide possessam cœpisset, non qui
dem tanq̄ hæreditariam, aut in hæreditate in
uentam, sed eam cepisset de manu alterius ter
tiii, tunc vsucapere posset, non secus q si ab de
functo mala fide possessa nunq̄ fuisset, p l. an vi
tium, §. si. ff. de diuers. & tempo. p̄scr. nam q
hæres defuncti personā repræsentet, id veret̄
quo ad ea que ad hæreditatem spectant, non
sic in ea, quæ nec re vera hæreditaria erat,
nec in hæreditate inuenta. ita tenet cōiter Do
cto. in d. §. cum quis ubi Aret. & Iaf. col. antep̄
pe. Balb. in d. q. xii. ad fi. Alexand. confi. clxxxj.
libr. i. Idem Alex. in d. §. cum quis. & episco
pus Couar. ubi supra.

18 Deniq; illud quoq; receptissimum est t̄ q si
defunctus fuit in mala fide non vera, sed ficta
vel præsumpta, tunc hæres posset præscribere
de se ip̄o incipiens p̄scriptione, nō aliter at
que si defunctus eā rē mala fide non possedis
set, ita tenet Glo. in l. tutor rerum, ff. de admin.
tutorum, Pau. in l. nunquā, in pri. ff. de vsuc.
Alex. in d. l. Pomponius, §. cum quis nu. 22. Co
uar. ubi supra. Iaf. in d. §. cū quis. Sed sanè qd̄
aiūt referre sit ne p̄sumpta mala fides, an vera,
& certa, suspecta nobis v̄r, q̄a mala fides cuius
q; inuisibilis est, Deoq; soli nota, sicq; p̄sūpta

tū eē pōt. Præterea q̄ Ale. ibi exēplū ponit in
hēde, q̄ p̄ errore iuris possideret, putās tit. cau
samq; possidēdi fuisse iustā, q̄ re vera iniusta e
rat, veluti si emit à pupillo sine tutoris autori
tate iuxta, l. ii. §. si à pupillo, ff. p̄ emp. Id q̄dem
exēplū indubitātū est, nā ille nō dī malā fidem
hēre, ut iā docuimus, sed ex d̄fectu ti. idest cā
līmæ cessat p̄scriptio: nec. n. error iuris iducit
malā fidē, aut iniustā facit possessionē, l. si id qd̄
ff. p̄ dereli. l. si vir, ff. p̄ dona. l. si. ff. p̄ legato l. i.
§. si uir, ff. de ac. po. ergo qd̄ in hoc exēplo aiūt
hæredem posse à se incipere p̄scriptionē verū
est, qd̄ aut securi, & icatū existimāt defunctū
eo casu fuisse in mala fide verū nō est. In sūma,
licet d̄fectus hēret malā fidē, sicq; eius primus
hēs vsucapere n̄ posset p̄ d. cū hēs, tñ si is primus
hēs decessit hēre relicto, is secundus hēs vsuca
pere posset, quasi hēs hēdis mei meus hæres non
videat, quo ad impediendā hanc p̄scri. sicq;
cesset, l. si. C. de hæ. inst. t̄uel q̄a vt ficta mala fi
des defuncti nō nocet hæredi, ut iā edocui
mus, ita & vera mala fides defuncti non noceat
hæredi hæredis, quia primus hæres esse v̄r, in fi
cta tñ mala fide, q̄ ex cā representationis i eū
transuolauit descendens ab primo defuncto, q̄
fuerat tu vera mala fide. ita Cro. in d. §. cū qs,
ad fi. ubi Iaf. col. pe. ad prin. & Coua. ubi supra
facit tex. egregius, quē nullus alleg. in d. l. si id
qd̄ ff. p̄ dereli. ubi vxor marito rē suā donauit
sicq; non valuit donatio, virq; aut sciebat rem
donatā adhuc vxoris p̄manere, sicq; alienā eē,
aut scire debebat, & à marito sciēs emi, adhuc
tñ nō videor malā fidē hēre, & possum p̄scri
bere cogita tñ. Postremò t̄ isthæc mala fides au
thoris nō nocet successori et singulari in digni
tate c. cura, de iurepa. rō, q̄a is nō ab prædeces
sore cām habuisse videt̄, sed à se ip̄o, qui be
neficiū cōfert, ita Gl. in c. cura, de iurepatr. per
tex. ibi ubi cōiter Doct. Glo. in c. quia. v. de iu
di. Glo. & cōiter Doc. in c. de quarta, de p̄scr.
Iaf. in l. Pomponius, §. cum quis, col. si. in fin. ff.
de acquir. pos.

In summa quo ad illam fortem rationem
quod de iure canonico hæres teneatur exone
rare conscientiam defuncti vltra dicta supra,
numero. 11. adde apertas euasiones, nā ut a
liud ē hōiem nasci aliud postea mori, ita aliud
est quærere an p̄scriptio semel nata effecta
que fuerit, aliud an postea res sic p̄scripta ad
conscientiam defuncti exonerandam resti
tuenda sit, licet enim fateremur restituendā
esse adhuc tamen verum esset p̄scri
ptionem semel contigisse, ut interim omit
tam non bene sequi restitui rem, ergo exo
neratur conscientia defuncti, quid enim si mo
do res longè deterior facta est, certè per eius
o resti-

19
Error iu
ris nō in
ducit ma
lam fidem
cōtra doc.

20
mala fides
ficta quan
do noceat

21
mala fides
authoris
an noceat
successori
in dignita
te.

restionem non esset exonerata conscientia de functi, quid rursum si lōgè melior facta est, ex pensis fortè hæredis per sumptuosa fortè ædificia super addita, aut per sumptuosas picturas, & similia, quæ abradi, & separari nequeunt, nō nē tunc hæredem talem rem restituere si cogeres in iustissimū, & inhumanum esset, ergo longè iustius est & iuris menti ac sniæ proximius non solum rem semel iureq; præscriptam fuisse, sed et irreuocabiliter præscriptā apud hæredem p mansuram, diuersamq; longè cām fore ea exoneratio conscīæ defuncti, de qua apud iudicem agi uel poterit, uel nō poterit ut in simili ait egregius tex. in l. Titius, in fi. in pr. de lib. & post. ibi, apud iudicē agi oportere.

C A P. LXXIIII.

- 1 Mala fidei superuentus post completam præscriptionem non nocet ingens pugna.
- 2 Nostrum nobis sine facto nostro non raro ex legis dispositione adimitur.
- 3 Præscriptum heres debitum soluere iussus, restituere non tenetur.
- 4 Præscripta actione personali cum bona fide, obligatio naturalis si qua superest inutilis est quo ad effectum iuris ciuili.
- 5 Conscientiæ in foro liber est, qui actionem personalem præscripsit cum bona fide.
- 6 Præscripta actione personali, obligatio natu. si qua superest, non proderit ut super eam possit fieri nouatio, cum cōi contra alteram cōem. nec proderit ut ei possit accedere fideiussor cū cōi, contra alteram communem.
- 7 Actio personalis præscribitur de iure canonico cū bona fide & cum mala fide non præscriberetur etiam de iure ciuili.
- 8 Mala fides facilius præsumitur de iure cano. quàm de iure ciuili

Præscriptio pfecta superuentus mala fidei non nocet cū cōi contra aliā cōem

I post completā præscriptionē, q̄ quis bona fide pfecit, superueniat mala fides, nō tenet q̄s rē præscriptā restituere, ita ait esse cōem op. Theologorū Ang. in l. j. n. 59. C. de iud. Im. in c. fi. n. 30. de rescr. Abb. in c. vigilāti, n. 6. ubi Fel. eandē dicit cōem opi. esse firmatū, & cano. Imo. ubi supra qd̄ & firmat Ang. ubi sup̄. & et Abb. in d. c. vigilanti, Gl. & Collec. in c. fi. e. Inn. in c. cura, de iure pat. Aegi. in d. c. vigilāti, Bal. consi. cccxv. lib. iij. Tho. qd̄ li. xij. art. iij. Cōradus de cōtractib. q. xv. cōcl. iij. & iij. Dec. in c. j. n. 18. de cōst. Bal. de præsc. in ij. par. iij. pt. pri. q. ix. ubi hāc dicit cōem qd̄ & firmat Coua. i. c.

possessor, de reg. iur. pt. iij. §. ij. q. plures allegat

Cōtrariā op. ut p̄scribēs restituere teneat dicit esse cōem Theologorū, lo. Bachel. in breuiario sexti in regula possessor, in fi. q. de reg. iur. p. Alcia. de quinq; pedū præsc. n. 33. & nu. 50. ubi hāc opi. affirmatiuā, ut restituere teneat, ueriorē esse multis uerbis cōtendit, Ant. in d. c. vigilāti, de p̄scr. Bar. in extrau. ad repr. i. uer. denunciationē, lo. And. in d. c. possessor, de reg. iur. in vj. sūma Rosella in uerb. præscr. & alij q̄ plures Theologorū relati p Ang. ubi sup̄. & Corn. cōf. cclj. in hac cōsulta. n. 4. lib. iij. qui plures alios alle. hāc op. tenētes, Sed primā opi. tenēt diuus Tho. qd̄ lib. xij. & qd̄ lib. xxv. Scotus in iij. sen. dif. xv. Ant. Flo. in ii. par. prin. ti. i. c. vii. diuus Bernar. lib. de euang. æterno, ser. xxxvii. c. i. & iterū, c. iii. & iiii. & Adria. in suis q. And. Tira. de præsc. §. j. Gl. ii. ad fi. qui plures allegat. Mouent qd̄ id, qd̄ n̄m est, sine facto n̄o à nobis auelli nō possit, l. id qd̄ n̄m, ff. de reg. iur. & in iuriū est alterū alterius iactura locupletari. c. locupletari, de reg. iur. in vi. l. iure naturæ, de reg. iur. l. nā hoc, de cōd. ind. ff. ergo qui post cōpletā p̄scri. cœpit h̄re sciam rei alien. q̄ licet mō sua sit, nō aliena, tū antea aliena erat, & à ptāte dñi citra ullū eius factū, aut uolūtātē euasit, abscelsitq; ab eius dñio, q̄ ergo inq̄ norit illū hāc iniuriā pati, & læsionē, uel passus fuisse v̄, ut eā resarcire teneat, nē cōtra æquitatē naturalē dure scat, arg. l. ut uim, ff. de iust. & iu. cum ibi nota. nec memini me legisse aliquē huic rationi ex integro satisfaciētē, vñ q̄ ab aliis tradunt omiſsis defendendo cōem sent. q̄ uerissimā opinamur sciēdū est inspectis principiis iuris naturalis oīa esse cōia, dico & loquor de p̄diis, fundis, & similibus, natura. n. isthæc hominibus exhibuit ut enda tantum, nō etiam vsucpanda, ut plenē docent Pau. in rep. l. ex hoc iure, ff. de iust. & iure, unde Ouid. sic ait.

Omne solum forti patria est, ut piscibus æquor, Sentit enim nullos hominū habere in solō dominium, non magis quàm pisces in æquore, sed usum tantum communem. & Vergilius.

Ante iouem nulli subigebant arua coloni.

Qua de re plenē disseruimus in tract. de succrea. in p̄fatione, & §. i. Sed iure gen. qd̄ hac in re à naturali declinat, dñia fuerūt distincta, d. l. ex hoc iure. istud aut ius gētiū ex cā possunt & solēt leges, & principes immutare aliqua ex parte & disponere ut dñiū n̄m, nobis inscis, uel et inuitis, auferat, l. Itē si uerberatū, §. i. ff. de rei uen. tradūt Bar. Pau. Iaf. & alii in d. l. ex hoc iure, Dec. in l. id qd̄ n̄m, de reg. iur. ibi nouissimi diximus. & nos in d. §. i. in tra. de succrea. ergo ex cā publicæ trāglitatis, quæ sum mōpere expedit rei publicæ, ne rerum dñia in in cer-

Nostrum nobis inuitis quæ do autem iur.

incerto sint, inductum fuit, vt id quod nostrū
fuit, licet regulariter sine facto nostro à nobis
ueli non possit, tamen possit ex causa vsuca-
pionis, quæ propter bonum publicum inducta
fuit, ne rerum dominia in incerto essent. l. j. ff.
de vsucap. nam cum ei cuius rei præscripta est,
eius dominium contingeret per concessionem
legis positivæ, non enim mero iure naturæ, ita
quoque dominium ab eo discedere potuit per
dispositionem alterius iuris positivi. Et vt, pro-
pter gentium tranquillitatem, dominiorum di-
uinctio, contra ius naturæ primæum, permis-
sa fuit, ita quoque & propter eandem tranqui-
litate ista vsucapionis acquisitio permessa est.
Nec est nouum vt quod nostrum est nobis in-
uitis aut ignorantibus abscedat, nam & idem
contingit in d. §. item si uerberatum, & idem
contingit in terminis. l. ij. & iij. §. fi. & l. natura-
lem. §. examen, ff. de acqui. rerum dominio. &
in l. adeo. §. ferè cum pluribus sequi. §. §. ff. de
acqui. rerum domio. & in §. ferè, cum pluribus.
§. seq. vsque ad finem tituli illius inst. de rerū
diuis. Quinimo quod isto modo à nobis ab-
scelsit nobis postea non restituitur, vt d. §. exa-
men, & d. l. ij. & iij. ff. de acqui. rerū dominio,
quæ vt lex nobis dispēsauit & permisit ex causa
publicæ tranquillitatis, vt illud proprium & pe-
culiare non in communi haberemus, ita eadē
lex ex causa eiusdē publicæ tranquillitatis in-
duxit, ut postq̄ diu res nostra ab alio posside-
ret, sua fieret, nostraq̄; esse desineret, ne post
longam & quietam possess. inquietaremur, &
hæc ratio militat etiam in rebus mobilibus, &
se mouentibus, & iuribus, quæ licet per legem
nostra fiant, & regulariter sine facto nostro à
nobis non abscedant, tamen sepè expedit vt
sine facto nostro à nobis abscedāt, inq̄; alium
migrant. Ergo omnia quæ inspecto iure natu-
ræ primæo communia esse debebant, iure po-
sitivo permittum est, vt cuiusque in particu-
lari propria esse possint, optimus tex. in l. fi. C. de
long. temp. præscrip. eodemq̄; positivo iure da-
tum est, vt quemadmodum propter publicam
trāquilatē admissum fuit, vt propriū nostrū
aliquid esset, & in communi esse desineret, ita
quoque propter publicam tranquillitatem quod
proprium meum erat eadem lege positiva desi-
nit, etiam me inscio vel inuito, esse meum. pa-
rem enim potestatem lex habuit in dando, &
in adimendo. l. quidam referunt. ff. de iure codi-
cil. ergo si rem tuam præscripsi, tibi dicenti
cur improbe impieq̄; retines quod meū antea
erat, replicabo cur tu quoque retinere vis, quod
antea alterius erat. legis enim auctoritate &
quod antea alterius erat in te translatum fuit,
& eiusdem legis auctoritate postquam in te

translatum fuit rursus in me migravit. Neque
ad rem pertinet quod inscio te migrasset, nā
& in quāpluribus alijs casibus dominium igno-
rantes amittimus, quod alijs lex applicuit. nec
ideo magis nobis restituit, q̄ si per contractum
& voluntatem nostram à nobis abscessisset.
sicq̄; ei cuius res ita præscripta est dicere pos-
semus cum non tam suū videri amisisse, quā
alienum reddidisse, sicq̄; nullam iniuriam tullif-
se, vt in simili per tex. in l. filio quem, ff. de lib.
& posth. † Vnde hæres iussus à testatore omnia
debita persolvere non tenetur ad debitum à
testatore præscriptum, ita Bar. in l. legauit, ff. de
lib. legā. & in l. quibus diebus. §. dominus. ff. de
condi. & demonst. Bal. in l. id quod pauperibus.
C. de Episc. & cler. & in l. si creditori, ff. de leg. j.
& in sua disput. incip. statuto cauetur Ioannes
Imol. in c. fi. col. xxxvij de præscrip. Andreas Ti-
raquell. de præscrip. §. j. Glo. ij. in fi.

Debebam † tibi decem actione personali, 4
ea per præteritionem legitimi temporis bona
fide præscripsi, an obligatio naturalis extincta
sit, vehementer & sapissimè cōtrouersum fuit,
qua in re Bar. in l. fi. ff. rem ratam haberi tenet
naturalem obligationem non extinguere quidē
mero iure. per §. sed naturalia inst. de iure na-
tur. l. omnes populi, ff. de iust. & iu. l. eas causas,
ff. de cap. dimi. l. iura sanguinis, & quæ ibi late-
per Decium, & nouiores. ff. de reg. iur. tamen
eius effectus ait ad nihilum reducitur & ener-
uatur. Idem Bar. in extrauag. ad repri. ver. per
denunciationem, sequitur & dicit esse cōmu-
nem opinionē Ioan. Crotus in l. nemo potest.
ff. de lega. j. nu. 2. sequitur etiam & dicit cum
Bar. esse communem opin. Imol. in c. fi. de præ-
scrip. nu. 3. vbi subdit, quod Bal. dum in auth.
adhæc. C. de vsuris nu. 8. dixit in cōtrarium se
habere communem opinionem verum non di-
xit, & cum Bar. tenet Ang. in rep. l. j. num. 6. l. C.
de iudi. & Felin. in c. ad aures, col. ij. de præscr.
Balb. de præscrip. in. ij. par. iij. par. prin. q. x. ubi
cum Bar. ait esse cōm opinionē quamuis ipse
ibi & rursus in. j. par. princ. q. v. & q. vj. videatur
tenere contrarium & etiam Andræ. Tiraquell.
de præscrip. §. j. Glo. ij. ad finem.

Contrariā sententiam vt nec tollatur obli-
gatio naturalis, nec eius effectus, tenet & dicit
cōiter teneri Bal. in d. auth. adhæc, C. de vsuris
nu. 8. quod & defendunt nonnulli scribentium
relati p̄ Balbū vbi suprā. Mouentur quia nihil
tā iuri naturæ, naturaliq̄; æquitati cōuenit, q̄
cōuentionē, pactorūq̄; obseruatio, fideiq̄; præ-
stitæ inuiolata exhibitio. l. j. ff. de cōsti. pecul. l. j.
ff. de pact. l. non minorem, C. de transact. c. j. de
pact. Sed lex ciuiliſ ciuilia quidē iura perimere
aut mutare potuit, naturalia vero non utiq̄; §.

Præscriptū
hæres de-
bitū solue-
re iussus
restituere
nō tenet.

Præscripta
actio per-
sonali cū
bona fide
oblig. nat.
quæ super
est ineffi-
cax è quo
ad effectū
legis ciui-
lis cū cōi-
cōtra alte-
rā cōem.

sed naturalia, inst. de iure naturali. Leas causas ff. de cap. dimi. l. iura sanguinis, ff. de reg. iur. ergo qui conuenit mecū vt decem daret post annos triginta, etiā si fortē præscripsit debitum, quia erat in bona fide p obliuionē vel aliā rationē. l. licet, & l. oēs. C. de præsc. xxx. annorum. tñ à sola obligatione ciuili, & coactione quam leges illæ perimere potuerunt liberatus videbit, non quidē ab obligatione naturali, quā leges illæ perimere nequibant. manet ergo integra naturalis obligatio, quæ legibus ciuilibus subdita non est. Verum huic argumento facile satisfaciamus, nam vt lex ciuili potuit ciuilia iura perimere, ciuilemqu; actionem vel obligationē, ita quōq; potuit obligationē naturalem enudare, & expilare ab illis effectibus & iuribus, quos illi obligationi accommodauit, quosqu; à lege naturali sortita nō fuit, sed tñ à lege potiuā, nā quod obligatio naturalis pariat exceptionē, §. præterea, inst. de excep. l. iuris gentiū. §. quinimo. §. si paciscar. ff. de pact. q̄ ipsa possit nouari, l. j. ff. de nouati. §. præterea, inst. quib. mod. tollitur oblig. quod obligationi naturali possit accedere fideiusor, §. j. inst. de fideiuso. quod ipsa utilis sit & oriatur, cū alteri stipulamur Glo. cōiter approbata p Bar. Alex. Ias. & alios ibi in l. stipulatio ista. §. alteri, ff. de verb. oblig. isthac omnia & alia multa similia, effectus sicut, quibus obligatio naturalis à lege quidem ciuili positiuā, non itē à lege naturali, cōdonata fuit, hosqu; effectus lex positiuā ei adimere potuit, c. omnis res, de reg. iur. l. nihil tā naturale, ff. de reg. iur. l. si. ff. de acceptil. ergo rectissimē & scitissimē dixerūt Bar. & alij supra memorati per præscriptionē eneruari obligationem naturalem, enudari expilariqu; ab omnibus suis effectibus, quia eos effectus intelligebant huic obligationi, legem ciuilem nō naturalem cōdonasse, & accommodasse, quæ intelligenda sunt, quo ad forum contentiosum, tam ciuile quā canonicum. † In foro vero, quod aiunt, animæ vel conscientiæ dubitari posset, an adhuc ille qui præscripsit teneatur, & per denuntiationem euangelicā exigatur, & quidem, si ea obligatio non descendebat ex contractu per eū inito, sed fortē hereditaria erat, ipsequ; ex contractu defuncti conueniebatur, sequ; exceptione præscriptionis tegebatur, & tuebatur, expeditum est liberum esse etiam in foro penitentiali, quia quod hæredes teneantur ad soluenda debita defunctorum pro portionibus hereditarijs representantes quo ad illas portiones personas ipsorum defunctorum. l. j. C. de hæred. acti. l. pro hæreditarijs. eodem l. j. C. si certum petatur. l. j. §. si hæres. ff. ad Trebell. id sanē ex lege ciuili, non etiam naturali de-

5
Conscien
oz in fo
ro an te
neatur i
cau de
quo hic.

scendit, ex dispositioneque legis ciuili, quæ huius obligationis, & actionis præscriptionem induxit cessabit. Quod si ex proprio contractu is conueniretur, ad cuius inuolam obseruationem iure naturæ tenetur, tunc magis dubium, sed adhuc idem defendi potest. nam leges fiunt & factæ regulariter præsumuntur propter bonū publicum, c. erit autem lex. iij. dist. in l. j. & i. ff. de legibus. plenē per Andræ. Ti raquell. de utroque retract. in præfat. num. 75. quod maximē verum est in hac præscriptione. l. j. ff. de vsucapio. not. in l. ius ciuile, ff. de iust. & iure. expedit enim reipublicæ, etiam principalliter, ne lites excitentur, utqu; excitatæ breuifianiantur, ut tradunt communiter Doctores in l. nemo potest. ff. de lega. j. per Bar. Alex. & alios in simili in l. Seius & Augerius. ff. ad leg. falci. vbi huic rei negant priuatorum conuentione posse derogari, nec dubium est quin, si post annos triginta liceret debitum petere, lites plures excitarentur, aliæ verò longioris essent uitæ, quā par est. quod malum à republica exulare conducibile & pium est. huicqu; tam utili legis traditioni, tamqu; ad publicam tranquillitatem spectanti, priuatos homines acquiescere sanctissimum est. capitulo secundo de maior. & obedi. per Bartol. & alios in l. si quis pro eo. ff. de fideiusor. in simili. Ergo prætextu peccati uitandi non debet admitti huius legis positiuæ transgressio, quæ maximē pertinuit ad reipublicæ tranquillitatem, litesqu; uitandas, & aliā quamplurima mala, quæ inde oriuntur, & multorum peccatorum calumniarumque occasio esset contrarium admittere. id autem recipit distinctionem, ut infra dicā, nam simpliciter verum non esset.

Ex superioribus inferitur contra eam opinionem quam Baldus communem dixerat † quod præscripta actione personali obligatio naturalis si qua adhuc remanet non procedit ad nouationem. Secundo quod non procedit ad hoc quod ei accedat fideiusor. Tertio quod non pariet exceptionem, quæ omnia nominatim collegit & tenuit Crotus vbi supra. & sunt ex mente Angeli ubi supra, & etiam Imolæ & aliorum, quos diximus tenuisse hanc obligationem naturalem inutilem reddi. & uide in simili per Iason in l. si non sortem, in princip. ff. de conditio. indebiti. & quæ plenē diximus in tract. de success. crea. libro iij. ad finem.

Denique mirandum est unde tanta inter Doctores uarietas, cum omnes in duobus conueniant, primum quod actionum præscriptio cum mala fide de iure ciuili hodie nō magis procedat quā de iure canonico. Alterum quod

6
Præscrip
actione p
sonali ob
ob. que in
perit nō
procedit ad
nouationem
cum
cōi comm
alterā ob
munē nō
procedit ad
fideiusor
nē cū cōi
cōtra illi
cōem nō
etiā p̄dest
ad exco-
prouat cōi
cōi comm
aliā obem.

quod cum bona fide procederet actionum præ-
 scriptio non solum de iure civili, sed etiam de iure
 canonico, inde deducentes quod si debebam tibi
 centum ex contractu procuratoris mei quem
 ignorabam, possum xxx. annis istud debitum
 præscribere etiam de iure canonico, id quod
 tenent Antonius Butrius & Panormitanus,
 columna quinta, in capitu. fina. de præscript.
 Balbus in dict. questione. x. Ioannes Imolen-
 sis in l. sequitur. §. si uia. ff. de usucap. estque
 consensio opinio. Quid dicendum? & sane uarietas inde
 defluxit quod quando sciebam me debere licet
 creditor taceret per annos xxx. adhuc tamen
 ius canonicum interpretatur me esse in mala fi-
 de non secus quam si rem corporalem alienam
 scienter possiderem triginta annis domino uero
 tacente, nam adhuc mala fide interpretatur,
 per d. c. si. licet ille forte bona fide habere pos-
 set, ueluti si putabat dominum id permittere,
 uel ius suum remittere, aut rem suam possiden-
 ti concessam uelle, nam & si uetare in dubio quis-
 que presumat, l. qui uas. ff. de furtis, presuma-
 turque; nolle iactare suum, l. cum de indebito. ff. de
 probat. tamen interdum possessor iuste existi-
 mat dominum permitturum, & tunc neque in rei
 mobilis alienæ possessione committitur furtum,
 neque inest mala fides si ea immobilis sit, ut no-
 tatur poësi in §. j. inst. de obl. quæ ex deli. Mala
 enim aut bona fides soli Deo certa esse potest, &
 præterea nemini cum ex animo pendeat, sicque;
 coniecturis statuitur, l. pe. C. de euitio. Cæterum
 ius civile etiam si sciam me debere uel etiam si sciam
 alienam rem corp. me possidere, uel non præ-
 sumit mala fide, uel interpretatur quod durauit
 per longum tantum tempus x. uel xx. annorum, at
 si postea alij multi anni prætereant usque; ad xxx.
 annorum metam, tunc ius civile interpretatur me
 opinionem mutasse cogitareque; cepisse dominum
 aut creditorem ius suum negligere, aut remit-
 tere, uel concedere. sicque; cepisse me bona fide
 habere uitiumque; malæ fidei præterita purgari
 ut ueriores & receptiores opinionem esse (multis
 tamen repugnantibus) diximus uel post longissi-
 mum tempus ius civile uoluit ius nostrum con-
 summi & perire (id quod potuit, nam sub legum po-
 testate ius dominiumque; rerum nostrarum esse su-
 pra, c. lxxij. ostendimus) sicque; in tali iure uel re-
 potiorum esse causam possidentis, non secus quam
 in re quæ a uero domino per derelictum habita esset,
 cuiusque; denuo eam occupantis melior condi-
 tio esset, l. j. & ij. & per totum. ff. pro dereli. na-
 turalem. §. examen, l. j. & l. iij. §. fin. ff. de acqui-
 rerum domin. §. fere, instit. de rerum diuisio.
 nec nouum est ut quod nostrum ex culpa no-
 stra, uel etiam sine ea nobis a lege adimatur
 anque alium transferatur, nec ille per hoc di-

cutur malam fidem habere, ut plene supra,
 c. lxxij. & de succ. crea. §. x. num. 655. scriptum us
 ergo ex his uel alijs considerationibus post lon-
 gissimum tempus lex civilis uoluit plenissimam
 securitatem contingere siue debitori siue realie
 nam possidenti, & si obijciatur eum non po-
 tuisse cum mala fide conditionem suam melio-
 rem facere, replicabimus incertum esse utrum
 ille bonam an malam fidem haberet, & non mi-
 nus possibile esse eum habere bonam fidem quam
 malam, nec huius rei probationem admitten-
 dam cum sit omnino incerta, eiusque; tuitionem
 in foro contentioso legem suscepisse, ergo pro eo
 iudicandum in foro contentioso civili, præfer-
 tim cum bona fides orta etiam ex iniusta cau-
 sa sufficiat. Gloss. app. in l. j. C. ubi causa status,
estque; communis opinio ut dixi. De iure autem
canonico contentioso contra eum iudicandum
est per d. c. si. de præscript. In foro autem conscien-
tia quid respondendum sit pendet magna ex
parte ab animo ipsius, nam si ipse erat conscien-
tius se debere uel se rem alienam possidere, sed
habebat iustam uel probabilem causam suspican-
di creditores ius suum remittere uel domi-
num rem suam negligere aut ei concedere uel-
le tuus erit, idem si id suspicandi nullam cau-
sam iustam habebat, si tamen re uera id ita
quauis per stultitiam credebat, arg. l. quia po-
terat. ff. ad Trebell. & quia ut diximus bona fi-
des orta etiam ex iniusta causa sufficit ut dixi,
quod si ipse nec iuste, nec iniuste credebat do-
minum permitturum, sed putabat eum dolo-
re ex iuris sui detentione adhuc idem siqui-
dem re uera id procedebat ex domini uolun-
tate, possum enim quem inuitum & ignoran-
tem rei uel iuris mei dominum facere, licet
ipse postea repudiare possit, l. cum pater. §. sur-
do. ff. de legatis secundo, l. a Titio. ff. de furtis.
§. interdum, instit. de rerum diu. l. adeo. §. in-
terdum. ff. de acquirend. rerum domi. Cæterum
si re uera dominus uel creditor dolebat,
& id debitori, uel possessori notum erat, tunc
plane in mala fide esset nec præscribere posset,
& isthæc omnia (iudice me) sunt ex mente
utriusque iuris & secundum has distinctiones
superiores uarietates conciliari, & possunt &
debent, secundum quæ si creditoris uoluntas re-
mittendi debitum accessit uel contingit ob-
legatio etiam naturalis non solum elisa sed et-
tiam extoto sublata uideretur, quia ut na-
ta fuit ex consensu obligandi, ita soluta fuit
ex uoluntate liberandi, lege nihil tam natu-
rale. ff. de regulis iuris. per totum instit. qui-
bus modis tollen. obliga. Intellige quando ea
uoluntas creditoris re uera accessit, hoc pri-
mo. Idem & si non accessit si accessisse lex in-
terpretatur

LIBRI SECUNDI

interpretatur, & utrunque est contra utriusque partis fautores, nam alij contendes.
 Alia plura fundamenta ad iustificationem eorū quę hęc, c. dicētur collige supra, c. lxxij. & in c. incipiente, quo ad sextum.

CAP. LXXV.

- 1 **P**rescriptione semel completa an detur restitutio, egregia pugna.
- 2 **N**ostrum, nobis inuitis & ignaris, quandoque auferitur.
- 3 **P**rescriptione completa cessat restitutio, primo in prescriptione centum annorum, deinde etiam in prescriptione xl. annorum, tertio etiam in prescriptione xxx. annorum, quarto etiam in prescriptione ordinaria, hęc omnia contra communem, cum multis tamen.
- 4 **I**n intellectus, l. i. §. si quis propter, ff. de itinere actu priuato, & l. si locus, & l. si partem, ff. que modo seruit, amittatur.
- 5 **L**ex an cesset eius ratione cessante.

Prescriptione semel completa an detur restitutio egregia pugna.

Vndum tuum ꝑ̄ possedi cum titulo & bona fide tempore legitimo ad præscribendum, sicq; eum præscripsi, tu uero illum recuperare contendis al legans iustā causam, uel absentia, uel ignorantie, sicq; petis restitutionē ex clausula generali, si qua mihi iusta causa uideat, cōtrouersum est sapiēssime, & uehementer, an restitutio cōcedenda sit, ut sic prescriptio illa, quę semel expleta factaq; fuit, infecta reddatur: Constat enim longi temporis prescriptionem procedere etiam aduersus absentes & ignorantes, l. fin. C. de præsc. longi temp. Constat similiter ius alienū, nobis per iniuriā, non a nobis, sed aliunde illatam, acquiri posse tam quo ad proprietatem, q̄ quo ad possessionem, nostrum enim nobis inscijs aut ignorantibus uel inuitis auferri iniuriū est, l. id quod nostrum, l. iure naturę. ff. de reg. iur. l. nam hoc ff. de cond. indeb. & tamen si flumen alueū mutauerit, alteri, cum iniuria seu iactura alterius cōtingit accessio seu acquisitio, & similiter ex causa alluionis, si flumen sensim paulatimq; cępit declinare in fundum tuū, ager meus creseit, tuus uero decrescit, sicq; & mihi inscio accedit & acquiritur, & tibi inscio similiter & inuito, & sine facti tui interuentu, decedit & abest, quōd tuum antea erat, ut. ff. de acq. rerū dominio, l. adeo ferē, per totā, & inst. de rerū diu. §. præterea. Simile in §. itē ea quę ab hostibus, eod. tit. l. iij. l. naturalē, in prin. ff. de acq. rerum dominio, d. l. adeo. §. examē. §. apū, inst.

de rerū diu. l. item si uerberatu. in §. j. ff. de rerum diu. Decius in l. id quod nostrū. ff. de reg. iur. diximus supra, c. j. fac ergo regulā affirmatiuā, ut licet prescriptio mero iure currat contra ignorantē rem suam ius uel suū prescribi, tamen ex capite ignorantie detur restitutio in integrum, ut sic, prescriptio illa semel effecta, & repleta uirtualiter infecta reddat, hęc conclusio uariē intelligitur, & primum quidem in prescriptione triginta annorum, ita tenent Bar. in l. j. §. si quis propter. per tex. ibi. ff. de itinere actuq; priuato, quem sequuntur quam plures relati per Alex. in additio. ad Bar. in d. §. si quis propter. Idem Alex. nu. 4. in l. cum filius familias. §. in hac. ff. de uerb. obli. sequitur & dicit esse cōem opinionem, Socinus ibi, col. pen. & antepen. Matthæus Afflictus decisione cccxxix. nu. 6. plene per Couarru. qui hanc ait esse cōem opin. in regula possessor, de reg. iuris in vj par. iij. §. iij. sentit Glo. in l. si partē. ff. quę seruit, amitt. Glo. in l. j. C. de patr. potest. Romanus conf. cxlix. in fi. ubi hęc firmat esse cōem opinionem Decius, qui hanc dicit cōem opinionem cōf. xxxvj. n. ix. Idē Decius, ubi similiter hanc dicit cōem opi. cōf. xxix. & pro tenui col. j. sequit & dicit cōem opi. Afflictus, lib. iij. fendorū, tit. si de feudo fuerit cōtro. inter dominū, & agna. num. 12. no. ij. & rursus iij. not. nu. 4. & scđm opin. Bar. iudicatū fuisse ipse ait, d. deci. cccxxix. sequitur & dicit cōem opin. Balb. de præscrip. in iij. parte. iij. partis princ. sequit & dicit cōem opinio. Boerius decisione xxxix. Paulus in l. si. nu. 5. C. de long. temp. præsc. Idem Paul. in l. unus ex socijs. ff. de seruit. rust. prædi. Alex. & Moline. conf. lxxj. lib. j. Hieronimus Gratus conf. xcj. nu. 65. lib. j. ubi hanc dicit cōem opinionē Tiraq. ubi hanc dicit communem opin. de utroq; retr. §. xxxv. Gloss. iij. nu. 35. Alciatus lib. j. de uerbo. signi. & est cōis opinio secundum Pinellum de bonis mater. in in auth. nisi tricennale, nu. 58. sequitur & dicit cōem opinionē, Aymō Crauet, de antiqu. remporū, in iij. parte, nu. 44. sectione incipiēte materia ista, & Soci. nepos conf. cxxvij. num. 147. lib. j. Decius conf. cxxvij. Idem Decius conf. cclxvij. col. fi. & quā plures alij, quos refert Tiraq. ubi supra. Dilectus de arte testandi, tit. de acq. hęc. cautela. vj. qui hanc dicit cōem opin. Cōtrariā partē in præscrip. triginta annorū tenēt, Bal. in l. j. C. qui admitti, n. 24. Aret. in l. qui uniuersas, §. fi. ff. de acq. pos. & in cōf. ciii. & alij quā plures, quos refert Tiraquel. nu. 37. ubi supra qui in hęc partem, saltem in prescriptione 40. annorum inclinare uidetur. Secundo hęc communis opinio intelligitur a fortiori ut procedat in prescriptione decem uel

vel viginti annorum, contra quam datur restitutio ex capite ignorantie, ut firmiter omnes Doctores, quos diximus idem tenuisse in præscriptione xxx. annorum, id quod in hac præscriptione decem uel viginti annorum firmiter quasi certum & indubitatum, & Couarru. ubi supra ait hanc esse unanimes omnium sententiam, sed sanè non desunt, qui & hoc casu teneant contra communem sententiam, quos & nos infra sequemur.

Tertio intelligitur communis opinio ut procedat etiam in præscriptione quadraginta annorum, contra quam etiam ex capite ignorantie datur restitutio, ita tenuerunt Socin. conf. lxx. l. b. iij. col. fin. Idem Socin. conf. lxxvj. libr. iij. col. ij. in eademq; opinionem declinat ipse Socin. in d. l. cum filiusfamilias. §. in hac, col. fi. Dec. conf. xxxvj. colum. fin. Idem Dec. conf. cxliij. col. pen. Idem conf. cclxvij. col. fi. Gozad. cōf. lvi. col. iij. vbi hanc dicit communem opinionem Alexandrinus, cōf. xiiij. col. fi. Imo. in c. de præscrip. fol. pen. Alex. conf. lxxj. num. iij. lib. j. & conf. lxxxiiij. eod. lib. num. iij. est communis opinio secundum Felinum in cap. uigilanti, de præscrip. colum. ij. qui eam sequitur, & dicit communem opinionem Balb. in tractat. præscrip. in iij. par. iij. par. princip. q. xxix. Boerius. q. xxxix. nu. 6. qui hanc dicit communem opinionem Alex. in d. conf. clxix. lib. ij. n. 15. hanc format esse communem opinionem & hanc dicit communem Aymon ubi supra, num. 61. Abb. nu. 3. in d. c. uigilanti de præsc. & ibi Parisi. num. 5. Afflictus decisi. xxxvj. col. ij. Idem decisi. ccxxix. Ruin. conf. xxvj. ad fi. lib. j. Sylua. conf. iij. ad fi. Lofredus Neapol. conf. feud. xvj. ad fi. Rebusus in const. Gallie tomo. ij. tit. de rest. art. j. nu. 26.

Contrariam partem in præscriptione quadraginta annorum, ut non detur restitutio, tenuerunt Socin. sibi contrarius conf. clxiiij. in fin. lib. ij. Idem Socin sibi contrarius conf. ij. lib. iij. Idem sibi contrarius conf. xxvij. eod. lib. iij. Dec. sibi contrarius conf. xxix. per totum. Idem Dec. sibi contrarius in l. ij. C. qui admitti, col. ij. Gozadinus sibi contrarius, cōf. viij. in fi. Idem Gozadinus sibi contrarius cōf. lxxvij. col. iij. Alexandrinus sibi contrarius cōf. xi. in fi. Idem Alexandrinus sibi contrarius conf. lvi. in fin. Idem Alexandrinus conf. xcviij. Alexandr. Imol. conf. clj. lib. ij. colum. fi. Idem Alex. in l. ij. §. Labeo, in fi. ff. de acq. poss. Areti. conf. ciiij. colum. j. & ij. Idem in l. qui uniuersas, §. fi. ff. de acq. poss. Curt. Sen. conf. lxxxij. col. iij. Barbatius, conf. lxxxj. num. 18. lib. j. Carolus Molineus ad Alexandrum, conf. clj. col. fin. sequitur & dicit communem opinionem

Socin. d. conf. ij. col. pen. lib. iij. Rubeus conf. lvi. ubi firmiter hanc esse communem opinionem sequitur & dicit communem opinionem Socin. nepos, conf. liiij. lib. j. Idem conf. lxxvj. nu. 102. lib. eodem. Idem conf. cxlv. n. 76. eod. lib. Dilectus de arte testandi tit. de acq. har. caute la. vj. Gomezius in §. rursus, col. iij. inst. de act. Galiula in l. ij. §. & harum, nu. 39. ff. de uerbo. obl. ubi etiam Alcia. nu. 72. Rubeus, cōf. xcviij.

Quarto intelligitur hæc opinio affirmatiua uidetur restitutio etiam in præscriptione centum annorum, ut in quibus casibus centum annorum præscriptio currit contra ecclesiam, uel fiscum, uel ciuitatem, in illis casibus ex capite ignorantie etiam post eam præscriptionem completam detur restitutio, ita Alexandrinus cōf. xliij. col. fi. Aymon Crauet. ubi supra nu. 44. & nu. 69. qui alios refert.

Quid dicendum & sanè lōgè uerior est in puncto iuris opinio & pars negatiua in omnibus quatuor casibus præmissis, ut in præscriptione longi temporis decem uel viginti annorum, & in præscriptione triginta annorum, & in præscriptione centum annorum, cesset restitutio, postquam eę præscriptiones legitime expletæ fuerunt, ne præscriptio, iam perfecta infecta reddat, quod primum probatur in d. l. fi. C. de præscrip. longi temporis, ibi, nulla scientia uel ignorantia spectanda.

Secundo d. l. fin. ibi, ne altera dubitationis intricabilis oriatur occasio.

Tertio, quia si daretur restitutio. tunc præscriptio illa semel facta perfectaq; infecta inutilisq; redderetur, at in ciuile est, id inutile & frustratorium, ociosumq; admittere, l. non cogendum, §. Sabinus, ff. de procu. l. hæc stipulatio §. diuus, ff. ut legat. no. caue.

Quarto esset imponere legem uerbis contra l. ii. C. com. deleg.

Quinto leges fierent ludibrio contra l. fi. C. de temp. in integ. rest. & l. fina. C. si sæpius in integ. resti.

Sexto urget tex. in l. vnic. C. de usucap. transf. secundū Soci. i. d. §. in hac, nā ibi dicitur, nullus ad eam reseruat regressus, iunctis illis uerbis nescientibus dominis, ibi enim postquam per interuentum temporis & præscriptionis constabat, dominium rei meę, postquam præscripta fuerat, à me abscelsisse, neq; præscribentē migrasse, dubitabatur an regressus mihi ad eā daretur, per modū fortè restitutionis, uel alterius rei, & negatur oīno regressus, ut sic per interuentum præscriptionis, non tantum ademptio & translatio iuris nostri contingat, sed etiam illa iuris nostri translatio sit irreuocabilis, & irreparabilis.

Septimo

² Nostrium nobis inuitis quādo auferatur.

³ Præscrip. completa cessat restitutio in præscriptione centum annorum contra communem. Idē tñ præscriptio d. annorum contra communem. Idem in præscriptioe. xxx annorum contra comunē. Idē in præscriptioe lōga contra cōm cū multis tamen.

LIBRI SECVNDI

Septimo leges in casibus communiter acciditibus, non in raro stringentibus, sunt regulariter intelligendæ. l. non ad ea. ff. de legib. sed plerunq; & ferè semper res nostræ nobis inscijs & ignorantibus, non etiam scientibus præscribuntur, nam scientes non solent res suas pati ab alijs possideri, & longè minus tandiu possideri, ut usucapione absumerentur, nec suum homines iactare solent, l. cum de indebito. ff. de probati. sed acquirere student & augere l. defunctus. C. arbitr. tutelæ, l. ut uim, cum Gloss. & quæ ibi tradunt Bar. & alii. ff. de iust. & iure, suum enim cuiq; pulchrum est, secundum Ciceronem & secundum Quidium est amor & rerum cunctis tutela suarum, quinimò ut in l. si uoluntate. C. de rescind. uendi. quicque res suas meliores reddere studet, easq; tuetur, & lacrum facete studet, etiam cū iactura illius, quo cum negociatur.

Octauo militat ratio illa in præscribendo potissima, scilicet ne rerū dominia incerto sint l. j. ff. de usucap. etenim si passim contra præscriptionem daretur restitutio, rerum dominia certa non essent, non magis quàm si præscriptio, contra quam restitutio datur, mero iure non contigisset.

Nono hoc bonum publicum de quo in d. l. j. non debet cessare per priuatorum læsionem, arg. auth. res quæ. C. com. deleg.

Decimo adduco tex. in l. iij. §. fi. ff. de acquir. rerum domin. ubi si feram cœpisti, & per hoc eius dominium natus est, simul ac illa à manibus tuis euasit, suamq; laxitatem recepit, eius dominium abste discessit, & si rursus in potestatem alterius uenerit, illius fit, nec tibi (& hoc est quod expendimus) restituenda est ex eo capite q̄ te inscio, uel inuito euaserit.

Vndecimo adduco l. naturalem. §. examen. ff. eod. tit. ubi examen apum licet meum fiat apprehensione, & meum esse desinat, simul ac apes ita euolauerint, ut difficilis sit earū persecutio, tamen licet in potestatem alterius peruenierint, postquam meæ esse desierunt, mihi quidem restituendæ nō sunt, non magis, quàm si ad me nunquam pertinuissent, sic & in specie nostra quod nostrum erat, & per interuentum præscriptionis à nobis abscessit, inq; aliū iure dominij migravit, iuxta l. iij. ff. de usuc. l. traditionibus. C. de pact. nobis quidem restituendum non est, non magis quàm si re uera ad nos nunquam pertinuisset.

Duodecimo adduco ladeo, §. præterea, ff. de acq. rerum dominio. & §. præterea, inst. de rerum diu. ubi per alluionem, si flumen latè ter cœpit fundum tuum latiorè reddere, meūque arctiorem seu angustiorè, hæc ademptio

mihi inuito & ignaro contingit, tuq; locupletaris cum iactura mea, & tu nihil mihi restituere teneris ex capite iustæ ignorantia, aut impotentia.

Tertiodecimo adduco eadem iura iunctis ibidem notatis per Glo. & alios, dum aiunt, q̄ si flumen ex fundo meo aliquam partem abstullit, tuoq; fundo applicuit, si terra conualescente radices egit, statim meum esse desinit, & ad te pertinere cœpit iure dominij, nec mihi restituere teneris, licet ad oculum ea pars, quæ à fundo meo abscessit, & tuo accessit, demonstrari & distingui posset.

Quartodecimo adduco §. quod si naturali alueo, inst. de rerum diu. & d. ladeo, §. si naturali. ff. de acq. rerum dominio. ubi dicit, quod si flumen alio quàm solebat fluere cœpit, & agrum meum occupauit, amitto eius dominium, quod publici iuris esse incipit, quæ diu à flumine inundatur, & possidetur, & si postea flumen ad priorem alueum reuertatur, ager ille meus desinit publici iuris esse, sed mihi quidem non restituitur, imo iure uicinitatis acquiritur eis, qui prope prædia habebant, & tamen isthæc amissio inscio & inuito me contingit.

Quintodecimo facit d. ladeo, §. cum quis ex aliena, & inst. de acq. rerum dom. §. cū quis ex aliena, cum tribus sequentibus. §§. ubi dominium rerum nostrarum interdum per specificationem, interdum per seminationem, interdum per accessionem, interdum per plarationem, interdum per confusionem, à nobis inscijs & ignorantibus abscedit, inq; alium trahitur, nec propter ignorantiam nostram nobis datur ulla restitutio, aut regressus, non magis q̄ si gnari essemus, sic ergo & in proposito, cū tempore rem nostram amissimus cessat restitutio & regressus prætextu ignorantia, militant enim res humanæ sub hoc periculo, & fragilitate.

Sextodecimo probat nostra opinio in l. traditionibus, C. de pact. ubi æquiparatur dominium nobis fuisse quæsitum traditione ex causa contractus descendente, uel esse quæsitum usucapione. ut cum usucapione quæritur cesset restitutio prætextu ignorantia, non secus quàm cessaret, si per contractum quæsitum esset, quo casu ignorantia allegari non posset.

Decimoseptimo adduco §. j. inst. de literarum oblig. dum ait sic fit, ut hodie dum queri non potest, scriptura obligetur, nam ibi ipsam temporis præteritionem inducitur obligatio literarum, quæ personalis est, quæque antea ex conuentione præambula inducta non erat, & tamen longè grauius esse uidetur personaliter

personaliter ad quid dandum obligari, q̄ rem suā ab alio possessam amittere, argu. l. vnum ex familia, §. si rem, ff. de leg. ii. Itaq; ut ibi per solū temporis interuentum obligamur citra nouū factum, ita & hic per solum temporis interuētam rem nostram ab alio possessam irremeabiliter amittimus, quia id malum leuius est, q̄ illud. Habes ergo uaria iura uariaq; exempla, in quibus rei meæ dominium, à me incio uel incito citra interuentum facti, aut voluntatis meæ abscedit, inq; alium migrat irremeabiliter, ut ille mihi ex capite ignorantia non teneatur restituere, nō magis quā si ea res; ad me nunquā pertinisset, & si rectē inspexeris in ea acquisitione, quæ contingit per interuentum usucapionis, est longe iustior causa irreuocabiliter acquirēdi, quā in iuribus, & exemplis supra relatis, propter longæuam possessionem, & propter quietudinem dñorum, & tranquillitatem ciuium, & alia multa.

Ad illam rationem ne quis locupletetur cū iactura aliena responde satius esse id malum admittere, quā quod rerū dominia sub incerto sint, & exulet reipublicæ tranquillitas, ita Gloss. in l. ius ciuile est, ff. de iust. & iu. vt sic minus malum eligatur, ut ibi ait Gloss.

Decimo octauo adduco, l. sicut, C. de præscriptio. triginta annorum.

Decimonono tex. in l. omnes, C. eod.

Vigesimo, C. de fundis patrimo. lib. xj. l. finalis, quam legem variē expendunt Tiraquell. & Socin. vbi supra, & geminantia. verba illius legis & d. omnes, poteris astringere per ea quæ de vi & potestate geminationis diximus in lib. de succ. crea. §. xij. nu. 13.

Ad l. j. §. si quis propter, ff. de itinere actus priuato, & ad l. si locus, l. si partem, ff. quæ admod. seruitu. amitt. responde, quod loquūtur in impedimento casuum fortuitorum, qui raro accidunt, & præuideri, aut cauēri non possunt non sic in impedimento ignorantia, quia sepius, immo ferē semper contingeret, & præterea præcaueri posset.

Item illud impedimentum non erat longæui, aut longissimi temporis, ideo admittitur restitutio, non sic in impedimento quod post tam diuinā possessionem, aut etiam longissimam, aut fortē centum annorum allegaretur, prout est in speciebus nostris.

Vigesimo primo adduco regulam factum legitime, de regulis iuris in sexto, nam factum legitime retractari non debet, licet casus postea eueniret à quo incipere non posset, ergo præscriptio completa legitime rescindi. &c.

Vigesimo secundo facit, nā lex uel princeps possunt ex causa nobis ius, resque nostras au-

ferre, l. item si uerberatum, §. j. ff. de rei uendi. Bartol. Pau. Iaf. & alii communiter in lex hoc iure. ff. de iustit. & iure, Decius in l. id quod nostrum, ff. de regul. iur. sed ex causa publicæ tranquillitatis usucapio introducta est, l. j. ff. de usu cap. & statim plenius dicemus, ergo non est rescindenda per interuentum restitutionis, etiā si ratio legis cessaret in particulari, cum non cesset in communi, ut in l. ad fin. ff. de minor. l. prospex t, ff. qui & à quibus, Tiraquell. de causa cessante, limita. trigesima secunda, Aretinus in l. secunda, ff. de uulgari. per text. meliorem de iure, secundum eos in l. prima, ad finem ff. de minorib. & cum prætor in d. l. prima, ff. quibus ex causis maiores, pollicitus sit maioribus restitutionem, non quidem pure aut simpliciter vel temere, sed demum sub hac conditione si qua iusta causa restitutionis beneficium concedendi sibi affuisse videretur, ut ibi. in speciebus nostris, magis ac magis nego iustum arbitriū fore illius iudicis, qui post tam longam possessionem, præsertim legitimo fortē titulo, & bona fide, iustificatam, arbitretur, rem semel non iniuria amissam, & alteri iure quæsitam, ad dominum priorem reuerti, in reipublicæ omnemque ciuium perniciem, quibus nihil suum in tuto unquā foret. Adde & vigesimo tertio quod nostrū, nobis inuitis, per delictorum interuentum, etiā auferri, & potest, & non in frequenter solet citra voluntatem nostram, neque unquam ad res nostras sic amissas datur nobis restitutus, ut plenē diximus de succession. creation. §. xxx. ad finem, cur ergo non idem & in specie nostra, faciunt quæ diximus supra capitulo septuagesimo secundo, numero tertio, cum sequentibus.

C A P. LXXVI.

- 1 Actio personalis an iure canonico prescribatur sine titulo & cum mala fide, arduum certamen.
- 2 Verosimilia pro dispositio habentur.
- 3 Debitor ipsum debitum possidere uidetur.
- 4 Possessio perditur decennio.
- 5 Creditor pecuniam creditam si petere negligit, an uideatur remittere.
- 6 Ratio noua.
- 7 Legum in coniectura sese fundantes, unaqueque in suo foro seruanda est.
- 8 Noua distinctio.
- 9 Prescribatur ut per decennium, uel aliud etiā breuius tempus, statuto ciuitatis superiorem non recognoscentis induci potest.

Lex an ratio cessante cesset.

1
Adio per-
sonalis an
iure cano.
prescribita
ut sine ti.
et cu mala
fide ar-
deant cer-
nana.

ACTIO ¶ personalis an iure ca-
nonico cū mala fide præscri-
batur annis triginta? ingens
questio est pleriq; enim negāt
hanc præscriptionem proce-
dere, ita tenet Angelus in l. j.
col. pen. & fi. C. de iudi. Imol. in c. fi. nu. 24. cum
plurib. seq. de præscrip. sequitur & dicit com-
munem esse opinionem Abba. ibi, sequitur et
& dicit communem opinionē Felinus ibi col.
j. & ij. sequitur & dicit communem opinionē
Balb. de præscrip. in ij. par. iii. part. princip. q.
xiiij. & hanc opinionem fatetur esse commu-
nem Corneus consil. clxxvj. ad audientiam,
libro. j. & Corneus ubi supra, numero. ii. ait, qd
Doctores fundant sese in solo peccato vitando
sequitur Angelus in l. sequitur, §. si viam, ff. de
acquiren. post. qui ait ita tenere Doctores cō-
tra Bartol. ibi sequitur Imola in d. §. si viam,
column. ij. iij. & iiij. ubi firmat contra Barto. esse
communem opinionem sequitur Bal. in l. i. C.
de seruitu. ubi ait hanc esse communem opin.
contra Barto. & hanc tenet Ioan. And. in mer-
cur. in d. c. possessor. & Ancharanus ibi in repe-
ti. Ludou. Roman. in d. §. si viam, qui latissime
procedit, ubi ait hanc esse cōem opi. & ibi Pau.
num. 6. firmat esse hanc cōem opin. canonista-
rum & legistarum. Corne. consil. ccli. in hac cō-
sultatione nu. 3. lib. iii.

Pro hac communi opinione prima est text.
in c. vigilant. de præsc. Secundo est tex. in c. fi.
cod. ti. in decisione. Tertio ibidem in ratione
decidēdi ibi expressa, dum ait omne quod ex
fide non est peccatum esse, ex bona autem fide
non videtur descendere res alienas retinere.
Quarto tex. ibi in secunda uel eadem ratione
repetita, dum ait absq; mortali peccato, & c.
Nam palām est res alienas retinere (dño inui-
to quod semper præsumit l. vetare, ff. de furtis)
impium iniuriumq; esse, & absq; peccato fieri
nō posse. nec dubium est, quin isthæc rōnes ibi
expressē militent in eo, qui debitum retinet,
non secus, q̄ in eo qui fuudum, aut aliam rem
corpoream, quæ aliena esset retinere, ergo idē
ius, l. illud, ff. ad legem Aquil. Quinto urget te-
xtus. in auth. ut ecclesia Romana cētum anno-
rum gaudeat præscriptione, ad princ. dum ait
iniquis hominibus impiū maneat præsidium
habuit enim legislator pro comperto audio-
res fore homines ad res alienas perfide, & cū
peccato retinendas, si intelligerent se tutos fo-
re præscriptione effectum habente, quā si ta-
lem præscriptionem admitti desperarent.
Sexto urget tex. ibi, dum ait, & tutus peccandi
locus etiam scientibus relinquatur, id enim
lex illa prospectum uoluit, ne homines per in-

teruentum peccati aliquem locum tutum, ius
ue firmum sperarent, ne ve ex nequitia lucrū
consequerentur, per hocq; ad delinquendum
inuitarentur. Septimo legislatoribus curæ ef-
se debet non solum peccata tam admitta puni-
re, sed etiam prospicere ne peccata comittan-
tur, remouereque omnem peccandi occasio-
nem, ut in l. fina. C. de pact. l. de fideicommissō
C. de transactio. l. ii. in fin. cum l. sequenti. ff. de
his quib. ut indig. cap. constitutus, & capit. fin.
de concessio. præbend. c. detestanda, & cap. ne
captandæ, eo. ti. in vi. Glo. in l. ii. & in l. scire de
bemus, C. ut in posses. legatorum, nec dubium
est, quin si homines qui res alienas impiē deti-
nent sperarent lapsu temporis earum se domi-
nium tutē assequuturos, inuitarentur ad retē-
tionem rerum alienarum, quod non ita facile
continget cum nouerint nullo tempore se tue-
ri posse, & cum isthæc rationes sint expressæ i
d. capitu. vigilant. & in d. capitu. fina. faciunt
vt decisiones dictorum iurium latiores videā-
tur, non tam ex ui extensiuā, quā ex ui com-
prehensiuā, ut sic decisiones illorum iurium
quali exempla uideantur, quæ non arctant legem.
rationes vero ibi expressæ pro lege sint.
vnde fit, ut licet iura illa in rebus corporeis nō
etiam in iuribus, & actionibus loqui uideantur,
tamen cum rationes ibi expressæ sint ge-
nerales, ipsæ quoque illorum iurium decisio-
nes generales similiter uideatur, etiam si ma-
teria correctoria sit, ut est communis opinio,
quam tenuerunt Gloss. in clemen. j. de elect. in
uerb. eligatur, estq; communis opinio secundū
Ias. in authen. quas actiones, numero, 22. C. de
sacrofan. eccles. Idem Ias. in l. de quibus, ff. de
legibus, numero. 14. Idem Ias. in l. quanuis, C.
de fideicommiss. Idem Ias. in l. humanitatis, p
text. ibi, C. de impuberum, nume. 6. & ibi Ale-
xan. nu. 5. & Corneus numero, 15. Georg. Na-
ta. in c. quanuis pactum de pact. libr. vi. nu. 32.
Purpurat. in l. fina. per tex. ibi, C. de pact. num.
23. & ibi Curtius Iunior, num. 9. & Decius ibi
dem, num. 15. Ias. in l. stipulatio hoc modo cō-
cepta, ff. de uerb. obligation. nume. 12. Cumanus
in l. cum mulier, §. j. ff. soluto matrimon.
Paulus Castrē. in d. l. quanuis. Curtius Iunior
in d. l. humanitatis, numero, 15. Gloss. in auth.
de hæredita. abintesta. §. fi. in verb. ordi. quam
dicit singula. Bald. in l. final. ff. de hæredi. insti-
tuend. Ripa, numero, 50. in l. nemo potest, ff. de
leg. j. ubi Annib. nu. 349. Ias. in l. trāfigere, C.
de trans. nu. 15. nāq; vt genus cōprehendit sub
se omnes suas species non ex ui extensiuā, sed
ex ui comprehensiuā, ut ex communi opinio.
resoluit And. Tira. ubi supra, & nō pauci eorū
quos mō retulimus, ita quoq; rō gñalis exp̄sa
in lege

In lege correctoria exui etiam comprehensiu uideretur sub se comprehendere omnes omnino casus, qui excogitari possunt, ut decisio, si sit particularis, loco exempli habeatur, sicq; legem non restringat, ut est uera & communis sententia scribentium, quos modo retulimus. ergo cum ratio d.c. uigilanti, & d.c. fin. de præscripti. sit generalis, eoq; spectet, ut peccandi occasio tollatur, quæ quidem occasio integra maneret, si permitteretur præscriptio actionum personalium cum mala fide non secus quam si permitteretur in rebus corporeis præscribendis sequitur istarum actionum præscriptione uetitatem uideri, non secus quam rerum corporaliu, & sane diminuta uideretur prouisio, d. c. fin. & d. cap. uigilanti, nisi hunc casum comprehendisse diceremus, q non minus egebat correctione, q casus in decisione illorū iuriū cōprehensus, quinimo et si p rōnem expressam in d. c. fi. & d. c. uigilanti, is casus cōprehensus nō fuisset, adhuc tñ mētaliter diceremus hūc casum cōprehensum fuisse, quia qñ unica tñ rō reddi pōt uerisimiliter i lege correctoria, ea qdē habet pro expressa, ut quatenus ea rō et non expressa, sed subintellecta, se extendere poterat, eatenus ipsa legis correctio sese extēdisse uideatur, ut ex cōi opinione resoluit Ias. in l. quā uis. C. de fideic. post Gl. & alios ibi. Idē in l. de quibus. ff. de legibus, & in auth. quas actiones. C. de sacro. san. eccle. Andreas Tiraq. de utroq; retracti. & de causa cessante, par. j. in qualibet enim dispositione non solum id dispositum uideatur, quod uerbis palam cōprehensum fuit, sed etiā id quod mente tñ, nō etiā uerbis fuit assequutum, l. ita stipulatus, uerf. Sabin. ubi Paul. Ias. & alij. ff. de uerb. oblig. quinimo et id quod nec uerbis nec mente fuit assequutum, si tamen uerisimiliter prouideretur a disponente, si de eo meminisset, ut tenet Glo. communiter ibi & ubiq; approbata, in l. tale pactum. §. fin. ff. de pact. tex. optimus in l. ij. C. de inoffi. testam. unde in terminis d. ca. fi. si Romanus Pontifex rogatus esset an præscriptionem actionum personalium uellet cum mala fide, & peccato tollerari, dubio procul, minime responderet, non secus quam in præscriptione rerum corporaliu ergo & is casus per eum quasi pronisus & decisus uideri debet, ergo per d. c. fina. contendimus hunc quoque casum decisum esse, primū uerbis propter rationem ibidē expressam, deinde mente & sententia, quia mens Romani Pontificis fuit tollere peccatum in hoc casu non secus, quam in alijs. tertio licet nec uerbis, nec mente, dispositiue esset is casus decisus, quasi pro deciso habendus esset ex uerisimili mente & sententia Romani Pontificis

qui ita caueret, si de eo meminisset. Præterea facit ratio. cap. possessor, de regu. iuris, dum generaliter ait possessor malæ fidei nullo tempore præscribitur nam qui debet ipsum debitū, ad quod actione personali tenetur uidetur possidere, l. regulariter, cum ibi notatis. ff. de petition. hæred. Paulus in l. sequitur, §. si uiam. ff. de usucapion. Corneus in consil. clxxvj. ad audientiam, lib. j. Præterea facit regula non dimittitur peccatum de regu. iur. in vj. nam peccatum si non dimittitur nisi restituatur ablatum, non ne abstulisse iure uidebitur, qui sciens se debere, noluit soluere.

Contrariam tamen partem, ut cum mala fide actio personalis triginta annis tollatur, & præscribatur tenuit Bar. in l. sequitur. §. si uia, ff. de usucap. ubi Paulus ait se uidisse quam plures tenentes ueram esse hanc opinionem sicut euangelium, tenet etiam Innocentius in cap. cura, de iure patronatus, tenent alij plures relati per Felinum in d. cap. fin. & Baldus in. §. si quis per triginta in titulo, si de feudo fuerit controuer. colum. tertia. Hostiensis in summa titu. de præscription. rerum immobiliu. §. quæ res, colum. prima. uerf. actiones uero personales, & tenuit Baldus in consil. ccccxx. lib. ij. secundum quod refert Balbus ubi supra, non tamen inuenio Bal. in d. consil. ita tenere: tenet in præct. Papiensis in forma resp. rei conuenti tñ Glo. uerb. præscription. Marianus Socinus consil. cccij. circa primum consultationis articulum, ubi firmiter hanc opinionem Bar. esse communem, tenuit idem Marianus in rep. rub. de causa posse. & propter & hanc opinionem plenè defendit Corn. consil. clxxvj. ad euidetiā, lib. j. Philippus Francus in regula possessor, col. fi. Bar. in l. si. ff. quemad. seruit. amit. & in hanc partē sub quadā distinctione inclinat Abb. in d. c. fin. de præscrip. n. 13. utcunq; modo huc modo illuc fluctuarit.

Quid dicendum? & sane pro hac posteriore parte ut procedat præscriptio faciunt multa. Primum ne rerum iura in incerto sint, l. j. ff. de usucap. deinde ut tandem sit litium finis, l. fin. ff. pro suo, nam post tam longeuū tēpus triginta annorum uix fides adhibenda est probati, si bi retro abhinc annis triginta aliquid deberi. Tertio ne hoies immortalī prope timore teneant, l. cū notissimi. in fi. pr. C. de prælx. xx. annorū, licet enim uere soluissem qd debebā, tū post triginta annos iterum repetenti non potero, aut uix potero solutionē probare. Quarto propter uitandā hanc confusionē, & longi tēpis errorē post tam longeuū enim tēpus ex errore magis debitū peti, q̄ q̄ re uerā debeat uidebitur arg. d. c. fi. ibi longi temporis errorem, & cōfus-

³ Debitor ipsum debitum possidere uideatur.

tionem facit, quod aiunt Bar. Alex. & alij in lfi Titius & Augerius. ff. ad leg. Fal. & c. finem liti bus, de dolo & contumacia. Quinto punitio- ne digna uidetur segnitias debitū nō petentis & tandiu negligentis, d. ca. fi. ibi, miserorū se- gnitiē. † Sexto ius nostrum, resq; nostras per la- psū decennij uidemur obliuisci, & quasi pro derelicto habere, ut est cōis opinio quā resol- uit Ias. in l. prima, columna fina. C. de seruis fu- gitiuis. Idem Ias. numero 84. in l. naturaliter §. nihil commune. ff. de acquirend. posses. Glo. Paul. & Alexan. in l. si de eo, §. j. ff. de acqu. pos. per l. si id quod, eod. tit. facit l. j. & ij. ff. pro dere- licto, ut ergo poterit uideri esse in mala fide, qui non soluit, † cum possit cogitare credito- rem uelle, uel dilationē condonare, uel etiam dissimulatione & quasi donatione debitu remittere, quod si dixeris constat eum non ha- buisse animum debitū remittendi, quāquidem illud modo asserit, cum p̄scriptio aduersa- tur, & contradicit, sed replicabo, quod potuit habere animum remittendi, & donandi, licet postea p̄nituerit, quā quidem p̄nitētia ex- cludenda est, l. perfecta. C. de donatio. quā sub modo, l. ij. C. de reuo. dona. ergo huic credito- ri debitum post annos triginta petēti obijciā quod tacite per tantam tēporis dissimulatio- nem donasse uidetur, uel debitū illud pro de- relicto habuisse, quod si excipiat allegans in certis non esse locum coniecturis, l. continuus. §. cum ita. ff. de uerb. oblig. per quod eius decla- rationem, quam modo facit, certum esse se nunquam habuisse animum donandi, replica- bo eius declarationi standum non esse, cū po- tuerit habere animum donandi & remitten- di illud debitum, & postea p̄nitentia ductus uoluntate mutare, debitūq; illud iā dissimu- latione & tacita remissione abolitum, rursus uelle exigere, & suscitare contra d. l. perfecta. p̄sertim cum facilius quis remittat plura, q̄ donet, aut tradet pauca, ut per Ias. in l. pactū dotali. in pr. C. de col. & diximus nos in lib. pri- mo, de success. creati. in materia pactorum, de non petendo, & cū huiusmodi coniecturā non sint improbables, sed satis uerosimiles, post- tam longā uel temporis dissimulationem, sane non uideo cur in materia ista desinat stari, & fidem haberi p̄sumptioni legis ciuili, quā tam ad bonum publicum spectat, nec uideo cur possit lex canonica inducere p̄sumptio- nem huic rei contrariam p̄textu peccati ui- tandi, ut sic iam non de uoluntate legis cano- nicæ aut ciuili agendum sit, sed magis de po- testate alterius, nam ut nos interpretamur cer- ta & indubitata fuit uoluntas legis canonice, etiam in hoc casu p̄scriptionem uetare uo-

lentis, sed similiter indubitata est uoluntas le- gis ciuili p̄scriptionem inducens, ut d. l. si- cut l. omnes, l. cum notissimi. l. si quis emptio- nis. C. de p̄scriptione. xxx. annorum † & ut pe- riculum est, ne admissa tali p̄scriptione, re- sultet peccatum si forte creditor nunquā ha- buerat animum remittendi debitum, ita quo- que periculum est per contrarium, ne forte exclusā p̄scriptione, in peccato constitua- tur creditor, si re uera cum habuisset animū debitū illud remittendi rursus ad peten- dum, quod iam animo remiserat properet, † nam & similiter cum lex iniuriam dissimula- tione aboleri, & remitti interpreteretur. §. pe- nultimo, & fina. institutio. de iniuri. potuit er- rare interpretans iniuriam remisisse illum, qui re uera de tali remissione non forte cogita- rit. Nam & in contractibus nominatis lex interpretatur locum esse p̄nitentiæ ante tra- ditionem, lege prima, ff. de rerum permutati. lege naturalis, §. primo. ff. de p̄scriptio. uerb. quasi contrahentes consensum p̄stituerint re uocabilem, & tamen possibile fuit ab initio huius animi eos fuisse, ut non reuocarent con- sensum, & cum in uenditione sit mentio de scriptura, contrahentes possunt mutare uolun- tatem usque quo scriptura cōficiatur, in prin- cipio Institution. de emptio, & uenditione, & tamen in contractibus nominatis regulari- ter cessat p̄nitentia, quasi contrahentes ab initio huius animi fuissent, ne consensus ille reuocaretur, qualis autem fuerit animus eo- rum solus Deus nouit. Vnde huiusmodi le- gum interpretationes interdum conuenient- menti animoque contrahentium, interdum longe aduersabuntur, quod si peccati & perfid- iæ ipsorum uitandæ causā uelis hoc magis quā illud interpretari rem omnino incertam tentabis, sic ergo cum per annos triginta debitum petere per dissimulationem reliqui- sti, & cessasti, si re uera habuisti animum illius debiti remittendi, uix erit ut salua concien- tia, illud petere possis, quod si re uera nunquā animum remittendi habuisti, tunc tibi peten- ti deberem satisfacere, inter has autem du- bietates quid nam certius fuerit non nouit lex canonica, non magis quā ciuili, sic que quæq; harum legum poterit interpretari quod uellet, nec est cur altera alterius interpretatio- nem incuset, aut damnet, cum utraque, tū certa sit, ista autem ratio non est generalis, sed solum procedit, quando creditor sciebat sibi deberi, quod si ignorasset, tunc secus es- set † & quia, ut firmat Cor. in d. consil. clxxvj. lib. j. tenentes opinionem illam magis com- munem, quā habet p̄scriptionem actionis, personalis

4
Possidet
tur decen
a &

5
Creditor
negligen-
do an ui-
deatur re-
mittere.

6
Ratio est
gas & ne
ua.

7
Legum
correcta-
ra sese sus-
dantes
quæq; in
suo form
Probantis

8
Elegans
distinctio

personalis non currere cum mala fide, fundatur in peccato vitando, unde ubi peccatum certum non arguitur, cessat eorum potissimum fundamentum, considera quatuor casus. nam aut tã debitor, quã creditor erant conscij debiti, illius de cuius præscriptione agebatur, aut uterque ignorabat illud debitum, aut creditor solus sciebat, aut debitor solus. Primo casu cum uterque sciebat, imputetur creditori, qui per longissimum tempus tacuit, puniatur eius segnitie, uel laudetur eius benignitas, interpretando eum habuisse animum remittendi debiti, ac donandi, per rationes supra relatas. Secundo casu cum uterque ignorabat, quasi omnes sentiunt debitum præscribi, quia in creditore ignorante cessat mala fidei suspicio, & peccatum. Tertio casu cum solus creditor scit, debitor autem ignorat, tunc currit præscriptio, quia & in hoc debitore ignorante non potest cadere mala fides, & in creditore sciente adest per longissimam hanc taciturnitatem præsumptio remittendi debiti, aut donandi, uel negligendi, seu parupendendi. Cum autem solus debitor scit, creditor autem ignorat sibi deberi, cessat præsumptio remissionis, aut donationis, emergit contra debitorem præsumptio tergiver-
sationis, aut perfidie, & debet cessare præscriptio, ne homines istius lucri turpiter faciendi gratia inuidentur ad differendam solutionem, hincque uiolandam. Ergo solo isto quarto casu procedit opinio magis communis, reliquis autem tribus casibus uera sit opinio Bart. neque usquam ita expeditum hunc celebrem articulum inuenies, sed & isto etiam quarto casu forte procederet opinio Bart. ut dixi supra c. incip. possidebas seruam, & quoties mentionem facio de mala fide est intelligendum non de mala fide, sed de scientia rei, uel iuris alieni, & mala fides pendet ex animo. l. penult. C. de eucti. pro nostra princ. opin. est tex. in l. alienationis uerbum. ff. de uerbo. signi. l. si quis diuturno, in prin. ff. si serui. ued. l. si ego. §. j. ibi per traditionem forte, aut per patientiam. ff. de pub. in re act. §. si. inst. de iniur. iuncto §. per traditionem, inst. de rerum diu.

Denique isthec faciunt ad illum satis celebrem, & uulgatum articulum a quibusdam ex supra alleg. elaboratum. statuto cauetur, qd debitum decennio præscribatur quæri solet an ualeat, & Bart. in l. sequitur. §. si uiam, ff. de usu. cap. tenet ualere, quem sequuntur ibi Ang. Pau. & Rom. nu. 7. & Angel. in l. j. col. pen. C. de iudi. Abbas. Anto. de Butr. Cardi. Imola, & Felinus in c. si. de præscrip. tenet Bar. in l. si. ff. quemadmodum seruitutes amittant. Corn. consi. clxxvj.

ad euidentiam, lib. j. Balbus, qui plures allegat & hanc quasi communem opinionem sequitur in trac. de præscr. in ij. parte. iij. par. prin. quæf. xij. & alij, quã plures quos allegat Tiraquel. in tract. præscr. §. j. glo. ij. ad prin. Sed longe plures allegat ibi ipsemet Andre. Tiraq. defendentes contrariam partem, ut tale statutum nõ ualeat, tenen. Bar. in l. omnes populi. quæf. 3. prin. ff. de iust. & iur. Imola. nu. 27. in d. l. sequitur §. si uiam, ubi ait hanc esse communem opinionem, & quod ita sæpe consuluit. Ego hac de re dixi in tract. de succes. creati. in prima parte. §. x. nu. 26. & §. xxj. nu. 119. uer. facit quia & sane prior opinio affirmatiua uerissima est, si intelligis quod præscribarur bona fide per decennium tale debitum, nam ut per annos triginta præscribi potest debitum personale secundum omnes, ita & per decennium, & etiam per annum poterit ex forma legis positivæ. At cura mala fide per decennium præscribi nõ poterit, nec etiam per annos centum præscriberetur, quod intellige data ignorantia ex parte creditoris, & scientia ex parte debitoris. nã si uterq; esset conscius, uel uterq; ignarus, uel creditor conscius esset debiti, debitor autem ignarus, tunc præscriptio curreret, ut proximè dicebamus quia si ea lex idve statutum diceret quia pãssim usu uenit, ut chirographa debitorum solutorum ipsimet soluentes negligant bona fide, atq; amittant, sicq; postea ijdẽ pessimi creditores, ac feneratores quod semel sibi solutũ fuerat iterũ repetant contra oẽ ius, & bonæ fides non patit, ut bis idẽ exigat ut in reg. iuris lib. vj. l. qui bis ff. de uerb. obli. sicq; & hoies meliores simplicioresq; sunt pauperiores, & deteriores sunt ditiores, & quia naturali rationi, & usui gentiũ, ac moribus consonat, ut qui per decennium debitũ quod sibi deberi non ignorabat petere quo casu sibi solutum non derat superfedis is, uelius suum abijcere, uel debitori remissum, ac donatum uoluerit, sicque si postea peteret iam id quod concesserat, uel abiecerat naturali ratione debitori suo quæsitum uideretur (unde ab eo, qui repeteret contra ius illud naturale, & diuinum tenderet, ut diximus supra cap. . edocentes quidquid dicat ratio naturalis id esse iuris diuini, & naturalis) cum hæc omnia ita sint statuius ut nullum debitum post decennium peti possit, sed decennio præscribatur, ut sic peccandi occasio perfidis creditoribus adimatur, & iusta tuitio simplicibus hominibus non deficiat, certè talis lex tam longè ab iniquitate, uel à peccato peccandi ue occasione hominibus porrigenda abesse uideretur, quod potius eam peccandi occasionem

nem, ut sanctissima remoueret, nam & eadem ratione licet de iure naturali, & diuino sit quod semel alicui concessum ei non adimatur per concedentem dict. §. per traditionem. ibi, nihil tam naturali æquitate, l. j. cū sequen. ibi, naturali ratione, tamen donatio inter virum & vxorem prohibetur ne deterior eorum & auarior ditior fiat alter uerò pauperior l. j. cum sequen. ff. de donatio. inter uirum & uxorem & licet iuris diuini & naturalis sit ne occidatur, tamen lex ciuili definit ut ad defensionem nostri corporis uel rerum nostrarum (quod plus est) occidere fas sit l. ut uim, ff. de iust. & iur. cum ibi not. per Glos. & Doct. & licet ius naturæ & Dei dicter festa colli, tamen ius ciuile ex causa id moderauit ut in l. omnes. C. de ferijs & licet ius naturæ suadeat ut alimenta liberis dentur l. j. ff. de ius. & iu. in pr. inst. de iure nat. c. ius naturale. j. dist. tamen in mille casibus permittit à lege ciuili ut liberis alimenta denegentur ut plenè egimus de success. creation. §. xx. per totum super authenti. nouissima ibi collocata, & tandem omnia præcepta tam iuris diuini, quàm naturalis per leges positiuas ex causa non solū trālgredi fas est, sed etiam transgressa reperuntur: ut exactissimè egimus per librum præcedentem ferè totum, & non minus elegantur, quàm utiliter differuimus de succession. progressu in præfation. ad princip. ut sic. ius canonicum positiuum ex causa longe facilius trālgredi à lege ciuili fas sit quale est id de quo agimus (admissa opinione eorum qui contentum iure canonico prohibitum uideri hoc, quæ uera non est, quia cap. uigilanti & cap. fin. de præscrip. loquuntur in rebus corporalibus non in iuribus & actionibus) sed & si nominatim iure canonico præscriptio cum mala fide tã in iuribus & actionibus quàm in rebus corporeis uerita esset, adhuc nostrum statutū ualeret, & in eo tantum quæstio maneret utrum si quod tibi debebam post decennium à me peteres possem dicere obest tibi tēporis cursus & sic præscriptio, & sine dubio sic excipere possem, quasi sub ea exceptione uel me iam soluisse uel debitum mihi remissum fuisse tacitè, uel fortè expressim intelligatur & præsumatur, quæ præsumptiones iustissimæ & uerosimillimæ sunt, & passim similibus in speciebus (aut in iisdem fortè speciebus) factæ reperiuntur post tantundem temporis ut in l. si quis diuino, in prin. supra all. d. l. si ego §. j. d. l. alienationis uerbum, & etiam post longè breuius tēpus ut in §. si. inst. de iniur. quid ergo mirū aut nouum si hic eadem fiat interpretatio, & ut periculum est ne fortè hac admissa interpreta-

tione peccet debitor, ita & longè uerosimilius periculum erit ne contraria interpretatione admissa, creditor peccet perfidissimè, si fortè quod semel exegit iterum repetat, uel quod semel expressim, aut tacitè remisit aut fortè abiecit & neglexit petere festinet contra rationem iuris naturæ & Dei de qua in dict. §. per traditionem, & d. l. j. ff. de acqui. rer. domi.

Quinto post tale tempus impossibile est, quòd debitor certo sit in mala fide cum ipse cogitare, & possit, & debeat creditorem animum remittendi habuisse, & quòd talem animum non habuerit ipse debitor certo scire nō possit, nam & si id testetur creditor, & adiu-ret, ipse debitor potest uereri ne id pœnitentia ductus varians dicat & asserat, sicq; debitor in certa mala fide constitui non potest, creditor autem posset si fortè quod expressim, aut tacite remisisset, aut (id quod perfidius, esset) quòd semel exegisset iterum peteret, ergo admissa contraria interpretatione certius, & maius peccati periculū minaretur imuneretq; q̄, nostra admissa interpretatione pro nobis, l. alienationis uerbum, ff. de uerborum signification. ibi, vix est enim, l. si id quod. ff. pro de reli. ibi, quæ si uolente, l. si quis diuturno in principi. ff. si ser. uendi. l. si ego, §. j. uerb. patientiam, ff. de publ. in rem action. §. fina. institu. de iniur. l. iam dubitari, uerb. sua sponte, ff. de hære. insti.

Sicq; cum opinio contraria, nec uillū aliud habeat fundamentum, nec alium scopulum in tueatur, quàm peccati uitandi, aut uitādi peccati occasionem, cumq; per nostrā, quàm per contrariam opinionem id facilius, & uerosimilius contingat, superest ut sententia nostra recipienda contrariāq; reiicienda sit, præsertim cum ad firmitatem legum quæ ex causa ab iure diuino, aut naturali discedunt quælibet causa tolerabilis sufficiat, ut plenè p̄ Bal. in l. non omnium, ff. de legib. & in l. de quibus, colum. x. eod. titu. Andræas Tiraquel. de utroque retra. in præfa. numero 75. dixi, de success. creation. §. iij. nume. 2. & §. xx. numero 292. p̄ l. prospexit, ff. qui & à quibus l. j. §. initium, ibi, quia moderatam hanc atatem prætor ratus est. ubi hanc rationem Glos. appellat mirabilem, ff. de postul. quāto ergo magis ubi sunt tot tãque iulle rationes ut in specie nostra. Et ita nostram opinionem tenent Bart. in l. sequitur §. suam. ff. de usufrucap. Idem in l. hæc autem iura. ff. de seruituti. uerbano prædio. Host. in summa titu. de præscr. rerum immobilium. §. quæ res col. j. sentit Bal. in d. §. si quis per triginta, col. ij. Practica Papien. in forma responsionis rei conuenti, in uerb. præscriptio, ubi firmat hanc partem communiter practicari tanquam uerriorem

tiorem Marianus Socin. confi. ccij. circa primam consultationis articulum, vbi firmat hanc esse communem opi. Roma. in d. §. si uia Aegidius Bellamera in d. c. fi. nu. 6. Bald. confi. cccc. xxxvij. lib. j. Corn. confi. clxxvj. ad euentiam col. ij. & confi. cxxxvij. videtur lib. j. Idem confi. lvi. circa tehemata, libro. ij. Tolosana decisio: lxxij. Idem Corn. confi. cclj. in hac consultatione, lib. iii. & confi. cclxxv. quanquam, col. j. eod. lib. confi. clxxvii. ubi firmat hanc esse communem, & ueriores, & vsu forensi receptam, quam nos quoq; receptiorem putamus, & saltem tribus casibus admittendam nempe cum debitori gnari erant debitor & creditor, uel cum uterq; id ignorabat, uel cum solus creditor sciebat, debitor autem ignorabat, praesertim cum per hoc uentur lites in quo uertitur fauor publicus etiam principaliter c. sine litibus, de dolo & contu. l. properandum. C. de iudi. Alex. in l. Seius & Auger. ff. ad l. fal. Quare autem casu cum debitor sciebat, creditor uero ignorabat, contraria pars tueri potest forte. Et hoc not. ad intell. l. iii. titu. xiii. libro tertio ordinat. & pragma. anni. 1528. c. clvii. in legibus Hispanorum.

C A P. LXXVII.

- 1 Bonam inter & malam fidem an medium esse possit, egregia questio.
- 2 Dubietas quo ad praescribendum, inducit bonam fidem.
- 3 Dubietas non inducit malam fidem, nec impedit praescriptionem, cum multis contra communem.
- 4 Credulitas sufficit ad adeundam.
- 5 Dominiu difficulter probatur.
- 6 Bona aut mala fides, quoad praescribendum non admittunt medium dubietas inculcata non differt a bona fide, quoad praescribendum, talis dubietas non impedit praescriptionem inchoari, non magis, quam inchoatam perfici, haec tria cum communi contra alteram communem.
- 7 Titulus in praescriptione an requiratur.
- 8 Furiosus & insanus possunt usucapere.
- 9 Bona fides orta etiam ex iniusta causa, ceteris habitibus, sufficit ad praescribendum.
- 10 Titulus in usucapionibus uel praescriptionibus an requiratur, noua traditio.
- 11 Falsum quod est, nihil est.
- 12 Bona fides ad usucapionem uel praescriptionem positae non requiritur, contra Doct.
- 13 Error iuris an impediatur longi temporis praescriptionem.
- 14 Error iuris non impedit praescriptionem de iure cauli, si sit praescriptio triginta annorum. Et

quid de iure canonico.

- 15 Error iuris etiam resistentis, non impedit praescriptionem triginta annorum.
- 16 Errans iniure non ideo est in mala fide, contra Doctores, & ideo praescribitur annis xxx. contra eosdem.
- 17 Bonae fidei possessor quis dicatur.
- 18 Errans in iure etiam resistente praescribitur annis triginta contra Doct.
- 19 Leges resistentes an obligent nos ad peccatum, contra nouissimos.
- 20 Legis resistentis transgressor an mortaliter peccet, contra Doct.
- 21 Error iuris difficilissimi prodest ad praescriptionem, uel usucapionem ordinariam contra Couarruciam Medina. & inter errorem iuris & errorem facti nil interesse quoad praescri. uel usucap. data paritate terminorum contra Doct. num. 22. & 23.
- 24 Error iuris omnino inculpatus an praescriptionem uel usucap. ordinariam impediatur.

Inter bonam & malam fidem

medium esse magis obtinuit, aliud enim bona fides, aliud mala fides, aliud dubietas, quod medium esse videtur inter bonam & malam fidem, bonam fidem habere intelligitur, qui emit ab eo, quem dominum esse putabat, uel ius habere alienandi, qualis est procurator, aut tutor l. bonae fidei, ff. de uerbor. significa. l. bonae fidei, §. j. ff. de acq. rerum domi. l. qui scit, §. bonae fidei, ff. de usur. malam fidem habere dicitur is, qui recipit rem ab eo, quem dominum non esse sciebat, nec rei alienandae ius habere intelligebat c. fi. de praescri. est etiam, qui nec habeat bonam fidem, nec malam, puta dubius & incertus, argum. text. in l. i. §. scientiam, ff. de Tributari. & is quidem si soluit indebitum, potest repetere non secus, quam si bona fide solueret, credens se debere l. fin. C. de condi. indeb. ut sic ei assermiletur qui erraret in facto, ut ibi. Et quod dubitans nec dicatur esse in bona, nec in mala fide, in materia praescriptionis tenuerunt Glo. in l. i. C. de acquir. possess. Glof. ff. pro soluto. in l. ii. Glo. in l. iii. §. generaliter, ff. de acqu. possess. quae communiter recepta est, ut patet ibi ex relatione Alex. & Iaf. & firmat Couar. nu. 3. in c. possessor. par. ii. §. vii. de reg. iur. in vj. Unde infertur quod cum ad praescriptionem inchoandam ab ipso initio desideret bona fides, l. vni. C. de usu cap. tra. l. cum haeres, ff. de diuer. & temp. praescri. facta ne qui emeret rem ab eo, quem dominum esse dubitaret, eam usucapere non posset, quasi is non uideretur bonam fidem habere. Verum, cum ex post facto

Bona fides & mala fides an inter has res medium esse possit ard. q.

Dubietas inducit bonam fidem in praescribenda & quid in ea inchoanda.

facto interuentus dubietatis non soleat impedire usucapionem coaptam, quinimò nec etiã interuentus malæ fidei inspecto. ciuili iure tunc licet is qui emerat bona fide ab eo, quem dominum esse putabat, postea ante completam usucapionem incipiat dubitare, an ille dominus esset necne, non impediatur usucapionem pericere, utrunq; communiter tenet Doctores, quales sunt Bart. in l. naturaliter, co l. vij. ff. de usucap. Abbas, in cap. si. num. 39. de præsc. vbi Imola. & Felinus, nume. 9. Balbus de præsc. par. iij. par. principa. quæst. ij. Syluester in verb. præscriptio. j. §. iij. & hanc esse communem sententiam firmiter Felin. & Bald. ubi supra quod & firmat Couar. ubi supra. sequitur & ait esse communem opinionem Ioan. Anibal in l. naturaliter, nu. 117. ff. de usucap. quod omnes intelligunt procedere de iure canonico, non secus quàm de iure ciuili.

Sunt etiam qui putent quòd hæc dubietas incidens post inchoatam præscriptionem vitiet & impediatur usucapionem expleri, ita tenet fluctuans tñ Abb. in d. cap. fin. de præsc. Adrianus in iij. sententiarum, in tract. de rest. c. de præscriptione.

Dubietas non inducit malam fidem nec impedit præscri. cõtra eõem cum multis.

Sunt per contrarium, qui tentant defendere, ut talis dubietas etiam ab ipso initio non impediatur usucapionem, quasi dubius in hac materia similis sit ei, qui securus, & in cautus, rem, quam emebat, ueditoris esse putaret, ita pungit Abb. num. 39. in d. cap. fin. sentit Glo. in d. c. si. & in c. vigilanti, de præsc. facit optimè c. si virgo. xxx. q. ij. facit optimè d. capi. fin. ibi, in nulla temporis parte scientiam rei habeat aliena, facit l. qui scit. §. bonæ fidei. ff. de usur. facit optimè c. vigilanti, de præsc. ibi, ne malæ fidei possessores simus, nihil enim aliud tam ad inchoandam. quàm ad perficiendam præscriptionem desiderat, quàm ut absit mala fides, ut aut adsit bona fides, scilicet ut emens certo & indubitanter putasset uendito rem fuisse dominum, id tibi non exigitur, nec sine summa imprudentia exigi poterat, quid enim inuaret nãtia & improbanda credulitas accipientis? pro hac opinione facit §. si a pupillo, in l. ij. ff. pro emptore, in primo resp. ubi qui emit a pupillo quæ puerè putabat usucapit, nec exigimus qd adhibuerit exactam diligentiam vt nosceret pupillus ne esset an pabes, facit & ille tẽx. in ij. resp. vbi emes a furioso, quæ sanæ mentis putabat, p̄scribit, nec similiter exactam diligentiam ibi exigimus, p̄ quam appareret eum iustissimam causam et radi habuisse, unde in terminis illius tẽx. fortè erat dubius: facit l. quod vulgo, ff. pro emp. & l. si. ff. pro suo, vbi qui accipit rem a seruo vel procuratore, cui mandaue

rat vt eã emeret, præscribit, licet ille reuera non emisset, sed tñ se emisset mentitus fuit, de quo mendatio potuit ipse dominus cogitare, facit per totum ff. & C. pro hare. & c. is qui in ius, de reg. iur. i. vj. vbi sufficit ignoratia eius, qd alteri successit, & tñ potuit cogitare, an defunctus alienum possideret, facit, ff. de acq. her. l. cum quidã, §. quod dicitur. Secundo vbi ad acquirendam hereditatem & ad eundam sufficit vehemens opinio aduentis, qui eum, cuius de hereditate agebatur, mortuum putabat: facit ff. p̄ derelict. l. ij. & l. ij. vbi quis rem pro derelicto habuit, eamq; alter, qui apprehendit, mihi vendidit, & p̄scribit, licet nullam iustam causam haberem putandi dñm fuisse eum, qui talem rem pro derelicto habuerat, quinimo res suas iactare & abijcere pauci solent l. cum de indebito. ff. de proba. §. unde decimo facit l. ij. §. interdum, ff. de vulga. ibi, im probum esse eum qui sollicitus esset de hereditate viuētis l. nec nos, in verb. p̄perã. C. de capt. ubi hereditatem viuētis qui adierit turpissimè fecit se v̄r, & tñ vt eã adire possit, sufficit rumor, & multorum opinio existimãtisi illu, cuius de hereditate agebatur, mortuum esse d. §. qd dicitur, eum ibi not. p̄ Glo. Bar. & alios cõiter. Sic & in proposito, ut quis intelligatur esse in bona fide, sufficit rem cõpisse ab eo, qui putabatur dñs, vel reputabatur ius habuisse tradendi, licet is qui accepit nõ iniuste dubitare possit, an ille dñs esset. §. Duodecimo facit ratio uua & pemptoria, nã, vt notatur cõiter p̄ Glo. & Doct. in l. si res, & in l. siue possidetis. C. de proba. dñum dicitur in rebus soli uix alio modo probari potest, qd per præscriptionem, nã si fundum emi adste, tuq; a Titio, Tiusq; a Sempronio, Semproniusq; a Mæuio, adhuc et p̄ interuentum istorum oium totq; titulorum, nõ sequitur nec probatur necessario me huius rei dñum assecutum fuisse. qd non apparet, nec pot apparere, an tu, qui mihi uedidisti, esses dñs, nec apparet. qd Titius qui tibi prius uediderat, dñs fuisset, nec apparet, qd Sempronius, qui Titio uediderat, fuisset dñs, & sic de singulis, itaq; et si p̄ mille manus fundus ille ambulauerit, milliesq; de p̄sona in personam titulo ueditionis, vel alio legitimo migrauerit, adhuc tñ nõ apparet quisnam huius fundi dñs factus fuerit, nisi p̄ interuentum longi temporis cõtingat p̄scriptio, ideoq; scitè dixit consultus in d. l. j. ff. de usuc. usucapionem necessariam, vt dñia reru nõ semp i incerto essent, & in l. si. ff. p̄ suo dixit cõsultus usucapionem necessariam, ne lites, p̄ p̄ dñioru, & iuriu, incertitudinẽ essent immortales, & in l. cum notissimè, in fi. princ. C. de præsc. xxx. ann. ait dixit l. si p̄scriptionem esse necessariam, ne possessores immortali penè timore repereretur, eum p̄

Cõditur tñ huiusmodi emittit dñm

Dubietas non inducit malam fidem nec impedit præscri. cõtra eõem cum multis

usucapionem dñium rerū immobilium probari possit, ut diximus, nam mobilium rerū usucapionē rarissime contingere testatur Iustinianus in §.furtiuz, ad finē inst. de usucap. per rationem ibi expressam. Item iurium & actionū continebat præscriptio iure civili sine bona fide, l. sicut, l. omnes, l. cum notissimi, cū l. seq. C. de præscrip. xxx. annorū, tunc sic si cum agimus de præscriptione, quæ cōtingit cū bona fide, non est curandum de præscriptione rerum mobilium, quia illa raro contingit, non quoq; de præscriptione iurium & actionū, quia illa de iure civili nō exigebat bonā fidē, ergo superest ut hæc inspectio bonæ, uel malæ fidei, adhibenda sit regulariter, & potissimū in præscriptione rerum immobilium, quarū dñium uix probari pōt aliter q̄ per præscriptionē, ergo si abs te emi, mihiq; tradidisti fundū, nō iuste desinā dubitare an me dñm feceris, & an illius fundi dñs esses, qñ quidē te dñm fuisse mihi uix constare poterat, & hæc dubitatio nō modo iusta & probabilis, uerū etiam necessaria nobis uidetur, & tam frequens & ordinaria, ut uix ullū emptorē alicuius fundi reperias, qui modo improuidus & inexpertus nō sit, q̄ huius timoris & dubietatis rōne sibi non prouideat exigens longas cautiones de euictione idoneosq; fideiussores, hypothecas, pœnarum promissiones, & similia, ergo scite & prouide iura nr̄a tā canonica q̄ civilia, quæ retulimus ad interuentū bonæ fidei in præscriptione nihil aliud desiderant, præter abscessum malæ fidei, & sciam rei alienæ indubitata, aut uerosimilem abesse, animaduertentes solā dubitationē emptoris nihil obesse, cū is nō posset nō dubitare, an qui ei tradebat dñs esset, hæc ergo dubietas ut impedimento sit præscriptioni ēt inchoandę tantum quidē obest, qđ autem uerissimū dicere nunq̄ inchoari talē præscriptionē absq; interuentu talis dubietatis, nisi cum emptor esset rerū humanarum ignarus, improuidus, iners, inexpertus, incautus: & hanc nostram opinionem tenuerunt Glo. in d. c. vigilanti. & d. c. fi. de præf. & alij supra relati, sequitur & dicit cōiter approbatam, Abb. in d. c. fin. n. 40. Vnde deducuntur tres conclusiones secundū hanc cōem opinionem, quā sequimur, cōtra superiorē cōem & conclusionē, quam improbamus † Prima q̄ in materia præscriptionis non est medium inter bonam & malam fidem. **Secunda quod dubietas nihil (si non sit supina) differt à bona fide.** Tertia quod etiam talis dubietas non impedit (si non sit supina) inchoari talem præscriptionem etiam de iure canonico, non magis, quā inchoatam perfici, quod sane significauit, d. c. fi. de præscript. ibi, in nulla temporis

parte rei habeat scientiam alienę, sensus enim & proprietates illorum uerborum est, quod ad præscriptionem sufficit abesse scientiā rei alienę in prima temporis parte, non secus q̄ in media, uel ultima parte temporis, sicq; sufficere & prodesse ad inchoandam præscriptionem nō secus, quā ad prosequendā, uel perficiendam, deniq; si talis dubietas præscriptionē inchoari non impedit, apparet quod longe minus impediet inchoatam continuari, ut est cōis opinio supra relata, licet quidā contrariū putauerint. pro nobis in principali cōclusionione est, l. pe. C. de euictio. ubi apparet bonā aut malā fidē (cū sit res pendēs, ex animo nr̄o, qui soli Deo certo pōt esse cognitus) solis indicijis posse probari, non etiam alijs dilucidis probationibus, unde hac in re ad uerosimilia necessario recurrendum est, & ad iuris decisiones huic rei proximiores, proxima autem est ea de qua in d. l. cū quidam. §. quod dicitur. j. & ij. ff. de acqui. hæ. cum ibi not. nam si is cuius de successione agitur re uera mortuus est, si id certo scio, eius hereditatem adire possum, si ignoro, nō possum, quod si dubius sum, tūc si habui iustā causam credendi eū defunctū fuisse, adire possum, sin minus nō possum, ut ibi, sic & in proposito emi fundum re uera alienū, si certo scio alienū esse præscribere nō possum, si uēdētis esse putauit, præscribere possum, & in re dubia ita putare licet: fallit quādo euidenter contrarium debui existimare, arg. d. §. quod dicitur, quando autē hæc euentia adsit alibi dixi.

Denique cū ad præscriptionē desiderentur possessio, l. ij. l. sine possessione. ff. de usucap. c. si ne possessione, de reg. iur. in vj. l. uni. C. de usucap. transf. & titulus, l. clauibus. ff. de contrahen. empt. d. l. uni. & in prin. inst. de usucapio. is sane titulus & uerus esse regulariter debet, non tantum putatiuus, l. quod uulgo, ff. pro emptore, l. fin. cum Glo. C. pro donato, l. Celsus. ff. de usucapion. & legitimus esse debet non autem illegitimus, aut legibus non approbatus, l. quæ ad modum. C. de agri. & censi. lib. xj. c. qui contra iura, de regulis iuris, in vj. l. ij. C. pro emptore, l. ij. §. si à pupillo. ff. pro emp. l. nunq̄. l. si fur. §. j. ff. de usucap. c. ij. §. contractus, de rebus eccle. non ali. l. fin. §. fin. aut sub conditione. C. com. de lega. sicq; is titulus positiuè desideratur, nō enim sufficit qđ absit titulus improbatus, ut in exēplis supra memoratis, hoc est contentis in d. ll. sed oportet quod positiuè interueniat titulus, ut patet in l. prima, secunda, tertia. & p̄ totū ff. pro suo. nam si quis rem nullo iure, aut titulo occupasset is sanè non præscriberet etiam si tam incautus ignarusq; esset, ut putaret id sibi (contra legem nullo. C. de rei uend.)

impedit p̄f. inchoari hæc tria cū cōi cōtra alterā cōmune.

7 Titulus in p̄scriptio- ne an requiratur positiuè.

q̄ licere

licere, & contra leges oēs supra allegatas. quia regulariter nō sufficit ad p̄scribendā rē abscel-
sus mali & improbi tituli, sed tituli legitimi in
teruētus posituē desiderat, ut dd. ll. nisi in casu
bus specialibus, ut in l. si quis diuturno. ff. si ser-
uitus uendi. & similibus. Non sic est in bona fi-
de, quā, ut satis iam docuimus, posituē nō de-
sideratur ad p̄scriptionem, sed tantū remo-
tiuē. non enim necesse est q̄ adsit bona fides,
sed q̄ absit mala fides. abscessus enim malā fi-
dei, & remotio sufficit, non autem bonæ fidei
interuentus desideratur. ideoq̄; dicitur per iu-
re cōsultū in definitione usucapionis, q̄ cau-
sā nō ā bona fide, sed ā possessionis continu-
atione d. l. 3. ff. de usuca. unde in quibus casibus
ignorātī acquiri possessio potest, & in quibus
casibus furioso, & infanti citra ipsorum factū
acquiritur, in eisdē si titulus posituē re uera
interfuit legitimus, contingere pōt p̄scriptio,
licet nō sit hic, ullus bonæ fidei interuētus, aut
fidei malā posituē, cū ignorans non possit hīe
bonā, aut malā fidem. Vnde infertur uerā esse
illā cōem opinionē, q̄ habet q̄ in p̄scriptioni-
bus, q̄ titulū non desiderāt, tunc bona fides or-
ta etiā ex iniusta causa, & fatua puta ex iuris
errore, sufficeret ad p̄scribendū, ita tenent An-
tonius, & Imola in ca. peruenit, per tex. ibi de
empr. & uenditio. Idē Imola in c. de quarta, &
in c. si. col. iij. de p̄scrip. Paul. consi. xliij. lib. ij.
col. pe. Bar. in l. Celsus, col. pen. ubi ēt Paul. ff. de
usucap. Bal. in rep. d. l. Celsus. quēst. iij. est cōis
secundū Rubeū consi. lxxv. tenet Feli. in d. c. de
quarta. nu. 34. Couar. in c. possessor. de regu. iur.
par. ij. §. vij. unde cū p̄sc. xxx. annorū nō requi-
rat titulū. l. sicut, & l. oēs. C. de p̄scri. xxx. annorū
talis bona fides in ea sufficet. Nec obest. l. cum
querebat. C. unde ui. nā resp. ut p̄ Bar. ibi in fine
vide. c. lxxxij. nu. 8. qd̄ intelligit p̄cedere in erro-
re iuris, neq; assistentis, neq; resistentis, nō sic
si ius expressim resisteret tali titulo, tūc enim
cessaret p̄scriptio ex defectu bonæ fidei, quasi
tunc, uel non uideat bona fides interfuisse, uel
ea uideatur illegitima, & sic in sufficiens, pro-
pterea q̄ p̄fecta sit ab errore iuris, quod illi cō-
tractui resisteret. ita Bar. in l. sed & si lege. §. sci
re. ff. de peti. h̄red. Couar. ubi supra. uerfi. hęc
aut secunda. Balb. in d. l. Celsus. iij. notab. post
Abbatē in d. c. de quarta, col. ij. Felin. in d. c. de
quarta, nu. 26. Pau. in d. l. Celsus, Bar. in d. l. quē-
admodū, Cardin. in clemē. j. §. si quis, quēst. xj.
de reb. ecclesi. & sic hęc est cōmunis opi. unde
ex mente ipsorū si pupillus sine tutoris autho-
ritate rē aliena mihi uenderet, licet re uera eā
ip̄sius pupilli esse crediderim, nō solum cessat
p̄scriptio ordinaria iuxta l. ij. §. si ā pupillo. ff.
pro emp. sed etiam p̄scriptio xxx. annorum.

8
Furiosus,
& infans
possunt
usucapere

9
Bona fi-
des orta ēt
ex iniusta
causa suf-
ficet ad p̄-
scri. cū coi,
intellige
de p̄scrip.
quē citu-
li nō exi-
git, ut est
p̄scri. xxx
annorum

quasi ex tā fatuo iuris errore p̄sumatur ma-
la fides. Vnde oēs hi quos modo citauimus li-
miter consentiunt talem bonā fidem nō pro-
desse in p̄scriptione longi tēporis, quia ea ti-
tulum requirit, & qn̄ titulus requiritur, bona
fides p̄fecta ex titulo & causa fatua nō suffi-
ceret, nec haberetur pro bona fide.

Verum licet passim oēs pleriq; nostrorum
ubiq; ueluti notissimum iuris elementum tra-
dere soleant ad p̄scriptionem, uel usucapio-
nem ordinariā tria requisita desiderari. s. pos-
sessio, titulus, & bona fides. per iura supra alle-
gata. tamen nos sumus in hac sententia, & opi-
nionē, ut sola diutina possessio cōtinuata, &
iusta sufficiat ad talem p̄scriptionē, uel usuca-
pionem creandā, perficiendam, cōsumandam,
ut non obscure ab iureconsulto docemur, qui
dam usucapionis definitionē traderet in l. iij.
ff. de usuca. ait, usucapio est acquisitio dñij per
cōtinuationem possessionis temporis lege de-
finiti. perpende nullum uerbū posuisse de titu-
lo, aut bona fide, sed tm̄ de cōtinua & diutina
possessione. nā tituli interuentus posituē ne-
cessarius nō est, patet quia si p̄curatori, uel ser-
uo mādauit, ut agrū emerent mihi, hiq; se emi-
se mentiti, mihi agrū ipsum tradiderunt, eum
potero usucapere nō secus, q̄ si re uera titulus
uerus interfuisset. & tm̄ hic nullus titulus inter-
fuit, licet titulum interfuisse putarem, tex. in l.
quod uulgo. ff. pro empr. & ff. pro legato. l. pro
legato. & l. si. & ff. de usuca. l. non solū. §. quod
uulgo, uerfi. idē hic, & l. si. ff. pro suo. licet enim
regulariter pro emptore possidere nequeat
qui non emit, & pro legato nequeat possidere
is cui legatū non fuit. l. ij. & iij. ff. pro legato d.
l. si. ff. pro suo d. l. quod uulgo, & d. l. non solum,
§. quod uulgo d. l. pro legato, & d. l. si. ff. pro le-
gato. tm̄ id uerū est, nisi iustam causam habuit
existimādi sibi legatū fuisse, ut dd. legibus: iu-
stam aut causam id existimādi habuisse uide-
is, cui testamento legato relicū fuit, quod po-
stea fuit codicillis ademptū. d. l. pro legato, &
d. l. si. ff. p̄ legato, uel si nunciatū fuit legatario
septē testes affuisse in testamēto, cū pauciores
interfuissent glo. in d. l. si. uel sibi nunciatū fuit
testamentū fuisse ā testibus sigillatū, cum non
fuisset. secundū d. glo. uel solenne erat testamē-
tum, sed postea apparuit iniustum fuisse prae-
ritione sui h̄redis, ut d. Gloss. in omnibus his
casibus, & similibus in d. Glo. adnotatis defe-
ctus tituli non nocet quando, qui p̄scribit
habuit iustam causam putandi se iure possi-
dere, titulumque possidendi habere. Itaque
aut fuit iusta causa existimandi, aut fuit in-
iusta, aut fuit media; si fuit iusta procedit
usucapio, ut dd. legibus, maximē in d. l. i.
pro

10
Titulus
p̄scrip. uel
usucapio-
ne an re-
quiratur
nōa ma-
ditio.

pro legato, ibi subest iusta causa, & d.l. fi. ff. pro legato d.l. qd uulgo ibi; si nullam iustā causam d.l. non solū. §. quod uulgo, ibi si nullā iustā causam. qd si interfuit causa iniusta fatua, & supina, siue ille pcederet ex errore facti, cessaret usucapio. l. ij. & ij. ff. pro legato, siue ēt ex errore iuris. l. nunq̄ in usucapionibus. ff. de usucap. l. si fur, §. j. eod. tit. qd si nec nimis iusta fuit errā di causa, nec nimis iniusta, sed media, puta qa fuit tolerabilis, adhuc continget usucapio. d.l. fi. ff. p suo, ibi, tolerabilis error. similis distinctio fit inter culpā latā, leuem, & leuissimā. in gl. §. p̄erea, ubi per Doct. inst. quib. mo. re contrah. obligatio. quā oīa maxima ex parte p̄dent ex arbitrio, & prudenti iudicis estimatione, et cē sura: stat ergo ex sola possessionis diuturnæ cōtinuatione cōtingere usucapionem ordinariā, nisi per interuentum malæ fidei excludat, aut impediatur. Horum ratio est, quia ut per traditionē querit rerum dñium, qñ dñs rem suā tra debat eo aīo, ut à se, & dñium abscederet, & in accipientē transuolaret, §. per traditionē, inst. de rerū diu. l. traditionibus. C. de pact. ita quo que per traditionē factam, & acceptam eo aīo, ut dñium à tradente in accipientem migraret transferretur dñium, non statim, sed post longā continuamq; possessionē, qñ tradens dñs non erat, nec ius trāsferendi dñium habebat, licet accipiens existimaret qd habebat ius, & potestate dñij transferendi. l. clauibus, ff. de cōtrah. emp. & cū olim dñium ex naturali possessione cepisset. l. j. in prin. ff. de acqui. pos. qd in rebus q̄ ad aliū iure dñij ptinet cōtingere non pōt, nisi p dñi cōcessione l. nunq̄ nuda. ff. de acqui. rerū dñio. d.l. traditionibus. l. id qd n̄um. ff. de reg. iur. hoc limitat nisi ad sit usucapio. ut si possessioni accedat, & causa possidendi tolerabilis, & nō iniusta, & t̄pis diuturnitas, isthac tātandē importent, & iuuant ad acquisitionē dñij, quantū p̄p̄ius dñi concessio, per rōnes, q̄ referuntur à iure consultis in l. j. ff. de usucap. & in l. fi. ff. pro suo, & in l. cum notissimi. ad prin. C. de p̄scri. xxx. annorū. ergo licet regulariter ad dñij trāslationē titulus exigat. d.l. nunq̄ nuda. d. §. per traditionem. d.l. id quod n̄um. tñ id pcedit qñ agitur ut transferatur dñium sine temporis interuallo, sed per solā ipsam traditionem, quale est cum dñs rem tradit. at cū queritur an post longam tēporis possessionisq; continuationē dñium queri possit citra tituli interuentum, tunc sit indubitatum posse per leges, & rationes memoratas. nam tunc tituli accessus, & interuentus non exigitur, nisi ad iustificationē possessionis. cū enim, ut diximus, hęc diuturna possessio, uel iusta esse debeat, uel saltem non iniusta, à cōiter accidentibus, ac plerunq;

titulū, & causam iustam possidendi exigimus, ne iniuste & perperā possidentibus tale compendium contingat, per quod ad delinquendū inuitentur. sicq; titulus in p̄scriptione nō est necessarius propter se, sed p̄pter aliud, ad iustificandam. l. possessionē. unde in quibus casibus sine titulo iusta possessio inueniri potest, in illis usucapio sine titulo p̄cedit. d.l. quod uulgo ff. pro emp. d.l. non solum. §. quod uulgo, ff. de usucap. d.l. pro legato. d.l. fi. ff. pro legato. In quibus iuribus, † & in d.l. fi. ff. pro suo titulus erat uel falsus, uel inutilis, illegitimus, uel etiam rātū putatiuus, & sic nullus, ut §. fi. inst. quib. mo. testam. infirm. plenē per Tiraquel. dum latē in tract. retract. lignarier. §. j. glo. xx. nu. i. i. p̄bat qd falsus denarius nō est denarius; falsus testis, non est testis; falsum instrumentum, non est instrumentum; falsus iudex, non est iudex; falsus modius, non est modius, & similia. nā falsum qd est, nihil est, & nos alibi diximus. in lib. ij. §. xvij. nume. 65. de success. crea.

Item bona fides non desideratur positiuē, sed sufficit qd priuatiuē, negatiuēq; absit mala fides, quod contingit cum datur ignorantia rei alienæ d. c. fi. de p̄scrip. d. c. fi. uirgo. d. c. uigilanti, bonus tex. ff. de publi. l. traditionem, in uerbo sciens. iuncto uerb. ignorasse, ubi sensus est quo ad usucapionem, uel quo ad publicianam actionem concedendā, uel denegandam, malæ fidei possessorē intelligi, qui sciat rem esse alienā, & per contrariū bonæ fidei possessorē qui alienam ignorat, nec dubium est quin in hac materia, & similibus dubius ignorātī exequetur. l. fi. C. de cond. indebi. si sit tolerabilis, & non iniusta dubietas. d.l. fi. ff. pro suo cū alijs supra allegatis. sit ergo fixum indubitatumq; p̄ceptum, ut bonæ fidei interuentus positiuē ad p̄scriptionem nō desideretur necessario, sed qd malæ fidei abscensus, ac defectus sufficit, & qd similiter titulus non est necessarius, licet plerunq; & prout plurimū utilis sit ad certiorē, possessionis iustificationem, & ita sunt intelligenda iura quæ in hac materia loquuntur de titulo, aut bona fide.

Quid enim iuuat dicere bonam fidem positiuē interuenire debere in usucapienda re etiam à principio, cum ut ostendimus nullus, modo prouidus, & prudens, seu expertus rerū, possit nō dubitare an tradentis esset re illa iure dñij, an nō, cū tradētis fuisse res illā certo scire uix ullus possit, ergo etiā si ipse possessor, qui usucapere contendit fateatur hac in re dubitasse se tempore primo, quo sibi res tradebat, & quo usucapio inchoabatur, adhuc non desinet usu capere, si ex causa non nimis iniusta, sed tolerabili rem accepit. quod si per cō-

† I
Falsū qd
est, nil est.

trarium firmasset se certo scisse, firmissimeque se securum, & incautum existimasse, rem traditam fuisse tradentis, adhuc non continget usucapio, si causam ita existimandi habuit iniustam & intolerabilem. ergo eius assertioni, & declarationi cum minime standum sit, & ueritas huius rei in rerum natura incerta sit, ut apud solum Deum satis certa esse possit, superest ut illud solum sit inspiciendum, utrum ille initio rem acceperit ex causa tolerabili, an ex intolerabili, iusta, an iniusta, ut si iusta & tolerabilis uer sit, profit ad usucapionem, sine ipse ut prudens prouides, & expertus dubitasset de iure tradentis, siue ut ignarus, & supinus, ac incautus animo suo nihil conceperit suspicionis, aut dubitationis, ne aut in curia proflit, aut diligentia, & prouidentia noceat. confirmatur, nam aut emptor certo sciebat rem esse uidentis, & tradentis, & ilico fit dominus. sicque cessat prescriptio. l. sequitur. §. lana. ff. de usucap. aut certo sciebat esse alienam, & nullo tempore prescribit. c. si. de prescri. c. possessor. de reg. iur. aut neutrum certo sciebat, sed dubius erat & locus est prescriptioni. Ergo nullo alio casu prescriptioni locus est, nisi cum emptor de uero domino incertus est.

12
Bona fides
ad usuca.
uel p. po.
siue non
desiderat
contra Doc.

Hinc primum infertur ueram non esse opinionem Barto. quem ibi reliquit simpliciter sequuntur in l. sed & si lege, §. scire, ff. de peti. her. dum ait ad usucapionem bonae fidei interuentum desiderari etiam positiuè, quod suspectum sanè est, cum ut iam ediximus, etiam si is, qui accepit, animo suo ab ipso initio traditionis dubitare coepisset de iure tradentis, adhuc usucapere posset, non secus, quam si securus, & incautus nihil mali suspicaretur. Cum enim mera accipientis ignoratio rei alienae sufficiat, ignorantia autem nihil sit positiuè, sed sit denegatio, & priuatio scientiae, superest ut talis bona fides non possit uideri positiuè desiderari? quis Bar. sequitur Couar. in c. possessor. par. 2. §. 7. de reg. iur. in 6.

13
Error iuris
an impedit
prescri. long.
temp. cum
commun.

Hinc etiam patebit an uera sit illa communis opinio supra relata, quae habet in prescriptione ordinaria, quae titulum desiderat, errantem in iure circa hunc titulum, uel causam possidendi, non iuuari, nec bonam fidem profectam ab illa ignorantia non laudabili sibi prodesse quicquam. non magis, quam si legalium traditionum ignarus, & conscius esset, perquam hoc mala fide haberet, ueluti si ex testamento, quod uno tantum teste nitebatur, rem mihi legatam accepi bona fide, quia tale testamentum etiam cum uno tantum teste ualere putabam, uel non erat a testibus sigillatum, & id non obesse eius ualiditati, & firmati putabam, uel adeptum erat legatum in codicil-

lis, quod non obesse putabam, existimans semel testamento datum non posse codicillis adimi. His enim casibus, & similibus uera est cois opinio, quae usucapionem cessare edocuit. in usucapione ordinaria, quae praeter diurnam possessionis continuationem, desiderat iustam causam possidendi, uel saltem tolerabilem, ut ll. supra allegatis. Causa enim descendens ab errore iuris, non iusta non tolerabilis uidetur, ut dd. legibus tamen ne iuris ignarus melioris sit conditionis, quam iure peritus contra l. leges sacratissime. de legibus, & ff. de origine iuris l. ij. §. pe. ante medi. tum quod legum traditiones iustissime sunt, & presumunt. l. j. ff. de iust. & iur. l. j. & ij. ff. de legib. c. erit autem lex iiii. dist. plenè per Tiraquel. de utroque; retract. in praefatione, nu. 75. cum enim lex iustissime statuerit propter uitandas falsitates ne quicquam aliquis ex testamento minus solenni capere possit. l. si. C. de fideicom. §. si. inst. de fidei. hære. iniquum esset, ut res aliena tali testamento relicta, à me pro interuentum usucapionis acquiri posset, cum etiam si testator dominus eius rei foret, ex tali testamento per traditionem ipsam non acquireretur. l. nunquam nuda, ff. de acquir. rerum domino, sicque; obstat regula l. clauibus, ff. de contract. em.

Inferunt etiam an uera sit ea cois opinio, quae supra retulimus, quae habet quod talis error iuris uerumque illaudabilis non impediret prescriptionem, xxx. annorum pl. sicut. l. o. s. l. cum notissimi. C. de prescri. xxx. annorum, quia ibi iustus titulus, & causa non desideratur. quinimo sola continuatio possessionis nistriceñalis, et si iusta non sit, uel iusta ex causa perfecta, sufficit de per se quasi ipsum tempus longissimum pro iusta causa sit, quod uerissimum est de iure civili, nec pro hoc eo iure inspecto melioris conditionis est iuris ignarus, quam iuris peritus. nam & si is iuris peritus foret, & pro hoc malam fide praesumptam haberet, adhuc quidem de iure civili usucapio xxx. annorum praederet, ut dd. ff.

Quid autem de iure canonico? & ad hoc idem, ut dato eo iuris errore contingat usucapio secundum eandem coem opinio, quam tamen non praederet in eo, quod esset iuris peritus, & haberet ab initio possessionis scientiam rei alienae. & sic isto casu de iure canonico melioris conditionis erit iuris ignarus quam iuris peritus: nam si ponas legatum mihi testamento relictum, quod postea fuit codicillis ademptum quod ipse non ignorabam, sed putabam non posse codicillis adimi, sicque; mihi traditum xxx. annis possedi certè praescribam tamen de iure civili, quam canonico, quia longissimum tempus pro iusta causa, & titulo est. At si iuris peritus forem, sicque; scirem quod ademptum fuerat, perinde esset, ac si, nec datum re uera foret, sicque; me alienum possidere. tunc sanè & si de iure civili adhuc praescribere possem, ut dd. ll. quia longissimum tempus

13
Error
non impedit
prescri.
xxx. ann.
rem de
regul. iur.
quod iuris
causam

tempus pro causa & titulo est, tamen non poterit prescribere de iure canonico, quia scientia rei alienae non potuit purgari eo iure inspecto per interuentum longissimi temporis, quoniam nullo tantum abest, ut purgetur, quod potius uitium illud mala fidei eo iure inspecto uideatur augeri, & ratio differentiae inter ius canonicum & civile ea est, quod iure civili per interuentum longissimi temporis uitium scientiae rei alienae uel purgatur, uel toleratur, sed de iure canonico tantum abest ut uideatur purgari uel tolerari, quod potius uideatur augeri, ergo inter ius canonicum & civile nulla differentia erit quando eram in bona fide profecta ex errore iuris, siue simus in usucapione ordinaria, siue etiam in usucapione xxx. annorum uel quadraginta quod si eram in mala fide similiter non est differentia in usucapione ordinaria, quia utroque iure cessat, sed in usucap. xxx. uel xl. annorum est differentia quia procedebat de iure civili, non sic de iure canonico.

Sed an tale ius civile sit in hoc correctum? & quidem in quibusdam casibus correctum uideri potest, in quibusdam uero non utique secundum distinctionem quam supra tradidimus in c. incip. actio personalis. Nam si ponas legatum mihi testamento relicto postea fuisse codicillis ademptum, cuius rei conscij eramus in iure & in facto tam legatarius quam haeres, & nihilominus hanc rem legatam cepi, & triginta annis possedi, sciēte & patiente haerede, tunc, si ipse haeres uel alter de uoluntate ipsius tradidit, non usucapiam, sed ab initio dominus uideor factus, l. cuius per errorem, ff. de reg. iur. quod si propria auctoritate cepi & postea accessit haereditis uoluntas expressa, ab eo tempore dominium uideor consequi, & cessat usucap. l. si fur. in prin. ff. de usucap. inst. de rerum diu. §. pen. & fin. quod si accessit uoluntas tacita, idem eadem ratione si modo ea uoluntas probeatur, l. cum quid. ff. si cer. pet. quod si constat de scientia haereditis, & dissimulatione, incertum tamen sit an uelit rem suam pro derelicto haberi, aut mihi ueluti concessam ac donatam esse, tunc per lapsum longi temporis forte concessa uidebitur, ut per tradita a Iason in l. j. col. si. C. de serui. fug. Gl. & Paulus in l. si de eo. §. j. ff. de acquir. poss. Ias. in l. naturaliter. §. nihil commune. num. 84. ff. eod. titu. ergo etiam tunc cessat prescriptio, cum dominij acquisitio magis per dominij concessionem, quam per usucapionem contigisse uideatur, quod si pretereant xxx. anni, tunc uel quasi usucapum uideatur, uel acquisitum dominij uoluntate de iure civili, d. l. sicut. d. l. omnes. d. l. cum notissimi, non sic forte de iure canonico, d. c.

nigilanti, c. si. de prescri. nisi ea iura data scientia & patientia domini cessare dixeris, quod magis est, ut alibi diximus, & supra c. j. incip. actio personalis, ergo aut uterque sciebat alienum possideri, aut uterque ignorabat, aut dominus solus sciebat, aut solus legatarius sciebat, non autem haeres idemque dominus, & quidem si uterque sciebat contingere uideatur dominij acquisitione, non tam ex prescriptione, quam ex dominij tacita & praesumpta uel concessione, uel abiectione, qui enim rem suam ab alio nullo iure possideri sciebat, & per tantum tempus possideri passus est, & dissimulauit, uidebitur rem suam uel quasi abiecisit, parui pendisse, neglexisse, pro derelicto habuisse, uel concessisse, & quasi possessori donatam uoluisse, l. j. & ij. ff. pro derel. Glo. d. l. si de eo. §. j. Ias. in d. n. 84. Idem Ias. in d. col. fin. quod si uterque ignorabat alienum possideri, tunc sane utroque iure contingit prescriptio per annos xxx. etiam si in iure erratum esset, d. l. sicut. d. l. omnes. d. l. cum notissimi, quod si alienum possideri solus haeres idemque dominus sciebat, legatarius uero inscius iuris ignorabat, tunc longo tempore non contingit usucapio, nec etiam longissimo, quia legatario contingit dominij acquisitio magis eo, quod dominus rem suam uel abiecisit, uel concessisse uideatur, quam quod ex possessione illa non iustificata contingat usucapio. quod si solus legatarius alienum possideri sciebat, haeres autem per ignorantiam siue iuris siue facti putabat iure rem illam possideri a legatario, tunc non potest uideri consensisse, aut concessisse, l. per errorem. ff. de iur. om. iud. sicque tunc longi temporis usucapio cessat, quia causa possidendi non iusta erat. ut d. l. longissimo autem tempore usucapio contingeret inspecto iure civili, d. l. sicut, cum simi. non sic inspecto iure canonico, d. c. uigilanti, & c. fin. de prescri. quod ius hoc casu seruandum etiam est in foro seculari, quia tunc cessat dominij acquisitio quasi ex dominij abiectione, aut concessione, quia qui ignorat suum ab alio possideri per ignorantiam siue iuris, siue facti, non potest uideri, rem suam abiecisit, aut pro derelicto habuisse, & longe minus donatam uoluisse: non quoque contingit dominij acquisitio quasi per usucapionem, quia per longissimi temporis interuentum non purgabitur, sed potius augetur uitium mala fidei de iure canonico, ut dictis iuribus quae nota, quia nullus unquam sic declarauit, & istorum membrorum quaedam sunt ex mente, quaedam contra mentem communis opinionis. In fertur etiam, quod si triginta annis possedi rem ex causa non iusta, uel titulo non iusto, quam tamen causam iustam putabam per errorem

15
Error iuris etiam resistens non impedit prescriptio xxx. annorum, ar. questio.

rorem iuris resistentis nō tantum non asistentis, an possim præscribere? & uidetur communis opinio præscribi, ut non possit, licet in hac præscriptione titulus non requiratur, ita Balbus in l. Celsus. iij. not. de usucap. allegat Abb. in c. de quarta, col. ij. de præscrip. Felinus ibi, nu. 26. Paul. in d. l. Celsus. Cardinalis in clem. j. de reb. eccles. §. si quis. q. xj. Bar. in l. quemadmodum, C. de agri. & cens. lib. xj. Idem in l. sed & si. §. scire. ff. de pet. hære. licet non satis declaret sese Couarru. in d. c. possessor. de reg. iur. par. ij. §. vij. uerfi. hæc autem secunda cōclusio, ius autem resistere uidetur secundum eandem communem conclusionem in terminis d. l. quemadmodum, & in c. qui contra, de regu. iur. in vj. & in l. fin. §. fin. autem sub conditione. C. commu. de lega. & iterum Felinus, nu. 35. in d. c. de quarta, qui plures allegat hæc opinionem tenetes.

Sed sane uerius est, hoc casu præscriptionē contingere triginta annorum uel xl. per generalitatem d. l. sicut, d. l. omnes, d. l. cum notissimi, d. l. si quis emptionis. C. de præsc. xxx. annorum, nam cum tale tempus longissimum pro legitima causa possidendi sit, ut dd. ll. & ut usucapio contingat, nihil aliud exigatur præter continuationem possessionis temporis lege de fructu. l. iij. ff. de usucap. dummodo possessio sit non intolerabilis & omnino iniusta, d. l. fin. ff. pro suo l. quod uulgo. ff. pro emptore, l. non solum. §. quod uulgo. ff. de usucap. l. pro legato. l. fin. ff. pro legato, & alia iura supra allegata, præsertim dum aiunt & mentionē faciunt de causa possidendi non iniusta, aut intolerabili, sane illud uitium quod causa possidendi esset nō iusta purgatur per longissimi temporis interuentum, & accessionem per d. l. sicut, cum simili. licet non purgaretur per interuentū longi temporis, per d. l. quod uulgo. cum simili. nec inuenies legem facientem differentiam utrum lex resistat uel non asistat quo ad hanc materiā, quinimo, d. l. sicut, cum conc. etiam quando lege resistente res possideretur, potest & debet intelligi, nam quando lege permittēte res possideretur, tunc etiam longo tempore contingeret usucapio.

16
Errans in iure est in bona fide contra docto. & ideo præscribit xxx. annis contra eodem.

Infertur suspectam esse opinionem disertissimi Didaci Couarru. meritisimi episcopi aut Rod. is enim in c. possessor, de reg. iur. part. ij. §. vij. nu. 7. uerfi. tertio hinc patet qui tenuit errantem in iure non uideri esse in bona fide, & consequenter non posse præscribere etiam per annos xxx. licet in tali præscriptione titulus regulariter non exigatur, ut in l. sicut, l. omnes. C. de præsc. xxx. annorum, mouetur ex doctrina Bar. in l. sed & si lege, §. scire. ff. de peti. hzred. ubi Bar. uoluit errantem in iure, quod

alicui actui resistit, neque esse in bona, neque in mala fide, quod & sentit Felinus, num. 31. in c. de quarta, de præscriptio. post alios, quos ipsi allegant.

Sed id apud nos semper suspectum fuit, in primis errantem in iure utcumque resistentē, nō potest non habere bonam fidem, quod probatur lege & ratione, nam tex. in c. j. de præscrip. in vj. ait me possedisse decimas, quæ de iure pertinebant ad ecclesiam quandam iuxta text. in c. ad decimas, de resti. spoliatorū, c. dudum, & ferè per totum de decimis, & quia titulum allegatum probare non potui cessasse illam decimarum præscriptionē etiam per annos xxx. uel xl. quia iuris præsumptio erat cōtra me, & iuris communis dispositus, adhuc tamen ponit pro cōstanti me bonam fidem habuisse, ut ibi exprimitur, i uerbis primæ partis, & rursus in uerbis secundæ partis, ergo palam est, quod errans in iure, q. possidebat decimas illas, quas iure resistente possidere nō poterat, licet si tamen iuridice & legitime se possidere putabat, licet per ignorantiam iuris etiā resistentis nō possit, adhuc tamen dicitur habere bonam fidem, neque ad rem pertinet, quod ibi denegatur præscriptio, ¶ quia illa non cessauit ex defectu bonæ fidei sed ex defectu tituli, qui ultra bonam fidem ibi desideratur, nā ubi plura copulatiuè desiderantur, non sufficit unum, uel quædam adesse, sed omnia simul concurrere oportet, l. si hæredi plures, ff. de cond. insti. Ad idem & secundo est tex. in l. bonæ fidei, ff. de acquir. rerum dominio, probatur ratione, nam in bona fide est, qui non habet sciētiam rei alienæ, c. si. de præscrip. c. si uirgo. xxxiiij. quæstione ij. facit l. si per errorem, ff. de iuri. om. iudic. nec qua ex causa error descendat inuenies legem ullam distinguentem quo ad denegandā bonam fidem. Facit optime, dicit. lex, sed & si §. scire.

Stat ergo errantem in iure utcumque resistentem non desinere habere bonam fidem, ¶ sed an is præscribere possit per cursum xxx. aut xl. annorum, & Couarru. ubi supra negat, nos contra ut præscribere possit, nam licet is per longum tempus decem uel uiginti annorum præscribere non possit, quia in tali præscriptione ordinaria desideratur iusta causa, uel titulus possidendi, ultra ipsam possessionem, & bo. fi. ut in l. unica. C. de usucap. trans. l. nunquam, in usucapionibus. ff. de usucap. in princ. inst. cod. iustam autē causam aut titulum habuisse non uidetur. qui a pupillo sine tutoris autoritate inscius iuris emit, d. l. nunquam, l. ij. §. si a pupillo. cum §. seq. ff. pro empt. l. quod uulgo, cod. l. fin. ff. pro suo. tamē id procedit in præscriptione

ne ordinaria, non sic in præscriptione xxx. aut xl. annorum, in qua titulus desideratur, l. sicut l. omnes, l. si quis emptionis, l. cum notissimi, C. de præscriptione xxx. annorum, ergo si inter fuit titulus ut cunq; inutilis, & à iure etiam resistente improbat, non euanuit aut cessauit præscriptio, quia interuētus illius rei, quæ abundabat, & necessaria non erat, nō nocet, l. uni. in prin. C. de rei uxō. actio. nec ullus, modo sanus negabit, quin fauorabilior esse debeat, qui titulum licet à iure improbatū, quē legitimū putabat, habebat, quā si nullum omnino titulum haberet, neq; huic rei ius opponit Bar. in d. §. scire, is enim in præscriptione tantū ordinaria loqui intelligēdus est, non in præscriptione xxx. annorū. Nec me mouet tex. in c. uigilanti, & c. fin. de præscrip. nā ibi loquit ubi erat mala fides certa, hic autē nec est (vt docuimus) mala fides certa, nec etiam præsumpta quia ponimus pro cōstanti cōtrariū. Quid enim si esset minor, quid si rusticus, quid si mulier, uel alij in quibus iuris ignorantia toleratur, cessabit certe in eis sinistra suspicio, de qua in l. quemadmodū. C. de agric. & cens. lib. xj. & c. qui contra. de reg. iur. lib. vj. ergo si hi xxx. annis cum titulo illegitimo possiderunt, præscribunt de iure ciuili, d. l. sicut, d. l. omnes, q; si dominus excipiat id ius seruandū non esse de iure canonico propter præsumptū peccatum malæ fidei, replicabo in alijs forte personis id peccatum præsumi posse, in istis uero non posse, iuxta Glo. cōiter approbatā in l. ubi exigitur. ff. de in ius uocand. & magis est in neutris præsumi, ut dixi supra c. j. & c. inci. pos fidebas seruum.

Inferitur etiā q; dum Bar. in d. §. scire, tenuit eum qui errabat in iure quod neq; assisit, neque resistit, non habere bonā, nec malam fidē, errat sane, nā semper dicitur habere bonā fidē licet ea bona fides citra iusti tituli interuentū, ad præsc. ordinariā non sufficiat, quæ tamē sufficeret ad præscriptionē xxx. aut xl. annorū, unde cauendum est ab ipso episcopo ciuit. Rode. uirō apprime discreto, qui Bar. opinionem sequitur, ex parte, ut supra dixi.

Inferē suspectū esse qd̄ ibidē in uers. secūdo ab his. idē differtissimus episcopus ait, quatenus uult ubi ius resistit, tūc ex errore iuris ori ri malā fidē, nō quo ad factū, sed quo ad iuris effectū, & sic inducere peccatū, sed sane dū ait quo ad factū esse bonā fidē uerū est, l. bonæ fidei. §. j. ff. de acq. rerū dñio, qd̄ uerò subdit quo ad iuris effectum uideri malā fidē errat, ut patet ex superioribus, errat similiter dū ait inde sequi peccatū certū & indubitātū, nā sat male ageret cū humano gñe, si leges resistētes earū

in scios & ignaros ad peccatū obligaretur, qd̄ lōge ab earū intētionē alienū est, cū leges posituæ ad res humanas rectē cōponēdas, nō ad uitā æternā ptineāt, ut differimus in tract. de suc. crea. par. j. Ad l. leges sacratissimę. C. de legibus resp. pcedere in p̄sumptione, nos loquimur in casu certo, sicq; excludit legis præsumptio, l. continuus. §. cum ita. ff. de uerb. ob.

Vnde inferitur lōge suspectū esse & pernitiosum, qd̄ ab ipso differtissimo Episcopo ibidē uers. tertiu huic asseueratū fuit, nepe peccasse qui actū agit cōtra legis præcepta, qd̄ est cōtra mētē totius iuris ciuili, & cōtra ea que tradunt Bar. & oēs in l. j. §. si quis ita. ff. de uerb. obl. l. a. & oēs in l. contra iuris ciuili regulas, ff. de pact. in quibus locis taliter cōtrahens, uel testans, uel codicillans, uel aliud quicq; cōtra legum præcepta agens nihil egisse regulariter uidetur, nec in alio punitur, nisi essemus in delictis, uel quasi, de quo per totum inst. de obl. quæ ex quasi delicto nascūtur & alibi dixi præsertim supra lib. j. c. xxix. nu. 18.

Inferitur secundū nouissi. etiā suspectū esse, qd̄ Ioa. Medina in trac. de cōtractibus, q. xvij. tentauit qd̄ scribit eum q; errauit in iure, sicq; bonā fidē habebat, licet ea ex causa non legitima orta esset, posse usucapere, si ea bona fides sit inuincibilis, & ille iuris error sit inuincibilis, qd̄ enim si in materia legis Gallus. ff. de lib. & post. q; errauit, is sanē error tolerabilis est, ergo nō punibilis, ut in l. ff. pro suo Glo. in pr. inst. de obl. que quasi ex delicto nascuntur, uerum ipse Couarr. ubi supra, huius sententiā firmat in primis esse cōtra cōem sniā utriusq; iuris professorū, deinde ait indubitātū esse legē humanā potuisse beneficiū usucapionis denegare illi, q; esset in bona fide, et si descēderet ab iuris errore inculpatō, & cōsequēter dñij acquisitionē abnegare, abnegatūq; nō posse detineri rē alienā, ab illo q; possidebat eā, neq; in foro cōtētioso, neq; in foro cōsciæ, & subijcio exēplū tale, emi abste fundū alienū, quē tuum esse putabā, in hoc cōtractu de scriptura mētio facta fuit, tradidisti mihi illū fundū, nec tñ postea illa scriptura fuit cōfecta, uñ incidimus in illā q̄stionē uehēmēter controuersam, de qua p Glo. & oēs in prin. inst. de emp. & uend. an ea uēditio nulla fuerit p defectū scripturæ illius, de qua ab cōtrahētibus mētio facta fuerat, fundū illū sic traditū longo tpe possedi, quē tñ in foro exteriori scdm cōem opi. nō possem usucapere, at in foro cōsciæ possem ex sniā, d. Ioa. Medin. qd̄ negat eruditissimus episcopus Couarru. & sane posito pro cōstanti nō ualuisse illū cōtractū, uerissima est scdm quosdā op. Couarru. cōtra Medinā, quid enim tuat tuā bonam

²⁰ Legis resistētis trāsgressor an mortali ter peccet Doct.

²¹ Error iuris diffiniri potest ad usucap. longi temp cum Io. Medina contra nouissi.

nam fidē ut mihi res mea auferat, & cū beneficiū usucapionis lege humana, nō naturali, aut diuina, inductū sit, q̄s uetat denegari posse per eādē legē humanā, l. nihil tā naturale. ff. de reg. iur. c. ois res, de reg. iur. † sed duxerim nō abnegamus legē potuisse si uellet hoc beneficiū auferre, s; negamus auferre uoluisse id beneficiū ei, q̄ i iure iculpabiliter errauit. quē admodū si in facto errauit nō abnegat ei beneficiū usucapionis, q̄n tale factū iculpabiliter ignorabat ab eo, q̄ p̄scribere se dicebat, l. q̄d uulgo. ff. p̄ emp. l. si. ff. pro suo, l. pro empt. l. si. ff. pro legato. nam leges hac de re loquētes ideo faciunt differentiā inter errorem iuris & facti, q̄a errans in iure nō intelligit habuisse iustā causam, aut occasione errandi, errās aut in facto iustam & in culpata errādi occasione habuit a plerunq; & cōiter, passimq; accidētibus, lex ergo positiua ei subuentū uoluit, q̄ esset in rei alienę diuina cōtinuaq; possessione, quā suā eē putabat inculpabiliter, non sic si culpabiliter suā esse putasset, ergo cū queritur an diuina eademq; cōtinua possessio possessori p̄buerit dñium rei possessæ cū læsione domini, non tam quærendū aut distinguendū est, utrum possessor errauerit in facto an uero in iure, q̄ utrū possessor culpabiliter an inculpabiliter rē possessam suā esse putasset, ut si inculpabiliter suā rem illam fecisse usucapione uideat, sin uero culpabiliter non utiq; q̄d uerissimū est, probaturq; expressim in d. l. q̄d uulgo, in uerb. si nullā iustā causam; & in d. l. fin. ff. pro suo, in uerb. tolerabilis, & uerbo error, & c. & in d. l. nō solū, §. quod uulgo, ff. de usucap. uerb. si nullā iustā causam, & in d. l. p̄ legato, ibi, subest iusta. ff. pro legato, & in c. j. de p̄f. in vj. in uerb. causam, & hoc est quod iureconsultus sensisse uidetur in l. si. ff. pro legato, dum ait post magnas uarietates obtinuisse.

Quæ omnia iura, ut uides, non tam inter errorem iuris & facti differentiā facere uoluerunt, q̄ inter culpata aut inculpata occasione, & initiū possidendi, ideoq; semp, quærunt an habuerit possessor iustā causam, aut occasione inchoādi possessionē, & apprehēdendi, ut tūc usucapere possit, sin aut nō habuerit, tūc minime possit, & cū lex sit nō solū q̄ uerbis legis expressim cōprehensum est, sed et illud q̄ mente tacita legislator cōprehendit & intellexit, l. ita stipulatus, uersic. Sabinus, ibi, ex mente, ubi Paul. l. as. & alij. ff. de uerb. obl. l. si. ff. de hær. insti. uñ cōtra legē facit, q̄ uerba legis cōplexus contra legis nititur uoluntatē, ut p̄ text. in l. frāus, ff. de legib. q̄nimo lex est nō solū q̄ legislator uerbis exp̄sis aut mēte tacita cōprehēdit, sed etiā illud q̄ nec uerbis, nec mēte cōprehēdit (q̄a nō meminit de casu quo de agit) si tñ uero

simile est ita respōsurū legislatorē, si de tali casu memineret, & agitare tex. egregius in l. iij. C. de inof. test. tex. elegās in l. si. ff. de hær. inst. Gl. cōiter ibi appro. i. l. tale pactū. §. si. ff. de pac. ple. nē p̄ Tiraq. in l. si unq; C. de reu. don. p̄ l. as. in l. de q̄bus, ff. de legib. Idē l. as. in l. q̄uis. C. de fidei com. Idē l. as. in l. de q̄bus, nu. 14. ff. de legib. Idē l. as. in l. tale pactū. §. si. ff. de pac. supra alle. And. Tiraq. de cau. cessan. par. j. Idē in simili in p̄fa. trac. de retract. n. 75. cū multis seq. ergo in specie p̄posita q̄s abnegabit q̄n sit tuēdus in re illa quā diu possedit is q̄ nō putauit emptionē illā necessario exigere scripturā, ob id q̄ de scriptura cōtrahentes mētionē fecissent, cū hac in re sit ingēs inter iuris professores cōtētio, si ergo is habuit inculpatā causam & occasione putādi illū cōtractū ualuisse, & cōsequēter existi mādi se rē illā recte & ritē emisse, & possedisse, potuit se tueri & p̄tegere oibus illis legibus, supra allegatis, q̄ aiūt causam tm̄ inculpatā. de fiderari, & p̄te rea poterit se tueri mēte & snia legislatorū, qui in oibus alijs legibus huius fuerūt intētionis, ut si is habuit causam inculpatā rē illā accipiēdi, eiq; possessionis apprehēdēdi eā possit usucapere, cū lex sit q̄ legislator uero similitet respōderet si hac de re interrogatus fuisset, licet illud uerbis nō exp̄sserit, nec et intētionē assecutus fuerit, q̄a de eo nō meminit, q̄nimo uix est ut in iure errasse uideat is, q̄ in re, quæ inter iuris professores cōtrouersa est, ita ut in uarias snias discedat, & scindatur, alterā partē elegit, iuxta ea quæ not. p̄ Gl. & Doct. in rub. & in l. j. C. de litis cōtest. q̄ si dixeris errāt ut cūq; iculpabiliter nō expedir, aut decere, ut subueniat, cū agit de lucro captādo cū læsione alterius, arg. tex. egregij in l. j. §. causa. ff. de edil. edi. (p̄ quē olim ip̄e tuebar opin. & partē illā q̄ opin. d. Ioa. de Med. aduersat, ubi uendidi tibi equū nō sanū, quē tñ absq; ullo morbo esse putabā, & ait lex pinde me redhibitoria teneri, ac si equū illū morbosū scirē, quasi cū agit de lucro captādo ab uno, & ab altero, de dāno uītādo, & læsione refartieda, bona fides illius q̄ lucrū captat nō sufficiat aut iuuet, nō magis q̄ si mala fides interfuisset, sed rēndendū, illud p̄cedere regulariter, sed fallit i fauore diuicinx possessionis, q̄ iculpabiliter & i choata fuit, & cōtinuata, ita p̄cedunt iura supra allegata, & nra materia, quā nō abnegamus notissimis iuris regulis aduersari, q̄a & locupletat p̄scribens cū iactura aliena cōtra regulā, l. nā hoc. ff. de cōd. indeb. l. iure natu. ff. de reg. iur. & dñium rei nra iure gen. q̄ sitū nobis sine facto ullo nro auferi, cōtra regulā, l. id q̄d nrm. ff. de re. iur. sed nobis cōtra tot regulas p̄scribētibus patrocinant rationes de q̄bus in l. ff. de usuc. & in l. j. ff. p̄ suo. & in

22
Error iuris & error facti in p̄scrip. uel usucapione nil differunt data paritate uerminonā uo-ua opi. & contra mētem suam

l. si notissimi, in fi. pr. C. de p̄f. xxx. annorū.
 Paulatim ergo in hanc declinamus sententiam, ut existimemus † ubi error iuris sit inculpatus, ut tunc p̄scriptio procedat, non secus quam si error facti inculpatus interfuisset. nā & ipse facti error si culpatus esset, aut nimis supinus non prodesset, tex. iuncta Gloss. in l. fina. C. pro donato, ubi per docto. & in d. l. quod uulgo, & d. l. fina. ff. pro suo, & in l. non solum, §. qđ uulgo, ff. de usucapion. ergo data paritate terminorum vix ulla differentia erit inter errorē facti, & errorem iuris, nam uterq; nocet, si est fatuus, & supinus, neuter autem noceret cum inculpatus esset, aut tolerabilis. d. l. fina. ff. pro suo in uerb. tolerabilis, pro nobis etiam l. iij. ff. de usucapion. & quæ diximus supra.

Ad rationem Episcopi Couar. dum ait posse legem etiam inculpabiliter erranti denegare beneficium usucapionis respondemus posse utiq; si uellet, uerum in eo quæstio est, an uoluerit, nec ne, ipse putatur uoluisse, nos negamus, contententes & probātes, data paritate terminorum, non esse differentiam hac in re inter errorem iuris erroremq; facti, nō solum inspecta mente, & tacita intentione legislatorum, sed etiam inspectis uerbis ipsarum legum, quod procedere firmamus non solum quo ad forum cōscientiæ, ut uoluit Io. Medina, sed etiam, quo ad forum contentiosum, quorum alterum ipse Ioannes Medina (quem doctissimum uirum appellat episcopus Couarru. ubi supra) negaret, utrunq; autem ipse episcopus abnegaret uir sanē disertissimus, quæ omnia not. quia per ea insigniter declaratur tota hæc materia p̄scriptionum.

Intellige † tamen id procedere ubi iuris error esset inculpatus, uerum iuris errorē in exemplis positus per l. sed et si §. scire, ff. de peti. hære. & per Bart. ibi, & per Bald. in l. non dubium, C. de legib. ubi ponunt exempla iuris neq; resistentis, neq; assistentis. intelligo non esse inculpatum quo ad materiam usucapionis, licet inculpatus sit quo ad hoc, ut quis non puniatur in suo amittēdo, & ita intellige, quod not. Bar. in d. §. scire. Itaq; si legatum relictum in testamento minus solenni diu possēdi illud nō p̄scribam, quia et si hic adsit iuris non resistentis neq; assistentis error, tū is non est inculpatus; quo ad p̄scriptionem ordinariam, l. pro legato, l. fina. ff. pro legato. Id intellige retenta opinione dicentiū ibi ius nō resistere neq; assistere, qđ nō neq; probamus, neq; improbamus, quæ alibi hac de re agemus. deniq; hanc opi. quam defendimus, ut is error iuris, si inculpatus sit, nō noceat ēt in p̄scriptione ordinaria (qđ titulū secundū cōem opi. cām uerō non iniustā secū-

dū nos desiderat) uidentē tenere Abba. & Imo. in c. cum dilectus, per tex. ibi de consuet. Abb. in c. de quarta, col. iij. de p̄scr. Balb. in repe. l. Celsus, iij. not. de usuca. Curtius Iun. consil. vj. nu. 22. Anto. in d. c. cum dilectus, Fel. in d. c. de quarta, in prin. Idem in prin. decretorū, Curt. Iun. cons. xxviii. col. iij. refert & sequit̄ ipse disertissimus Couar. ep̄s ubi supra uer. tertia cōclusio, qui hac in re sibi contrarius mihi uisus est, nisi eum, & alios intelligas, & saluos cum p̄scribens cōsulu it iuris p̄ptos, eorūq; consiliū sequutus fuit qđ mihi necessarium nō uideretur, dummodo ius ambiguum sit, ut in simili per Bar. & alios in l. in ambiguo, ff. de reb. dub. deniq; pro nobis tex. expressius in l. si uir uxori, ff. pro donato, & in l. si id quod ff. pro de relicto. In sūma hac atq; illuc circūcurses, nullā, data paritate terminorū, iuenies dīiā quoad p̄scriptionē, iter errorē facti, & errorē iuris, nā alterutra si supinus sit impedit p̄scriptionem, si autem tolerabilis sit neuter eorū p̄scriptionem impedit.

C A P. LXXVIII.

- 1 *Seruitus sine tit. an p̄scribatur egregia quæstio.*
- 2 *P̄scriptio qualitatis per quā res deterior fit facilius admittitur quā p̄scriptio per quam res tota aufertur.*
- 3 *P̄scriptio quare non currat sine titulo in rebus alcaualarum.*
- 4 *Bona fides orta etiam ex iniusta causa sufficit ad p̄scribendum.*

Seruitutum aquæ ducēdæ ex fundo tuo acqro, & p̄scribo si eā duxi nō ui, nō clā, nō p̄cario, p̄ longū tēp. licet non doceā ex cā legati, uel donationis, uel emptionis, uel alterius tituli ad me p̄tinuisse, l. si quis diuturno, in pr. ff. si cer. uen. † id qđ mirabile uisum, tum quia regula riter tit. in p̄scri. long. tēp. desiderat, l. unica, C. de transf. usuc. tū quia ēt in p̄scriptione longi tēp. requirit qđ est cōtra p̄scribentē, uel p̄fide tē iuris p̄sumptio, c. i. de p̄scr. lib. vi. iuncto, c. ad decimas, de rest. spo. hic autē erat iuris p̄sumptio contra istū p̄scribentē, quia quæ res p̄sumit libera l. altius, C. de ser. & aqua. Quia in re p̄scribentiū aiunt referre utrū agant de p̄scribēda tota re an uero de p̄scribendo aliquo iure p̄ quod res illa deterior fiat, priore casu titu. requirit posteriore uero nō utiq; ita tenent Glo. Alber. Bar. Bal. Ang. Paul. & alii in d. l. si quis diuturno, Io. Imo. in c. vigilantī, nu. 15. de p̄scr. Idem in c. si. nu. 10. eo. ti. Anch. in c. possessor, de reg. iur. col. ix. Frā. Rip. i. c. cū eccle-

Seruitus sine tit. au p̄scribitur ardua quæstio.

fia futrina, de causa possessio. & proprie. col. pe
nulti. ubi Anton. similiter colum. j. Roma. in l.
sequitur. §. si viam, ff. de usuc. est comunis opi
nio, & solutio secundum Couarru. uariarum re
solut. c. xvij. lib. j. nu. 7. sequitur & dicit esse co
munem sol. Balbus de praescriptio. in ij. par. iij.
par. princip. q. 6. tenet Felinus in d. c. si diligen
ti, nu. 7. & alij innumeri quos allegat Andraas
Tiraquel. de praescrip. §. j. Glo. iij. versicul. xiiij.
& uersic. xxxix. ibi sed & multi hoc intelligunt
vbi agatur de modico praedicio.

Hanc communem distinctionem nouissimè
impugnat ipse Couarru. ubi supra dicens non
agi de leui, sed de graui praedicio, & laesione cu
praescribatur seruitus in aliqua re, quae uehe
menter per abscessum iuris libertatis deterior
fit, unde inquit quod quando adest vehemens
iuris prohibitio ne res qua de agitur ab alio
possideatur, quam ab eo ad quem pertinet de
iure, tunc si contra talem iuris prohibitionem
possideatur abscedente titulo non possit con
tingere praescriptio, ita intelligit d. c. j. vbi vna
ecclesia contra aliam ius decimandi praescribe
re uolebat cum possideri, & occupari ius deci
mandi ab una ecclesia, quod quidem ius ad a
liam pertineret vehementer uetitum sit d. c. ad
decimas, uerum inquit ista vehemens prohibi
tio non erat in terminis, d. l. si quis diuturno, nos
uerò accepimus ius alienum possidere occupa
re alienare, & quoquo modo attingere, & de
terius facere non minus vehementer uetitum
esse à legibus ciuilibus ut in l. fina. & per totum,
C. de rebus alienis non alien. per totum, C. un
de ui, & ff. de ui & ui arma. l. clam possidere, ff.
de acquiren. posses. quam sit uetitum à lege
canonica usurpari, & possideri ab una ecclesia
ius decimandi ad aliam pertinens utrobique
enim par prohibitio est, & esse decebat, uerum
longe facilius admittitur ut aliqua res dete
rior fiat per abscessum alicuius iuris ad eam
pertinentis, uel etiam per abscessum alicuius
quotae partis, quam quod tota illa res pereat
abscedat uel ad alium transferatur, ut oppor
tunè in simili docet Corneus per text. ibi post
alios in l. cum quaestio, C. de lega. unde in d. l. v
nica, de usucapion. transfor. agebatur de praes
cribenda ipsa re & in d. c. j. de praescript. in vj.
agebatur de praescribendo iure decimandi ip
so quod nociuum magis esse constat, quam si
ageretur de praescribenda alicuius rei qualita
te uel iure ut in d. l. si quis diuturno. tu dic ut di
ximus supra part. ij. in ij. uel iij. capitu. illius
partis ij.

Vnde infertur (id quod in nostro pratorio
summorum Caesaris rationalium saepe tracta
tum est) quod in quibus casibus duces, comi

tes, marchiones, & alij quamplures nobiles il
lum censum regalem (quem nos alcaualas ap
pellamus) possiderunt etiam longissimo te
pore triginta annorum, adhuc tamen illi praes
cribere non poterunt sine alicuius tituli inter
uentu, quia licet in praescriptione longissimi
temporis regulariter titulus non sit necessarius
l. sicut, l. omnes, l. cum notissimis, C. de praescri
xxx. annorum, tamen illud procedit in rebus & iu
ribus in quibus non habebat fundatam suam
intentionem de iure, ipse praescribens nec is co
tra quem praescribatur ueluti in praedijs & qui
buscuq; alijs rebus uel iuribus regulariter non
sic est in dicto reddito (quem alcaualam uo
camus) in quo per nostras leges regias solus
pijsimus Rex noster habet suam intentionem
fundatam, ut contra eum praescriptio est. xxx.
anno. citra tituli interuentum currere nequeat.

Vnde in usu forensi saepe dicebam, quod cum
bona fides orta etiam ex iniusta causa uel titu
tulo sufficiat ad praescriptionem illam, quae si
ne titulo procedit qualis est praescriptio trigin
ta annorum, l. sicut, lege omnes, C. de praescri
ptio. triginta annorum, quae quidem iura etiam
iure canonico manent incorrecta ubi adest
bona fides, ut tenent communiter Doctores, ibi
& dixi supra capitu. proximo cum praecedentem
nam si habeo bonam fidem in re soli quam in
scius emi à minore uiginti quinque annis si
ne decreto, uel sine autoritate tutoris, quem
ille habebat, tunc licet haec bona fides non suf
ficeret ad hanc rem praescribendam longo te
pore, quia in tali longi temporis praescriptio
ne requiritur titulus legitimus, l. vnica de usu
capon. transform. l. nunquam, ff. de acquiren.
rerum dominio, capitu. qui contra iura, de reg
ul. iuris, l. j. C. de bonis maternis, l. quemadmo
dum, C. de agricol. & censu. libr. xj. titulus au
tem illegitimus, & improbatu habetur pro non
titulo, ut dictis iuribus, & l. fina. C. pro donato
tamen ubi titulus non requiritur si is interuen
iat licet minus legitimus, aut à lege improba
tus sufficit ad inducendam bonam fidem, eaq;
bona fides ab hoc etiam iuris errore causata
sufficit ad praescriptionem, ut est uera & com
munis opinio quam tenuit Gloss. in l. ij. C. ubi
causa status agi debeat. Antonius & Imola in
cap. peruenit, per text. ibi, de emp. & uendi. Pau
confi. xliij. col. pen. lib. ij. Anton. in c. de quar
ta, de praescriptio. Barto. col. penul. & ibi Paul.
in l. Celsus, ff. de usucapion. Antonius in capit.
fina. de praescriptio. vbi Imola col. iij. Felin. in
d. c. de quarta, nu. 34. Balb. in d. l. Celsus, iij. no
ta. Ant. Rub. confi. lxxv. vbi hac dicit eodem epis
ciui Rod. in c. possessor, de reg. iur. in vj. part. ij.
§. vj. Paulus Cast. confi. xliij. col. pe. lib. ij. quae is
titulus

2
Praescrip.
qualitatis
facilius ad
mittitur,
quam to
tius rei.

3
Praescrip
re no cur
rat sine n.
in reditu
alcaua.

4
Bona fi
des om
et ex ma
sta cibus
ficut ad p
scrip. com
commen

titulus illegitimus ubi nullus titulus necessarius erat non nocet, cum interuentus illius rei quæ necessaria non erat non soleat nocere, l. unica, in princip. C. de rei uxor. actio. sicq; præscript. xxx. annorum contingit & procedit ex ista bona fide orta, & profecta ab isto titulo, & causa erronea, & non legitima, quod quidem regulariter procedit, sed ubi agimus de præscribenda re uel iure in qua is contra quem præscribatur habebat intentionem suam fundam de iure, ut sic contra eum non curreret præscriptio temporis breuioris, quam annorum, & tunc cum titulo (quale est in terminis dicti capitu. j. de præscrip. in vj.) tunc is titulus improbat & illegitimus, & ea bona fide inde profecta non sufficeret ad præscribendum, nõ magis, quam si nullus titulus interfuisset, Idemq; dicebam in dictis rebus regalibus (quos alcaualas uocamus) præscribendis in quibus similiter Rex noster fundat intentionem suam de iure & per hoc contra eum currit sola præscriptio longissimi temporis non aliter, quam cum tituli interuentu, nam tunc licet interueniat is titulus illegitimus & bona fides erronea ab illo illegitimo titulo profecta nõ sufficeret ad præscriptionem inchoandam.

Hactenus in rebus, sed quid in iurisdictione dic quod contra potestatem supremam papæ aut Cæsari concessam currere præscriptio nem tanti temporis cuius initij memoria non stat, tenent Bartol. in l. j. ff. de aqua plu. arcent. Idem in l. hostes. ff. de captiuis, Felin. in cap. cū non liceat, colum. iij. de præscription. Abb. in capitu. fina. nota. j. de constituta. Felin. in cap. cū nobis, col. ij. de præscription. Bart. in l. ifamē, ff. de publi. iudi. Abb. in c. quoad translationum, de off. delega. Ale. consil. xv. col. ij. lib. v. Iaf. consil. lxx. col. j. lib. ij. Alexand. consil. xj. colum. ij. lib. vij. Purpuratus in l. imperium numero 174. ff. de iur. omnium iudic. Curtius Iunior in ij. par. trac. feudorum. quomodo feudo. in esse deducatur, ij. q. prin. & hanc sequitur, & firmat esse magis communem opinionem Aymon Crauet de antiq. tempor. quarta parte sectione materia ista numero septuagesimo secundo, Couar. qui neminem alleg. in c. possessor. de regulis iuris libro. vj. part. ij. §. viij. numero, quarto.

Contrariam partem ut non præscribatur contra talem supremam potestatem etiam per interuentum temporis cuius initij memoria non sit tenuerunt Abb. sibi contrarius in capitu. p. uenerabilem, qui filij sunt legit. colum. fi. Idem in dicto capitu. cum non liceat, Romanus consil. cclxxj. col. fi. Alex. in l. more, col. pe. ff. de acq. her. sequitur, & dicit communem opinionem

Soci. consil. cclxxv. col. iij. lib. ij. Decius consilio cccvij. columna tertia. Iaf. consilio. ccvij. columna tertia, libro secundo, & Purpuratus sibi contrarius in l. prima, colum. quinta, ff. de officio eius cui mandata est iurisdictione. Iaf. in l. imperium, columna nona, ff. de iurisdictione. omnium iudicum, sed soleo tenere priorem partem, quia isthæc summa potestas iuris positiuæ esse videtur neq; ullum ius positiuum est, quod per hoc tempus non tollatur ut diximus supra, c. j. & ij & vj. l. fi. ti. de las præsc. lib. iij. ordinam.

C A P. LXXIX.

- 1 Titulus improbat prodest interdum ad præscribendum ardua quæstio.
- 2 Intellectus, leg. secunda, §. si sub conditione, ff. pro empto.
- 3 Error iuris regulariter impedit præscriptionem etiam si concurrat cum errore facti contra communem.
- 4 Intel. l. si uir, ff. pro donato.
- 5 Præscriptio procedit quando uxor uiro rem alienam donauit, licet uir eam uxoris esse & sic donationem quoad transferendum dominium non ualuisse existimasset contra doc.
- 6 Error Iacob. & Alberi.
- 7 Intell. l. si id quod pro derelicto.
- 8 Mala fides non dicitur habere qui contra iura mercatur, si & prohibitio fiebat ob priuatum utilitatem, & cum eo contraxit qui inops intellectus à lege non præsumebatur noua traditio.
- 9 Intel. l. ij. C. pro empto.
- 10 Intellectus, l. final. §. si autem, C. commun. delegatis.
- 11 Error Couarru. emendatus.
- 12 Mala fides respectu unius impedit præscriptionem respectu alterius, ardua q.
- 13 Intel. l. si id quod, ff. pro derelicto.
- 14 Mala fides non uidetur adesse nisi tribus demum concurrentibus.
- 15 Bona fides an præsumatur titulo deficiente ardua quæstio.
- 16 Mala fidei uitium an purgetur tempore.
- 17 Bona fides præsumitur ex longa possessione.
- 18 Mala fidei uitium purgatur tempore.
- 19 Bona fides in præscriptione inmemoriali an sit necessaria ardua quæstio.

Vxor uiro fundum alienum à se tantum possessum douauit, & tradidit quem uir longo tempore possedit an præscribat queritur, & iureconsultus in l. si uir uxori, ff. pro dona. ait præscripsisse, idem ait in l. si id quod, ff. pro derelicto,

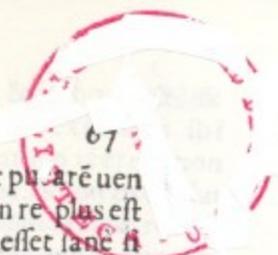
Titulus improbat præscr. interdum parit egrigia quæstio.

& Gloss. in dict. l. si uir, opponit sic, aut enim is donatarius cogitauit rem donatam esse donatricis, aut putauit esse alienam, si putabat esse donatricis, non habuit iustam causam accipiendi, & possidendi, cum lege vitata sit ea donatio, sicque cessat usucapio ordinaria quæ in hac iusta causa nititur, ut diximus per dict. l. quod uulgo, & dict. l. non solum, §. quod uulgo d. l. fina. ff. pro suo, d. l. pro legato, & d. l. fina. ff. pro legato: si autem putabat rem donatam esse alienam non habebat bonam fidem, sicque cessat usucapio.

Responde quod dicitur ad præscriptionem ordinariam exigi initium, & causam possidendi iustam, non intelligitur quod sit iusta re, & opinione possidētis, satis enim est iustam esse re tantum, quinimò re, & opinione ibi iusta & legitima causa erat re, quia lex permittebat talem rei alienæ donationem ualere opinione, quia & eā donationem ualere donatarius existimabat, sed in causa ualiditatis errabat, quia donatarius putabat ualere eo quod esset uxoris, ea autem ualebat eo quod esset aliena: itaque licet ibi esset error iuris tamen non erat error in effectu, sed erat error in causa qui non nocet, simile in l. prima, §. si legatarius, ff. ad legem Falc. ergo in terminis d. l. si uir. erat iusta possidēdi causa inspecta re, hoc est iuris dispositione, & inspecta opinione. præscribētis quoad iuris effectū, licet in causa errasset: sicque ibi ueritas iuris concurrebat cum opinione præscribētis, at in terminis l. nunquam ff. de usucapion. & l. ij. §. si à pupillo, ff. pro empto. ubi emi à pupillo sine tutoris autoritate rem suam, causa quam habeo possidendi iniusta erat uel iusta non erat inspecta legis dispositione, & opinione mea, nam licet ponas me inscium ingnarumq; iuris existimasse id licere, tamen ius aliud disponebat, sicque causa illa possidēdi legitima erat opinione tantum inspecta, non inspecta re, id est, legis dispositione, ergo aut initium, & causa possidēdi est legitima re, & opinione, aut illegitima re & opinione, aut legitima re tantum, aut legitima opinione tantum, primo casu procedit sine dubio, quia contingit præscriptio ut in dict. l. si uir, & in omnibus legibus permittentibus usucapionem, nam licet res alienas de facto incio uel inuito dño uetitum sit alienare, ut per totum, C. de rebus alien. non alienandis, tamen illud est illicitum ex parte tradētis, ceterum ex parte accipientis si bonam fidem habebat non est uetitum l. bonæ fidei, ff. de uerborum significationib. & in legibus supra allegatis. Itaq; cum ad præscriptionē exigimus initium possidēdi legitimum fuisse re & opinione in-

telligimus ex parte accipientis, nec curamus utrum ita sit nec ne regulariter ex parte tradētis, licet aliquando sic ut in authē. malæ fidei, C. de præscription. sic ergo si re & opinione erat legitima causa & initium possidēdi, procedit usucapio, d. l. si uir, cum concordant. quod si re & opinione accipientis erat iniusta causa tunc sine dubio cessat præscriptio propter malam fidem accipientis, l. unica, C. de usucapio. transform. capitu. possessor, de regu. iur. in vj. quod si iusta causa erat accipiendi opinione tantum non etiam re, quia per errorem iuris putabat accipiens eum cōtractum legitimum esse, ueluti si emit à pupillo sine tutoris autoritate, & tunc cessat præscriptio, dic. §. si à pupillo dict. l. nunquam, quod si re id est, ex legis dispositione legitima erat possessio, sed opinione accipientis erat illegitima, quia ipse putabat contractum esse à lege uetitum cū nō esset, ueluti si existimabat adultum non possē res mobiles alienare sine decreto, cum prohibito sit in prædijs non in mobilibus regulariter l. magis puto, per totam, ff. de rebus eorum per totum, C. de prædi. mino. ipse autem emit rem mobilem ab adulto sine decreto, cum tutoris autoritate si eum habebat, uel sine tutore quando eum non habebat, & tunc puto cessare præscriptionem, nam aut pupillus dominus arat, & tunc statim facit dominum accipientem, l. traditionibus, C. de pact. iuncta, l. nunquam, ff. de acquirem. rerum dominio. Scq; cessat usucapio, §. sic itaque, institu. de action. Aut non erat dominus, & tunc adest mala fides accipientis, quæ impedit usucapionem, ut dict. l. unica, & d. capitu. possessor. capitu. uigilanti, & capitu. fina. de præscription. ratio differentia, quia quando rem suam adultus tradebat ex causa legitima ad transferendum dominium, licet eā illegitimā accipiēs putaret iniurium non est dominium transferri, quia nihil tam naturale est, quam uoluntatem domini re suam in alium transferre uolentis raram esse, §. per traditionem, institu. de rerum diuision. l. nemo, ff. de pact. uerum cum adultus traderet alienum & accipiens erraret in facto, quia putabat alienum nō esse & in iure, quia putabat adultis res suas mobiles alienare sine decreto non licere, tunc non adest uoluntas domini quæ efficiat ut dominium statim transeat nec æquitas quæ subueniat possidenti per concessionem usucapionis, sicque uidetur cessare usucapio.

Per contrarium ut locus sit usucapioni uidetur per regulam l. regula, §. qui ignorauit, ff. de iur. & facti ignor. iuncta lege clauibus, ff. de contrahen. emp. ubi qui abste emit rem tuam quam

quam alienam putabat, si ei tradidisti dominus sit, licet negare non possimus quin ille haberet malam fidem quando quidem rem quam accepit alienam putabat, sed hac in re veritas praeualet opinioni, ergo si tradente domino statim transfertur dominium non obstante mala fide accipientis similiter transferetur usufructuendi conditio, quando traderet non dominus.

2 Ad idem l. ij. §. si sub conditione. versi. contra, ff. pro emp. ubi abste emi rem alienam sub conditione, & conditio extitit me ignorante, sicq; adhuc tuam esse putabam, quia conditio nalia pendente conditione nihil ponunt in esse, §. si autem aliquid sub conditione, C. de cad. toll. l. si. §. si autem sub conditione. C. com. de legatis l. si quis sub conditione dandum decem, ff. si quis omnia causa testa. l. seruo legato, §. j. ff. delega. j. & tamen tex. ibi ait a tempore quo re uera expleta conditio fuit praescriptionem inchoari, quauis ipse putarem eam rem meam non esse, sed permanere adhuc in domino uenditoris quousq; conditio impleteretur.

Ad idem & tertio d. §. si sub conditione. versi. quod apertius, ubi defunctus emerat, sed sibi res nondum fuit tradita, quae tamen postea heredi tradita fuit, isq; ignorabat defunctum emisit, sicq; rem alienam esse putabat, & ad se nullo modo pertinere, & adhuc, quia re uera habebat titulum emptionis potest praescribere: ratio, quia hac in re ueritas praeualet opinioni ut ibi exprimitur, & eadem l. §. si a pupillo, & d. l. regula §. qui ignorabit.

Ad idem & quarto tex. optimus in l. si id quod ff. pro derelicto, ubi uxor marito rem donauit, quod cum scirem a marito emi, licet non ignorarem alienum me emisit, quia uxor qui marito donauit eum dominum non fecit, adhuc tamen possum usufructuere ut ibi, non obstante scientia rei alienae, quia ut tex. ille ait quasi uolente concedente domina maritus tradidit, ergo licet uterq; idest tam emptor quam uenditor haberent scientiam rei alienae, adhuc non uidentur esse in mala fide, quando habebant domini uoluntatem, etiam si ea uoluntas a iure probata non esset, & talis dominus eam rem alienare non posset.

Ad idem & quinto l. si uir uxori, ff. pro donato, ubi uxor uirum rem alienam donauit quam uir uxoris esse putabat, & ualere donationem iuris ignarus existimabat, & adhuc profuit ualuitq; is contractus quoad praescribendum, quia ignorantia iuris non nocet in usufructuibus quando praescribens putabat contractum non ualere quia re uera ualebat, sic ergo & in proposito emi ab adulto rem mobilem sine decreto, quo casu uenditio rite facta fuit, possum ex

hoc titulo & causa usufructuere, licet putare uenditionem esse nullam, quia hac in re plus est in re quam in opinione: diuersum esset sane si contractus rite factus non esset & ipse putare ualere, nam is error non faceret tenere eum contractum qui ex legis dispositione non ualebat l. nunquam, ff. de usufructu. & d. l. ij. §. si a pupillo, ergo ignorantia possessoris in iure qui rem acceperat nec de contractu valido facit in ualidum, nec de infirmo & inutili facit firmam, quia hac in ueritate magis est quam in opinione.

Hinc inferitur ueram non esse eam communem sententiam quod in praescriptione ordinaria error iuris non nocet quando concurrat cum errore facti, quam opinionem tenuit Glo. per tex. ibi in d. l. si uir, & ibi Bar. D. in num. 40. in c. possessor, de regu. iur. in vj. Bal. in l. iij. C. pro empt. num. 4. Balbus in d. l. Celsus, ff. de usufructu. in iij. not. Felinus in cap. de quarta, de praescriptio.

Sed haec communis opinio uera esse non potest, nam si solus error iuris impedit usufructu nem ordinariam, ergo longe magis impediatur si concurrat error tam iuris quam facti, quia duo uincula & c. l. testam. C. de impuberum. Item est contra l. nunquam, ff. de usufructu. l. ij. §. si a pupillo, cum conc. ff. pro empt. ubi possessor errabat in facto, quia emit rem alienam quam uenditoris esse putabat, & in iure, quia emit a pupillo existimans quod haberet rerum suarum liberam alienationem, cum non haberet & tamen negatur ibi usufructuacionem procedere.

Ad idem d. l. si uir, responde ut diximus, quae responsio longe melior est quam ea quae assignatur a Paulo Castr. in tit. pro donato ad finem & in d. l. nunquam, & per Azonem in summa. C. de iuris & facti igno. per Aegidium in cap. vigilantia, de praescrip. num. 47. Felin. num. 36. in d. c. de quarta, & episcopus Couarru. ubi supra. §. vij. ad finem. Hi enim intelligunt quod in d. l. si uir, ideo error iuris non nocet, quia errabatur non circa ualiditatem contractus, sed circa eam ualiditatis, donatarius n. bene putabat contractum ualere, & uerum erat, sed ideo ualere existimabat quod intelligebat omnem donationem inter uirum & uxorem ualere non fecus quam inter reliquos, & in hoc decipiebatur errore iuris, qui non nocet, licet ut ipsi sentiunt noceret si erraret, circa ualiditatem contractus, quod nos omnino negamus asseuerantes in terminis d. l. si uir, ualiturum esse contractum etiam si donatarius existimaret non ualere, itaq; licet uir donatarius iuris esset conscius, sciretq; donationem inter uirum & uxorem regulariter non ualere, remq; illam sibi ab uxore donatam putasset uxoris esse, non au

3 Error iuris impedit praesc. etiam si concurrat cum errore facti contra eam.

4 Intell. l. si uir. ff. pro don.

rem.

tem alienam, adhuc valeret donatio, & proce-
deret vsucapio per generalitatem illius text.
qui non facit vim in errore donatarij circa
ius, & id subaudire est intolerabilis diuinatio,
& suppletio ad illū tex. ergo intelligamus ma-
ritum ibi rem donatam uxoris esse intellexif-
se, cum esset aliena, sicq; errasse in facto, & simi-
liter intellexisse uetitam esse donationem, in-
ter virum & uxorem, & nihilominus rem acce-
pisse, sicq; habuisse scientiam rei alienæ hoc
modo, quia rem uxoris esse putabat cum esset
aliena, & putabat non iure sibi fuisse donatam
& traditam, sicq; in bona fide non erat existi-
mans se possidere rem quæ adhuc uxoris ma-
neret etiam post donationem & traditionem,
adhuc tamen vsucapere eam potest iure ciui-
li, quia re uera illa donatio ualuit, & illa mala
fides vel mala fides non est, vel si est, non tamē
nocet quoad præscriptionem propter consen-
sum dñi accedentē, itaq; ibi contingit præscri-
ptio, quia affuit possessio & affuit titulus re ue-
ra sufficiens licet donatarius eum tit. insufficiē-
tē putasset, cuius error non obest aut eneruat
ueritatē, affuit etiam bona fides, quia in mala
fide non est, qui possidet rem alienam sciētē
si scit se habere domini uoluntatem ut proba-
tur ibi & expressius in l. si id quod, ubi elegās
text. ff. pro derelicto ibi, quasi uolente & occi-
dente domina: ergo in d. l. si uir. nihil deerat ad
usucapionis requisita cum adessent possessio
titulus & bo. fides, sicq; ut ibi contingeret præ-
scriptio non erat necesse quod donatarius er-
rasset in causa ualiditatis contractus, licet al-
liud & diuersum sentiant Paulus & alij quos
proximē retulimus. vnde contra ipsos facio tā-
lem conclusionem si res aliena uiro ab uxore
donata est uirq; errabat bis in facto quia & re
uxoris esse putabat, & illum contractum obeū-
dem facti errorem putabat non ualere, præscri-
bere poterit: quæ conclusio contra ipsos proba-
tur primo, per d. l. si uir, si generaliter prout
debet intelligatur secundo in d. l. si id, quod in
decisione, tertio ibidem in ratione decidendi
quarto in d. l. regula, §. primo, quinto in d. l. ij.
§. si sub cond. versi. contra ff. pro emptore, sex-
to ibid. in ultimo respōso, octauo in l. loci cor-
pus, ff. de acq. rerum dominio, nono in l. j. §. si
legatarius iuncta sua Glo. ff. ad leg. falc. Deni-
que donatio inter virum & uxorem ualeat, quo
ad possess. l. j. §. si uir, ff. de acqui. poss. ergo etiā
si uxor uiro rem propriam donasset eum face-
ret iustum possessorem licet dominum non fa-
ceret, sicq; præscriberet.

Præsc. pro
cedit quā
do uxori
re rem a-
lienā do-
nauit li-
cet uir v-
xoris esse
putasset
contra
Doct. &
dona. non
ualere in-
telligisset.

6 Error Ia-
cob. & Al-
beri.

Subinfertur verum non esse intellectū quē
ad d. l. si uir, assignant ibi Iacob. de Arena &
Albericus, aiunt enim quod ibi erat possessio

& titulus uerus & legitimus & in hoc recte: &
licet donatarius errasset in iure existimās ibi
donationem non ualuisse, tamen is error non
excludit bonam fidem & sane, q; non excludat
bonam fidem agnosco, sed nego iuris errorem
interfuisse, quia ipsi intelligunt quod donata-
rius putabat, donationem ualere ductus erro-
re iuris, ego intelligo quod putabat non uale-
re deceptus errore facti, sciebat enim ius qd
præcipit donationem inter virum & uxorem
non ualere quando uxor uiro rem suam dona-
bat, ipse autem putabat eā donationem, ideo
non ualuisse, quia non res aliena, sed ipsius uxo-
ris donata esset, sicq; ibi non in iure, sed in fa-
cto tantum errauit, & similiter ibi bona fides
profecta fuit ab illo errore facti, non quidem
ab errore iuris, ergo Albericus & Iaco. de Are-
na bis errasse uidetur, primum, quia existima-
runt ibi bonam fidem ab errore iuris emanat-
se, cum non effluxerit nisi ab errore facti, dein-
de, quia uirum in iure errasse crediderunt cū
in facto tantum non etiam in iure errasset.

Subinfertur uerus intellectus ad l. si id quod
ff. pro derelicto uerfic. nam & si, cuius uerba,
ita habent, nam & si tibi rem ab uxore donatā
sciens emero: quia quasi uolente & conceden-
te domina id faceres, idem iuris est, scilicet ut
usucapere possim & Gloss. ibi quam simplici-
ter sequuntur Dinus, Iacob. de Arena, Barto.
Alberi. & Pau. ibi & alij communiter duos as-
signat intellectus, primus est quod ibi uxor q
donauit marito non erat domina rei donatæ,
quia eam pro derelicto habitam à non domi-
no accepit, sicq; eius dominium nacta nō fuit
& consequitur dominium eius rei in maritū
donatarium non transtulit l. nemo plus, ff. de
reg. iur. c. nemo potest plus, de reg. iur. in vj. vn
de cum ego sciens à marito emissem, nec do-
minium acquirere potuissem, quæsiui vsuca-
piendi conditionem, sed in re dubia quisq; p-
sumitur suū non alienū alienare, per tot. C. de
reb. ali. non alien. l. merito, in prin. ff. pro socio,
sicq; dicere quod ibi uxor marito alienū alie-
nauit, præreerea quod est diuinare, est etiā con-
tra legis præsumptionem, vnde Glos. transuo-
lat ad secundum intellectum, ut ibi uenditio,
ideo ualeret, quia uxor erat præsens & consen-
tiēs hūc uenditioni tempore quo fiebat, sic-
que ipsamet per mediam personam uiri uen-
didisse uideretur, sicq; emptor non haberet
malam fidem aut scientiam rei alienæ leuā
ab ipsa uxore quam dominam putabat uidea-
tur emisse. Sed & is intellectus cum quo sim-
pliciter omnes ibi transeunt diuinat uxorem
esse præsentem tempore quo maritus mihi do-
nabat. Dic ergo quod siue res illa esset uxoris
non

7 Intel. l. 6
id quod
ff. pro de
reli.

non fieret mariti donatarij, quia per hoc vxor
efficeretur pauperior l. si vir. ff. pro donato, si-
ne esset aliena non fieret mariti, quia uxor nō
posset dominium quod non habebat transfer-
re in maritum donatarium l. nemo plus, ff. de
reg. iur. d. c. nemo potest plus, in re autem du-
bia magis est vt vxorem donantem dominam
fuisse rei donatæ præsumamus per iura supra
allegata, quod planè significat tex. ille dum ait
quia quasi volente & concedente domina, sic
ergo maritus eam rem cuius dominium non
habebat vendidit: mihi qui eam præscribe-
re possum vt tex. ait, nam hic adest possessio,
adest etiam titulus venditionis, adest etiā bo-
na fides, nam licet ego scirem hanc rem à ma-
rito mihi venditam, mariti non fuisse, sed vxo-
ris fuisse & nunc esse, tamen sciebam maritum
eam possedisse non inuita vxore, sed volente
(ex illo enim contractu à lege improbato fuit
ab vxore in maritum donatarium translata
possessio l. j. §. si uir, ff. de acq. posl.) sciebāq; eā
possessionem in me transtulisse similiter uolen-
te & concedente vxore, quæ cum rem illā ma-
rito donatam uellet, voluit etiam vt ille de il-
la liberè disponere posset, vt per totum. C. de
donati. quæ sub modo, sicq; ego non eram in
mala fide, quia vt qui possidet rem alienā vi-
deatur malam fidem habere, oportet vel quòd
sciat certò se alienum possidere inuito domi-
no, vel quòd simus in dubio, quo casu domi-
nus præsumitur inuitus l. vetare, ff. de furt. Di-
uersum est cum is possessor possidet alienū de
voluntate domini vel certa vel præsumpta,
prout erat in terminis d. l. si id quod, quia tūc
malam fidem non intelligitur habere cum do-
mino non inuito alienum possideat, probatur
in §. j. inst. de obliga. q̄ ex delicto, vbi tunc de-
mum is qui contrectat rem alienam mobilē
videtur malam fidem habere, cum id facit in-
uito domino, non sic si eo non inuito contrec-
tet, tunc enim nec videtur regulariter malam
fidem habere, nec facit furtum, vt ibi in tex. &
in Glo. Neq; ad rem pertinet quòd qui contra
iura mercatur bonam fidem non præsumatur
habere cap. qui contra. de reg. iur. in vj. l. quē-
admodum. C. de agri & cer. si. lib. xj. vnde cum
ego in terminis d. l. si id quod, sciens à marito
emissam rem quam vxoris esse non ignorabā,
videor contra iura mercari, sicq; bo. fide care-
re. Sed respon. d. ca. qui contra, & d. l. quemad-
modum, procedere quando ius resistit, non sic
quando non asistit, prout est in donatione in-
ter virum & vxorem vt docet Bart. in l. si quis
pro eo, ff. de fidei. storib. qui inde deducit hanc
donationem firmari iuramento cuius opinio
communiter approbata est vt disseruimus lib.

de suc. crea. parte. j. §. xxix. n. i. tunc enim cū
ius non asistit alicui actui nec ei condonat
actionem, qua possit exequi & ad effectum p-
duci qui talem actum cui lex non asistit fa-
cit non videtur malam fidem habere non ma-
gis quàm si faceret actum à lege permissum
ita intelligo d. l. si id quod. simile per Bart. in l.
sed & si lege. §. scire, ff. de peti. hare. item respō
de quòd d. c. qui contra, & d. l. quemadmodū,
cum conc. procedunt in ijs quæ vetantur prin-
cipaliter propter publicam vtilitatem, nā qui
contra talem prohibitionem contrahit bona
fidem non præsumitur habere, non sic in ijs quæ
vetantur propter vtilitatem principaliter pri-
uatam ipsius prohibiti, qualis est donatio in-
ter virum & vxorem secundum Barro. in d. l. si
quis pro eo, quem communiter Doct. sequun-
tur vt diximus in d. tract. part. j. nam qui facit
contractum à lege vetitum propter vtilitatem
principaliter priuatam, nō videtur habere ma-
lam fidem, accedente consensu expresso uel ta-
cito illius cuius fauore is actus vetitus fuit, ita
procedit d. l. si id quod, sicq; vtilissimè & mi-
rum in modum limitatur & declaratur mate-
ria bonæ fidei quæ in præscriptionibus exigit,
quod & nouum est, & procedit etiam de iure
canonico, non secus quàm de iure ciuili, nam
quod iura canonum aiunt malæ fidei possessio-
rem eum esse qui a lienum sciens possidet cap.
vigilanti, ca. si. de præscrip. c. si virgo. xxxiiij. q.
ij. id sanè intelligendum est dum modo alie-
num possideat inuito domino, quod in dubio
præsumitur d. l. vetare, non sic si domino volen-
te possideat alienum quod præsumitur quan-
do dominus eam rem alienauit, licet propter
suam met vtilitatem alienare vetitus esset, tūc
enim tam is in quem ipse prohibitus alienauit
quàm reliqui omnes qui à priore accipiente
acceperunt bonam fidem videntur habere, quasi
omnes de illius domini prohibiti voluntate
possidere videantur per d. l. si id quod. Diuer-
sum fortè esset si quis alienare à lege vetitus
sit etiam ob priuatam principaliter vtilitatē
non ipsius quidem prohibiti, sed alterius ter-
tij, puta in terminis l. filius familias, §. diui, ff.
de lega. j. t ergo si quod alumno minus indu-
strioso propter suam met vtilitatem reliquit
alienare prohibuit, vt fuit in l. Titio centum,
in prin. ff. de cond. & dem. ipseq; sciens ab illo
emi non videbor malam fidem habere, licet is
titulus illegitimus sit, vt ibi, & consequenter li-
cet quasi ex defectu tituli cesset præscriptio
ordinaria decem vel viginti annorum, erit ta-
men locus præscriptioni triginta annorum in
qua titulus non exigitur, sed tantum bona fi-
des hodie de iure canonico, quæ hac in re mi-
nime

8
Malā fidē
non dici-
tur habe-
re qui cō-
tra iura
mercatur
si prohibi-
tio sit ob
priuatam
utili. &
accedit
domini
uol.

nimè defuisse videtur, vt in d.l. si id quod, sicq; mirè declarantur d.c. vigilantī, & d.c. si. de præscr. l. bonæ fidei. ff. de verb. sign. l. vnica de uluc. transf. cum similibus.

9 Intel. l. ij. pro empt. Sicq; si seruos filio minori legauit qui erant perfectæ artis periti propterq; illam peritiam eos alienare vetui, quo casu valet ea prohibitiō l. ij. C. pro emptote, isq; filius scienti donauit, uendidit aut dotis nomine dederit, is quidem titulum legitimum non habet, sed bonā fidem habere non desinit, sicq; cessabit ordinaria præscriptio. quæ legitimum titulum desiderat d. §. si à pupillo, in l. ij. ff. pro empt. cum fini. sed locus erit præscriptioni triginta annorum quæ titulum non desiderat, sed sola bona fide contenta est, quæ hic adesse intelligit, per quod mirum in modum declarantur d. c. vigilantī, & d. c. si. & l. sicut l. omnes l. si quis emptionis, l. cum notissimī, C. de præscrip. xxx. an no. Diuersum t̄ sanè esset si rē sub cōditiōe legata egopedete cōdōne sciēter emissem ab hē rede. & postq̄ eā per ann. xxx. possedissem cōditio extitisset eamq; à me legatarius vendicasset, tūc enim nouē aut noua ratione teneo me tueri prætextu præscriptionis non posse nec præscripsisse, non quidem longo tantum tempore vt expressum est in l. fina. §. fin autem sub conditione. C. commu. delega. nec, etiā longissimo, quia licet in hac præscriptione titulus non exigatur d. l. sicut, cum concor. tamen hodie exigitur bona fides per d. c. vigilantī, & d. c. fina. quæ hic adesse non uidetur, quia licet pendente conditione verum sit possedissem me de uoluntate domini, sicq; bonam fidem habeam respectu ipsius, habeo tamen malam fidem respectu alterius, scilicet legatarij, sicq; cessat præscriptio, per quā declarationem pulchrè ampliatur d. §. fin autem, & d. c. fin. & d. c. vigilantī.

11 Error Co var. emen datus. Ex superioribus etiam apparet Glo. in l. Pōponius. §. si iussu, ff. de acq. poss. non iure notatam fuisse ab episcopo Couar. viro alioqui disertissimo, ea enim Glo. ait quod in terminis d. l. si uir, ff. pro donato cessat regula l. clauibus ff. de contrah. empt. nam inquit vxor cum domina non est, & marito donauit, transfert in eum vsucapiendi conditionem, & tamen si domina esset, dominium non transferret quod uerissimum est & probatur in d. l. si uir, quod improbat ipse episcopus dicens quod ibi uxor si traderet propriam rem dominium in maritū transmitteret quod est contra totum titulum ff. & C. de dona. inter uirum & uxo. unde illud uerbum in curia lapsu aut errore librariorū deprauatum credendum est.

Ex superioribus maximè ex intellectu quæ

signauimus ad d. l. si id quod ff. pro derelicto, & l. si uir, ff. pro donato patet uera resolutio illius articuli sat controuersa an mala fides respectu unius impediatur præscriptionem respectu alterius, quale est cum fundum alienum sciens possidebam, qui quidem fundus re uera tuus erat, sed eum Sempronij esse falso opinabar, & hac in re aiunt Bart. in l. naturaliter, ff. de usucapionibus, nume. 111. & apertius, nume. 14. tenuisse procedere usucapionem, nec illam scientiam rei alienæ impedimento esse, quod ex mente uidetur esse Glo. si in l. si quis fundum, ff. de acquir. possess. & Glo. in l. sicut. C. de præscript. xxx. annorum, & Bartolum ita intellexerunt Aegidius Bellamera in c. uigilanti, num. 35. de præsc. Antonius, col. fi. & Felinus, col. j. in c. fin. de præsc. ubi Imola, num. 25. & hanc Bar. opinionem sic intellectam communè esse firmat Balbus de præsc. in iij. par. vj. part. princip. q. ij. uersic. tertio Socinusq; idem firmat cōs. xlvij. lib. iij. col. fin. quod & firmat Ioan. Annibal in d. l. naturaliter, num. 156. & hanc Bartoli opinionem simpliciter sequuntur Imo. in d. l. si quis fundum. Ancha. in cap. j. de præsc. in vj. Salicetus in l. cum notissimī §. imò, C. de præsc. xxx. annorum, qui tamen sententiam suam non satis aperiunt, sed Bar. simpliciter sequuntur.

Contrariam partem ut qui alienum sciens possidet is licet circa uerum dominum illius rei erret dum eum Sempronij esse putaret, cū tuus esset, non possit præscribere contra te, nec contra Sempronium, aut alium tenent Abb. in d. c. illud, num. 8. Aretin. nume. 56. in l. j. §. item acquirimus, ff. de acq. possess. Idem Aretin. in l. iij. §. Neratius, col. fin. Idem in l. Pomponius, §. ex facto, eod. titu. Vincentius Hercul. in d. §. item acquirimus, nume. 24. Aretin. cons. 17. col. ix. Balbus ubi supra Annib. ubi supra, num. 160. Bellamera ubi supra & Socinus in d. §. item acquirimus, & Claudius in d. l. naturaliter, col. iij. & hanc opinionem sequitur & firmat esse magis communem episcop. ciuit. Rod. in c. possessor, par. ij. §. viij. ad fin. de regulis iuris in vj.

Mouentur tenentes hanc posteriorē partem quia malæ fidei possessor is est qui possidet alienum scienter, isq; nullo tempore præscribit c. fin. de præscrip. c. uigilanti, eod. tit. cap. si uirgo. xxxiiij. q. ij. ubi quādiu quis ignorat alienum se possidere tandiū & non diutius potest intelligi bonæ fidei possessor. & tandiū & non diutius potest præscribere, nec dubium est, quin is haberet scientiam rei alienæ licet errasset circa uerum dominū, l. aut qui aliter, §. si quis dum putat, ff. quod ui aut clam.

Ad d. l. si quis fundum, unde effluxit possessio

12 Mala fides respicit unum impedit præscriptionem respectu alterius etiam si

num Bartol. & sequacium fundamentum, respondent procedere respectu diuersorum iurium vel res partium, nam si totum fundum ab omni parte, & ab omni iure, & respectu possidebam, cum scirem usumfructum alienum esse proprietatem autem ad me pertinere putarem, uel totum possidebam, cum tertiâ eius fundi partem alienam esse non ignorarê, reliquas uero fundi partes meas esse falso opinarer, tunc & proprietatem illâ vsucapere potero, nihilum impediende sciētia usufuctus alieni, & illas duas fundi partes potero vsucapere licet scirem alterâ tertiâ ptē fuisse esseque alienam. Idque licebit non aliter atque si duos fundos alienos possiderem alterum sciens alterum errans putansque ad me pertinere, tunc enim indubitatum esset fundum bona fide possessum me præscribere posse, nec huic rei impedimento esse mala fides, quæ insequatur me, & impediebat respectu alterius fundi quem alienum sciebam. Sicque neque in bona neque in mala fide hac in re erit ius accrescendi, licet uideretur argument. in contrarium ex leg. si ponas, §. fina. ff. de inofficio testamento. & in l. prima, & secunda, l. in de Neratius, l. si quis Titio, & fere per totum, ff. de usufr. accres.

13 Quid ꝑ dicendum? & sanè pro priore opinione Bartol. & sequacium nouè adduco text. à nemine hanc ad rem præuisum. in l. si id quod secundo responso, ff. pro derelicto, cuius uerba si tibi fundum ab uxore donatum sciens emero, quia quasi uolente, & concedente domina feceris idem erit, scilicet ut vsucapere eum possim, ecce ubi ego emptor qui habebam sciētiam rei alienæ dum sciebam eum fundum iure domini mariti non esse, sicq; nec illum in me transuolante adhuc hac sciētia rei alienæ non obstante vsucapere possum. & q̄ ius fundi illius non transierit in maritum qui mihi uēdidit patet, quia siue ille uxoris donatricis esset in maritum donatarium transire non potuit, per totum, C. & ff. de donation. inter uirum & uxorem, siue uxoris non foret, sed alienus similiter ex concessione uxoris in maritum transire nequit per regulam, l. nemo plus, ff. de regul. iur. capi. nemo potest plus, eodem tit. in sexto, & cum emptor qui à marito accepit sciens esset haberetq; sciētiam rei alienæ uidebatur præscribere non posse, & tamen ibi respondetur posse, & si intelligimus ideo præscripsisse, quia is emptor sciebat fundum alienum tamen putabat eum esse uxoris donatricis cū alterius esset secundum intellectum Gloss. ibi erit ibi text. expressus pro hac opinione, sed sanè respondere possumus, & debemus illi text.

planè probare sciētiam rei alienæ nō semper impedire usucapionem, quia non semper inducit fidem malam ueluti si de consensu tacito, uel expresso domini rem suam possideam, quale fuit ibi, ut patet in uerb. quali uolente, & cedente domina.

Secundò ad idem est tex. egregius in l. si uir ff. pro donato, ubi uxor marito donauit fundum alienum, quem maritus uxoris esse putabat, sicq; postquam accepit sciebat se adhuc alienum possidere, uel saltē ita esse putabat, aut putare debebat, ut per totum, C. & ff. de donation. inter uirum & uxorem. & adhuc is maritus vsucepit eum fundum, quia licet sciret alienum errabat tamen in uero domino, sicq; habens sciētiam rei alienæ respectu uxoris donatricis non uetatur vsucapere contra uerum dominum quem dominum esse ignorabat, sed & ad hunc text. possumus respondere uerissimum esse, quòd non semper sciētia rei alienæ respectu unius impedit, præscriptionem respectu alterius, nam qui sciens alienum possidet etiam si re uera possideat inuito domino præsumptiuè tamen si putet se uolente domino possidere satis est ut ibi, nam in illo text. intelligendum est maritum possidisse præsumptiuè domino inuito, l. uetare, ff. de furtis, sed tamen is maritus cum falso existimaret eum fundum esse uxoris donatricis, licet per hoc intelligere deberet fundi dominium ad se non trās uolasse, sicq; alienum se possidisse, adhuc tamē cum possideret uolente, & concedente uxore quam dominam esse putabat, non erat in mala fide, licet haberet sciētiam rei alienæ, nos autem loquimur eo casu quo & haberet sciētiam rei alienæ, & sciret aut scire deberet alienum se possidere inuito domino ergo ꝑ tribus demū concurrentibus constituitur quis in mala fide primum, quòd re uera possideat alienū, alterum, q̄ inuito domino, tertium, q̄ sciat, uel scire debeat se inuito domino possidere.

Facito ergo regulam talem, sciētia rei alienæ impedit præscriptionem non solum respectu eius quem dominum esse putabam, sed et respectu domini quem dominum esse ignorabam, dicto capitu. fina. dicto capitu. uigilanti, de præscrip.

Limita primum nisi qui sciret alienū se possidere inculpabiliter putasset uolente domino possidere se, nam tūc etiam si re uera domino uolente possideret vsucapere posset ut in d. l. si uir, & d. l. si id quod.

Secundò limita ut procedat respectu eiusdem iuris non sic respectu alterius iuris diuersi, ut in dicta lege si quis fundum, quod uariè intelligitur, primum quando ius diuersum f esset

14 Mala fides nō ad est nisi tribus demū concurrentibus.

esset in proprietate quo ad partē, quæ distinet, & separatē pro diuiso possideretur, possēque ad oculum demonstrari, ueluti si possidebam fundum alienum cuius certam partē puta de tali arbore ad talem arborem sciebam alienum esse, reliquam uerò fundi partem ad me pertinere putarem, tūc enim eum fundum dempta illa parte quam alienam sciebam præscribere possem. Deinde intellige et si quotam fundi partem alienam putarem, puta tertiam reliquas uerò ad me pertinere utrunq; probatur in d.l. si quis fundum, primo responso.

Tertio intellige etiam in iure ususfructus, puta fundum alienum quem meum esse putabam possidebam, cum ususfructum alienum scirem, potero præscribere proprietatem non utiq; ususfructum d.l. si quis fundum, ij. rñto.

Quarto intellige quando scirem ius hypothecæ in eo fundo alienum esse, tunc enim saluatur hypothecæ proprietatē, & ususfructum illius fundi possiderem, d.l. si quis fundum, ultimo responso.

Quinto eadem ratione idem intellige quādo usum scirem alienum, uel aliud simile ius ut ibidem puta retrouendendi, & similia.

Deniq; etiam op. Bart. defendi posset eo casu quo adultus mihi rem mobilem sine decreto uendidisset alienam quidem, quam tamen ipse, & adulti esse putarem, & eam sine decreto alienare nō potuisse errore iuris existimarem, tunc enim cum is adultus curatorem nō haberet ualuit quidem uenditio, ut per totum ff. de rebus eorum, & C. de præd. minor. sicq; habeo possessionem, & titulum uenditionis, & licet putarem rem esse adulti uendētis inq; me dominium translatum nō fuisse, adhuc nō uideor malam fidem habere, quia quasi uolente, & concedente domino eam rem alienā possideo, sicq; contingit præscriptio ut supra dicebam, quia hac in re plus est in ueritate, quā in opinione, ff. pro emptore, l. ij. §. si à pupillo, & §. si sub conditione, ergo scientia rei alienæ respectu unius, scilicet adulti uendentis non impedit præscriptionem respectu alterius, scilicet dñi ut d.l. si id quod & d.l. si uir, quod nota, quia nullus attigit unquam. Adde alias limita. per episcop. Couar. ubi supra.

15 Ex superioribus etiam infertur an uera sit
Bona fides an præsumatur
des an præsumatur
tira. deficiente ar-
dua ques.

communis opinio existimantium bonam fidem in dubio præsumi, ut tenuerunt Gl. quam omnes ibi sequuntur in cap. si diligēti, Glof. & Doctor. in capitu. sanctorum, de præscriptio. Glo. in l. penulti. C. de euiction. Gloss. in capitu. fina. de præscriptionib. Bartol. & omnes in l. Celsus ff. de usucapion. Curtius Iunior consilio uigesimo octauo, colum. ij. Alciatus de præsump.

reg. iij. præsumptione v. Iaso. numero 99. in §. sed ista quidem, institu. de action. Curtius senior consil. lxxj. colum. iij. Couarru. in d. cap. possessor, par. ij. §. viij. qui hanc firmat communem opinionem esse per quæ multa hac de re scitu non indigna uidere poteris.

Id quod procedit et si possessor non ostendit vllum titulum Bartol. nume. 17. in d. l. Celsus, cum quo alij transeunt, estq; communis opinio secundum Alciatum ubi supra vide infra, capitu. lxxxj. numero 7. cum sequent. & adde ita tenentem Andræam Tiraquel. de præscrip. §. j. Gloss. ij. vers. bona autem fides.

Contrarium tamen quando non ostenditur titulus fore præsumendum ait Bartol. in l. fina. per tex. ibi C. unde ui. Innocentius, & Bald. in capitu. per tuas de testibus Imola in repetio. c. fina. colum. v. de præscrip. Sed prior opinio, ut bona fides præsumatur uerior est pro qua adduco tex. ab alijs nunquam animaduersum in l. ij. §. sub conditione ad finem, ff. pro emptore ubi defunctus emerat fundū qui sibi traditus non fuit, isq; mihi hæredi eius traditus postea fuit, neq; ego sciebam qua ex causa mihi traderetur, & tñ uideor bonam fidem habere eūque usucapere possum, ergo bona fides quæ sufficiat ad præscribendum adesse potest citra ullius tituli interuentum, nam quo ad bonam fidem quid refert utrum titulum non habeam an uero me habere ignorem, certè nihil, & id etiam procedit in præscriptione ordinaria per illum tex. facit tex. in d. l. si id, & d. l. si uir, quinimo titul. ut diximus regulariter necessarius non est in præscriptione et ordinaria, sed tantum cā possidendi non iniusta omnino, sed tolerabilis, d. l. fin. ff. pro suo, cum multis similib. supra allegatis.

Ad l. si. C. unde ui, in qua iacet fundamentum eorum qui tenent cōtrariū rñde procedere in eo qui certo sciebat rem suam non esse, eamq; ueluti habitā pro derelicto (iuxta titulum, ff. pro derelicto) retinere uolebat, sibiq; iure dñi habere, quod ibi denegatur dicens nihil vacuum præsumi, sed omnia præsumi, suos dños hñe.

Deinde ille tex. Procedit qñ recēs possessio est, uel saltem non diuturna, nam ex diuturnitate tpsis præsumit præcessisse cā sufficiens ad possessionis iustificationē, l. si filius fa. C. de peti. hæz. p. oēs i. sciēdū, ff. de uer. obl. qđ plenus alibi scripsimus. q̄ obtinet qñ re uera ti. aderat licet possidēs eū a deesse ignoraret, d. §. sub conditione. ceterū si reuera deesset tit. cessaret præscr. ordinaria, sed non præscr. xxx. anno. ut infra c. lxxxj. n. 7. & 8. ut. sup. c. incipiente traditio.

Quod tñ intellige qñ q̄s nō propria auctoritate aliq̄ apphēdit, sed eā ab alio accepit, ita procedit, d. §.

dit, d. §. si sub conditione d. l. si id quod ff. pro derelicto. d. l. si uir, ff. pro donato, l. quod uulgo, ff. pro emptore, l. fina. ff. pro suo, l. pro legato, l. final. ff. pro legato, l. non solum, §. quod uulgo, ff. de uicupation. non sic si propria autoritate re aliquam; olim ab alio possessam apprehendisset, tunc enim posterior hæc possessio præsumeretur clandestina ut est communis, & uera opinio quam tradunt Alexand. & Socinus columna prima in l. rem qua nobis, ff. de acquiren. possession. Alexan. consil. quodam clj. quæ allegat Socin. ubi supra, tandem cum ad præscriptionem oporteat interuenire causam possidendi posituæ neram, uel putatiuam, l. quod uulgo, ff. pro empt. l. fina. ff. pro suo, l. pro legato & l. fina. ff. pro legato. certe qui tali causa careat licet bonam fidem forte possit habere tamen non præscribet, nisi dixeris tunc non ex defectu bon. fid. sed ex defectu causæ uel tituli cessare præscriptionem.

16 Sed, & hoc casu hoc vitium clandestinitatis præscriptum per lapsum annorum purgaretur Bartol. in d. l. final. C. unde ui. Decius consil. cc. lxxvij. Alexand. consilio sexto, libro primo. Idem consil. clv. libro ij. numero septimo, Curtius Senior consil. lxxxii. columna iii. Iaso. in §. sed ista, numero 100. institutu. de action. Rubeus cõ filio lxxv. nume. tertio, Matthæus Afflictus de cisione Neapolitan. xl. nume. 12. Balbus in d. l. Celsus, parre ij. colum. vj. qui hanc dicit communẽ opinio. quod & firmat Claudius, numero 31. in d. l. Celsus, Decius consil. cccclvii. column. final. plenè per Tiraquel. de præscription. §. j. Glo. iiii. uersu. xvij.

17 Quinimò sunt qui putent bonam fidem præsumi, uel ex iusto titulo, uel ex longa possessione, ita Innocentius in capitu. ij. de in integ. resti. quem alij sequuntur teste Couar. in c. possessor, parte secunda de reg. iuris in vi. §. xvij.

18 Vnde apparet uerum nõ esse quod Imola contrarium sentiens tentauit in l. Celsus, columna fina. supra alleg. & in repetition. capit. fina. colum. v. de præscription. Aymon. consil. cxlvj. colum. fina. Corneus consil. ccvii. libro tertio Hieronymus Tortus consil. inter consil. Alexandri consil. cxcii. libro secundo. hinc enim sentiunt & quidam ex eis ex professo contendunt per dict. l. fin. ut qui rem olim ab alio possessam propria autoritate cõperit, eamq; triginta annis possederit adhuc uideatur malæ fides possessor, nec xxx. anni sufficiant ad purgandam illam malæ fidei præsumptionem, quod sanè uerum non est, nam regulariter etiam solum longum tempus decem, uel uiginti annorum sufficeret, quasi per hoc tempus dominus rem suam neglexisse, uel abiicisse, uel pro de-

relieto habuisse uideatur, & per hoc iure possessionem eius amisisse, ut est communis opinio secundum Iason. in l. j. colum. final. C. de ierui. fug. per eundem in l. naturaliter, §. nihil commune, numero 84. ff. de acquirend. possession. Paulus, & Alexan. post Gloss. ibi in l. si de eo. §. j. eo. ti. ergo cũ mala fides purgetur p contentum domini denuo accedentem certo, uel præsumptiuè, l. si fur, in princip. & §. j. ff. de uicupation. in simili per text. opti. in l. filio quem pater, ff. de liber. & posthum. tex. in simili in §. fina. institutu. de iniur. consequens est ut per interuentum longi temporis præsumptio malæ fidei, & clandestinitatis ab initio emanans uitium quo taliter contractum purgetur, nam & simili ter purgatur inimicitia, & odium in terminis, d. §. fina. & etiam in terminis d. l. hinc, & in terminis, l. ex parte etiam, ff. de adimen. lega. facit optime, d. l. si id quod ff. pro derelicto ibi, quasi uolente, & concedente domina, & d. l. si uir, ff. pro donato: itaq; & si dominus cuius res à me propria autoritate capta est regulariter, & ab initio uolens præsumatur, l. uetare, ff. de furtis, tamen per patientiam, & dissimulationem longi temporis ab illa uoluntate quasi recessisse uideretur, sicq; accedente mihi domini uoluntate, & concessione incipio mala fide purgata, & abscedente bonæ fidei possessorem uideri, d. l. si id quod. cum alij supra allega. ff. pro derelicto, quod obtinere potest quãdo dominus scit rem suam ab alio possideri, & tacet, quod si nesciat non potest uideri concessisse, aut ius suum concessisse, l. mater de cõd. ff. de inofficioso testamento, sicq; illud vitium dominicæ uoluntatis non purgaretur quinimo etiam si dominus sciat adhuc præscript. ordinaria cessat, cum nõ adfit aliqua causa extrinsecus positiuè, l. pro legato, l. fina. ff. pro legato, l. quod uulgo, ff. pro empt. sed tunc locus fieret præscriptioni triginta annorum, & ad hoc prodesset vitium mala fidei purgatum uideri.

Apparet ergo ex his ut bona fides & citra tituli interuentum, & præsumi & adesse possit; Illud tamen aduertendum est, quod licet per cursum longi temporis purgetur malæ fidei præsumptio ut modo diximus, tamen non ideo inducitur ex tali tempore titulus ad præscribendum sufficiens, Aliud est enim possessionem meam antea iniustam modo per longi temporis interuentum quasi domini uoluntate accedente iustam fieri & uideri, Aliud uero esset statim rem possessam præscriptam uideri, non enim uideretur nisi præterea accedant alij decem aut uiginti anni, ut sic de tempore longo fiat lógisimum, Ratio horum est, quia ubi interfuit lógum tantum tempus licet per hoc

mihî iniuste possidenti voluntas domini accedere videatur eaq; sufficiat ad meam possessionem iustificandam, non tamen sufficit ad dominium in me trāsferendum, vt enim trāsferatur oportet præter rei traditionem quod ea traditio fiat ex causa legitima & destinata ad transferendum dominium, qualis esset causa emptionis, dotis, donationis, legati & similia, aliter enim sola traditio & concessio possessionis etiam à domino facta non sufficeret. In nunquam nuda, ff. de acq. rerum domi. ergo per lapsum longi temporis licet voluntas domini accessisse possessori videatur, tamen cum non accesserit ex causa præambula sufficiente & legitima ad transferendum dominium, cessat dominij translatio: absurdum enim esset vt ea præsumpta domini voluntas, quæ huic possessori accessisse videtur potētior sit quàm etiam voluntas expressa foret, sicq; vt uolūtas expressa sola de per se ad transferendū dominium efficax non est, ita & hæc tacita uolūtas ad illud transferendum efficax non erit, sicq; utilis erit ad iustificandam tantum possessionem, non etiam ad titulum inducendum, dominiumq; trāsferendum aut usucapionē concedendam, & ita procedit d. l. ij. §. si sub conditione, & l. quod vulgo, ff. pro emptore, cum similibus supra all. & d. l. si id quod. & d. l. si vir. Vnde postquam de longo tempore factum fuerit longissimum continget etiam & præscriptio dominijq; translatio tam iure ciuili quo titulus in tali præscriptione aut bona fides nõ exigebatur quàm iure canonico quo iure bona fides desideratur non autem titulus, nisi in casibus specialibus c. j. de præsc. in vj. nam hic per lapsum longi temporis contingit iustificatio possessionis, & male fidei abscessio seu purgatio, deinde cum superuenit tempus etiam longissimum abscessit requisitum tituli legitimi vel ipsum tempus pro legitimo titulo & causa est, sicq; contingit præscriptio. Sicut in simili dicimus quod licet obligatio sine causa legitima præambula non sit efficax l. ij. §. circa, ff. de doli excep. tamen ubi fit sub conditione ipsa conditio pro causa est, ut ff. de uerbor. oblig. l. à Titio, simile in principio. insti. de literarum obligatio.

Vides ergo ut bona fides citra tituli interuentum adesse possit, sed & in alio in casu adest scilicet cum emi ab eo qui bona fide præscribere inceperat egoq; non tam denuo usucapere incipio quam perficere eam usucapionem quæ ab eo authore meo cœpta erat, sicq; contingit præscriptio ordinaria sine titulo secundum Couarru. ubi supra à quo cauendum est, quia non aduertit quod ibi etiam ille author

meus præscriptionem ordinariam sine titulo inchoare non posset, sicq; cum titulo contingit usucapio illa ordinaria, nam de præscript. xxx. annorum ipse intelligendus non est, cum illa indubitanter sine titulo procedat, quinimo si aduertis hic geminus titulus adest, vnus quem habebat author meus alter quem ego ab eo habui.

Deniq; etiam in quibus casibus ad præscriptionem desideratur tempus cuius initij non sit memoria, adhuc tamē ibi bona fides necessaria est, ita tenet Glo. in c. j. de præscrip. in vj. uerb. nisi, & ibi Francus col. fin. Ang. in §. furtiuæ, in princ. insti. de usucap. Rubeus, confi. xiiij. numero. 14. Balbus de præscrip. ij. par. iij. partis principalis. q. vj. colum. v. Aymon Crauet. confi. cxlvj. Idem Aymon de antiquit. temporis. iij. part. scissione materia ista, numero. 19. Matthæus Afflictus decisione. cccxviiij. num. 10. est communis opinio secundum Alex. qui eam sequitur in l. cum quis, C. de iure deliber. & ipse episcopus ciuit. Roder. ubi supra, num. 4. Abb. in c. fi. de consti. not. j. Dñicus in cap. sacrosancta. xxij. distinctione. Felin. in c. cum nobis, col. j. de præscrip.

Contrariam partem defendunt Dec. confi. cccxcvj. Salicetus in l. ij. num. 8. C. de serui. & à qua Dec. in l. traditionibus, col. iij. C. de pac. Boerius decisione. xxxix. num. 7. sentit Barto. in l. fin. C. vnde ui. Verum sanè prior sententia uerior est per generalitatem d. c. uigilanti, & d. c. fi. de præscr. & c. possessor, de reg. iur. in vj. p. fertim cum ratio peccati uitandi ibi expressa tam militet in hac præscriptione quàm in præscriptione ordinaria uel in præscriptione longissimi temporis.

CAP. LXXX.

- 1 **M**ale fidei emptor est, qui altero denuntiante se dominum esse, nihilominus emit. cum communis contra nouissimos.
- 2 Iudici non parti denuntiās ius suum ostendere tenetur.
- 3 Credulitas nimia improbatur.
- 4 Male fidei emptor est, qui emit ab eo quem dominum non esse fama est, & in mala fide esse uidentur euentes. aut dono accipientes oppida & reditus regales à Regibus Hispaniæ.
- 5 Malam fidem inducit denunciatio, quæ præueniat non quæ postea secuta fuit.
- 6 Mandatum ostendere debet, qui ad alterius utilitatem denuntiat.
- 7 Mala fides præsumpta quæ inducitur ex denuntiatione, an impediatur præscriptionem. xxx. annorum.
- 8 Denuntianti quando credendum sit.

Fundum

Mal
de en
pour
qui al
le do
nem
man
hlor
emit,
cū co
nouif

Mala fidei em-
ptor est,
qui altero
in domi-
nium recia-
mante ni-
hilominus
com-
muni contra-
mala.

Vndum ¶ alienum mihi uen-
dere uolebas, quem tuum esse
dicebas, & uerus dominus an-
te cōtractum celebratum de-
nuntiauit mihi ne emerem di-
cens suum esse, sed nihilomi-
nus emi, ante sim malæ fidei emptor? & com-
munis opinio est me malam fidem habere. ita
tenent Petrus de Bellapertica, Iacob. Butrig.
Odofredus, & Ioannes Faber post Dinum quē
ipse allegat in l. si domum, per tex. ibi, C. de rei
uendica. quod uidetur tenere Glos. ibi, & Glo.
in l. penult. ff. pro emptor. sequuntur Bartol. in
fin. Albertic. numero tertio, Bald. Salice. nume-
ro 2. Fulgosius Paulus Castrenf. & Angelus ibi
Bald. not. consi. cclvij. Titius emit, libro j. Ale-
xand. in l. de pupillo, §. nunciationem, numero
12. ff. de operis noui nunciatio. Felin. in capit.
ij. de prescription. numero 5. colum. fina. Anto-
nius in capit. grauis, de restit. spolia. Abba.
in d. capit. ij. & in capi. sanctorum, de præscr.
Bartol. in l. penultim. ff. pro empt. Idem in l. na-
turaliter, colum. iij. de usucapion. Innocentius
in cap. dilecti, de maioriore & obediens. Cin.
in d. l. si fundum, Corneus consilio 50. in causa
uertente, numero 15. lib. ij. Speculator de em-
tion. & uendition. §. nunc dicendum secundo
Abb. in c. si diligenti, colum. iij. de præscript.
Imola in cap. fina. colum. 5. de præscriptio. sen-
tit Ias. consilio xxix. nunquam putauit, ad fin.
lib. j. est communis opinio secundum Arias Pi-
nellū de bonis maternis in autenti. nisi tricen-
nale, numero 18. sequitur & dicit comunē
opinionem Baldus in l. Celsus, part. iij. nume-
13. de usucapion. Matth. Afflic. decisione ccc-
lux. numero 10. sentit Decius in l. uelle, nume-
ro 3. de regu. iur. ff.

Contrariam partem ut per interuentum ta-
lis denuntiationis is emptor in mala fide con-
stitutus non videatur uehementi conatu defen-
dit nouissimè eruditus Arias Pinellus de bon.
maternis in authent. nisi tricennale, numero
15. cum sequē. quam longe antea tenuerat Io-
ann. Fab. in l. si fundum, C. de rei uendicatio.
quem ipse non allegat, sed cōmunis opinio fa-
tis superq; probatur in l. si fundum, C. de rei vē-
dicatio. ut contra tam apertam sanctionē con-
tendere ociosum nobis videatur, licet ipse Pi-
nellus eius literam inuertere anxie, sed parum
feliciter nitatur, cum illi sensus ac intellectus
quos ipse huic legi aptare uult parum illi con-
ueniat, & ab eius legis mente, & sensu lōge re-
motiores sit, quàm nostra, aut vilius confuta-
tione egeant, at i iure nostro iudice me ille de-
mum ad ueram contendit gloriā & opere pre-
tium fecisse videt qui genuinos ueros ac sim-

plices legum nostrarum sensus captauerit & il-
lis (ut nostrorum loquēdi more utar) natiuos
sensus nō datiuos accōmodauerit, & hæc opi-
nio summam habet æquitatem quando ueri-
tas concurrat cum denuntiantis assertionē, ar-
gumento, l. cum quidam, §. quod dicitur ij. cū
not. ibi per Glos. & alios, ff. de acquiren. hære-
dita. æquissimum est enim huic domino qui
satis opportuno tempore ac re integra denun-
tiauit ius suum integrum seruari, neque is em-
ptor inculpatus uideri pōt cū non tam temerè
ad res alienas comparandas accedere deberet
præsertim cum admonitus esset argumento, l.
qui cum alio, de regulis iuris l. quemadmodū,
C. de agricol. & censit. libro decimo, bonus te-
xtus in l. iuribus, §. si adierit, ff. de lega. præstā.
ibi, denuntiante eo, l. nomen, in uerb. certior. à
te factus, C. quæ res pignor. obligari possunt,
sed opinio. Pinelli defende ut procedat quan-
do denuntians uerum non dicebat argumen-
l. cum quidam, §. quod dicitur, ff. de acquiren.
hæredita. & etiam in alijs casibus de quib. in-
fra secus si uerum dicebat.

Amplia ¶ etiam si nō statim ius suum osten-
deret id enim iudici non etiam parti ostendi
oportet: ista est uera, & communis opinio quā
tenent Bald. in d. consilio cclvij. Titius emit,
libro j. Bald. Angelus Fulgosius, & Paulus Ca-
strenf. in d. l. si fundum, quod & uult Bartol. ibi
dum ait sufficere denuntiatorem se dominum
dicere, quod & uolunt plerique eorum quos su-
prà retulimus, quia iudici in iudicio non par-
ri extra iudicium quisq; ius suum monstrare
oportet, l. secunda, C. de edendo, l. ait prætor,
§. si quis particeps, ff. quæ in fraudem credit. l.
j. in princip. ff. de oper. noui nuntiation. l. final.
ff. de lege commissio, l. hæredes, ff. ad Trebellia.
Sed & in hoc contrarium à fortiore uolunt Pi-
nellus, & Faber ubi supra, mouetur Pinellus quia
non tenetur quis fidem adhibere asserenti ali-
quid nisi ostendat quod firmat, l. si quis inficia-
tus, & l. plane, ff. de positi Barr. in dict. l. si quis
inficiatus. Idem in l. quod te mihi, numero. 15.
ff. si certum petatur. Boerius decisione clivj. sen-
tit Felinus colum. fina. in capit. secundo. de p-
scription. Decius & Cagnolus in l. qui alterius,
ff. de regulis iuris.

Sed defendendo cōmunem respon. ea iura p-
cedere quando per talem denuntiationem qd
iuberetur, quod recte possidet tenetq; missum
facere, nos autem loquimur quando nondum
tenebat, & ei tantum suadebam ut ab alienis
abstineret, quod longè facilius est, argumen-
l. si ita stipulatus essem per te non fieri, & quæ
ibi docemur à Bar. & alijs, ff. de uerbo. oblig.
nam, & facilius quis remittit plura, (id est, ab-
stinet

Iudici nō
pati denū-
tians ostē-
dere debet
cum cōi.

finet ab eorum petitione, & exactione) quam donet, & tradat pauca, ut tradunt Ias. Decius & alii in l. pactum dotali, in princip. C. de collation. & diximus plenius in materia pactorū de non petendo in lib. de successione. creatio. tex. celebris in l. unum ex familia, §. si rem, ff. de lega. secundo, tex. optimus in l. penult. ff. p. empt. & in l. vnica ad pr. C. de usucapion. trāf.

3
Credulitas nimia improbat.

Neque ꝑ ad rem pertinet quod Pinellus ait iure nostro credulitatem improbari, l. prima vbi plenē Ias. ff. de eo per quem factum erit, nam illud in nimia, & inconsulta credulitate non sic ubi non esset inconsulta, qua erat in specie nostra vbi veritas concurrebat cum assertione denuntiantis. Nec quemquam mouere debet quod Pinellas ubi supra ait, non induci malam fidem si quis a possidente rem emat ut suam licet fama publica, & generalis esset eam rem alienam esse allegat Bald. in capitu. vigilantium, numero. 5. de prescriptio. Felinum in capitulo, si diligenti, numero quinto, eodē titulo, Afflictum decisione, clxxvij. nu. 11. nā Bald. Felin. & alii loquuntur quando venditor ille habebat iustū tit. & longā atq; incōcussam possessionem quasi ex titulo simul cum longa & inconcussa opinione maior veritatis presumptio oriatur quam ex illā fama quæ mendax saepe esse solet. ꝑ Diuersum sanē esset si eū esset fama in vicinia aliquam rem non esse possidentis qui nullum ritulum habebat nec longam possessionem, ad emptionē rei illius accederem, tunc enim non bona, sed mala fide accessisse videret, vt tenet Imo. in c. fin. de prescr. num. 16. versic. Idem si probetur quod de hoc erat fama in vicinia. Sic ergo & in specie nostra in qua non ponimus venditorem ritulum legitimum habuisse & in longa præterea & inconcussa possessione fuisse, quod not. ad proce- res Hispaniæ qui titulo donationis, aut emptionis tot populos & redditus regales a regibus dominisq; nostris acceperunt quibus aliare non licere constat per titu. delas donationes lib. v. ord.

5
Mala fide inducit denuntiationem, quæ pueniat non quæ postea superuenit cum cōtra Imo.

Tenendo communem sententiam limita vt non procedat quando post rem emptam & traditam fieret talis denuntiatio tunc enim possessor, idemq; emptor non videretur in mala fide constitutus per solius denuntiationis interuentum. Ista est vera & communis opinio quam tenent Glos. in l. penult. ff. pro emp. quam sequuntur ibi similiter transeuntes Iacob. de Rau. Bart. Albertic. Raynerius de Forli. & alii Bald. consil. cclvij. Titius emit, libr. j. Alex. in l. de pupillo. §. nuntiationem, nu. 12. de ope. nō. nun. ff. Felin. num. 5. in cap. ij. de prescr. Anton. Butri. in c. grauis, de resti. spol. Abba. in d. c. ij.

Idem Abb. in cap. sanctorum, de prescrip. & in cap. si diligenti, col. iij. Innocentius, in cap. dilecti, de maior. & obedi. Cin. Ioan. Fab. Butrig. Petr. Bell. Bart. Alberti. Bal. Ang. Salic. Fulgo. & Paul. Castr. in l. domum, C. de rei uendic. Corn. consil. l. in causa uertente lib. ij. Specul. de emp. & uend. §. nunc dicendum. ij. Bart. in l. naturaliter, col. iij. de usucap. Pinel. vbi supra Balbus in l. Celsus, de usucap. par. iij. nu. 13.

Quod ipsi tenent & intelligunt de iure tam canonico quam ciuili. contrarium tenet Imo. in c. si de prescript. nume. 16. licet agnoscat in cōtrarium se habere communem opinionem mouetur, quia licet prescriptioni semel ritē & rectē inchoatæ interuentus malæ fidei postea nascentis impedimento non sit de iure ciuili l. vnica. C. de usucap. trans. tamen de iure canonico aliud est, nam nocet mala fides superueniens nō secus, quam si ab ipso usucapionis primordio interfuisset d. c. si de prescr. ibi, in nulla temporis parte scientiam rei habeat alienæ. Sed nihil est, nam malam fidem superuenientem nocere de iure canonico agnosimus, at in specie nostra malam fidem uideri superuenisse negamus, quia assertioni illius possessor ille postquam bona fide semel & emit & possidere cœpit, non tenetur fidem adhibere, licet teneretur ante contractum initum cœptamq; possessionem aliter enim nūquam quisquam bonam fidem haberet, quia semper posset dubitare an dominium esset concedentis, & ita procedit d. l. si quis inficiatus, ff. de positi. & in simili diximus supra.

ꝑ Secundo intellige qñ ille denuntiator se dominū dicebat secus si dicebataliū esse dñm, tūc enim ei non secus esset adhibenda fides nisi mandatū ostenderet illius quē dñm dicebat, ista est uera & communis opinio ut sic cesset mala fides, quam tenent Bart. & Angelus in d. l. si fundum, Balbus in l. Celsus, de usuc. par. iij. n. 13. & ait Ang. ubi supra hoc esse no. ad multa & ita intelligitur, dic. l. si quis inficiatus, tenet Bald. d. consil. cclvij. lib. j. tenent Bald. Salice. Fulgosius, Paulus, & alii communiter in d. l. si fundum, & Alexan. in dicto. §. nuntiatione m, ratio differentia, quia lex nō tam assistit ei cuius non interest, quam assisteret si eius interfuisset, argumen. in l. stipulatio ista, §. alteri, ff. de uerborum obligation. §. alteri, in l. i. de inutili. stipulatio. l. certi conditio, §. quoniam, ff. si certum petat. lex conuentione, C. de pact. l. sine censu vel reli. vnde denuntiationem factam a non domino non interpretatur lex emptorem in mala fide constituisse, quasi is fidem non adhibuerit denuntianti licet fidem denuntianti adhibuisse interpretaretur quando denuntians se do-

6
Mandatū ostendere debet qui ad alienū unitatem denuntiat cum cōtra

se dominum diceret vel ostenderet mandatū eius quem dominum dicebat.

Tertio intellige quando veritas concurreret cum assertionē denuntiantis, tunc enim emptor constitueretur in mala fide non sic si denuntians non esset dominus etiam si res non foret vendentis, ita videntur sentire cōmuniter Doct. vbi supra quod verū existimo arg. l. cum quidam, §. quod dicitur. ij. cum ibi notatis, ff. de acq. hær. quasi illa denuntiatio tribus demum concurrentibus noceat, quod & fiat ante contractū & q̄ denuntians se dominum dicat & reuera dominus sit.

Quarto intellige vt procedat quando uenditor non haberet titulum & longam possessionem, nam si utrunq; habuisset tunc forte illa denuntiatio etiam ante contractum facta non noceret arg. eorum que supra diximus tenuisse Bald. nume. 5. in c. vigilanti, de præscr. & Felin. in cap. si diligenti, num. 5. §. od. tit. Afflictus decisione. clxxvij. num. 11.

Ex superioribus infertur suspectū esse qđ Arias Pinel. in auth. nisi tricennale, num. 16. de bon. mater. ait, scilicet quod si pater in bonis filij maternis habebat usumfructum & proprietatem ei uendere properanti, atq; etiam emptori festinanti filius denuntiet rem illam suam esse, nec vendi licere, & nihilominus emptor emerit, quod procedet præscriptio. xxx. annorum. nam defectus illius tituli illegitimi in tali præscriptione non nocebat de iure civili sicut Lomnes. C. de præscr. xxx. annorum nec etiam de iure canonico cap. illud, & c. de quarta, de præscr. non quoq; oberit inquit mala fides, quia illa denuntiatio non inducit malam fidem vt ipse contra communem sententiam contendit, sed cum communis sententia uerior sit & obtinere debeat, & in hac specie tenendum est malam fidem inductam esse quæ utroq; tempore impedit præscriptionem longissimi etiam temporis, & in eo tantum quæ sit et an ea mala fides sic ab initio præsumpta per interuentum longissimi temporis euamuerit ac abscesserit, quasi lex quæ tunc præsumit bonam fidem, eadem post longissimi temporis cursum ab ea præsumptione discedat, & quasi peniteat illius sinistra suspensionis, quam contra talem emptorem conceperat, uel in præsentia voluntatem emptori demum accessisse tacite ex tanti temporis tolerantia, sicq; purgatum fuisse uitium illud male fides, arg. eorum quæ tradit Bar. in l. si. in fin. C. de ui. & quæ nos disseruimus supra.

Ex superioribus etiam infertur quid respondendum sit in illo articulo quod dicitur cum quis conduxit mercenarios seu

operarios ad quendam fundum excolendum, & alter vociferat se illius fundi dominum esse, denuntiatq; laboratoribus illis ab altero conductis ne in fundum illum pedem inferant, an per hoc in mala fide uideantur constituti & abstinere debeant ab ingressu fundi, & quid si iam ingressi fuerant & laborare ceperant, sic que postea eis facta fuit denuntiatio, vt inde exirent, qua in re communis opinio esse uideatur, vt si denuntiatio facta nunquam fuit laboratores inculpati uideantur, vt tenet Glo. si. in l. in rem, §. tignum, ff. de rei uendi. & ibi Bart. Ang. & communiter Doct. Bald. confi. cccc. lxxij. statuto ciuitatis, lib. iij. Bald. in l. non ideo, col. j. C. de accusa. & Salic. ibi. q. j. Bald. in auth. ingressi, col. ij. de sacro. eccl. Alberi. in l. si quis id quod, col. pen. ff. de iur. omn. iudi. Idem in l. j. in priuc. col. j. ff. de eo per quem factum erit Bart. in l. non solum, §. si mandato, col. iij. ff. de iniur. prout refert & sequitur Dec. in l. uelle, n. 3. ff. de reg. iur. Verum post factam denuntiationem tales laboratores non uiderentur inculpati, sed potius in mala fide constituti ut uideatur esse communis opinio quam tenent Imo. & Roma. in d. §. nuntiationem, Ang. in §. quibus, in auth. vt omnes obedi. iudi. sentit Ang. in d. §. tignum, Alex. confi. xxxvj. visis his, num. 3. uersic. præterea sequitur & dicit esse cōmunem opinionem Dec. in d. l. uelle, num. 3. Contrarium tamen uidetur tenere. Idem Alex. sibi contrarius in d. §. nuntiationem. nu. 2.

Quid dicendum? & quidem: si ipsi laboratores sciebant denuntiantem aliquid iuris in tali fundo habere inculpati non uiderentur, ut docent Alexan. in d. confi. xxxvj. num. 3. & 4. & Salice. de accusa. in l. non ideo minus, q. ij. quod si ignorabant, tunc aut iam fundum ingressi ceperant laborare & exire non tenerentur argum. d. l. pen. ff. pro emp. & l. si quis inficiatus, ff. de positi. l. planē, eod. Aut nondum ingressi fuerant fundum nec etiam conducti, & tunc parere deberent argum. d. l. si fundum. C. de rei uendi. l. nomen, in uerb. certior factus. C. quæ respignori obligari possunt. Aut iam fuerant conducti licet fundum ingressi non fuissent, & tunc uerior & benignior opinio uideatur ut non uideatur res ex toto integra, sicque inculpati uideantur licet non paruierint argumento dict. leg. penul. & dictę leg. si quis inficiatus, præsertim cum res sit parui præiudicii argumento leg. si quis diutino, cum ijs, quæ supra tradidimus.

Ex superioribus apparet quid respondendum sit in eo qui uenandi causa fundum alienum intrat, & si proinde alicuiusmodi damnum contradicat & reclamet cui reclamanti si fidem

ti quando credendū.

LIBRI SECVNDI

fidem adhibere nolui inculpatus non uidebor si quidem sit uerum eum dominum fuisse & ita intelligerem (arg. eorumq; supra diximus) tex. & iura supra alleg.

CAP. LXXXI.

- 1 **M**ala fidei possessor est qui contra iura mercatur.
- 2 Mala fidei presumptio an purgetur longissimo tempore ar. q.
- 3 Bona aut mala fides soli Deo certo nota.
- 4 Bona fides presumitur.
- 5 Seruitute utens sine causa an iure canonico presumatur esse in bona fide.
- 6 Mala fides an presumatur ex defectu tituli quando non apparet antiquior possessor.
- 7 Mala fides non presumitur ex tituli defectu post annos triginta.
- 8 Bona fides orta ex iniusta causa an sufficiat ad prescriptionem ardua q.
- 9 Prescribit annis triginta emens rem filij in qua paterfamilias habebat usufructum.
- 10 Mala fides nocet etiam in prescriptione immemorabili ardua questio.
- 11 Prescriptio immemorabilis an cesset si appareat de titulo illegitimo ar. q.
- 12 Diuturnitas temporis facit presumi etiam ea que sunt facti.
- 13 Tituli allegatio aut probatio non requiritur in prescriptione immemorabili.
- 14 Inutilium interuentus non nocet ubi eorum defectus non noceret.
- 15 Titulus inutilis non nocet prescriptioni etiam longissimi tantum temporis.
- 16 Prescriptioni immemorabili non nocet initium uitiosum.
- 17 Tempus immemorabile facit ut omnium uilium cõcur sus presumatur.
- 18 Prescriptio triginta annorum cessat in spurio qui dispensationem illegitimam impetrauit, eiusque uirtute bona patris possedit egregia questio.
- 19 Intel. l. nemo, ff. pro legato.
- 20 Prescriptio longi temporis cessat in spurio qui bona patris uirtute illegitimæ dispensationis possidebat.
- 21 Prescriptio immemorabilis non nititur in possessione ciuili sed naturali detentatione contenta est.
- 22 Intell. cap. ad decimas, de restitutione spoliatorum.

I
Mala fidei possessor est qui contra iura mercatur.

QUI contra iura mercatur bonam fidem non presumitur habere cap. qui contra, de regul. iur. lib. vj. l. quemadmodum. C. de agri & censu. lib. xl. j. in fi. C. de bon. mater. l. fin. §. fin autem

sub conditione, C. commu. delega. l. fi. C. unde ui, sicq; cessat longi temporis prescriptio, ut dd. ll. quia in ea bona fides desideratur l. vnica de usucap. transfor. C. in prin. inst. de usucap. l. ubi lex, ff. de usucap. c. uigilanti, c. fi. de prescr. quod procedit quoad prescriptionem longi temporis ut dd. ll. nam longissimi temporis prescriptio non impeditur, ut tenet Glo. fi. in d. l. quemadmodum, cum qua transeunt ibi Doct. sentit Glo. in d. §. fin autem sub conditione, in uerb. longi temporis, dum allegat l. cum notissimi, §. illud, de prescrip. xxx. annorum cum qua transeunt Doct. ibi Glo. in l. j. in uerb. prescriptionem. C. de bon. mater. cum qua transeunt Doct. ibi, estq; indubitata opinio de iure ciuili quo iure in prescriptione. xxx. vel xl. annorum bona fides non exigebatur l. sicut, l. omnes, & d. l. cum notissimi, C. de prescr. xxx. annorum. Sed cum iure canonico (quod hac in re in utroq; foro seruatur) etiam in ea prescriptione bona fides exigatur cap. uigilanti, c. fi. de prescr. tan

2
Mala fidei prescriptio an purgetur longissimo tempore ar. q.

ea mala fides presumpta noceat quoad hanc prescriptionem longissimi temporis. xxx. vel xl. annorum, & Bar. in l. fi. num. 17. C. unde vi tenet non nocere, & licet ipse non exprimat se loqui de iure canonico tamen ita intelligendus est dum ait illam malæ fidei presumptionem post illud tempus longissimum cessare, euanescere, purgari, ut etiam retro bona fidei possessor ille semper fuisse intelligatur, unde si illa mala fides presumpta etiam post annos triginta completos quasi in bonam fidem uersa & transformata uidetur malæ fidei presumptione abscedente, prescriptio de iure canonico non secus quam de iure ciuili contingere poterit, & illam Bar. opinionem sequuntur Abb. consi. lxxxix. num. 5. in questione quæ ad presens lib. j. Innocen. in c. ij. de resti. spoli. Aymon Crauet. de antiq. temporum par. iij. uers. materia ista, num. 4. fol. 157. sentit Salic. num. 1. in d. l. fin. C. unde vi Dec. consi. cclxvij. non excedit, num. 5. col. penul. uers. tertio de bona fide Abb. consi. cij. in causa, num. 1. lib. j. Dec. consi. cclxxij. uiso processu, num. 9. col. pen. Iaso. in §. sed istè, numero. 100. inst. de actionibus. Idem Ias. consi. lvij. col. fi. lib. j. Idem consi. lxxij. col. ij. eod. lib. Idem Ias. consi. ccix. col. ij. lib. ij. Curtius iun. consi. lij. col. iij. Pau. Cast. consi. clxx. lib. ij. uiso quodam processu agitato. Corn. cõf. xcvi. col. ij. lib. iij. Idem uult Alex. consi. vj. uiso themate col. j. num. 1. lib. j. dum allegat Bar. in d. l. fi. C. unde vi. Idem Alex. consi. clj. uiso themate, lib. ij. num. 7. ubi etiam allegat Bar. in d. l. fin. quem etiam refert & sequitur Aret. cõf. lxij. in presenti consultatione, col. pen. quem etiam refert & sequitur in consi. cij. in causa & quæ-

& quaſtione, nu. 7. col. pe. Idem Are. cōſi. cxii. col. ii. verſ. his breuiter incipit cōſideratis, Idē Areti. conſi. cliii. conſultatio propoſita col. fin. in ſi. Rom. cōſi. cvii. cum præſupponat, in prin. & illud dictum Bar. ſatis cōiter appr. vñ quod ſequitur & exaltat Abb. in c. ſi diligēti, de præſcrip. nu. 16. quod & admittit Aymon de anti. temp. par. iiii. verſ. materia iſta nu. 20. quoad præſumptam malam fidem, licet contrarium teneat in mala fide a pta Andr. Tiraq. de præſc. Glo. ii. §. i. uer. bona autem fides, & Gl. iiii. uer. xviii. ubi quāmpures allegat.

Contrariā partē ut malæ fidei poſſeſſor, in ſpēbus noſtris is intelligat ēt poſt lōgſ. tps videntē tenere Bal. & Ang. in d. l. ſi. C. unde ui. dū intelligūt q̄ iure canonico, d. l. ſi. nō pcederet etenim ſi quis ſemel extitit in mala fide certē p̄teritionē longioris tps nō in meliore, ſed ī deteriore fide conſtitui vñ tm̄q; abeſt vt huic quaſi bona fides renaſci videat, q̄ potius quotidie in maiorē pfidiā inuſtiorēq; cauſam recidiſſe intelligat ut in c. ſi. de p̄ſc. vbi hæc ferē rō rediē. Deniq; illud dcm̄ Bar. maior conatu reprehendit Io. Im. in c. ſi. de præſc. n. 14. & Felin. in c. ſi diligenti, ii. & iii. col. e. ti. ſentiūt Inn. & Bal. in c. p̄ tuas, de teſtib. dū gñaliter aiunt præſumi malā fidē in poſſidente ſine tit. Idem tenet Aymon de antiq. temp. par. iiii. uer. materia iſta, nu. 20. fol. 159. qui alios alleg. & dictū Bar. admittunt vt pcedat de iure tm̄ ciuili qd̄ tamen negant ſeruandum eſſe, ſed iuri canonico ēt in utroq; foro ſtandū idē Aym. cōſ. cxlvi.

3 Quid dicendū? & qd̄ bona, aut mala fides poſſidentis cū ex eius aīo pendeat, certo p̄bati nō pōt, ſed tm̄ p̄ cōiecturas, l. pe. C. de euict. ibi aliis itaque hoc iudicijs huius. n. rei ſolus Deus opti. Maxi. conſcius eſſe pōt, nā & qd̄ ore p̄prio p̄ſtemur eius cōtrariū ſentire poſſumus, l. an iut ilis, ff. de accept. l. obligationū ſub ſtātia, ff. de act. & obl. l. nō ſolū, e. ti. ¶ lex aut̄ in re dubia præſumit poſſeſſorem eſſe bonæ fidei Glo. q̄ cōiter ſequunt̄ ibi Doc. in prin. inſti. de uſuc. Glo. & ibi cōiter Doc. in l. pe. C. de euict. Gl. & cōiter Doc. in §. ſed iſta, inſt. de act. Bar. & alij. in l. Celfus, ff. de uſuc. Imo. Abb. Felin. & alij. in c. ſi. de præſc. Fel. in c. ſi diligenti, e. ti. col. li. ij. & iij. poſt Abb. ibi, nu. 14. cū ſeq. eſt cōis opi. ſcđm Arias Pinel. de bon. mat. in auth. niſi tricēnale nu. 12. cōis ſcđm Iaſ. in d. §. ſed iſta. n. 100. Dec. conſ. cclxvij. nu. 5. Idē Dec. cōſ. cclxxij. nu. 8. arg. l. merito, cū ſimi. ff. pro ſoc. Fal lit in eo q̄ nulla iuſta cā, aut ti. rē poſſederit, quā ſiq; ſcire debet qd̄ ſuū non eſt id ad alium modis oibus p̄tinere, l. ſi. C. vñ ui. Hæc tm̄ limitatio, ut ceſſante ti. mala fides præſumat̄ ſublimate vt non procedat cū agiūt de ſeruitute ac

quirenda, poſſidenda, & præſcribenda, arg. l. ſi quis diuturno, ff. ſi ſer. ued. ¶ quia tūc agi vt de leui, aut nō magno præiudicio, & læſione eius contra quē præſcribit vt Doc. cōiter interpretant̄, qd̄ indubitatē procedit de iure ciuili. ſed de iure cano. an idē admittēdū ſit uehemēter controuerſum eſt, & cōis opi. eſt vt de iure cano. non pcedat ita tenet & firmat cōiter tenent rō. Imo. in d. c. ſi. de præſc. nu. 15. alleg. Bart. in l. j. §. j. ff. de itine. actūq; priu. & Cin. in l. j. & ij. C. de ſeru. & aqua Couar. variat. reſolu. lib. j. c. xvij. nu. 7. & Deniq; q̄ bona fides in dubio præſumat̄ tradit ſuſius Andr. Tiraq. de præſc. §. j. Glo. ij. uer. bona autem fides.

Contrariam partem vt d. l. ſi quis diuturno procedat ēt de iure cano. tenent Dinus nu. 3 l. in c. poſſeſſor, de reg. iur. lib. vj. Abb. i. c. de quarta, nu. 25. de præſcrip. Idem Abb. in c. ſi diligenti, nu. 14. cum præſc. & ſeq. ubi Felin. col. ij. & ij. co. tit. Glo. & Doct. in c. j. de præſc. lib. vj. Ancha. in c. ſine poſſeſſione, de regu. iur. lib. vj. col. ix. Imol. nume. 15. in d. c. ſi diligenti, Anton. in cap. cum eccleſia ſutrina, de cauſa poſſeſ. & proprietaria. vbi reliqui idem tenere uidentē præfertim Ripa col. pe. Roma. in l. ſequitur, §. ſi viā ff. de uſuc. Balb. qui hanc firmat eſſe cōem opi. & plures huius partis auxiliares citat in tract. præſc. par. ij. ij. par. prin. q. vi. ad ſi. & hanc partem putat eſſe receptiorē Couar. ubi ſupra licet in cōtrariā inclinēt, & uide q̄ plures quos alleg. And. Tiraq. ubi ſupra Glo. iiii. uer. xxxix. ibi, ſed & multi hoc intelligunt vbi agitur de modico præiudicio, & uerſi. xliii.

Quid dicendum? & ſanē hæc poſterior pars utroq; iure longē uerior eſt cū facilius admittat̄ cuiuſq; rei deterioratio, q̄ interitus, l. cum qd̄, ubi Cor. n. 6. C. de lega. l. & hoc Tiberius, ff. de hæc. inſti. ſicq; longe leuius eſt facilius actio lerabilius fundum meum ſeruitutē realē pati, q̄ ex toto amitti inq; alium tranſuolare: vnde licet alienā rem ex toto mihi arrogare dñōq; adimere impiū, & auarū ſit dñm̄q; p̄miſſurū ueroſimile non ſit tm̄ eandē rem mihi ſeruire aliquāq; cōmoditatē afferē ipſa fere ſalua mente facilius, humanius, & tolerabilius eſt, ſic que id dñm̄ p̄miſſurū ueroſimilius potui ſperare p̄q; huius fiducia interuentū malæ fidei ſuſpicio abſceſſit, ita p̄bat̄ de iure ciuili in d. l. ſi qd̄ diuturno, & de iure canonico, in d. c. cū eccleſia ſutrina, ſcđm receptiorē itellectū ſimile in furto, qd̄ licet cōmittat̄ cum quis contrectat rem alienam inuito domino, tamē ſi putabat dominum permiſſurum, furtum fieri nō intelligit̄, vt no. p̄ Gl. & Doc. in §. j. inſtitu. de obliga. quæ ex deli. naſc. ut enim arguatur mala fides poſſidentis nō ſat eſt, q̄ ſciat ſe rē alienā poſſidere niſi

5
Seruitute
utens ſine
cō an iure
re canonico
preſumatur
eſſe in bona
fide, ard. q.

re nisi, & p̄te rea sciat, aut scire debeat dñm mi-
nimè p̄missurū, non sic si verisimiliter existi-
met id illū p̄missurū, ut diximus, & p̄bat opti-
tex. in l. si id quod ff. pro dereli. ibi quasi volen-
te, & concedente dñā, & l. si uir ff. pro donato.

6 Secundo intellige quòd cessante titulo ma-
la fides p̄sumatur quando apparebat de an-
tiquiore possessore non sic si de antiquiore pos-
sessore non apparet, nam tunc mala fides nō
p̄sumeretur etiam cessante titulo, ita tenent
Abb. nu. 15. & Felin. qui hanc dicit communē
opinionem in d. c. si diligenti, de p̄sc. Inno. &
Imo. in c. ij. de restitu. in integrum, Arch. in c.
si uirgo, xxxiiij. q. ij. Butrius in c. cum ecclesia
de causa poss. & proprietaria. Idem in c. peruenit,
de censibus Dinus in c. qui contra, de reg. iur.
in vj. Bar. in l. ij. §. si à pupillo, ff. pro empt. Bar.
in l. j. §. hoc interdicto, ff. de itinere actūq; pri-
uato Angelus in l. cum qui, §. publiciana, ff. de
pub. Are. in §. si quis à non domino, inst. de rer.
diuis. & alij plures relati per Felin. ubi supra.

7 Tertiò intellige vt etiā cessante titulo ma-
la fides in possessore desinat p̄sumi postq̄
tricesimum annum suæ possessionis expleuit,
ut in l. fina. C. unde uī secundum Bartol. ibi in
fi. & secundum communem opinionem supra
relatam quasi vitium malæ fidei quod p̄su-
mebatur ex defectu tituli purgetur, & euane-
rit per lapsum temporis tricēnalis, ut quasi uo-
lente, & concedente domino per tanti tempo-
ris desidiā, patientiam, & tolerantiam, is pos-
sidere intelligatur, & consequenter in bona fi-
de constitutus videatur cum res alienas de do-
minorum voluntate possidere vetitum non sit
ut, ff. pro derelicto per totum, §. uenditā. inst. de
rerum diuis. d. l. si id quod, ff. pro derelicto.
l. si ego, §. j. ff. de publ. in rem actio. ibi per tra-
ditionem, aut per patientiam fortè, facit l. si-
cut, l. omnes, l. cum notissimi, C. de p̄scripti.
xxx. annorum, facit quia taciti, & expressi par-
potentiam est, l. cū quid, cum ibi late traditis
ab Ias. & alijs. ff. si cer. peta. nec dubiū est quin
istius possidentis possessio tam iustificetur ex
tacita concessione domini, quæ p̄sumit, &
colligitur ex longa ipsius patientia, quā iu-
stificaretur per eiusdem expressam concessio-
nem, & cum isthæc uerosimilia sint iustissime
admittimus hanc p̄sumptionem vt mala fi-
des, quæ ab initio ex defectu tituli p̄sumitur
per tricēnalis temporis cursum quasi absce-
sisse euaniissetq; videatur successissetq; eius lo-
co ac renasci bonam fidem iustamq; ac proba-
bilem confidentiam, de domini voluntate ac
concessione accedente, bon. tex. in l. alienatio-
nis verbū. ibi, uix est. n. ut non videat alienare,
ff. de uerb. sig. quinimo p̄ solius anni taciturni

tatē ius n̄m remittere uideatur, §. si. inst. de in-
iur. facit d. l. si quis diuturno, & l. i. modo ibi,
nam si nullam, C. de inof. testa. facit quia & si-
mili, & et lōge breuiore taciturnitate ius pos-
sessionis omittam v̄ Ias. in l. j. col. fi. C. de ier.
fug. & in l. naturaliter, §. nihil cōe, nu. 88. ff. de
acq. pos. Glo. Paul. & Alex. in l. si de eo, §. fin. eo-
ti. uide supra. c. lxxix. nu. 15.

8 Quartò intellige vt sufficiat bon. fides or-
ta ex iniusta cā & ex tit. illegitimo, ueluti si e-
mi à minore rem soli sine decreto uel ab eccle-
sia citra solēniorū interuentum, nā si bona fi-
des adesse pōt ad p̄scriptionē sufficiens ci-
tra ulliū tituli, aut iustæ causæ interuentū, er-
go multo magis cum interuentu tituli minus
legitimi, arg. l. vnica in prin. cum ibi late tradi-
tis p̄ Glo. & Doct. C. de rei uxo. act. & C. de te-
sta. l. testa. ubi Ias. Cor. & alij intellige q̄n cōsta-
bat bonam fidem interfuisse, nam in re dubia
non p̄sumeretur in eo qui contra iura mer-
cetur l. j. C. de bo. mater. l. quemadmodū, C.
de agri. & cens. lib. x. c. qui contra iura, de reg.
iur. in vj. sed cum cōstabat de bona fide tunc
ad p̄scriptionem tam sufficiens esset, q̄ na-
sceret ex iniusta cā etiam profecta ab errore
iuris q̄ si à causa legitima descenderet, ita te-
nent Glo. in l. ij. C. ubi cā status agi debeat, cū
qua transeunt Doctores ibi Gloss. cum qua
transeunt Doct. ibi in l. ij. C. si quis ignorans
rem minoris esse, Bar. in l. sed & si lege, §. scire
p̄ tex. ibi, ff. de peti. hær. Paulus in l. Celsus, col.
j. ff. de vsuc. Idem Paul. in l. nunq̄ in fi. eo. titu.
Afflic. decis. xl. nu. 12. Pau. in l. ij. §. si à pupillo
nu. 4. ff. p̄ emp. Idē in l. uenditioni, C. e. ti. Ant.
Rub. consi. lxxv. Balb. in l. Celsus, de p̄scr. iij.
not. n. 15. Couar. in c. possessor. de reg. iur. in vj.
par. ij. §. vij. Aym. de anti. tēp. iij. pt. fol. 157.
Cor. cōf. cclxxvij. lib. iij. Fel. in c. de quarta, n.
34. de p̄sc. Ant. & Imo. in c. puenit, de empt.
& uend. Imo. & Ant. in d. c. de quarta, Fel. in c.
si diligenti, col. ij. de p̄scrip. Emanuel. de à
Costa Lusitanus i l. si ex cautione, C. de nō nu-
me. pec. pag. 55. Alex. cōf. cxxvij. lib. iij. colū.
iij. Pinel. nu. 11. in auth. nisi tricēnale, C. de bo.
mater. q̄ hanc dicit cōem tenet & dicit cōem
Balb. ubi sup. not. ij. dicit cōem Rub. ubi supra
Bal. in l. nullo, n. 4. C. de rei uē. Rip. in l. j. nu. 9. ff.
quo. bon. Alexandri. consi. lxxv. col. ij. ubi hāc
dicit cōem & cōf. cl. iij. ad fi. sentit Tiraq. de
p̄sc. Glof. ij. §. j. uer. bona.

Contrariā partē tenet Fel. in c. de quarta, su-
prā alle. nu. 35. Pau. Cast. in d. l. Celsus, in prin.
Idē cōf. lxxij. q̄ frustra, ad fi. prout, refert Fel.
ubi sup. qui et alleg. huius partis fautores Cinū
in l. si quis emptionis, §. j. de p̄scr. xxx. anno.
& Bar. in d. §. scire, Glo. in c. ii. de his q̄ sunt à
p̄la-

Mala fi-
des an p̄-
sumatur
ex defectu
tituli. quan-
do non ap-
paret anti-
quior pos-
sessor.

Mala fi-
des non
p̄sumi-
tur ex de-
fectu titu-
li. post an-
nos. xxx.

8 Bona fi-
des orta
ex iniusta
cā an suf-
ficiat ad
p̄scrip-
tionē.

legato Gl. in c. apostolica, de don. cū qbus trā
 sentur simpliciter Doc. ibi, Glo. in c. cura de iure
 patro. Abb. in dict. capitu. de quarta, Idem Ab
 bas, in capitu. cum non liceat de præscription.
 sentit Fel. in d. c. si diligenti, nu. quarto, & nō
 declinat qui hanc dicant cōem ut per Aymo. de
 antiq. teme. par. iij. uerfi. materia ista, nu. 7.

Quid dicendum? & sanè prior opinio ne
 gatur ut non noceat, quòd illa bona fides o
 ratur ex titulo inutili, & à iure improbato, est
 longe uerior, per dict. §. scire, & l. pro legato, l.
 fina. ff. pro legato, l. fina. ff. pro suo, l. non solum,
 §. quod vulgo, ff. de usucapion. l. quod uulgo.
 pro emptore, nam in præscriptionibus bona
 fides non tam positue desideratur, quàm seu
 priuatiuè, id est, quod absit perfidia, & mala
 fides ut dd. ll. & capitu. vigilanti, & capitu. fina.
 de præscription. & capitu. si virgo, trigesima
 quarta quæstione secunda quæ cum abscesse
 rit non refert qua ex causa abscesserit, id est si
 ue ex peritia siue ex imperitia, aut stulticia, fa
 cit, l. si per errorem, ff. de iurisd. omnium iud.

Tenendo hanc partem ad omnia iura in cō
 trarium per Doctor. adducta respondetur in
 præscriptionibus regulariter tria inter se di
 stincta, & separata desiderari, scilicet posses
 sio, titulus, bona fides ut altero horum trium
 deficiente non contingat præscriptio, l. vnica,
 C. de usucapionib. transf. in princip. institut. de
 usucapion. l. sine possessione, l. Celsus. iij. ff. de
 usucapio. l. secunda, C. pro emp. l. ij. §. si à pupil
 lo, eodem titu. ff. titulus autem à lege impro
 batus pro non titulo habetur, d. §. à pupillo, &
 dict. l. ij. cum similibus & sic licet ab illo titulo
 contingeret profecta sit bona fides, adhuc ta
 men cessat præscriptio non quidem ex capite
 bonæ fides cessantis (affuit enim satis sufficiēs
 ad officium suum peragendum) sed cessat præ
 scriptio ex capite tituli deficientis, l. qui here
 di, plures, ff. de condi. institut. nam & similiter
 licet titulus esset legitimus, & bona fides indu
 bitata, tamen possessio foret interrupta cessa
 ret præscriptio, l. cæptam, cum ibi notatis, ff.
 de usuc. l. more, C. de rei uend. quod alibi ple
 nius diximus, & aliquid supra, c. lxxvij. nu. 9.

Infertur t̄ quòd si pater habebat usumfru
 ctum in bonis maternis filij sui, quem habebat
 in potestate. eamq; rem vendidit mihi contra
 l. C. de bonis maternis, eam præscribere pote
 ro annis triginta si ignarus eram illius legis p
 hibitionis, quia hæc bona fides orta ex hoc iu
 ris errore sufficit, & titulus ille qui pro nullo
 est in præscriptione longissima non nocet, l. si
 cur, l. omnes, l. cum notissimi, C. de præscript.
 triginta annorum, tenent in specie Cinus, Al
 beric. Paulus, & Pinellus, numero 12. in authen.

nisi tricennale, C. de bon. mater.

Infertur etiam decisio illius articuli t̄ an p̄- 10
 scriptio tanti temporis cuius initij memoria
 non existat procedat cum mala fide? qua in re
 sunt qui teneant procedere etiam cum mala fi
 de, ita tenet Decius, numero 12. in l. traditio
 nibus, C. de pact. qui refert idem tenuisse Sali
 cet. in l. secunda ad finem. C. de seui. & aqua Io
 annes Zenobius de Vbaldis inter cōsilia Bald.
 consilio ccclxx. uerba rescripti libr. iij. Boerius
 decisione xxxix. nume. 7. Decius consil. cccc
 xvij. in causa domini operarii, numero. 5. uer.
 similiter nec bona fides, Idem Decius consilio
 dcxxxvij. communitas Spadiæ, nu. 4.

Contrariam partem ut in tali præscriptio
 ne bona fides exigatur, nec procedat cum ma
 la fide, tenent Gloss. penultima in capitu. j. de
 præscription. in sexto, & ibi Francus colum. fina.
 sequitur decisio Neapolita. ccclxyij. colū.
 quarta Angelus Aretinus in §. furtiuæ, colum.
 prima, institut. de usucapionib. Abbas Panormi
 tan. in capitu. fina. nota. j. de præscript. Domi
 nicus in capit. sacrosancta, xxij. distinctione Fe
 linus in capitu. cum nobis, columna. j. de præ
 scriptio. Aymon Crauet. de antiquita. tem
 por. part. iij. versiculo materia ista, nume. 19.
 Idem Crauet. consilio cxlvj. Alexandrinus con
 silio xij. columna quarta in fine. Bertachinus
 uersicu. præscriptio quomodo causatur in suo
 repertorio, Orlandus de Curte inter consilia
 Calcanei consilio sexto columna penulti. Iaso.
 consilio xxiiij. colum. penulti. lib. iij. & hæc o
 pinio longe uerior est, & receptior videtur, p
 qua urget generalitas capitu. possessor, de re
 gul. iuris in sexto, capitu. vigilanti, & capitu. fi
 na. de præscription. præsertim cum ut disserui
 mus tanto per fidiōr mala fides quanto diu
 tius, & durat & detinet animam possidentis in
 peccato, & periculo salutis æternæ, facit quia
 legislatori curæ esse debet non solum ut pecca
 tum commissum puniatur, aut purgetur, sed
 etiam ut peccandi occasio remoueat capitu.
 ne captandæ, & capitu. detestanda, de conces
 sion. præbendæ capitu. fina. eodem titu. lib. vj.
 l. de fidel. commisso, C. de transation. l. prima,
 ibi non iniquis rationibus, & l. fina. C. de pact.
 l. ii. in fin. ff. quibus ut indig. l. secunda, §. inter
 dum, ff. de vulgari. §. si autem quis formido
 losus, institut. de pupilla. l. quidam in iure §. fin.
 cum l. sequent. ff. de donatio. Sed si aliter dice
 remus peccandi occasionem palam præstare:
 mus, ergo, &c. & deniq; peccatum certum, &
 indubitatum admitteremus, ergo, &c. Quod
 procedit in mala fide certa, & indubitata non
 sic in ea tantum quæ coniecturis præsumere
 tur, puta ex ostensione tituli à lege improbatu

LIBRI SECVNDI

vt supra differuimus illa enim mala fidei præsumptio ut tollitur, & euanescit per cursum temporis tricennalis longè magis euanuisse uidebitur per tempus centum annorum aut eorum quorum memoria non existat ut ex communi opinione supra edocemur, quod & Aymon Crauet palam admittit ubi supra, & hoc casu potest defendi opinio contraria, quod plerunq; & regulariter vt procedat necesse est, quare non uideo ut mala fides certa & indubitata per bari possit, nisi per ipsius confitentis confessio nem, cum regulariter indicijs tantum & coniecturis probetur, l. penult. C. de euictionib. quod intellige quando quis fatetur se ante præscriptionem immemoriam expletam fuisse in mala fide, nam si post eam impletam agnoscat se cepisse habere notitiã rei olim alienã id noceret nihil ut alibi tradidimus.

11 Ex his ergo colligitur quid dicendum sit in illo articulo quo quæri solet in quibus casibus sola ea præscriptio cuius initij memoria non extat locum habet, ea impediatur & ueluti infecta reddatur per ostensionem tituli legitimi, quale esset si in terminis capituli primi de præscrip. lib. vj. is qui se maioresq; suos contenderet tempore cuius initij & c. possedisse & præscripsisse, ostenderet titulum illegitimum qui ab aduersario diceretur eis dedisse causam unicam possidendi, eosq; eam habuisse tantum possidendi causam & præterea nullam, & sunt qui putent hoc casu impediri temporis immemoralis præscriptionem ita tenet Ioan. Andr. in c. j. ad fi. de præscr. lib. vj. Conar. in c. possessor, par. ij. §. iij. num. 7. de præsc. eod. lib. Aymon Crauet. de antiq. temporum, part. iij. versic. materia ista, num. 3. cum plu. seq. mouentur, quia posito titulo illegitimo sequitur præsumptio mala fidei argum. cap. qui contra iura, de reg. iur. lib. vj. l. quemadmodum, C. de agri. & cens. lib. x. sicq; iure canonico cessat præscriptio etiam longissimi temporis ut tenent Glo. in c. apostolicã, de donat. Pau. Castr. consi. lxx. quia frustra, colum. fin. Idem consi. ccccxxxix. in quadam informatione. lib. j. Abb. consi. xxxiiij. col. j. lib. j. Felin. in capi. de quarta, num. 35. de præscrip. Abb. consi. xix. lib. ii. Alex. consi. lxxiiij. colum. fin. lib. ii. Idem Alex. consi. xlvi. lib. iij. Socin. consi. xxix. col. vij. in ii. dubio, lib. j. est communis opinio secundum Felinum ubi supra & secundum Aymonem de antiquit. par. iij. versic. materia ista, num. 6. Curt. iun. consi. fi. col. iij.

Contrariam tamen partem ut posito titulo illegitimo non sequatur præsumptio mala fidei, & consequenter ut etiam tunc de iure canonico procedat præscriptio longissimi tem-

poris triginta, vel quadraginta annorum tenent Pau. Castr. sibi contrarius, consi. cccv. col. iij. lib. j. incipit satisfaciendo, Roma. cõsi. cxxiii. circa primum dubium, colum. iij. sequitur & dicit esse communem opinionem Alexandrinus, consi. lxxv. col. ii. ad finem. Idem Alexandrinus, consi. cliiij. ad fi. Guido Papæ. q. clxx. Fredericus, consi. ccxlvj. Calderinus, consi. ij. tit. de consi. colum. ii. Cinus in l. uenditioni, C. p. empt. Abb. consi. xxxvii. lib. j. & alij quã plurimè relati per Aymonem ubi supra numero. 7. qui hanc etiam partem satis receptam putat & ipse existimo receptiorem esse, quã & tenet Ripa in l. j. numero. 9. ff. quorum bonorum Bald. in l. nullo. C. de rei uendi. Imola in l. nunquam, ff. de usufructu. Soci. consi. xxxiii. colum. iij. lib. iij. sequitur & dicitur communem opinionem nullo ferè relato Couar. in c. possessor, par. ii. §. v. num. 2. de reg. iur. lib. vj. Balb. de præscrip. in il. par. iij. part. q. vj. Idem Balb. ibid. q. ii. iij. part. i.

Tenendo hanc partem quæ longè uerior est per generalitatè l. licet & l. omnes, & l. cum notissimi, C. de præsc. xxx. annorum ne iura illa temerè corrigantur contra l. si quando, in principio. C. de inofficioso testamento. & ex communi opinione supra relata sufficit bona fides orta etiam ex stultã causa. Et quia licet postea titolo iniusto & illegitimo præsumatur mala fides, tamen illud est & procedit quoad impediendam longi temporis præscriptionem, non etiam quoad impediendam præscriptionem longissimi temporis, ut ex communi opinione supra resoluius post Bart. in l. fin. in fin. C. de ui. sed cur diuersum, nam si simul ac habitus est titulus illegitimus statim ex legis interpretatione & præsumptione oritur mala fides, eaq; semel orta uidetur non posse mori ergo quonammodo per adiectionem decem uel viginti annorum super longum tempus præcedens mori eam malam fidem aut aufergere interpretamur, respondeo, quia ex longiore domini patientia & tolerantia ea res quasi nobis concessa uidetur, sicq; ea domini voluntas de nouo nobis accedens fugat nostram malam fidem præsumptam eamq; purgat, ut superius differuimus, ut etiam retro ab initio semper bonæ fidei possessores fuisse videamur, simile in l. si tibi homo, §. cum seruus, cum ibi not. & per Glof. Alex. & alios. ff. de verb. oblig. & quæ plenè diximus supra isto libro & supra isto met. c. nume. 2.

Cum ergo qui mala fide possedisse annos viginti per tituli illegitimi interuentum præsumitur, is per adiectionem aliorum decem annorum quasi bonæ fidei possessor incipiat uide

Præscrip. tps immemoria- lis an cesset si appa- reat de ci. illegitimo ueluz. q.

quanto magis bonæ fidei possessor videbitur
 electionem temporis immemorialis, præfer-
 rum cum non sit bona consequentia, ostendi-
 tur unus titulus illegitimus, ergo non potuit
 alius legitimus interuenire, quinimo potuit,
 quod dixeris titulus est facti, quod non præsu-
 muntur nisi probetur l. in bello. §. facta, ff. de ca-
 pta. l. si emancipati, C. de colla. respondeam
 præiam ea quæ sunt facti præsumi ex antiqui-
 tate temporis l. si filius, C. de pet. hære. l. qui in
 aliena, ad prin. ff. de acq. hæ. cap. j. de præscrip.
 in vj. plene per Roma. Alexand. & Iaso. in d. l.
 qui in aliena, & in l. sciendum, ff. de uerborum
 oblig. ubi non solum unum factum, sed etiam
 præta ex tali antiquitate si opus est ad rei qua
 de agitur ualiditatem præsumuntur, plenè per
 Aymonem de antiquitate in princ. §. deniq; in
 præscriptione immemoriali non ex igitur ti-
 tulli allegatio, nec etiam probatio ut est uera
 & communis opinio quam tenet Dominicus,
 Francus & alij communiter in cap. j. de præ-
 script. in vj. Gloss. & Doctores in capitu. super
 quibusdam, §. præterea, de uerborum significa-
 tio. l. i. in l. si certis annis, col. fina. C. de pact.
 Frederi. de Senis, consilio. ccxxxvij. Aymon de
 antiq. iij. part. versic. absolutis, numero. 49. se-
 quitur & dicit esse communem opinionem Co-
 nar. in d. cap. possessor, par. ij. §. iij. numero. 7. &
 in lib. j. refol. capitu. xvij. numero. 5. Balbus de
 præscrip. part. v. quæstio. vij. Ripa in cap. ij. col.
 in. de iudi. Jacobi. de sancto Georgio de feu-
 dis in verb. mero & mixto imperio. Ratio ea
 est, quia dominij acquisitio contingit nobis
 aliquando ex domini concessione ut in l. un-
 quam nuda, ff. de acquirenda rerum dominio
 l. id quod nostrum, ff. de reg. iur. Aliquando ex
 concessione & dispositione legis in scio aut in
 uero domino, ut per totum. C. de seruis qui pro
 premio liber. accip. l. Item si verberatum, §.
 primo. ff. de rei uendicat. & per omnes titulos
 præscriptionum & usucapionum tradit Dec.
 in d. l. id quod nostrum, unde quo temporis
 momento præscriptio completur (siue illa lon-
 gi temporis sit, siue longissimi, siue etiam tem-
 poris immemorialis,) ilico lex dominium seu
 us quo de agitur uero dño ademisse vñ, inque
 præscribentem transtulisse illud. Quid igitur
 opus esset tituli interuentu cum in transferen-
 dis dominij ex legis dispositione is minimè
 sit necessarius, sed tantum quando ex concef-
 sione domini transferuntur, pro nobis, quia
 quod operatur in reliquis iuribus seu domi-
 nij transferendis ipsiusmet ueri domini con-
 cessio, idem operatur tempus immemoriale in
 hac concessione legali l. j. §. fina. l. ii. in princi.
 §. de aqua pluui. arcend. l. i. §. ductus aquæ, ff. de

aqua coti. & æstiu. ergo ut in dominio per do-
 mini cōcessionē quæsito nō noceret alius titu-
 lus à non domino habitus uel etiam ab ipso
 domino habitus, sed minus ritè, ita etiam hoc
 casu cum per tempus immemoriale nobis à le-
 ge concedatur ius seu dominium obesse non
 debet alius titulus illegitimus, uel non ritè p-
 fectus, pro nobis, quia cuius rei solennitas non
 desideratur eius inutilis interuentus non no-
 cēt, in principio. C. de rei vx. act. l. testamen. C.
 de testamen. Nec ad rem pertinuit quod qui-
 dam falso opinantur hac in re titulum à lege
 præsumi tantum non etiam induci, unde in-
 quunt si constet de illo titulo illegitimo ces-
 sat præsumptio legis manetq; ille possessor ti-
 tulo destitutus, sicq; præscribere non potest,
 nam id falsum est, quia hac in re titulus nec p-
 sumitur, nec fingitur, sed ius & dominium pos-
 sidentis à lege conceditur citra interuentum
 alicuius tituli veri aut ficti aut præsumpti, sed
 solum occasione illius possessionis immemo-
 rialis, quemadmodum & in terminis totius ti-
 tuli. C. de seruis qui pro præmio libert. accep.
 extra ordinem ius nostrum nobis admittitur in-
 que alienum transfertur, nam egregiam ac me-
 ritorium facinus quod seruis ibi fecit nō so-
 let connumerari inter modos & titulos tran-
 ferendi aut amittendi ius & dominium, de q-
 bus per text. & Gloss. in l. ex hoc iure, ff. de iust.
 & iure. & in titulis, ff. & C. pro empt. pro dona-
 to, pro hærede, pro legato, p. dote, pro suo, & c.
 & similia. Sic & alias iure regio per filij fami-
 lias monachismum, aut matrimonium pater
 perdit ius patriæ potestatis l. Tauri. 47. & etiã
 usum fructum quem habebat in bonis filij ad-
 uentitij, & filius liberatur patria potestate.
 per interuentum dignitatis ut in auth. const.
 quæ de digni. Præterea quod ex titulo illegi-
 timo præsumatur mala fides ut l. quemadmo-
 dum, C. de agricol. & cens. lib. xj. (cum imperi-
 tia posset præsumi argumento l. si per errorem,
 ff. de iurisdic. omnium iudicum l. sticho, ff. de
 opti. leg.) hæc sanè præsumptio nimis rigida
 est, sicque procedit quoad impediendam lon-
 gi tantum temporis præscriptionem, non etiã
 longissimi aut immemorialis, cum tanto ma-
 gis tuendus, ac fauendus esset quisquam quan-
 to diutius possedit, ut d. cap. j. de præscrip. lib.
 vi. per totum. C. de præf. xxx. annorum, facit ra-
 tio l. merito, ff. pro soc. sic & alibi ius & dñium
 ex legis dispositioe ab vno abscedit citra factū
 suū inq; alium migrat, l. si ubi multa per Doct.
 C. de lega. & ferè per totum, C. de donat. quæ
 sub modo, & in l. si unquam, C. de reuocan. do-
 natio. ubi multa per Andr. Tiraquel. verb. re-
 uertatur & per Decium & Cagnolium in l. id
 quod

quod nostrum, de regul. iur. ff. ergo in præscri-
ptione tanti temporis cuius initij, &c. non in-
troducitur titulus à lege vllus uerus, aut fictus
aut præsumptus, aut pictus, aut imaginarius,
ut contrarium existimantes confabulari nobis
videantur, & loqui sine vlla lege, quinimo con-
tra plures leges supra relatas, uel dicant ipsi no-
bis si interfuit titulus an sit nominatus, uel in-
nominatus, & qua voce, aut nomine nuncupa-
tur, profecto necesse habebunt fabellis fabel-
las addere. nobiscum sentit Felinus post An-
tonium quem ipse refert in capitu. cum nobis,
colum. iij. de præscriptione. Alexandrinus con-
sil. xij. colum. iij. dum aiunt esse præsumptio-
nem iuris, & de iure pro præscribente tempo-
re immemoriali contra quam nulla admittit
probatio præter confessionis, Gloss. approba-
ta, in l. siue possideris, C. de probatione pro no-
bis quod tradunt Gloss. in §. multis, institue-
de liberti. Bal. in l. neq; quicquam, §. ubi decre-
tum, colum. sexta, ff. de officio. procon. Ias. con-
silio. xx. colum. iij. libro tertio, Decius consi-
lio clxij. colum. vj. & in capitu. nouit, colum.

14 nona. de iudi. dum tradunt quod eius rei in-
teruentus siue legitimus sit siue illegitimus mi-
nimè nocet, quoties eius omnino defectus
seu abcessus non posset nocere, quæ nota quia
habuimus de facto in causis quàm plurimis, &
summorum virorum.

15 Infertur ex superioribus minimè admittē-
dam esse opinionem Aymonis Crauet. de anti-
quitate. temporum par. iij. versicul. absolutis, nu-
mero 60. & eiusdem ibidem, versicu. materia
ista, numero 3. cum plurib. sequen. dum contē-
dit, quod si titulus inutilis ostendatur ac illegi-
timus inficit præscriptionem immemoria-
lem, uel impedit eius consumationem, uel sal-
tem effectum, allegat eiusdem sententiæ fauto-
rem Alexand. consilio cxij. columna prima,
libro primo qui loquitur in quasi possessione
tantum longi temporis, aut longissimi non au-
tem in memoriali, quinimo etiam in longissi-
mo, uix procederet eius opinio, ut patet ex su-
pradiçtis allegat Paulum Castrenf. consi. cccc-
xxij. columna secunda in fin. numero secun-
do libro secundo, qui potius in contrarium in-

16 clinat quod licet cum constaret de iniusto, & illici-
to initio variet ibidem. Idem repetit ipse Ay-
mon ubi supra quanto autem distet titulus il-
legitimus, id est, minus rite habitus à causa ne-
faria, & turpi uitioso iniquo ac iniusto initio,
nullus sanus non uiderit, quinimo etiam si o-
stenderetur ac probaretur aliquod initium tur-
pe ac uitiosum, adhuc opinio nostra procede-
ret, quia non sequitur quod præter illam cau-
sam iniquam & iniustam uel etiam, turpem

possidendi non quoq; potuisse adesse & in-
teruenire aliæ causæ possidendi iustæ, & hone-
stæ, uel indifferetes, & tempus cuius initij, &c.
facit uerum omne possibile facitque ut uideat
interfuisse omnia que oporteret quibusq;
opus esset ad perficiendam talem præscriptio-
nem, uel tale ius inducendum ut dicto capitu.
primo, de præscriptio. libro sexto, cum simili-
bus supra alleg. & quæ traduntur in locis supra
allegatis præsertim cum ex communi senten-
tia dixerimus supra post Bartol. in dicta leg. fi-
na. C. unde ui. quod etiam si constet ex legis
præsumptione de uitioso ingressu possidendi ad
huc ex tempore longissimo uitium illud purga-
tur, quanto ergo magis per tempus cuius ini-
tij, &c. nam & si ad talem possessionem iustifica-
dam Imperatoris uel Papæ concessio necessa-
ria foret, ea interfuisse præsumeretur, ut ibi,
uel tale tempus pro tali concessione haberi, di-
l. secunda in princip. ff. de aqua pluuiæ & ibide,
l. prima, in fin. cum similibus, supra alleg. si ad
talem effectum mille rerum aut qualitatū con-
cursum ac interuentus forent necessarii om-
nes interfuisse uiderentur, si summorum prin-
cipum dispensationes mille necessariæ dicerē-
tur, omnes quoque interfuisse uiderentur, ut
dd. iuribus, quid ergo deesse poterit.

Ad l. obligationum ferè §. placet, ff. de act.
& oblig. dum ait tempus non esse modum in-
ducendi obligationem responderetur, proce-
dere in obligatione personali non sic in iure & do-
minio reali transferendo uel adimendo. Præ-
terea ea lex non procedit in tanto tempore, &c. ut
tradunt Docto. in l. si certis annis, C. de pact. &
in l. fina. C. de lega. sicque de uitioso initio ap-
parere non potest, quia licet probetur, tamen
lex præsumere potuit & uoluit interuentum &
concursum necessariorum ad illud uitium sup-
plendum, uel ut rectius loquar omnia necessa-
ria lex ipsa adiecit, sicque supplementum reue-
ra induxit non per modum præsumptionis, sed
realis dationis & inductionis, & concessio-
nis, deniq; pro nobis stat regula nec ista excep-
tio bene probatur nec dubito quod regula tenē-
tes qui innumeri sunt interrogati de ueritate
huius exceptionis eam negarent.

Ex superioribus dum diximus uitium ma-
læ fidei præsumptum quod oritur ex titulo mi-
nus solenni purgari per lapsum temporis lon-
gissimi, ita ut possessor bonæ fidei semper fuit
se retro intelligatur, infertur quod si spurius
errore iuris se legitimum putabat, cum legiti-
matio à se impetrata esset illegitima, & minus
solennis, & sic patris hereditatem annis tri-
ginta possedit, eam præscripsisse uidebitur, quod
ut diximus supra sufficit bona fides etiam ori-
ta ex

Defectus
ubi nō no-
ceret inter-
uentus inu-
tilis noce-
re nō pot

15
Tit. inuti-
lis nō ui-
uat præsc.
etiam lon-
gū temp.

Præscrip-
tionalis non
nocet ini-
tium ui-
tiosum.

17
Tempus
interuen-
tiale facti
accram et
possibile
18
Spurius
impugn-
at dicitur
faciendum
nō fuit
fuit enim
bonæ fidei
ann. tri-
ginta
19
ta ex

et errore iuris, uel mala fides inde præsum
 iuxta cap. qui contra, de reg. iur. in vj. cum
 vocor. supra alleg. purgeur per lapsum trigin
 ta annorum & in præscriptione titicennali titu
 lus nullus desideretur, & sic inutilis non no
 ceat. sicut l. omnes C. de præscriptione trigin
 ta annorum iuncta l. vnica in principio. de rei
 uend. action. C. ita in specie tenent Bald. nume.
 9. in l. nullo, C. de rei uendica. Ripa. numero. 9.
 in l. ff. quorum bonorum qui hoc multum exal
 terat quasi uisitatissimum. Quid dicendum? &
 patet oppositum uerius esse, ut cesset præscriptio
 etiam longissimi temporis per tex. expressum
 in l. nemo, ff. pro legato ubi tex. ait eum qui in
 capax legati est non posse usufructu titulo pro
 legato, subdit rationem (& hoc est quod expè
 dimus), quia ea inquit possessio ex iure testa
 menti proficitur ergo ibi usufructus non im
 peditur quasi in titulo esset ullum vitium aut
 in bona fide, sed solum quasi in ipsamet posses
 sione vitium esset, nam sine possessione præ
 scriptio non procedit c. sine possessione de reg.
 iur. in vj. l. sine possessione, ff. de usufructu posses
 sionem autem civilem intellige, quia ex ea p
 roficiatur usufructus non ex possessione naturali
 tantum l. j. §. per seruum qui in fuga, ff. de acq.
 poss. nec dubium est quin incestuosus quin est
 incapax bonorum paternorum, incapax intelli
 gatur non solum quo ad eorum proprietatem,
 sed et quo ad possessionem, lex. n. id prospectum
 uoluit he patronum quicquam ad tales filios p
 ueniret ut sic à talium turpium liberorum pro
 creatione parentes abstererent, quæ lex satis
 inconsulta esset si quemadmodum tales libe
 ros proprietatis bonorum pa. incapaces fecit
 non quoque; & possessionis incapaces faceret, cū
 ex sola possessione plures utilitates nascantur,
 puta fructuum acquisitio, usufructuendi condi
 tio, & similia l. bonæ fidei, ff. de acq. rerum do
 minio. §. si quis à non domino, in l. de rerum
 diuision. cum ibi nota. iuncto dicto. §. per ser
 uum, & ideo ipsamet possessio inficitur ac pro
 infecta & pro non habita habetur in d. l. nemo
 & hoc, sanè est quod mihi uisus est sensisse iu
 reconsultus ibi in uerbis supra expensis. cū er
 go illa possessio inspecta legis censura nulla sit,
 ergo non perdurauit per tricennium cōtinuū,
 quinimo neque per momentum temporis, sicque;
 is non modo præscriptionem explese non ui
 detur, sed nec etiam eam inchoasse uidetur, cū
 nunquam possidere cœpisset. Ad idem l. fin. ff.
 pro hærede, & nobiscum uidetur tenere Bart.
 licet moueatur alia ratione parum tuta in cō
 l. c. l. dominus Dominicus.

Vnde infertur longè facilius cessare longi tã
 tum temporis præscriptionem, ut rectè tenue-

runt Bald. num. 4. in l. nullo. C. de rei uendic. ubi
 Salic. & Bald. in l. id quod pauperibus, C. de epi
 scop. & cleri. Salice. in l. ij. C. pro emp. Ripa, nu.
 9. in d. l. j. ff. quorum bono. post Glof. in l. nemo,
 ff. pro legato & Ripa ait ubi supra hanc esse cō
 munem opinionem tenet Alex. conf. lxxiiij. cir
 ca primum, num. 7. uersic. circa secundum, Cu
 manus in l. nemo, ff. pro legato, Bart. conf. cxix.
 dominus Dominicus, num. 4.

Contrarium tamen etiam in longi tempo
 ris præscriptione tenuerunt Iacob. de Rau. Ray
 nerius de Forli. & Aug. in d. l. nemo, & Pau. Ca
 stren. conf. ccxxvij. quem non inuenio licet al
 legetur per Ripam ubi supra. Quid dicendum?
 & sanè Bald. & alij supra relati qui commu
 nē opinionem tuent mouentur eo quod tem
 pus in præscriptionibus supplet defectum titu
 li l. clauibus, ff. de contrah. emp. non autem ad
 dit capaciratem, sed etiam si huic incestuoso
 filio incapaci pater ipse traderet eum domi
 num non faceret, ergo absurdum est quod tempus
 plus operetur quàm uera traditio domini eiusque;
 concessio. Sed istorum ratio ut nobis uidetur
 nulla est, nam in specie nostra adest & tempus
 & ipsius domini concessio, ponimus enim ip
 sum patrem bona sua huic filio dedisse uel ex
 pressim in testamento uel tacitè cum intesta
 tus decederet l. conficiuntur, ff. de iure codic. l.
 j. §. fin. ff. de lega. j. & contendimus ut quod ip
 sius patris concessio per se solam efficere non
 potuit, possit cum temporis adiectione, aliun
 de ergo quærenda sunt fundamenta ad com
 munem opinionem tuenda, & sanè ex defectu
 tituli hæc præscriptio non impediretur (ut te
 nentes communem sententiam falsò opinabã
 tur) sed magis ex defectu possessionis ut su
 pra docuimus, id quod neutrius partis fauto
 res percepisse uidentur.

Ad tex. in l. si uir, ff. pro dona. l. si id quod, ff.
 pro dereli. iuncta l. j. §. si uir, ff. de acq. posses. re
 sponde diuersum esse, quia non tam prohibita
 est dona. inter uirum & uxorem quàm interpa
 trem & filium spurium, sicque; illo casu sola do
 minij translatio prohibetur, quia non tã ama
 re neque quasi ut inter infectos, & c. argumen.
 l. si id quod §. j. ff. de dona. inter uirum, hoc au
 tem casu tam dominijque quàm propr. acquisitio
 prohibetur.

Extat ergo ex superioribus in quæstione
 spurij seu incestuosi cessare præscriptionem non
 solum longi temporis, quod à plerisque rece
 ptum est, sed etiam longissimi temporis trigin
 ta uel quadraginta annorum, id quod noue cō
 tra Ripam & Bald. aduertimus, sed an præscri
 ptio illo casu eius temporis cuius initii memo
 ria non sit, locum habeat, mouet quæstionē
 quod

hoc casu
 non præ
 scriberet
 logo tem
 pore.

21
 Præsc im
 memoria

LIBRI SECVNDI

his non ni-
tatur in so-
la posses-
sione ciui-
li, sed na-
turali detentatione
centena
et.

quod sine possessione præscriptio etiam per an-
nos plures quam mille contingere nequit d.l.
sine possessione, cum similibus supra allegatis,
sed hic ex legis interpretatione possessio nulla
erat ut supra diximus ergo, &c. adhuc tamen
magis esse videtur vt immemoriali præscrip-
tionis locus sit, nam licet à sui primordio infe-
cta uideatur ea possessio, ut neq; ille possedisse
uideatur ciuilitè, quo ad reliquas præscriptio-
nes siue longi siue etiam longissimi temporis,
tamen quo ad hanc acquisitionem quæ per tẽ-
pus immemorabile contingit (quæq; non con-
numeratur inter species præscriptionis, sed na-
turalibus acquisitionibus proximior est) vel nõ
videbitur infecta ciuilibus possessio, uel sola na-
turalis sufficere, quia iura de acquisitione hac
loquentia ad solam possessionem naturalẽ re-
spexisse uidentur, eiq; illam vim & potestatem
præbuisse arg. l. i. §. fin. & l. ii. in prin. & in §. si. ff.
de aqua pluui. arcen. & l. i. §. ductus aquæ, ff. de
aqua quot. & æsti. cap. i. de præscrip. lib. vi. vt li-
cet præscriptiones in ciuili possessione nitantur
l. i. §. per seruum qui in fuga, ff. de acq. poss. ta-
men hæc acquisitio magis in possessione natu-
rali niti uideatur uel etiam in nuda detenta-
tione, ergo multum refert utrum cessante ma-
la fide præscriptio ex defectu tituli uel causæ iu-
stè possidendi impediatur, an uero ex defectu
ipsius possessionis: nam defectus possessionis ci-
uilibus & etiam naturalis & etiam detentationis
non suppleretur etiam cursu mille annorum
at defectus possessionis naturalis & possessio-
nis ciuilibus stante naturali detentatione supple-
tur tempore immemorabili tãtum at defectus
iustæ causæ possidendi suppletur. xxx. uel qua-
draginta annis, quasi maius impedimẽtum sit
cessare etiam detentationem quæ cessare pos-
sionem maiusq; cessare possessionem quæ ces-
sare iustam causam possidendi.

22 Intel. c. ad
decimas,
de rest.
spol.

Ex superioribus inferitur nouus & elegans
intellectus ad c. ad decimas, de rest. spol. iato-
rum, nam ibi illi canonici inspecta legis censu-
ra non possidebant, quia cum etiam clerici ui-
deantur incapaces decimarum, iure dominij
habendarum quasi loco patrimonij, quia licet
eas tanquam beneficiati & ecclesiæ nomine ha-
bere possint, tamen proprio nomine proprio-
que iure. & quasi ut proprium patrimonium ha-
bere non possunt, non magis quam laici vt re-
soluit Couar. resol. lib. j. c. xvij. nu. 7. sequitur qd
ibi eas tanquam proprium patrimonium ha-
bere non poterant prout uolebant, ideoq; di-
cit tex. in d. c. ad decimas, nisi earum possessio-
nem legitimè assecuti fuerint, sicq; cum earum
possessionem legitimè assequenti non fuissent
vti earum incapaces, legitimè ab ipsis fuerunt

spoliati, nam qui decimarum habendarum in-
capax à iure centetur, uel alterius rei, cuiusq;
incapax esse iubetur, is expers esse intelligitur
non proprietatis tãtum, sed possessionis quo-
que, vt proximè differuimus, unde remedio pos-
fessorio (quale est recuperandę interdictionis) uiri
non potest, nec ei à lege accommodatur, sicq;
interdictum recuperandæ quod illi canonici in-
tendebant merito eis fuit denegatum, quod
minimè denegaretur si tales decimas ecclesiæ
sue deberi & ei restitui postulassent, iuxta ca.
ad apostolicam, de decimis, cum ecclesiæ in alie-
na diocesi iure siue dominij siue possessionis
decimas habere possit & capax sit: singularis
autem persona siue laicus sit siue clericus eas
habere non possit nec capax uideatur. Dicit
quis uide nobis reuelatum aut notum, quod
illi canonici non nomine ecclesiæ, sed quasi pr-
prium patrimonium decimas illas uedicaret,
resp. vtrunq; fateor incertum esse, sed cū horum
casuum neutrum ibi satis aperitur, is potius
intelligendus qui iuribus non aduersatur qd
alter qui omni iuri repugnaret, præsertim, qd
cum summus Pontifex ibi ad casus contingen-
tis decisionem responsum dederit, constat ad
vnum tantum factum tunc contingens non ad
plura respondisse, unde ex responso & decisio-
ne ipsius Pontificis apparet seu saltem uerosi-
milis credetur eos canonicos decimas illas
magis quasi iure & nomine proprio quam iu-
re aut nomine ecclesiæ sue usurpasse, ideoq; ni-
hil boni pro se allegabant, præter illam posses-
sionem quam illegitimam suspectamq; ponti-
fex summus iudicauit, & cum ex responsione ar-
guatur qualis fuerit interrogatio arg. l. Titia,
§. idem respondit, ff. de verb. obliga. & §. præte-
rea, inst. de inut. stip. sane ex responsione sum-
mi pontificis speciem quæ ibi euenerat talem
fuisse qualem nos posuimus uerosimiliter est qd
aliam cum sic omnia iura quiescãt, & si aliter
intelligeremus tex. ille vt in mane saxu in imũ
flumẽ de turbatum, aquam perspicuam ac se-
datam turbidam obscenamq; redderet, sic ius
nostrum turbidũ ac nebulosum præberet quo
ad omnem materiam, interdictorum, iustifica-
tur noster intellectus, quia in dubio tales clerici
potius ad suam utilitatem, propriam quam
ad commodum ecclesiæ egisse præsumedi sunt
arg. l. & magis, ff. de solutionibus l. stipulatio
ista. §. alteri, ff. de verb. oblig.

Postremo multa ad bonam uel malam fi-
dem pertinentia differuimus supra in prima.
secunda & tertia par. unde quæ hic desunt pe-
tenda sunt.

Iurisd-

CAP. LXXXII.

- 1 Iurisdiclio suprema an prescribi possit ingens pu-
I gna.
- 2 Reges creatos subditorum gratia.
- 3 Subditi quando possint in suam laxitatem se se uin-
dicare.
- 4 Nature sue queq; facile redunt.
- 5 Iuri naturali derogare ut possimus.
- 6 Regnum successione à tempore immemoriali dela-
tum non subesse subditorum arbitrio.
- 7 Pretio qui subditum se fecit, an se liberare pos-
sit.
- 8 Prescribi potest tempore immemoriali ut appella-
tiones etiam ultime non ad regem, sed ad aliquò
magnatum deferantur contra nouiss.
- 9 Italie ciuitates an potuerim. se subducere ab impe-
rio contra Decium & Ange.
- 10 Prescribi potest tempore immemoriali ius conce-
dendi ueniam etatis, contra Romanum.
- 11 serui fugientes an sui iuris fiant.
- 12 Nostrum interdum sine facto nostro nobis aufer-
tur.
- 13 Seruitus est contra naturam.
- 14 Seruitutis imago est alienæ ditioni subesse.
- 15 Seruitutis onera.
- 16 Seruus qui sponte uendit se se, deterioris condi-
tionis est, quam reliqui serui.
- 17 Iurisdiclio suprema an tempore immemoriali iure
regio prescribatur.
- 18 Imperium an etiam post tempus immemoriale possu-
mus effugere.
- 19 Hispani populi à Mauris iure erepti.
- 20 Mactatis læsæ crimen committitur contra ciuita-
tem liberam cum multis contra non paucos.
- 21 Hispaniarum reges ut iure Imperatorum utantur de-
claratio noua.

QVINTA PARS QVAE RES

illas intuetur, quæ prescribi
possunt uel non possunt.

Suprema iurisdiclio an præ-
scribi possit, uetus controuer-
sia est, & quia is modus lo-
quendi malè aptus uidetur,
ideo in eo quæstionè esse ad-
uertimus, tan qui olim sub-
diti erant possint tempore cuius initij memo-
ria non sit acquirere libertatem alienæq; ditio-
nis laxitatem, ac per contrarium qui liberi e-
rant, eo tempore cuius initij, &c. possint sub
aliena ditione ac imperio redigi? cuius rei ue-
ra cognitio à principijs iuris naturæ ac gentiũ
petenda est, iure enim naturæ omnes homi-
nes liberi nascebantur, neq; ullius ditioni, aut

imperio subijciebatur. I. manumissiones, ff. de
iusti. & iure, §. ius autem gentium, instit. de
iure natur. Vnde Vergilius sic ait.

Ante Iouem nulli subijciebant arua coloni
Nec signare quidem aut pariri limite campum
Fas erat.

Et Horatius Satyra. ij. lib. ij.

Nam proprie telluris herum natura neq; illum
Nec me nec quenquam statuit. nos expulit ille
Illum aut nequities aut uatri inscitia iuris.

Vt enim leo leoni, aper apro, bos boni, trusus
uso, vulpes vulpi nõ imperat, ita quoq; homo
homini ut imperaret nõ tam à iure naturæ ef-
fluxisse, quam à iure gentium descendisse in-
telligendum est, l. prima, §. fina. ff. de iusti. & iu-
re, l. ueluti. eodem, ibi, ueluti. erga Deum reli-
gio ut patriæ, & parètib; pareamus. à iure e-
nim naturæ id tantum profectum fuisse intel-
ligendum est, cuius notitiam ac peritiam cer-
tam ac indubitatam habemus, ut dicit. l. prima
§. fina. cum l. sequen. §. singulorum, institur. de
rerum diuisione. parentes autem nostros non cer-
to, & indubitanter nouimus, sed audiuius ac
credimus, argumen. l. filium eum diffiniuimus
ff. qui sunt sui uel alieni iuris, l. Lucius, ff. de cõ-
ditio. & demon. ergo quòd eis parere debe-
mus piam fidem accommodantes non tam à
principijs iuris naturæ certis ac indubitatis, q. 2
à iurigentium præceptis effluxisse intelligen-
dum est. † Verum licet initio hominum nulli
nascerentur serui aut alienæ potestati, ditioni
imperio, iurisdiclio subditi ac obnoxij, ta-
men plerisq; hominum qui legibus, aut mori-
bus reguntur cœperunt principibus magistra-
tibusq; se suaq; committere, l. ij. in princi. ff. de
origin. iuris, & d. l. ij. §. deinde quia difficile, &
§. nouissimè, idq; non tam ipsorum principum
gratia, quam ob propriam ipsorum subdito-
rum utilitatem factum intelligendum est, arg.
d. §. nouissimè, & d. l. deinde, quia difficile d. i
xi controu. illustrium c. j. sed & alii subditi esse
cœperunt vi & bello argumen. d. l. manumissio-
nes, & l. hoc iure, ff. de iusti. & iure, & §. ius au-
tem gentium, §. bella, institur. de iure natur. 3
† Sed siue ui siue sponte sua subditi esse capis-
sent, non dubium est quin possent in suam laxi-
tatem se se recipere ac uindicare, argumen. l. v
secundè, §. exactis deinde regibus, ff. de origi-
ne iuris, §. Item ea quæ ab hostibus, institu-
de rerum diuisione, leg. nihil, in princi. ff. de
captiuis & postlim. l. tertia, & l. naturalem, in
princi. ff. de acquirenda rerum dominio si-
u uc

Reges
creati sub
ditorum
gratia.

Subditi
quando
possint in
suam laxi-
tatem sese
uindicare

Naturæ re-
ditus faci-
lis.

LIBRI SECVNDI

ue enim vi subacti sunt vi quoque aut clam, aut alio quouis modo, ut se se in suam laxitatem recipere possint par est, dicitur §. Item ea d.l. tertia, d.l. naturalem, d.l. nihil. siue etiam spōte sua se subiecerint alienæ ditioni ac potestate cum id ob ipsorum subditorum utilitatem initio factum fuerit ei renuntiare atque ab ea recedere eis liberum esse par est, sicque ab ea subiectione poterunt se in suam laxitatem recipere ac eripere, uel palam, uel clam, uel dolo uel vi, aut armis argumen. dicitur §. exactis deinde regibus, d. §. deinde cum esset, eadem. l. secunda, ff. de origin. iuris d. §. item ea. d.l. tertia, d.l. naturalem, nihil enim tam naturale est, quam vnumquodque eo modo dissolui quo colligatum fuit, l. nihil, ff. de regulis iuris. omnisque res per quasque causas nascitur per easdem dissoluitur capite. omnis res, de reg. iuris, & quæque res de facili reuertitur ad suam naturam seu originem, l. si vnus, §. pactus ne peteret, ff. de pact. Vnde Boetius sic cecinit.

*Repetunt proprios queq; recursus
Redituq; suo singula gaudent
Nec manet ulli traditus ordo
Nisi si fini iungeris ortum
Stabilemque sui fecerit orbem.*

Sicque ut iure civili inspecto m̄rimoniū in sui tam productione, quam resolutione liberum erat, l. neque ab initio, C. de nupt. ita & regnum sponte concessum tandiu permaneat quandiu suditi quoque in eadem voluntate permanserint non ultra, ergo siue vi aut dolo fuerint subacti, vi similiter aut dolo siue spōte ac palam, sponte, quoque ac palam poterunt ad suam laxitatem reuerti ut dicitur l. & facilius cum sponte sua se subiecerant ad suam utilitatem sui que commodam gubernationem, nam tunc propria utilitati renuntiare, & ab ea recedere liberrimum esse debet, l. penult. C. de pact. l. si quis in conscribendo, C. de episcopis, & cleric. l. quoties ab omnibus, C. de fidei. l. cum pater, §. mando, ff. de legat. secundo, l. filius familias, §. diui, ff. de legat. primo l. Titio centum, in princip. ff. de conditio. & demonstratio. l. in remandata, C. manda. etiam abutendo iure, & rebus suis, l. sed & si lege, §. consuluit, ff. de petit. heredita. l. prima, §. & magis, verb. prodegerit ff. si quid in fraudem patr. neque enim quisquam voluntati & arbitrio suo eam legem imponere potest à qua sibi recedere non liceat, l. si quis in principio testamenti, ff. de leg. tertio, l. si mihi & tibi, §. in legatis, vbi multa per nouiss. ff. de legatis primo.

5 ¶ Neque ad rem pertinet quod iure gentium

regna, & imperia esse videantur, nam resp. id non satis certum esse, sed & si esset nihil obesse, nam non solum iurigentium, sed etiam naturali, & diuino pollumus in parte derogare, licet non in totum, ut nota. per Gloss. ibi & vbi que communiter approbatur in l. ius civile, ff. de iustitia, & iure. non quoque quemquam mouere debet illud per me reges regnant & conditores legum iusta decernunt. nam respondeam, quod & per eundem Deum optimum maximū eiusque; pmissu regnare delinet quoad eos viros vel populos ille princeps à cuius ditione & imperio illi sese subdixerint, nec est cur magis nutu Dei subiectionem contigisse dicamus, quam subiectionis laxitatem reuersam fuisse, cum liberationes quam subiectiones longè sint fauorabiliore, arg. l. Arrianus, ff. de actio. & obligat. ¶ secundum quæ videbatur dicendum etiam citra ullius temporis interuallum, posse se quemque; virorum, hominum, populorum à principis sui ditione ac imperio subducere, sed non est ita, nam in regnis seu principatibus qui iam diu fortè ab hinc annos mille, vel etiam plures successione non electione deferuntur, neque apparet quo iure primum sub tali ditione ac imperio regio illa homines uel populi fuissent subacti, non est cur non credamus optimè iure subactos subditosque fuisse argumento l. primæ. §. ductus aquæ, ff. de aqua quoti. & aestiua. l. prima. §. fina. ff. de aqua pluui. arcenda. vnde non videtur ab eo imperio se subtrahere liberum, aut fas esse ne contra illud ius iam veluti tempore stabilitum fiat, vnde similiter si tempore quoque cuius initij memoria non sit certi siue homines, siue magnates, siue populi à tali ditione, vel imperio se se subtraxerint, inque libertatis seu laxitatis possessione fuerint, eadem laxitatem iure assequuti videbuntur inque posterum iam suæ ditionis sui que imperij ac suæ laxitatis & ueluti sui iuris esse videbuntur, nisi solo tempore iustificabatur subiectione, ergo solo etiam tempore, & longe facilius iustificabitur liberatio, argum. dicitur l. Arrianus, nam princeps ille suum imperium ac ditionem iustificabat, aut vi, aut consensu, aut tempore, vi quasi à maioribus huius principis gēs illa subacta fuisset consensu quasi sponte sua gens illa maioribus illius principis sese subdidisset, tempore quasi tanto tempore cuius initij memoria hominum non esset, gens illa sub tali ditione ac imperio fuisset, at si vi fuerunt subacti vi quoque; sese poterunt in suam laxitatem recipere, d. l. iij. d. l. naturalem, d. §. item ea. & quæ omnis res per quasque; causas nascitur, & c. ut d. capi. omnis, & quia res de facili reuertitur,

Turi naturah de rōcare ut pollūmus

6 Regum successione à trip. immemoriali delatum non subdit. arbitrio.

rer ad suam originem, d. §. pactus ne peteret,
 & tunc nullo temporis auxilio egerent vt dd.
 licet si consensu fuerūt facti obnoxij, & sub
 ditus consensu sui natura reuocabilis est, qua
 si ad suam non ad sui principis vtilitatem se
 subdidisse videantur. vnde voluntatem muta
 re liberum esse debet argumen. d. l. ij. §. exactis
 & §. deinde cum esset, & §. nouissimē, ff. de ori
 gin. iuris, l. fina. C. de pact. d. l. si quis in princi
 pio testamenti, d. l. si mihi, & tibi, §. fin. d. §. si di
 uidi. l. Titio centum, in princip. d. §. mando. d. l.
 quociens ab omnibus, cum similib. supra alleg.
 nam & quæ consensu fiunt etiam inter uiuos
 contraria uoluntate dissoluuntur, l. fin. ff. de ac
 ceptil. & d. §. pactus ne peteret, & §. fina. institu.
 quib. mod. re contrahitur obligatio, nam & si
 quæ duorum consensu fiunt regulariter alter
 rius tantum consensu dissolui nequeāt, sed de
 mum contraria vtriusq; uoluntate vt dd. ll. &
 licet ab initio, de action & obliga. C. fallit ta
 men quando is actus respiciebat principaliter
 alterius tantum vtilitatem non etiā vtriusq;
tunc enim illius tantum contraria uolūtas suf
ficat vt actus ille dissoluatur ac infectus red
dat, l. stipulatio ista, §. inter certam, ubi plene
per Docto. ff. de uerborum obligatio. l. penult.
C. de pact. cum similib. supra allegatis, sed qui
alienæ dirioni ac imperio sese gratis non pre
tio subdiderunt id non tam ob utilitatem do
mini, quam ob suam vtilitatem fecisse uiden
tur ut & patet ad sensum & supra ostendimus
tergo pœnitere uolūtatēq; mutare liberum
eis erit, licet contrarium esset si pretio id fe
cissent ut in princip. & §. fina. institu. de iure
 personarum pro nobis optimus tex. in dict. l. fi
 nal. C. de pact. & l. xvij. & l. xliij. in Taurinis
 decisionibus, quæ leges loquuntur in actibus
 inter uiuos duorum consensu factis ob utilita
 tem potissimum alterius, & aiunt illius con
 trariam uoluntatē sufficere vt res infecta red
 datur, itaque principi possem dicere si ui me
 subiecisti ac subegisti æquum est, ut liberares
 me quod si nolueris cum primum ui, aut clam
 poterim me in laxitatem meam recipere iure
 fecisse uidebor, idem si dolo, aut alia quan
 uis ratione id fecerim vt d. l. ut uim, ff. de iusti
 tia, & iure, & supra plenius ostendimus finau
 tem consensu meo subdidi me tibi iam me
 pœnitet, & hac in re pœnitere mutareque uo
 luntatem liberum esse debet si tempore im
 memoriali ius quæstisti, ego similiter, & longe
 facilius tempore immemoriali laxitatem liber
 tatemque contra te potui acquirere, quæ no
 ta quia nullus unquam in cuius scripta inci
 derim sic declarauit, licet in specie quod ta
 lis libertas tempore cuius initij memoria non

sit acquiri possit, teneant etiam contra su
 premam principis potestatem ac iurisdic
 tionem communiter Doctores, ut infra dicam.

Quinimò postquam princeps passus est tan
 diu homines quosdam, aut populos uti iure
 suo, & ueluti pro liberis suaque ditionis se
 gerere satis huic rei uoluntatem suam accō
 modasse videtur, ut iam utriusque partis uo
 luntate eos populos, aut homines à talis prin
 cipis ditione ac imperio liberatos fuisse ue
 rius sit, argumento eorum, quæ diximus, ca
 pitulo præceden. dum malam fidem ab initio
 possessionem præsumptam per lapsum trigin
 ta annorum purgari ostendimus, & ita ut ad
 uersus supremam potestatem principis tempo
 ralis possit præscribi, uel ut aptius loquar, ut
 tempore immemoriali possit homo aut popu
 lus se à suprema potestate, ditione ac impe
 rio liberare sui principis tenent Bartol. in l. in
 famem, ff. de publicis iudic. Idem Barto. in l.
 hostes, ff. de captiuis. Idem in leg. prima, ff.
 de aqua pluuiæ arcend. Purpuratus in leg. im
 perij, numero centesimo septuagesimo quar
 to, ff. de iurisdictione omnium iudicum Gloss.
 pragmat. in prozimo in uerb. Dei. Curtius Iu
 nior de feudis parte secunda quo modo feu
 dum in esse deducatur in secunda quæstione
 principal. Iason. consilio septuagesimo, colum
 na prima libro tertio, Felinus in capitulo cum
 non liceat, de præscription. columna quarta.
 Idem Felinus in capitulo cum nobis, colum
 na secunda eodem titulo Abbas, in capitulo fi
 nal. prima notab. de constitutio, Abbas in ca
 pitulo, quo ad translationem, columna prima,
 de officij. leg. 2. Idem Abbas consilio octuages
 imo secundo libro primo, Alexandr. consilio
 decimo quinto, columna secunda libro quinto.
 Idem Alexandr. consilio undecimo colum
 na tertia libro septimo, sequitur & ait esse cō
 munem opinionem Aymon de antiquitate
 part. quarta uersicu. materia ista, numero se
 ptuagesimo secundo, & est communis opinio
 secundum Couarru. in capitu. possessor, de re
 gu. iuris, lib. vj. part. ii. §. ii. nu. 7. quam et dicit
 communem in capitu. peccatum, de regulis iu
 ris, libro sexto par. ij. §. nono in fin. sequitur &
 ait esse communem opinionē Antonius Cor
 setus de excellen. regis quæstione ciiij. Balbus
 de præscription. secunda part. v. part. principa.
 quæstione secunda Castaldus de impera. quæ
 stione liij.

Contrariam tamen partem vt eius tempo
 ris immemorialis præteritio non sufficiat ad li
 berandum, quem à suprema potestate princi
 pis secularis, uel ut ius acquirat contra ta
 lem supremam potestatem tenuerunt Abb. in

in capitu. per venerabilem, columna fina. qui filij sint legitimi. Idem Abb. in dicto capitulo cum nō liceat, Romanus consi. cccxxj. columna fina. Alexandr. in l. more, colum. penultim. ff. de acquiren. hāredit. Decius consilio cccvii. columna tertia, Socinus consilio cclxxv. colū. iij. libro secundo, ubi hanc firmat esse communem sententiam Purpuratus in d. l. imperium, numero 169. Idem Purpura. in l. prima numero 40. ff. de officio eius cui mandata est iurisdicō, Iaso. consilio ccvii. libro secundo columna tertia, Angelius in l. hāc autem, in fin. ff. de seruitu. urbanorum p̄diorum, Hostien. Ioann. Andr. & Anton. in d. cap. per venerabilem, Alberi. in d. l. imperium.

Tenendo partem affirmatiuam quam auctim uerissimam dicere, ut procedat talis acquisitio ad d. c. cum nō liceat, respō. primum quatenus ibi negatur procedere p̄scriptiōnem non comprehendit acquisitionem quæ tēpore cuius initii memoria nō est contingit ut ex communi & uera opinione alibi differuimus dicentes p̄scriptiōne uerita nunquam uideri eam ueritam quæ procederet ex tēpore immemoriali.

Secundo resp. quōd ibi loquitur in spiritibus non in terrenis secundum Aymonem ubi supra. tertiam & quartam solution. accomodat Aymon ibid. sed duæ priores sunt ueræ.

8
Præscribi pōt tpe i-
memoria
li ut appel-
latiōes et
ultimæ nō
ad regem,
sed ad ali-
quem ma-
gnatē per-
ueniāt cō-
tra nouil.

Ex nostra & communi opinione affirmatiua infertur suspectum esse quod Couarru. uir disertissimus in d. §. secundo, numero septimo, scriptam reliquit, dum negat tempore etiam immemoriali posse p̄scribi à ducibus, comitibus, & marchionibus, & similibus ne ab ipsis ad regem possit appellari, nam huiusmodi p̄scriptiōnes longè facilius contingunt translatiue, quàm extinctiue, ut declarat Gemina-nus in capitu. cum personæ, §. quod si tales, ad finem de priuile. libro sexto, unde cum isto casu suprema illa iurisdicō nō p̄scribatur extinctiue, sed tantum translatiue, quia ab hinc in posterum non ad principem, sed ad talē ducem, comitem, aut marchionem appellabitur superest ut tale ius per tempus immemoriale abscedere possit à rege, & in talem ducem trāsuolare, ut supra ostendimus.

Nec me mouet quōd talis dux non ex toto se se pro libero gerat, sed subditum regis se esse fateat, nam in causis suis subditus erit regi, in causis autem uasallorum suorum ipse supremam habebit iurisdicōnem, & ita est etiam hodie (ut audio) in regnis Aragoniæ, & Cathaluniæ quorū dominorū iura hoc mō uiliter tuebuntur, & si rectè inspexeris nulla hic est repugnantia cum principiis iuris naturæ, aut gē-

tium, aut etiam positius, & id procedit per argumen. de toto ad partem quod firmum est, l. quæ de tota, ff. de rei uendication. quoniam facilius est, quōd partem acquirat, quàm ut acquirat totum argumen. l. cum quæstio, C. de lega. & quæ ibi per Corneum traduntur dum ostendit diminutionem, quàm interitum cuiusque rei uel iuris facilius admitti.

9
Infertur etiam verum non esse quod Decius & Angelus ubi supra contendunt negantes de facto posse se subducere à suprema potestate Imperatoris aliquas Italiæ uel alterius regionis ciuitates, licet non abnegent quin de iure per p̄scriptiōnis interuentum possent, sed sane uerius est posse etiam de facto (si de facto quoque fuerunt subactæ) se subducere ac ui & armis, uel alio etiam modo, cum ut supra ostendimus uim uel repellere liceat, ut uim, cum mille simi, supra allegatis. ff. de iusti. & iure, unde si ui fuerunt subactæ uel quoque poterunt se liberare, si autem consensu se subdiderunt ad suam tantum non est ad domini utilitatem id fecisse uisum, sicque ab ea uoluntate recedere liberum erit, & consensus maiorum non nocet ciuibus postea natis qui non consenserunt, per totum, C. res inter alios, & per totum ne uxor pro mari. & per totum ne filius pro patre, l. si quis in suo, §. legis, C. de inofficioso testamento. Nec longinquitas temporis nocet nondum natis perque hoc legitime impeditis argument. l. j. ad fin. C. de annali exception. l. contra maiores, C. de inof. testam.

Neque ad rem pertinet quōd non liceat à capite membra recedere d. c. cum non liceat, de p̄sc. nam resp. secundum Aymo. ubi supra quod tunc talis ciuitas erit caput de per se, nā ut in grege pecorum & in armentis bouū, equorum, & similibus, quodlibet pecus aut bestia seu animal suum caput de per se eque principales ac alia facit, ita & inter homines & ciuitates quilibet aut quilibet possit suum caput de per se æque principale facere, nisi aut uel iniqua aut sponte sua aliud accideret ut contrarium existimantes fabulari aut ineptire nobis uideantur, aut tyrānorum esse aduatores, quod intellige nisi per tempus immemoriale sub tali ditione, & imperio fuerant secundum quod supra declarauit.

10
Infertur euidentius terrasse Romanum in l. more, ff. de acq. hāre. dum uult quōd ciuitas etiam quæ non recognoscit superiorem nō poterit concedere ueniam aetatis, neque hoc p̄scribere, nos autem tenemus hoc ius posse tempore immemoriali p̄scribi etiam ab ea quæ superiorem recognosceret ut rectè Romanum reprehendens aduertit Alexander in d. l. mō-

9
Italiæ ci-
uitates ad
de facto
potestate
se subdu-
cere ab ip-
so con-
Decius &
Ang.

10
Præscri-
pōe tpe
memor-
li ius
dedit
xatis
tra &
re,

re, numero. 12.

Inferitur ex superioribus quod licet seruus fugitiuus, sui furtu facere dicatur, ut in l. j. C. de seruis fugitiuis tamen illud procedit quo ad hoc duraxat ut tempore ordinario praescribi non possit ut ibi exprimitur quasi res uitio affecta iuxta, §. furtiuus, inst. de usucap. non autem quo ad hoc ut inspectis principiis iuris natura rem uetitam fecisse uideatur serui enim aut nascuntur aut fiunt: nascuntur cum ex ancillis nostris domi editi fuerunt, fiunt cum per iustam captiuitatem iustumque bellu capti sunt ut inst. de iure personarum, §. pen. nec dubium est quia quemadmodum serui per captiuitatem facti simul ac ad se os sese receperint sui iuris fiunt dominiumque nostrum eludunt hoc est dominium quod in eis habebamus d. §. ite ea, inst. de rerum diu. l. nihil, ff. de capti. l. iij. l. naturalem, in prin. ff. de acqui. rerum dominio ita quoque & illi qui serui nati sunt, quia editi ex ancillis nostris cum primum potestate nostram euaserint, ita ut penè impossibilis sit eorum recuperatio sui iuris esse incipient, argu. dictorum iurium iuncto §. seruitus, & §. penul. inst. de iure personarum, nec me mouet quod id quod nostrum est sine facto nostro à nobis auelli non possit l. id quod nostrum, ff. de reg. iur. nam illud regulare est, fallit quando dominium est reuocabile, ut per totum, ff. de in die addict. & ferè per totum, ff. de lege commi. tñ in terminis illorum titulorum dominium quod erat meum simul re alius meliorem conditionem attulerit & simul ac pretium die pacta solutum non fuerit definit esse meum, & similiter in terminis l. si. §. si autem sub conditione. C. commu. de lega. l. seruo legato, in prin. ff. delega. j. dominium rei meae sine facto meo potest definire esse meum. Idem in terminis l. in bello. §. facta, ff. de capti. Idem in terminis l. ite fuerberatum, §. j. ff. de rei uendi. Idem in terminis l. j. & per totum. C. in quibus cau. serui pro premio liber. acci. & alibi saepe, sic ergo & in specie nostra, qui serui dominium habere debent dominium reuocabile se in eo non etiam irreuocabile habere, ideoque cum serui Hispani in Galliam sese recipiunt, continuo liberi fiunt, ut nobis relatam est, pro hoc quia homo non in hoc natus fuit ut homini subesset iuxta illud oia subieisti sub pedibus eius oues, & boues, & c. & seruitus contra naturam est l. manumissiones, ff. de iust. & iure §. seruitus, inst. de iure perso. §. ius autem gentium, inst. de iure nat. sed quia capti bello trucidari solebant, ideo ob uitandum facimus cedis tristissimum seruitus captiuorum iure gentium permissa fuit grande quidem malum ob grandius tamen

malum uitandum toleratum est. §. serui. j. inst. de iure perso. quauis aliter homo extra commercium esse uideri deberet non secus quam res sacra aut religiosa ut §. j. inst. de inut. stipul. Inter stipulantem. §. sacram, ff. de uerb. oblig. sed quod homo aut populus alteri subit ratione ditionis, imperij, aut iurisdictionis specie imaginemque quandam seruitutis (argumento l. quis sit fugitiuus, ff. de adil. edict. in §. pen. uel fin.) praese fert arg. l. in suis. ff. de libe. & posth. §. sic; quoridie uidemus ut hanc iurisdictionem (reueruata etiam suprema iurisdictione accepta) Hispaniarum populi non pauci pretio ingenti redimant a potentissimis Principibus nostris, & in l. iij. tit. xxij. par. iij. dicitur ut pro principe suo quisque teneatur mortem si opus fuerit opporere, ergo huiusmodi res non longè abest à seruitute & ibi not. per Gregorium Lupum, & per eund. ead. part. tit. xxj. in l. v. facit per totam, ff. ad Syllani. & l. pe. C. quibus ut indig. Ergo populi, aut ciues, seu homines, qui se subducere uoluerunt id a se fecisse uidebuntur, quando non ut ad imperium retrahuntur aut sub imperio rediguntur, id quod agnosco non temerè admittendum in hominibus singularibus, ac priuatis, sed tantum in populis, nam si populus uis subactus fuerit, uis quoque se eripere poterit, si concessione spontanea se subegit gratis tñ contraria quoque destinatione se subducere poterit ut supra. At si tempore immemoria sub tali imperio permanit, nec apparet de initio, cum post tale tempus fingatur interuisse causarum omnium ac titulorum, is ea uis que omnium iustissima sit ac firmissima l. j. §. aqua ductus, ff. de aqua quoti. & est iura. & diximus alibi, certe tale imperium concessione, eaque non gratuita, sed onerosa quæ situm fuisse intelligemus, sicque minimè licebit pedere referre subiectionemque recusare aut ius principis iniuria laedere, contra iustitia, ff. de iust. & iure. §. iuris praescripta, inst. eod. nam & homo liber qui se uendiderit non poterit unquam suum domino se à seruitute eripere, nec si ad hostem transfugerit sui iuris iure factus uidebitur, sicque in tali sermone habebit locum d. §. item ea. inst. de rerum diu. itaque licet non abnegemus, quia fera quæ serua erat (sive captiuitate, quia eam cepimas, sive natiuitate, quia ex alia fera capta domi enixa, & similiter capta & custodita fuit) cum primò à nobis euaserit sui iuris aut laxitatis fiat, l. iij. l. naturalem, in prin. ff. de acqu. rerum dominio. Idemque & in seruis sive captiuitate serui fiant ut d. §. item ea, sive etiam serui nascantur, ut ibid. & d. l. iij. & d. l. naturalem, arguendo de seruitute ferarum ad seruitutem seruorum, tamen si serui facti

14 Seruitutis species alicuiusmodi subesse.
15 Seruitutis onera.

16 Seruus qui sponte uendit se de terrioris conditionis est qui reliquit.

facti fuerint non captiuitate non quoq; natiuitate, & sic præter voluntatem aut factum suū, sed serui sint facti & sponte sua, & non gratis, sed pretio cessat ratio illorum iurium & succedit regula d. §. iuris præcepta, & d. l. iustitia, & quia quæ ab initio sunt voluntatis ex post facto sunt necessitatis l. sicut ab initio, ff. de act. & oblig. l. sicut maior, C. de rep. hære. & quia quæ ab initio sunt spontanea uoluntate, non tam auxilio digna sunt, quàm reliqua, arg. l. si filius qui patri, ubi not. per Socin. ff. de vulga. & arg. l. si fideiusor, §. si necessaria, ff. qui satisda. cog. ubi multa per Iason. & præsertim cum pretio non gratis fiunt argumen. l. prime in §. primo. ff. si à parente quis fuerit manumi. de quo text. alibi diximus.

17 Deniq; licet si populus fuit sub principe per tempus immemoriale fingatur ex iustissima, & plenissima causa & titulo id contigisse, sicq; pedem referre liberum non sit, tamen si rursus idem populus per tempus immemoriale contrario iure usus fuerit, ex iustissima quoq; causa id contigisse intelligemus, ut sic iam sui iuris suæq; laxitatis esse intelligatur nec amplius sub pristino imperio subijci, aut redigi possit d. §. ductus aquæ, cum siml. Idq; etiam quo ad supremam iurisdictionem, licet iure regio contrarium fortè obtineret, arg. l. si. tit. delas præscrip. lib. iij. ord.

18 Sed & si tempore immemoriali populus sub principe & eius maioribus fuerit, constet tamen initio vi & armis vel etiam spontanea, uoluntate, sed gratis non pretio, id imperium quod tum fuisse magis esse uidetur magisq; esset ut ei populo liberum sit à tali imperio recedere arg. l. malè agitur. C. de præsc. xxx. annorum l. aquam, ff. quem serui. ami. l. si. C. de acq. possess. quasi ea concessio sit ad libitum reuocabilis, ut pote facta ob utilitatem ipsius populi arg. d. l. stipulatio ista, §. inter certam, ff. de verb. obli. Sicq; intelligo quòd ciuitates Italiae quæ non sunt sub imperio, siquidem ab hinc annos tot ut eorum initij memoria non sit, ita fuerunt indubitanter sui iuris proprijq; dominij ac ditionis manebunt, ut nequeant sub imperio Romano redigi, quod si nondum præterijt tēpus immemoriale magis dubium, sed adhuc quando de facto se tueri ac defendere potuerint, non iniuria mihi fecisse uidebuntur, si quidem constet & ab initio vi subactas fuisse, & quasi vi subactas sub imperio Romano æuum transsegisse, nam tunc tēpore immemoriale uel non quaritur ius, uel si quaratur erit tamen sui natura reuocabile, ut quàm primum populus ille subactus & ueluti seruus effectus potestate domini euadere potuerit, suamq; laxitatē re-

cuperare id iure fecisse uideatur, arg. d. §. item ea, d. l. iij. d. l. naturalem, ff. de acq. rerum domino l. nihil, ff. de capti. d. l. malè agitur, cum siml. Nam & populi Christianorum à Mauris in Hispania subacti, & post annos septingētos ab eis recuperati, ac vi erepti, nullus negabit quin iure recepti uideantur, quauis tempore immemoriali ab eis fuissent possessi non secus quàm si breui tempore ab eis possessi fuissent, argum. Lex hoc iure, ubi per omnes, ff. de iusti. & iur. §. bella, inst. de iure natu. §. item ea, inst. de rerum diu. Ergo cum ciuitas Lucensium in Italia pro libera se gerat, sed sponte sua & ueluti hospitio quodam iure Romanorum non secus quàm nos Hispani utatur, si quis prodicionem contra talem ciuitatem machinatus fuerit non dubium est quin reus sit læsæ maiestatis in primo capite, de quo in l. quisquis, C. ad legem Iuli. maiest. nam si illud primum illius legis caput locum habet etiam contra quod perpetrates in eos qui sunt ad latus principis, quanto magis locum habebit contra perpetrates in ipsum principem uel rem publicam: præsertim cum de iure gentium nulli unquam tã obediri ac venerari religiosissimè teneamur præter Deum quàm reipublicæ, ac deinde parentibus, l. ueluti, ff. de iust. & iure quod intelligo non solum si iure, sed etiam si de facto ea ciuitas à Romanorum imperio subducta esset per rationes supra allegatas, & ita uidentur tenere Salicetus in d. l. quisquis, & Aug. in tract. malefi. verb. (che hai tradito la tua patria) licet contrarium & malè teneant Cin. & Ang. in d. l. quisquis, quos refert & sequitur Socin. cōf. cclxxv. col. ij. lib. ij. pro nobis quod ait Horatius pulchrum est & decorū pro patria mori.

Ergo cum nostri potentissimi Hispaniarū reges Hispaniarum regiones homines, populos à Maurorum Sarracenorūq; imperio & ditione proprio suorumq; ciuium sanguine effuso uirtute bellica liberauerint, & per tēpus cuius initij memoria non est suprema ditionis ac imperij ius reddiderint Romano posthabito imperio, non dubium est quin id iure fecisse intelligantur, prout notatur in c. Adrianus. lxij. distin. tex. Glo. & alij in c. & si necessesse, de don. inter vir. & vxor. Lupus, num. 18. in rubr. de don. inter vir. & vxor. in præsa. Co. uarru. in cap. peccatum, par. ij. §. ix. ad fi. de re. iur. lib. vj. Gregorius Lupus in l. xvij. citu. par. j. per textū ibi, & tempore cuius initij, & hanc supremam potestatem Hispaniarum reges quæsierunt, ut ex communi opinione resoluunt Balbus de præscrip. ij. par. v. part. princ. q. ij. Corsetus de excel. regis. q. ciiij. Felin. in ca. cum non liceat, de præsc. Couar. ubi supra Ca. Baldus

17 Iurisdic-
tio supre-
ma an tpe
immemo-
riali iure
regio præ-
scribasur.

18 Imperiū
an etiam
post tēpus
immemo-
riale pos-
sim con-
fugere.

19 Hispani
populi
maurorum
re erepti.

20 Maie-
statis lesa
crimen
mittitur
contra
ciuitatem
berit
quod
cōtra
ma-

21 Hispani
rum reges
ut iure
imperiū
rum
tunc
debet.

Nullus de imperatore. q. liij. sed nos aduertimus quod etiam si tempus immemoriale non preterijset, & etiam si ea iusta causa quod à Mauris virtute bellica hanc regionem reges nostri liberalissent, cessasset adhuc de facto licet se à Romano imperio subducere cum cõflet Romanum imperium orbem vi & armis subugasse ac subegisse, non autem concessione conerosa tale imperium quæsisse vt patet ex superioribus, vide controuersiarum illustrium lib. i. c. j. & c. xx. xxj. xxij.

C A P. LXXXIII.

- 1 Annæ præstationes an inducant obligationem in futurum, ardua quæstio.
- 2 Donandi causa præsumitur, quando alia non apparet cum communi.
- 3 Intell. l. ij. §. circa, ff. de doli excep. & nu. 9. contra Doctores.
- 4 Intell. l. cum de in rem. ff. de usuris, & nu. 8. contra Doctores.
- 5 Datum simpliciter an donatum uideatur cum communi.
- 6 Datum simpliciter donatum uideri potest si adest aliqua coniectura donationis cum communi.
- 7 Dandi causa expressa in præcedentibus dationibus uidetur repetita in sequentibus.
- 8 Diuine præstationes uniformes annuæ decies geminæ, & quasi ex debito non quasi ex gratia factæ faciunt præsumi non tantum debitum fuisse in præteritum sed etiam tantundem deberi in futurum contra plures Doc.
- 9 Annuæ præstationes geminæ decies si uniformes sunt ex debito non ex gratia factæ præsumuntur contra plures.
- 10 Geminata confessio extraiudicialis nocet.
- 11 Geminata confessioni etiam in tormentis exacta statur.
- 12 Geminata confessio excludit exceptionem non niam. pecunie.
- 13 Geminata iussio idem operatur quod proprius principis motus.
- 14 Vasalli si dominis suis decem præstationes uniformes annuatim ex certa causa obligatoria, etiam in futurum faciunt, tenebuntur etiam in futurum tantundem præstare nisi probent eam causam ueram non esse cum communi contra Cinnam.
- 15 Vasalli in casu superiore possunt probare eam causam non esse ueram cum communi.
- 16 Vasalli post annos etiam xxx. quibus quid annuum & uniforme quasi ex debito quid dominis suis præstiterant, an ad probandum causam illam nõ esse ueram admittantur.
- 17 Tempus an habeat uim inductiuam in præstatio-

- nibus temporis cuius initij memoria non sit.
- 20 Tempus immemoriale in annuis præstationibus habet uim inductiuam cum communi.
- 21 Vasalli quod longo uel longissimo tempore uniformiter præstiterunt dominis suis an & in posterum tantundem præstare teneantur, anceps pugna.
- 22 Præscriptio ordinaria non cessat propterea quod sit præsumptio iuris contra possidentem.
- 23 Præscriptio temporis immemoralis consuetudo est non præscriptio.
- 24 Intell. l. nullo. C. de rei uend.
- 25 Titulus præsumitur in præscriptione uel quasi possessione quæ nititur in facto uel factis aduersarij, licet non præsumeretur, si niteretur in non facto ipsius noua declaratio.
- 26 Seruitutem discontinuam res inanimata non præscribit, nisi tempore immemoralis homo autem breuiore tempore præscriberet.
- 27 Vasalli si dominis suis longo uel longissimo tempore annuum quid dominis suis uniformiter præstiterunt, an ex titulo per eam allegato an uero ex tyrannide præstitum ac exactum præsumatur ingens quæstio.
- 28 Vasalli ut noceant sibi in futurum cum quid annuum dominis suis præstabant, oportet solutiones factas fuisse ex causa certa expressa legitima & in futurum obligatoria secundum communem opinionem de cuius ueritate discutit.
- 29 Annuæ præstationes cum ut in futurum quoque fiant tempore acquiruntur ac inducuntur an id contingat præscriptione an consuetudine, an alia ratione, ardua pugna.
- 30 Titulus in consuetudine non requiritur cum communi.
- 31 Præscriptio & consuetudo differunt.
- 32 Annuarium præstationum præscriptio diuersis regulis nititur quàm rerum corporaliu noua declaratio.
- 33 Probationum species nulla est quæ necessario concludat, sed tantum contingenter.
- 34 Annuarium præstationum præscriptio quæ xxx. uel xl. annis contingit non eneruatur licet probetur causam obligatoriam nunquam interfuisse cum Couar. contra multos.
- 35 Immemoralis temporis acquisitio non admittit probationem in contrarium etiam per confessionem contra Aymo, & alios.
- 36 Iurisdictio ut præscribatur.
- 37 Intellect. l. si. tit. de las prescrip. lib. v. ord.
- 38 Præscriptio forenses collectandi breuiore tempore quàm immemoralis contingit cum multis contra multos.
- 39 Præstationum annuarum liberatio breuiore tempore, quàm immemoralis contingit cum Aymone contra plures.

LIBRI SECVNDI

- 40 Tituli allegatio ad prescribendam seruitutem discontinuam nil iuuat, cum communi contra A^e cursum.
- 41 Pascendi ius, quod tempore ordinario prescribitur contra communem.
- 42 Intellectus.c.i.de prescrip.lib. 6.

I
Annua p-
stationes
an indu-
cant obli-
gatione in
futurum
ard.q.

Annua praestationes si & vniformes sint & fiant & causa expressa singulis annis totius decennij inducunt obligatione, vt in futurum tantundem singulis annis praestatur, haec est communis opinio secundum Couar. in capit. possessor, de reg. iur. par. ij. §. iij. num. 2. Bart. & Salicetus, colum. iij. in l. cum de in rem verso, ff. de vsur. per text. ibi Bald. colum. ij. Salic. col. fin. Alex. colum. iij. vbi Iaf. & Dec. & Riminaldus, col. antep. cum seq. in l. si certis annis. C. de pact. Alex. consi. c. iij. Idem consi. c. vij. lib. ij. Malineus de contractibus. q. xx. Glo. communiter approbata in d. l. si certis annis Glo. etiam communiter ibi approbata in d. l. cum de in rem verso, Glo. communiter ibi approbata in l. creditor. C. de vsur. Glo. in l. operis non impositis, ff. de operis liber. dum se remittit ad ea quae duxit in d. l. si certis, & in d. l. cum de in rem, Balb. de prescrip. j. par. iij. par. prin. q. x.

Sed ego aduerto isthaec non sufficere ut inducatur obligatio in futurum, nisi praeterea expressae praestationes fierent ex causa onerosa vel obligatoria, ita probat d. l. creditor, in verbo ex consensu d. l. operis, verb. ex voluntate sua: etenim qui donat non se obligat ad amplius donandum in futurum, vt dd. ll. & hanc esse communem opinionem alibi ostendimus post Riminald. & Iaf. in d. l. si certis, quoniam quod ex causa onerosa & obligatoria fierent nisi etiam esset obligatoria in futurum ut dd. ll. aliter enim solutione sublata esset obligatio vt in princ. instit. quib. mod. toll. obli. Cuius rei ratio (quam ab alijs animaduersam non inuenio) ea est, quod non solum qui donat etiam saepius & uniformiter non videtur sese obligasse ad tantundem dandum in posterum, sed etiam si expressim id dixisset adhuc non teneretur, quia omnino donatio quae non incipiebat a traditione non erat approbata uel a lege ista vestita vt ex pacto donationis daretur actio l. si quis, arg. C. de don. licet si inciperetur a traditione repetitio denegaretur l. cuius per errorem, de reg. iur. ergo si dixi promitto centum, non potero utiliter conueniri, quia non apparet causa debiti quae a lege approbetur, & vestiatur, & executioni mandetur, nec si donationem praesumas quicquam releuat cum steterimus in terminis so-

hinc conuentionis, Idem puto si dicerem promitto centum, quae tibi debeo si non adieci causam debiti uel minus, idoneam adieci, ergo licet per solennem stipulationem centum promiserim & si adiecerim quae tibi debeo, nil agam, nisi causam debiti idoneam expresserim, quod nota ad notata in rubri. ff. de verbo. nec mutat quod solennitas intrinseca praesumatur, nam cum dixi promitto centum quae debeo, non hic negatur stipulationis solennitas, quae intrinseca est, sed legitimam solennitatem promittendi causam praecessisse, id negatur, quia extrinsecum est, haec probantur, in l. ij. §. circa, ff. de doli excep. olim enim omnes conuentiones firmae erant inspecto iure gentium, quia nihil tam naturali aequitati conueniens intelligebatur quam pacta seruari l. j. ff. de pact. l. j. ff. de consti. pec. l. non minorem, C. de tractat. §. per traditionem, inst. de rerum diu. l. conuentionum, ff. de pact. sicq; omnes ex aequo manu regia exaequebantur l. ij. ad princ. ff. de origine iuris hodie vero conuentiones regulariter non sunt efficaces ad agendum, sed tantum ad defendendum & excipiendum l. legitima l. iuris gentium, in prin. & in §. sed cum nulla, & §. igitur nuda, ff. de pact. ideo si tibi centum promissum siue per pactum nudum siue per solennem stipulationem, nec adieci quae ex causa promittebam me daturum, vtrum ex causa forte venditionis, vel conductionis, uel dotis, uel alterius similis, nulla causa praesumitur cum nulla expressa sit & causa interuentus sit quid factum, quod non praesumitur nisi probetur l. si emancipati, ibi, teq; emancipatum probatum fuerit C. de collat. vbi notant Iaf. & communiter alij l. si quis in bello. §. facta, ff. de capri. ff. de si dixeris causam animumq; donandi praesumitur esse communis opinio, quam tradunt Bart. in l. ita stipulatus, in magna, col. xij. ad princ. ff. de verb. oblig. Idem Bart. in l. j. §. si stipulanti, eod. tit. Iaf. in l. scire debemus, §. si a fure, col. ij. eod. tit. Bar. in l. Mauius, §. duobus, col. vj. ad fin. ff. de lega. ij. Bar. in l. ij. §. circa, ff. de doli excep. Paul. in l. generaliter, col. iij. in pr. & col. v. C. de non nu. pec. l. campanus. in versu. cum sciret. de operis liber. l. si diuortio, ff. de verb. obl. per Iaf. in l. iuris gentium, §. sed cum nulla, ff. de pact. nu. 28. adhuc quidem idem erit, quia iure fororum ex pacto nudo donationis agi non poterat licet hodie possit l. si quis argentum, per totam. C. de dona. ergo in promissione siue nuda, siue solenni, siue dicas nullam causam praesumi, siue animum praesumi donandi utroque casu cessabat ciuilis obligatio etiam quo ad praesentia & multo magis quo ad futura, necesse est

2
Donandi
causa praesumitur
quando
alia non
apparet
cum illa

se est ergo ut causa praestationum seu dationum
 speciatim interfuerit, ut autem in ipsis praesta-
 tionibus nuncupatim expressa sit, necesse non
 est, nam taciti & expressi par virtus est, l. cum
 quid, ff. si cer. peta. l. cum ex filio, in princ. ff. de
 vulgar. l. licet Imperator, ff. de leg. j. l. ita stipu-
 latus, in mag. uerit. Sabinus autem ex mente,
 ff. de uerb. obliga. l. iij. C. de lib. praet. l. haeredes
 mei, §. cum ita, ff. ad Trebel. † Vnde si probatu
 fuerit, q̄ praestations non tanquam ex gra-
 tia, sed tanquam ex debito fiebant id sufficit
 ut non uideantur esse lucratiua, & consequen-
 ter obliget etiam in futurum, quod si negetur
 subesse iuxta causa debiti iuxta, d. l. ij. §. circa,
 ff. de doli excep. replicabimus sufficere q̄ in ali-
 quibus earum praestacionum, licet nō ēt in om-
 nibus ea causa certa (puta emptionis, aut em-
 phyteusis, aut locationis ppetua) expressa fue-
 rit, quid enim si dominus cōcessit uasallis cer-
 tum fundum, uel agrum, uel hortum, uel area,
 uel domum, uel uineam hac lege ut singulis an-
 nis in perpetuum sibi certum quid exoluerent
 aut praestarent, aut quid si emit ab eis quen-
 dam censum perpetuum, deinde illi primi, &
 secundo anno id ex debito exq; fide praestite-
 runt longo uel longissimo tempore, ita tamen
 (ut plerunq; vsu uenit) q̄ primo fortē, aut secū-
 do anno in singulis praestatiōibus nominatim
 declarauerant se ex debito (non ex gratia sol-
 uere nuncupatim illius census, uel concessio-
 nis causam exprimentes, deinde tertio & quar-
 to & etiam pluribus deinceps sequentibus an-
 nis tantundem & quasi debitum non quasi ex
 gratia praestabant, non tamen declarabāt no-
 minatim causam debiti in indiuiduo, certe id
 non noceret, nam intelligo in omnibus annis
 uniformes esse debere praestaciones, sed tamen
 necesse minime esse ut cā debiti in indiuiduo
 exprimat, in omnibus annis si modo aliquan-
 do expressa fuit. Hoc amplius non puto refer-
 re utrum ad primos, an ad medios, an ad ulti-
 mos annos ea debiti causa expressa fuerit, alte-
 rutrum enim horum trium sufficeret. hoc etiā
 amplius si in quibusdam harum praestacionum
 siue in primis, siue in medijs, siue in ultimis so-
 lutiones fieri ex certa causa debiti apparuit,
 licet in reliquis nulla causa expressa esset debi-
 ti, sed innominatim ruditer ac simpliciter praes-
 taciones factas eiusdem tamen quantitatis ap-
 pareret id quoq; sufficeret, & opponentibus
 de dicto, §. circa, replicaretur de tacita confes-
 sione soluētium semel ac pluries ex certa cau-
 sa, & id probatur in d. l. cum de in rem, tam in
 primo, quam in secundo responso: nam licet
 longo tempore & sic decies geminas praestatio

nes ad tale debitū in futurum praesumēdū exi-
 geret, tñ non exegit ut in singulis praestacioni-
 bus cā debiti nominatim expressa esset, ergo
 si uasalli soluentes primis annis expresserunt
 ita. damus centum quae ex causa census debe-
 mus, medijs forte annis dicebant, damus cen-
 tum quae tibi debemus non adiciētes ex cā
 census, sequentibus uerō annis dicebant, ecce
 damus tibi centum solita, non adiciētes quae
 tibi debemus: id quidem sufficeret: nam ut praes-
 sumat obligatio in futurū bene requiritur lon-
 gum tempus, & decies geminae praestaciones. d.
 l. cum de in rem, sed ut praestatiōes tam factae
 ex causa non improbata factae praesumant, sic-
 que cesser, d. §. circa, uel una praestatio suffice-
 ret. Deniq; nra opinio uerissima est, & necessa-
 ria, nam licet sint opiniones utrum datū in re
 dubia uideat donatum, uel non, nam quod do-
 natum non uideatur est cōis opi. ut firmat So-
 cin. in l. cum quid, nu. 29. uer. circa qōnem, ff.
 si cer. peta. post Bar. Alex. & alios ibi, ubi etiā
 tangitur per Glo. & est cōis opi. secundum Io-
 an. Bap. in erario cōi uerb. datio. Soci. consil.
 xciii. circa primum, lib. j. † Plures tamen tenēt
 contrarium per l. cuius p errorem, ff. de regul.
 iur. l. j. ff. de cōd. indeb. tñ cōis opi. est secundū
 Soci. in d. l. cū quid, n. 30. post Bar. & alios ibi,
 q̄ ubi est aliqua cōiectura praesumēt donatio
 p d. l. i. & d. l. cuius, q̄ si q̄ras qñ uidebit subes-
 se aliqua cōiectura rñdet Bar. & cōiter Doct.
 ut tenet & testat Soc. ubi sup. n. 33. † q̄ si cā i pc.
 fuerat aliqñ ēt semel tñ expressa ea ēt in sequē-
 ti uel sequētibus dationibus q̄ informit fiunt
 vī uel inesse uel repetita: sic ergo & in spē nra
 cū semel i primo uel in aliquo anno exp̄sū sit
 solutionē scām fuisse ex certa, & formali cā, pu-
 ta cēsus, licet sequētes p̄staciones informiter. i.
 nulla exp̄ssa cā scāa fuerint, adhuc tñ ex eadē
 cā illa facta fuisse uident primū ne actus fru-
 stratorius praesumāt ac ociosus cōtra, l. hēc sti-
 pulatio, §. diuus, ff. vt lega. no. ca. deinde ne inu-
 tilis uideat cōtra, l. quoties, ff. de reb. dub. l. si qñ
 in prin. cū Gl. C. de inof. test. l. si qñ, ff. de leg. i. l.
 quoties in stipulationibus, ff. de uer. obl. tertio
 donatio p̄sumat cōtra, l. cū de idebi. ff. de pb.
 sicq; cū cā illa q̄ semel exp̄ssa fuit esset obliga-
 toria in futurū, reliq; quoq; p̄staciones ex eadē
 cā in futurū obligatoria factae p̄sumunt: sicq;
 post long. tps p̄sumit re uera interfuisse ea cā,
 q̄ exp̄ssa fuit d. l. cū de in rē, p̄sertim cū ppria
 assertioni nemini aduersari liceat, l. gñaliter,
 C. de non nu. pec. vnde vnica ēt praestatio uide-
 batur sufficere ut ibi. Nec obesset, d. l. ij. §. cir-
 ca, ff. de doli excep. q̄ illud qñ nulla causa ex-
 pressa fuisset, nec ēt obesset d. l. cū in rē, uer. lōg.
 tpe, q̄ illud fuit cōtingenter nō necessario, ut

5
 Datū sim-
 pliciteran
 donatum
 uideatur
 cum cōi.

6
 Datū sim-
 pliciter do-
 natum ui-
 deri pōt
 si adest ali-
 qua cōie-
 ctura do-
 nationis
 cū cōi.

7
 Dandi cā
 expressa i
 praecedēt.
 praestatio
 uidetur
 repetita i
 sequē. cū
 cōmuni.

LIBRI SECVNDI

patet ibidem in secundo respon. vbi non exigunt tot prestatones, nec longum tempus, & preterea in utroq; responso ac exēplis de quibus ibi, non apparet ullam cām solutionis exp̄sam fuisse à solvente, nec sunt præsumēdæ cū sunt facti, l. si emancipati, ibi teq; emancipatum probatum fuerit, C. de coll. Sicq; tentari

Intel. d.l. cum de i rem, ff. de vlt. con tra Doct.

Intel. l. ij. § circa, ff. de doli excep. cōtra Doc.

8 posse v̄t ut cum causa solutionis expressa fuit quæ in futurum obligatoria erat, sufficiat v̄nica præstatio vt ēt in futurū peti possit, cū præstatiō confessioni, & assertioni aduersari nemini liceat, d.l. generaliter, cum aut nulla cā expressa eēt tūc lōgū tēpus, & decies geminæ præstatiōnes exigerentur, ut d.l. cum de in rē. † & ad d. §. circa, qui huic vltimo contradiceret respondendum est q̄ non p̄cederet q̄n præstatiō set longum tempus, arg. l. si filiusfamilias, C. de pet. hær. & q̄ tradunt Bar. Ale. & Ias. in l. sciē dum, ff. de ver. obl. nam post tm̄ tempus ea quæ facti sunt ēt extrinseci præsumunt, ut ibi, & preterea d. §. circa, procedit q̄n uerbo tm̄ non etiā res, aut traditio interfuit, nos aut q̄n ēt decies gemina rerū traditio interfuit quod p̄t firmari ex multis à me congestis lib. de succ. crea. in §. iij. nu. 13. vbi plenē de vi & potestate actus geminati & ijs ēt q̄ de temporis diurnitate diximus alibi. Quæ nota, quia contrariū in utroq; volūt cōiter Doc. supra in pri. n. allegati.

Diuine præstatiōnes uniuersales annuæ decies geminatae, & quali ex debito nō quasi ex gratia factæ faciūt præsumi nō solum debitum fuisse in præteritū sed ēt tantundem deberi in futurū cōtra plures

10 Ergo † si singulis annis per longum tempus certam quantitātē quasi debitam nō aut qua si dono datam præstasti, licet informiter, quia nunquām fuit expressum qua ex causa præstatio fieret, semp̄ tm̄ fuerūt pares præstatiōes seu quantitates teneo te in posterū ad tantundem dandum singulis annis obligatum videri si ipse allegem ex cā obligatoria, puta uenditionis aut census te soluisse, nisi tu probaueris cōtrarium puta donationis ac benignitatis seu seruitij gratiosi causa id fecisse, licet contrariū teneant Balb. in d. q. x. & Couar. in c. possessor, §. iij. par. ij. num. 2. de reg. iur. lib. vi. & Molineus de contractibus. q. xx. hoc amplius cum donandi causa fieri datio informis nunquām præsumatur secundum communem opi. supra relatam d.l. cum de indebito, nec mutui, aut depositi causa toties geminæ præstatiōnes præsertim paris quantitatis ac æqualis verosimile sit causam debiti obligatoriam præcessisse magis præsumendum est, maximē cum à recipiēte allegetur & concurrant diurnitas temporis, Item decies geminæ præstatiōnes, Item generalitas. d.l. cum de in rem, † Sicque ex his

Annua præstatiōnes uniuersales & decies ge

utrum ex gratia an ex debito datum fuerit ex debito datum præsumam, licet contrarium teneant Molineus, & Balb. & Couarru. ubi supra, & Riminal. in l. si certis annis, col. antepenul. cum seq. C. de pact. ubi Decius Ias. & alii moti leuissimo fundamento. l. q̄ tempus non sit modus inducendæ obligationis, l. obligatio num ferē, §. placet, ff. de actio. & obliga. quod non ignoramus, sed hic præter tempus longū interfuerunt decies geminæ præstatiōnes vni formes, sicque decies geminæ tacite rei debite confessiones cum ex gratia datum nunquam præsumatur dict. l. cum de indebito, nec error sit præsumendus nisi probetur vt in l. vnt ca, C. de errore calculi, & qui soluit si dicit se per errorem soluisse post dies triginta probandi erroris onus sustineat, l. in contractibus, §. super certis, C. de non numer. pecunia, facit d.l. in contractibus, in princip. & institu. de literarum obliga. in princ. teneo ergo, quod datum singulis annis per longum tempus in posterum quoq; debitum intelligitur: primū q̄n in omnibus præstatiōibus cā obligatoria, & specifica fuit expressa. Secundō ēt si non in omnibus, sed in quibusdam tm̄ talis causa fuit expressa, Tertio idē ēt si in nulla omnino earum præstatiōnum cā specifica fuit expressa, sed tm̄ in formiter dictum q̄ dabatur debitū. Quarto idem etiam si nec cā specifica fuit expressa, nec dictum q̄ debitum soluebat, sed simpliciter datū fuit qd̄ ultimū non firmo.

† Pro nobis facit, quia licet cōfessio extraiudicialis nō p̄iudicet, ut est notū, ēt si fiat i iudicio dum tamen non in figura iudicij, puta coram tabellione, ut est. Gloss. sing. in l. iubemus C. de liber. cā & in l. interrogatam. eo. ti. tū si sit geminata cōfessio extraiudicialis bene præiudicat secundum Bar. in l. cū scimus, C. de agri. & cens. lib. xj. notatur in apost. ad Bar. in l. capite quinto, ff. de adul. vbi hoc sentit Glo. & est cōmunis sn̄ia. Facit et̄ q̄ licet confessioni in tormentis nō steēt sine perseueratione, l. j. §. diuis cum ibi nota. ff. de q̄nib. cum simil. si tamen præcedat vna confessio extraiudicialis tūc cōfessionis secundæ in iudicio stat̄ ēt sine pseueratione p̄ geminationem hoc uult Gloss. in d. l. capite quinto quæ cōmendat̄ pro singulari ibi in apost. ad Bar. Ad idem facit q̄ licet confessio de mutuo non præiudicet quominus possit opponi exceptio non num. pec. infra biennium tamen si sit geminata confessio de debito, tūc non poterit opponi exceptio non num. pec. argu. eius quod dixit Bar. in d. l. cum scimus, & i specie Panor. in c. si cautio, in fi. de fide instr. & vide ibi in apost. & est pro hoc Glo. sing. in l. in contractibus, §. j. in ver. penitus, C. de nō nu. pe. Facit

13 Geminata confessio extraiudicialis uocet.

13 Geminata confessio in iudicio tūc cōfessionis secundæ in iudicio stat̄ ēt sine pseueratione p̄ geminationem hoc uult Gloss. in d. l. capite quinto quæ cōmendat̄ pro singulari ibi in apost. ad Bar. Ad idem facit q̄ licet confessio de mutuo non præiudicet quominus possit opponi exceptio non num. pec. infra biennium tamen si sit geminata confessio de debito, tūc non poterit opponi exceptio non num. pec. argu. eius quod dixit Bar. in d. l. cum scimus, & i specie Panor. in c. si cautio, in fi. de fide instr. & vide ibi in apost. & est pro hoc Glo. sing. in l. in contractibus, §. j. in ver. penitus, C. de nō nu. pe. Facit

14 Geminata confessio extraiudicialis non præiudicet.

LIBRI SECVNDI

acquiri, & præscribi posse viderur non solum quoad præteritas præstationes, sed etiam quoad futuras, non tam quidem per decisionem dictarum legum, quam per eandem rationem nisi neges parem esse rationem, cum fauorabiliores simus liberationibus, quam obligationibus, l. Arrianus, ff. de action. & obligation. adhuc tamen puto hanc partem admittendam, quia facile pereunt probationes. vnde & si reuera iusta causa, & titulus interfuisset forte præbati non posset post tantum tempus. fortiter tamen aduersatur, l. obligationum ferè, §. placet ff. de action. & obligation. vbi tempus non est modus tollendæ, aut inducendæ obligationis. Sed responderi potest, quòd quemadmodum ea regula correctæ fuit in altero membro, sicque hodie solum tempus est modus tollendæ obligationis d. l. sicut d. l. omnes d. l. cum notissimi, d. princip. institui. de temp. action. ita quoque alterum membrum ei parificatum de iure veteri sublatum videatur iuxta Gloss. communiter approbatam in l. si quis seruo alieno per sua serint, per text. ibi, C. de furtis: præterea hic ultra tempus ad sunt illæ geminatæ confessiones & præstationes quæ plurimum iuuant, d. l. generaliter, C. de non numerata pecun. ergo omnimodum solum tempus non erat modus tollendæ, aut inducendæ obligationis, hodie tamen vt indubitanter est modus obligationis tollendæ ut dd. ll. ita & inducendæ per argumentum supra dictum præsertim cum hic non tantum sit tempus, sed pluries geminatæ confessiones, ut modo dicebam, sed si teneas tempus hoc casu habere vim inducendam iam in contrarium probatio non admitteretur cogita tamen.

20 *Tempus hæc vim inducendam post præstationes tpe immemorabili factas cum communi*
 Ceterum quòd præterijt tempus cuius initij memoria hominum non stat, omnes admittunt non esse necessariam ullam causam expressionem in dictis præstationibus, sed eo tempore ius immortale, & æternum etiam in posterum acquiri Cuius quæstio. penulti. Ang. & la so. columna fina. in d. l. si certis annis, ubi etiam Paul. & Riminald. & Barto. in d. l. cum de in rem Felinus in capitu. causam quæ, columna tertia, de præscriptio. Balbus ubi supra, & Couarru. numero quarto vbi supra, & Couarru. numero quarto vbi supra, Abbas conf. nonagesimo quarto, libro primo. Idem in cap. fina. colum. secunda, de causa possessio. Deniq; tempus solum de per se non habere vim inducendam eleganter tradidimus, supra in prima. part. quæstion. x.

21 *Vasalli qd longo uel longissimo tpe dominus præstiti*
 Ex superioribus apparet quòd vbi uasalli non domino suo sed alteri annuatim certum quid dederunt per tempus immemorabile tituli interuētus, aut eius allegatio necessaria non est, quid si præterijt tempus longum duntaxat

vel etiam longissimum, non tamen immemorabile, & quidem quid respondendum sit, ex superioribus satis apparet regulariter, præter quod cum res agebatur inter dominum, & uasallos, quo casu (licet in cæteris tempus longum uel longissimum sufficiat secundum superiorè annotationem & distinctionem, tamen) hic magis esse videtur ut tempus immemorabile exigatur, quia secundum quosdam quoties aduersus possidentem est uehemens iuris præsumptio, tunc ipse annuos hos redditus, aut præstationes in futurum vindicare non potest, nisi uel cum titulo fuerit per annos xl. in quasi possessione illius annui redditus percipiendi vel si titulum non habuerit, & ostenderit in tali quasi possessione per tempus immemorabile steterit argumen. capitu. super quibusdam, §. præterea, de uerborum significatio. vbi Gloss. multa iura adducit, & capitu. vnica, de præscription. libro. vj. nec dubium est secundum eos quin aduersus hunc dominum qui a uasallis huiusmodi annuos redditus exigebat sit uehemens iuris præsumptio quòd clam aut per uim uel tyrannidem eos exegisset ita uidentur tenere Ioannes Andr. Hostiensis, Abbas Henricus & alij in capitu. quod latenter, de regulis iuris quorum opinionem sequitur & sæpius communè appellat Couarru. in d. §. quarto, numero primo, & numero quinto Innocentius in capitu. bonæ, in ij. de postulatio. prælator. Idem Innocentius & Aegidius Bellamer. colum. fina. in capitu. si diligenti, de præscription. Ioannes Faber in §. quæ si agat. quæstione iij. instituit. de action. Aretinus consilio, xiiij. colum. xj. Guido Papæ consilio primo libro septimo. Idem consilio lxx. numero 2. Bal. in capitu. j. §. præstationes, de pace constan. deniq; post tempus immemorabile nunquam præsumitur quod dominus à uasallis tales redditus annuatim uitiōse exegerit non quoque; præsumitur post annos quadraginta quando interfuit titulus qui à domino probatur secundum Couarru. vbi supra. Sed quidquid ipse & reliqui, supra allegati contentant differentiam esse inter dominum respectu uasallorum & alium quemlibet, id suspectum esse non dubito, nusquam enim iure præbatur inuenies quod redditus qui annuatim per dominos à uasallis exiguntur præsumantur per uim aut clam exacti, non magis quam si ab alio quouis exigentur. & d. c. quod latenter, generaliter loquitur in omnibus non solum in dominis respectu uasallorum & præterea loquitur in casu claro quando de clandestinitate, aut uolentia constabat, unde à regulis generalibus de quibus supra mentionem habuimus quod omnes utriusque; priuilegiatos & consequenter et rusticos com-

terunt an
& in posse
rum tan-
tundè præ-
itare cogi-
tur dubia
pugna.

comprehendunt recedendum non est, Neque ad rem pertinet detur quis hoc est dominus ille sit in quasi possessione alicuius redditus annuatim exigendi, huiusmodi quasi possessioni aduersetur presumptione iuris communis, nam adhuc etiam contra talem iuris presumptionem procedit prescriptio etiam temporis ordinarij. l. ij. C. de serui. & aqua l. si quis diuturno, in prin. ff. si serui. ved. nam & si abste emissem annum redditum iuxta cap. j. in extrauag. de empti. & vendi. & per annos triginta iugiter exegissem titulum; amissam deinde soluere recitares & ipse probassem illam tricennem exactiorem, & illius annui redditus exigendi longissimam quasi possessionem in futurum ad tantundem praestandum cogereris, nihilo impediendo, quod titulum interfuisset non probassem nec eius amissionem, neque ad rem pertineret quod mea quasi possessio aduersetur iuri communi id est communi omnium hominum libertati, sicque quod contra meam quasi possessionem esset presumptio iuris & ita intelligo l. sicut l. omnes l. cum notissimi. C. de prescrip. xxx. annorum, & in prin. insti. de perpe. & tempor. act. Ad d. c. super quibusdam §. praeterea, de verb. significa. & d. capit. vni. de prescrip. lib. vj. cap. cum personar. §. quod si tales, de priuileg. in vj. resp. quod loquuntur in ijs quae non possunt acquiri nisi priuilegio principis in quorum prescriptione longius tempus desideratur quam in reliquis, scilicet vel tempus immemorabile sine titulo uel tempus quadraginta annorum cum titulo idque iure singulari principibus datum est prout innumera alia priuilegia principum enumerat Iacob. de sancto Georgio de feudis, verb. princeps multaque per nos de succ. cre. §. xxvj. Idemque cum prescribitur contra ecclesiam in quibus casibus fundatam habet intentionem de iure, licet non sic in reliquis causis ut d. cap. vni. iuncta sua Glof. itaque annuarum praestaciones contra principem vel ecclesiam non breuiore tempore quam annorum quadraginta cum titulo aut tempore immemorabili sine titulo prescribuntur ut dictis iuribus: contra reliquos autem breuiore tempore contingat prescriptio. Itaque aut interfuit titulus habitus ab habente potestatem dominium concedendi, aut habitus ab alio, aut a nullo, primo casu ilico transferretur dominium nec de prescriptione agendum est, & ita procedit cap. super quibusdam, §. praeterea. de verb. signifi. ibi, Imperatorum aut regum aut Lateranensis Concilij aut consuetudine antiqua cuius initij, &c. nam usus tanti temporis cuius initij memoria non est ineptè appellatur prescriptio, cum proprius diceretur consuetudo, ut ibi, sicque ut lege dominia rerum conceduntur & auferuntur etiam citra dominorum voluntatem ut per totum. C. ex quibus cau. serui pro praemio libert. acci. & per Decium in l. id quod nostrum de reg. iur. ita & consuetudine quae legi par est l. de quibus, ff. de leg. cum plur. seq. §. ex non scripto, insti. de iure natur. sicque cum post tempus immemorabile non tam prescriptum ius videatur quam consuetudine acquisitum, eaque consuetudo pro lege sit superest ut id ius eo tempore quassitum tam aeternum fixumque sit quam foret si lege acquireretur, meritoque vicem legis tenere alibi lex dicebat, ff. de aqua quotid. & aestiua. l. hoc iure, §. ductus aquae, & ff. de aqua pluui. arcend. l. j. §. fin. ij. q. vj. hoc quippe & ix. q. ij. conquestus, & lxx. dist. mos antiquus, ergo quando Imperator, vel Papa, vel rex, vel respublica non recognoscentes superiorē, uel lex, uel consuetudo, uel tempus immemorabile quod illis parem potentiam habet titulum alicui praebuit continuo eum fecit dominum consummatissimum, nec de prescriptione agendum est, secundo casu quando titulus habitus est a non habente potestatem concedendi dominium regulariter probet iustam causam prescribendi l. nullo, C. de rei vendi. l. vnica. C. de vsuc. transf. fallit cum titulus erat a lege improbatus, puta non rite habitus l. ij. §. si a pupillo, ff. pro empt. l. ij. C. pro emp. cap. hoc consultissimo, §. contrahentes, de rebus ecclesiarum non alien. lib. vj. er go si pedagia aut vectigalia aut annuos redditus a populo exigi per tempus immemorabile quasi lege ius & dominium quassitum quod si breuiore tempore puta quadraginta annorum tunc prescriptione dominium quassitum uideor, si interfuit titulus habitus ab eo qui non habebat ius concedendi, ueluti si annum redditum ex salinarijs pedagijs, portagijs, vectigalibus, gabellis vel similibus procedentem vendidit, donauit, dotis, legati uel nomine mihi dedit isque ius vendendi non habebat, tertio casu quando titulus non interfuit ab aliquo, aut postquam longo tempore id ius annuatim exegi, allegaui titulum interfuisse, & tunc per lapsum longi temporis simul cum illis geminatis praestacionibus ac tacitis debitis confessionibus is titulus allegatus praesumitur d. l. cum de in rem, ff. de usuris.

appellat
presc. nā
est cōsue-
tudo.

24
Intel. l.
nullo, C.
de reuicd.

25
Titulus p̄
sumitur
in prescri
ptiōe quae
nium

LIBRI SECVNDI

nitor in
ficho ad
verū loec
non pra
fimeret
quādo ni
teretur in
non factu
ipius no
ua de d.

26
Seruitute
disconti
nuam res
in anima
ra non p
scribit ni
si tpe im
memoria
li homo
autembre
uore tpe
querit cū
cōmuni.

nam aut vicennium faciens vt d.l. cum de in rem, nec similiter obest, quod ad tales exactiones recipiendas uel faciendas factum hominis discontinuum erat necessarium, l. foramen, ff. de seruit. urbanorum praediorum, § sicque praescriptio nisi longissimo tempore id est, tempore immemoriali contingere non poterat vt d.l. seruitutes, cum sim. nam respondemus illud procedere cum agitur de seruitute acquirenda a re rei, & sic de seruitute reali, non sic si agatur de seruitute personali vel de iure siue reali, siue personali, per personam acquirendo seu praescribendo, vt in d.l. cum de in rem, tunc enim tempus immemoriale non exigitur, sed solum tempus longum sufficit. Neque obscura est harum rerum differentia, nam cum agitur ut per auctus discontinuos ius acquiratur ab homine, is homo animo suo semper retinet illam quasi possessionem, eamque ita continuat vt facti extrinseci interualla suppleantur per animi illius hominis continuationem, at cum praedium animo careat hoc supplementum cessat in iure acquirendo seu praescribendo a re rei, ista est elegans & communis conclusio, solutio ac differentiae ratio, quam tenent Bar. in iusto, § non mutat, ff. de usufrucap. Idem Bart. in l. si ego §. ff. de publi. Paul. consil. cccxlviij. in causa quae vertitur, col. iij. lib. j. Idem consil. iij. in causa quae vertitur coram domino, col. fina. Idem consil. xij. super primo, lib. ij. Corn. consil. cclxvii. col. ix. num. 23. vers. nec obstat secunda ratio, lib. iij. Aymon Crauet. de antiq. temp. par. iij. vers. transeo nunc, num. 24. fol. 107. tenet & ait esse communem opinionem Couar. lib. j. vari. resol. cap. xvij. num. 10. est communis opinio secundum Balb. de praesc. ij. part. v. part. princ. q. iij. est communis secundum Felin. in c. de quarta, nu. 37. de praescr.

Præterea hic adsunt decres geminae solutiones totidemque tacitae confessiones factae ab ipso solvente, quae sibi vt noceant par est cum non nisi ex debito quisquam solui esse credatur. l. cum de indebito, ff. de proba. at in iure acquirendo ac praescribendo a re rei id cessat nulla enim hic adest confessio nulla praestatio nullam denique factum positium domini illius praedij contra quod praedium praescriptio cepta erat sicque hoc casu longius tempus desideratur.

27
Vasallido
minis si
longo uel
longissimo
tpe certū
quid an
num p
stiterunt

Vnde si dominus a vasallis annuos redditus per longum tempus exegit, & vasalli postea tales redditus praestare recusent, si ipse dominus dixerit se titulum habuisse eumque per tale longum tempus probauerit, in posterum quoque eos redditus obtinebit argumen. d.l. cum de in rem ita tenet Albericus nu. 5. in d.l. cum de in rem Barto. in dict. §. non mutat, ad finem dum lo-

quitur de pedagogis. Idem Bart. sentire videtur in d.l. si ego, §. j. ff. de publi. expressius Alexander, consil. cxxiij. super primo, colum. j. lib. iij. Idem Alexan. consil. xxxv. viso themate, nume. 3. colum. j. lib. ij. Idem Alex. consil. cvij. in causa & lite, colum. fina. ad finem, eod. libr. Idem Alexand. consil. xiiij. viso & considerato, nume. 9. eodem lib. Idem Alexan. consil. cxiiij. super primo dubio videtur, lib. j. colum. prima vbi etiam contra rusticos, id procedere firmat, quod & tenuerat in d. consil. cxxiiii. & in plerisque locorum supra allegatorum sentit. Idem Alexan. consil. lxxv. visis, colum. fina. ad fin. lib. iij. Idem Alexan. consil. j. numero. 20. libr. iij. vbi saltem hoc pro expedito habet quando interfuerunt anni triginta, quod & vult Aymon in d. versic. transeo nunc, numero. 23. Corn. consil. cclxviii. in hac consultatione versic. facit ad praedicta, numero. 16. & iterum, numero. 10. lib. 4. sentit Barto. quem ipse allegat in l. si publicanus, §. j. ff. de publi. Idem Barto. in l. licitatio, §. earum, eodem titulo Angelus, consil. ix. sentit Paulus, consil. cccxlviij. supra allegato. Idem Pau. consil. iij. & consil. xii. lib. ii. Areti. consil. cliij. consultatio, colum. fin. Boerius decisione. cxxvi. nume. 4. allegat Petrum, Cinum, Albericum, & Barto. & alios in l. ii. C. quae sit long. consu. & in rubr. eodem titulo. Et in hanc partem etiam videntur inclinare omnes illi quos supra diximus tenuisse quod post longum tempus allegata causa certa eademque legitima & in futurum obligatoria euenit, vt id ius quasi probatum praesumptiuè videatur & consequenter in futurum quoque praestandum sit.

Contrariam tamen partem in vasallis respectu dominorum vt etiam si expressa certa causa legitima & obligatoria soluerint vniuersim annuatim per longum vel etiam longissimum tempus non tamen teneantur in posterum tantundem singulis annis praestare etiam si dominus eam causam allegauerit, quam per temporis longi vel longissimi cursum praestare vellet nisi praeterea tempus immemoriale praeteriisset quasi tales domini per vim & tyrannidem exegisse praesumantur tenent Innocentius in cap. bona. ii. de postul. praelato. Idem Innoc. & Bellamera, colum. fin. in cap. si diligenti, de praescript. Ioan. Fab. in §. aequae. quaest. iij. inst. de act. Guido Papa consil. j. nume. 7. Idem Guido, consil. lxxv. numero. 2. Couar. capit. possessor, par. ii. & §. iij. num. 5. de reg. iur. lib. vi. Aretin. consil. xliij. nume. 11. Bal. in cap. i. §. pactiones, de pace Constan. Carolus Molineus ad Alexandrum, consil. cxxiiii. lib. iij. in i. addi. vbi firmat se idem tenuisse in consuet. Paris. §. liij. & ita tenent plures alii quos allegat Aymon, vbi supra

an ex
lo p
num
gato
ueroc
1 anno
prati
prati
ard. q.

pra. numero uigefimofexto.
 Sed præmitte quod vtriusq; partis fauto-
 res communiter tenent non aliter talem domi-
 num contra vafallos per longum vel etiam lō-
 giffimum tempus obtenturū, quā si ex cau-
 fa certa legitima, & in futurum obligatoria fa-
 cta eſſet ſolutio annua, & maximè hoc expri-
 mant Corn. in d. confi. cclxvii. Aymon vbi ſu-
 præ numero. 27. qui plures allegat Alex. confi.
 cxiij. ad finem, lib. ij. qui alios allegat idē Ale-
 xan. confi. cxiiij. nu. 4. lib. j. Guido Papæ. q. cccc-
 vij. Alex. confi. lxxv. lib. iij. ad finem Alexand.
 confi. xiiij. numero. 9. lib. ij. Bart. in d. l. cum de
 in rem, ff. de uſuris, ad fin. Riminaldus, colum.
 antepen. cum ſequen. poſt Alexan. Iaſ. & alios
 in l. ſi certis annis, C. de pactis Salic. in d. l. cum
 de in rem quaſt. iij. & iij. Balbus de præſcript.
 ij. part. iij. part. principalis quaſtio x. Felinus
 in cap. cauſam, col. iij. de præſcr. Molineus ad
 Alex. confi. cxiiij. lib. j.
 Quid dicendum? & quidem quo magis ac
 magis hanc quaſtionem vſibus forenſibus fre-
 quentiſſimè inſpicio, eo magis ac magis mi-
 ſer noſtrorum interpretum incuriam ac erro-
 rem, tñam qui tenent partem affirmatiuam vt
 longo tempore ius quaeratur etiam contra va-
 fallos & etiam contra ruſticos, eo potiſſimum
 argumento nituntur, quod conſuetudine non
 etiam præſcriptione id ius quaſitum intelli-
 gant. rursus qui tenent partem negatiuam vt
 eo tempore tale ius in futurum nō quaeratur,
 ea potiſſimum ratione nituntur, quod tale ius
 præſcriptione potiſſimum quā conſuetudine ac-
 quiri poſſe contendunt ſeu acquiſitum vel-
 lunt, & tamen vtrunq; falſum eſt, quia nec
 conſuetudine nec præſcriptione tale ius acqui-
 ritur, ſed alia longè diuerſa ratione, & pars af-
 firmatiua. tñ quod tale ius longo aut longiſſi-
 mo tempore acquiratur contingat ex vi cōſue-
 tudinis i qua titulus aut bona fides neceſſarius
 non eſt (iuxta communem reſolutionem de
 qua per Aymonem vbi ſuprà, numero. 23.) tenent
 Bald. confi. ccccxxxix. amplius columna.
 iij. lib. iij. Alexan. confi. cxxiiij. colum. j. libro.
 iij. qui alios allegat hucus ſententiæ auxilia-
 res, Corneus d. confi. cclxviii. lib. iij. nume. 10.
 & numero. 16. cum ſequen. pluribus, quod &
 ſentiunt pleriq; eorum quos diximus hāc par-
 tem tueri: rursus Aymon vbi ſuprà Couar. &
 alij communiter qui negatiuam partem tuen-
 tur abnegant conſuetudine tale ius acquiri,
 ſed demum præſcriptione vt ſic exigatur titu-
 lus & bona fides iuxta l. nullo. C. de rei vendi. l.
 vnica. C. de uſu. transf. in princip. inſt. de uſu.
 cap. poſſeſſor de reg. iur. lib. vj. ſed vtrunq; fal-
 ſum eſt, tñ quia tale ius nec quaſitum videt con-

fuetudine nec etiam præſcriptione, quod non
 videatur conſuetudine quaſitum patet, quia
 conſuetudo in materia noſtra illa intelligitur
 quæ habet vim legis vniuerſalis in regione vel
 populo vbi vertitur quaſtio qua de agitur §.
 ex non ſcripto, inſt. de iure nat. l. de quibus, cū
 pl. legibus ſequen. ff. de iuſt. & iure per totum.
 C. quæ ſit longa conſuetudo per totum extra
 eodem titulo, ſed in propoſito non eſt ita, quia
 id ius dominus vel alius potuit acquirere con-
 tra vnum uel contra certos uel contra uniu-
 ſos de populo, ut patet & probat d. l. cum de in
 rem uerſo, ff. de uſur. l. ſi certis annis, C. de pac.
 l. creditor. C. de uſur. l. operis, ff. de oper. liber.
 ergo non eſt conſuetudo quæ ligat omnes de
 populo. Rursus conſuetudo non poteſt induci
 niſi ab uniu-erſo populo vel parte maiore vt dd.
 ll. & tenent communiter Barto. & alij in d. l. de
 quibus, ſed id ius poteſt induci non ſolum à
 minore parte populi, ſed etiam à certis homi-
 nibus uel etiam ab uno hoc eſt dominus uel
 alius tale ius acquirere potuit contra unū, uel
 certos, uel omnes ut modo dicebam, ergo non
 eſt ius conſuetudine quaſitum. Præterea id ius
 contra inuitum competere intelligitur l. inter
 ſtipulantem, §. j. ff. de uerb. oblig. at cōſuetudo
 conſenſu introducit d. l. de quibus. Præterea
 & fortius conſuetudo pertinet ad gubernatio-
 nem populi ut dd. ll. quæ quidem populi guber-
 natio quotidie ut mutetur & decet & expedit
 liberrimaq; eſſe debet, §. ſed naturalia, inſt. de
 iure natu. l. omnes populi, ff. de iuſtit. & iure l. ſi
 quis in principio teſtamenti, ff. de legat. iij. at
 id ius quaſitū ſemel ſiue domino ſiue alio ſiue
 contra unum ſiue contra certos ſiue contra v-
 niuerſos mutari aut adimi non licet l. id quod
 noſtrum, ff. de regul. iur. l. ſicut ab initio. C. de
 actio. & oblig. ergo contendere id ius conſue-
 tudine quaſitum videri dementia (mihi cre-
 de) mera eſt. Rursus quod præſcriptione quaſ-
 ſitum non uideatur patet quia ille demum eſt
 ſe uidetur in ſtatu & conditione præſcribendi
 qui emit uel alio titulo ad ius dominiumque
 transferendum habili rem accepit à nō domi-
 no quem dominum eſſe putabat, ſicq; habebat
 titulum bo. fi. poſſeſſionem vel quaſi ut in pr.
 inſt. de uſucap. l. nullo. C. de rei uendi. l. vnica. C.
 de uſu. transf. l. Celfus, ff. de uſucap. cap. j. de præ-
 ſcrip. lib. vj. cap. uigilanti cap. fina. de præſcrip.
 cap. ii. §. contrahentes, de rebus eccleſiæ non
 alien. lib. vi. nam ſi cauſam titulum ue ad do-
 minium transferendum ſeu ius habilem ac ſuf-
 ficientem habuiſſet à uero domino, uel ab eo
 qui poteſtatem concedendi habebat iam tra-
 ditione, uel quaſi continuo dominium quaſiſ-
 ſet, l. traditionibus, C. de pact. §. per traditio-
 nem,

Præſc. &
 conſuetu-
 do ut dif-
 ferant.

32
 Annuarū
 præſcrip-
 tio di-
 uerſis re-
 gulis con-
 tingit q̄
 rerum cor-
 poralium,
 noua de-
 clar.

LIBRI SECVNDI

nem, inst. de rerum diui. iuncta lege nunquam nuda, ff. de acquirendo rerum dominio, sicque cessaret vsucapio, quia quod meū est amplius meum fieri non potest nec præscriptione lfequitur. §. lana, ff. de vsucap. nec alia ratione, §. sic itaq; inst. de act. l. iij. §. ex contrario vbi tradunt communiter Doct. ff. de acquirenda possessio. ergo cum in specie nostra fundamentū intentionis illius qui annuos redditus census, præstationes ab vniuerso populo vel à certis, vel à quodam ciue vèdicat sit affirmare quod sibi ex iusta causa ad dominium vel ius transferendum habili concessum fuerat, ab eo vel eis qui ius concedendi habebant, sicq; quòd eum illico fecerunt dominum illius iuris ergo non potuit amplius præscribere quod suam iam erat, nec audiretur allegans contraria l. j. C. de furt. l. j. C. de seruis fugiti. ergo is quo agimus nec fundatur præscriptione nec consuetudine, sed alia ratione puta contractu uel vltima voluntate sibi id ius annuum concessum fuisse contendens d. l. cum de in rem. d. l. §. certis annis, d. l. opetis d. l. creditor, cum simil, neq; hic cadit timor alienæ rei cum quisque soluentis persona obligata videatur, sicque de iure potissimum personali, non etiam de reali agi videtur. Secundum quæ cum huiusmodi exactio annua inde procedere intelligatur, & ab actore seu domino vasallorum vel rusticorum allegetur ex concessione ipsorummet id ius descendere & per longum tempus tot geminas præstationes totq; tacitas confessiones vniformes ostenderit, in futurum quoq; eos exigere poterit etiam si longum tempus tantum non etiam longissimum aut immemorabile præterierit nisi ipsi probauerint causam à domino allegatam veram non esse, seq; ex gratia & benignitate tantum soluisse, non ex causa obligatoria, uel si ex causa obligatoria præstitissent, id tamen per errorem fecisse, nec vt supra diximus iniustior ratio est contra vasallos rusticos quàm contra alios, nec crediderim oportere, quòd tales annuæ præstationes factæ fuerint nominatim ex causa obligatoria, nam etiam si id dominus non probauerit ex causa tamen quam dominus allegauerit factæ præsumuntur argumento d. l. cum de in re, cum simil. supra allegatis si non destruantur, & quia ex gratia factæ non præsumuntur d. l. cum de indebito, ff. de prob. agnosco tamen in contrarium se habere communem opinionem de qua supra mentionem fecimus qua de re dicendum vt supra.

33 Pro nobis facit, † quia nulla probatio concludit certo & indubitanter, sed tantum præsumptiuè, nam primo itaq; considerandū est,

quòd modus humanæ probationis ad humanum iudicium fit per fidem & credulitatem iudicare debentis, fides autè vel credulitas quandoq; iure cogitur per probationes tritium & instrumentorum, vt in l. vbi numerus, & vulgata l. sciant cuncti, & l. j. & per totum de fide instru. quandoq; plura concurrunt simul ex quibus notitia intellectualis cogitur ad credulitatem. oportet enim credere & ex credito iudicare quando tam ratione quàm etiam auctoritate satis dilucidè constat, ratio enim probationis est, vt de veritate constet. at sicut constat nobis de veritate per fidem testium, id est, per credulitatem quæ duobus vel tribus testibus adhibemus ut in cap. in omni negotio. de testi. ita credere cogimur ex alijs argumentis præsumptionibus, & indicatijs ex quibus mens ipsa instruitur ad veritatem & cogitur ad aliquid credendum, adeo quòd quandoq; violètas has præsumptiones appellamus, quia ex eis animus cogitur, & vincitur ad aliquid credendū, ut in cap. afferte, & capit. quia uerisimile, & ibi Innocen. & Abb. de præsump. & quoniam hæc argumenta & præsumptiones ex factis oriuntur & sunt uaria ex quibus animus moueri potest, ideo certà regula ad fidem. Et animi instructionem diffiniri non potest, aliqua tamen in iure positio, notatur ex quibus animus ad fidem mouetur, quæ aliquando appellantur iudicia, quandoq; suspensiones, quandoq; præsumptiones, quandoq; argumenta, ut notatur in l. ad monendi, de iure iu. & ibi per Doct. maxime Bar. at cum plurima esse possunt quam in iure reperiantur ut in l. nam natura, de præscr. uerbis. ea arbitrio & iudicio discreti iudicis oportet relinqui, & hoc est quod iure cōsultus docebat in l. iij. §. j. & §. eiusdem, ff. de testibus in his uerbis, quæ argumenta ad quem modū probandi, & c. ergo fortior probatio mihi esse uidetur contra soluentem in remis d. l. cum de in rem, quàm in terminis l. vbi numerus, ff. de testibus, nam ut experientia rerum magistra docemur testes non raro mentitum testimonium dicunt, at præsumptio de qua in d. l. cum de in rem, ff. de usuris & de qua agimus in præsentia uix unquam fefellit.

34 Quod si quadraginta annis præstiterunt quando agitur contra populum vel triginta, quando contra unum uel certos iuxta distinctionem l. sicut, & l. omnes, C. de præscrip. xxx. annorum & dominus exigens tales præstationes habebat titulum & bonam fidem (puta quia hæres fuit eis qui idè exigere solebat, uel quia procuratori iussit ut eos annuos redditus emeret isq; denuntiavit se emisse & pretium subesse deq; eò fidem fecit domino iuxta l. non solam,

1000 re-
net cum
quar. cō
mal-

34
Annua
præstatio
num pos-
scripsit
cong. non
uel si an-
nis ut or-
travit per
has proba-

l. m. §. quod vulgo, ff. de vsucapio. l. quod vulgo, §. pro emptore. l. pro legato, l. fina. ff. pro legato, l. fina. ff. pro suo) an post triginta annos possit vasallis, aut rusticis, aut alijs probare, quod ipsi non veluti ex debito, sed quasi ex gratia se soluere putabāt, licet id in solutionibus ipsis nominatim non declarabant, & videtur quod sic, quia tempus non est modus tollendæ aut inducendæ obligationis personalis (qualis ea qua de agimus est) l. obligatio-num fere, §. placet, ff. de action. & obligatio. l. nemo potest, ff. de legat. j. at si hoc casu contrarium probari non liceret, iam per solum tempus obligatio personalis inevitabiliter inducenda esset, ergo &c. Sed in contrarium efficaciter ac sufficienter facit, quia quidquid potest alio titulo (puta emptionis, dotis, donationis, legati, hereditatis & similibus) acquiri, poterit quoque prescriptione acquiri, l. sicut, l. omnes, l. cum notissimi, C. de prescriptio. triginta annorum, nec titulus in hac prescriptio-ne exigitur ut dd. l. ergo præterito hoc tricen-ario huius iuris prescriptio contingit si non absit bona fides ut dd. legibus, non secus, quam posset tale ius annuum per titulum emptionis, donationis, dotis, legati & similibus acquiri, nec verum esset solo tempore obligationem personalem hoc casu quasitam videri cum præterea affuerint tot tacite confessiones debiti, totque geminæ solutiones, nam & in l. si quis diatur no, in princip. ff. si seruitus vendi. solo tempore longo ius reale seruitutis acquiritur, cum patientia domini. facit, quia illa ratio ne rerum dominia sub incerto sint militat ex integro, & in specie nostra, l. prima, ff. de vsucapion. et enim huiusmodi annui redditus si post longissimi quasi possessionem non viderentur acquiri, cum facile probationum copia perire solent, talium reddituum ius & dominium sæpe sub incerto esset, facit quia ut titulo emptionis huiusmodi annui redditus acquiri possunt & solent ut in extrauagan. Martini de empt. & vendition. & titulo emphyteusis, ut l. final. & per totum, C. de iure emphyt. l. alienatio-nis verbū, ff. de verborum signification. ita & acquiri poterit prescriptione, dict. l. alienationis, facit d. l. cum de in rem, ff. de vsuris cum similibus si non destruantur. facit quia impu-tandum est ei qui tot geminas solutiones, totque tacitas confessiones fecit & si ab initio se-mel confesit ex post facto pænitere non licet sicut ab initio, C. de action. & obligatio. præ-teritum cum tanta ut iam ediximus sit ius geminationis, & pluries ac pluries tacitum con-sensum geminauerit, ita ergo tenendum est, prout supra conclusimus post Couarru. licet

contrarium sentiant Aymon post plures quos ipse refert in d. uersicu. transeo nunc numero vigesimo septimo, & Riminaldus columna antepenultim. post plures quos refert in dict. l. si certis annis, C. de pact.

Quid si præterijt tempus cuius initii non est memoria, & tunc ex parte domini contra vasallos vel rusticos uel alios non est necessaria tituli probatio, nec etiam allegatio, ut ex communi opinione supra conclusimus, nec etiam vasalli admittuntur ad probandum contrarium etiam per confessionem ipsius domini, quia lex in hoc casu procedit inductiue non tantum præsumptiue utque in quibusdam casibus ius alienum lex mihi dat, ut per totum, C. in quibus caus. serui pro præmio libertatem accipiant, & alibi sæpe, ut non semel diximus supra & dicemus infra, nec tunc obesset mihi, quod palam faterer illud antea meum non fuisse, ita quoque & in specie nostra non obest mihi agnoscere, quod id annuum ius quod tempore immemoriali maiores mei quaesierunt quondam ad eos non pertinebat, ideoque supra diximus hanc esse legitimam acquisitionem, nam ut probetur immemorialis non est necesse à temporibus adæ initium probationis sumere satis enim est probare, quod uiuentium nullus est qui contrarium viderit, aut audiuerit licet omnibus notum esset contrarium ius quodam viguisse, scimus enim quo primum tempore decimæ creatæ fuerint ut diximus libro primo ad finem infra tomo secundo, & tamē in decimis est prescriptio temporis immemorialis, ut capitulum primo de prescriptio. libro sexto capitulum super quibusdam, §. præterea, de verborum signification. multi tamen tenent contrarium ut per Aymonem de antiqui. par. iij. versi. absolutis nu. 39.

Ex superioribus inferitur, quod iurisdic-tio & si per actum hominis discontinuum prescribatur & expediatur vel quasi possideatur adhuc breuiore tempore, quam immemoria-li potest prescribi, quia adest animus quasi possidentis qui semper continuoque videtur possessionem uel quasi animo retinuisse, ut tradunt Bartol. & communiter Doctor. in l. iusto §. non mutat. ff. de vsucapionib. Barto. & communiter Doctores in l. si ego, §. primo, ff. de public. §. ita intelligo, l. fina. titulo de las prescrip-tiones lib. v. ordinamen. Diuersum est in prescribenda seruitute à re rei, quia res innamata non habet animum quo continetur possessio, ita procedit, l. seruitutes, in mag. ff. de serui. ideoque exigitur tempus immemoriale ut ibi & supra diximus.

Inferitur etiam suspensa esse opinionem quam

35
Immemo-
rialis tem-
poris ac-
quisitio
non ad-
mittit pro-
bationem
in contra-
rium et p
confessio-
ne contra
Aymo. &
alios.

36
Iurisdic-
tio ut p-
scribatur

37
intel. l. fi.
titu de las
presc. lib.
5. ord.

y 38
tenue-

LIBRI SECVNDI

Præf. fo-
renses col-
lectandi
quæritur
breuiore
tpe quàm
immemo-
riali cum
multis cõ-
tra plures

tenuerunt Barto. in l. j. colum. iij. de muli. & in quo loco, libro decimo Barto. in l. cum neque, de incolis eodem lib. Alexan. consi. liij. libro. v. incip. visis his quæ in themate, Idem Alexan. consi. lxxviiij. lib. vj. Aretin. consi. cxxxij. in causa, columna tertia Decius, consi. cclxxxv. ad finem incipit, & pro tenui, aiunt enim oportere vt interueniat tantum tempus cuius initij memoria non sit, vt inducatur consuetudo collectandi (vt more ipsorum loquar) forenses, mo uentur, quia in hac consuetudine vel præscriptione requiritur factum hominis quod non potest, non esse discontinuum l. foramen, ff. de serui. vrbano. prædiorum, ergo ea præscriptio non continget breuiore tempore quàm immemoriali d. l. seruitutes, sed nihil est, quia animo hominis ea quasi possessio retinetur continuo, sicque breuiore tempore contingit præscriptio, merito ergo contra Barto. & sequacestenuit Alexan. consi. lxxviiij. libr. ij. Corneus, consi. cclxxviiij. numero. 16. lib. iij. Curtius ian. consi. xc. columna tertia Aymon de antiq. par. iij. versic. materia ista, num. 31.

39
Præfatio
num an-
nuarum de
bitarum li-
beratio
præscribi-
tur breuiore
re tpe quàm
immemo-
riali cum
Aym. con-
tra plures

Et cum superius resoluerimus annuos reditus posse acquiri præscriptione longissimi temporis nec requiri tantum tempus cuius initij non sit memoria, idem in præscribenda libertate contra tales annuos reditus obtinebit, & longè facilius, quia obligationes non sunt tam fauorabiles quàm liberationes vt l. Arrianus, ff. de actio. & obliga. & quia reis potius fauendum est quàm actoribus c. cū partiu, de regu. iur. lib. vj. licet contrarium & malè vt tempus immemoriale exigatur tenuerint Guid. Papæ. q. cccvj. Boerius de cõfessione. cccxxvj. ad finem Barto. in l. si usufructus, ff. de usufr. lega. Idem Barto. in l. Mæuius, §. fina. ff. de legatis secundo Anania, consi. xxxix. quos refert & improbat Aymon vbi supra, numero. 34. neque ad rem pertinuit quod ipsi aiunt tot esse obligationes quot sunt anni, vnde (inquiunt) præteritum fructuum seu reddituum poterit contingere præscriptio futurorum vero non vtique, sed cum ab vno eodemque principio vniuersorum annorum ius defluerit non sunt diuerso iure vel vt diuersæ res censendi aut præscribendi tales reditus leum qui ædes, ff. de usufr. præterea si inductiuè etiam futurorum annorum contingit præscriptio, & quasi vnum idemque ius non plura aut diuersa iura quo ad sui præscriptionem intelliguntur vt supra ostendimus multo magis vnum idemque ius vnoque; istu extincti uè præscribentur cum de liberatione agatur, vt iam docuimus, hinc etiam apparet errasse Alexan. consi. xxxv. numero tertio libro secundo dum in tali iure præscribendo tempus in

memoriale exigebat.

Infertur etiam ex superioribus suspectam esse opinionem in l. seruitutes, in mag. ff. de seruit. dum ait quod seruitus discontinua à re rei acquiri non potest nisi tẽpore cuius initij non sit memoria, vt ibi, verum hoc procedere quãdo nititur actor in solo tempore, vt ibi. Diuersum tamen esse si titulum allegaret, tunc enim inquit Gloss. ex solo longo tempore istitulus allegatus præsumeretur, quod verum non est, tum, quia secundum hoc d. l. seruitutes, esset verbis non rebus imposita contra l. secundo, C. commu. de lega. tum etiam quia seruitus habens causam discontinuam quæ venit acquirenda à re rei, non potest longo tantum tempore acquiri, quia longo tempore ut præscriptio procedat oportet ut adsit cõtinuatio possessionis l. iij. ff. de usucap. unde cū hic non adsit possessio continua sed discontinua quasi possessio cessat præscriptio, neque is defectus suppletur per animum possidentis ac præscribentis qui continuus esse intelligitur, quia ut supra dicebamus hic agitur de iure seruitutis præscribendo à re rei, res autem ut pote inanimata non habet animum quo mediante illa quasi possessionem uideri posset continuasse, & ita illam Gloss. improbat & firmat communiter improbari Alexan. consi. lxxv. ad finem lib. iij. licet de hac ratione non meminerit, & eam improbat & ait communiter improbari Bart. in d. l. seruitutes, licet alia utatur ratione, qui èt resp. ad l. cum de in rem, ff. de usuris, quod ibi interfuerunt plures actus positivi eius contra quem præscribatur, at in d. l. seruitutes, sola taciturnitas non etiam ullus actus positivus.

Ex superioribus etiam infertur decisio illius articuli quo quæritur quantum temporis exigatur ad præscribendum ius pascendi in alieno agro, siue intelligas ius seruitutis esse siue aliud, & sunt qui putent immemoriale tempus requiri, primum, quia cum hac in re factum rei animata exigatur & interuenire oporteat uidetur habere causam huiusmodi quasi possessio discontinua l. foramen, ff. de seruit. urba. prædiorum, & consequenter uidetur necessarium tempus immemoriale argumento d. l. seruitutes mag. ff. de seruit. deinde etiam quia contra pascentem in alieno agro est præsumptio iuris communis argumento l. altius, C. de seruit. & l. fina. C. de rebus alien. ergo tempus immemoriale requiritur, & ita est communis sententia quam tenent Capola de seruit. rusti. prædi. cap. de serui. iuris pas. numero. 14. Idem Capola. ibi cap. de serui. aquæ ductus, numero. 39. Guido Papæ de cõfessione. dlxxij. Petr. Iacob. in sua præf. cap. de serui. pecoris de præ. Decius consi.

40
Tit. allegat
tio non
uat ad
ser. seruitu
tem dicit
tinali
cõi edis
Accus.

41
Falsum
ius quod
tpe m
natio p
scribitur
contu
munit

cccclxxiiij. numero. 16. Ancharan. consi.
 vel. Bertrandus, consi. xxiiij. numero. 10. libr.
 primo Parisius, consi. xxvij. numero. 70. libr. j.
 Cassaneus in consuetu. Burgu. rubric. xiiij. §. v.
 u. 16. Couarru. libro primo resol. cap. xvij. nu.
 1. sed prima ratio nihil est, & in contrarium
 (si non longè fallimur) est veritas nec ponimus
 et prædium meum seruitutem realem acqui-
 rat in prædio vicini, nec ponimus me prædiū
 illum habere, sed tantum ponimus me tali ve-
 luti iure aduersario sciente & patiente vsum
 fuisse cuius patientia pro traditione est ut ff.
 de publi. in rem actio. l. si ego. §. j. ibi per tradi-
 tionem vel patientiam fortè & licet res inani-
 mata (vt supra dicebamus) huiusmodi serui-
 tutem quasi discontinuam causam habentem
 non possit præscribere breuiore tempore quàm
 immemoriali tamen cum hic agatur vt per lo-
 na mea acquirat animusque meus continuo
 quasi possidere videatur, non est eum tempus
 immemoriale hic exigatur sed tempus tan-
 tum ordinarium quo reliquæ seruitutes acq-
 runtur iuxta l. si quis diurno, ff. de seruit. vrb.
 prædi. nec oberit mihi defectus tituli vnde so-
 let reuolare suspicio malæ fidei argumento l.
 cum quærebatur, C. vnde vi. nam illud cum agitur
 de præscribenda rei proprietate procedit, non
 sic cum agitur de præscribenda seruitute vt
 iam ex communi opinione docuimus in que-
 sitionibus præcedentibus & seq. ita intelligen-
 tes d. l. si quis diurno, nec oberit quòd con-
 tra præscribentem sit præsumptio iuris cum
 quælibet res libera præsumatur iuxta l. altius,
 C. de serui. ergo videbatur desiderari tempus
 immemoriale argumento cap. j. de præscrip.
 lib. vj. nam respondeo illud procedere, quòd
 & ageretur de præscribenda proprietate &
 præterea essemus in rebus quæ sola principis
 concessione quæri possunt quæ reputatur fe-
 re impossibilis l. apud Iulianum, §. constat, ff.
 de lega. j. & ita etiam intelligo cap. ij. §. contra-
 hentes, de rebus ecclesi. non sic quando agi-
 tur de præscribenda seruitute, nam ius serui-
 tutis quasi vile & pauci momenti reputatur,
 sicquæ facile acquiritur, quia de facili præsumi-
 tur in eo iure concedendo domini voluntas
 prona, sicquæ præscribens non videtur esse in ma-
 la fide, sed credere potius dominum permissu-
 rum & concessurum, sicquæ licet contra præ-
 scribentem talem seruitutem sit iuris præ-
 sumptio adhuc ea contingit tpe ordinario l.
 ij. C. de serui. cum igitur in specie nostra ea ser-
 utus tempore ordinario contingat in eo tan-
 tum quæstio erit à quo tpe ea quasi possessio
 cepisse videatur & an caruerit omni vitio, quæ
 non vi non clam non precario, &c.

C A P. LXXXIII.

- 1 Titulus allegatus an præsumatur contra facien-
tem cum communi.
- 2 Vasallorum præstationes an iustificentur ex tituli
allegatione quo ad nobiles Hispaniæ.
- 3 Titulus allegatus non præsumitur ad præscriben-
dam proprietatem rei corporeæ nec etiam ad
præscribendum eius usumfructum, cum com-
muni.
- 4 Solennitas à lege requisita non præsumitur inter-
fuisse nisi probetur.
- 5 Titulus allegatus an post longam possessionem præ-
sumatur ad præscribendam seruitutem discon-
tinuam ingens pugna.
- 6 Seruitus discontinua an longo tempore in effe-
ctu acquiratur si utens ea titulum allega-
uit.
- 7 Seruitus habens causam continuam longo tempore
habens uerò causam discontinuam tempore im-
memoriali præscribitur.
- 8 Titulus allegatus an in ijs quæ sunt modici præui-
dici præsumatur, non tantum contra agentem,
sed etiam contra patientem.
- 9 Titulus allegatus an post longam possessionem præ-
sumatur in præscribenda seruitute disconti-
nua.
- 10 Tempus immemoriale non tam intelligitur ius præ-
sumere, aut fingere quàm ius uere inducere.
- 11 Titulus allegare necesse non est ubi est possessio im-
memorialis contra plures cum communi.
- 12 Incapax simpliciter an tempore immemoriali præ-
scribat.
- 13 Tempore immemoriali quærentur quæ acquiri so-
la principis concessione possunt siue titulus al-
legetur siue etiam solum tempus contra Curti.
Alex. Fel. & alios.
- 14 Titulus allegatus an præsumatur post longam pos-
sessionem in rebus regalibus contra ipsam
regem agentem.
- 15 Temporis immemoralis uis.
- 16 Fama plene probat in antiquis cum communi.
- 17 Fama porbantur antiqua & uix alio modo.
- 18 Probationes coniecturales sufficiunt in antiquis.
- 19 Intellectus capiti. primi, de præscriptionibus. libro
sexto.
- 20 Intellectus l. nullo, C. de rei uend.
- 21 Intellectus l. cum de in rem uerso, ff. de usuris.
- 22 Intellectus l. i. C. de pat. pote.
- 23 Vasalli an possint se tueri contra duces, comites,
marchiones aut nobiles alios Hispaniæ quibus
longo tempore id uectigal (quòd alcau. dicitur)
præstiterunt.
- 24 Titulus allegatus præsumitur etiam contra rusti-
cum soluentem in annuis præstationibus longisæ
sumi

LIBRI SECVNDI

- simi temporis cum communi contra multos, & quid si sit longum tantum tempus.
- 34 Lex generalis comprehendit etiam personas priuilegiatas si in ea materia qua de agitur non reperiuntur habere priuilegium speciale, cum communi.
  - 35 Titulus allegatus post diuinam praestationem etiam contra mulierem praesumitur.
  - 36 Titulus allegatus post diuinam praestationem praesumitur etiam contra ecclesiam.
  - 37 Titulus allegatus post diuinam praestationem etiam contra fiscum praesumitur.
  - 38 Tituli allegatio necessaria non est post tempus immemorabile cum communi.
  - 39 Titulus allegatus post diuinam possessionem praesumitur in iudicio siue petitorio siue possessorio.
  - 40 Annuae praestations an ex causa obligatoria factae uideantur statur coniecturis.
  - 41 Vasalli & similes annuas praestations diu facientes ut in posterum teneantur oportet apparere quod eas faciebant ex causa obligatoria.
  - 42 Titulus in annuis praestationibus non aliter praesumitur quam si allegetur.
  - 43 Titulus in annuis praestationibus quando praesumitur admittitur probatio in contrarium.
  - 44 Titulus allegatus ex annuis praestationibus non praesumitur nisi essent uniformes.
  - 45 Diuturna praestatio etiam lucratiua potest in posterum esse obligatoria, contra Ias. & alios & num. 36. 37. & 38.
  - 39 Annuae praestations faciunt per longum tempus praesumi titulum allegatum etiam si contra allegantem esset praesumptio iuris contra Ias. Riminal. Balb. & Alciatum.
  - 40 Titulus allegatus contra patientem rem suam ab alio uti frui non praesumitur per solum longum tempus cum quibusdam contra plures.
  - 41 Titulus illegitimus non inducit obligationem in posterum cum communi opinione.
  - 42 Alimentorum fauore facile praesumitur obligatio in futurum etiam ex praestatione non diuturna cum communi.
  - 43 Annuae praestations non faciunt praesumi obligationem in futurum si non allegetur.

Titulus allegatus praesumitur contra facientem, cum coi.

Osita possessione diuturna an sequatur praesumptio tituli legitimi allegati uehementer, & controuersum est, & vsibus forensibus agitarum, & quidem si is legitime (id est, non vi, non clam, non precario.) & diu possedit, aut allegabat titulum legitimum, aut titulum non ex toto legitimum, aut nullum titulum allegabat, sed sola diuturna illa possessione, & sic praescriptione tuebatur sese. Primo casu cum alle-

gabat titulum legitimum communis opinio esse videtur ut is praesumatur ex possessione diuturna & legitima per l. cum de in rem uerso, in uerbo, longo tempore, ff. de usur. ita tenent Glo. & Bart. in l. cum de in rem uerso, supra al leg. in Glo. mag. sequitur & dicit esse communem opinionem Florianus ibi, colum. fin. Glo. mag. & ibi Bart. numero. 6. in l. seruitutes. iij. ff. de seruitutibus Abb. conti. vj. in quaestione uersic. tertium, lib. ij. Gloss. & Bart. in l. j. §. fin. ff. de aqua pluui. arcenda Gloss. & communiter Docto. in l. creditor, C. de usur. Gloss. in l. si certis annis ubi communiter Doctores. C. de pactis, sequitur & dicit esse communem opinionem legistarum & canonistarum Pau. in d. l. seruitutes, colum. fina. Ioan. Andr. & alij in cap. peruenit, de censibus Innocentius in cap. si diligenti, de rescrip. sequitur & dicit communem opinionem Felinus, numero. 41. in c. de quarta, de praescrip. sequitur & dicit communem opinionem legistarum & canonistarum Cepolla, de seruit. urb. praedi. cap. xix. nu. 6. ubi firmat se ita saepe uidisse praedicari in omni annua praestatione qualis est praestatio decimarum quod & uoluit Glo. mag. in fin. in d. l. cum de in rem, Din. in cap. possessor, de regulis iuris uersic. quaerendum est, & hanc communem opinionem ut ex praestatione annua & diuturna praesumatur titulus legitimus si allegetur ab eo qui illam annuam praestationem exigebat, sequitur & dicit communem Alciatus in d. l. si certis annis, sub quadam distinctione. sequitur & dicit esse communem opinionem Curtius Senior numero. 12. ibidem sequitur etiam ibi & firmat esse communem opinionem Ludouicus Gozadin. numero. 7. ubi etiam Franciscus Curtius iunior, numero. 19. eam opinionem sequitur & dicit communem, quam opinionem sequitur & dicit communem Riminaldus in d. l. si certis annis, col. iij. & rursus in colum. penul. qui circa intell. d. l. cum de in rem uerso, non leuiter uelitur, sequitur tanquam communem Iaso. in d. l. si certis annis, numero. 7. ubi Decius numero. 12. hanc sequitur & dicit communem, quam similiter sequitur & dicit communem appellat Alexand. ibi. numero. 7. & Fulgosius in d. l. cum de in rem uerso, ff. de usuris ubi etiam Salicetus Ludouicus Romanus numero. 22. hanc sequitur & dicit communem in d. l. si certis, quod & tenent ibi Petrus de Bellaperti. Iacobus Butrigarius, Cinus & Baldus & Bartolus & Ioannes Faber ubi Iacobinus de Sancto Georgio hanc sequitur & dicit esse communem numero. 12. & etiam Aretinus ibi, columna secunda Albericus & Odofredus in d. l. si certis annis, Albericus

bericus in d.l. cum de in rem, columna secunda in principio. Idem in d.l. seruitutes, vnde in omnibus exactionibus quas nobilium Hispanorum non pauci solent à populis vassallicis; suis exigere post diutinam huius rei possessionem vix est vt illi possint se tueri contra talem nobilem si titulum legitimū se habuisse alleget, isthęc omnia procedunt contra agē rem non sic contra patientem, quia longē facilius præsuntur debere quod soluit & præsstat saepe, ac multoties aliquis quā contra eum præsuntur titulus si nihil faciat, sed tantum taceat, ac patiatur & dissimulet, vnde si fundum alienum bona fide per longum tempus possedi an ex tali longi temporis cōtinua possessione præsuntur titulus, dubium est si allegatus fuerit, ut sic si præsuntur eum fundum præscripsisse videar sin minus secus, & sunt qui putent eum fundum minimē præsriptum videri, quia regulariter in longi temporis præscriptione titulus à lege desideratur l. nullo, C. de rei uendication. l. Celsus, ff. de vsucapion. l. diutina, l. super longi, C. de præs. longi temp. l. vnica, C. de vsucapion. transfor. nec dubium est quin si à lege quicquā desideretur, id est, desideretur alicuius rei interuentus tunc non sufficiat regulariter illud allegari, nisi & probetur re uera & existēter interfuisse, l. prima, ff. de dolo, l. prima, ff. si quadrupes pauperiē fecisse dicatur, Riminaldus in l. si certis annis. colum. quinta. C. de pact. sicq; ut existenter tituli interuentus exigatur nec sufficiat eius allegatio ad rem corpoream longo tempore præscribendam tenent Barto. in l. Celsus, ff. de vsucapionib. Bald. & Ias. numero decimoquinto, in l. si certis annis. de pactis C. ubi Alexand. numero nono Couarru. in capitu. possessor, de regulis iuris par. secunda §. quinto in prin. Barto. in l. nullo, C. de rei uēdicatio. Couarru. variarum resolutio. capitu. decimo septimo numero septimo, est communis opinio, secundum Balbum de præsript. par. tertia princlp. quæstione decima numero septimo. Idem Balbus in eodem tracta. in secunda parte iij. part. principal. quæstion. j. Petrus de Bellaperti. Butriga. Cinus Bald. & Angel. & Iacobi. numero uigesimo primo, & Salicet. in d.l. si certis annis, ubi Ludoui. Roman. numero 36. Bald. Angel. & Imol. in l. qui in aliena, in prin. Albericus numero quinto in l. si certis annis, Idem in d.l. seruitutes, iij. ff. de seru. Idem Alberic. in d. l. cum de in re verso, estq; opinio receptissima tradit Bertachin. in repertorio verb. titulus, uersic. v. & vj. Alexand. consilio cvij. in causa & lite, colum. fina. libro secundo, per Molineum de vsu

ris numero 205. Aretinus numero quarto in d.l. qui in aliena, §. sed & si non adierit, Riminaldus in d.l. si certis, colum. penulti. in prin. vbi Alcia. prope finem hanc opinio. sequitur & dicit communem, & ampliat ut procedat et in usufructu non secus quā in proprietate qd voluit Bar. in l. cum de in rem, ff. de vsuris. Huius autem communis opinionis ratio ea est, quia cum in præscriptionibus ordinarijs titulus, aut iusta causa possidendi exigatur, ut dd. ll. sanē si sola tituli allegatio sufficeret vanum esset dicere titulum requiri, nam quisq; possessor titulum allegaret etiam si illū nunquā habuisset, sicq; iniuria fieret domino illius rei de cuius possessione ac præscriptione agebatur, quæ quidem iniuria vel minimē fit, vel non tanta fit quando præsuntur titulus allegatus ab exactore contra eum qui sponte singulis annis totius continui decennij certum quid ex eadem causa formaliter, & in vna eadem seu pari quantitate persoluerat, nam cum nullus præsuntur iactare suum l. cum de indebito, ff. de probatio. cumq; geminatus actus denotet enixam deliberatamq; voluntatem l. si mulier. C. ad Velleianum, qui toties quid persoluit vix credibile est id non debuisse, ne aliter suum iactare ac prodigere sapissimē videretur, sicq; hoc casu titulum præsumi contra eum longē æquius est quā si præsumeretur contra eum qui rem suam ab alio possideri patiebatur ac dissimulabat q per hoc sibi non præiudicat quoad titulū præsumentum cum agitur de præscribendo dominio rei licet faciliē sibi istacens præiudicet cum agitur de leuiore in commodo, puta de præscribenda seruitute reali.

Vnde si te sciente & patiente per fundū tuū ad fundum meum ire & agere consueui, an ex ista quasi possessione diuturna ius quæsierim seruitutis discontinuæ, queritur si allegabam me titulum abste habere, & quid si te inscio ire consueui, & quidem, partem negatiuam vt regulariter posita, possessione vel quasi possessione ista non præsuntur titulus ad acquirendum longo tempore decem vel viginti annorum seruitutem discontinuam tenuerunt Petrus, Butrigarius Cinus, Bald. in d.l. si certis annis, C. de pact. sentit Ias ibi, numero. 15. Gloss. in l. prima. §. fina. ff. de aqua pluui. arcenda, Iacobus de Arena & Angelus & Ludouicus Romanus, numero. 36. in dic. l. si certis annis, vbi etiam Alexan. numero. 9. Angelus in l. cum de in rem verso lect. antiqua, ff. de vsuris Baldus Angelus & Alexan. in l. qui in aliena, in prin. ff. de acquirenda hæreditate vbi Imola fateatur hanc opinionem communem esse, licet fateatur

4
 Tit. allega
 r^o an post
 longū tē
 pus præsū
 matur ad
 acquirendam
 seruitutē di
 scōtinuā
 ingens pu
 gna.

teatur contrariam practicari Albericus, num. 5. in dict. l. si certis annis, Idem in l. seruitutes. iij. ff. de seruitu. Idem Albericus in l. cum de in rem, supra allegat. Bertachi. in repertorio verb. titulus versic. v. & vj. per Carolum Molinæum in tract. de vsuris, numero. 205. Aretin. in d. l. qui in aliena, in prin. & ita tenent Doct. secundum Bart. in d. l. seruitutes.

Contrariam partē vt ex illa diuturna quasi possessione oriatur præsumptio tituli ad acquirendam illam seruitutem discontinuam tenuerunt Alexan. in d. l. si certis, in finalibus verbis, vbi firmat se ita consuluisse, tenent Gloss. Bartolus & Baldus in lectura ordinaria in d. l. cum de in rem, Gloss. & Bart. in l. seruitutes. iij. ff. de seruit. Gloss. & Barto. in l. prima. §. fin. ff. de aqua pluuiæ arcenda Barto. in sua disputatione incipiente quædam mulier, Idem in consilio incipiente quæritur vtrum iurisdictione, Innocentius in capitu. si diligenti de præscriptio. Dinus in §. quæ institui. de action. Antonius in capitu. peruenit de censibus, Raynerius in d. l. si certis, Fulgosius, & Florianus in d. l. cum de in rem uerso, Bald. in l. prima quæstio. vij. C. qui admitti, Imola in d. l. prima, in fin. de aqua pluuiæ. arcen. Salicetus in dic. l. si certis. Cumanus in d. l. qui in aliena, vbi Romanus idem tenet si modo is qui ibat p. fundum alienum id faciebat tanquam vtens seruitute sibi debita domino rei seruiens sciente, & patiente, & ista opinio seruaretur in practica secundum Imolam in d. l. qui in aliena, sequitur, & dicit esse communem opinionem legistarum & canonistarum Paulus colum. final. in d. l. seruitutes, vbi etiam Florianus. sequitur etiam & firmat esse communem opinionem Balbus de præscriptio. iij. parte prin. quæstio. x. numero septimo, Alexand. in d. l. qui in aliena, in princip. colum. fina. Capolla de seruitu. vrbanoꝝ prædiorum, capit. xix. vbi firmat hanc esse communem opinionem Felinus in capitu. de quarta, de præscription. numero quadragesimo primo. ubi hanc dicit communem opinionem, sequitur, & dicit esse communem opinionem Angel. in d. §. quæ institui. de action. sequitur & dicit communem opinionem Balbus de præscription. in ij. part. iij. par. princip. quæstio. j. est communis opinio secundum Alexandr. consilio cvij. in causa, & lite, columna fina. lib. ij. per Carolum Molinæum de vsuris numero ccv. est communis secundum Iaso. numero 44. in princ. d. l. qui in aliena, & est communis opinio secundum Imolam in d. l. qui in aliena, in princ. ubi eam sequitur Chrystophorus de Castellio. sequitur & dicit communem Iacob. numero 21. in d. l.

si certis, vbi Curtius Iunior numero, 27. ubi Alciat. ad fin. hanc sequitur & dicit communem opininem.

Deniq; test & tertia opinio eorum qui existimant partem affirmatiuam (vt ex diuturna possessione vel quasi seruitutis discontinuæ titulus allegatus præsumatur) veriore esse, cuius aduersario sciente & patiente iure seruitutis habendæ vtiebatur quasi iure suo potiretur non sic si simpliciter iret per fundum alienum, cum id quasi iure familiaritatis fieri posset; & hoc casu procedat opinio contraria negatiua, ita distinguunt Alexan. in d. l. si certis annis in fine Felinus numero. 41. in d. cap. de quarta, Romanus, numero. xxxvj. in d. l. si certis annis vbi Salice. & Iacobinus, numero. 21. Cumanus, Ludouicus Romanus & Alexan. in d. l. qui in aliena, in princip. Alexan. consi. cvij. in causa & lite, libro secundo, colum. fina. Ias. in d. l. qui in aliena, numero. 47. Idem Alexand. consi. l. ponderatis, numero. 8. libro tertio & hæc harum controuersiarum conciliatio factis communis & non iniqua nobis videtur, vnde de sit firma & recepta opinio vt ex illa diuturna quasi possessione seruitutis discontinuæ non præsumatur titulus etiam si allegetur, quando is qui per fundum suum ad fundum vicinum transibat, non apparet quod id faceret & iure suo, quasi seruitute sibi competenti vtens, & sciente & patiente aduersario, quod si transibat sciente & patiente aduersario & quasi iure suo, & sibi debita seruitute vtens, tunc videndum an post longum tempus si alleget titulum præcessisse is præsumatur, vt per hoc quasi retro hæc discontinua seruitus quæta videatur (vide Curt. Seniore in d. l. si certis, numero decimo quinto qui tenet d. communem concordiam.)

Quid dicendum? & præmitte quod regulariter seruitus habens causam continuam præscribitur longo tempore citra vltius tituli interuentum in l. si quis diuturno, ff. si seruitus vbi d. l. ij. vbi per Gloss. & alios. ff. si seruitus vend. seruitus verò habens causam quasi continuam eiusdem naturæ est & eodem modo, & tempore præscribitur, l. foramen, ff. de seruit. vrbanoꝝ prædiorum, seruitus autem habens causam discontinuam (qualis est illa quæ desiderat factum hominis continuum, & successiuum) nullo tempore nisi cuius memoria non existit præscribitur, sed & tunc non tam præscripta, quam iure constituta & concessa videtur d. l. seruitutes, ubi Glo. & omnes, l. prima, §. ff. de aqua pluuiæ arcenda, quæ omnia communiter recepta sunt vt per Bartol. & alios vbi que post Glossas ibid. & per omnes in d. l. ij. C. de

5
Seruitus
discontinua an præscribat longo tempore vtualiter p. tituli allegatione, quod non cum eadem opinio quando doille simpliciter ibat non est quæ utens seruitute sibi debita

6

Seruitus habens causam continuam vel quasi longo tempore habens utens causam discontinuam tempore præscriptur

C. de seruitu. & a aqua per Balbum de præscr. in ij. par. iij. par. princip. quæstion. j. in princip. ergo pars negatiua vt is qui ad fundum suum per fundum vicini quasi iure suo vtens vicino sciente etiam & patiente transibat per longū tempus non acquirat seruitutem iure probata est, quia eam non quæsiuit per interuētum præscriptionis cum in hac materia non admitatur longi temporis præscriptio, sed tantum eius temporis cuius initij nulla hominum memoria sit, quinimò etiam si id tempus præterit non tam præscripta, quam iure constituta illa seruitus videretur, l. hoc iure, §. duobus aquæ, ff. de aqua quotidiana & æstiuua. l. j. §. fina. ff. de aqua pluuiæ arcen. ergo in eo tantum quæstio erit an ab aduersario hæc seruitus concessa videatur per illam patientiam, & quidem in re dubia quisque patiens vetare videtur in ijs quæ sibi præiudicant, l. qui vas, §. vetare, l. p. e. alias fina. ff. de furtis. Præterea quid si singulis annis istius decennij semel tantum, aut bis per fundum meum ad tuum transibas sanè id me non vetasse non tam seruitutis cōstituentem, quam comitatis, aut liberalitatis exercendæ gratia fecisse viderer. nam & similiter eum qui venandi causa, aut piscandi fundum meum ingressus fuisset possem vetare & repellere, l. adeo, §. ferè ff. de acquiren. rerum dominio, & instit. de rerum diuision. §. feræ, cum sequen. si tamen hoc rigido iure vsus nō suum, sed comis & humanus erga eum extiti, inhumanum esset vt ille tam breui tempore, quam decem vel viginti annorū seruitutem contra me præscriberet, diuersum est in terminis, d. l. primæ, §. fina. ff. de aqua pluuiæ arcen. ubi repositū est potissimum argumentum eorum qui contrariam partem tuentur, ibi enim illa seruitus non tam discontinuam quam quasi continuam causam habere videtur cum in ea factum hominis non exigatur, sed aqua per se nullo cogente defluat riuos ac veluti sulcos qua decurrit faciat qui signi nō ignobilis sed patentis ac permanentis sint, sic que causam seruitutis continuam præ se ferat diuersum est in facto hominis transeuntis nullamque vestigium relinquentis.

Neque ad rem pertinet d. l. cum de in re verso, quæ loquitur in faciente non semel tantum sed etiam pluries ex cuius facto veluti confessio quædam etiam geminata oritur, quæ nocet ficto illi consentienti, vel illi qui ad consentientis imaginem inspecta legis censura habetur: nos autem loquimur in tacente & patiente qui interrogatus cur tandiu dissimularet ac taceret respondere posset, opportunius tempus spectasse se, at qui vltro sponteque sua dabat sin-

gulis annis totius continui decennij pecuniam suam vniformem vnusque summæ non video quid rogatus respondere posset.

Ad l. j. de patria potestate, C. & ad l. qui in aliena, §. sed & si non adierit, & l. si filius. C. de peti. hæredi. cum similibus responde quod loquuntur in terminis longè diuersis, ergo, & c. vt l. fina. ff. de calumniatoribus, & præterea ibi agebatur de non tam graui præiudicio si rectè inspiciantur.

Denique quod ex diuturna & vniformi præstatione facta singulis annis totius decennij continui si allegetur titulus præsumatur interfuisse aut præcessisse est satis durum, vt exclamant plerique; eorum quos supra retulimus, etiam si interfuerit factum soluentis decies geminatum ex eadem caula procedens, etiam vniforme, ergo rigor ille non est trahendus ad casum longè minorem longèque diuersam rationem habentem, quale est in patiente & tolerante vt per fundum suum alius transiret & re vera nulla lege aut coacta & peremptoria ratione huius contrarium probatū inuenies.

Ergo quod Bar. & receptior opinio aiebat nempe quod in his quæ sunt parui aut nō admodum magni per iudicij (quale est incommodum seruitutis realis prædij seruientis) ex diutina quasi possessione si titulus præcessisse allegetur is præsumitur etiam contra patientem & nihil agentem, vix est vt in vlla seruitutis specie retenta opinione nostra verificetur, nam in seruitute quæ acquiritur cursu eius temporis cuius memoria non stat non verificatur, quia in ea talem titulum allegare necesse non est, vt continuo dicemus, non quoque verificatur in seruitutibus quæ longo tempore acquiruntur, quia in eis tituli interuentus necessarius non est d. l. si quis diutino l. ij. C. de seruit. ergo, & c. stat itaque ex diutina possessione titulum allegatum præsumi contra agentem in illo actu decies geminato, non sic contra patientem cum agitur de præscribendo dominio cuiusque rei. Verum si ageretur de præscribenda seruitute, tunc sunt opiniones supra relatae, sed illa receptior est vt per tituli allegationem post diutinam quasi possessionem ius seruitutis quæsitum videatur, quæ communis opinio ex mente eorum qui eam tuentur duo habet capita primum quando is qui diu fuit in quasi possessione illius seruitutis allegabat se titulum habere ab ipso domino fundi, alterum quando allegabat titulum habere sese ab alio tertio quæ is quasi possessor seruitutis dominum existimabat, nam utroque casu uoluit ut ius seruitutis quæsitum videatur licet in modo acquirendi sit differentia, quia cum titulum

7
Tit. allegatus an nō solū contra agentem sed et contra patientem præsumat post longū tempus his quæ sunt parui præiudicij.

LIBRI SECVNDI

lum à domino se habuisse allegat tunc ab origine concessionis ius seruitutis quæsitum videtur, cum uero dicit se titulū habuisse à non domino, tunc non ab initio concessionis, sed demum post impletum decēnium id ius quæsitum uidetur, sed in utroq; isthæc communis sententiæ nobis suspectæ uisæ sunt, nam usucapio est acquisitio dominij per continuationem possessionis temporis lege diffiniti, ita definit Iureconsultus in l. iij. ff. de usucap. sed in seruitute discontinua possessio vel quasi possessio continua esse non potest d. l. seruitutes. l. iij. ff. de seruitu. ibi, nemo enim tam perpetuo tamq; continenter ire potest, ut nullo momento possessio eius interpellari videatur & rursus Iureconsultus ibi ait seruitutes rusticorū prædiorum & si corporibus accedunt incorporales tamen sunt, & ideo non usucapiunt. Cum enim in usucapionibus duo simul exigantur, scilicet possessio & possessionis continuatio, in seruitute quidem discontinua nec possessio uerè adest, quia non possidentur verè, cum corporalia non sunt, sed quasi possidentur, ut ibidem notatur, per l. quoties. ff. de seruitu. l. xdes. ff. de seruit. urb. prædi. nec continuatio possessionis adeste potest, quia nemo tam perpetuo tamque continenter ire potest, & c. ut d. l. seruitutes. ergo si seruitutem discontinuam præscribi diceremus, essent duo specialia, primum, quia dispensaretur cum possessione uera quæ in usucapionibus regulariter desideratur contra l. i. cū ibi notatis, C. de dotis promi. tot ergo specialia admittere simul in ciuile esset præsertim ad inducendam præscriptionem quæ iniquissimū præsidium ueritati solet. secundum quæ longè uerior opinio uidetur, ut si postquam longo tempore decem vel viginti annorum fuit in quasi possessione seruitutis discontinuæ allegauit titulum habuisse me non à domino, sed ab aliquo tertio (sive illū re uera probauerim, quia re uera interfuit, sive non probauerim uerè, sed dicam illum præsumi ex illa diuturna quasi possessione) non uidear illā seruitutem præscripsisse, cum re uera defuerint & uera possessio & possessionis siue uere siue fictæ continuatio, & sat superq; esse debeat si præscriptio admittatur in seruitute habente causam continuam (cum ibi non esset uera possessio, licet non deesset illius fictæ possessionis continuatio) absq; eo quod etiā in seruitute causam discontinuam habente præscriptionem talem contra tot regulas iuris admittere uelimus. Duo ergo tenemus contra mentē eorū qui communem opinionem uelata tuentur, primum, quod etiam si emissem seruitutem quæ haberet causam discontinuam à non do-

mino, quem dominum esse credideram, eaq; longo tempore usus essem sciēte domino, adhuc ius huius seruitutis discontinuæ non uiderer usucepisse. Alterum quod longè minus uiderer tale ius quæsiuisse cum titulum non probaui, sed tantum allegaui quod præsumi uolebam ex diutina illa possessione.

Quid t̄ autem si post diutinam illam possessionem sciēte, & patiente domino contingentem allegabam titulum habuisse me à uero domino, an is titulus præsumatur, & communis opinio supra relata post Gloss. mag. in fi. in d. l. seruitutes, uoluit titulum præsumi per l. cum de in rem uerso, ff. de usuris, l. prima, §. fina. ff. de aqua pluua arcenda. Sed d. l. cum de in rem. loquitur de titulo præsumendo contra agentem, nos loquimur de præsumendo titulo contra patientem in quo est longe minor ratio, & sic cessat extensio, Et d. l. prima, §. fin. loquitur in tempore cuius initij memoria non extat, nos solum in tempore ordinario, unde nihil obest, sicq; communis remanet sine sufficiente fundamento, & contraria quam multi supra relati tenuerunt probatior est.

Illud autem notandum est t̄ q̄ cū quis fuit in quasi possessione seruitutis discontinuæ tanto tempore cuius initij memoria non sit, ius illius seruitutis reale ex solo ipso tempore citra alterius ullius rei interuentum quæsiisse uideatur: hoc probatur planè in l. prima, §. fina. ff. de aqua pluua arcenda. ibi, uetustatem uicem legis tenere, & l. ij. §. apud Namusam, eo titulo, ibi, planè si fossa iure facta sit cuius memoria non stat, & in l. hoc iure, §. ductus aquæ ff. de aqua cotidia. & æstiuā, ibi, iure constituti, & in capitu. j. §. fina. de præscriptione. in vj. ubi in quibus casibus præscriptio etiam longissima non procedit sine titulo in illis tempus cuius initij memoria non extat sufficit, non (ut nos interpretamur) quod illud tempus habeatur pro titulo, non magis, quam titulus si re uera interfuisset haberetur pro tempore. sed quod ut contingat iuris acquisitio alterutrum sufficit, uel titulus legitimus, uel tempus cuius initij, & c. quasi à pari procedant, etenim licet tempus solū de per se non sit modus tollendæ aut inducendæ obligationis psonalis l. obligationum fere, §. placet. ff. de act. & obliga. tñ ipsum tempus huc atque illuc potest & solet iura realia adimere & transferre l. fin. C. de loca. l. quoties, & ferè per totum. C. de donatio. quæ sub modo, l. fina. §. fin. autem sub conditione. C. commun. delega. l. seruo legato, §. primo, ff. de lega. primo, & in specie nostra in materia præscriptionis uerius est ex solo tempore, & possessione

8
Tit. allegatus an presumatur i præsc. seruit. dit. continue post longa possessione

9
Tempus immemoriale inducit uerum ius non titulum præsumit aut longu.

tesione continuata citra vllius tituli interuen-
tam dominium, & iura re aliena acquiri, ut
manifeste probat Iureconsultus i dic.l.tertia
ff.de vsucapion. dixi plenè supra in quæstioni-
bus præcedentibus, & dicam infra id quod si
contingit in præscriptionibus ordinarijs lon-
gè facilius eueniet in præscriptione uel in tem-
pore cuius initij, &c. tu dic ut dixi supra par. j.
q. x. ubi dixi tēpus solum de per se nihil gnare.

Cum ergo ius reale omne omneq; dominū
nobis & possit & soleat contingere per conti-
nuationem possessionis eius tps cuius initij
memoria non sit, citra alterius vllius rei inter-
uentum sequitur non esse necessum vt quis-
que possessor huius temporis cuius initij, &c.
allegat titulum & ad eius præsumptam proba-
tionem tempus iducat, quin imo fat supq; est
ipsum tempus allegare cuius solius cursu cum
cōtinua possessione citra alterius tituli velex
trinsecè causæ interuētum ius omne reale ac-
ditum nobis contingit, & sic est cōis, & vera
opt. q. titulum allegare non est necesse quā te-
nuerunt Cin. q. pen. Ang. Pau. & Iaf. col. fin li-
mi. x. in l. si certis annis, C. de pact. Glo. & Paul.
in d. l. seruitutes, Bar. in d. l. cum de in rem ver-
so, Bald. in l. ij. C. de fidei. Ioan. Andrea. in ca-
pitu. peruenit, de censib. Riminaldus in d. l. si
certis. colum. pen. Balb. de præscrip. part. iii. q.
x. nu. 9. Aymo. Crauet. de anti. temp. part. iiii.
perfic. absolutis, nu. 49. licet varius fluctuāsq;
procedat, Gloss. in c. super quibusdam, §. præ-
terea, verbo non extat, de uerb. significa. Fre-
deri. de Senis consi. cxxxiii. super primo pun-
cto, col. ii. Soci. consi. cxvii. col. pen. libr. i. Idē
consi. clxxxi. lib. ii. Abb. consi. vii. & quamquā
lib. ii. col. iiii. Ioan. Fab. in §. equæ, in fi. de act.
Gozadi. consil. viii. col. viii. nu. 37. in hac cau-
sa illustrissimi, licet contrarium & minus re-
ctè (vt nobis videtur) tenuerint Ale. cōsi. lxx-
iiij. viso puncto, col. iii. nu. 20. ver. accedat ad
hoc, lib. iiii. & Fel. in c. accedentes, de præscr.
col. v. Cur. Iunior. consil. clviii. col. iiii. in fi. sed
prior op. que receptor est verior est. nam ubi
est tempus cuius initij, &c. non requiritur ti-
tulus vt not. Card. in cōsi. cxiii. incip. dico Pe-
trum non audiendum, circa fi. Fel. in c. si dili-
genti, col. vii. in ix. restrictione, de præsc. & ra-
tio est, quia spacium tanti temporis cuius ini-
tij memoria non extat habetur loco tituli le-
gitimè constituti. l. hoc iure, §. ductus aquæ, &
ibi Glo. ff. de aqua quoti. & æsti. & habet vim
privilegii, c. super quibusdam, §. præterea, in
Glm. ver. non extat, de ver. sig. & habet vim le-
gis. l. i. §. fi. ibi, uetustatem vicè legis obtinere,
l. in sūma, in pr. ibi uetustas q̄ sem p p lege h̄r,
ff. de aqua plu. arcē. Card. consi. lxxxviii. incip.

Capitulum ciuitatense, & habet uim priuile-
gii exp̄sse cōcessi a principe, Bal. in c. j. col. j. in
ti. q̄ sint reg. Iaf. in l. de quibus, ff. de legib. col.
xiii. Alex. cōf. vi. uol. i. viso thema. & cōsil. lxx-
iiij. inci. v̄r q̄d tota difficultas, col. ii. uol. iiii.
& dicit And. de Iser. in c. i. in uerb. flumina pu-
blic. col. iii. in tit. q̄ sint rega. q̄d spaciū tanti tē-
poris cuius initij memoria nō extat in cōtra-
riū tm̄ pōt quantum Imperator cū cā. refert
Iaso. in repe. l. quo minus, col. xi. de sum. & ex
possessione tanti tps præsumit tit. et si nō alle-
get, & nedū tit. sed bona fides p̄sumitur, et si
non alieget, Inno. & Bal. in c. si diligenti, in fin.
de p̄sc. imo scdm Fel. in c. cū a nobis, col. iiii. de
p̄scr. p̄sumptio resultās ex tali tpe d̄r iuris &
de iure ideo nō recipit p̄bationē in cōtrariū.

Quid t̄ aut si det incapaci ex parte illius qui
p tps cuius initij memoria non est stetit̄ pos-
sessione illius rei uel iuris cuius de adquisitio-
ne agit, an p hoc sibi acquirat, & quidē si sim-
pliciter sit incapax expeditū est, quia p hūcti-
tu. non magis capax efficiet q̄ p reliquos tit.
causas, aut modos acquirendi, vnde ut p reli-
quos titu. quærere non posset, nec p istum po-
terit, at si ex cōcessione principis acq̄rere tm̄
posset, an post tale tps cuius initij, &c. talis
principis cōcessio p̄cessisse intelligat, ut puta i
decimis, q̄ laico acq̄ri pnt ex sola papæ cōces-
sione nō ex alio ti. aut ex alterius cōcessione,
c. dudū, de decimis, & sunt q̄ uelint acq̄ri non
posse, p tale tps, ita Fel. de p̄sc. c. accedentes, co-
lū. v. n. 6. Ale. cōf. lxxiii. col. iiii. li. iiii. Cur. Iun.
cōf. clviii. col. iiii. in fi. Soci. cōf. cclx. libr. ii. q̄d
ipsi limitat vt nō pcedat qn̄ ipsam sūm̄ pōti-
ficis cōcessione allegaret, & ad eius p̄bōnē al-
legaret possessionē tps cuius nō eēt memoria
nā tūc ex tali tpe ti. p̄sumeret q̄d uictimū impu-
gnat Aym. Cra. ubi sup. n. 5. significās q̄ hoc
casu eēt si ti. alleg. nō sufficiat.

Quid dicendū? & sanè magis est ut eēt hoc
casu ius q̄sitū p id tps cuius initij memoria nō
sit intelligat, p iura, & rōnes sup. adductas, q̄d
intelligo dupliciter, primū qn̄ ti. fuit allega. &
ad eius p̄bōnē adducebat id tps cuius initij
memoria non erat, idq; cū Ale. Fel. Curt. Iun.
cōtra Soc. & Aym. vbi sup. deide eēt si solū tps
allegaret, nā tali tpe allegato virtualiter, & i-
plicitè eēt ti. ille sic ut opus erat qualificatus al-
legari intelligit, cū ut ostēdimus ipm̄ tps eēt si-
ne alio adminiculo sit modus cōcedēdi, & idu-
cēdi dñū iusq; reale, illudq; hinc admēdi, &
illuc trāsferēdi, & licet iura q̄ hāc vim & ptā-
tē huic tpi cuius initij memoria non est dede-
rūt sint merè positiua, sicq; possunt illā vim cū
uoluerint adimef̄ ademisseq; p̄ria facie videā-
tur i terminis, c. accedentes, & c. cū ex officij, &

11
Incapax
simplici-
ter et tpe
immemo-
riali non
prescribit

12
Tpe ime-
moriali
queritur
que acqui-
ri sola p̄i-
cipis con-
cessione
possunt, si
ue titulus
allegat̄ si-
ue eēt solū
tēpus cō-
tra Curt.
Ale. Fel. &
alios.

LIBRI SECVNDI

c. causam quæ, de præscrip. tamen magis est vt intelligant in præscrip. longi temporis vel longissimi non aut in acquisitione, quæ per tempus cuius initij, &c. contingit, nã secundũ ueras, & communes opiniones præscriptio tantũ longi temporis & vsucapio iure fforum inuenta erant, non etiam præscriptio longissimi temporis vel alia ulterior, & tamen eo iure acquisitio quæ per tempus cuius initij memoria nõ est contingebat in vsu erat quasi inter acquisitiones quæ p̄ interuentum præscriptionis contingebant minimẽ cõnumeranda, ergo licet agnoscendũ sit potuisse dd. iura canonica vim & potestatem huius t̄pis cuius initij memoria non est adimere, tamen nondum ademerunt, neq; ex mēte illorum canonũ est ut adempta intelligat̄, nam dum tractant de præscrip. adimendis, non pertinent ad materiam nr̄am nostramq; acquisitionem aliunde non à classe præscriptionum profectam.

Deniq; cũ præsumptio quæ resultat ex hoc t̄pe cuius initij memoria nõ est, sit iuris, & de iure, ut tradit Fel. in c. cum à nobis, colũ. iij. de præscr. Alexandrinus consi. xiiij. col. iij. post alios p̄ eum relatos, & sic contra eam non admittatur probatio, ut p̄ Glossa. & oēs in l. siue posside. C. de probat. & cum non tam præsumptio sit iuris, q̄ fictio, ut tradit Aym. Craue. de anti. temp. par. iij. versi. absolutis nu. 50. super est, vt si in terminis d. ca. dudum, ille possessor decimarum probaret se p̄ t̄ps cuius initij memoria non esset possedisse obtineret et si aduersarius ostenderet titulũ minus legitimũ eum possessorem habuisse. s. priuilegium habitum ab illo rege Angliã, nam dicenti obest tibi titulus illegitimus rñderem simul cũ ipso titulo illegitimo potui hãre alium titulum idoneum impetratum eodẽ t̄pe, vel antea, uel postea, q̄ si instasset pluralitas titularũ non præsumit, replicarem, id verũ regulariter, sed falsit̄ ubi adest tempus cuius initij, &c. nam tunc non solum præsumit̄ titulus idoneus, sed etiã fingitur, uel præsumitur tali præsumptione iuris & de iure, quæ non admittit probationem in contrarium secundũ Fel. & Aymon. ubi supra uel secundum nos post tale tempus ius reuera aufert dominium illinc ubi prius erat sicq; ablatum illud transfert in hunc possessorem, & quemadmodum post præscriptionem completam mala fides, aut scientia rei alienę superueniens non tolleretur ius semel ac legitimẽ p̄ præscriptionem quæsitum, ut ex vera, & cõi conclusione resoluiamus de suc. crea. §. xxj. nu. 117. ita quoq; & hoc casu licet post huius vetustissimi t̄pis legitimã possessionẽ emergeret aliquis titulus nõ sat legitimus, vnde cõij

ceremus, & suspicaremur initium possidendi fuisse non sat legitimum, adhuc tñ ea iuris ac quisiitio quæ semel ac legitimẽ per talis t̄pis præteritionem contigerat ac facta fuerat non infirmaret̄, aut infecta rederetur, arg. c. factum legitimẽ, de reg. iur. in vj. facit l. j. in prin. cum ibi plenẽ traditis per Doc. C. de rei uxor. act. & multa q̄ tradunt per Aym. de antiq. tempo. part. iij. versi. absolutis. nu. 59. & quæ nos tradit lib. de succ. crea. §. j.

Contrarium tñ in specie tenent Fel. in c. cũ nobis, col. iij. de præscr. Alexandri. consi. xiiij. col. iij. Aym. ubi supra nu. 60. Paul. Cast. consi. cccxxij. ex puncto transmissio colũ. ij. libr. ij. Bellam. consi. x. col. x. Alex. consi. cxiiij. col. j. libro j. Aym. ubi supra, nu. 60. qui eos refert, sed Fel. non huius animi fuit ubi supra, sed tñ dixit, q̄ post q̄ possessor probauit tanto t̄pe possedisse se cuius initij memoria non sit amittit̄ probatio in contrarium ad docendũ nõ p̄ tm̄ t̄ps, sed p̄ breuius t̄ps illum possedisse, & vt cum que sit nr̄a opi. (si non fallor) tenenda est per iura, & ratiões supra adductas. Nec moror in confutandis argu. q̄ tradunt̄ p̄ Aym. ubi supra & alios quia nos diuersa rōne vt imur q̄ nobis perẽptoria, & coacta viffa est, ad quã ipsi nec rñdent, nec de ea meminerũt, quod not. quia sæpe habuimus, & habemus hodie de facto iudice me in nr̄o summo p̄torio Hispano rei dominicæ in causis nõ leuioribus, sed sumorũ ductũ comitum, & marchionũ, p̄sertim in illis re ditibus regalibus (qui uulgo alcaual. & tercias vocant̄) verũ isthæc procedunt in terminis iuris cõis, nam iure regio fortis text. esse v̄ in l. iij. & iij. in quatuor alcaualarũ. & l. fi. ti. de las p̄scr. lib. iij. ordin. & in tit. de las donationes lib. v. ordin. ferẽ p̄ totũ illũ tit. quarũ legũ interpretationẽ p̄p̄ lites pendentes consulto p̄termittimus, & hic vide oĩno infra c. lxxxix. n. 7.

Facit pro nobis viua ratio, nã t̄pis imemorialis vim adimere vis ostenso titulo illegitimo, aut quasi is titulus nullius momenti sit, aut quasi ex ipso vtpote illegitimo possessor p̄sumat̄ i mala fide, arg. c. ii. §. cõtrahentes, de rebus eccles. lib. vi. sed q̄ habeat̄ p̄ nõ titũ. nihil noceret, q̄ in tali p̄scr. non desiderat̄ tit. interuentus, nec et̄ p̄batio, nec et̄ allegatio vt sup. diximus, qđ aut ex ipso tit. illegi. arguat̄, uel suspicet̄ mala fides. I. oĩno falsum, nã bona fides orta et̄ ex iniusta cã sufficit ad p̄scriptio. in iustã aut cãm accipe debemus qñ is q̄ possidebat, & præscribebat titulo illegitimo nitēbatur, & deniq; bona fides præsumitur siue quis titulum legitimũ habeat, siue etiam nullum omnino titulum habeat, siue & tertio titulum habeat illegitimum argu. l. si id quod ff. pro

ff. pro derelicto ibi, quasi uolente, & concedente domina, l. si vir, ff. pro donato, nisi quando ad sunt coniectura quæ uigent contra talē possessorem, ueluti si antequam emeret sibi à domino rei denuntiatum fuit ne emeret eam rem à non domino possessam, & in alijs casibus particularibus, ut isthæc omnia plene diximus in superioribus quæstionibus, & etiam in sequentibus huius libri.

13. Juxta superiora si vectigal regium seu regicensus, aut redditus aliquis regius fuerit exactus seu collectus ac receptus diu ab aliquo nobilium seu magnatum qui illud vectigal non nomine regio, sed suo proprio nomine, & quasi iure suo colligebat ac percipiebat. Deinde cum tale vectigal ab ipso rege repetatur, ille nobilis dotis, aut emptionis nomine sibi competere alleget, eumque titulum per longam illam possessionem præsumptiue probare uelit, an audiendus, sit uel obtinebit, ut ex illa diutina quasi possessione, & perceptione illius redditus seu vectigalis sequatur præsumptio tituli allegati, quæ res Hispaniæ uisitatissima est, cum ducum Hispanorū marchionum, comitum, & reliquorum nobilium nomine suo, & quasi iure suo non regio, illud vectigal (quod uulgo alcauala appellatur) perciperint, & regi repetenti se se defendunt ac tuentur eo nomine quod legitimum titulum ab initio possessionis habuerint quæ præsumptiue probare contendunt, probata diutina possessione. Et quod talis allegatio eis non patrocinetur uidetur per text. in capitu primo. de præscriptionib: in sexto, ubi quando est præsumptio iuris contra eum qui annuam præstationem diu exegit ac possedit, (qualis est præstatione decimarum) ad præscribendam in futurum talem annuam exactiōem non sufficit titulum allegare nisi probetur, uel decurrat tempus cuius initium non sit memoria. Sed rex Hispanus uidetur, quod fundet suam intentionem in d. l. vectigali ac redditu, (qui alcauala uocatur) & sic quod sit præsumptio iuris regii contra possidentem ac percipientem, & consequenter, quod non sufficit talem titulum allegare nisi uel probetur, uel tempus cuius initium memoria non sit præterierit.

14. Etenim si præterierit tempus cuius initium memoria non sit id pro iure constituto, & ab ipsius partibus sponte concessio habetur, l. j. §. fin. ff. de aqua pluui. arcen. ibi, uetustatem uicem legis tenere legis inq̄ conuentionalis, nã de ea sermo ibi fiebat, ad idem l. hoc iure, §. ductus aquæ. ff. de aqua quoti. & æstiu. & ff. de itin. actus priu. l. apparet, §. pe. ratio, t̄ q̄ antiqua quorum origo memoriã excesserit nul-

lum genus probationis admittunt præter probationem famæ, & ideò in eis sola fama citra nullum adminiculum facit plenam probationem quod fama in eis faciat plenam probationem tradit Gloss. in l. at qui natura, §. cum me absente, ff. de nego. gest. Bald. in auth. quas acti. colum. fina. C. de sacrosanc. ecclesi. Idem in l. cum super, C. de rei uendica. Idem Bald. in l. in bonæ fidei, colum. vlti. C. de rebus credi. Idem Bald. in l. iij. C. de probatio. Bal. in l. non ignorat, colum. vj. C. qui accusare non possunt, sequitur, & firmat esse communem opinionem Dec. in c. j. nume. 46. de appella. Fel. in capi. uentens, nam. 9. de testibus, & iterum numer. 16. Lambertinus de iure patronatus ij. part. lib. ij. arti. ix. quæst. x. Ludouicus Gozadi. confi. viij. nume. 47. Andr. Tiraquel. de primogenitur. in præfatione, nu. 103. Marthæus Afflictus in de cision. Neapo. decis. cclxxvij. nu. 1. Gratus confi. lxxv. lib. ij. nu. 15. Anton. in c. ueniens, nu. 10. de uerb. signifi. Bart. in l. ij. §. Labeo, ff. de aqua pluui. arcen. Hippol. Marf. in l. de minore, §. plurimū n. 60. ff. de quæst. Idem in sing. ccccc. l. as. in l. prætor ait, §. prætor ait, ff. de edendo, Petr. Paul. Par. consil. l. ij. n. 50. lib. iij. & consil. xxij. lib. j. nu. 236. Carolus Rui. consil. xij. n. 3. lib. iij. Idem confi. c. iij. nu. 15. lib. v. Aym. de anti. temp. par. j. sectio. ampliã nũc, nu. 8. fol. 23. Dec. in c. cam, ij. nota. de proba. Pet. Duen. in regu. cxcix. n. 7. Dec. confi. xij. col. ij. Aymo. Craue. ubi supra sectione uiso, fol. 73.

Quod si autem in antiquis nullum genus probationis inueniat præter probationem famæ ut tradunt Iuniores in rub. ff. si cer. per. & in l. admonendi, ff. de iurei. patet, quia in his quorum origo memoriã excedit testes non possunt rectè deponere, neq; scripturæ, & infra publica fidē facere, nã simul ac instrum̄ authenticū esse neq̄, uix est ut possit verificari, aut authenticū p̄bri, & Historiæ dñr esse scripturæ priuata q̄ ex antiquitate, & fama fidē assumere intelligunt, sicq; in tã antiquis q̄ uirã memoriã que hoium excedunt, ad solã famã oēs spēs probationis redigunt inq; ijs tã uetustis p̄bationes leuiiores, & admittunt, & solent sufficere, ut l. si seruus seruū, §. inquit lex, ff. ad leg. Aql. sufficitq; p̄batio p̄ indicia, & cōiecturas, l. con sus, ff. de pb. l. q̄ ex literis, ff. de secū. tab. c. cam de pb. c. cū olim, de cens. & utrobq; p̄ Glo. & Doc. Paul. Cast. cōf. clxiiij. in p̄senti cã q̄ uertit col. j. lib. ij. Anch. confi. cccx. tres dñi magnifici col. ij. Idē Anch. cōf. fi. col. vj. iij. dub. in fi. Calcan. cōf. viij. col. v. l. as. cōf. cxxvij. col. j. lib. j.

Quod si sequitur Aymon Crauet. de anti. qui. temp. parte j. sectio. uiso de fama nu. 3. ut tñ inq̄t nō p̄cedat cōtra possessore, aut reū de cuius

ne probat in antiq. cum çõj.

16 Fama nō aliter probantur antiqua aut uix alio modo.

17 Probationes coniecturales sufficiunt in antiq.

cuius possessionis iustitia apparet, quia probatio quæ fit ex temporis antiquitate dicitur præsumptiua, & coniecturalis, ideò admitti non debet contra ueritatem, id est contra eum de cuius iustitia possessionis apparet, ita Aymon ubi supra numero trigesimo secundo, allegat Innocentium & Doctorem communiter in cap. causam, de probationibus. Socini consil. cxciiij. subtiliter & eleganter numero nono libro secundo, ubi firmat hanc esse communem opinionem Doctorum in capitu. causam, & ibi et docet ut in his tam antiquis omne genus probationis reducat ad famam & communem opinionem per Decium in d. capitu. j. colum. quarta de appellat. per Corneum consil. ccc. iij. col. v. lib. iij. per Aymonem ubi supra par. j. sectione viso in hac fol. 73.

18
Intell. c. j.
de præscr.
lib. vj.

Adhuc tamen † d. capitu. primū de præscriptione libro sexto. non facit contradictos uectigalium possessores, quia iure nostro regio nulla reperitur lege uectum ut alius nō possit præter regem illud uectigal possidere, & habere (quod alcauala appellatur) at iure canonico uectum nominatim est, ne vnus episcopus in alterius diocesi decimas percipiat, cū enim decimæ debeantur & sint clericis singularium ecclesiarum necessaria ad eos clericos alendos, qui cultui diuino intersint sacraque ministrent, eneniret ut si vnus episcopus in alterius diocesi decimas perciperet, illius diocesis clerici non haberent unde satis commodè alerent se se, ita probat capitulū cum sint homines, capitu. cum in tua, capitu. dudum, de decimis, capitu. de quarta, de præscriptione. cap. omnes basilicæ, xvj. quæstio. septima, & ideò dictis iuribus nominatim resisti uidemus ne vnus episcopus in alterius diocesi decimas percipiat, unde si earum præscriptionem capter talis præscriptio quasi contra iuris prohibitionem, & resistantiam intelligitur, ideò non procedit nisi vel titulus ostendatur vel præterierit tempus cuius initij, &c. ita nominatim intelligunt illum text. Corrasius de seruitutibus in l. seruitutes, magna numero trigesimo quinto, ff. de seruitut. Couarru. libro tertio resolutione. capitu. xvij. numero septimo, Decius consil. cxxxiiij. viso puncto, numero quarto, Paulus Castrensis in d. l. seruitutes, numero, 7. Balbus de præscrip. parte. iij. quæst. x. num. 9. quæ quidem ratio cessat in specie nostra ubi ut diximus tale uectigal ab alijs præter regem teneri uectum nō reperitur, quinimò etiam si esset ulla iuris regij præsumptio contra possessores huius uectigalis adhuc tamen uidentur uti illud possent præscribere, nam etiam tempore ordinario & citra ullius tituli inter-

uentū præscribuntur seruitutes habentes causam continuam, l. si quis diuturno, ff. si seruitus uendic. l. secunda, C. de seruitu. & aqua, & utrobique per Doctorem communiter. & est communis opinio, ut plenè per Balbum de præscr. in secunda par. iij. par. principal. in principi. & tamen contra præscribentem seruitutem est iuris communis præsumptio, quia quæque res præsumitur esse libera, l. altius C. de seruitut. unde etiam si id uectigal (quod alcauala uocatur) ad regem nostrum pertinere in re dubia præsumi (quod satis certum non est) fatemur adhuc contra talem præsumptionem præscriptio curreret ordinaria, nisi in quibus casibus ex regio priuilegio longius tempus desideratur. Quinimò sunt qui uellent ut d. capitu. primū, procedat duntaxat in rebus ecclesiæ, ut uoluerunt Paul. numero septimo in d. l. seruitutes, Dinus numero uigesimo septimo, in capitu. possessor, de regul. iur. in sexto, unde cessat eius decessio in specie nostra, qui loquimur in rebus profanis, & cum d. capitu. primū varios recipiat intellectus in eo fieri non potest sufficiens fundamentum. Bart. in l. non solum, §. liberationis uerba, ff. de liber. lega.

Præterea d. cap. j. procedit quando possessor nitebatur præscriptione, in qua regulariter desideratur tituli aut iustæ causæ allegatio & probatio l. nullo, C. de rei uendic. l. Gelfus, ff. de usucapio. l. unica, C. de usucap. trans. l. diutina l. super longi. C. de præscrip. longi temporis. Diuersum est in specie nostra ubi possessor sese tuebatur non præscriptione (quasi re à non domino initio habuisset), sed concessione, quasi eā initio ab ipso domino qui ius alienandi habuit cepisset, sicque statim huius uectigalis ius & dominium quæsiisset, sicque sumus in terminis cap. cum personæ, §. quod si tales, de priuileg. in vj. non autem in terminis dict. cap. j. Nec dubium est quin si allegem me habuisse causam titulumque ab ipso domino qui nunc rem ius aut uectigal repetere uult & probaero possessionem diutinam ipso sciente & patiente, minimèque contradicente, per eā præsumetur titulus à me allegatus ex receptissima illa communi resolutione supra allegata p. d. l. cum de in rem uerso, ff. de usuris, & in hoc tantum quæstio erit an in hac materia fauore regio longius tempus desideretur. † Neque ad rem pertinet quod secundum hoc confunderetur materia præscriptionum in qua tituli nō modo allegatio, sed etiam uerus ipsius interuentus exigitur d. l. nullo, cum simi. supra allegatis nam illud procedit quando possessor agnoscit se non habere titulum à uero domino sed ab alio ex mente Pauli Castr. in d. l. seruitutes

tates, nos loquimur quando ab ipsomet do-
 mino se titulum habuisse firmabat, sed sanè
 magis est ut hoc casu non præsumatur titulus
 habitus à vero domino, nisi probetur non ma-
 gis quam si ab alio habitus allegaretur, quo
 casu probari etiam oporteret per dic. l. nullo,
 cum similibus supra allegatis, & quia regula-
 riter ubi fit mētio de allegatione intelligitur
 etiam quòd adsit probatio nec sola allegatio
 sufficiat l. prima. ff. de dolo l. prima. ff. si quad.
 pauperiem, nec me mouet d. l. cum de in rem,
 quia procedit quando allegatur & probatur
 actus factus ab aliquo non tantum semel aut
 bis, sed etiam decies geminatus, & ex interual-
 lo, puta semel in quolibet anno, & sic conti-
 nuatus per totum decennium, & vniformis at
 in specie nostra non ponimus ullum actū eius
 qui dominū esse se dicit interfuisse ergo, &c.
 præsertim cum etiam in terminis d. l. cum de
 in rem, ter geminus actus non sufficeret vt ex
 communi opinione resoluit Iaso. in l. si certis
 annis, C. de pact. numero. 15. Antonius in cap.
 literæ, de dila. per omnes in d. l. si certis, ergo
 magis est vt titulus allegatus non præsumatur
 ex possessione diuturna siue à vero domino
 habitus esse dicatur, siue ab alio, nisi decies
 geminus actus veri domini probaretur ex in-
 teruallo & vniformes vt d. l. cum de in rem &
 vide plenissimè per Balb. de præscrip. part. iij.
 q. xlvij, nume. 11. latè discutit intell. l. si filius,
 C. de peti. hære.
 Tenendo hanc partem tunc ad l. primā. C.
 de patria potesta. l. si filius fa. C. de peti. hæred.
 l. qui in aliena, in princip. versicul. sed & si nō
 adierit, ff. de acquir. end. hæredita. responderi
 posset ex mente Bartol. in d. l. cum de in rem,
 & ibi communiter Doctores Bartol. & commu-
 niter Doctores in d. l. seruitutes, quòd ex diu-
 turna possessione, vel quasi possessione præsu-
 matur titulus allegatus in præscriptione serui-
 tutis, & in reliquis similibus quæ sunt non ad-
 modum grauis incommodi, non sic quando
 ageretur de amissione totius rei qua de agi-
 tur, & ita se habet non modo communis, sed
 etiam receptissima omnium eorum opinio
 quos supra retulimus tenuisse, ut ex diutur-
 na hac possessione vel quasi possessione præsu-
 matur titulus allegatus ad præscribendam ser-
 uitudinem, quæ haberet causam discontinuam,
 quasi hoc sit non admodum magni incommo-
 di qui titulus nō præsumeretur si ageretur de
 magno præiudicio. Sed hæc communis opi-
 nio, & recepta solutio non placuit disertissi-
 mo viro Didaco Couarru. in libro primo va-
 riarum resolution. capitu. decimosextimo,
 numero septimo. post alios ibi relatos, cuius

etiam opinionem non refero, quia diuersa no-
 bis sententia sedet, sed & præter eos hæc com-
 munis solutio plus quam manifestè confuta-
 tur per d. l. primā. de patr. potesta. iuncta, l. fi-
 lias familias, §. secundum vulgarem, ff. de leg.
 primo, & §. primo, instit. de sing. rebus per fi-
 deicom. relig. vbi habetur patriam potestatem
 esse rem inæstimabilem, adeò ut licet quis pos-
 sit per fideicom. rogari ut restituat res suas
 vtcunq; pretiosas siue illæ mobiles sint, siue so-
 li, tamen vt emancipet filium rogari non po-
 test, quia patria potestas est res inæstimabilis
 & tamen ex diuturna possessione, vel quasi non
 definit præsumi titulus allegatus, licet agere-
 tur de amittenda patria potestate, ut d. l. pri-
 ma, ut interim omittam quod in terminis, d.
 §. sed & si non adierit, non agebatur de par-
 uo præiudicio, argumento, l. quia poterat, ff.
 ad Trebellian. §. sed neq; instit. de autho. tu-
 to. & longe minus in terminis d. l. si filius fami-
 lias. dic ergo quòd quando ex diuturna posses-
 sione vel quasi præsumatur, vel non præsuma-
 tur titulus allegatus, res quidem varia est, &
 anceps, & legum latoribus alijs in causis visus
 fuit partem affirmatiuam, alijs uerò in cau-
 sis negatiuam partem sequi, vnde in casibus
 occurrentibus qui nominatim nulla lege de-
 cisi reperiuntur, argumentum sumendum est
 ab illa lege quæ proximior est & similior casui
 speciei quæ occurrenti l. quæritur, ff. de statu ho-
 mi. l. non possunt l. neq; leges, ff. de legibus, spe-
 ciei autem nostræ qua de agimus nulla vnq;
 lex proximior similiorq; reperitur quam d. l.
 nullo, C. de rei vendi. l. Celsus, ff. de vsucap. cū
 simi. supra alleg. in quibus habetur ex diutur-
 turna possessione non præsumi titulum allega-
 tum ad inducendam prescriptionem ergo idè
 & in specie nostra decisum esse intelligendum
 est, vt titulus habitus à vero domino patiente
 eius rei qua de agitur non præsumatur licet al-
 legetur non magis quam præsumeretur si aliū
 de habitus allegaretur.

Ad iura in contrarium adducta responde-
 quod loquuntur in casibus lōgè diuersis & ex
 diuersis non fit illatio l. fina. ff. de calumniato.
 Gloss. in l. si creditoris, vbi plenè per Iaso. ff. de
 noui op. nunti. quæ omnia procederent si pos-
 sessa sese tueretur dicens se titulum causamq;
 legitimam possidendi ab ipso rege qui per
 prius dominus fuerat illius vectigalis de quo
 ageretur habuisse, succumberet enim in iudi-
 cio proprietatis, quia ex illa diuturna posses-
 sione titulus ille allegatus nō præsumeretur. ¶ Di-
 uersum esset si diceret ab ipsis vasallis seu po-
 pularibus ciuibus ue ius illius vectigalis per-
 cipiendi habuisse se, nam tunc ex inueterata
 possessio-

22
 Vasalli an
 possint se
 tueri con-
 tra duces

habe peculiare priuilegium, licet alias in casibus habeat multa priuilegia de quibus p Decium in l. i. de reg. iur. sequitur quod & in ea locum habebit d. l. cum de in re verso.

Amplia tertio vt procedat etiam in ecclesia Salicetus in d. l. cum de in rem, quæstio. vii. l. i. vbi supra, numero. 13. Decius in d. l. si certis annis, numero. 13. & Alcia. ratio, quia vt cū que sit ecclesia priuilegiata, tamē cum hac in re nō reperitur habere peculiare priuilegiū, necesse est vt comprehendatur sub regula, argumento d. l. in fraudem cum authoritatibus supra allegatis.

Quarto amplia vt procedat etiam contra fiscum eadem ratione, quod nominatim tenet l. i. vbi supra & Decius etiam vbi supra, numero. 13. sed in ecclesia & fisco in eo tantū quæstio erit an longius tempus quā in reliquis exigatur quod & tenet Alciatus in d. l. si certis annis.

Quinto amplia vt etiam tituli allegatio necessaria nō sit quando præterijt tempus cuius initij memoria non extat. Ista est communis opinio quam tenent Ang. Paul. Cin. quæst. pe. l. i. in decima limitatione, colum. fi. in d. l. si certis annis, Bart. in d. l. cum de in rem verso, sentiunt Gloss. & Paulus Castr. in l. seruitutes, magna, ff. de seruit. Bald. in l. secunda. C. de fideicom. Ioannes Andr. in cap. peruenit, de cēsis, Riminaldus col. pe. in d. l. si certis annis, Balb. de præscr. part. iij. q. x. nu. 9. p. Aymo. de antiq. tēp. nu. 43. sectione materia ista part. iij.

Sexto amplia vt non solum in iudicio proprietatis, sed etiam in iudicio possessorio ex diuturna illa præsumatur titulus allegatus ad tuendum eum in possessione, ita tenet & ait communiter tenent Jacobinus de sancto Georgio in d. l. si certis annis, C. de pact. nume. 24. per cap. querelam, de electi. text. & ibi Abbas in primo not. in cap. sicut, de snā & re iudica. Abbas & Imola in d. c. querelam, bonus text. in cap. cum de beneficio, de præben. in vj. quoniam ad obtinendum in possessorio non sunt necessariae decē annuæ præstationes, sed pauciores sufficerent, vel forte vna secundū Ang. in d. l. si certis, qua de re per Butrium in d. cap. querelam, vbi Imola, numero. 10. hoc vnū in dubitatum est hunc possessorem facilius obtenturū in possessorio quā in petitorio, ideo Jacobinus vbi supra consulit vt potius intenter is possessor possessorium vel quasi possessorium quā petitorium, & ibi docet formam libellandi & ad obtinendum in possessorio sufficeret vnica præstatio secundum Alciatum in d. l. si certis, Paulus in l. sicuti, § si quærat, ff. si serui. vendi. Feli. in c. cum Bertholdus, col.

ante penul. de re iudica.

Septimo amplia vt procedat non solum quā in 30
in ipsis solutionibus vel præstationibus expressa erat causa soluendi sed etiā si expressa non fuisset, si modo ex aliqua cōiectura arguatur, quod factæ fuerint illæ præstationes ex causa retro obligatoria, ita notanter per Riminaldū colum. fina. d. l. si certis annis, itaq; aut constat præstationes fieri ex præambula necessitate, & obligatione præstandi, quæ in futurum quoq; durabat, & tunc sufficit titulum allegare, licet non probetur, quia satis probatur præsumptiue per assertiones factas in ipsa præstatione, ita procedit l. Campanus, ff. de op. lib. Aut constabat retro nullam fuisse obligationē, & procedit l. operis non impositis, ff. eod. Aut dubitatur & tunc ad coniecturas recurrēdum est, vtrum verisimilius sit tales annuas præstationes factas fuisse ex præambula causa obligatoria, an ex mera liberalitate & voluntate, cessantibus autem coniecturis, Curtius iunior in d. l. si certis annis, numero. 23. cum pluribus seq. tenet præstationes ex causa obligatoria, & sic ex necessitate factas videri potius quā ex voluntate & liberalitate, sed receptior opinio est in contrariū vt & ipse fatetur & infra docebitur, sed & si cū ipso Curtio teneremus quod ex necessitate factæ viderentur adhuc tamen ea necessitas deberet se continere intra terminos & numeros præstationum factarū nec se deberet, porrigere ad præstationes nondum factas.

Quod diximus ex diuturna annua præstatione præsumi titulum legitimum si allegetur limitatur primo, vt non aliter procedat quā si illa annua præstatio facta fuerit ex certa causa obligatoria, veluti si ciues aut populares aliquis villæ, castri, aut vrbis domino suo singulis annis præstabant certum frumentum, vinum, oleum, pecuniam numeratam, aut quippiam aliud ex causa emptionis, aut permutationis ex contractu inito, vt id in perpetuum singulis annis præstaretur, aliter enim si nō appareret qua ex causa huiusmodi annuæ præstationes fierent non obligarent in futurum, ita tenent in specie Salicetus in l. si certis annis, quæstio j. C. de pact. Idem Salicet. in l. cum de in rem verso, supra allegata similiter in j. quæstio. vbi ait hanc quæstionem non esse tantam a Doctoribus, sequitur Alex. consi. cxij. super primo dubio videtur, libro. j. numero. 2. Idem Alexan. consi. cvij. in causa & lite inter dominos, numero. 15. colum. fina. libro secundo vbi allegat idem tenere Cumanum & Ludouicum Romanum in l. qui in aliena, in pr. ff. de acquirenda hæreditate. Idem Alexand. consi.

30
Annuæ præstationes an factæ videantur ex causa obligatoria statuer coniecturis.

31
Vasalli & similes annuas præstationes diu facientes ut in posterum obligati videantur oportet apparere quod ex causa obligatoria præstabant.

LIBRI SECVNDI

confi. xiiij. viso & considerato. n. me. 9. eodem lib. vbi allegat Bart. idē tenentem in l. cum de in rem verso, circa finem, ff. de vsuris & Antonium Butrium in repeti. cap. peruenit, de cēsi bus tradunt expresim Riminaldus col. pen. & Ias. colum. fina. in d. l. si certis annis, Felinus in cap. causam quā, de p̄scrip. est communis opinio secundum Balb. de p̄scr. par. iij. principali. q. x. numero. 8. vbi plures allegat. Intelligit tamen quod etiam si causa expressa non est in solutione si tamē ex ipsa solutione verisimiliter colligeretur sufficeret, ita Riminaldus vbi supra post Bald. quem allegat in l. generaliter, C. de non num. pecu. quinimo Curt. iun. in d. l. si certis, numero. 20. cum seq. tenet quod semper solutio p̄sumitur fieri ex causa obligatoria, & sic tenet contra istam limitationem, licet fateatur hāc esse communem opinionem, sed communem tenet Curtius Senior ibi, numero. 16. & Decius, numero. 14. & Alciatus qui communem firmat ab omnibus teneri.

32 Titulus i
annuis p̄-
stationib⁹
non aliter
p̄sumit-
ur quā si
allegatur.

Secundo limitatur vt non procedat nisi illa certa causa fuerit allegata, ita Iaso. colum. pen. numero. 15. & Alciatus in d. l. si certis annis, Alexan. d. confi. cxiiij. colum. j. libr. j. Idem Alex. d. confi. cviiij. numero. 15. libro secundo Salicetus in d. l. si certis, quæstio. j. ratio, quia iuris p̄sumptio licet releuet ab onere probandi tamen non releuat ab onere allegandi l. si adulterium, §. idem Pallioni, de adul. & est communis opinio vt patet ex relatione Balbi de p̄script. part. iij. quæstio. x. numero. 19 est communis opinio secundum Curt. Seniore in l. si certis supra all. numero. 12. vbi Curt. iterum, numero. 16.

Tertio limita vt non sufficiat allegari nisi etiam in ipso libello causa ipsa p̄stationis allegetur secundum Salice. in d. quæstio. j. in l. si certis, Idem in d. l. cum de in rem, in eadem j. quæstio. Alexan. in d. confi. cxiii. Iaso. in d. l. si certis annis, colum. fina. vbi Curtius Senior, numero decimosexto & numero. 17. quod & sentit Alciatus ibi.

33 Titulus i
annuis p̄-
stationib⁹
allegatus
p̄sumit-
ur, sed
admitti-
tur proba-
tio in con-
trarium.

Quarto limita vt hęc p̄sumptio quæ oritur ex hac annua, & diuturna p̄statione intelligatur esse p̄sumptio iuris tantum, non etiam iuris & de iure, & consequenter contra eam admittatur probatio in contrarium, ita est communis opinio quam Petrus & Cinus & Ias. columna fina. in d. l. si certis annis, Alexan. d. confi. cxiii. lib. j. colum. fina. Ioan. Andrea in cap. fina. de causa poss. & prop. Bald. in l. ij. C. de dotis promi. Butrius in cap. peruenit, de cēsi bus sensit Archid. xviii. quæstio. ij. cap. feruitium, Iacobinus de sancto Georgio in d. l. si

certis, numero. 12. vbi ait quod p̄sumptio- nis tantum non etiam confessionis vim habēt illæ p̄stationes, idem Curtius Senior numer. 16. vbi Dec. nu. 15. hanc communem lim. sequitur & Alciatus ibi.

Quinto limita vt non solum causa illa allegetur sed quod etiā probetur, quia p̄sumptio iuris licet releuet ab onere probandi nō tamen releuat ab onere allegandi l. si adulterium cum in cestu, §. idem Polhoni, ff. de adulteri, & quia regulariter vbi extigitur allegatio alicuius rei eius quoq; probatio & interuētus desideratur l. j. ff. de dolo l. j. ff. si quad. pauper. tradit Riminaldus in d. l. si certis annis, vbi Ias. colum. fina. est ex mente Bar. in d. l. cum de in rem verso, vbi Salicet. quæstio. j. & quæst. pe. Idem Salicet. quæstio. i. in d. l. si certis. Alexand. confi. cxiii. libr. i. colum. 1. & alii communiter in d. l. si certis, vbi ita tenet Alciatus, intelligit quod est alleganda & probanda causa declarata cum fiebant solutiones, puta quod dicebatur soluius quod ex causa emptionis debemus, sed ipsum contractum p̄cessisse non est necesse probare, sed sufficit eum allegare.

Sexto limita vt dictæ solutiones seu p̄stationes debeant esse vniformes, non sic si essent diuersarum rerum vel etiam summarū, ita Riminaldus vbi supra per d. l. cum de in re, quæ nominatim loquitur quando p̄stationes erant vniformes, quod est ex mente Alexan. d. confi. cxiii. libro primo vbi pro constanti ponebatur vniformes fuisse p̄stationes, Iacobinus de sancto Georgio, numero 12. in d. l. si certis annis, qui videtur dicere hanc esse communem sententiam, & ibi Decius, numero. 19. Bartolus & Baldus in l. solent, ff. de offic. proconsulis, in §. fina. Bald. in cap. primo. §. si quis per triginta, si de feudo fuerit controuer. inter dominum & agna. ex cuius relatione hęc videtur communis opinio quam sequitur Alciatus in d. l. si certis, vides ergo ex annuis illis p̄stationibus titulum allegatum non aliter p̄sumi quā si & vniformes sint illæ p̄stationes & solutiones factæ sint ex causa obligatoria in futurum & illa causa fuerit allegata, & fuerit allegata ab initio in ipso libello, nam si postea allegaretur non sufficeret. & etiam fuerit probata, nam sola allegatio nō sufficit, causa enim expressa in illis solutionibus faciēdis seu p̄stationibus nunq̄ p̄sumitur nisi p̄betur, licet si probetur bene p̄sumat quod p̄cesserat contractus p̄ambulus qui cogitur eum qui postea ex illa causa (puta emptionis aut dotis) exsoluit, ad illam solutionē seu p̄stationem faciendā expressa causa soluendi in ipsa solutione, aliud est enim cōtra-

Titulus i
annuis p̄-
stationib⁹
allegatus
p̄sumit-
ur, sed
admitti-
tur proba-
tio in con-
trarium.

Aut præambulus unde effluxit necessitas sol-
uendi, aut alia autem est ipsa solutio facta ex
causa, & necessitate obligationis præam-
bula.

Quod septimo loco limitatur vt nõ pro-
cedat quando illa solutio seu præstatio heret
ex causa donationis secundum Ias. in d. l. si cer-
tis annis, volum. fina. C. de pact. ubi etiam Ri-
minaldis in columna fina. qui alios allegat Bal.
in l. fina. de statu defuncto. Salic. in d. l. si
certis, & ibi Alciatus.

Sed hæc communis opinio nobis semper su-
specta uita est, cum enim obligatio annua ex
causa donationis, & ex quolibet alio titulo lu-
cratiuo potuit descendere non secus, quam ex
causa & titulo oneroso, ut per totum, ff. de
annuis legatis, late per Barto. & alios in l. Ma-
uius, §. dubius, ff. de lega. secundo cumque ut
modo dicebamur dicta l. cum de in rem, uer-
so, non procedat nisi cum causa soluendi ex-
pressa tunc in ipsis solutionibus seu præstatio-
nibus, eaque causa expressa denotaret obli-
gationem in futurum id est, in singulos annos
futuros, non uideo quid referat utrum causa
illa que in futurum obligabat descenderet ex
contractu lucratiuo, (qualis est donatio) an
ex oneroso, (qualis est emptio, dos & similia)
itaque ut si in annuis illis solutionibus seu præ-
stationibus expressum esset quod fiebant, quæ
ex causa vinctiois populus quidam teneba-
tur domino suo centum annua præstare, tunc
ex præstationibus longi, aut longissimi tem-
poris præstaretur contractus ille emptio-
nis præsumitur si allegatus foret etiam si non
esset probatus, ita quoque si populus ille dice-
retur domino suo donasse centum annua in
perpetuum præstanda ex longi, aut longissimi
temporis præstationibus præsumeretur titu-
lus donationis allegatus a domino, etiam si
probatum non esset si modo populus ille qui
soluebat expressim in illis annuis præstatio-
nibus faciens declarasset soluere sese ex cau-
sa, & necessitate illius præambule donationis
utrobique probat dict. leg. cum de in rem uer-
so, in sui generalitate quæ inter contractum
onerosum, & lucratiuum nullam fecit dif-
ferentiam, nec reuera inuenitur data pari-
tate terminorum, Agnoscimus tamen quòd
si populus ille domino suo annua centum præ-
stare, uel par caponum singulis annis, idque
per longum, aut longissimum tempus, & tem-
pore quæ fiebant huiusmodi præstationes ex-
pressim iniquam fuit, quæ ex causa fie-
bant, utrum ex obligatione retro contracta,

an uerò ex præsentis liberalitate, quòd tunc
in re dubia ex præsentis liberalitate factæ vi-
derentur, quia regulariter in datione rerum
uel summarum non præsumitur vlla causa
obligatoria in futurum, lege secunda, §. cir-
ca, ff. de doli exception. Sed liberalis con-
cessio præsumitur, quo ad præsens donum
quæ in futurum non obligat, lege Campa-
nus, ff. de operis libertorum. etenim quoniam
longo tempore aliquid diurnum, menstruum,
uel annuum præstitit, aut constat ex præam-
bula obligatione, quæ in futurum tende-
bat præstitisse. & tunc sine dubio tenebitur
in futurum etiam si ex causa voluntaria, &
lucratiua ea obligatio descendat, dict. leg.
Campanus. Aut constat quòd ille præsta-
tiones non fiebant ex causa præambula obli-
gatoria, & tunc sine dubio in posterum non
tenebitur, leg. operis non impositis, ff. de o-
peris libertorum. Aut constat longo tem-
pore factas fuisse illas præstationes diurnas,
menstruas, uel annuas, non tamen apparet
an ex causa retro obligatoria, nec ne profici-
scentur, & in re dubia talem causam obli-
gatoriam non præsumam, dicto, §. circa, ni-
si in ipsis præstationibus expressum sit, quòd
fiebat ex causa præambula obligatoria, uel
ex ipsis id uerisimiliter colligatur, ita pro-
cedit, dicta lex, cum de in rem uerso, ergo
superior illa communis opinio, quam impu-
gnauimus potest defendi, quando in illis præ-
stationibus expressum fuit, quòd fiebant ex
causa meræ donationis præsentis, id est, quæ
per præsentem rei interuentum fiebat, & fi-
niebatur in ipso, ut sic tot essent donationes
quot erant præstationes factæ, & finite, ex quibus
neque ulla in posterum oriebatur, obligatio neque
retro ulla obligatio ad res illas tradendas præ-
cesserat d. l. operis non impositis.

Potest etiam defendi quando præstatio-
nes nulla expressa causa fiebant, ut dict. §. cir-
ca, quia talis præstatio ex natura sui uel neu-
trum obligabit, uel si alterum, potius acci-
pientem quam dantem, ut institu. de obliga.
quæ quasi uel contractu nasc. §. secundo, uel
tertio, & institu. quibus modis re contrahi.
oblig. §. j. & ij.

Octauo limita ¶ ut non procedat quando 36
fieret vna præstatio pro decem annuis præsta-
tionibus, tunc licet causa obligatoria in ea De cad. re
præstatione expressa esset adhuc, tamen titu-
lus allegatus non præsumeretur ita Ias. in d. l.
si certis annis, C. de pactis columna fina. & ibi
Alciatus.

Nono limita ¶ ut tres præstationes annue 37
a a poste- De cad. re

posteriores, quæ alijs in causis solent sufficere vt per Gloss. in l. secunda, C. de iure emphy. tamen hic non sufficiant vt titulus allegatus præsumatur, ita Iaso. in dict. l. si certis, ad finem, quia aliud est cum agitur de liberatione præsumenda, & de solutionibus retro factis præsumendis, ut in terminis dic. l. secunde aliud de obligatione præsumenda vt in terminis, d. l. cum de in rem uerso, argumen. l. Arrianus, ff. de actio. & oblig.

Decimo limita vt non procedat in beneficiis Ias. ubi supra Bald. in capitu. ex parte Adæ, de restitution. spoliatorum. Idem Bald. in capitu. contingit, de dolo & contumac. Alcia. in d. l. si certis annis, ad fi.

38 *De iud. re* Vndecimo limita † ut non procedat vbi ageretur de seruitio personali, quia tunc longius tempus desideratur scilicet triginta annorum secundum Iason. in dict. l. si certis, columna fina. numero decimoquinto Bartol. in l. litibus, C. de agricol. & censit. lib. vndecimo Idem in l. cum de in rem, ad finem Cin. & Bal. in dict. l. si certis, colum. fina. Anton. in dict. capitu. peruenit, late Balbus de præscriptio. part. ij. quæstio. x. numero x. per Curtium Seniore numero decimo octauo in dic. l. si certis annis quem vide.

Duodecimo limita vt nō procedat vbi ageretur de præiudicio alicuius tertij, quia tūc requiruntur anni xx. argumento capitu. peruenit, de censibus, ita Iason. in d. l. si certis annis, columna fina. numero decimoquinto. Imola in dict. capitu. peruenit, per text. ibi iuncta sua. Gloss. Alexand. consilio primo libro quarto. Idem Alexand. consilio decimosextimo viso instrumento locationis, colum. tertia eodem libro quarto, quod non satis certum est secundum Alexand. in l. qui in aliena, in princip. ff. de acquir. hæredita. traditur per Curtium Seniore numero 18. in dict. l. si certis annis, vbi etiam Alcia. hanc limi. sequitur.

39 *Annue præstatio nes faciūt p longum tps præiudici. et si cōtra allegantē esset præsumptio iuris contra Ias. Rimi. Balb. & Alcia.* Tertio decimo limita † ut nō procedat vbi erat iuris præsumptio contra eum qui recepit illas annuas præstationes, quia tunc non sufficiant decem annuæ præstationes, ut titulus allegatus præsumeretur, sed tot præstationes tantiq; temporis cuius initii memoria non esset, argumen. capitu. primi de præscript. libr. sexto. ita Iaso. in d. l. si certis annis, limi. pen. & Rimiradus columna fina. sentit Alcia. ibi, & Balbus de præscription. parte tertia, quæstio. decima numero nono. Sed hi nobis videntur loqui contra text. & communem opinionem ibi in l. secunda, C. de seruit. l. si quis diuturno, ff. si seruitu. vendi. vbi licet sit præsumptio iu-

ris, quod quælibet res præsumatur esse libera, l. altius, C. de seruitu. tamen per longum tempus inducitur præscriptio contra illam legis præsumptionem, quinimo in proprijs nostris terminis, & sic in terminis dict. l. cum de in re, inducitur illa præscriptio seu præsumptio contra legis præsumptionem, nam omnis contractus est res facti, l. consilio, ff. de cura. furio. facta autem non præsumitur, l. in bello, §. facta, ff. de capti. l. si emancipati, ubi Iason. & alij, C. de collation. & tamen ex diuturna illa præstatione præsumitur contractus ille allegatus, quasi illa præsumptio, quod facta de quibus non constat non præsumantur excludatur per præsumptionem hanc fortiorem, quæ deducitur ex diuturnis præstationibus.

Ad dict. capitu. primū de præscriptio. in sexto. resp. vt supra diximus & infra fortè dicemus vt contra patientem non præsumatur titulus allegatus vt ibi, sed contra agentem sic, vt hic.

Quarto decimo limita † ut procedat contra agentem præstantem seu soluentem, non sic contra patientem, quod dic ut supra diximus in seruitute, at vsufructu qui est pars domini, l. quarta, ff. de vsufr. etiam si quis diu passus sit ab alio rem suam vt frui possessorq; alleget titulum se habere adhuc non obtinebit nisi illum probauerit, ita Curtius Iunior numero vigesimosextimo, in d. l. si certis annis, Bald. in l. fina. C. ne de statu defunctorum, Art. in dict. l. si certis annis, in fin. licet contrariū videantur tenere Gloss. & Bartol. in dict. l. cum de in rem uerso, sicq; l. nullo, cum similib. C. de rei vendica. per quam in præscribenda cuiusque rei proprietate non sufficit tituli allegatio nisi probetur, extenditur etiam ad vsufructum cuiusque rei, & d. l. si quis diuturno, cum similibus limitabuntur vt procedant in seruitutibus realibus, in quibus præscribendis titulus necessarius non est, non sic in seruitute personali qualis est vsufructus in quo præscribendo titulus necessarius est argument. l. iij. ff. de vsufruct.

Quinto decimo limita, ut non procedat in feudo secundum Curtium iuniorem in dict. l. si certis annis, numero uigesimosextimo Bald. in capitulo fina. de feudo dato in uicem legis commissoria.

Sexto decimo limita ut nō procedat quando ageretur de præiudicio tertij secundum Iason. columna fina. & Alcia. in dict. l. si certis annis.

Haftenus de primo casu cum titulus legitimus allegabatur, † at secundo casu quando

40
Tit. alleg. contra patientem vt suam ab alio non frui non præsumitur p solū longum tps cum quibusdā cōtra patientem

Titulu
legiti-
mus no
induce
obligati
nem in
seruum
cōtra

do allegabat titulum illegitimum, & insufficientem, (puta postquam annis decem receperat annuam quandam præstationem eandem in posterum similiter expetebat dicens sibi fuisse pacto nudopromissam,) tunc in posterum talem annuam præstationem non poterit exigere, ita se habet communis opinio quam tenent Gloss. & communiter Doctores in d. l. cum de in rem verso, in Gloss. mag. & Gloss. fina. in d. l. si certis annis, & Gloss. in l. prima §. fina. ff. de aqua pluvia arcenda, quam opinionem sequuntur & firmant esse communem Aretinus, columna secunda, & Iacobinus de sancto Georgio, numero duodecimo, in d. l. si certis annis, post Petrum de Bellapertica C. 1. §. 1. Iacob. Butrig. Bartol. Bald. Ioann. Fabr. Salicet. Angel. & Paul. Castrensis ibi, vbi etiam Decius numero duodecimo, eam sequitur & dicit esse communem opinionem, quod & firmat eam sequutus Ludouicus Romanus ibi, numero vigesimo secundo. Sequuntur & dicunt communem opinionem Salicet. & Fulgosius in d. l. cum de in rem verso, hanc sequuntur & firmant esse communem Iason. numero septimo, & Alciatus, & Alexan. numero septimo in d. l. si certis, ubi Riminaldus columna iij. & Curtius Iunior numero decimonono, & Curtius Senior in repet. numero duodecimo, hanc opinionem, & sequuntur & communem dicunt, quod & firmat eam sequutus Ludouic. Gozadin. ibi numero septimo, est communis opinio secundum Iacobinum column. fina. in d. l. cum de in rem verso, & secundum Felinum in capitu. de quarta, numero quadragessim primo, de præscriptionibus sequitur, dicit esse communem opinionem Paulus Castrensis in l. seruitutes, iij. ff. de seruitu. column. fina. hanc dicit communem opinionem Cæpolla de seruitu. urbanorum prædiorum, capitu. decimonono. ubi eam sequitur, tenent Gloss. & communiter Doctores, in l. prima, C. de fideicommiss. Bartol. & alij in d. l. seruitutes Albericus & Odofredus in d. l. si certis, Albericus in d. l. seruitutes, Idem in d. l. cum de in rem verso, col. ii. in prin.

Huius autem receptissimæ opinionis ratio est, quod ex diuturna possessione titulum legitimum præsumi si allegetur, procedit in speciem legis præsumptione, sicque & eam allegari oportet, l. si adulterium cum incestu, §. idem Pollioni, ff. de adulter. licet Imperator, vbi per nouissimos, ff. de legatis primo, & contra hanc præsumptionem admittitur probatio, ut in specie tradunt Iaso. columna fina. in d. l. si certis annis, ubi Paul. Castrensis & Cinus quæst. x. Bald. in l. secunda, C. de dotis promissione

Ioannes Andreæ in capitu. fina. de causa possessionis & proprietate. Butrius in capitu. peruenit, de censu. Alexand. consil. centesimo decimo tertio super primo dubio, libro primo Riminaldus, Decius, & Curtius Iunior, & alij communiter in d. l. si certis annis, unde cum ipsemet possessor fateatur se ex titulo inhabili, & non obligatorio annuam illam præstationem exegisse, tantum abest ut in posterum possit quicquam petere, quod potius ea quæ retro exegerat deberet quasi indebitè solum restituere, argumento per totum, C. & ff. de condition. indebiti. Confessio enim huius possessoris agnoscentis titulum fuisse illegitimum non solum probatio est legitima, sed etiam superat omnem fidem reliquarum probationum, l. fina. C. de fidei. §. fina. instit. de fidei. hære. l. vnica, C. de confes. diximus plenius lib. de success. crea. §. xxij. nu. 31.

In summa licet ex diuturna annua præstatione quæ præcesit ex titulo inualido non sequatur aut inducatur obligatio in futurum, tamen fauore alimentorum in vltima voluntate relictorum inducitur obligatio in futurum, etiam si testamentum minus solenne & fictitulus inualidus allegaretur, & præstatio, quæ præcesit non per annos decem, sed tantum per annos tres facta esset, ista est communis opinio quam tenent Gloss. Azo in summa, Placentinus in summa, Petrus Bellapertica, Odofredus, Iacobus Butrigarius, Ioannes Faber, Cin. Albericus, Bartolus, Baldus, Angelus, Salicet. Fulgosius, Paulus Castrensis & Corneus, columna secunda in l. prima. C. de fideicom. estq; communis opinio secundum Corneum ibi. Gloss. Odofredus, Iacobus Butrigarius, Petrus Bellapertica, Cinus, Ioannes Faber, Albericus, Bartolus, Baldus, Angelus, Salicet. Fulgosius, Paulus Castrensis in l. si certis annis, C. de pactis Gloss. Butrigarius, Odofredus, Faber, Cinus, Albericus, Petrus Bellapertica, de Rosate Bartolus, Baldus, Angelus, Salicet, & alij in lege creditor, C. de vsuris, Gloss. Iacobus de Arena Albericus, Bartolus, Baldus, Angelus, Fulgosius, Florianus, Iacobinus de sancto Georgio in l. cum de in rem verso, ff. de probat. Bartolus in l. seruitutes, iij. ff. de seruitutibus, sequitur & dicit communem opinionem Alexand. numero. 3. in d. l. si certis, vbi Decius, numero. 7. firmat esse communem quam sequitur & communem firmat Romanus ibi, numero. 15. & Iason numer. 3. vbi Riminaldus, columna tertia dicit esse communem opinionem quod firmat Curtius iunior ibi, numero. 14. & 15. & Ludouicus Gozadinus ibi, numero quinto in repeti. ait esse communem opinionem & hanc

42
Alimentorum fauore facile præsumitur obligatio in futurum et ex præstatione non diuturna cum cõi.

LIBRI SECVNDI

dicat esse communem opinionem Curtius iunior ibi, columna secunda & Alciatus qui eam sequuntur, mouentur omnes per tex. in l. j. C. de fideicommi. quam extendunt vt procedat etiam fauore doris, ita in specie tenet plerique; eorum quos supra retulimus dicentes, procedere etiam in refectione viarum & similitum causarum fauorabilium, quod tenuit Bartolus in d. l. si certis annis, & est communis opinio secundum Curtium iuniorem ibi, numero. 15. & per Decium & Alexan. & Decium ibi vbi etiam Iaso. plures limitationes & extensiones accommodat dictae legi primae. C. de fideicom. idemque resumat in d. l. j.

43
Annuæ p
llaciones
nō faciūt
presumi
oblig. i
iuram. si
nō alleg
tur cum
cōi.

Quoad tertium casum cum possessor nullum titulum allegabat sed solo tempore nitebatur dicendum est quod annua praestatio etiam longi temporis in futurum non inducit necessitatem aut obligationem soluendi, si is qui eam annuam praestationem exegit, eam in posterum, ea sola ratione petat, quod sibi in praeteritum diu praestita fuit, quia tempus solum de per se non est modus inducendae obligationis in futurum, haec est vera & communis opinio quam tenuit Glossa Bartolus, Iacobus de Arena, Albericus, Paulus, Salicetus, Fulgosius, Florianus & Iacobinus de sancto Georgio qui hanc dicit communem opinionem colum. fina. tenet Glossa Bartolus, Iacobus de Arena, Albericus, Baldus, Bartolus, Angelus, Salicetus, Fulgosius, Paulus Castrensis, Florianus, & Iacobinus in l. seruitutes. iij. ff. de seruituti. Glossa Petrus Bellapertica Ioannes Faber, Odofredus, Cinus, Iacobus Butrigarius, Albericus, Bartolus Baldus, Angelus, Salicetus, Paulus Castrensis, & Aretinus, in l. si certis annis, C. de pact. Glossa Odofredus, Ioannes Faber, Cinus, Iacobus Butrigarius, Petrus de Bellapertica, Albericus, Bartolus, Baldus, Angelus, Salicetus, & alij in l. creditor, C. de vsuris, Glossa Petrus, Odofredus, Ioannes Faber, Cinus, Iacobus Butrigarius, Albericus, Bartolus, Baldus, Angelus, Salicetus, Fulgosius, Paulus Castren. & alij in l. j. C. de fideicommiss.

Huius autem receptissimae sententiae ratio ea est, quod tempus solum de per se non est modus inducendae obligationis l. obligationum ferè, §. placet, ff. de actio. & obligat. vnde licet per annos mille annuum quippiam solutum fuerit in posterum ab inuito tantundem extorqueri non potest. Praeterea inducta ad vnum effectum non debent operari contrarium effectum l. legata inutiliter, ff. de adimendis legatis l. legata inutiliter, ff. de lega. j. sed ille qui soluebat id fecit quo magis liberaretur, ergo non debet, per illum actum obligari in

futurum.

In summa si aliud diceremus rederentur elusoriae l. nullo, C. de rei vendic. l. vnica. C. de vsucap. cum simi. in quibus habetur ad praescriptionem titulum desiderari, si quidem ex solo tempore citra vltius tituli non solum interuentum, sed etiam allegationem acquisitionis & praescriptio illius iuris contingeret, sicque is est verus intellectus dictae leg. creditor, C. de vsuris quae nostram communemque probat sententiam.

CAP. LXXXV.

- 1 **A**ctor fundans intentionem suam de iure & si nihil probet obtinebit in petitorio, & numero 2.
- 3 Actio expressa in lege pro lege habetur.
- 4 Tempus inmemoriale tuetur possessorem etiam contra eum qui fundat intentionem suam de iure, nec est necesse titulum allegare.
- 5 Actor qui fundat intentionem suam de iure & si nihil probet obtinebit etiam in possessorio.
- 6 Possessio iunior clandestina cum communi.
- 7 Actor licet fundet suam intentionem de iure non obtinebit in possessorio contra eum qui diu fuit in possessione sine iurio.
- 8 Actor qui fundat suam intentionem de iure an possit possessorem turbare, aut spoliare.
- 9 Possessor quando sit tuendus contra fundantem suam intentionem de iure ardua questio.
- 10 Filius praesumitur in potestate patris cum communi.
- 11 Actor qui suam intentionem fundat de iure an possit incipere ab executione.
- 12 Intellectus cap. cum personae, §. quod si tales, de priui leg. lib. vi.
- 12 Filius an in patris potestate praesumatur, ardua questio.
- 14 Probationes sufficit ut à communiiter accidentibus concludant.
- 15 Filij praesumuntur spurij.
- 16 Matrimonium quando praesumatur de iure ciuili et quando de iure canonico.
- 17 Legitimi non sunt liberi ex eo matrimonio nati quod ualebat de iure ciuili, sed non de iure canonico, nec etiam in foro Coesareo succedunt ut filij legitimi cum communi contra Baldum & Salicetiam.
- 18 Lex ciuilis in materia spiritali praesumptionem inducere nequit, cum communi opinione.
- 19 Filius in re dubia non praesumitur in patris potestate.
- 20 Filiationis quasi possessio & praesumptio inducitur eo ipso quod quis tractabatur & alebatur ut filius

lius, etiam quo ad effectum succedendi, cum cō-
muni contra Alciatum.

21 Testis dictum accipiendum est secundum commu-
nem usum loquendi.

Liquis fundatam habebat suā
intentionem de iure in re, vel
iure quod ab alio possideba-
tur, vtrum possessoris an vero
petitoris vicem obtineat, q̄-
ritur primo an obtinebit etiā
si nihil probauerit, mouet quæstionem quòd
auctore non probante regulariter reus obtine-
bit l. prima & secunda & l. actor quod asseue-
rat l. fina. C. de probatio. l. qui accusare, C. de
edendo. §. commodum, insti. de interdict. nam
& si reus nullam iustam causam haberet possi-
dendi adhuc tamen si ea res qua de agitur ad
auctorem re vera non pertinet, æquum est vt p-
maneat apud reum eundemq; possessorem ex
regula quæ habet eum cuius non interest non
admitti ad agendum l. j. C. sine censu vel reliq.
Lex conuentione, C. de pact. §. alteri, instit. de
inutili. stipu. l. stipulatio ista, §. alteri, ibi, inuē-
ta enim, & c. ff. de verborum obligat. Idemque
erit etiam si ad auctorem ius illius rei re vera
pertineret, si tamen de eo non apparet, quia
non apparentia & non existentia quoad iudi-
cium: vsuq; forenses paria sunt l. duo sunt
Titij, ff. de testam. tutela, ergo si agis cōtra me
qui possidebam æquum est me tueri iuxta d.
§. commodum, si non probas, quia & si inge-
nuè & palam agnoscerem rem illam ad me nō
pertinere, adhuc tamen tua non interest uel
non apparet interesse quandiu ex parte tua p-
batio non adest, verum hæc regularia sunt &
procedunt in agris, domibus & in similibus in
quibus non magis vnus quàm alter habet suā
intentionem fundatam secundum communē
& veram sententiam relatam per Ioann. Lup.
Pal. Ruu. in cap. per vestras, de donatio. inter
virum. ij. no. vers. sed est pulchra dubitatio. nu-
mero. 47. non sic in rebus vel iuribus in quibus
aliquis (puta princeps ecclesia aut republica)
fundatam habet suam intentionem de iure,
tunc enim æquius est vt is victor existat, licet
& actor sit & probauerit nihil, vt enim regu-
lariter si cum possideres & à me conuentus es
ses me non probante obtinebis, tum ne iniu-
ria possidisse videreris contra l. merito, ff. pro
socio, tum etiam quia quandiu non proba-
tū me non interesse videtur vt diximus, &
tamen me probante condemnaberis & resti-
tuere compellendus eris, quia ab illa iuris præ-
sumptione quæ te tuebatur per interuentum
probationis meæ receditur, ita etiam vt cun-

que pro te possidente sit iuris præsumptio, ta-
men si conuentus fueris ab eo qui de iure suā
intentionem fundatam probatamq; habebat,
recedimus ab illa iuris præsumptione quæ te
fouebat ac tuebatur, & ita iuris probatio-
ni quæ facit pro auctore quæq; interea est cer-
tissima probatio vincit superatq; omne aliud
genus probationis, nam testes qui pro auctore
rem vendicante deponunt possent falsum dice-
re, probatio autem iuris quæ est pro eo qui de
iure fundatam habet suam intentionem, non
potest non esse vera, falsitas enim & deceptio
quæ in probatione facti adeste potest, in pro-
batione iuris adeste non potest, ergo si posses-
sorem vincit actor ille qui legitimè probauit
per testes vel instrumenta, multò magis vince-
re debet qui probauit per ipsam iuris disposi-
tionem, quia in illa probatione falsitas esse po-
test in ista vero non potest. Cum igitur is actor
qui de iure suam intentionem fundatam ha-
bebat contra reum nō quicquàm probātem,
meritò obtinere debeat in eo tantum quæstio
erit an id procedat in iudicio tantum petito-
rio, an etiam in possessorio, & quid in iudicio
illo summario quod agitur in re notoria, & q̄
in petitorio obtinere debeat satis probatum
est, etiam in terminis iuris communis. Neque
ad rem pertinet text. in l. cogi. C. de peti. har.
cap. vn. vt ecclesi. benefi. quia procedunt regu-
lariter, nos loquimur quando actor habebat
fundatam intentionem suam de iure d. l. cogi,
quando fundatam non habebat. † Quid autē, 2
iure regio, & eo iure hæc res expeditior est p-
text. in l. viij. titu. dela restit. delos despolados
lib. iij. ordinamen. cuius verba ita habent, el
rey funda su intencion de derecho comun à
cerca de la iurisdicion ciuil y criminal en to-
das las ciudades villas y lugares desus rey-
nos y sennorios. E presto antigua mente or-
denarò los reyes nostros progenitores è
nos ordenamos contra qualquiera parlado-
o, onbre poderoso contra tiene entrada y
occupado la iurisdicion de qualquiera delas
dias ciudades villas elugares es tenido de mo-
strar è muestre ante nos titulo è priuilegio
por donde la tal iurisdicion le pertenezca. en
cotra manera nosea consentido vsar dellà,
quorum verborum sensus est quòd iure regio
in omni populo Rex Hispanus habet quo ad
iurisdictionem fundatam suam intentionem,
& ideo si alius reperiatur in possessioue iurif-
dictionis alicuius populi Hispaniæ si non ostē-
derit titulum legitimum possidendi priuabi-
tur illa possessione & licet lex illa nominatim
loquatur in iurisdictione tamen idem est in
omni alia re uel iure in quo auctoris intentio
esset

Actor qui
suam intē-
tionē fun-
dat de iu-
re obtinet
licet nil
probet in
petitorio.

3
 Ratio ex-
 pressa in
 lege est l.
 ipsa & de
 ciso legis
 habetur
 pro exem-
 plo cum
 66i.

esset fundata de iure: † Nam ubi est eadem ratio ibi est idē ius ut in l. illud. ff. ad leg. Aquil. quasi ratio sit diuersorum casuum cōiunctio qui tendunt ad eundem finem Baldus in l. omnes populi. ff. de iustitia & iure colum. vij. vers. tertio quæro, & colum. fina. versic. secundo nota ubi ait, quod ubi est eadem ratio non intelligitur fieri extensio, quia inest tacite Glof. in cap. sape, in verbo Italix, de tempo. ordinan, in vj. l. non possunt. l. nam ut ait. l. ideo quia, ff. de legib. Quinimò quando plura habent eandem rationem licet de vno tantum fiat mentio, vñ id fieri exēplariter non restrictiue vt sic si ratio sit expressa in lege ea, q̄ sit generalis licet decisio sit particularis, tamē ratio ipsa p lege habetur, decisio autem pro exēplo ipsius legis vt sic lex ipsa generalis videatur quatenus ratio sese porrigebat non quidem p modum aut vim extensiuam, sed ex vi comprehēsiua, quasi vt genus ex vi etiam comprehēsiua comprehendit sub se plures species ita quoq; ea ratio generalis ex vi comprehēsiua plures casus complectatur ita Baldus in l. de quibus, colum. xij. ff. de legibus Alexan. confi. lxxv. videtur in præsentī, columna prima libro quinto Iaso. in l. à Titio, in prin. colum. fina. ff. de verborum obligat. Idem Iaso. confi. lxxij. p reformationem columna quarta Tiraquell. de causa cessante, parte pri. nu. clij. & in l. si unq̄, in verbo. libertis, numero. 45. C. de reuocand. donatio. Quod adeo verum est ut etiā in correctorijs ubi est ratio expressa in lege fiat extēfio Gloss. singu. in clemen. prima in verbo colligatur, de electione, vbi Paulus de Eleaz. & Cardic. Flo. in quæstione. xxij. & Imola, columna sexta Baldus, Paulus, & Iaso. numero. 19. cum sequentibus in authen. quas actiones, C. de sacrosanctis ecclesi. Baldus in l. fina. C. de libertis præteritis Imola, Cumanus, Paulus, & alij in l. si uerò, §. de uiro, ff. soluto matrimonio Iason. Decius, Curtius iuni. & alij, in l. humanitatis, per text. ibi. C. de impub. Imol. in l. fina. colum. iij. ff. de hæredi. instit. & confi. cxxij. in causa, quæ vertitur, columna secunda Fulgosi. confi. ciiij. Titius condidit, columna secunda Cumanus, & Alexand. nota. v. ff. soluto matrimo. in l. cum mulier. per illum text. Paulus, Alex. & Iaso. in l. quanuis, C. de fideicommi. Abbas in cap. fin. columna tertia, de rescrip. & in cap. nihil, columna quinta de electione Iason. in l. de quibus, numero. 14. ff. de legibus. Idem Ias. in l. stipulatio hoc modo ff. de verborum obligatio. numero. 12. Tiraquell. de causa cessante parte prima, numero. 153. Alexan. in l. quarta. §. Cato. columna sexta. ff. de verborum obligat. Idem Alexan. confi. l. visis actis, columna ter-

tia libro secundo, & confi. xvij. ponderatis, columna penultima libro tertio Curtius Senior confi. lxxxj. columna secunda: Quod & in pœnalius procedit, secundum Tiraquell. vbi iuprà, numer. 155. qui allegat Baldum in l. data opera. C. de accusa per l. his solis, ibi satis tacite caurum putamus. C. de reuocand. dona. l. fi. C. de indicta viduit Baldus in capit. primo. §. porro, columna secunda per illum text. quem dicit meliorem de iure titulo, quæ fuit prima causa beneficij amitten. nam ratio extēdit verba legis l. nominis & rei, §. verbum, ff. de verborum significatio. capit. si postquam, de electione libro sexto l. secunda. §. quid si curatores, & §. quid si decesserint, ff. ad Tertullia. l. liberum, §. senatus, ff. de ritu nupt. Panormita. in capitulo fina. columna secunda de rescrip. qui ait id non esse interpretationem extensiuam, sed intensiuam & intellectiuam Decius in l. nō videtur columna fina. ff. de regulis iuris Abbas in cap. primo columna prima de iuramen. calumniæ; ergo cum ubi est ratio generalis expressa in lege, tunc licet decisio sit particularis, adhuc lex ipsa generalis esse intelligatur, quia ipsa ratio generalis habetur pro lege & decisio particularis pro exēplo quod nō arctat legem aut regulam generalem, cumq; in d. l. viij. expressa fuerit illa ratio generalis, q̄ si rex fundat suam intentionem de iure, possessor & reus si non docuerit de titulo legitimo succumbet, sequitur quod non solum in peculiari illo casu in quo d. l. viij. loquebatur, sed & generaliter in omni omnino re in qua de iure suam fundat intentionem rex obtinebit, cum agit nisi reus, idemq; possessor de legitimo titulo docuerit, facit capit. primū de præscrip. in vj. & cap. ad decimas, de restitu. spoli. Idque in specie tenuit Lupus de Pal. Rub. in rep. c. per vestras de donatio. inter virum & uxorem ij. nota. versic. sed est pulchra dubitatio. numero. 47.

4
 Et videbimus quid ī petitorio de quo iam egimus, deinde quid in possessorio, tertio quid in spolio, sed principalem quæstionē de petitorio limita primo † nisi per tempus cuius initij non esset memoria possidisset reus vt dict. capit. primo. id enim tempus habet vim tituli, l. hoc iure, §. ductus aquæ, ff. de aqua quotidiana. & æstiu. l. prima, §. fina. ff. de aqua pluuiæ. arcen. quo casu etiam titulum allegare necesse non est, sed sufficit tempus ipsius cuius initij memoria nō sit allegare, ista est communis opinio quam tenent Cinus quæstio. penultima. Angel. Paul. & Ias. in decima limitatio. columna fina. in l. si certis annis, C. de pactis Barto. in l. cum de in rem uerso, ff. de

Tempus
 immo non
 possidisset
 etiam ubi
 tra fuerit
 rem de iure
 re est non
 est necesse
 se titulum
 allegare

de vsuris sentiunt Gloss. & Paul. in l. seruitutes magna, ff. de seruitutib. Bald. in l. secunda. C. de hieicommiss. Ioann. Andr. in capitu. peruenit, de cens. Riminaldus in dict. l. si certis, columna antepenulti. Balbus de præscriptio. part. tertia quæstio. x. numero nono, qui ita limitant l. creditor, C. de vsur. & l. obligationū ferè, §. placet, ff. de actio. & obligatio.

Secundo limita etiam si non tempus cuius initij memoria non esset sed tantum xl. anni præterisset, l. fin. de fund. patrimo. lib. xj. facit l. sicut, & l. omnes, C. de præscriptio. triginta annorum.

Tertio limita etiam si longum tatum tempus decem vel viginti annorum præterisset, si modo is qui de iure fundatam suam intentionem habebat quicquam annuarim quasi dominus directus recepisset ab ipso possessore quæ tanquam emphyteuta soluisset ut ex communi opinione resoluunt Iaso. in dic. l. si certis annis, columna penulti. C. de pact. Gloss. mag. in l. secunda. C. de iure emphyteu. per Iason. ibi numero 176. cum plurib. præceden. & sequentib. Barto. in l. ij. §. ex contrario, ff. de acquir. possessio. Idem Barto. in l. litibus, C. de agric. & cens. lib. undecimo Bald. in dict. l. si certis, Idem in capitu. cum ecclesia Sutrina, de causa possess. & propr. col. fi. Sal. in d. l. cum de in re verso. quæstione. vij. Ang. & iuniores is in l. prætor, in principio, ff. de edendo facit cap. primū qualiter olim feudum poterat aliena.

5 Quot ad secundum casum, scilicet cum agitur de possessione & sic in possessorio, cum is qui de iure habet fundatam intentionem necesse sit ut per prius fuerit in possessione illius iuris quam is qui modo possidet, & possessio istius modo possidentis quæ iunior est clandestina præsumit, nisi in litis de possessione mota progressu de legitima causa & titulo possidendi docuerit, & quod isthæc iunior possessio clandestina præsumatur tenent Socin. in l. rem quæ nobis, in princ. quæstio. iij. ff. de acquirenda posse. Alexan. consi. l. j. libro primo & consi. cxvij. eodem libro & consi. vj. libro tertio quod ipsi intelligunt & rectè quændiu titulus non ostenditur Innocentius & alij in cap. cum ad sedem, de resti. spoli. per cap. licet causam, de proba. quod de iure regio expeditior est per d. l. vij. titulo de la restit. de los despolados lib. iij. ordinam. Limita nisi iunior illa possessio esset diutina, nam tunc clandestina non videretur, argumento l. qui in aliena, §. sed & si non adierit, ff. de acquirenda hæredit. l. si filius familias, C. de peti. hære. l. primæ. C. de patri. potest. faciunt multa quæ cumulat Iason. columna penultima in l. si certis. C. de pactis &

Gloss. communiter approbata. C. communi. diu. l. pen. ut per Iaso. vbi supra, numero. ii. & quæ tradunt Alexan. Ias. & alij in l. sciendum. ff. de verborum obligatio. dum loquuntur de diuturnitate temporis, facit l. cum de in rem verso, ibi, longo tempore, ff. de vsuris & l. si quis diuturno. ff. de serui. vendic. quod & nos alibi plenius disseruimus facit quod licet ad obtinendum in petitorio ex diuturna annua præstatione, non aliter titulus allegatus præsumatur quàm si decies geminata fuerit illa annua præstatio, tamen aliud est quo ad obtinendum in possessorio, nam quo ad hoc sufficit unica præstatio, ita notanter tradit Albericus in d. l. si certis annis, numero. 6. plenius per Iacob. ibidem, colum. fina. sed hac de re latius infra dicam post sequen. articulum.

Quo ad tertium, an is qui de iure habebat fundatam suam intentionem possit petere uti iunior possessor ostendat legitimum titulum & causam suæ possessionis, & minari, quod si ilico vel infra terminum à se dictum uel arbitrio iudicis definitur: illud non ostenderit sibi possessio statim auferretur, & recetior opinio esse videtur ut non possit de iure communi, id quod ut nobis videtur præsensit Iason. in l. secunda, C. de iure emphyteuti. numero 176. Idem Ias. numero 50. in prælud. feudorum Bartol. in l. prima, C. de conduc. & procur. prædi. fisc. libro undecimo, vbi Platea post Andr. de Barulo & licet Ioann. Lupus in loco infra allegando dicat eos loqui quando actor non habebat fundatam intentionem de iure tamen nobis videtur hoc casu loquutos fuisse quia iungant hæc quæstionem cum illa an dominus directus possit petere ab emphyteuta sub eadem comminatione, ut sibi, ostendat instrumentum emphyteusis, quo casu ipse emphyteuta fatetur re qua de agitur per prius pertinuisse ad dominum qui modo agit sequere ab eo causam habuisse non abnegat, sicque illum fundatam suam intentionem habuisse contra istum reum.

Deniq; hoc etiam tenuerunt Hostiensis in capitulo dilectus, de offic. ordina. vbi Anton. ille columna prima, iste numero tertio, vbi et Ioann. Andr. & Francisc. Cardinal. per text. ibi, verb. ab antiquo, vbi admittitur libellus dicentis se ius eligendi habere ab antiquo, sic que ex solo tempore fundabat se se, Ad idem capit. abbate, de verborum significatio. verb. secundum consuetudinem, & Hostien. Anto. Ioan. Andr. & alij supra relati illa iura expendant contra reges, & principes qui in materia iurisdictionis eo prætextu veterem possessionem, & præscriptionem eorum qui talem iuridi-

7 Actor fundans intentionem de iure non obtinet in possessione contra eum qui diu fuit in possessione sine iustitia.

8 Actor fundans suam intentionem de iure an possit possessorem turbare, aut spoliare.

iurisdictionem possident vel quasi inter uertere contendunt, & vsurpare quòd in ea per prius suam de iure haberent fundatam intentionem, aliter enim nisi suam de iure fundatam intentionem haberent, frustra possessores in quietarent cum eorum regum nihil interesset faciunt tradita per Alexandr. in l. si sic, nume. 18. ff. de legat. j.

Contrarium tamen nominatim tenet Ioã. Lupus in dict. capitu. per uestras, secundo notab. versicu. est tamen pulchra dubitatio, numero 47. cuius opinio in terminis iuris communis suspecta est, iure tamen regio defendi potest per textum in dict. l. viij. titu. de la restitucion delos despoi ados libr. iij. ordinamen. quæ tam loqui videtur in iudicio possessorio, quam in petitorio, quoniam in l. oge magis aptari videntur eius verba ad possessorium quam ad petitorium, præsertim cum collocata sit in titulo de restitutione spoliatorum vbi de possessione potissimum agitur, facit l. final. titu. xij. libro. v. ordinamen. ibi, faciendo lesllomat a iuicio sobrello y con conoci mist. de de recho (quorum verborum sensus est, quòd etiam in iurisdictione in qua rex Castellæ fundatam habet suam iurisdictionem de iure, possessor non est eiiciendus de sua possessione nisi iudiciorum ordine obseruato, & cù causa cognitione, & cum d. l. viij. conclu. iij. titu. j. libro secundo ordinamen. & in quibus casibus rex Castellæ fundat suam intentionem de iure (quale est in iurisdictione, & etiam dominio vrbium & artium & omnium populorum iuxta l. j. titu. xvij. part. ij. vbi Grego. Lupus p. Gloss. de derecho) in iisdem casibus illud ius amittere potest tempore cuius initij memoria non sit secundum eundem Gregor. Lupum vbi supra.

9 Deniq; possessio aut quasi possessio alicuius rei vel iuris quæ aduersatur & contradicit origini & statui illius rei vel iuris cuius de possessione aut quasi possessione agit, an possidentem tueatur contra eum qui prius habebat de iure fundatam suam intentionem vt is possessor vel quasi possessor reus & possessor videatur, aduersarius uero qui prius de iure intentionem suam fundatam habebat actoris & petitoris vicem sustineat vehementer & controuersum est, & in iudicijs tã frequenter agitur, vt raræ sint lites in quibus is articulus non occurrat, nam reus plerunq; est in possessione vel quasi non vitiosa illius rei qua de agitur, seq; possessoris iure tueatur, actor vero negat eum tuendum esse prætextu possessionis quæ primæuo rei statui aduersatur, qua in re Gloss. in l. Titia, ff. soluto matrimonio tenet talem

possessorem tuendum, esse sequitur Alex. in l. si emancipati. ij. notabili. C. de collatio. & ibi Decius, col. ij. & iij. Bar. in l. is potest, col. v. ff. de acq. hære.

Contrariam partem vt talis possessio regulariter non tueatur possidentem tenent Alex. in d. l. Titia, & Iaso. in d. l. si emancipati, in ij. nota. & Alciatus de præsumpti. regula. ij. præsumptione. ij. in prin. nisi per decennium esset in illa quasi possessione. Andræas Tiraquel. de primoge. quæstio. xvij. opinione. xj. ad finem sequutus Baldum in l. Titia supra all. quem melius cæteris loquutum firmit, pro quorū opinione facit quòd posterior possessio præsumitur clandestina scdm Soci. in l. rem quæ nobis, in prin. ff. de acquirenda possessione & ibidem quæstio. iij. Alexan. consi. l. j. lib. primo. Idem Alexand. consi. cxvij. eodem libro. Idem Alex. consi. vj. lib. iij. per Innocentium in capit. cum ad sedem, de resti. spoliatorum ergo si præsumitur clandestina non est cur possessor in ea tueatur, contra eum qui fundatam habet intentionem de iure vt supra dicebamus.

Quid dicendum? & sanè pro priore opinione quæ habet talem possessorem tuendum esse quanuis eius possessio aduersetur primæuo rei statui & origini seu creationi, facit l. circa, ff. de proba. vbi si quis sit in quasi possessione libertinitatis & se ingenuum dicat id probare debet, licet libertinitas aduersetur primæuo statui l. manumissiones, ff. de iustitia & iure. Deinde idem probat d. l. Titia, dum ait, eum qui erat in quasi possessione seruitutis si se liberum dicat, id probare debere, licet illa quasi possessio similiter naturæ statui primæuo aduersetur d. l. manumissiones, per totum instit. de iure personarum.

Tertio probatur in d. l. Titia, ff. soluto matrimonio iuncta sua Gloss. vbi filia se matrem familias dicebat, vt soluto matrimonio sibi suam dotem haberet, pater autem eius eam in sua potestate esse contendebat, & patri ait lex incunbit onus probandi, & licet illa filia cum nasceretur in potestate patris esset, tamen Gl. ait quod si filia erat in quasi possessione existentiæ sui iuris tuebitur in illa quasi possessione, & si aduersetur natiuitati ipsius filia, sed sanè non aduersatur, quia ex filiatione non arguitur necessario ad patriam potestatem, cù non sufficiat genitum esse, nisi præterea ex legitimo matrimonio genitus fuerit, quod matrimonium cum facti sit non præsumitur nisi probetur, leg. in bello, §. factæ, ff. de captiu. tenent Corneus, columna secunda & Decius, columna secunda in d. l. si emancipati, Alciatus de præsumptio. regula. ij. præsumptione. ij. num. 5. Bart.

9 Possessor an sit tue dus cõtra suadente intentionem de iure ardua quæstio.

Barto. consil. xliij. visa inquisitione, Corneus cō
 fil. lxxvij. placet mihi, col. penul. libr. j. las. in l.
 pot. dotem, colum. j. ff. soluto matrimo. & est
 communis opinio. Vnde licet testes dicāt ali
 quem meum fuisse filium non probant esse in
 potestate, nec ex legitimo matrimonio natū
 secundum Alciatum vbi supra num. 7. contra
 Decium consil. liiij. in causa domini.

Quarto probatur in l. sicuti, §. Item si quæ
 rat, ff. si seruitu. uendi. vbi quamuis quæq; res
 & domus libera præsumatur ab omni seruitu
 te. l. altius, C. de seruitu. tamen qui habebat
 rigorem immisum in domū alienā in ea quasi
 possessione seruitutis tueretur, & aduersarius su
 stinet vicē actoris, & probare debet libertatē.

Quinto facit cap. ad decimas, de restitut.
 spoliatorum vbi ecclesia, quæ quo ad decimas
 fundabat suam intentionem de iure commu
 ni reperitur priuata sua possessione, nec eam
 posset recuperare propria authoritate nisi ad
 uersarij possessio esset vitiosa, prout erat ibi,
 sicq; ille text. facit per locum ab speciali, licet
 & pro contraria quoq; parte soleat allegari.

Sexto facit l. si emancipati, C. de collatio.
 ibi, teq; emancipatum probatum fuerit, ubi si
 lius præsumitur esse in potestate patris, & in ea
 quasi possessione tuendus est, licet ipsa aduer
 setur primæuo statui rei, nam omnes filij vide
 tur vt præsumantur spurij argumen. tex. in au
 then. quibus modis natur. efficiant. sui, §. natu
 ra. & quia matrimonium est, quid facti, facta
 autē non præsumuntur nisi probentur, l. in bel
 lo, §. factz, ff. de capti. † & tamen communis
 opinio est filium præsumi in potestate secun
 dum Curtium Iuniorē numero 10. in d. l. si
 emancipati, quod & tenent ibi Alexan. Corn.
 las. & Decius omnes circa princip. & qui erat
 in ea quasi possessione vt tanquam filius fami
 lias haberet in ea tuendus est donec probetur
 contrarium licet id aduersetur, & c. vt dict. §.
 natura.

Facit & Septimo, quia † & in quibus casib.
 princeps habet fundatam intentionem suam
 de iure, non potest dicere baroni, quod osten
 dat titulum suæ possessionis, aliter quod eum
 expellet à possessione illius rei qua de agitur,
 vt tenent Barto. & Ioan. de Platea post Andr.
 de Barulo quem ipsi referunt in l. j. per tex. ibi
 C. de conducto. prædiorum fiscalium lib. xj. se
 quitur las. in l. ij. C. de iure emphy. nu. 176. Idē
 las. in prælud. feud. nume. 50. facit tex. in c. di
 lectus, & ibi Hostiensis & Ioannes Andr. de of
 ficio ordina.

Octauo facit l. si quis diuturno, ff. si seruit.
 uendic. & l. ij. C. de seruit. & aqua ubi qui est
 in quasi possessione seruitutis licet ea origini

& creationi illius rei aduersetur, est tamen in
 ea tuendus, & facit generalitas tex. in §. com
 modum, institut. de interdicit. actor & l. final.
 C. de probationib.

Pro † contraria tamen parte facit d. capit. 12
 ad decimas, in sensu directo, & facit capit. cū Intel. c. cū
 personæ, §. quod si tales, de priuileg. libr. vj. vbi psonæ, §.
 subditus qui erat in quasi possessione exēptio quod si ta
 nis non tueretur in ea quasi possessione, sed re les, de pri
 spond. quod ibi minimè ille erat in quasi pos ui. lib. 6.
 sessione exemptionis, licet se pro exempto ge
 reret, tunc enim in quasi possessione exēptio
 nis esse videretur cum superiore sciente, & pa
 riente diu sic perseuerasset, argumen. l. si ego,
 §. j. ff. de public. in rem actio. ibi, per traditio
 nem aut per patientiam fortè. Sed in dict. §. q
 si tales superior non patiebatur, quinimo si
 mul ac intellexit eum se pro libero gerere ilico
 ei obuiam fecit & contradixit ergo, & c.

Ad d. cap. ad decimas, dic quod patitur tã
 varios intellectus vt in eo nequeat fieri suffi
 ciens fundam. iuxta doctrinam Barto. in l. nō
 solum, §. liberationis verba, ff. de liber. legat.
 dic ergo, quod si per tempus longum, uel lon
 gissimum uel etiam immemorale stetit in ea
 possessione omnes ferè conueniunt vt in ea
 tuendus sit, quod si breuiore tempore magis
 dubium, sed adhuc idem si sciente, & patien
 te eo qui fundabat de iure nō solum iste pos
 sidebat, sed etiã ille possidere desiderat qua
 tenus iste possidere cœpit.

Superioribus proxima est illa qō scilicet
 filius † an in patris potestate in re dubia præ
 sumatur, dubiumque id est, sed cōmunis sen
 tentia est in potestate præsumi, quia emanci
 patio est quid facti, facta autem non præsu
 muntur nisi probentur, l. in bello, §. factz, ff.
 de captiuis, & ita videtur probare tex. in d. l. si
 emancipati ibi, teque emancipatum proba
 tum fuerit, ubi ita notant communiter Do
 ctiores præsertim Alexandr. Corneus las. De
 cius & Curtius Iunior in notabilibus, & Cur
 tius, numero decimo firmat hanc esse com
 monem opinionem.

Verum contra hanc communem sententiã
 multi insurgunt præsertim Corneus & Decius
 ibi, sic arguentes, matrimonium est, quid fa
 cti, facta autem non præsumuntur nisi proben
 tur, d. §. factz, ergo inquirunt non sufficit pro
 bare filium esse, nisi probetur præterea, q
 natus fuerit ex legitimo matrimonio, quãdoq
 dem ut in potestate sit oportet eum natum
 fuisse ex legitimis nuptijs insti. de patria pote.
 in princ. & l. Itē in potestate, ff. qui sunt sui uel
 alie. iur. ergo probata filiatione nō necessario
 sequitur, aut infertur patria ptās nisi præter
 b b filiatio-

13
 Filius an
 in patris
 potestate
 præsumat
 ardua q.

LIBRI SECVNDI

filiationem, probetur etiam legitimitas, quæ descendit ex legitimo matrimonio.

Neq; ad rem pertinet quòd vt Curneus in dict. l. si emancipati, columna seccūda, ait pleriq; hominum legitimi nascantur vt docet experientia rerum magistra, † & probationes sufficiat secundum eum concludere à communitate accidentibus, ut notatur in l. neq; natales. C. de probationibus, nam illud præterea quod suspectum est posset admitti quando lex induceret suam præsumptionem pro illis communiter accidentibus, non sic quando non inducit, & longe minus quando inducit contrariū quod accidit in specie nostra in qua lex vt filium in re dubia legitimū præsumat tam longe abest, quòd potius eum præsumit spurium.

14 Probationes sufficientes concludere à cõi ter accidētibz.

15 Et per Alciatum de præsumptionibus regula secunda præsumptione, v. numero septimo, p. Oldrald. consil. cxcvj. factum tale est, Aretinus consilio xlvij. in primo dubio, Baptista de sancto Seuerino in l. si qua illustis, C. ad

15 Filij præsumuntur spurij.

16 Orfici. columna ij. † nam ex cohabitatione viri, & mulieris non præsumitur matrimonium, de iure canonico xxx. quæstion. quinta capit. aliter Gloss. in l. concubinato, ff. de cõcubinis docet Alciatus de præsumptionibus regula secunda præsumptione quinta in princip. licet de iure ciuili bene præsumeret, l. in liberæ, ff. de rit. nup. l. in cõcubinato, ff. de cõcubi. Quirimo non solum quo ad substantiā matrimonij, sed etiam quo ad alia quæ inde sequuntur stamus iuri canonico ut sic tales filij rāquam non legitimi parentibus succedere nequeant tanquam legitimi, ita tenet Panormitanus in

16 Matrimonio quādo præsumatur de iure ciuili & quādo de iure canonico.

capitu. lator, qui filij sint legitimi, † motus quācumq; hac materia stemus iuri canonico quo ad principale, scilicet quo ad substantiam, & validitatem matrimonij, eidem stabimus, & quo ad ea quæ inde sequuntur, scilicet quo ad legitimitatem, & successionem liberorum argu. d. capi. lator, cap. tuam de ord. cogni. c. accessorium de reg. iur. in vj.

17 Matrimonium quòd tenuit de iure tantum ciuili non est de iure canonico. liberi inde nati non sunt legitimi, nec succedunt ut legitimi cõtra Bald. & alios.

Contrarium tamen tenet Bald. in capitu. ex transmissa de restitution. spoliatorum, & in l. & si contra, C. de nuptijs vbi vult quòd in terminis, d. l. in liberæ, licet matrimonium nō valeat de iure canonico, ualere tamen non definit de iure ciuili, & consequēter erit utile quo ad illos effectus quos lex ciuili tali matrimonio accommodauit, quale est ut liberi videantur de iure ciuili legitimi, & per hoc parentibus quasi legitimi succedant, nō secus quā si etiam de iure canonico tale matrimonium firmum esset, & hanc Bald. opinionem nouissimè defendit Alciatus vbi supra motus, quia ratio propter quam tale matrimonium im-

probatur de iure canonico est, quia in re dubia vbi vertitur animæ periculum tutiorem partem eligere debemus vt expressit Gloss. in dict. capitu. aliter, & quo ad animam tutius est talia matrimonia sic occulta non admitti quia ab stupris, & contubernijs non longe ab sunt, quæ ratio secundū Alcia. nō militat quo ad liberorū, susceptionē quod omnino nego, quinimo militat, nam cum parentes exoptēt substantiam suam, ad liberos suos iure successionis deuenire, l. scripto, ff. vnde liberi. l. nam & si parentibus, ff. de inoffic. test. curabunt, ut matrimonia site & iuxta formam iuris canonici fiant, quæ longè absint ab stupris, non curaturi si hæreditates suas ad tales filios peruenturas intelligerent etiam si nati forent ex matrimonio illo quo ad animam suspecto, quod leges ciuiles probabant, sicque ratio prohibitionis canonicæ non cessat quo ad successionē liberorum, non magis quā quo ad substantiam ipsius matrimonij, & ita obseruari quotidie videmus. Præterea communis opinio est vt firmat Alciatus vbi supra post Abbatem & alios in capit. ecclesia sanctæ Mariæ de consti. † non posse legem ciuilem inducere præsumptionem in materia spiritali, facit Glo. communiter recep. in §. j. inst. de verborum oblig. ergo licet in terminis d. l. in liberæ, lex ciuilis inducat præsumptionem matrimonij, tamen ea præsumptio nullius momenti est, cum matrimonij materia spiritalis esse intelligat, cū ergo ex cohabitatione viri & mulieris non præsumatur matrimonium de iure canonico cui in hac materia standum est, superest vt liberi ex tali consuetudine suscepti legitimi non sint regulariter, & consequenter nō sint in potestate nostra ut d. §. j. inst. de patr. potesta. d. l. item in potestate, nam & omnes liberi, olim naturales iure naturæ & gentium intelligebantur donec leges Romanorum aut alia positinè matrimonia introduxerunt auth. quibus modis nat. eff. sui §. natura, siquidem ab initio ergo omnes liberi ex consuetudine uiri & mulieris nati, uel spurii, uel naturales non etiā legitimi uideri debent, & consequenter extra nostram potestatem, ut sic non sit uerum dicere est filius ergo in potestate patris, licet bene sequatur est filius legitimus ergo in patris potestate, & ita in specie firmat Alciatus de præsumpti. regula. ij. præsumptione. ii. numero. 5. qui ita intelligit l. si uxor. uerbo mōstratur. C. de condi. inser. Gloss. in l. pactum quod dotali. C. de pactis, & ita etiam intelligitur dic. l. Titia, & sic contra superiorem communem sententiam † quòd regulariter filius non præsumatur in patris potestate tenent Corneus, Decius, & alii.

18 Lex ciuilis in materia spiritali præsumptionem inducere non potest.

19 Filij in potestate patris non sunt legitimi.

Iul. & Curtius iunior in d.l. si emancipati, in l. ii. & iii. notabili & Alciatus in d. ii. regula. præsumptione. ii. numero. 5. Iaso. in l. post dotem, columna secunda, ff. soluto matrimonio Corneus, consi. lxxvij. placet, libro primo, columna penultima Barto. consi. xlij. visa inquisitione. Fallit quando constabat talem filium fuisse natum ex legitimo matrimonio, tunc enim bene præsumitur in potestate, nisi probetur emancipatus, & hoc casu saluari potest dicta communis opinio.

Stat ergo ex superioribus filium natum ex legitimo matrimonio præsumi esse in patris potestate iuxta text. in princ. inst. de patri. potestate, & in principio insti. de nup. & ita intelligendam esse legem emancipati. C. de collati. verb. teq; emancipatum probatum fuerit, Cæterum si non probetur quem esse natum ex legitimo matrimonio licet probatum fuerit eum esse filium alicuius per alium modum probationis id non sufficit, vt propterea in patris sui potestate esse intelligatur, & cum probationes debeant concludere necessario l. non hoc, C. vnde legitimi. cap. in præsentia, de proba. certè licet testes dicerent quem esse filium Titii nõ propterea viderentur dixisse quod est in Titij potestate. Sed ad huius rei cognitionem videndum est vt probetur filiatio, & quidem possessio vel quasi possessio filiationis probatur ex eo quod quis tractabatur & alebatur vt filius, ista est communis opinio quam tenent Glo. & Bart. in l. prima. C. quorum bonorum. Glof. & Barto. & alij in l. non nudis, C. de probationibus Barto. in l. senatus, §. idem per contrarium, ff. de libe. agnoscen. Idem Barto. in l. prima, §. ad quæstionem, ff. de quæstionibus Alexan. consi. l. j. viso & discusso processu, libr. primo, columna prima & secunda Decius, consi. l. iiii. in causa domini Antonij, columna prima & columna secunda, numero. 3. vbi firmat hanc esse communem opinionem. Quod procedit etiam quo ad effectum succedendi vt tenet Antonius in cap. transmissæ, columna tertia qui filii sint legitimi sequitur Dec. ubi supra, numero. 3. ubi firmat hanc esse communem opinionem ut procedat etiam quo ad effectum succedendi quod & vult Bart. in plerisque locorum supra allegatorum in quibus de successione agebatur.

Contrarium tenet nouissimè Alciatus de præsumpti. regula. ij. præsumptione. ij. numer. 7. nam cum filius aliter & tanquam filius tractatur cum isthæc cadant in filio naturali natum uel etiam spurio aut forte incestuoso per cap. cum haberet, cum ibi plenè not. per Abb. & alios de eo qui duxit in matrimonium quæ

poluit. hiq; non succedant, non uidetur sufficienter probari, ut per hoc is legitimus filius uideatur præsertim ad effectum succedendi, sed pro communi uidetur text. in l. filium cum definimus, & in l. item in potestate, ff. qui sunt sui, & in l. Lucius, ff. de probati. ubi appellatio ne filii similiter prolata intelligitur de legitimo & naturali, facit l. re coniuncti, uersic. præfertur, ff. de lega. iij. §. quoties, inst. de iure natur. ubi uerba in dubio capiuntur in pleniore significato facit l. cum de Ianonis, §. a finã, ff. de fundo instr. facit quia sola nominatio ponit quem in quasi possessione filiationis legitima l. non nudis l. non epistolis, & utrobique per Glof. & Doctores, C. de proba. etgo multo magis huiusmodi tractatus uel consuetudo cum ex factis, maior præsumptio capiatur argumento l. quidam cum filium, & quæ ibi traduntur per Bartolus, & alios, ff. de uerborum obligatio.

Deniq; ipsa experiëntia rerum magistra docemur filiationem plerunq; non aliter probari solere quam per communem uiciorum & coniunctorum reputationem, quid enim si de filiatione controuersia sit post uiginti triginta aut plures forte annos (prout non raro accidit) quam natus fuit ille cuius de filiatione agitur, quisnam puerum infantem uel tunc natum certo firmare possit hunc robustum uirum modo factum esse, certe nullus aut uix nullus præter suam matrem aut nutricem, ergo cum ipso tempore cursu nati infantes crescant adulescant & quasi mutantur & transformantur, ita ut uix dignosci possit an is uir robustus & procer modo factus sit, idem qui ab hinc annos multos erat infans anniculus aut breuioris ætatis, necesse est leuioribus probationibus coniecturalibus & non etiam necessario concludentes hac in re admittendas esse, sufficereq; si à communiter accidentibus concludant, vt tradunt Glof. & communiter Doctores in dict. l. non nudis, Glof. & communiter Doctores in d. l. non epistolis. C. de probati. clarior Glof. in l. neque natales, vbi per Doctores eodem titulo Corneus in l. si emancipati, columna secunda de probatio. inde dixit l. Lucius, ff. de conditio. & demonstratio. difficilem esse probationem filiationis, ergo si testes dicebant aliquid esse filium Titii, si quidem ex parte aduersa probetur illum Titium, nunquam duxisse uxorem intelligemus illum esse naturalem non legitimum, idè si probetur ex ætate illius qui filius dicebatur lougè ante matrimonium à Titio contractum natum fuisse ueluti si uir iam barbatus dicatur esse filius Titij qui ab hinc annos decem duntaxat duxit uxorem,

LIBRI SECVNDI

Idem per contrarium si anniculus puer dicatur esse filius Titij cuius uxor abhinc annos duos, vel tres, uel plures fortè deceffit, & sic de similibus, & longe idem facilius si is Titius nunquam duxit uxorem, sed si quando hæc omnia cessauerint, quia & Titius uxorem duxit, & is qui filius dicebat huius cui sit ut durante illo matrimonio nasci potuerit magis esse videtur ut sufficiat dictum testium hac de re loquentium cōcludere verosimiliter ut dictum est, quo casu testes dicentes illam fuisse & esse filium Titij interpretabimur intellexisse quod erat filius legitimus, quia ita fit à cōmuni ter accidentibus † nam & alibi dictum testis quod non satis certum est interpretamur secundum communem usum loquendi Gloss. communiter ibi approbata in l. stipulatio ista, §. hi qui, ff. de uerborum obligation. quod si testes dixerint filium esse ac de legitimo matrimonio natum, res erit expeditior, ergo si testes dicunt talem esse filium Titij sit regula, ut non intelligatur legitimus & naturalis, sed tantum spurius argumento authent. quibus mod. natural. efficiunt. sui. §. natura, & quia matrimonium est, quid facti ergo, & c.

Fallit primo quando aliter cōstabat de matrimonio, & ætas illius qui filius dicebatur nō repugnabat, nam tunc licet potuerit nasci ex alia muliere quàm ex uxore illius Titij, tamē interpretabimur testes intellexisse de filio nato ex uxore non ex alia, & c.

Secundum quæ etiam interpretabimur eū esse in potestate patris si non probetur emancipatus, cum emancipatio sit quid facti, ergo cum quæritur an filius præsumatur esse in potestate patris respondeam hanc quæstionem non cadere nisi in filio legitimo, legitimum autem præsumi in patris potestate.

CAP. LXXXVI.

- 1 **I**ntellectus capituli. ad decimas, de restitutio spoliatorum & capituli. cum ecclesia sutrina, de causa proprietaria. & numero. 2. 10. 13. 14. 15. 16 & 18.
- 3 **P**ossessor quando sit tuendus in sua possessione contra eum qui suam intentionem fundabat de iure & est ardua quæstio.
- 4 **F**ilius an præsumatur in patris potestate.
- 5 **P**ossessio diutina an transferat in aduersarium onus probandi.
- 6 **I**ntellectus capituli. cum ecclesia, de causa possessionis. & proprietaria.
- 7 **Q**uanto tempore iusta præsumatur possessio.
- 8 **A**ctor si fundat suam intentionem de iure tunc reo incumbit onus probandi cum communi opi. quod

intellige in petitorio.

- 9 **P**ossessor an sit lite pendente tuendus in sua possessione, sit etiam contra actorem qui suam intentionem fundabat de iure.
- 11 **P**ossessor an sit tuendus in sua possessione contra aduersarium qui suam intentionem fundabat de iure si diu uel aliquandiu dissimulauit.
- 12 **P**ossessionis ius quo tempore amittatur.
- 17 **S**poliato agenti remedio recuperandæ quando possit opponi remedium sententiæ ardua quæstio.
- 19 **S**poliatus an restituatur ante omnia contra fundatorem intentionem suam de iure regula cum. 14. limitatōibus.

Vncautem agendum est de intellectu capituli. ad decimas de restitutione spoliatorum, iuncto capituli. cum ecclesia Sutrina, de causa possessionis & proprietaria. nam in dicto. capituli. ad decimas, videtur probari uti in iudicij possessori is cōtra quem aduersarius habet fundatam intentionem de iure non sit tuendus in sua possessione, uel quasi possessione, unde siue ei possidēti molestia & uexatio fiat circa suam possessionem, uel quasi, non dabitur uti possidetis interdictum contra aduersarium molestantem, siue etiam vi ab aduersario à possessione fuerit deiectus, interdictum unde ui sibi ita spoliato non accommodabitur, quasi dolo faciat qui petat possessionem sibi restitui quam statim restitutus sit, l. dolo, ff. de doli exceptio. contrarium tamen non obscure probari videtur in dicto. capituli. cum ecclesia, unde timore huius contrarij ea iura variè interpretantur. Primus enim sensus est ut regulariter is qui est in possessione, uel quasi sit in ea tuendus si molestetur, uel restituendus si spoliatus fuerit, licet contra se habeat aduersarius fundatam intentionem de iure, & ita procedat dicto. capituli. cum ecclesia, & §. recuperandæ institu. de interdi. l. si quis ad se fundum, C. ad leg. Iul. de ui public. l. prima, C. si per uim uel alio modo, l. si quis ui, in princip. ff. de acquiren. possession. l. prima, §. cum a me, ff. de ui & ui armat. sed dicto. capituli. ad decimas, procedat de iure tantum canonico, & in causis tñ actis foro ecclesiastico, ita Paulus Castren. in l. seruitutes mag. ff. de seruitut. columna quarta, numer. 9. causa enim decimarum spiritualis est, ut tradunt Ripa in l. naturaliter, §. nihil commune, ff. de acquiren. possessio. Decius consil. cxxx. iij. numero quarto, Doctō. in capituli. causam quæ, de probatio. neq; agi potest nisi apud iudices ecclesiæ sicq; uolunt d. c. procedere de iure tantum canonico, non sic de iure civili.

Secun-

22 Testes intelliguntur secundum communem usum loquendi.

Intelliguntur ad decimas de re spoli.

Secundus intellectus fuit ut dicitur capitulo. ad decimas, procedat quando possessio spoliati erat recens, quod suadetur dum ibi dicitur aliquandiu, quod in semestri tempore videtur includi, vel etiam breviori secundum Abba. in dicto capitulo. cum ecclesia, numero 49. per cap. secundum de concessione prebendarum. ubi ultra sex menses dicitur diu. Sed dicitur capi. cum ecclesia, procedat quando possessio maturior erat antiquior, & ita tenent Abba. ibi & Martinus quem refert, & sequi videtur ibi Aegidius Belamer. oppositio. vnde decima numero vigesimo sexto, & Dominicus in dicto capitulo. ad decimas, columna fina. post Ioannem Andr. ibi quem ipse refert, quod & tenet ibi Petrus de Ancharan. & sentit idem etiam in dicto capitulo. cum ecclesia, numero 31. & iter Ioannes Faber in §. retinenda, columna penulti. institui. de act. & Jacobinus in l. si de ui, ff. de iudi. numero 18. versu. septimo, & Bal. in l. si de proprietate, numero 21. C. si a non compet. iudi. & Oldrad. consil. quodam & Ripa in l. naturaliter, §. nihil commune, ff. de acquiren. possessio. nu. 77. & ibi Ias. numero 48. teneant simpliciter non esse tuendum, aut restituendum possessorem in sua possessione, vel quasi quando aduersarius contra eum habebat fundatam intentionem de iure, tamen ipsi forte non negarent quin id limitaretur ut cessaret quando is possessor fuit diu in sua possessione. Quinimo ipsemet Ias. in l. si emancipati, in secundo notabil. colum. ij. ait quod licet possessio illius qui est in possessione vel quasi possessione cuiuscumque rei vel iuris minus iusta, aut legitima presumatur, quando in ea re vel iure eius aduersarius habebat suam intentionem fundatam de iure, tamen ea presumptio cessat, idque presumptum possidendi vitium purgatur per diuurni temporis preteritionem, ut sic ea possessio que antea iniusta & illegitima presumebatur iam incipiat videri iusta ac legitima, vnde licet filius natus ex legitimo matrimonio presumatur esse in potestate patris, l. si emancipati, C. de collation. ibi, teque emancipatum probatum fuerit, l. si filius, ff. de probation. tradunt Fulgosius, Ludouicus Romanus, Alexand. Ias. & Decius in dicto l. si emancipati. Angelus & Imola Cumanus & Ludouic. Romanus in l. sed & si de sua, post Gloss. ibi, ff. de acquirenda hereditate Alciatus de presumptione in regula. ij. presumptione. ij. in principio Corneus consil. cciiij. quanquam & idem in consil. ccviiij. libro tertio, tamen si is filius natus ex legitimo matrimonio fuit longo tempore decem vel viginti annorum in possessione vel quasi existentis sui iuris licet ista presumptio

sessio aduersetur natiuitati originis & primo statui eius iam incipit videri sui iuris licet pater haberet contra eum suam intentionem fundatam de iure, ut sic possessor diutinus in sua possessione vel quasi tuendus sit etiam contra eum qui habebat suam intentionem fundatam in iure, ita tenent Bartol. & Bald. in l. secunda, C. si aduers. rem iudi. & in l. post mortem, ff. de adoption. Andr. Siculus consilio vlt. libro quarto inter consilia Alexandri, Iaso. in dicto l. si emancipati d. ij. notab. Ias. numero 44. in l. si prius, ff. de operis noui nuntiatio. Alciatus ubi supra, numero secundo ex quorum relatione apparet hanc esse communem opinionem quam & Bald. in l. Titia, ff. soluto matrimonio sequitur & Decius in dicto l. si emancipati, numero quarto, facit tex. in l. prima ver. diu, C. de patria potesta. quinimo quemlibet possessorem in sua possessione tuendum esse etiam si ea non esset diutina tenuerunt Gloss. in l. Titia, ff. soluto matrimonio, & Alexand. in dicto leg. si emancipati, ad princip. & ibi Decius columna tertia, & Bartol. in leg. is qui potest, colum. quinta, ff. de acquir. her. licet plerique eorum quos supra retulimus ab hoc ultimo discesserint, & Andr. Tiraquel. de iure primogen. quest. xvij. opinione. xj. ad finem Bartolus in dicta l. Titia, sed & Paulus in l. si solennibus, C. de fide instrum. & Andr. Tiraquell. ubi supra, numero decimonono versu. nec pretermittimus, videntur generaliter idem defendere in quacunque possessione etiam recenti, licet ipse Tiraquellus parum sibi constet, quod & sentit Curtius inuicior in dicta lege si emancipati, columna secunda.

Itaque omnes illi quos supra retulimus vno ore sunt in hac opinione. ut qui diu fuit in possessione vel quasi alicuius rei vel iuris, in qua alius fundabat suam intentionem de iure, sit tuendus in ea, contra eum qui de iure fundabat, quinimo ipsorum non pauci, idem volunt etiam si non diu fuisset in ea quasi possessione, quod & nos admitteremus tribus concurrentibus quod & ipse possideret & aduersarius possidere desisset, tertio quod aduersarius non ignoreret illum possidere, quarto quod ultra annum in tali possessione is fuisset, argumento in principio inst. de vsucap. facit l. ordinamenti. titulo de las prescript. l. prima. dum induxit ut per annum & diem prescriberetur res et immobilis sciente & tacente domino.

Denique hoc vnum certum est & ab hoc nullo eorum quos supra retulimus quos vel mihi legere contigit declinatum inuenies ut possessio diuturna transferat in aduersarium onus probandi, licet aduersarius ille haberet intentionem

5 Possessio diuturna

an transf-
ferat in
aduersa-
riū onus
probandi.

6
Intel. c. cū
ecclesia
de cā. pos-
& prop.

7
Quanto
tpe. iusti-
ficetur pos-
sessio.

8
Actr. si
fūdat suā
intentione
de iure
reo incū-
bit onus
probandi
cum cōi-
quo ad pe-
titorium.

tionem suam fundatam de iure, sicq; possessor ille diuturnus in sua possessione vel quasi tuendus sit, vnde apparet verissimum esse ac receptissimum intellectum eorum qui d. capitu. ad decimas, contendunt non habere locum quando quis foret spoliatus à sua diutina possessione vel quasi, sed tantum quando possessio iunior esset ac recedens, quod non obscure probatur in dict. cap. cum ecclesia sutrina, de causa possessionis. & proprie. vbi cōtra clericos ibi spoliatos stabat fundata intentio de iure in fauorem canonicorum spoliantium, & adhuc spoliū illud inculpatum non fuit nec restitutio spoliatis denegatur. Neque ad rem pertinuit quod Alciatus in d. regula. ij. p̄sumptione. ij. ad princip. in tract. p̄sump. ait se non videre vt in huiusmodi iuribus possit contingere p̄scriptio per longi t̄tum temporis non etiam longissimi p̄teritionem, nam agnoscimus quidem p̄scriptionem proprietatis non contigisse, sed nihilominus possessio ex temporis diuturnitate iustificatur vt licet talis possessor in iudicio proprietatis possit succumbere & superari, in iudicio tamen possessorio nō possit, aliud enim est possessio aliud proprietas, quoniam nullo commune habent. In naturale. §. nihil commune, ff. de acquirenda possessione.

Deniq; cum quæritur an possessio vel quasi transferat onus probandi in aduersarium, respondendum est regulariter transferri §. commodū, inst. de interd. l. qui accusare, C. de edē. l. actor quod asseuerat, & l. j. & l. fin. C. de proba. idq; non inde descendit quod possessor titulum habere p̄sumatur (nam cum sit facti non p̄sumitur, l. in bello, §. facta, ff. de capt. l. si emancipati, ibi, teque emancipatum. C. de collatio.) sed magis eo quod actor titulo & iure carete p̄sumitur quandiu non probat vnde in re dubia pro reo iudicandum capitu. cum partium, de regnlis iuris iuris in sexto capitu. in pari eodem titulo. ¶ Verum si actor habeat suam intentionem fundatam in iure, tūc possessio non transfert in eum onus probandi, quia ipse satis superq; intentionem suam probatam habet in corpore iuris, cuius fides & auctoritas surgerat omne genus probationis, sicque hoc casu ipsi reo incūbit onus probandi, vt probatur in capitu. sunt persona, §. quod si tales de priuilegi. in sexto & in capitu. primo de p̄scriptio. & in capitu. ad decimas, de resti. spoliatorum eodem lib. & in lege octaua titulo de la restitucion de los despoia- dos libro tertio ordinament. & in lege quarta titulo primo lib. ij. ordinament. & in l. v. titu. ij. lib. v. ordinament. ita tradunt Petrus & Cinus & Paulus Castren. & alij communiter in l. so-

lennibus, C. de fide instru. Bartol. in l. si prius, ff. de operis noui nuntiatio. & ibi communiter Doctor. vt testantur ibidem Alexand. numero 37. cum pluribus sequentibus, & Iaso. numero quadragesimotertio. And. Tiraquel. de iure primogenitu. quæstio. xvij. opinione vndecima numero 19. Decius conf. cccxxj. in causa quæ Alexandria, colum. quarta versicu. accedit. Idem Decius in capitu. ex literis, notab. v. de probation. Idem consil. cccclij. in casu ad me transmissio, columna quarta, Alciatus de p̄sumptionib. regula tertia. p̄sumptione xliij. ad princip. Iaso. in l. à Diuo Pio, §. super rebus, columna secunda ff. de re iudi. Fulgosius consilio cxxxvij. visis, in secūdo dubio, Barba. in capitu. primo. de probation. columna penultima Corneus consil. xc. viso processu, libro ij. ex quorum relatione apparet hanc opinionem receptissimam esse, & ita intelligitur Gloss. quam ibi sequuntur Barto. & communiter Doctores in l. sicuti, §. sed si quæ ratur, ff. si seruitus uendice. Ergo isto casu cū reo eidemq; possessori incumbat onus probandi, quando actor fundatam habet suam intentionem de iure, non secus, quā actori incūberet, quando fundatam non haberet, sequitur hunc reum lite pendente in sua possessione, vel quasi turbari non debere, non magis, quā turbaretur quando actor suam intentionem de iure fundatam nō haberet, vt in eo tantum eius conditio deterior sit quando cōtra eum fundata erat actoris intētio quod de iure & legitimo titulo docere tenebitur, si nō lit in lite superari, interea tamen in sua possessione tuendus est, si quidem sit longinqua aut diutina, sin minus tunc similiter tuendus est sub distinctione tamen de qua per Paul. Cast. in dict. l. si solennibus, & per Andr. Tiraquel. vbi supra opinione vndecima numer. 19. & numero vigesimo quarto. cum sequentibus. & per Bald. in l. Titia, ff. soluto matrimonio. ut voluit Gloss. in dict. l. solennibus, Gloss. & Bartol. in dict. l. Titia, Alexand. in d. l. si emancipati, colum. j. de collation. C. per d. l. Titia, & dict. l. circa, ff. de probationib. quod intellige quando illa quasi possessio carebat omni vitio violentiæ clandestinitatis, aut precarię rogationis, ut in dict. capitu. cum persona, §. quod si tales, quantum autem tempus quotve actus desiderentur vt quis in tali quasi possessione stare videatur tradunt Doct. in dd. locis.

Tertius ¶ intellectus ad d. capi. cum ecclesia Sutrina, de causa possessio. & propria. & ad d. cap. ad decimas, est quod in d. capi. cum ecclesia, illa quasi possessio contra quam eratus commune iustificabatur ex scientia & patientia

9
Lite pen-
dente an
sit reus
tuendus. I
sua posses-
sio et contra
actorē qui
fundatam
de iure.

ventia aduersarij non sic in d. capitu. ad deci-
 mas, vbi possessio videbatur clandestina vt pa-
 tet ibi, nisi euidenter docuerint quod earum
 possessionem legitimè assequuti fuissent, quo-
 rum verborum sensus est, quòd uel ipsa posses-
 siois usurpatio fuit illegitima & vitiosa, & sic
 aliquandiu tantum non etiam diu durauerat
 quodq; cum primum ad notitiam proprietarij
 11 peruenerat ilico eam recuperare propera-
 uit, sicq; ille possessor qui se spoliatum dicebat
 non tam iusta & legitima, quàm illegitima
 possessione exutus fuit, ita Imola numero vi-
 gesimoquinto. in fine in dict. capitu. cum ec-
 clesia, & is sensus in se verus est, satisq; arridet
 literæ vtriusq; textus, ex quo colligitur conclu-
 sio, quòd qui est in possessione vel quasi cõtra
 quam est ius commune, adhuc tamen est in
 ea tuendus si aduersarius tolerabat, & dissimulabat
 seu patiebatur aliquandiu vel saltem
 12 si diu. ¶ Confirmatur, quia ex tali patientia, &
 dissimulatione ille qui suam intentionem fun-
 datam habebat videt̃ ius possessionis amisit
 se, idq; in possessorem migrasse, ut iam de pos-
 sessione agi non possit, sed tantum de pro-
 prietate ex communi sententia quam tenent
 Bartol. in l. si id quod, in princip. ff. de acquir.
 possessio. Cumanus & Alexand. in dict. §. nihil
 commune, vbi Iason. numero 84. ait hanc esse
 se communem opinionem Iaso. in l. prima co-
 lonna fina. C. de seruis fugitiuis. Gloss. Paul. &
 alij in l. si de eo, §. primo, ff. de acquir. posses-
 sio. & in specie ultra Imolam supra relatum,
 ita declarant dict. capitu. cum ecclesia, Anto-
 nius ibi, numero trigefimonono, & etiam In-
 nocentius & Andreas Tiraquel. qui quamplu-
 res allegat de præscription. §. j. Gloss. iij. ad fi-
 nem uerfi. & quanquam.

13 Quartus intellectus ad dd. iura est secun-
 dum Antonium, numero 39. in d. capitu. cum
 ecclesia, quòd d. capitu. ad decimas, procedat
 quando pro spoliatore ius erat notorium, nec
 ex parte spoliati aderat defensio vlla, nec etiã
 allegabatur præter illam quasi possessionem
 suspectam, vitiosam & iniustam, ait in d. ca.
 cum ecclesia non sic notorium erat ius spolia-
 toris, quia obumbrabatur vel (ut eius more
 vtar) obfuscabatur ius spoliatoris per defen-
 siones seu allegationes spoliati, dum asser-
 ebant se sepius retro abhinc annos xxx. uel xl.
 uel etiam pluribus electionibus illius modi in-
 terfuisse, vnde & ad titulum præscriptionis
 properabant ac nitebãtur quo ad ius proprie-
 tatis, & interea quo ad ius possessionis ex an-
 tiquitate temporis se se muniebãt isq; etiam
 sensus & in se verus est, & sensus ac literæ il-
 lorum capitulorum proxime accedit.

Quintus intellectus fuit Iaso. in dict. §. ni-
 hil commune, numero quadragesimo octauo
 qui putat ideo procedere dict. capitu. ad deci-
 mas, quòd ibi spoliator intentionem suam fun-
 dabat tam in proprietate quàm in possessio-
 ne, & ideo restitutio cessat quasi ex parte spo-
 liatoris adesset tam proprietate iure notoria
 quam etiã possessio legitima & ciuili, ex par-
 te aut spoliati adesset nihil præter quãdã natu-
 ralem tantum possessionem vitiosam, puta clã-
 destinam vel nudam tantum detentionem
 similiter vitiosam, sed ipse Iason. non probat
 quod spoliator in terminis d. cap. fundaret suã
 intentionem quo ad possessionem, sed tu pro-
 ba per d. cap. ibi, nisi euidenter docuerint quod
 earum possessionem legitimè assequuti fuif-
 sent ergo à contrario sensu præsensit summus
 pontifex quod interfuit vitium clandestinita-
 tis, sicq; cum spoliatus ille tempore quo illarũ
 decimarum possessionem occupauit nullam
 vim intulerit neq; precariam possessionem ro-
 gauerit, superest vt vitium quod ibi significat̃
 esse clandestinitatis & is sensus sic declaratus
 similiter verus in se est nec a litera & mente il-
 lius tex. videtur alienus.

Sextus intellectus fuit vt d. cap. ad decimas,
 loquatur in casu tantum speciali & procedat
 in causis tantum spiritualibus in quibus iuri
 canonico subuenire obuiareq; animarum pe-
 riculis potissimum curæ fuit non sic in reliq;
 causis inspecto iure tam canon. co. quàm ciui-
 li, ita sentit Baldus in l. ordinarii, columna fin.
 C. de rei vend. quem refert Ias. numero. 47. in
 d. §. nihil commune, & is sextus intellectus dif-
 fert à primo de quo supra quia secundum pri-
 mum intellectum dict. capit. ad decimas, ser-
 uandum esset in terris ecclesię, non tantum in
 causis spiritualibus & inter clericos sed etiam
 in causis profanis & inter laicos, at secundum
 hunc sextum intellectum solum in causis spiri-
 tualibus non etiam in profanis.

Septimus intellectus sit vt d. capit. ad deci-
 mas, procedat quando constabat apertè illum
 spoliatum nullum ius habere tam ex modici-
 tate temporis, quo possidebat, quàm ex eo qd
 interrogatus cur possideret respondere aliud
 nesciebat quàm quia possideo, tunc enim re-
 stituendus non est vt ibi per rationem l. dolo,
 ff. de dolo. Id quod non multum videtur decli-
 nare à litera d. cap. ad decimas, cum ibi spolia-
 tus ille qui se restitui postulabat nullam iustã
 possessionis suæ causam allegasset. Confirmat̃
 is sensus nam illa communis opinio quæ ha-
 bet quod spoliato agenti interdico recupe-
 randæ potest opponi exceptio sententiæ lata
 contra eundem spoliatum in fauorem spolia-
 toris

14 Intelle. 2.
 15 Intel. 6.
 16 Intel. 7.
 17 Spoliato agenti in terdicto

recepta-
de quan-
do possit
opponi ex
ceptio sen-
tentiarum
duo ques.

totis super eadem re vel iure à qua spoliatus fuit, quam communem sententiam tenuerunt Ang. & Imola. Cumanus, Alexan. & alij communiter in dict. §. nihil commune, estque communis opinio secundum Iaso. ibi, numero 43. & eam dicit communem opinionem Alexan. ibi, numero duodecimo quam etiam communem appellat Ripa. ibi, numero trigesimo quinto, quam sequitur & communem esse firmat Gregorius Lupus in l. xxvij. titulo. ij. parte tertia. in Glo. quele entregasse, tenent Paul. Cast. in l. permisceri, in prin. ff. de acquirenda possessione. Idem Paulus in l. secunda. C. de edict. diui Adri. toll. Antonius in capitu. cum dilectus, de causa posse. & pro. Idem in capitu. pastoralis, eodem titulo. Idem in capitu. in literis, de restit. spoliatorum Ioan. Andr. & Panormit. in d. capitu. pastoralis, Aretin. in dict. §. nihil commune Decius, consi. cxj. in causa, numero nono cum sequen. Hostien. & Ioan. Andr. in cap. ij. de causa posse. licet contrarium tenuerint Bartolus, columna secunda in dict. §. nihil commune Glo. j. in capitu. solicite, de restit. spoliatorum, & Gloss. in capitu. pastoralis, de causa possessio. & proprie. Panormit. in cap. in literis, columna quinta de restit. spoliatorum Bar. in in l. si de vi, columna fina. ff. de iudic. Tamen illa communis opinio contra Bartolum procedit quando per sententiam erat certum & indubitatum huic spoliato nullam posse competere defensionem, inspecta suamet allegatione, quale esset cum prius factum fuit spolium, deinde inrer spoliatum & spoliatorem iudicium de proprietate ceptum & finitum fuit in fauorem spoliantis, tunc enim si spoliatus rursus petat rem sibi ablatam sibi, nec restitui ante omnia, replicabo qd si illud petijisset ante omnia, quod ut id ante omnia fieret, par erat verum cum illud petat postquam liquet proprietatem alienam esse sera petitio est, tunc quod dolo faciat dum petit quod statim restitutus est l. dolo, ff. de doli excep. tum quod sibi debet imputare qui congredi voluit super rei proprietate & dominio, tum quod effectus victorie assecutus in iudicio proprietatis est, ut victori restituatur possessio, id quod cum iam contigerit, insectum reddi ociosum esset ac in ciuile, diuersum sanè esset si postquam iudicio proprietatis vicisti me, & id de quo agebatur tibi traditum fuit vel non fuit, me eadem re vel iure spoliasti, & agenti mihi interdicto recuperandæ opponeres de sententia pte contra me lata, nam replicabo quod post eam latam potuit ius ad me redire ac re vera ad me reuolauit, nam interea mihi restituere teneberis, ita saluatur opinio Bart. & sequa

tium supra relata, ita tenent Alexand. in dict. §. nihil commune, numero duodecimo cum seq. & Ripa ibi, numero. xliij. qui ait ita tenere modernos ibi, & esse ex mente Gloss. in dict. §. nihil commune. Sic ergo & in terminis dict. c. ad decimas, ideo cessabat restitutio quod ille spoliatus falus est nullum se ius habere, vel ita colligebat ex eius allegatione insulsa ac inerti & hunc intellectum tenet Dec. consi. cxxxiiij. viso, colum. fina.

Octauus intellectus est quod in dicto capit. 18 ad decimas, allegabatur præscriptio quæ sine Intell. 1. titulo non contingit l. nullo, C. de rei vendica. capitu. primo de præscriptio. in sexto at in d. capitu. cum ecclesia sutrina, allegabatur consuetudo quæ titulum non requirit, ita Innocentius, Collect. & Bernardus ibi, sed is quidem sensus & diuinat & parum instruit, & præterea aduersatur literæ dict. capitu. ad decimas, verbo aliquandiu, quod in semestri seu breuiore tempore verificatur non autem in longiore argumento cap. secundi de concessio. præben. ergo tam breui tempore qui diceret præscriptisse se ineptire videretur, sed & in se is sensus verus non est, nam si ibi spoliati allegarent se præscriptisse diu se possedisse affirmantes, interea dum id docebatur restituendi forent.

Nonus intellectus quod ibi erat verosimilis suspicio contra spoliatum agentem, ita Gl. in capi. in summa. xvj. quæstio. j. id quod inuit litera illius tex. Ioannes Andr. in dict. capitu. ad decimas Gloss. in capitu. si diligenti, de præscriptio. id quod est contra §. recupera. instit. de interdict.

Decimus intellectus quod ibi de non iure Intell. 1. spoliati agentis constabat per confessionem eiusdem, ita Collect. in d. c. cum ecclesia, & Archid. in d. c. ad decimas.

Vndecimus intellectus quod dict. capit. ad Intell. 1. decimas, loquitur quando spoliatus totum ius sibi arrogare volebat, at in dict. capitu. cum ecclesia, quando partem tantum, quod in se verum est, sed cur diuersum præsertim cum procedat argumen. de toto ad partem l. an pars, ff. pro derelicto. quæ de tota, ff. de rei ven. resp. quod facilius admittitur rei cuiusque deminutio vel deterioratio quam interitus, Corneus per text. ibi in l. cum quæstio. C. delegat. numero sexto l. si quis diurno, ff. si seru. uendi. iuncta lege nullo, C. de rei vendi. sed is intellectus nihil instruit & videtur contra §. recuperandæ, inst. de interdi.

Duodecimus intellectus quod in capit. ad Intell. 1. decimas, loquitur de iure non communicabili, at in capitu. cum ecclesia, agitur de iure communicabili, ita Iason, in dict. capit. ad decimas,

decimas, quem refert Aegidius oppositio. vnde-
cima in d. capi. cum ecclesia, sed is sensus ni-
hil instruit.

13. Tertiusdecimus intellectus quod in capitu-
ad decimas, erat vehemens iuris præsumptio
contra spoliatum, at licet iuris præsumptio et
esset contra spoliatum in terminis d. capitu.
cum ecclesia, tamen non ita vehemens secun-
dum Aegidium Bellam. ubi supra.

14. Quartusdecimus intellectus quod in d. ca-
pitu. ad decimas, erat præsumptio contra spo-
liatum, & præterea spoliator fundabat inten-
tionem de iure etq; cõis sensus secundum Co-
waru. libro primo resolu. capitu. xvij. numero
sexto, & secundum Mart. azpilcu. in capitu.
accepta, de restitutio. spoliato. oppositio. de-
cima Ias. in d. l. r. naturaliter §. nihil commu-
ne, numero quadragesimo septimo ubi Ripa
numero septuagesimo septimo. Glos. Ioan. An-
drez. Ioan. Monach. & Dominicus à Sancto
Geminiano. in d. c. ad decimas.

19. Stat ergo ex superioribus regula † spoliatū
agentem interdicto recuperandæ non esse an-
te omnia restituendum, si spoliator habebat
fundatam intentionem de iure vt d. ca. ad de-
cimas, tradunt Doctor. tam ibi quàm in d. ca-
pitu. cum ecclesia, Faber in §. retinendæ, insti.
de interdict. colum. penul. Iacobinus numero,
18. & Paul. Castrenf. in l. si de ui, ff. de iudic.
Bald. in l. si de proprietate, numero vigesimo
primo, C. si à non compe. iudi. Oldraldus cõ-
silio quodam quem ibi Bal. allegat Bal. & Ale-
xan. numero 23. in d. §. nihil commune, vbi Ia-
so. numero 44. & Francisc. de Ripa nume. 77.
& alij vbiq; moti per tex. in d. capitu. ad deci-
mas, vbi non potest fieri sufficiens fundamen-
tum, propterea quod recipit tot tamq; varios
sensus vt supra retulimas, & aliquid etiam p-
Ioann. Lup. in capitu. per vestras, de dona. in-
ter uirum & uxorem nota. ij. vifi. sed est pul-
chra dubitatio.

1. Limita primo vt procedat de iure tantum
canonico non etiam de iure ciuili secundum
intellectum supra relatam si fortè in se ve-
rus est.

2. Limita secundo vt non procedat quando
possessor ille spoliatus diu fuerat in illa posses-
sione vel quasi iuxta secundum intellectum su-
pra relatam, qui in se verus est.

3. Limita tertio vt procedat quando ex con-
fessione ipsius spoliati constabat de non iure
ipsius, secus si esset aliqua dubietas secundum
decimum intellectum supra relatam, cui ac-
cedit quartus & septimus intellectus, quod in-
telligi vbi confessio erat aperta.

4. Quarto limita vt procedat etiam si confes-

sio spoliati de non iure suo esset tacita, puta
quia licet non expressit se nullum ius ad pro-
prietatem rei qua de agebatur habere, tamen
interrogatus cur possideret respõdit, quia pos-
sideo, uel aliam inertè fatuam ue causam red-
didit iuxta quartum, & septimum intellectu,
suprà relatam, non sic si efficacem aut iustā
causam reddidisset.

5. Quinto limita vt procedat quando spolia
tus totum ius sibi arrogare volebat, non sic si
aliquid tantum iuris per cuius abscessum res
non abscederet licet deterior spoliatori ei-
demq; domino rederetur, iuxta vndecimum
intellectum supra relatam. quem non puto
verum.

6. Sexto limita vbi ex parte spoliati erat no-
torietas iniustitiæ, aliter quam per eius con-
fessionem vt tunc & non aliter procedat d. ca.
ad decimas, iuxta septimum, & quartū intel-
lectū supra relatam, secus vbi talis notorietas
contra spoliatum non esset.

7. Septimo limita quando spoliatum ius ha-
bere possibile erat, tunc enim cessaret dict. ca-
pitu. ad decimas, iuxta septimum intellectu
supra relatam.

8. Octauo limita vt non procedat in causis rã
tum spiritualibus, non sic in reliquis causis, si
ue loquamur de iure canonico siue de iure cõ-
uili, iuxta sextum intellectu, supra relatam,
sed cogita an in se sit uerus.

9. Nono limita vt non aliter procedat, quàm
si spoliator fundatam haberet suam intentio-
nem de iure, tam in proprietate, quàm in pos-
sessione iuxta quintum intellectu supra re-
latam, sed dubito, quia vix ullus fundat in-
tentionem de iure in vtroque sed tantum in
proprietate.

10. Decimo limita ut procedat quando spolia
tus nitebatur in titulo præscriptionis, secus si
diceret se quæsiuisse per cõsuetudinem iuxta
octauum intellectu supra relatam, quod sus-
pectum est.

11. Vndecimo limita vt non procedat nisi cum
esset verisimilis suspicio contra spoliatum se-
cundum nonum intellectu supra relatam.

12. Duodecimo intellige quando ius non erat
communicabile sine læsione communicantis
secus si esset, nam tunc cessaret dict. capitu-
lo ad decimas, & spoliator restituere tene-
retur illud ius cuius abscessus sibi parum, aut
nihil noceret iuxta intellectu duodecimum
supra relatam.

13. Tertio decimo intellige quando erat ve-
hemens suspicio contra spoliatum tunc ces-
sat restitutio, secus si non esset iuxta deci-
mum tertium intellectu supra relatam.

LIBRI SECVNDI

Lim. 14. **Quartodecimo limita vt dict. capitu. ad decimas, non procedat quando esset vis ablatia, argumento, §. recuperandæ, instit. de interd. l. prima, C. si per vim vel alio modo, l. si quis ad se fundum, C. ad legē Iuliam de ui public. capitu. in literis, de restitutione spoliatorum, cum similibus. Istorum autem intellectuum quos supra retulimus istarumque limitationum ad dic. capitu. ad decimas, quot aut quales sint in se veræ aut literæ illius text. arri deant, quot ve nec in se veræ sint, nec literæ cōsonent ex suprā dictis nō obscurè apparebit.**

CAP. LXXXVII.

- 1 **T**itulus an de iure canonico requiratur in præscriptione longissimi temporis, ardua questio.
- 2 **P**ræsumuntur etiam ea quæ sunt facti post longum tempus in ijs quæ sunt modici præiudicij.
- 3 **T**itulus an de iure canonico in præscriptione triginta annorum requiratur cum adest contra possessorem præscribentem uehemens iuris præsumptio.
- 4 **I**n intellectus capitu. primi de præscriptionib. libro sexto.
- 5 **I**n intellectus l. si quis diuturno, ff. si seruitus uendicetur.
- 6 **P**ræscriptio longi temporis de iure canonico procedit in ijs quæ sunt modici præiudicij, licet possidens haberet scientiam iuris alieni.
- 7 **M**ala fides præsumitur de iure canonico in præscribente contra eum qui habebat fundatam intentionem de iure, sed ipsa mala fides tempore purgatur.
- 8 **T**itulus ad præscribendum de iure canonico nō exigitur ubi agitur de non magno præiudicio.
- 9 **I**n intellectus capitu. cum personæ. §. quod si tales, de priuileg. lib. sexto & nu. 17.
- 10 **I**n intellectus capitu. cum ecclesia, de causa possessio. & propriet.
- 11 **P**ræscribi potest exemptio de iure canonico etiam sine titulo.
- 12 **E**xemptionis in quasi possessione quando quis esse uideatur.
- 13 **A**ctor licet fundet intentionem suā de iure, tamen non potest incipere ab executione.
- 14 **F**iscus regulariter utitur iure communi.
- 15 **P**ossessionis uel quasi possessionis ius, & commodum quanto tempore quis acquirat contra eum qui fundabat intentionem suam de iure.
- 16 **I**n intellectus capitu. ad decimas, de restitut. spoliat. libro sexto.
- 18 **H**idalgia uel nobilitatis in possessione uel quasi possessione qui est, an si sibi moueatur lis super tali nobilitate, sit in ea quasi possessione tuendus lite pendente.

- 19 **I**n intellectus l. 6. tituli de los hydalgos libr. quarto ordinamen.
- 20 **I**n intellectus pragmat. regis Henrici, & pragmat. anni 1403. nume. 20.
- 21 **I**n intellectus pragmatice Legionensis, & pragmat. regis fernandi. fides in certa earum rerum quæ ex remotis regionibus circumferuntur & narrantur.
- 22 **F**ormaliter nunquam leges intelliguntur quæ gratia certitudinis uel probationis aliquid disponunt uel exigunt.
- 23 **L**egis ratione cessante in particulari an cesset ipse lex.
- 24 **H**idalgus uel nobilis lite pendente an ad munera nobilitatem eligi possit.
- 25 **A**ccusatione pendente oneratur fama accusati.
- 26 **A**ccusatione pendente non enudatur accusatus sua dignitate.
- 27 **P**etitorium suspendere & ad possessorium redire an liceat post litem contestatam, ardua questio.
- 28 **I**us ciuile & canonicum quasi societatem coisse uidentur.

Hinc apparebit an vera sit illa communis opinio quæ habet quod licet regulariter titulus requiratur in præscriptione longi temporis de iure ciuili, in princ. insti. de usufructu. l. nullo, C. de rei uendicat. l. vnica. C. de usufructu. transf. l. Celsus, ff. de usufructu. qui eo iure in præscriptione triginta annorum necessarius non est l. sicut l. omnes l. cum notissimis, C. de præscriptio. xxx. annorum, qui etiam exigitur de iure canonico longi temporis præscriptione, non sic in præscriptione triginta vel xl. annorum cap. de quarta, de præscriptio. nisi ubi contra præscribentem alter habebat fundatam intentionem de iure, uel contra eum, erat iuris præsumptio capitu. primo de præscriptio. in vj. cap. cum personæ, §. quod si tales, de priuileg. in sexto tamē hoc ultimum in quo tantum quo ad tituli interuentum ius canonicum differt à iure ciuili, non procedit, ubi ageretur de leui læsione aut præiudicio, sed tantum ubi de magno ageretur, ut sic ubi contra præscribentem uel est iuris præscriptio, uel alter habet fundatam intentionem de iure sine tituli interuētū etiam. xxx. annorum præscriptio non procedat cum agitur de magno præiudicio, puta de amissione totius rei qua de agitur, bene tamen procederet præscriptio cum de leuiori damno ageretur, puta de deterioratione non etiam de omnimoda ipsius rei amissione ista est communis opinio quam tenet Imola in c. de quarta, columna fina. Idem Imola in cap. cum ecclesia

I
Tit. de in
quisitio
de iure
nono in
præscri
ptione
gilsim
pis, an
dua que

clētia sutrina, de causa possessio. & proprietate. columna fina. & ibi Anto. & sentit ibi Aegidius Bellamera. numero vigesimoquarto oppositione. x. Imola in capitu. fin. numero decimo de praescriptio. Archara. in cap. sine possessione de regulis iuris in sexto, columna nona Imola in capitu. si diligenti, numero decimoquinto de praescriptio. vbi Felinus numero. 7. Ripa in d. cap. cum ecclesia, columna penulti. Romanus in l. sequitur, §. si viam, ff. de vsucap. sequitur & dicit communem opinionem Balbus de praescriptio. ij. par. iij. partis principalis quaestio. vj. numero. 30. Dinus, numero. 31. in regula possessor, de regulis iuris libro sexto Bartolus, Paulus, & Florianus, numero. 38. in l. seruitutes, mag. ff. de serui. est communis secū dum Couarru. resol. libro primo capitu. xvij. numero. septimo sentit Glo. in d. c. cum ecclesia, verb. breuitatem.

Quomnes & iterum Balbus de praescri. in j. par. ij. par. quaestio. x. ita intelligunt text. in l. si quis diuturno, in princ. ff. si serui. vendic. vbi palam dicitur citra tituli interuentum procedere praescriptionem seruitutis, & tamen cum agitur de praescribenda cuiusque rei proprietate seu dominio titulus exigitur, sed quia de leuiore laesione agitur illo casu quam isto, id toleratur secundum communem sententiam supra relatam, a qua nouissimè discedit Couarru. vbi supra motus quod vt sibi videtur non leue damnum est si fundus liber seruus fiat, sed defendendo communem respondeo hanc solutionem communem non posituè, sed comparatiuè sumendam esse facta ad totius rei qua de agitur interitum vel amissionem comperatione, longè enim leuius est pati seruitutem realem quam totam rem amittere, longèq; facilius admittitur cuiusq; rei deterioratio quam ipsius omnimoda amissio vel interitus, vt in l. cum quaestio, vbi notat Cornus, numero. 6. C. de lega. & in cap. cum ecclesia sutrina, de causa possess. & proprietate. iuncto capitu. primo de praescrip. in sexto quem text. similiter ita intelligunt omnes ferè Doctores supra relati dicentes, quod in dict. capitu. j. ideò titulus exigebatur, quia agebatur de amittenda proprietate rei vel dominio, at in dicto capitu. cum ecclesia, agebatur non de amittendo ex toto eligendi iure, sed de eodè cum aliis communicando, quod damnum longè leuius est, sicque longè facilius admittitur aut toleratur, nam & similiter quanuis regulariter titulus non praesumatur l. nullo. C. de rei vendic. l. Celsus, ff. de vsucapio. capit. j. de praescrip. in sexto tamen quando agitur de leuiore praesudicio bene praesumitur, & ideo ex

longa possessione pro diuiso titulus diuisionis praesumitur, quia leuius damnum est in aliqua parte rei per modum diuisionis nos laedi quam si in amissione totius rei laederemur, ita tenet Gloss. communiter ibi approbata in l. pe. 2

C. communi. diui. quam praeter Doctores ibi sequuntur Florianus, columna penulti. ad fi. & Paulus columna fina. in l. seruitutes, mag. ff. de seruitutibus & est ex mente Bart. & aliorum ibi, eamque sequuntur communiter Docto. in l. si certis annis, C. de pact. praesertim Cin. & Baldus & Iaso. numero vndecimo qui eam dicit communiter approbatam Baldus in l. prima columna tertia. C. de fideicommissis, Antonius in capitu. peruenit, de censibus, Nicol. de Neap. in §. quaedam, quaestione quarta post Gl. instit. de actio. Facit ff. de pub. in rem actio. l. si ego, §. primo ibi, per traditionem, vel per patientiam, l. prima. §. fina. ff. de serui. vrba. praediorum l. tertia. §. dare, ff. de vsufr. vbi in seruitutibus concedendis vel constituendis solapatientia loco traditionis & concessionis habetur, quasi concessio ex sola coniectura illius tolerantiae & patientiae colligatur & praesumatur, quia agitur de leuiore praesudicio, quae tamen concessio ex sola illa tolerantia non praesumeretur si ageretur de ipsius rei amissione, vt dicit. l. Celsus, & dicit. l. nullo, cum simili. supra allegatis.

Alter sensus ad d. iura est vt d. capit. primū 3 de praescriptio. libro sexto procedat quando aderat vehemens iuris prohibitio, vt tunc citra tituli interuentum praescriptio non procedat, non sic quado non tam vehemens erat iuris prohibitio, vt tunc etiam absque titulo possit contingere, & ita procedat d. c. cum ecclesia sutrina, & dicit. l. si quis diuturno, ita tenet Decius consi. cxxxiiij. viso, columna fina. differtissimus Couarru. variarum resolutionum libro primo capitu. xvij. numero septimo Balbus de praescriptio. ij. par. iij. partis principalis quaestione sexta ad fin. Innocentius in d. cap. si diligenti, Corasius in dict. l. seruitutes, numero. 35. Abbas, in dict. capitu. si diligenti. numero. 34. quod & tenent alij quamplures quos referunt Imola & Aegidius Bellamera, in d. capit. cum ecclesia. oppositione decima, numero vigesimoquarto, sed isthaec differentia nemini placere debet, cum quod parum instruit, tum quod data paritate terminorum vtrobiq; par prohibitio est, vt enim episcopus iura episcopalia in aliena iurisdictione aut diocesi exercere uetitum est d. cap. j. ita quoque seruiturè super rebus alienis habere nulla extrinsecus accedente causa concessum est nemini, vt dicit. l. si quis diuturno, iuncta l. altius, C. de seru. fa-

Præsumitur etiam ea quae sunt facti in hisque sunt leuis praesudicij post longum tempus, cum communi.

Titulus an in praescriptio requiratur cum adest contra eum uehemens iuris praesumptio.

Intell. c. j. de praescrip. lib. vj.

LIBRI SECVNDI

cit. l. fina. C. de rebus alien. non alien. & ut iuris præsumptio in terminis dict. capit. primi faciebat contra præscribentem, ita etiam faciebat in terminis d. l. si quis diuturno, per d. l. alius, itaq; nulla extrinsecus accedente causa utrobique par impedimentum erat, accedente vero uoluntate & concessione expressa vel tacita seu præsumpta eius de cuius præiudicio agebatur, cessabat utrobique impedimentum, & ita potest intelligi dict. capit. cum ecclesia, iuncto capit. ij. de in integrum resti. secundum Aegidium ubi supra opp. xi. ad fi. scilicet in d. cap. cum ecclesia, de causa poss.

Tertius intellectus ad dicta iura fuit speciale esse in iuribus incorporalibus, ita tenet Gl. in dict. capit. cum ecclesia, verb. breuitatem, & Paulus Castrensis in d. l. seruitutes, columna penulti. numero. 7. cum sequē. ratio, quia in his incorporalibus quasi possessio initium capit à tempore scientiæ, & patientiæ domini prædij seruientis, l. secunda, C. de seruitu. l. penultim. ff. eodem. & ille qui patitur & tolerat ex legis interpretatione post longum tempus seruitutem concessisse uidetur, l. si ego, §. primo, ubi per Gloss. & communiter Doctor. ff. de public. in rem actio: l. prima, §. final. ff. de seruitu. rusticorum prædiorum, l. tertia. §. dare, ff. de usufruc. ratio rationis, quia talis concessio leuioris præiudicij est, quam totius rei amissio ut ex superioribus edocemur, & ita potest intelligi d. capit. cum ecclesia, & d. l. si quis diuturno, in quibus & agebatur de iure incorporeo & patientia pro concessione habetur, & de leuiore præiudicio agebatur: quia non agebatur de amissione totius rei uel iuris, sed tantum de deterioratione, non sic si ageret de amittenda tota re uel iure, uel quota parte rei, uel iuris ut in d. capit. primo, de præscr. lib. vj.

Quartus intellectus ut aliud sit de iure canonico aliud de iure civili, sed id licet ita sentiant Paulus, & Florianus in dict. l. seruitutes, non est tenendum argum. l. si quando, in prin. C. de inoff. testa.

Quintus intellectus quod quasi possessio de qua in d. capit. cum ecclesia, & in dict. l. si quis diuturno, non tam erat contra ius quam præter ius, at in dict. capit. j. erat contra ius, ita Bellamera numero vigesimo quarto in d. capit. cum ecclesia, post Gloss. ibi, verb. breuitatem, sed id parum instruit.

Sextus intellectus, quod sit speciale in ecclesia contra quam sine titulo non præscribitur, ut in d. capit. j. aliud in reliquis causis, cum sumus in præscriptione longissimi temporis, l. sicut, l. omnes, l. cū notissimi, C. de præ-

scriptio. triginta annorum, ita Paulus colum. penulti. & Florianus eadem colum. in d. l. seruitutes, sed casum dicere speciale est refugium miserorum Gloss. in l. filium quem C. fami. et ciscun. sicq; hunc intellectum reprobatur Ang. in §. æque, institu. de actio. & alij cōmuniter.

Septimus intellectus quod in d. capit. cum ecclesia, & in d. l. si quis diuturno, titulus fuit allegatus quem possessor probare nitentur, & probauit per continuam longi tēporis possessionem, ita Gloss. secundum vnum intellectum d. l. si quis diuturno Angel. in d. l. seruitutes, Balbus de præscription. part. j. ij. part. princip. quæstio. x. numero 7. Sed nihil est. primum, quia diuinat, deinde quia tunc non longissimum tempus exigeretur, sed decennium sufficeret, l. cum de in rem verso, cum ibi notatis, ff. de usuris. postremò, quia ut titulus allegatus per longi temporis præteritionē præsumatur, non sufficit sola patientia eius contra quem agitur, quinimo actus quàm plures ipsius positioe desiderantur ut tradunt Bart. & communiter Doctor. in d. l. seruitutes, & pleriq; scribentium in l. si certis annis, C. de pact. licet & intellectum hunc quem impugnamus tenuerit etiam Florianus numero 39. in d. l. seruitutes, sed ab ipso discedit Paulus ibi, numero nono diximus supra, ca. incip. annuæ præstationes cum duob. seq.

Octauus intellectus, quod d. capit. j. de præscriptio. in sexto procedat in iure quærendo per interuentum præscriptionis, quæ sine titulo contingere non potest ut ibi, sed d. capit. cum ecclesia, procedat in iure quærendo, per usum & consuetudinem, quæ titulum non desiderat, & ita etiam procedat d. l. si quis diuturno, ita tenent Archidiaco. & Dominicus in d. capit. j. & Decius columna penultim. in consilio. cxxxiiij. viso, sed is intellectus parum instruit, deinde etiam videtur contra text. in d. capit. cum ecclesia Sutrina, ibi, nisi alibi secus obtineat de consuetudine speciali iunctis illis verbis usque ad præscriptionem legitimā, ubi pro eodem sumitur cōsuetudo & præscriptio quo ad effectum quo de agimus.

Quid dicendū? & in primis videamus de intellectu d. l. si quis diuturno, & ibi sane non tam præscriptione pœnæ dixerim contingere illius iuris acquisitionem, quam ipsius domini concessione, nam in illis seruitutibus, quia inspecta legis censura, uel interpretatione agi videtur de leuiore præiudicio, quam si ageretur de amittenda re ipsa, ex toto, uel ex parte quota, ideò qui patitur vicinum tali seruitute uti post longam uel longi temporis tolerantiam, ius seruitutis concessione ac tradidisse videtur

§
Iur. l. l.
quæ d.
tur. l. l.
ser. uel.

6 vi
de
pe
co
pe
co
l.
an
fo
vi
in
tu
qu
ce
lo
no
ti
ei
qu
in
lu
n
l.
C
a
se
q
e
fo
fi
q
c
fi
P
t
c
q
t
r
r
f

6 videtur, l. secunda, C. de seruitu. l. si ego, §. j. ff. de publi. ibi per traditionem constitutis, vel per patientiam forte, l. j. §. fina. de seruit. rusti-
 corum pradiorum. tradunt Florianus colum. penulti. & Paul. Castren. colum. penulti. & alij communiter in d. l. seruitutes, & omnes in d. l. secunda. licet si ageretur de præscribēda seu amittenda tota ipsa re vel quota eius parte p
 solam etiam longi temporis patientiam, non videremur rem nostram cōcessisse, quasi tunc inspecta legis censura, uel interpretatione agatur de grauiore amissione seu præiudicio in quo quisq; non tam facilis esse creditur ad cōcedendum, d. l. Celsus, ff. de vsucapion. d. l. nul
 lo, C. de rei vendica.

Nam & similiter, quia cuiusq; rei possessio non tanti fit quanti eius rei proprietas, per patientiam longi temporis & etiam breuioris eius amissio inducitur ex parte domini, & acquisitio contingit possessori citra vllius tituli interuentum, vt ex communi opinione resoluit Iaso. in l. naturaliter, §. nihil commune, numero 84. ff. de acquiren. possessio. Idem in l. j. colum. fina. C. de serui. fugiti. post Gloss. ibi Gloss. Paul. & Alexan. in l. si de eo, §. fina. ff. de acquiren. possessio. neq; cuiquam ipse possessor in mala fide videri debet constitutus, quia vt lex interpretatur dominum concessisse ex tam longa tolerantia ac patientia, ita quoque iustissimè interpretata est eundem possessorem fiduciam habuisse de concessione illius sicq; bona fide destitutū minimè fuisse, huiusque legis interpretationi standum est, quia certitudo huius rei cum pēdeat ex animo possidentis ipsius soli Deo nota & comperta esse potest. Nam & similiter licet furtum sit contractatio rei alienæ inuito domino lucrifaciendi causa, ut §. furtum, institu. de obligatio. quæ ex male nasc. tamen licet rem tuam contractem lucrifaciendi causa, si te permitturū iustè putas, furtum fieri minimè videtur, vt tradunt Gloss. secunda in d. §. furtum, & ibi cōmuniter Docto. ergo & in specie nostra in mala fide esse non videbitur, qui per longum tempus iugiter fuit in quasi possessione seruitutis super fundo vicini sui ipso sciente & tolerante, sicq; cessante omnino mala fide seruitutis acquisitio contingit, idemq; erit in acquirenda p talē continuam aduersarij patientiā possessione. Diuersum est in vsucapione longi temporis quæ per tituli interuentū contingit: hæc enim domino etiam omnino ignorante & sic nec verè, nec interpretatiuè concedente nobis contingit, l. fina. C. de longi tempor. præsc. & ideò, l. tertia, ff. de vsucapion. ait hāc acquisitionem non quasi per domini concessionem

sed per solam possessionis continuationem nobis contingere, cum superior seruitutis acquisitione magis veluti ex domini cōcessione nobis contigisse videatur, & ideo eius scientia desideretur, dict. l. si ego, §. j. ff. de publi. in rem actio. iuncta, l. iij. ff. de vsucapionibus.

Et cum exuberantior bona fides iure canonico in præscriptionibus admittendis exigatur capitu. possessor, de reg. iuris libro sexto c. si diligenti, cap. fina. de præscrip. & mala fides cum pendeat ex animo nostro probari nō possit, nisi præsumptiuè, † iustissimè præsumitur eo iure mala fides in eo qui possidet aliquid in quo alius fundat inentionem suam de iure, vel quando est præsumptio iuris contra talem possidentem, quia isthæc iurium præcepta omnibus nota aut sunt aut esse debent ac præsumuntur l. leges sacratissimæ. C. de legib. vnde qui ī tali possessione vel quasi fuerit semper intelligitur esse in mala fide, id est, in scientia rei vel iuris alieni, vt in capitu. j. de præscr. in sexto qui ita est intelligendus, sicque præscribere non poterit vt ibi. Neque ad rem pertinuit quòd ibi dicatur esse posse in bona fide quem, quæ tamen sibi non proderit donec titulum ostenderit, nam intelligendus est ille tex. in eo qui habebat titulum putatiuum (puta quia procurator sibi nuntiauerat titulum sibi datum vel aliter) tunc enim re vera habet bonam fidem, quæ tamen sibi ad præscribendum non sufficit nisi titulum ostendat quando est contra eum iuris præsumptio vel fundamentum iuris, nam quemadmodum de iure ciuili vbi requiritur titulus ad præscribendū id est, iusta causa possidendi quæ causetur ex titulo præambulo, licet sufficiat titulus putatiuus ortus ex iusto errore l. non solum, §. quod vulgo ff. de vsucap. l. quod vulgo, ff. pro empto. tamen non sufficeret si oriretur ex iniusto & fatuo errore vt dd. ll. & l. fina. ff. pro suo l. pro legato, l. fina. cum Gloss. ff. pro legato, ita quoq; de iure canonico quando desiderat iusta causa possidendi ad præscribendum, & sic titulus quod accidit quando contra possidentem est iuris præsumptio vel fundamentum iuris) non sufficit sola bona fides orta ex causa vel titulo fatuo & intolerabili, licet sufficeret si oriretur ex titulo putatiuo, non fatuo vt dict. capitu. j. Itaque de iure canonico ad præscriptionē annorum xxx. vel xl. (nam de ea loquitur dict. c. j.) regulariter non exigitur titulus verus nec etiam putatiuus, vnde indubitanter sufficeret putatiuus ortus etiam ex errore fatuo vt dict. capitu. j. at speciale est in casibus quibus contra possidentem erat ius commune vel iuris præsumptio vt tunc titulus exigatur, sicq; sufficeret

7 Mala fides præsumitur iure canonico in præscribente contra fundamētū iuris sed ipse factus purgatur.

8 ficeret verus vel putatius ortus ex errore probabili, sed nō sufficeret putatius ortus ex errore fatuo vt diximus, Istud tamen speciale de quo in dict. cap. j. procedit vbi ageretur de magno praiudicio vt ibi, secus si ageretur de leuiore vt in cap. cum ecclesia sutrina, de causa possessio. & proprietate. & in cap. cum personaz, §. quod si tales, de priuileg. in 6. quod enim aliquis clericus per priuilegium summi pontificis sit exemptus à iurisdictione episcopi siue diocesis, id respectu ipsius episcopi nullus negabit quin leuioris sit praiudicij vt d. §. quod si tales, Item quod cum canonicis in electione episcopi alii clerici conuicini concurrerēt, similiter leuioris est praiudicij ut dict. capit. cum ecclesia, cum ibi traditis per Docto. præsertim per Aegidium Bella: merā oppositione. viij. ix. x. & xj. non sic in terminis dict. capit. j. de præscriptio. in sexto. ubi quod unus episcopus episcopalia iura in diocesi alterus episcopi exerceat graue cuilibet homini modo sano uidetur, Idemque & fortius, si decimarū præstationes unde uictus capitur apprehenderet ut ibi. Isque intellectus non sanus modo verū etiam necessarius videtur ad dict. capit. cum personaz, §. si autem & §. quod si tales, nam in prin. illius c. loquitur quando is qui se exemptum dicebat habebat uel se habere dicebat priuilegium per se solum sufficiens, deinde in §. si autem, quando nitebatur in sola præscriptione citra ullius tituli interuentū, tertio in §. quod si tales, quando nitebatur in præscriptione procedente ex titulo insufficiēti ad dominium uel ius transferendum, sed erat sufficiens ad præbendam ufucapiendi uel præscribendi conditionē ergo præscriptio ibi contingere potuit uel citra ullius tituli interuentum ut ibi §. si autem, & §. si ibi donec, & c. uel et cum tituli interuentum, ut ibid. §. quod si tales, ut in eo tantum differentia inter illos, §. §. sit quod quando titulus abest pendente præscriptionis probatione non tuebitur in sua quasi possessione exemptionis ut d. uersic. donec, at quando titulus aderat pendente præscriptionis probatione tuebitur in sua quasi possessione exemptionis vt dict. §. quod si tales, uersic. præscriptionisq; probatione pendente, & c. ratio differentiaz, quid quando illa quasi possessio exemptionis erat per illum titulum iustificata non est cur in eo non tueatur donec iudicium proprietatis finiretur, at quando carebat omni titulo non uidebitur iusta possessio, sed perfida & clandestina & contra capit. secundū de maiorita. & obediē. quæ seruanda non est, nec ei accommodamus eos ciuiles effectus quos leges legitime possessioni solent

accommodare, præsertim quia in his incorporalibus initium possidendi ipse præscribens à tempore scientiæ & tolerantiæ aduersarij uel superioris cœpisse uidetur l. secunda, C. de seruitut. l. penulti. ff. eodem. † ergo qui dicit se exemptū et si gesserit se pro libero, & exēpto adhuc tamen non probat se constitutum in quasi possessione exemptionis præsentis quādiu non ostendit superiorem illum in cuius praiudicium tendebat illa quasi possessio id sciuisse, & tolerasse, sicq; initium possidendi tunc demum nasci uidetur cum superior scire, & pati cœpit uel cum ille titulum nactus fuit, quia istæ hæc paria sunt, l. si ego, §. primo, ff. de publi. ibi per patientiam fortē uel per traditionem, l. j. §. fina. ff. de seruitu. rusticorum prædiorum notant Gloss. & omnes in d. §. primo. Paulus colum. penulti. & Florianus colum. penult. in d. l. seruitutes, ff. de seruitu. Quinimo vt iste constitueretur in tali exemptionis quasi possessione sine titulo non sufficeret quod se semel uel vnico fortē die pro exempto gessisset etiam sciente superiore, sed præterea oporteret quod ille superior huic quasi possessioni contentum & patientiam accommodasset diu, uel saltem aliquandiu, & per plures actus uel uices, argu. capit. cum ecclesia Sutrina, & quæ ibi late habentur per Aegidium perq; Imolam Abb. & alios. Aliter enim in manu cuiusq; subditorū esset in quasi possessionem exemptionis proficere, & dicere superiori simul ac istud ad aures tuas peruenit ego cœpi constitui in quasi possessione exemptionis, & in ea sum tuēdus, quod ridiculū foret, Quinimo à sua possessione iurisdictionis quam superior ille in illum qui se exemptum dicebat habebat non aliter cecidisse uidebitur, quā si diu, sed saltem aliquo tempore iudicis arbitrio æstimando pateretur ac toleraret illum gerere se pro exempto argumento text. in l. j. C. de patr. potesta. l. circa eum, ff. de probation. & quod in simili ex communi sententia resoluit Ias. in l. naturaliter, §. nihil commune, numero 84. ff. de acquir. possessio. Ias. in l. prima, colum. fin. C. de serui. fugit. Gloss. Paul. & Alexan. in l. si de eo, §. primo, ff. de acquir. possessione, & quod notat Glo. in d. l. j. de patr. potesta. & plenē Bart. in l. prima, §. hoc interdicto, & §. fina. ff. de itinere actuoq; priua. † Neq; absimile est, quod etiam si princeps habeat fundatam intentionem de iure in re aut causa qua de agitur, & in qua aduersarius possessionem diutinam habebat, ad huc tamen non potest incipere à manus iniectio, nec potest etiam ex priuilegio fiscali illum à sua diutina possessione deturbare, vt ex communi opinione resolunt Ias. in præ-

Titulus non exigitur ad p. de iure canonico ubi agit de leui p. iudicio.

9 Intel. c. cum personaz, §. quod si tales, de priu. lib. 7.

10 Intel. c. cum ecclesia, de causa post.

11 Præscribi pot. exempto de iure canonico sine titulo.

12 Et in p. possessione qd quis esse videtur.

13 Actor non dans in iudicio de iure non potest incipere ab executione cum coi.

la. feudorum numero 50. Idem Iaf. in l. ij. numero 176. C. de iure emp. Bartol. post Bartho. de Barulo quem ipse allegat in l. j. C. de cōductoribus prædiorum fiscaliū, lib. x. per text. ibi qui bene probat hanc partem Couarr. uariarum resolution. libro j. capitu. xvj. numero nono Ioannes de Platea in d. l. ij. de iure emp. Hostiensis in capitu. dilectus, de offic. ordina. & ibi Ioannes Andrē. & Antonius de Butrio columna j. numero tertio. ij. notab. per textū. ibi qui ait & etiam Hostiensis id notandum esse contra principes qui contra, l. legi. C. de petitione heredi. volunt ut sibi titulus ostendatur ab eo qui est in possessione eius rei, vel iuris quo de agitur, nam contra ius esse ipsi contēdunt nec in fisco quicquam esse speciale, idem tenet Francisc. Card. ibid. notab. iij. & alij plures quos refert Ioannes Lup. in capitu. per vestras, de donatio. inter virum & uxorem ij. notab. versu. sed pulchra, numero 47. sequitur notissimē Petrus Artius ab oratore senator regius dignissimus ingenio felix ac eruditione nobilitatus in suo tracta. nobilitatis Hispanice pagina 227. numero septimo alleg. Glo. in l. res quæ, ff. de iure fisci, & in l. final. C. eodē titu. & in l. in litibus, vbi etiam Bartol. C. de agricol. & censu. lib. xj. Guido Papæ quæstione cccxvj. per textum. in capitu. j. si de feud. inuestitu. inter dominum & uasallum lis oriatur, nam & fiscus ipse in re dubia utitur iure communi nisi peculiare priuilegium in re uel iure quo de agitur reperiatu habere secundum eundem Artium, & Couerru. vbi supra Decius consilio quinto per totum, Idem Decius in l. ex testamento, C. vnde liberi, Alciatus libro quarto paradoxorum capitu. decimo Andrē. Tiraquell. de utroq; retract. Gloss. xiiij. numero 93. Crotus in l. nemo potest, ff. de legat. primo numero 18. & ibi Ioannes Annibal. numero 369. Decius in l. hac consultissima, per text. ibi C. qui testamen. facere possunt Iaf. in l. sicut, numero decimo, C. de testamen. mili. Fulgosius, & Paulus Castren. in dict. l. hac consultissima, Francisc. Ripa numero 52. in d. l. nemo potest, per textum in l. j. C. de petitione heredita. & in l. in fraudem, §. fina. ff. de milit. testamen. ibi, quia generalis erat illa determinatio, & licet Ioannes Lupi vbi supra, & nonnulli eorum quos supra retulimus videantur hoc intelligere quando fiscus nō habebat fundatam intentionem de iure in ea uel iure de quo agebatur, tamen ipsorum pleriq; hoc generaliter admittunt minimē distinguentes, quōd tamen intelligendum est, dum modo ille qui in sua se possessione tuendam esse contendebat, & contra quem princeps ha-

bebat suam intentionem fundatam de iure reuera esset in possessione vel quasi possessione illius rei, vel iuris de quo agebatur, id quod non per vnicum actum aut per temporis momentum contingit, sed quando fuit in illa quasi possessione per tantum tempus quod sufficeret ad inducendum consuetudinem vt videtur voluisse Antonius Butrius in dict. cap. dilectus, de officio ordinarij. ij. notab. vel si diu stetit in illa quasi possessione vt probat dict. l. prima. C. de pairia potestate, verb. diu, vbi per Gloss. & Doctores: quod verbum demum post semestre tempus verificatur secundum Abbatem, numero. 49. in fin. in capitu. cum ecclesia futrina, de causa possessio. & proprietate. per c. secundo de concessione præben. denique huiusmodi temporis mensura seu definitio non tam lege præstituta est quàm iudicis arbitrio relicta vt per Gloss. in l. prima. C. de seruis fugiti. vbi Iaf. colum. fina. Idem, numero. 84. in l. naturaliter, §. nihil commune, ff. de acquirenda possessione Glo. Paulus Castren. Alexan. & alij in l. si de eo, §. primo. ff. eodem titulo per Aegidium Bellamer. Anto. Butri. Imolam, Pannormita. & alios per text. in dict. capitu. cum ecclesia futrina, de causa possessio. & proprietate. itaque hoc vnum certum fixum ac nemini suspectum esse debet, vt is qui est in possessione vel quasi possessione alicuius rei vel iuris, licet contra se sit fundata iuris intentio sit in ea tuendus pendente super proprietate illius rei vel iuris lite mota, licet per quanti temporis cursum vel per quot actus seu vices in tali quasi possessione constitutus videatur non satis certum sit cum vt tam edocti sumus non tam id lege certa definitum quàm iudicis arbitrio relicto sit, qui varijs ex causis variè arbitrii liberum erit, quibus ut magis munita sint, iungenda sunt quæ diximus supra in j. & ij. cap. præceden.

Tenendo istam partem, tunc ad cap. ad decimas, de restit. spolia. & ad cap. cum personæ, de priuileg. in sexto versu. quōd si tales quæ faciunt in contrarium resp. erit non procedere in eo qui erat in possessione legitima uel quasi possessione illius rei uel iuris quo de agebatur, sed tantum quando in tali possessione uel quasi re uera non erat licet se esse iactaret uel si erat uitiosa erat illa possessio uel quasi ac illegitima ut utrobiq; rectè intuenti satis probatur præsertim in d. §. quod si tales, ibi, p. scriptionisq; probatione pendente, & c. legitima autem possessio uel quasi tunc demum uideatur etiam si contra possidentem uel quasi sit fundata intentio iuris, uel sit iuris præsumptio quando talis possessor uel quasi habebat titulum,

15
Possessio
uel quasi
quanto tē
pore in ea
quis con
stituatur
cōtra fun
dantē de
iure suā
intentio
nem.

16
Intelle. e.
ad decimas,
de rest. spolia

17
Intelle. e.
cū personæ
§. quōd si
tales de
p. s. l. i.
bro sexto.

titulum, vel quando citra titulum cessante tamen mala fide diu vel tempore idoneo iudicis arbitrio stimando fuit in illa possessione vel quasi, primum probatur in dict. cap. cum personæ dict. versic. præscriptionisq; & c. alterum verò satis edocemur ex tradis superius, aliud est enim querere an quis sit in ea possessione vel quasi, aliud vero querere per quantum tempus in ea constitutus videatur vt si in ea legitimè constitutus sit procedat quod diximus, sin minus secus, in ea autem legitimè constitutus videtur, vel ex idoneo temporis cursu vel ex tituli interuentu titulum autem accipere debemus non tantum qui ab eo qui potestatem concedendi haberet datus esset, tunc enim cū statim ius plenum quæsitum esset res indubitata foret, sed etiam ille qui à non domino vel ab eo qui potestatem concedendi, non haberet, datus esset sine mala fide accipientis & sine inculpato & supino iuris errore quale esset cum procurator accipientis se ei titulum idoneum impetrasse mentitus fuit vel etiam titulum et tradidit falsum tamen iuxta l. non solum, §. qd. vulgo, ff. de vsu cap. l. quod vulgo, ff. pro empt. l. pro legato, & l. fina. cum Gloss. ff. pro legato l. fina. ff. pro suo in his enim casibus ac speciebus & similibus is qui talem titulum habebat & eius causa seu occasione in tali possessione vel quasi constitui cepisset vel ea re seu iure vt cepisset vel statim vel longe breuiore tempore in ea possessione vel quasi legitimè constitutus videretur quàm si nullum titulum haberet idoneum ad præscribendum, vt planè probatur in dict. §. quod si tales, vt quantum ad hunc effectum vt talis possessor, uel quasi teneatur in ea possessione uel quasi talem titulum idoneum ad præscribendum habere vel nō habere, ideo intersit, quia illum habens lōgè breuius & facilius in ea possessione uel quasi constituitur & tuetur quàm si titulo careret ac eam non haberet sed tantum bonam fidem presumptam seu ueram.

18
Hidalguie, uel nobilitatis in possess. qui est an si lis ei de nobilitate moueatur sit in sua possess. tuenda.

Ex superioribus inferitur an leges ac pragmaticæ huius regni quæ loquuntur in possessione uel quasi possessione illius Hispanæ nobilitatis quæ uulgo (hidalgua) uocatur ita accipiendæ sint & ad hanc interpretationem accōmodandæ, ut si is qui se nobilem (ac hidalgu) dicit sit in possessione uel quasi huius nobilitatis constitutus, altero ex his duobus modis proximè relatis, scilicet uel per titulum à non habente potestatem concedendi habitum cessante tamē mala fide, uel per legitimam quasi possessionem temporis idonei, si inquam is à populis uel fiscali sit captis pignoribus exactus seu collectatus ac matriculæ adscriptus

(quod Hispanæ) seremo adronado y prenda do (dicitur) & super proprietate huius nobilitatis seu hidalguae lis agatur, an interea in sua quasi possessione nobilitatis tuendus sit, & uisibus forensibus per totam ferè Hispaniam obtinuit tuendum non esse, sed pendente lite collectandum esse, vt testantur Arcius ab Oratoria ubi supra & Ioannes Lupi. ubi supra & uos sæpissimè uidimus, & idem testatur episcopus Couarru. lib. j. uararum resol. cap. xvj. numero vndecimo. ¶ huiusq; practicæ occasio profecta est à lege sexta titulo de los fidalgos, libr. iij. ordinamen. cuius uerba ita habent, y mandamos que todos los otros pechen y paguen no enbargante que traigan pleitos pendientes ante los del nuestro consejo o ante los oydores dela nuestra audiencia o ante otros quales quiter iuezes no enbargante que digā questan en possessiō de hijos dalgo, ca nuestra merced es questos tales pechen, hasta que sean dados por hijos dalgo por sententia en nuestra corte segun el tenor y forma dela dicha ley, pero si en la ciudad villa, o lugar donde aora mora este que se dice hijo dalgo que aora nueuamente es demandado por el concejo que peche si su abuelo o su padre moraron en el lugar donde es aora la contienda o ay cerca en la comarca y nunca pecharon por dezir que eran hijos dalgo y tan poco a pecho este su hijo o nieto nuestra merced es. que en tal caso este no peche. saluo si fama es que su padre o abuelo no eran hijos dalgo o no deyarón de pagar por hijos dalgo, sino por ser acostados de algun cauallero o de escudero o de algun monasterjo iglesia o por otra razon alguna no pecha sen mas no por ser hijos dalgo. ¶ & cū eadē lege cōcordat formaliter prag. regis Henrici iij. q̄ Tauri cōdita fuit octauo die Augusti anno 1488. & eadem postea confirmata fuit in oppido quod Tordesillas nuncupatur 15. die Aprilis anno. 1403. itaq; postquā dictæ leges definierunt illam nobilitatem seu immunitatem seruandam esse illis qui per sententiam fuerunt nobiles seu hidalgui declarati, & illis qui tali immunitate tanquàm notoriè uobiles gaudebant quod eadem leges intelligerunt nō solum in proprietate, sed etiam in possessione, ut etiam tales nobiles his duobus casibus in sua quasi possessione immunitatis tuendi essent, ut patet illis uerbis earum legum. E si despues dela tal sententia fueron restan en possession de fidalgos, que estos tales sea guardada su franquaca e libertad, postquam inquam dd. hoc sic definirunt excipiunt ut reliqui uectigalium præstationi sint obnoxij, sicque ea immunitate definiunt

19
Incl. de
cu. de los
hidalgos
lib. iij.

10
Incl. po
en. reg.
m. de
prag. m.
1403.

ant

nant gaudere etiam si dicant seq; nobiles seu hidalgos iacent & huc vsq; bene probatur di-
 eta practica nonq; iniuria deduceretur ab il-
 lis legibus nisi in iisdem statim subsequerentur
 illa uerba (pero si en la ciudad, &c.) quo-
 rum uerborum sensus est, quod licet omnes il-
 li qui non sunt per declarationem sententiarum,
 uel notorietatem indubitanter nobiles tenean-
 tur (etiam si se nobiles esse dicant & hac de re
 pendeat) subire onera uectigalia tamen si
 ipsi qui se nobiles dicunt esse & ipsorum pa-
 tres & auis in eodem oppido ubi questio uer-
 titur, uel etiam in alio conuicino, uel non mul-
 tum distante fuerunt quasi titulo, & causa no-
 bilitatis in quasi possessione exemptionis sic-
 que talia onera non subibant tuendi sunt qua-
 si possessione non secus, quam illi qui per sen-
 tentiarum declarationem, uel etiam notorietate
 nobiles erant & reputabantur, ita expressum
 est in dd. ll. & hi omnes tres casus ut uerificen-
 tur necesse est ut probatio in continente si of-
 feratur, & detur ab eo qui se exemptum di-
 cit admittatur, & interea contra suam quasi
 possessionem munera, uectigalia, seu eraria
 subire non cogatur. Aliter enim itum aperte
 esset contra mentem, & uerba dictarum le-
 gum, nam & is qui est in tali possessione etiam
 aduersum eum qui fundatam habebat inten-
 tionem de iure est in ea tuendus pretextu no-
 torietatis uel sententiarum, ut docet eleganter Io-
 an. Faber in §. retinenda, instit. de interd. co-
 lum. pen. & si. cum quo diximus supra esse co-
 munem opinionem.

Vnde cum in dd. ll. sint isti tres casus æquipara-
 ti, quod pro eo sit sententia, uel quod sit no-
 torietas, uel quod ipse, & pater & auus essent
 in eodem loco ubi questio erat, uel alio non
 multum distante in tali quasi possessione ex-
 ceptionis, sequitur quod ut sententia uel noto-
 rietas, ita quoque illa quasi possessio efficiet,
 ut ingressus collectandi, & munera uectiga-
 lia & eraria subeundus cesset, & impediatur, si
 hac de re probatio huius rei offeratur.

¶ Idemq; erit iure nouo etiam si ea quasi pos-
 sessio per solos annos viginti probeat ut in pra-
 ctica. regis Ioannis secundi, data in Legionen-
 si ciuitate in volumine pragmat. fol. 173. cum
 qua conc. pragmat. regis Ferdinandi catholici
 cognomine data Cordubæ, quæ collocata est
 eodem volumine fol. 176. quæ quidem leges
 arbitratae sunt per viginti annos diu in tali qua-
 si possessione stetit uideri, idq; ad tuitionem
 qua de agimus sufficere alludentes ad dict. l. j.
 C. de patria potestate cum suprascriptis, & quod
 dd. ll. aiunt id procedere quando is in sua ex-
 ceptionis nobilitate turbabatur in eodem oppi-

do ubi ea potiebatur, uel in alio non multum
 distante, nulla alia ratione dici potuit, nisi quod
 longe æquius est talem quasi possessionis pro-
 bationem ibi admitti, quam in oppidis remo-
 tioribus, quia ibi & breuius ea probatio in
 continenti haberi poterit, & certior sanè erit.
 ¶ quia ex longinquis regionibus fides incerti-
 or plerumq; est argumento, l. peregre, & quæ
 ibi traduntur, ff. de acquiren. possession. sic ac-
 cidit illi qui asserit in alia prouincia accepisse
 libertatem & dato sibi termino ad hoc proba-
 dum nullo modo probat, §. si uero in alia pro-
 uincia in authen. de testib. colum. vij. & ex lon-
 ge lateq; diffuso tractatu terrarum commea-
 tiu nunciorum. Impeditur celeritas, & sæpe
 in relatione gestorum oritur uarietas ca. cum
 longè lxj. distin. & rei ueritas nonnūquam mu-
 tatione prouinciarum obscuratur, §. j. xciiij. distin.
 & aliqui inuadunt res ecclesiarum dicentes sibi
 à principe remote concessum & cum de hoc
 queritur apparet ueritas in contrarium c. de
 rebus, duodecima quæst. secunda, & multoties
 dicunt litigantes se habere testes extra prouin-
 ciam causa differendi cum non habeant. c. sta-
 tutum, & ibi Glo. in §. pen. de resc. libr. vj. hinc
 non creditur transmarinis asserentibus se esse
 clericos nisi probent se legitime ordinatos c.
 j. de cle. peregre. nec illi creditur asserenti cum man-
 datis principis uenire, l. viij. de mand. princ. &
 ex longinquo uenientes turpi colludicio nunciatur fal-
 se leticiam dicentes quod bella deserunt, & victo-
 riz oriuntur ut querant ex miseris pretia gaudij.
 C. de pub. let. nuncia. l. viij. Idè & dicitur in illis qui
 cum ad hostes transfugerunt reuersi dicunt
 quod cognoscunt multos latrones, & quod
 monstrabunt multos transfugas, quia non
 creditur eis, l. non omnes, §. fina. ff. de re mili-
 ta. & illi qui ad mortem damnatus causa dif-
 ferendi supplicium petit se ad regem miti di-
 cendo se habere quod principi consulat salu-
 tis ipsius causa, l. si quis fortè, ff. de pen.

Item uxori cuius maritus est in longinquo,
 nam non debet credere statim eius mortem,
 capitu. in presentia, de probation. in authen-
 ti. ut lic. matr. & auis, §. quod autem, collatio.
 octaua. l. uxor, C. de repud. & in authenti. ho-
 die, eodem titulo, cap. j. vigesima quarta qua-
 estione secunda. l. nec non, C. de capti. sicque di-
 ctæ pragmaticæ ideo se restringunt ad eundem
 populum uel contiguum seu parum distans
 quod ea res plerumque populis longe distanti-
 bus nota esse non solet.

Denique ¶ cum nulla alia ratio, quam su-
 perior reddi hac in re probabiliter ac uerosi-
 militer possit, uti pro expressa ac nominata
 haberi debeat, certum est, Gloss. communi-
 dd ter

Fides in-
 certior è
 in his quæ
 ex remo-
 tis regio-
 nibus re-
 feruntur.

Lex dispo-
 nens ali-
 quid gra-
 tiæ certi-
 tudinis,

res approbata in l. quamuis, C. de fidei. vbi p
 Iaso. post alios & per eundem in authen. quas
 actiones, C. de sacrosanct. eccles. per Andr. Ti
 raquel. de reu. donat. verbo libertis, numero
 64. per eundem de retract. §. nono. Vnde cum
 certioris, & breuioris probationis habenda
 causa statutum per illas. leges intelligatur vt
 ea probatio quasi possessionis in eodem tan
 tum oppido vbi lis agebatur, vel in alio non
 multum remoto admittatur, non sic in aliis
 longè remotioribus superest, vt si ex alio op
 pido etiã remotiori æquè certa aut forte cer
 tior, & æquè breuis aut etiam breuior ac ti
 tior probatio haberetur admittenda esset, cū
 leges, quæ aliquam rem aut qualitatem pro
 bationis ac certitudinis causa tantum deside
 rant nunquã aut raro intelligantur forma
 liter argumen. l. primæ. §. fina. ff. de dote præ
 legat. l. j. vbi optimus tex. & ibi Ias. & Alexan.
 colum. ij. post alios, ff. de liberis, & posthumis.
 l. certum, ff. si certum petatur. † licet in con
 trarium faciat quia quando lex est generalis
 tunc etiam si eius ratio cesseret in individuo,
 uel in particulari adhuc tamen lex non intel
 ligitur cessare, l. prima, §. causa, ff. de ædil. edic.
 l. prima. ad finem. ff. de minorib. l. prospexit, ff.
 qui & à quibus. tradunt And. Tiraquel. de cau
 sa cessante parte ij. limitatione xxxij. Arret. in
 l. secunda columna quinta, ff. de vulga. cogita
 tamen circa hoc vltimum, quia nõ firmo.
 Sed dum Ioan. Lupi, & Couar. vbi supra sen
 tiunt dd. tres leges regni iuri communi vel cõ
 sonare vel proximè accedere, quod & firmat
 d. Ioannes Artius vbi supra id nobis quoque
 placet, dum autem per eas perque ius com
 mune ipsi intelligunt vt is qui in ea nobilitatis
 exemptionisq; quasi possessione diu & absq;
 vitio erat, si ei super eadem nobilitate à fisco
 uel populo vbi degebat lis moueretur nõ esset
 tuendus lite pendente, sed quòd posset turba
 ri in sua quasi possessione, vel etiam omnino
 deijci id (& si agnoscamus vsibus forensibus
 receptam esse) tamen longe alienū à mente
 & sensu tam iuris communis quàm regij no
 bis videtur, & satis perniciosum ac calamito
 sum, nam & si maximè quis per sententiam ef
 fet hidalgus, aut exemptus declaratus, rur
 sus ac rursus posset à populis turbari à suo iu
 re nobilitatis per pignorum captionem, & p
 matriculæ inscriptionem, perque munerum
 vestigalium ac erariorum exactionem, & cū
 se nobilem allegaret per sententiam, ostende
 retq; sententiam (quàm executoriam nuncu
 pamus,) eam falsam, aut minus authenticam
 seu publicam, & fide dignam posset populus
 causari, interimque ille pateretur molestiam,

& postquã lis hac de re finita esset, rursus ac
 rursus hidalgus seu nobilis ille in eandem locum
 & ueluti laqueum recideret, quoties populus
 eandem molestiam ei uellet inferre, quod
 longè à nostri regij, & etiã iuris comunis sen
 tentia declinet euidentius est, quàm longa co
 tentione egeat, probatq; pragm. regis Ioan
 nis. ij. 189. in ordine fol. 172. condita ciuitate
 Legionensi ibi agoralabed. & c. dū ait sibi sibi
 dio esse huiusmodi nobilitatem favore, profe
 qui, augereq; & c. quid enim si nobilis uoco
 riè, uel per sententiam eam in archa non ha
 bebat sed remotiore in loco, quid si custodie
 causa apud fidum amicum qui longè aberat,
 certè in his speciebus, & similibus interea mo
 lestiam secundum suprã dictos pateretur lon
 gè præter mentem iuris communis, & regij.
 Deniq; cum populus ipse prouocat ad lite
 eum nobilem qui ibidem degebat atque erat
 iam diu in quasi possessione exemptionis, &
 in ipso litis ingressu, vel etiam ante eum, vel à
 sua possessione deiecit, vel turbauit captis pi
 gnoribus, eumq; in matricula plebeiorum in
 scribendo, non dubium est, quin vim fecisse,
 atque iniuriam intulisse videatur, iuxta l. vim
 facit, ff. quod metus causa, nam & si populus il
 le vel fiscus fundatam habeant intentionem
 de iure contra illum nobilem, tamen cum ille
 sciente & patiente populo diu fore in ea quasi
 possessione exemptionis, licet contra se habe
 ret præsumptionem & fundamentum iuris,
 ab ipsomet populo minimè potuit turbari, quia
 licet regulariter (vt quidam putat) talis quasi
 possessio eo ipso quod est contra præsumptio
 nem & fundamentum iuris vitiosa præsuma
 tur, tamen id uicium purgatur per ipsius popu
 li scientiam, patientiam, & tolerantiam lon
 gam, quæ facit vt iam illius quasi possessio iux
 ta, legitima, & omnis vitij experta intelli
 gatur, & ita limitatur dict. cap. ad decimas, de
 restit. spo. libro sexto & dict. capitu. cum per
 sonæ, de priuileg. eodem libro vt suprã cap. in
 cip. annuæ docemur ex communi resolutione
 quod not. quia id nostri maiores non satis p
 cepisse videntur, ideoq; vsibus forensibus non
 raro obtinuit contrarium vt & sentit vbi su
 pra d. Ioannes Artius, sed nostra sententia &
 iure communi indubitanter verior est & à iu
 re regio non destituta, quinimo eam probat
 d. l. vj. titulo del os fidalgos lib. iij. ordinamen.
 & d. pragm. data, en leon y la dada en tordesil
 las dum volunt quòd ea quasi possessio per an
 nos xx. continuata seruetur & tueatur in op
 pido illo ubi nobilis ille degebat quasi popu
 lus ille per tam longam patientiam sibi præiu
 dicasset & quasi possessione illius iustificasset
 Neque

vel proba
 uis nū
 qui intel
 legi di
 alponere
 formal
 ter.

23
 Legis ra
 tione ces
 sante in
 paricula
 et an ces
 set ipsa
 lex.

Neque ad rem pertinuit text. in l. vni. iun-
 ta Gl. C. de reis postulatis lib. x. qui in contra-
 riam nostram sententiam adducitur per Ioan-
 nem Lupi in rep. cap. per uestras. ij. not. verfic.
 sed pulchra, numero. 46. de dona. inter virum
 & vxorem & per Ioan. Artium in suo tract. Hi
 spa. nobili. pagi. 228. & per Couarru. vbi supra
 quia tex. ille cum sua Glos. sufficienter probat
 nostram sententiam tantum abest vt contra-
 riam tueatur, ait enim reum postulatam seu
 accusatum ad nouam dignitatem promouen-
 dum non esse, pristina tamen dignitate negat
 enudandum esse aut priuandum, sic ergo & in
 specie nostra cum noster nobilis de sua quasi
 possessione nobilitatis tuenda & conseruanda
 non etiam de noua dignitate atlequenda ege-
 rit, audiendus est, inq; eo statu tuendus.

24 Vnde quæri solet si ei qui in ea ex emptio-
 nis ac nobilitatis quasi possessione erat lis mo-
 ta fuerit super nobilitatis proprietate & nec
 etiam in possessio vlla sententia lata fuerit,
 an interea is possit obtinere eos honores, ac
 munera quæ ex lege vel consuetudine ad nobi-
 les tantum non etiam ad plebeios pertinebāt,
 (idq; retenta opinione eorum qui contendūt
 lite pendente eum ab illa quasi possessione no-
 bilitatis enudandum) & hac in re Couarru. d.
 lib. j. resol. cap. xvj. numero. 11. tenet lite tali pé-
 dente admittendum non esse ad tales hono-
 res, licet fateatur non quoque esse priuandum
 ea dignitate & honore quem iam obtinebat
 tempore litis motæ, mouetur, quia accusatus
 de crimine iure tam canonico quàm ciuili ad
 nouos honores ac dignitates promoueri non
 debet. l. reus delatus, ff. de muneribus & hono-
 ribus. l. si vt proponis, C. quando prouocare
 nõ est necesse cap. omnipotens, de accusa. l. qui
 status, ff. de re mili. l. qui de libertate, ff. de libe.
 35 cau. quia accusatione ineunte onerata est opi-
 nio accusati, sicque affecta infamia facti Glo.
 & Doctores in dict. cap. omnipotens, Gloss. in
 cap. fina. de testibus Gloss. & communiter Do-
 ctores in l. qui à latronibus, §. j. ff. de testamen.
 vbi Aretinus, Paulus & alij post Bartolū & a-
 lios l. secunda vbi Ioannes de Platea. C. de di-
 gni. libr. decimo l. prima vbi per Gloss. & Doct.
 36 C. de reis post. eodem libro. §. & tamen talis
 reus postulatam ineunte accusatione non enu-
 datur ea dignitate ac honore quem obtinebat
 tempore institutæ accusationis, ut tenent Gl.
 & communiter Doctores in dict. l. vnic. C. de
 reis postu. libro decimo per l. libertus, §. in q̄-
 sionibus, ff. ad municip. & tradunt Doctores
 in locis supra citatis, sic ergo & in specie no-
 stra per interuentum inquit huius litis de pro-
 prietate nobilitatis licet honores tunc obten-

ti non euanescent, tamen denuo in nouis ho-
 noribus, ac dignitatibus inuestiendus ac de-
 corandus non est.

Quid dicendum? & quidem cum (vt ex su-
 prioribus docemur) is qui in nobilitatis quasi
 possessione longæua est absque uitio in ea tuē-
 dus sit quandiu lis durat, non uideo cur nouo-
 rum honorum expers censeatur præsertim cū
 ex integro eum habendum esse pro nobili d. l.
 vj. titulo de los fidalgos lib. iij. ordinamen. in-
 terea voluerit & etiam d. l. regis Henrici aliter
 enim liberum esset cuiq; talem litem mouen-
 do huic nobilitatis possessioni damnum gran-
 de inferre, quod in ciuile esset, diuersum est in
 accusato de crimine cuius nomen inter reos
receptum est ob infamiam facti vt de se patet,
 pro nobis tex. in cap. j. ut lite pendente, & alia
 iura quæ aiunt non solum lite tantum mota,
 sed etiam sententia condemnatoria per in-
teruentum appellationis suspensa reum postu-
latum suum statum illæsum seruare d. l. qui à
latronibus, l. eius, §. fina. ff. de testam. l. in l. j.
col. iij. ff. de re iudi. Abb. numero. 14. in capit.
 sape, de appel.

Deniq; si existenti in longa quasi posses- 27
 sione nobilitatis sciente, & patiente populo,
 populus ipse inferat litem super proprietate
 nobilitatis eumq; nobilem turbet ac spoliat,
 puta captis pignoribus atque distractis ad mu-
 nera plebeiorum subeunda, & post litem con-
 testatam nobilis ille vellit possessorium moue-
 re, & petitorium suspendere, dicens se se in sua
 quasi possessione turbatum aut spoliatum, an
 audiendus sit, mouet quæstionem, quod sibi
 imputare ille debet, quod cum initio possesso-
 rium posset suscipere petitorium admisit ca-
 pitu. j. de restitu. spoliato. præsertim cum talis
 exceptio spoliij videatur dilatoria quæ ante li-
 tem contestatam non etiam post proponi de-
 beret, l. ita demum, C. de procurat. l. fina. C. de
 exceptio. capitu. inter monasterium, de re iu-
 dica. & quod hoc casu petitorium possessorio
 sic intentio non possit suspendi tenuerunt Bar-
 tol. in l. naturaliter, §. nihil commune, in quar-
 ta combinatione numero 23. ff. de acquiren-
 possessio. cuius opinionem sequitur & dicit
 esse communem Ripa ibi numero 161. sequi-
 tur, & dicit communem opinionem Corasius
 ibi numero 33. Specul. titu. de possess. & peti.
 §. sciendum, verficu. sed pone, Antonius in ca-
 pitu. cum dilectus, columna decima supra al-
 leg. Cardinal. & Imol. in clementi. vnic. de cau-
 sa possession. & propieta. Rota eodem titulo,
 decisione iij. Paul. consil. 277. quia per pri-
 mum lib. j. Innocentius & Abb. in capitu. ex
 consuetudine de restitutio. spoliatorum Ale-
 dd 2 xan.

Petitoriu
 suspende-
 re & ad
 possesso-
 riu redire
 an liceat
 post lit. cõ
 test. ardua
 quæstio.

xan. Socin. & Iaf. numero 137. in d. §. nihil cō-
mune vbi Aretin nume. 16. & Claudius num.
55. licet Iaf. ubi supra qui hanc dicit commu-
nem opinionem in contrariam inclinet.

Contrariam partem vt hoc casu possit per
interuentum possessori suspendi petitorium
tenent Paulus Castrenf. & Iaf. numero 138. &
Cumanus & Socinus columna final. in d. §. ni-
hil commune, & in hanc partem magis incli-
nat decisio Rotæ vbi supra, & Paulus de Elea-
zar. & Ioannes de Lani. Innocentius & Panor-
mitan. vbi supra in hanc quoq; partem quo-
dammodo declinare videntur, & Vincentius
de Hercula; nume. 108. in d. §. nihil commune
& hanc firmat esse magis communem opinio-
nem Cancristarum Ripa vbi supra, vbi etiã
Corasius numero trigesimaltertio. Idem sen-
tit sub quadam tamen distinctione Abb. in ca-
pi. pastoralis, numero 34. de causa possession.
quod & sentit Paulus in d. consil. 277. mouen-
tur hanc partem tenentes per clement. vnica.
de causa possession. in §. fina. quæ nominatim
hanc probat sententiam, sed tenentes contra-
riam respondet illud esse speciale in causis tã-
tum beneficialibus, regulariter contra iure
tam canonico, quàm ciuili.

Quid dicendum? & quidem ibi est tex. mi-
nimè subterfugiendus, præsertim cum ibi sit
illa ratio expressa, & in spoliantis odiũ suspen-
dere petitorium, quæ quidem ratio ibi expres-
sa generalis est in omni spolio, sicq; vtroq; iu-
re procedere debet & in omni spoliatione, quia
quando ratio est expressa in lege habetur pro
ipsamet lege, adeo vt legis decisio loco exēpli
habeatur, sicq; non arctet regulam idest, illam
rationem generalem quæ pro regula habenda
est, ut est vera & communis opinio quam ten-
ent Gloss. in clem. j. de electio. verb. eligatur
Gloss. in authen. de hære. & falcid. quam dicit
singularem Baldus in l. fina. ff. de hæredibus in
stit. Idem Baldus in l. fina. C. de liberis præter.
Iaso. in l. de quibus, ff. de legibus, numero de-
cimoquarto Iaso. in l. fina. C. de pact. numero
duodecimo. Idem Iaso. per tex. ibi in l. huma-
nitatis, numero septimo. Idem Iaso. post Pau-
lus Castren. in l. quanuis, C. de fideicom. Idem
Iaso. numero duodecimo in l. stipulatio hoc
modo concepta, ff. de verborum obligat. Idē
Iaso. in authen. quas actiones, numero vige-
simosecundo. C. de sacrosanct. eccle. Natan. nu-
mero trigesimaltercio in cap. quanuis pactũ,
de pactis libro sexto Purpuratus, numero uige-
simotertio Curtius iunior, numero nono De-
cius, numero decimoquinto in l. fina. C. de pa-
ctis Alexan. numero 5. Cor. num. 15. in dict. l.
humanitatis, Iaso. in l. transigere, nume. 15. C.

de transa. Ripa, numero 50. & Annibal, number.
349. in l. nemo potest, ff. de legatis primo Cro-
tus in l. si constante, in septima questio. Bart.
lectu. secunda, ff. soluto matrimonio. Cuma-
manus in l. cum mulier §. primo, ff. solut. mat.

Præterea ius canonicum & ciuile in vnam
ueluti societatem & consonantiam coierunt
regulariter, vt quod in alterutro horum iu-
rium expressim decisum sit, in altero quoque
& decisum esse intelligatur & seruandum sit,
capitu. j. & ij. cum vtrobiq; notatis per Gloss.
& Docto. de noui oper. nuncia. vnde cum id
iure canonico nominatim decisum sit, nec iu-
re ciuili contrarium decisum expressim repe-
riatur vtroque iure id decisum & seruandum
videbitur. Quod si dixeris quæ nam utilitas
erit per interuentũ huius possessorij lite iam
contestata super petitorio emerit petitorium
super sedere cum possit vtrunque pariter ac si
mul agitari, respondeam, quia vt Horatius
ait, qui binos lepores vna sectatur in hora al-
tero quandoq; , quandoq; carebit vtroq; , &
pluribus intentus minor est ad singula sensus
sicque longe vtilius ac commodius possesso-
rium per se quàm simul cum petitorio ille p-
sequetur, & dum dicitur hanc exceptionem
videri dilatoriã negatur vel si agnoscatu-
dicemus hoc in casu degenerare præponitq; pos-
se in odium spoliantis etiam post litem conte-
statam, præsertim cum videatur habere cau-
sam successiuam, quo casu potest etiam post
conclusionem in causa proponi secundũ Bal-
Ang. Alex. & alios in l. j. per tex. ibi. ff. de fer.

CAP. LXXXVIII.

- 1 Possessorio remedio agenti potest opponi excep-
tio de dominio in continenti probando.
- 2 Possessorio recuperandæ non potest opponi exceptio
de dominio in continenti probando.
- 3 Possessorio retinendæ an obijci possit exceptio de
dominio in continenti probando dubia pugna.
- 4 Possessorio recuperandæ an obijci possit exceptio
de sententia lata inter easdem partes dubia pug-
na.
- 5 Possessorio recuperandæ non magis opponi potest
exceptio sententiæ latæ inter easdem partes quàm
exceptio cuiusque alterius causæ legitime in-
ter easdem partes habitæ contra communem opi-
nionem.

Vperioribus sequens questio
proxima est agenti remedio
possessorio an obijci possit ex-
ceptio de dominio in continen-
ti probando, dubium est, mo-
uet questionem quod aliud
est

est proprietas aliud est possessio, quinimo nihil commune habent l. naturaliter, §. nihil commune, ff. de acquirenda possess. l. si quis vi, §. differentia, eo. ti. adhuc tamen obtinuit talem exceptionem posse opponi ita tenent Gloss. in l. l. se a quo, §. si de testamento, in verbo. verba ad fin. ad Trebelli. Gloss. Baldus, Paulus, & alii communiter in l. secunda. C. de edict. diui. Adr. toll. Gloss. in l. prima. in Glo. secunda. C. de ord. iudi. vbi per Doctor. Gloss. & communiter Doctores in l. si quis conductionis. C. locati. Gloss. in l. in condemnatione, §. fina. ff. de regul. iuris Gloss. in l. dolo, ff. de doli exceptio. Glo. & communiter Doctores in cap. dolo, de regul. iuris in sexto. † Quod procedit in interdicto, & remedio adipiscendæ possessionis, nõ sic in interdicto recuperandæ vt tradunt communiter Doctores in l. si de vi, ff. de iudi. præsertim Iacobinus, numero septimo & rursus, numero vndecimo Raynerius & Bartolus, columna secunda in d. §. nihil commune, Ioannes de Imola in cap. j. columna fina. de restit. spoliatorum Hostiensis & Ioannes Andr. in cap. pastoralis, & in capit. cum dilectus, de causa possessio. & proprie. Angelus, Imola, Paulus Castren. Cumanus in dict. §. nihil commune, & est communis opinio secundum Iacobinum vbi supra, numero decimo contra Gloss. ibi & ibi etiam Paulus, Franciscus de Ripa in dict. §. nihil commune, numero quinquagesimo secundo Felinus qui plures allegat in cap. fina. de lib. oblata. Ias. in dict. §. nihil commune, numero quadragesimo tertio cum plur. præc. & seq. qui hæc dicit communem opinionem Imola & Alex. numero decimo sexto, & numero duodecimo ibidem, qui hanc firmat communem opinionem, Imola in l. si de eo. §. fin. ff. de acquirenda possessione Greg. Lupus in l. xxvij. tit. ij. parte tertia.

3 Non quòq; procedit in interdicto retinendæ possessionis, nam & in eodem non admittitur exceptio de dominio in continenti probanda, hæc est communis opinio quam tenet Gl. in l. si de eo, §. fina. ff. de acquirenda possessio. quam sequitur ibi Imola post Bart. & ait alibi non esse, sequitur & dicit esse communem opinionem Ripa, in d. §. nihil commune, numero 98. & Ias. numero. 43. & Alexan. numero duodecimo & numero decimo sexto Greg. Lupus in l. xxvij. titulo. ij. par. iij. verb. quele entregafse, & hanc firmant esse communem opinionem Ripa, Iaso. & Alexan. vbi supra quam sequitur & communem appellat Iacobinus de sancto Georgio in dict. l. si de vi, numero decimo & numero septimo quam et sequitur Pau. ibi & Abbas Panormitanus in cap. in literis, de rest.

spoliatorum Baldus in l. incerti, columna. vij. C. de interdictis, idem Baldus in l. post sententiam. C. de senten. column. ij. Socin. in dict. §. nihil commune, colum. iij. Ange. in §. quadripli. instit. de actio. Bart. in d. l. si de eo. Idem in d. l. si de vi, sequitur & dicit esse communem opinionem Aretinus in d. l. si de eo, §. fina. qui omnes hoc tenent pro indubitato quando probatio dominij non esset oblata in continenti, quod & firmat Alexan. consi. xlv. ad fin. libr. iij. vbi facti narratione. Idem Alexand. consi. lxxxvij. quoniam omne datum, columna tertia lib. v. Corneus consilio. ccxxvij. vbi lib. iij. Et licet ista sit receptior opinio tamen quando in continenti offertur probatio dominij contrarium tenent Gloss. in dict. l. si de vi, quæ sequi videntur Cinus & Bald. in d. l. incerti, Cinus in dict. l. ij. C. de edict. diui. Adria. Ange. in l. dolo, ff. de doli excep. Barto. sibi contrarius in l. si coloni. C. de agricolis & censu. lib. xj. Dinus in ca. qui ad agendum, de reg. iuris lib. vj. Antonius in dict. capitu. in literis & alij plures quos refert Ripa ubi supra, numero. 98. exceptio tamen de dominio probato in continenti per sententiam latam inter easdem partes bene admittitur etiam contra agentem interdicto recuperandæ, secundum communem opinionem de qua per Ripam in dict. numero 98. & per Iason. in dict. §. nihil commune, numero quadragesimo tertio, & per Alex. ibi numero duodecimo qui hanc firmat communem opinionem quod & firmant Ripa, & Ias. ibid. & alij plures quos supra retulimus.

Sicq; sunt quatuor communes conclusiones prima, quod agenti remedio adipiscendæ obstat exceptio de dominio in continenti probando, Secunda quod non obstat agenti remedio recuperandæ, Tertia quod non obstat etiam agenti remedio retinendæ. Quarta, quod agenti remedio recuperandæ obstat talis exceptio in continenti probanda per sententiam latam inter easdem partes super eadem re.

Sed quænam est ratio differentia inter titulum sententiæ in continenti monstratum qui opponi potest agenti interdicto recuperandæ vel retinendæ, vel titulum alium etiam in continenti ostensum qui opponi non potest agenti retinendæ, vel recuperandæ remedio secundum communes opiniones respondent Doc. communiter, quod si prius spoliaui te, deinde tu ultro iudicium proprietatis mecum aggressus es perque sententiã victus fuisti, si rursus agas recuperandæ, vel retinendæ remedio æquisimè obijciam dolo turpiterq; te agere dum petis, quod statim restitutus es, l. dolo ff. de doli exception. capitu. dolo, de regul. iur. in vj.

4 Possessorio recuperandæ obijcia tur exceptio de finia lata inter easdem partes ard. q.

in vj. non sic si ego opponam de dominio in continenti probando per alium modum quā per sententiam inter te, & me latam, quia cū tu possis probabiliter ignorare an ego essem dominus nec ne, iustissime peteres rem tuam tibi restitui nec te rebus tuis nudatum spectare debere spatiosam dominij probationem, eandemq; incertam aut forte falsam, & suspectam, est enim difficillima & spatiosa dominij probatio, vt not. per Gloss. & Doctor. in l. siue possidetis, C. de probation. l. is qui delit nauit, ff. de rei uendicatio. l. xxvij. titu. ij. par. ij. sed isthæc iniquitas cessat cum vis in continenti ostendere sententiam latam inter te, & me quam ignorare non posses. Præterea illa uiolentiæ iniuria, quæ tibi intuli dum te spoliari quasi purgari uidetur per tuam remissionem, vel dissimulationem, argumen. §. fina. in situ. de iniur. l. filio quem pater, ff. de liber. & posthu. cum ibi late traditis per Aret. Alexan. Iason. & alios l. non putauit, §. si quis emancipatum, ff. de contratabulas, nec dubium est quod quasi dissimulasse ac missam fecisse uidear illam iniuriam mihi illatam per iudicium de proprietate postea utro acceptum etiam quoad hunc effectum vt amplius nequeam redire ad iudicium possessorium argumento capi. j. & capitu. ij. de restitution. spoliatorum, ut tradit plene Ripa numero 72. in l. naturaliter §. nihil commune, ff. de acquiren. possession. & ibi Ias. numero quadragesimo sexto, in fin.

Posse
no recupe
rande nō
magis op
poni pōt
exceptio
sine late
inter eas
dem par
tes quam
exceptio
cuiusque
alterius
causæ legi
timæ iter
easde par
tes habet
cōtra cō
mune op.

Quid dicendum? & mihi quidem isthæc differentia quam faciunt Doct. communiter in locis supra citatis inter titulum sententiæ in continenti ostensum, & alios titulos in continenti ostētos semper suspecta uisa est, nam reuera data paritate terminorum utrobique eadem ratio est, nā si prius te spoliari deinde abste mi, vel donationis, aut dotis nomine eadem rem accipi, si postea tanquam spoliatus eandem rem à me repetere uellis æquisimè obij ciam dominij exceptionem in continenti probandam per titulum habitum abstemet etiā post spoliū commissum, per cuius tituli interuentum uitium spoliij præcedens fuit purgatum argumento d. §. fin. inst. de iniuri. iuncto d. cap. j. de restit. spoliatorum & in cap. accepta de resti. spoli. nisi uis saltem causatiua argueretur, argumento cap. ij. de restit. spolia torum, itaque cum spoliatio præcesit, & postea acceptum & finitum est iudicium de proprietate vel alius titulus ab ipsomet spoliato datus fuit spoliatori, æquisimè cessabit restitutio utrobique, & sic nulla hoc casu est differentia data paritate terminorum inter titulum finæ & alium titu. ab ipso spoliato spoliatori

concessum, verum ex contrario si in iudicio proprietatis te superaui & cum postea possideres te spoliaui vel turbauit iuxta l. vii. facit, ff. de ui & ui ar. & tibi petenti restitutionē obij ciam de dominio in continenti probando per sententiam etiam inter te & me latā non sum audiendus, nec restitutio tardanda est, quia possibile fuit quod postquā te superaui in iudicio de proprietate, rursus tibi met eandem rem concessissem, vel alio legitimo modo ad te iure dominij remigrasset, ut in specie tenet Franciscus de Ripa in dict. §. nihil commune, numero. 44. post Alexan. numero 12. cum seq. & ait ibi Ripa ita tenere modernos, & ita fuisse de mente Gloss. ibi & expresim tenet Glo. in dict. cap. accepta uerbo, quia non est uerisimile, in fin. Id quod similiter contingeret si age retur de dominio in continenti probando per alium modum quā per sententiam, ergo longè magis placere debet op. Rayneri & Barto. in dic. §. nihil commune, columna secunda ad fin. & Iacobini de sancto Georgio in d. l. si de vi, numero. 7. cum seq. & aliorum quos supra retulimus & rectè non distinguendum inter titulum sententiæ & alios titulos quā op. cōmunis supra relata quæ nullo iusto colore eam differentiam facit, cum in eo tantum uim facere deberet, utrum titulus siue sententiæ siue alius post spoliū spoliatori ab ipsomet spoliato datus fuisset aut accessisset, an uero ante spoliū, ut si ante spoliū non retardetur restitutio siue titulus sit sententiæ siue alius siue autem post spoliū tunc restitutio cesset siue titulus sententiæ accesserit siue alius ut d. c. ij. & ij. de rest. spoliatorum.

C A P. LXXXIX.

- 1 Decime quo iure debeantur ardua questio.
- 2 Decimas quando eas laici habebant an alienare possent ardua questio.
- 3 Decime præscribi possunt à laico contra laicum cū communi opinione.
- 4 Decimarum possessione laicus spoliatus an sit restituendus.
- 5 Decimarum possessione si laicus à laico spoliatur restituentus est, cum multis contra multos.
- 6 Decimas an laicus possit præscribere ardua questio. Intellectus, l. i. §. per seruum qui in fuga. ff. de acqu. possess.
- 7 Decimas an possit laicus præscribere tempore immemoriali.
- 8 Decime consuetudine an tolli possint uel minui ardua questio.
- 9 Consuetudo eximens laicos ab decimarum præscriptione an sit tolerabilis.

- 10 Decimarum præstandarum libertas quo tempore præscribitur.
- 11 Decimarum præstandarum liberi & exempti quare esse intelligantur nonnulli monachorum.
- 12 Prescribi loca publica, & communia nequeunt & consuetudine acquiri uel privilegio possunt, quod lina ut infra nu. 13. eum seq.
- 14 Prescriptione immemoriali quæri possunt loca iure gentium communia.
- 15 Veneti an mare præscripserint.
- 16 Veneti & Genuenses an reliquos navigare per sua gulfu possint uetare.
- 17 Navigatio ius regale.
- 18 Navigatio an tempore immemoriali uel privilegio subiaceat.
- 19 Occupatione quæsitum desertione amittitur.
- 20 Venetorum mare commune maneret ea urbe destructa.
- 21 Occupatio quandiu durat præbet ius excipiendi.
- 22 Piscandi ius in flumine est alienabile.
- 23 Ius diuinum & naturale idem.
- 24 Ius gentium primæuum quid.
- 25 Ius gentium secundarium quid.
- 26 Ius gentium secundarium positiuum dicitur.
- 27 Ius gentium secundarium commutabile est.
- 28 Ius diuinum, naturale, gentium primæuum incommutabilia.
- 29 Historie nariæ.
- 30 Veneti & Genuenses nequeunt uetare per suam pelagus nauigantes.
- 31 Mare nunquam desit esse commune.
- 32 Hispani, aut Lusitani, aut Veneti, aut Genuenses nunquam mare suum præscripserunt.
- 33 Prescriptio cessat inter externos.
- 34 Aquarum usus communis.
- 35 Homo homini prodesse tenetur.
- 36 Loca iure gentium communia non queruntur consuetudine contra Doctores.
- 37 Terrarum & uolatilium & terrestrium & aquatiliu acquisitio & etiam fluminum.
- 38 Piscandi ius præscriptione queritur contra Doct. non consuetudine contra eosdem. idq; ius non natum sed translation dicitur contra eosdem.
- 39 Terrarum & fluminum acquisitio non maris permissa.
- 40 Aquæ ius communis quod sit ut intelligendum.
- 41 Lex iniqua nullo tempore præscribitur.
- 42 Titulus illegitimus quando profit ad præscribendum.
- 43 Actio nondum orta an præscribatur.
- 44 Prescribibile quod non est, neque annis mille præscribitur.
- 45 Prescriptio cessat inter extraneos à iurisdictione.
- 46 Prescriptio cessat in seq. casib. & nu. 47.
- 48 Prescriptio an rescindatur malefidei aduentu.
- 49 Prescriptio an restitutione rescindatur ob ignorantiam uel absentiam.
- 50 Prescriptio an rescindatur ardua questio.
- 51 Intellectus l. quod si nolit, §. penultimo, ff. de edili. edicto.
- 52 Prescriptio rerum corporalium ob bonum publicum principaliter inducta ardua questio.
- 53 Malam fidem non habet qui præscribit contra pactum.
- 54 Prescriptione facta contra pactum an agatur ad interesse.
- 55 Prescriptio rescinditur renuntiatione.
- 56 Prescriptio an cesset hic, & nu. 57.
- 58 Prescriptio rescinditur in multis casibus sequentibus.
- 59 Prescriptio quæ nititur legis præsumptione resoluta est, quod procedit in casibus quinquaginta.
- 60 Iurisdictio an præscribatur reuocabiliter.
- 61 Intellectus l. si. C. de reuo. dona.
- 62 Intellectus l. si unquam C. de reuo. dona.
- 63 Prescriptio rescinditur si fundus reuertitur ad priuam dominum.

Acturis de decimarum præscri-
 ptione præmittendū est, quod Decimæ
 decimæ quo iure debeantur quo iure
 ecclesijs parrochialibus non debeantur,
 leuiter cōtrouersum est, sunt ard. q.
 enim qui putent decimas præ-
 diales iure tam diuino quam naturæ deberi,
 quales sunt Hostiensis in summa titulo de de-
 cimis, §. & utrum, questio. vij. Henricus in ca.
 peruenit, de decimis, columna quinta Felinus
 in cap. causam, de præscriptio. columna prima
 Cardinalis in capit. j. de decimis qui commu-
 ni vsu ita receptum esse ait, Gloss. Archidiacono
 nus Ancharanus & alij in capit. j. de decimis
 libro sexto Innocentius in capit. fina. de pa-
 rochi. Ioannes Andreæ, in rubrica de deci-
 mis, Idem Ioannes Andr. in capit. à nobis, eo-
 dem titulo Antonius in capit. parochianos,
 eodem Panormita. in capit. in aliquibus, co-
 lumna fina. eodem titulo Alexander consilio
 sexagesimo libro quarto Francus in dicto ca-
 pit. primo de decimis in sexto secundum quæ
 hæc est communis opinio & de origine deci-
 marum tradit eleganter Andr. Tiraq. de præf.
 Glo. iij. post prin §. j.

Et cum omnes conueniant decimarum iure
 tam naturæ quam diuino deberi, hoc in præ-
 dialebus facile admittunt, non sic in persona-
 libus quas iure tantum positiuo non etiam di-
 uino aut naturali deberi firmant Hostiensis, &
 Henricus ubi supra & Felinus in dict. cap. cau-
 sam, & Cardin. in dict. cap. j. de decimis, facit
 in simili quod habetur, in l. prima. & il. secunda
 ff. de

ff. de homi. lib. exhibendb & quod not. per Gl.
in lin. seruorum, ff. de pœnis. & quod tradit
Bart. in l. stipulationes non diuiduntur ad pr.
ff. de verb. obliga.

Quod autem decimæ saltem prædiales iure
tam naturæ quàm diuino debeantur videt
probari primum in capit. tua nobis, de decimis
ibi, decimæ quas Deus in signum vniuersalis
dominij sibi redi præcepit, suas esse decimas
& primitias asseuerans. Deinde probatur
ibidem dum ait cum enim Deus cuius est terra
& plenitudo eius orbis terrarum & uniuersi
qui habitant in eo, &c. Tertio probatur in c.
tua & infra de decimis ibi imperialis concessio
quantumcunq; generaliter fiat neminem
potest à solutione decimarum eximere quæ di
uina constitutione debentur. Quinto probatur
in cap. in aliquibus, §. fina. de decimis ibi,
decimæ necessariò soluendæ sunt quæ debentur
ex lege diuina. Quinto probatur in capit.
cum non sit in homine, de decimis ibi, eam
autem in signum vniuersalis dominij quendam
titulo speciali sibi dominus decimas reserua
uerit. Sexto probatur in capitu. pastoralis, eodem
titulo ibi, quia penes dominum. Septimo
probatur in cap. parochianos, eodem titulo
ibi, cum decimæ non ab homine, sed ab ipso
domino sint institutæ. Octauo in cap. reuertimini.
xvi. quæstio. j. Nono in cap. omnes decimas.
xvi. quæstio. vij. Decimo in capitu. j. de
decimis, in vj. clem. fi. de pœnis. Verum isthæc
omnisa facile dissoluuntur per eos qui aduer
sam partem tuentur, sunt enim tria tempora
inspicienda primum veteris testamenti ante
aduentum domini nostri ac redemptoris Iesu
Christi, alterum dum ipse in humanis versa
batur legemq; tullit, tertium postquam ab hu
manis secescit, primo tempore decimæ quasi
iure diuino debebantur ex veteribus præcep
tis quæ post tempora Christi in desuetudinẽ
abierunt & ita procedit d. cap. reuertimini, &
ita etiam possunt itelligi iura supra adducta.
Secundo tempore dum Christus in humanis
versabatur, neq; in euangelijs, neq; in actibus
Apostolorum inuenitur vllum præceptum de
decimis exoluendis, tertio tempore postquam
ab humanis secescit, licet plura iura pontifi
cia decimas deberi induxerint tamen ea iura
non tam nouum testamẽtum quàm uetus imi
tata fuisse videntur ut sic nouum ius merè po
situum videatur inductum tamen ad similitu
dinem, imaginem & imitationem diuini iuris
quod ante Christi redemptoris nostri ad
uentum uiguit, quodq; iam euauit, non uerò
ad imitationem iuris diuini quod idem redẽ
ptor orbis in nono testamento mortalibus de

reliquit. Neq; ad rem pertinuit quòd eccles
iasticæ personæ fidelium animarum curam
exerceant, & circa spiritualium administra
tionem labores non contemnendos subeant,
quas ob res iustum præmium mercedem, sti
pẽdium referre debent, iuxta illud dignus est
mercennarius mercede sua cap. cum secundum
de præbendis, cap. j. §. his itaq; xii. quæstio. j.
cap. ex his. xij. quæstio. j. Matthæi, cap. x. quæ
ratio ex iure tam naturæ quàm diuino profecta
eo pertinet ut utroq; iure has decimas mini
stris ecclesiasticis deberi uideantur, uerum
enim uero hæc ratio & si suadeat hisce perso
nis iustum præmium non abnegandum non
tamen urget ut decimæ tam laborum quàm
operarum uel fructuum atque reddituum & p
uentuum debeantur, aliud enim est querere
an quid eis debeat, aliud uero quantum de
beri intelligatur, quod enim aliquid debeat
id ius ipsum naturæ suadere uidetur, quòd au
tem decima pars tam laborum & operarum
quàm fructuum, reddituum & prouentuum p
stetur. id ex mero iure positio quin descen
dat abnegari non debet, & ita tenent pleriq;
Theolorum teste eruditissimo ac disertissi
mo episcopo eluitatis Roderici lib. j. uariarum
resol. cap. xvij. numero. 2. post diuum Thomam
ij. ij. quæstio. lxxxvij. artic. j. & ibi Caietanus
& Cardina. à Turri cremata in cap. reuertimini,
suprà allega. Florentinus par. ij. titulo. iij. c.
iij. §. v. Thomas quodlibeti. ij. articu. viij. Syl
uester verb. decima. q. iii. & iiii. Ioannes ma
ior intertio sententiarum dist. xxxvii. Alex. de
Ales in iii. part. summæ quæstio. l. j. membro. vj.
articulo. j. frater Dominicus de Soto de iusti.
& iure lib. ix. quæstio. iiii. artic. j. Alphonsus
de Castro lib. de hæresib. verb. decima. Neque
ad rem pertinere debet quod iura pontificia
non solum decimas deberi testantur, sed etiã
integras deberi uelint, nullaq; ex parte dimi
nutas c. ex transmissa, ibi, sine diminutione ali
qua, de decimis c. cum homines, eod. titu. ibi,
sine diminutione soluere teneantur, c. perue
nit, eod. tit. ibi, cum integritate persoluant, nã
illud iure pontificio (quod positium est) con
stitutum esse intelligitur, non autem iure diu
ino aut naturæ quod modo uigeat.

Illud autem dubium est, an quo casu laici
legitimè decimas possident (quale est cum
cas habuerant ante Lateranense concilium,
possint eas in alterum legitimè alienare de
consensu episcopi, & quidem in ecclesiam de
episcopi consensu sine dubio possit Gloss. & cõ
muniter Doctores ibi in cap. prohibemus, de
decimis Gl. in c. cù & plantare, §. j. de priuileg.
Glo. & Docto. in c. cum apostolica, de his quæ
sunt

Decim
quæ cas
ci legit
me ha
bãt an
liena r
possim
ceps
gna.

fiunt à prælato, est communis opinio secundum d. Episcop. ciuitat. Roderi. libro primo, variarum resolutionum capitu. decimoseptimo numero quinto.

Cæterum licet in ecclesiam eas decimas de consensu episcopi alienare possit, tamen in alium laicum etiam de consensu prælati alienare non posset, vt tenent Hostiensis Ioann. Andræ. & Abb. in dict. capitu. prohibemus, Zafius de feudis par. quarta ad finem Henricus in capitu. quauis, de decimis colum. j. Imola in capitu. secundo, de feudis colum. prima. Curtius de feudis part. secunda quæstione octaua, Hostiensis in summa titulo, de feudis, §. quis possit colum. secunda est communis opinio secundum Boerium in consuetudi. Bituricensi titulo, de consuetudi. prædi. §. undecimo, dicit communem opinio. Carolus Molina. in consuetudi. Parisi. ritu. primo, §. quadragesimo sexto nume. 16. & est communis secundum Panormita. in d. ca. prohibemus. Sequitur d. Episcopus ciuita. Roder. vbi supra.

Contrariam tamè partem vt decimas quas legitimè laicus possedisset in alterum et laicum posset de prælato consensu alienare tenuerunt Gloss. in d. c. prohibemus, Imo. in d. c. ij. qui hæc firmat communem sententiam Ias. in ca. j. qui feud. dare pos. col. iij. vbi hanc partem firmat communem, Cardina. in c. ij. de feud. Ias. consilio ch. lib. j. col. fi. Boer. in d. §. xj. vbi hanc firmat opinio. receptiorem videri, Curt. in d. qd. viij. Bar. Cassaneus in cõsue. Burgun. rub. j. §. vj. nu. 36. Cuma. consi. lxxiij. Titius & Sæpronius, quinimo p gratiam ipse Cassa. firmat seruari de consuetudine vt talis alienatio fiat liberè de laico ad laicum et sine licentia & consensu episcopi, Guil. Ben. in c. Raynurius, de testa. verb. & vxorem nu. 69. pro hac posteriore opinione est tex. à contrario sensu in d. c. prohibemus, dum ait prohibemus ne laici decimas cum animarum suarum periculo detinètes in alios laicos possint aliquo modo transferre, ergo si tales decimas sine animarum suarum periculo detinerent, sed iure & titulo legitimo, tunc eas liberè, & impunè possent de consensu epi in alios et laicos transferre. Secundo facit de his, quæ fiunt à præla. c. cum apostolica, ubi decima quæ à milite laico non iurè (vt litera inuit) detinebatur, cum prælato consensu potuit in ecclesiam transferre, & in eo tantum quæstio erat, an etiam capituli consensus accedere deberet, ergo multo facilius talis alienatio admitteretur si licitè ab illo laico ea decima possideretur.

Deniq; si ea alienatio illicita, & turpis esset non sustineretur eo qd in ecclesiæ fauorem fa-

cta esset non magis quàm si fieret in fauorem cuiusque alterius, quinimo longè minus sustineretur ne impium, aut turpe compedium ecclesia inhonestè agnoscere videretur contra c. filius noster, de testamen. Tertio facit capitu. ij. de feudis in primo responso. Quarto d. c. ij. in ij. responso vbi feudum ecclesiasticum in cõsortem uel non consortem alienatur ab laico.

Deniq; pro hac parte est vniuersa Hispaniz consuetudo, nam post quàm decimæ semel ex pontificali priuilegio cæperunt ex parte illa quæ tertia vocatur ad reges nostros potentissimos pertinere libere hinc indè alienantur sepiissime, videnturq; esse de facto in commercio laicorum non secus, quàm reliquæ res profana, & sic seruetur de consuetudine.

Nec ab hac opinione possemus discedere absque ingenti animarum damnatione & innumerorum contractuum euersione, & similis consuetudo est Galliz, secundum Cassaneum vbi supra.

Deniq; postquàm res semel cœpit posse alienari iam exiit antiquam prohibitionem vt libere non semel rãtum sed & pluries possit alienari argumen. l. quoties ab omnibus, cum ibi notatis per Gloss. & Docto. C. de fideicom. & quæ habentur per Bar. & omnes in l. filiusfamilias, §. diui, ff. de lega. j.

Confirmatur, quia & laicus contra laicum decimas præscribere potest secundum eundè Cassaneum vbi supra. post Raph. Cuma. d. consil. lxxxij. causa decimæ, Felinus in cap. causam, quæ de præscrip. colum. j. Car. consi. cxlvj. notum sit vniuersis Balb. de præscrip. in v. par. princ. q. iij. in fi. ergo qua ratione laicus à laico per interuentum præscriptionis decimas acquirere potest, eadem ratione & per interuentum alterius tituli seu concessionis, l. traditio nibus, C. de pact. l. prima. ff. de usucapionibus præsertim cum acquisitio, quæ contingit per interuentum præscriptionis non dubiè sapiat duritiem & iniquitatem vt notatur per Bart. & alios in l. fina. C. de long. tempo. præscrip. & titulus præscriptionis æquiparatur reliquis titulis legitimis quibus rerum iura ac dominia solent hac atque illuc volare ac reuolare, l. alienationis verbum, ff. de usucapion. ergo ut per interuentum præscriptionis ex communi opinione, supra relata constat de laico in laicum posse migrare, & vni ademptas in alterum transferri, ita quoque intelligendum est per interuentum alterius cuiusque tituli legitimi posse de vno in alterum alienari ac migrare.

Laicus ¶ erat in possessione decimas per capiendi is spoliatus fuit, controuersum fuit vtrum ee hemen-

3 Decimæ præscribi possunt à laico contra laicum cõi.

4 Decima-

fessio foret, ergo ibi plura simul concurre-
 bant, quæ restitutionem petitam unpedie-
 runt, primum quod erat præsumptio iu-
 ris pro spoliatore quo ad ius proprietatis, se-
 cundum quod erat præsumptio iuris contra
 reum quo ad ius proprietatis, tertium quod
 possessio spoliati non erat diutina, quartum
 quod vis ibi non fuit ablatiua, nec compulsi-
 ua, nec armis illata, vnde infertur quod si lai-
 cus ab alio laico esset spoliatus à iure perci-
 piendi decimas in cuius possessione erat, tunc
 esset restituendus etiam si spoliator contende-
 ret ad se illud ius pertinere ex cõcessione Ro-
 mani pontificis argumento, dict. capit. redin-
 te granda, & d. §. dicitur dict. capit. licet epi-
 scopus, cum alijs supra allegatis, quia in pari
 causa potius esse debet conditio spoliati quàm
 spoliatoris, & hoc casu non procederet dict.
 capit. ad decimas ita tenet Guido. Papæ qua-
 stion. cclxxxviii. & ita velie videntur Gloss. Io-
 annes Andr. Ioannes Monach. & Dominicus
 in dict. capit. ad decimas. Iaso numero qua-
 dragésimo octauo in l. naturaliter, §. nihil com-
 mune, ff. de acquir. possessio. & ibi Ripa nu-
 mero 77. Martinus Nauarrus in repetition. ca-
 pit. accepta, de restitution. spoliatorum qui
 hanc dicit communem sententiam Episcopus
 cõtra. Roderi. vbi supra, licet contrarium, &
 minus recte vellint dum generaliter loquun-
 tur Ioannes Andr. in addition. ad Speculato-
 rem titulo, de restitutione spoliatorum Anto-
 nius, & Abba. columna penultima. in capitulo si
 diligenti, de præscriptio. Felinus in capitulo ad-
 petitionem, de accusat. ionib. numero decimo,
 septimo, Alexand. in dict. §. nihil commune,
 fallentia septima.

Sed verior est prior opinio ut tales decimæ
 in laico ab alio priuim ablatæ ei sint restitu-
 dæ argumento eorum quæ supra diximus, &
 text. optimus in §. recuperandæ, instit. de in-
 terdictis vbi spoliato restitutio non denegat
 etiam si ipse per prius spoliasset eum qui po-
 stea eummet rursus spoliauerat, nam spoliū
 prius non facit ut posterius impunitum sit, quia
 posteriorem spoliatorem inuadere priori spo-
 liato non licuit ex interuallo, licet in continen-
 tiliceret, ut ibi not. per Gloss. & alios sic ergo
 & in specie nostra etiam si maximæ laicus ille
 non iure eas decimas possidere videretur ad-
 huc tamen eum spoliare non licuit.

Illud non leuiter controuersum est an lai-
 cus possit decimas præscribere mouet questio
 nem quod sine possessione præscriptio non præ-
 cedit, cap. sine possessione, de reg. iur. in vi. de-
 cimas autem sunt qui putent à laico posside-
 ri non posse, præsertim cum præscriptio in pos-

sessione ciuili potius quàm in corporali nira-
 tur l. prima. §. per seruū qui in fuga, ff. de ac-
 quirenda possessio. ubi per Docto. sed longè
 verius est posse decimas præscribi à laicis, non
 secus quàm reliquæ res, nam laici capaces sunt
 percipiendarum decimarum ex concessione
 pontificis Romani cap. à nobis, capit. dudum,
 de decimis, quod indubitatum est & de iure
 & de consuetudine, & potentissimis regibus
 nostris Hispaniarum à summis pontificibus
 ex partes decimarum in perpetuum concessæ
 sunt, quæ vulgo appellantur (tercias) eaq; par-
 tes decimarum in commercio apud nos Hi-
 spanos esse & possunt & sapissime solent, cum
 alienari à principibus nostris & soleant & pos-
 sint, tam in duces, comites, & marchiones Hi-
 spanos quàm in alios viros inferioris condi-
 tionis, si ergo pater meus decimas possedit
 (quæ vulgo appellantur tertias) & ego patri
 meo successi apprehendi; titulo hæreditario
 illarum decimarum possessionem non secus
 ac aliarum rerum hæreditariarum, quæ res im-
 pedimento esse poterit, quin illas præscribere
 possim, adest enim hic titulus pro hærede suf-
 ficiens regulariter ad præscriptionem. ff. & C.
 pro hærede per totum: adest similiter bona fi-
 des præsumpta l. qui in ius. ff. de reg. iur. cap.
 is qui in ius, eodem titulo in sexto adest pos-
 sessio ergo nihil deerit ad præscriptionem l.
 unica. de transfor. usucap. C. Rursum si ponas
 me qui bona fide eas decimas possidebam
 easdem vendidisse, donasse, in dotem dedisse,
 aliave ex causa & titulo alicui concessisse, quid
 impedit quin ille eas possit præscribere tem-
 pore legibus definito, postquam enim legiti-
 mæ à pontifice Romano fuerunt illæ decimæ
 exemptæ & separatæ à iure ecclesiæ, iam quasi
 ius profanum & in commercio humani gene-
 ris esse cœperunt, & possunt migrare de perso-
 na in personam quo ad ius tam dominij, quàm
 possessionis argumento. l. peregrè, in princip.
 ff. de acquir. possessio. & in l. inter stipulan-
 tem, §. sacram, ff. de uerborum obligation. §.
 institut. de inutil. stipulat. humana enim res
 potest sacra fieri, aut religiosa, & per cõtrariū
 res sacra, ut religiosa potest ad usus humanos
 reuerti, vt dd. iuribus habetur. Pro nobis te-
 xtus in capit. primo, de præscription. in sexto,
 vbi cum agitur de præscriptione decimarum,
 in eo solū questio est, an possessor fuerit in ma-
 la fide præsumpta, ut si nō fuerit possit præscri-
 bere, & licet ibi episcopus non laicus esset qui
 præscribebat, tamen ratio, quæ ibi exprimit
 generalis est, militans in laico nō secus quam
 in episcopo, vnde ratio ipsa generalis habetur
 pro lege, & decisio loco exempli est, quod non

LIBRI SECVNDI

arctat aut restringit legem, ut est communis opinio quam tenent Gloss. in clementina prima, de election. verb. eligatur Gloss. in authent. de hæred. abintesta. §. fina. verb. ordine, quã dicit vnicam Bald. in l. fina. ff. de hæredib. insti. tuen. Idem Bald. in l. fina. C. de liberis præte. Iaso. in l. stipulatio hoc modo concepta, numero duodecimo, ff. de verborum obligatio. Idem Ias. in authent. quas actiones, numero vigesimo secundo, C. de sacrosanc. eccles. Idem Ias. in l. transigere, numero decimo quinto, C. de transactio. Ripa numero, 50. & Annibal. numero 349. in l. nemo, potest, ff. de lega. primo. Cro. tus in l. si constante, in septima questione Bar. tolle. secunda, ff. soluto matrimonio, Decius numero decimo quinto, Curtius Iunior, numero nono Purpuratus numero uigesimo tertio, in l. fina. C. de pact. Paulus, & Iaso. in l. quanuis, C. de fideicom. Alexan. numero 5. Corneus numero decimo quinto, in l. humani ratis, C. de impuberum Gregorius Nata. in capitu. fina. de pact. libro sexto, pro nobis etiam text. in capitu. de quarta, de præscriptio. & textus in capitu. in aliquibus, in fin. & in cap. dudum de decimis.

Per contrarium vt tales decimæ præscribi non possint videtur expressam in dict. capitu. dudum, & in cap. causam quæ, de præscriptio. nib. nam si laicus laico decimas dederit, vendiderit, aut donauerit, uel in dotem dederit, nullo tempore præscriptio videtur contingere posse, tum quia deficeret titulus, qui in tali præscriptio. videbatur necessarius, capitu. primo. de præscriptio. in sexto, tum quia deficeret bona fides, cum laicus se noscere debeat incapacem tenendi tales decimas à Pontifice Romano non concessas, dic. capitu. dudum, dicto capitu. à nobis capitu. tua, & infra de decimis ergo & c. capitu. vigilanti, capitu. fina. de præscriptio. tunc etiam quòd deficit possessio, quia in possessione ciuili non incorporati nititur vsucapio, dict. l. i. §. per seruum qui in fuga, ff. de acquiren. possession. sed ciuilitè, & iuridice decimas præscribere non potest laicus de concessione cuiusquàm præterquam de concessione Romani pontificis dict. capitu. causam quæ dict. capitu. dudum, dicto capitulo tua & infra, ergo cessat præscriptio ut dicto capitulo. causam, & dict. capitu. dudum, vnde veritas ea esse videtur vt decimæ quæ à Romano pontifice semel concessæ fuerunt alicui principi vel priuato laico & per hoc quasi à clero & ecclesia vel diuino iure fuerunt exemptæ, & in humanum comertium translatae possint per laicum præscribi non aliter atque reliquæ res humanæ, & ita procedat opinio quam tenuerunt

Cassaneus in cõsuetudi. Burg. & alij quos ipse refert, at verò decimæ quæ nunquam alicui laico à Romano pontifice concessæ fuerunt eæ minime possint per laicum præscribi prætextu concessionis vel tituli aliunde habiti, ita procedat dict. cap. dudum, & dict. cap. causam quæ, nam & si dicat patri suo successisse sequi eas decimas possidebat dicemus ei non obesse impedimentum malæ fidei.

Cæterum superest defectus possessionis in qua potissimum nititur præscriptio dict. cap. sine possessione, de reg. iur. in sexto l. tertia. ff. de ulucap. dict. l. prima. §. per seruum qui in fuga, ff. de acquirenda poss. vbi ad effectum præscribendi oportet adesse possessionem cõm. & iuridicam. hic autem talis possessio non adest cum huius iuris possidendi lex canonica fecerit homines laicos incapaces dict. cap. causam quæ, nisi ex titulo & concessione quæ re vera à Rom. pōtifice habita eēt d. c. dudum d. c. à nobis, & ita procedat opinio negatiua eorū qui firmant laicum non posse decimas præscribere, quod tenuerunt Gloss. & Doctores in dict. cap. causam quæ de præscript. Balbus de præscrip. v. parte principali. questio. vij. Couarru. variarum resolutionum lib. primo cap. xvij. nume. 6. qui plures allegat quæ omnia intelligenda sunt in præscriptio. longi uel longissimi temporis, non etiam in præscriptio. temporis immemorialis ut infra dicam, nam licet sine possessione præscriptio non procedat eaque possessio ciuili esse debeat vel ciuili & naturalis, ita ut sola naturalis non sufficeret, & longè minus nuda detentatio, vnde incapaces alicuius rei & possidendi nullo tempore præscribant etiam longissimo quasi nunquam videantur ciuilitè possedisse, sed tantum detentasse, tamen id uerum in præscriptio. longi uel longissimi temporis tantum, sed diuersum esset in præscriptio. temporis immemorialis ad quam sola detentatio uel naturalis possessio sufficeret arugmento l. tertiz. §. ductus aquæ. ff. de aqua quoti. cap. j. §. fina. de præscriptio. lib. vi. cap. super quibusdam, §. præterea de verborum signific. quæ iura ad nudam facti detentionem respiciunt sicq; limitandus est & intelligendus d. §. per seruum qui in fuga.

Amplia vt laicus eas decimas præscribere non possit etiam per tantum temporis cuius initij memoria non existat, ita tenet Idem Couarru. vbi supra post Ioannem Monachum in capitu. secundo de præbendis, in sexto. Idem Couarru. in simili lib. j. variarum resolution. capitu. decimo numero. xliij. Philip. Probus numero septimo in dict. capitu. secundo de præbend. in sexto. est communis opinio secun-

Iacobus l. 5. p. final. quod in l. 5. p. final. 120. p. final.

Iacobus l. 5. p. final. quod in l. 5. p. final. 120. p. final.

Decimas in poss. laici per l. 5. p. final. 120. p. final.

secundum Couarruu. d. numero decimoquar-
to, Abb. Felinus, & alij in d. capitu. causam,
de præscriptione. Idem Felinus in capitu. acce-
dentes, de præscriptio. & in capitu. cum con-
tingat, de foro compet. numero quarto Hip-
polytus singular. lxxx. Francisc. Balbus de præ-
scriptione. v. parte principali quæstio. septima,
& in tertia parte principal. in secunda parte
illius tertiæ partis quæstio. sexta, Cardina. cõ-
filio cxxxj. colum. ij. Iaf. in l. is qui putat, col.
ij. ff. de acquiren. hære.

Ratio huius ampliacionis ea est, quia licet
regulariter id tempus cuius initii memoria
non existit habeat vim tituli, l. ij. §. ductus a-
quæ, ff. de aqua quotidiana. & æstiva. capit. j. §. fi.
de præscriptio. in sexto capitu. super quibusdã
§. præterea, de verborum, significacion. tamen
fallit in materia in qua per legem præscriptio
vetita est, tunc enim vt vis iuris inductiua tẽ-
pori denegata est, ita quoq; vis iuris iam in-
ducti declaratiua denegata videtur, ne quod
vna uia prohibetur alia uia admitti videatur
contra regulam capitu. cum quid, de regu. iu-
ris in sexto. neue fraus legi fieret lexq; verbis
non rebus imposita videretur, contra, l. primã
& secundã, C. commun. de lega. quid enim iu-
uat negare decimas posse vllõ tẽpore præscri-
bi à laico, d. capitu. cum causam, si laicus pos-
set allegare concessionem à Romano pontifi-
ce habitam perque solam hanc allegationem
nihilõ etiam probato per interuentum solius
temporis immemorialis, is titulus probatus
videretur, sic enim fieret vt solum tẽpus præ-
habita tituli allegatiõẽ illi laico præberet ius
firmum in illis decimis, quinimo firmitus quã
si ex præscriptione procederet, quod absurdũ
videretur, præsertim cum præscriptio nitatur
possessione ciuili l. prima. §. per seruum qui in
fuga, ff. de acquirenda possessione. laicus vero
has decimas ciuilitèr possidet nequeat cessan-
te papali concessione dict. capit. causamque,
ergo cum nõ possit videri possedisse ciuilitèr
non quoque poterit videri præscripsisse capit.
sine possessione, de regulis iuris, in sexto l. iij.
ff. de vsucapion.

Quid dicendum? & sanè magis placet vt
adhuc per tale tempus cuius initii memoria
non existat laicus habeat & assequatur firmũ
ius in decimis, si sciat allegare titulum habitũ
à Romano pontifice, licet re uera ab illo non
habuisset moueor, quia tempus de sui natura
videtur habere vim iuris inducendi vt in §. pla-
nè, institu. de literarum obligatio. ibi, sic fit vt
hodie dum quæri non potest scriptura oblige-
tur, vbi per præteritionem biennij inducitur
obligatio literis formata sic, & in proposito

per lapsum temporis cuius initii memoria nõ
extat, inducitur à lege vel concessio decimarũ
quasi à Romano pontifice habita, vel efficax
præsumptio & probatio illius cõcessions qua
si habitæ à Papa dict. §. ductus aquæ, cum con-
cord. supra allegatis. Et ad dict. capit. causam
quæ, & dict. capitu. dudum, responde, quod in-
telligitur in præscriptione etiam lōgisissimi tẽ-
poris triginta, uel quadraginta annorum, non
sic in præscriptione eius temporis cuius initii
non extat memoria, quia per tale tempus lex
inducit ius uel præsumptionem & probatio-
nem illius iuris vel tituli qui in subiecta mate-
ria efficax esset legitimus & sufficiens.

Nec obest quod laicus non videatur legitimi-
mè & ciuilitèr possidere decimas propter sui
incapacitatem dict. capitu. causam, nam id ne-
gamus post tempus immemorabile cuius inter-
uentus facit vt is laicus etiam ciuilitèr retro
eas decimas possedisse videatur quasi retro cõ-
cessionem à Romano pontifice habuisset, sic-
que capax eas possidendi factus fuisset, & hãc
nostram opinio. tenuit Glo. mag. in d. capi. cau-
sam quæ, quinimo vbi est tempus immemoria-
le ibi non exigimus possessionem ciuilem nec
etiam naturalem, sed nuda rerum detentatio
fat est vt diximus supra in quæstionibus præ-
cedentibus.

Præterea prohibitio d. capit. causam quæ, vi-
detur procedere solum in casu certo nempe
quando laicus non in concessione papali, sed
in cõcessione aliunde habita suam fundabat in-
tentionem & præscriptionem, sicque virtualiter
de non iure suo per ipsiusmet confessionẽ
seu allegationem constabat, nos loquimur quã-
sumus in casu dubio, scilicet quando concessio
habita à Romano pontifice asseueratur &
allegatur & ad probationem adducitur quie-
ta possessio tanti temporis cuius initij memo-
ria non existit. Item quid si re uera laicus im-
petrauit decimas à Papa sibi & successoribus
suis deinde amissum fuit instrumentũ huius
concessionis non ne post tempus immemoria-
le perimi quum esset illi non patrocinari &
tueri hoc tempus. Idem ergo futurum est etiã
si re uera istitulus eave concessio non fuerit
habita à Papa, si modo ab eo impetrata alle-
getur, quinimo etiam si non allegetur adhuc
idem esse videtur, quia uera & communis opi-
nio est quod tale tempus non solum habere in-
telligitur uim præsumptiuam vel fictiuam, sed
etiam vim inductiuam, ut sic post tale tempus
ille possessor non solum præsumatur titulum
& ius eas possidendi habuisse, si iam re uera il-
lud habere incipiat ut nec in contrarium ad-
mittatur probatio, nec etiam ei sua aperta cõ-
fessio

fessionoceret, non magis quam si quis postquam semel prescriptionem impleuisset palam fateretur sibi superuenisse scientiam rei alienae, quo casu secundum communem & veram opinionem tam tutus esset in utroque foro tam canonico quam civili, quam si id falsus non esset, & etiam in foro conscientiae, ut tenent Gl. Innocentius & Hostiensis, columna secunda Imola, columna decimaquinta firmans hanc esse communem opinionem in capitu. fin. de prescriptio. & ibi Abbas, columna septima Card. Baldus, Abb. Felinus in capitu. vigilantia, eodem titulo Tiraquel. de cau. cessante limit. xii. numero. 16. Iaso. in l. post diuisionem, col. ii. C. de iuris & facti ignoran. Decius in auth. praeterea, columna sexta. C. unde uir & uxor, Idem Decius, columna septima in capitu. j. de consti. Atetinus, consi. xcij. v. iso legato, colum. ij. Balbus de prescript. in ix. quaestio. iij. partis principalis, & quod tempus immemorabile inducat verum titulum dico verum ius adeo ut non sit necesse quod titulus probetur neque ut quod allegetur diximus esse ueram & communem opinionem supra cap. posita possessione, nume. 9. cum seq. vbi multa hac de re quae hic iungenda sunt.

8 Illud autem dubium est, † an decima ex consuetudine possit tolli ex toto, an uero possit saltem aliqua ex parte minui? qua in re sunt plures opiniones, prima enim fuit opinio existimantium decimas praediales, neque ex toto tolli posse, nec etiam ulla ex parte minui, personales uero & ex toto tolli posse & longè facilius minui, ita tenent Hostiensis & alij in cap. in aliquibus, per tex. ibi de decimis, Rochus Curti. in capitu. fin. & in rubric. de consuetud. Cardinal. Turre crem. in cap. reuertimini. xvj. quaest. j. articulo. vij. Petr. Paulus Parisius, consi. xxv. libr. iij. columna secunda & est à plerisque recepta sententia secundum episcop. ciuit. Roderi. lib. j. uariarum resol. cap. xvj. numero. 8. Felinus in cap. causam de prescriptio. Balbus de prescriptio. quinta parte principalis. q. vij. Grego. Lupus in l. j. Gloss. ii. titulo de los diezmos. parti.

Altera fuit opinio existimantium inter praediales & personales decimas quoad uim consuetudinis nullam esse differentiam, quinimo utrasque per consuetudinem minui posse ex parte, ut loco decimae uicesimae aut tricesimae forte praestetur, tolli autem ex toto decimam, ita ut nulla ex parte praestetur, non posse; & in hac opinione uidetur residere Gregorius Lupus ubi supra post Syluestrum, & diuum Thomam & alios quos refert Vincentius & Abb. in dict. capitu. in aliquibus, Fulgosius, consilio

clxv. columna secunda Baldus in l. comperie C. de prescriptionib. triginta vel quadraginta annorum Socinus, consi. cxcvii. columna tertia libro secundo Parisius dict. consi. xv. numero vigesimoprimum sentit diuus Thomas secunda secundae quaestione. lxxxvii. articulo. j. & quodlibet secundo articulo octauo & in hac opinione residere uidetur Balbus ubi supra d. quaestione septima eamque sequitur & receptiorem existimat Nicolaus Boerius in consuetudi. Bituri consi. titulo de consuetudi. praed. §. duodecimo.

Tertia fuit opinio existimantium neque praediales neque personales posse tolli ex toto neque ex parte etiam per consuetudinem, nisi sit à Romano pontifice approbata ita tenet Gloss. in d. capitu. in aliquibus, & ibi Innocentius esse enim hanc decimarum praestationem de iure diuino, quod nulla ex parte per consuetudinem immutari secundum eos possit.

Quarta opinio fuit existimantium tam praediales decimas quam personales posse non quidem tolli ex toto, nec similiter temere deminui, sed posse ad eam mensuram, aut quoad partem restringi, & arctari, quae decenter sufficiat ad congruam, & honestam sustentationem eorum, qui res sacras administrant, ita residet dictus episcopus ubi supra, nam cum inquit necessaria sacerdotibus ministrari iuris diuini esse noscatur, quod nulla ex parte minui per principes, leges, aut consuetudines potest, §. sed naturalia, institu. de iur. natur. l. ut uim, l. ueluti, ff. de iusti. & iure, superest ut usque ad mensuram necessariorum decima possit de minui non ultra.

Quid dicendum? & nos sumus in nouissima opinione, ut tam praediales, quam personales decimae possint non solum minui, sed et ex toto tolli, per text. apertum si non cauilletur & inuertatur in dict. cap. in aliquibus, in princ. ubi ait in quibusdam regionibus omnia ex parte euanuisse decimarum praestationem. Secundo per dict. capitu. in aliquibus. §. si dum ait hac in re consuetudini standum. Tertio per capitu. cum sint homines, de decimis ibi, ad consuetudinem recurrendum. Quarto per ca. ad apostolicam, eod. tit. ibi, quoniam à diuersis diuersa consuetudo tenet. Quinto per ca. commissum, eodem. Sexto per pragmat. Caroli Caesaris Hispaniarum regis catholici, qua anno 1525. cap. xiiii. & c. lxxvi. cautum fuit ne à laicis decimae exigerentur quae praestari non solerent & Toleti ea lex lata fuit. Septimo idem cautum fuit lege expressa Madriti anno 18. l. xix. Octauo idem cautum fuit Segonae anno 32. lvi. quod & Franciae cautum refert dictus episcopus ubi supra.

In hac

Decimae
consuetu-
dine an
tollit pos-
sint uel
minui ar-
dua q.

Istæ autem iura sustinentur aperta ratio
ne, nam decimas iure tantum positio non est
naturalis, aut diuino deberi constitit, ex supra
per me traditis, ergo iure quoque positio eua
nescere & exulare possunt, §. sed naturalia, in
fit. de iure natur. c. omnis res, de reg. iur. l. ni
hil tam naturale, ff. de regu. iur. neque ad rem
pertinuit quod sacerdotes qui pro fidelium ani
marum salute & incolumitate laborant ab eis
dem sunt exhibendi, nam cessante etiam ex
toto decimatione possunt & debent ecclesie
congrua dote honestari in prædijs & hortis
aut vineis & similibus, unde sacerdotes hone
stum victum querere & moderatum possint
hoc enim non solum tolerari potest, sed etiã
summopere expedire videtur, docet enim
experientia rerum magistra ab agricolis &
reliquis hominum decimas (ubi earum præ
statio in usu est) minus fideliter præstari, in spe
cra tam quantitate quam bonitate fructuum
prestandorum, idque quam in periculum ani
marum fiat nullus non videtur ergo conduci
bilis est agris, hortis, vineisq; ecclesias dota
ri, unde earum ministri victum querant pro
pria manu & auctoritate non spectata aliorum
prestatione. Rursus ut nostrorum nonnulli re
ferunt in proœmio. ff. cum Constantinus Im
perator eam Romæ memorabilem donatio
nem fecit ecclesie audita vox è celo fuisse fe
runt qua significabatur tunc infusum esse ue
nenum ecclesie quasi plus equo dicesceret, un
de similiter iidem referunt ecclesiam orienta
lem paupertate nimia laborasse & curauisse
occidentalem uero copia luxu rerumq; nimia
affluentia & abundantia periclitari, sic & in
laicis Iudorum regionibus quas principes
nostri potentissimi & subegerunt & pruden
ter sanctissimèq; gubernant cessant decimæ
ecclesie uero congrua dote illustratur & alun
tur earum ministri id quod si nostra opinio
vera non esset in interitum innumerabilium
animarum cederet nec à nostris principibus
aut Romano pontifice tolleraretur.

9 Hinc apparet suspectum esse quod ipsemet
episcopus ubi supra versic. vndecimo attente
& diligenter firmat, nempe irrationabilem &
omnino iniquam esse eam consuetudinem que
ab omnium decimarum tam prædialium quã
personalium præstatione laicos eximeret, es
set enim inquit nimia hæc exemptio si quidẽ
enasceret reuerentia quæ à laicis decet ut
sacerdotibus ministrantibus exhibeatur, ve
rum sane non cessaret sed potius aueretur, dũ
enim sese à sacerdotibus expilari vident eos
solent & ridere exhibere & odio habere, non
sese habent erga parentes à quibus non expi

Jantur, sed subueniunt ut, ergo honestius san
ctius & magis pium est ut meritis & beneficijs
à sacerdotibus acceptis laici inuitentur ad
obsequia eis præstada, quã quod ab eis ex
pilentur, cum sacerdotes doctrina, sanctitate
& uirtute, non opibus & diuitijs reliquos an
teire deceat, facit in simili l. si quando, §. illud.
C. de inoff. testamento dum ait meritis ma
gis filios & c. facit nam in consuetudinibus nõ
illud exigimus ut sic rationabilis, sed sat est
ut sit tolerabilis non omnino aduersa pugans
contraria iuri diuino aut naturali, ita Baldus
in capitu. j. in princ. columna secunda de feud.
cogna. quem refert & sequitur And. Tiraquel.
de retract. in præfa. numero septuagesimoquin
to, quinimo ut sit rationabilis consuetudo mi
nimè exigitur cum ipsa ex auctoritate uten
tium summat rationem Baldus in l. de quibus
columna decima. ff. de legi. vers. & primo quo
ad primum, Ioannes Faber in §. ex non scri
pto, insti. de iure natur. & alij plures relati per
Tiraquel. ubi supra quanto ergo facilius hu
iusmodi consuetudo tolerabitur cum nec sit
contra ius diuinum sed tantum contra ius po
sitium, ut iam docuimus, nec sit irrationabi
lis, cum clericis aliunde possit prouideri de
congrua sustentatione & alimentis, nec præ
beat occasionem peccandi, sed eam potius re
moueat, ut proximè dicebamus, nec sit res no
ua sed in non paucis Christiani nominis regio
nibus usitata ut & proximè etiam ostēdimus.

Clerici uel laici an immunitatem à deci
mis exoluendis & libertatem possint præscri
bere non leui contentione tractatum est, & cle
ricos posse hanc libertatem præscribere com
muniter receptum est, quia ipsi non sunt inca
paces spiritualium Gloss. in cap. in aliquibus,
cum qua transeunt ibi Doctores Felinus in e
causam que de præscript. columna prima Bal
bus de præscriptio. in v. parte princ. questio.
vii. Dominicus in capitu. ij. de decimis, in vj. §.
pen. per capitu. de quarta de præscriptio. quod
procedit etiam quo ad omnem decimationem
secundum eosdem. Non sic inquit ipsi ad
mittendum est in laicis qui secundum com
muni sententiam actorum supra relata
talem libertatem à decimis nulla ex parte præ
standis non possent præscribere, quia sunt inca
paces possidendi ius decimandi cap. causam
que de præscription. quorum ratio nulla sane
est, nam & seruus qui nihil suum habere potest
& ideo per præscriptionem sibi acquirere non
potest, tamen libertatem potest præscribere,
& domus seruiens quæ sibi acquirere nihil po
test libertate tamen contra seruitutem acqui
rere potest, & pro hac opinione contra comu
nem

IO
Decima
rum præ
dialium
liber
tas quo
tẽ
pore præ
scribitur.

LIBRI SECVNDI

nem facit text. in cap. in aliquibus, §. fina. & in cap. dudum, & in capit. cum sint homines, ibi ad consuetudinem, de decimis & in capit. ad apostolicę, eodem ibi, quoniam a diuersis diuersa consuetudo tenetur, & in cap. commissum, eodem titulo & in cap. ex multiplici, in quibus statur consuetudini hac in re. Itaq; & si ius decimandi laicus contra laicum uel contra ecclesiam non satis certum sit an prescribere possit, quod supra attigimus, libertatem tamen contra ius decimandi quin prescribere possit dubitari non debet, quia ueritum nullo iure reperitur, neque id iuri naturę aduersat aut diuino cū decimę iure tñ positio nō ēt naturali aut diuino debeantur ut iam distinuimus. Deniq; fauorabilior est liberatio q̄ acquisitio argumento l. Arrianus, ff. de action. & obligatio. unde cum supra dixerimus laicos posse decimas prescribere per tempus immemorabile, sibi que eas exigere, multo facilius poterunt ab earum præstatione libertatem acquirere, ut sic in eo tantum questio remaneat, quanto scilicet tempore talem libertatē possint acquirere & magis est ut tempore longo uel longissimo non possint sed eo tantum cuius initij memoria hominum non sit argumento cap. ij. §. contrahentes de rebus ecclesię nō alien. libr. vj. & clarius in cap. j. de prescrip. eod. lib. est enim contra tales laicos uehemens præsumptio iuris, & præterea ecclesia contra eos habet de iure fundatam intentionem suam, quæ res eos constituit in mala fide præsumpta a qua præsumptio lex recedit post tempus immemorabile non autem post breuius tēpus quando nullum aderat priuilegium, ut ibi. & cap. cum personę, §. quod si tales, de priuileg. libro. vj. sed & breuiore tempore interdum a tali præsumptione l. recedit, ut alibi dixi, scilicet in c. qui contra iura nume. 2. supra.

21
Decimarū
standarū
liberi qua
re sint qui
dam mo-
nachorū.

Illud autem dubium est quæ ratione Papæ exemerit quosdam monachorum a præstatione decimarum cum hæ iure naturę uel diuino debeantur secundum quosdam & Glo. in c. a nobis, ait ius naturale in communi uel in uniuerso permanere fixum & immutabile. sed in quibusdā casibus uel capitulis seu indiuiduis solet & potest immutari tuncq; ea innouatio sapit quandam dispensationem, & illam Glo. communiter Doctores sequuntur ibi teste ept. scopo ciuit. Rod. ubi supra numero nono Decius consi. cxiii. columna secunda Socinus cō. sil. ccxcvij. lib. ii. Idem Decius in cap. cum ordinem, de rescrip. in princ. & ita intelligunt c. suggestum, & capit. ex multiplici cap. ex parte capit. a nobis, de decimis & ca. pen. & fin. eodem titulo & cap. accedentibus, & capit. si

de terra, & capit. dudum, de priuileg. l. xiii. cit. xxj. par. j. uerum hanc receptam rationem impugnat ipse Couarr. ubi supra quod decimę non iure naturę, sed positio debentur, quod uerum esse ostendimus, nam si inquit iure naturę deberentur tunc exprimi lætio id non liceret Papæ, quod dubium sane est & contra Gloss. communiter approbatam in l. ius ciuile est, ff. de iust. & iure per text. ibi, etenim cō. stat iuris diuini esse ut duobus uel tribus testibus credatur cap. in omni negotio, de testibus cap. cum esses, de testam. l. ubi numerus, ff. de testibus, & tamen in casibus lege positia longi plures testes requiruntur l. si unus l. hac consuetissima. C. de testam. l. hac consuetissima C. testam. facere possunt, in prin. & §. sed cū parlatim, inst. de testam. & alibi sæpe, nec per hoc ius diuinū aut naturale desinit incolumē seruari ut per d. Glubi omnes.

Loca publica & iure gentium communia prescribi non possunt l. fina. in princ. ff. de usucap. l. quod in littore, ff. de acquirendo rerum dominiō ibi, rursus in pristinam causam recedit l. si quisquam, ff. de diuers. & temp. prescrip. l. sanē si maris, ff. de iniuri. §. flumina, uerb. omnibus, inst. de rerum diu. tradunt Barto. in l. quominus, ff. de fluminibus, questio. xv. ubi plenē per Iaso. columna uigesima septima Paulus Castren. in dict. l. fina. Franciscus Balbus de prescriptio. in iiii. par. v. par. principi. questio. vj. Ioannes de Platea & Angelus Aretinus in d. §. flumina. C. polla de seruit. rus. prædiorum rubric. de piscari. charta pe. Iacob. in tract. feud. uerb. fluminibus ad finem Ioannes Faber in dict. §. flumina.

Limitatur primò hæc regulā uel procedat ratione præscriptionis, sed non ratione consuetudinis, per quam ea quæ sunt iuris gentium possunt acquiri ita tenent Ioannes Faber & Angelus Aretinus in d. §. flumina, & Franciscus Balbus ubi supra numero secundo uersicu. stat ergo, unde inferunt ipse Balbus & Faber & Angelus quod si quis multis annis piscatus sit in flumine publico & alios piscari uolentes ingiter sciente & patiente populo prohibuit per hoc consuetudine magis quàm præscriptione in eo flumine ius piscandi, & ceteros de populo prohibendi quæ sunt, sequitur Baldus in rubric. ff. de rerum diu. Idem uult Gloss. & ibi Barto. in d. l. sanē si maris, ff. de iniur. dam. aiunt quod in terminis illius textus ius quæsi tum fuerat consuetudine uel priuilegio, facit secundum Balbum cap. super quibusdam, §. præterea, de uerb. significa. tenet idem Balbus de prescripti. in ultima questio. ii. questio. in prin. & Balbus in d. questio. vj. & Baldus in rubric.

bri. ff. de rerum diu. aiunt inter consuetudinē & præscriptionem eam esse differētiam, quòd præscriptione transfertur ius de vno in alterū sed per consuetudinem de qua egimus non tā transferri, quā q̄ nullius in bonis antea erat denuo acquiri videtur: de quorum omnium veritate postea dicemus.

14 Limitatur secūdo † vt tempore immemoriali possint, quæ sunt iurisdictionum præscribi, ita Angelus in dict. l. fin. ff. de vsucapionib. Balbus in dict. quæstio. sexta versicu. secundo limita. numero quinto Ioannes de Platea, & Angelus Aretin. in d. §. flumina, unde ijdem Ange. & Platea & Aretinus, & Balbus inferūt quòd sic tempore immemoriali Veneti præscripserunt Gulphum maris, Idemq; in Genuensibus & idem vult Bartol. in l. iniuriarum, in magna §. fina. ff. de iniuriis per d. l. sanè, maris ait, q̄ iurisdictionem maris per tempus immemoriale quæsierunt Veneti, Idem Angelus consilio, ducetesimo octuagesimonone, thema tale est, & Ias. in l. ex hoc iure. colum. quinta, ff. de iust. & iure, & Balb. ubi supra. De quorum veritate infra dicemus.

16 Quinimo quòd plus est, tam Veneti in suo Gulsu, quā Genuenses in suo quoq; Gulsu hoc est Pelago maris per hoc tempus immemorable quæsierunt ius interdicendi & uetandi reliquis mortalibus potentiam nauigandi, ita tenent Bartol. & Angelus ubi supra, & Iason. columna quinta in dict. l. ex hoc iure, Idem Iaso. in dict. l. quo minus, columna vndecima, & Franciscus Balbus ubi supra per tex. dict. l. sane maris, ubi idem vult Raynerius de Forliuio, & Ioannes de Anania in capitu. j. & iterū in capitulo secundo de cler. uen. & Cardinalis consilio quadragesimo dominus comes, Felinus in capitu. de quarta, columna fina. de præscriptio. † Ius enim nauigandi secūdem eos regale est, l. quò minus, ff. de fluminib. l. secunda §. viarum, & ibi Glo. ff. ne quid in loco public. † sicq; acquiri potest vel priuilegio, vel tanto tempore cuius iuitij memoria non sit secūdem eos. Paulus tamen Castren. in d. l. fina. reprehēdit Angelum ubi supra, qui mouebatur per l. vsu aquæ, C. de aquæ ductu libro vndecimo, quam non bene intelligebat secūdem Paulum qui ait ibi loqui de aqua priuata non de publica, nam quò ad publicam, nec consuetudo, nec præscriptio opus est, sed sufficit occupatio per dictam legem final. non secus, quā in rebus quæ celo marique capiuntur, aut terra, l. prima. ff. de acquirend. rerum domi. §. feræ, instit. de rerum diuisio. de quorum veritate infra dicemus.

17 Ius enim nauigandi secūdem eos regale est, l. quò minus, ff. de fluminib. l. secunda §. viarum, & ibi Glo. ff. ne quid in loco public. † sicq; acquiri potest vel priuilegio, vel tanto tempore cuius iuitij memoria non sit secūdem eos. Paulus tamen Castren. in d. l. fina. reprehēdit Angelum ubi supra, qui mouebatur per l. vsu aquæ, C. de aquæ ductu libro vndecimo, quam non bene intelligebat secūdem Paulum qui ait ibi loqui de aqua priuata non de publica, nam quò ad publicam, nec consuetudo, nec præscriptio opus est, sed sufficit occupatio per dictam legem final. non secus, quā in rebus quæ celo marique capiuntur, aut terra, l. prima. ff. de acquirend. rerum domi. §. feræ, instit. de rerum diuisio. de quorum veritate infra dicemus.

19 Vnde Paulus infert quòd si Venetiarum

Ciuitas funditus diruta esset pelagus ille maris iurisdictionum maneret non secus quam antea quam ea ciuitas ibi ædificata & extructa esset dict. l. fina. verbo funditus diruto ædificio, & dict. l. quod in littore, & Balbus ubi supra, numero octauo ait hanc esse communem opinionem veriore licet agnoscat contrariam esse communem quam tenent Angelus vterque tam Perusinus quam Aretinus & Ioannes de Platea & Cæpolla & Iacob. & alii supra relati. Facit quòd ait Felinus in cap. accedentes, columna quinta de præscription. dum negat id quòd præscriptibile non est, fieri præscriptibile etiam tempore immemoriali, quanuis eo tempore si allegeretur titulus legitimus præsumatur (sequitur Balbus, ubi supra, numero nono reprobantes Panormitanum qui contrarium tenuit consilio vigesimosexto in quæstione quæ ad præsens, libro secundo) quæ præsumptio cessaret quando contrarium esset notorium, vt est in hoc exemplo :

Tertio limita vt quæ sunt publica aut iurisdictionum communia licet non præscribantur tamen tempore acquiri potest ius excipiendi, ut de tali possessione non expellamur, eritque duplex effectus primus ut si turbemur in possessione contra turbantem agere possimus, alter ut antequam turbemur possimus prohibere uolentem nobis inuitis talem locum ingredi per dict. l. sane si maris, secūdem Angelum in dict. consi. & Balb. ubi supra numero decimo.

Quarto limita quando princeps vendidisset ius piscandi in flumine publico secūdem Balbum ubi supra numero quarto. vers. alios casus, Cæpolla de ferui. rusticorum prædiorum sub tit. de piscatio. ad finem, Iaco. de feudis verb. fluminibus ad finem, & per quanto tempore, uel per quantam intermissionem locus occupatus ab occupatore desertus videatur docent Bartol. in d. l. quo minus, quæstione de cima quinta ubi Iason. colum. uigesima septima, ubi post Angel. & Paul. in dict. leg. final. ff. de vsucapionib. tradunt cautelam vt per talē intermissionem non videatur quis locum deseruisse.

Istarum rerum veritas pendet à uera iurisdictionum natura, quā gentium cognitione, iura enim naturalia diuina quadam prouidentia immutabilia sunt, non aliter atque ius diuinum, nam vtrunq; ferè idem est, sed diuinum appellatur, quò ab ipso Deo optimo maximo datum nobis est, naturale eo, quò simul cum ipso humano genere prodicium fuit, & eo q̄ id ius natura edocti sumus sine vilo præceptore

Occupatione quæ situm de fertione amittit.

20 Venetorum mare cõe maneret ea urbe destructa.

21 Occupatio quando diu durat præbet ius excipiendi.

22 Piscandi ius in flumine est alienabile.

23 Ius diuinum & naturale idem.

ff ut

vt isthæc omnia probantur, in §. sed naturalia, institu. de iure natur. iura sanguinis, ff. de regulis iuris, l. eas causas, ff. de cap. diminutio. l. secunda, ff. de usufruct. earum rerum, l. omnes populi, ff. de iustit. & iure, §. minus ergo, institu. de hæreditari. quæ ab intestato. iuncto, §. singulorum, institu. de rerum diuision. & Doctores communiter in dictis locis quibus. adde Theologorum nostræ tempestatis disertissimum, idem edocentem fratrem Alphonsum Castrensem de potestate legis pœnalis, libro secundo capitulo decimoquarto pagina quingentesima sexagesima prima.

24 Ius gentium primæum quid
Istud ¶ ius gentium naturale appellatur, ius naturale simpliciter & etiã appellatur ius gentium primæum, hoc est, cum ipso humano genere simul prædictum d. §. singulorũ, & hoc ius gentium naturale, uel primæum ab iure naturali simpliciter prolato differt, ut genus ab sua specie, nam naturale ius dicitur quod omnibus animantibus tam brutis, q̄ ratione utentibus cõmune est, ius uerò gentiũ naturale, uel primæum dicitur qđ solis hominibus non etiam reliquis brutis animantibus competit, ut dictis iuribus habetur per Doctores & differuimus supra.

25 Ius gentium secundarium quid
Ius autem gentium secundarium est, quod non simul cum ipso genere humano prædictum fuit, sed labentibus temporibus à plerisque earum gentium quæ moribus & legibus reguntur, nec ritu aut more ferarum syluestrem vitam agunt receptum reperitur dict. l. omnes populi, ff. de iustitia & iure. §. ius gentium, & §. ius autem gentium, & §. sed naturalia, institu. de rerum diuisione, idque ius initio ut ius tantum ciuile non etiam gentium esset necessaria & coacta ratione fatendum est, quãuis postea ab omnibus uel plerisque gentium paulatim aut successiuè admittum quoque fuisset, ut sic tale ius inuentione ciuile tantum esse intelligat, sed approbatione & ueluti hospicio gentium earum ins' esse cœperit, etenim cum initio generis humani nec essent captiuitates, nec seruitutes hominum, nec rerum solidominia distincta, sed communia, nec bella nec empriones, uenditiones, locationes, conductiones, nec societates, mandatum, & cætera id genus, necesse est fateri hæc res non pariter in omnibus orbis regionibus inuentas aut admittas, sed ut uerò simillimum est primũ in una aut altera prouincia admittum inuentum inq; vsu esse inchoatum, deinde uero à reliquis quoque regionibus & gentibus paulatim receptum, sicque cum primũ id ius in una tantum uel in altera prouincia in usu esse cœperat, tunc illius tantum regionis uel gen-

tis ius ciuile erat, cum uero postea à reliquis quoque gentibus receptum fuisset, iam de iure ciuili in ius gentium conuersum facile apparuisset. ¶ sicque id ius gentium secundarium non tam naturale, quam positium dicitur esse, sicque non fixum, & immobile, sed commutabile esse dicitur non secus, quam ius ciuile, & ferè non difficilius, quam ius ciuile, ut de successio- num progressu in præfatione libro primo ostendimus numero... tradit elegantè Theologorum nostræ tempestatis doctissimus frater Dominicus Sotus de iusti. & iure lib. . . q. . . ar. . .

Etenim si qua in prouincia introductum legibus, aut moribus esset, ne dominia essent priuatorum in rebus soli, sed quòd essent communia sine dubio ea lex uel consuetudo ualere, id quod apud Lacedæmonas factum Lycurgo auctore fuisse Plutarchus apoph. libro primo in uita Lycurgi restat prædictum de si receptum fuisset, ne capti serui serent captiuitatis, ea quoque lex uel consuetudo ualere, id quod apud Gallos obseruari fertur, & sic de similibus.

Ius ¶ autem diuinum & naturale, aut gentium primæum mutari non posse constat, ut multis legibus iam ostendimus, unde apud Lacedæmonas furari liceret, quòd apud Persas adulterare liberum esset, quòd apud Mahumetanos cum matribus, aut filiis, aut etiam pecudibus commercium habere fas esset, quòd uero apud eosdem Lacedæmonas uxores ad tempus commodare liceret, ut eis commodatarius rem haberet, aut quòd apud Angilas gentes Africanas omnes quotquot erant ad nuptias inuitati commercium cum nupta haberent, aut quòd apud Aethiopes omnes fœmine sint omnibus uiris communes, id & similia utcumque à gentium nullis in usu fuerint nunquam in ius transire potuerunt, quia iuri naturali, & diuino & gentium etiam primæo aduersari uidentur, sed semper tales ritus, & mores serui non humani, corruptelæ & abusus, non mores, leges, aut usus iustius dicerentur, nulloque tempore potuerunt præscribi, nulla lege lata iustificari, nullo multarum etiam gentium consensu hospicio, & exercitatione stabiliri, ut præter nostros edocet huius tempestatis disertissimus Theologorum Alphonsus de Castro de potestate legis pœnalis libro secundo capitulo decimoquarto pagina quingentesima sexagesima secunda.

¶ Et historias supra relatas referunt Solinus capitulo quadragesimo tertio. Pomponius Mels libro primo capitulo octauo, & Plutarchus de

ris illustribus in uita Lycurgi, & Alphon. Ca-
stren. ubi supra & Ioannes Boemus de mori-
bus & ritibus uariarum gentium capitu. deci-
mo libro primo.

30 Ex quibus apparet quàm suspecta sit sen-
tentia eorum quos supra numero quarto, re-
tulimus existimantium Genuenses, aut etiã
Venetos posse non iniuria prohibere alios na-
uigare per Gulfum aut pelagũ sui maris quasi
æquora ipsa præscripserint, id quod non so-
lum est contra dict. l. quod in littore, ff. de ac-
quirend. rerum domini. leg. fina. in princip. ff.
de usucapionib. §. flumina, uerb. omnibus, in-
stitu. de rerum diuision. l. si quisquã, ff. de di-
uers. & temporalibus præscription. leg. sanè si
maris, ff. de iniurijs. Sed etiã est contra ipsum
ius naturæ, aut gentium primæuum, quod
mutari nõ posse diximus, qd sit cõtra illud ius
constat, quia non solum maria, aut æquora
eo iure communia erant, sed etiam reliquæ
31 omnes res immobiles, & licet ab eo iure po-
stea recessum fuerit ex parte, puta quo ad do-
minium & proprietatem terrarum, quarũ do-
minium iure naturæ commune distinctum, &
diuisum sicq; ab illa communione segregatũ
fuit, ex hoc iure, ff. de iustit. & iure, §. ius gen-
tium, & §. ius autem gentium, institu. de iure
naturali, tamen diuersum fuit, & est in domi-
nio maris, quod ab origine mundi ad hodie-
rum usque diem est fuitq; semper in commu-
ni, nulla ex parte immutatum, ut est notum,
& quauis ex Lusitanis magnam turbam sæ-
pe audierim, in hac esse opinione ut eorum
rex, ita præscripserit nauigationem Indici oc-
cidentalis eiusdemq; uastissimi magis, ita ut
reliquis gentibus æquora illa transferre non
liceat, & ex nostris met Hispanis vulgus in ea-
dem opinione serè esse uideatur, ut per uastissi-
mum immensumq; pontum ad Indorum re-
giones quas potentissimi reges nostri Hispani-
arum subegerunt reliquis mortalium nauig-
are præterquã Hispanis ius minimè sit, qua-
si ab eis id ius præscriptum fuerit, tamen isto-
rum omnium non minus insanæ sunt opinio-
nes, quàm eorum qui quo ad Genuenses & Ve-
netos in eodem serè somnio esse adsolent.
quas sententias inepti, vel ex eo dilucidius
apparet, quod istarum nationum singulæ con-
tra se ipsas nequeunt præscribere, hoc est, non
respublica Venetiarum contra semet ipsam,
non respublica Genuensium contra semet ip-
sam, non regnum Hispanorum contra semet
ipsum, non regnum Lusitanorum contra se-
met ipsum, leg. sequitur, §. si uiam, ff. de usuc-
apion. §. sic itaque. institu. de action. esse e-
nim debet differentia inter agentem, & pa-

tientem ut dictis iuribus, & l. cũ filio ubi mul-
ta per Barto. & Iasonem, ff. de legatis primo.
¶ Contra reliquas uero nationes longè minus
præscribere possunt, quia ius præscriptionum
est merè ciuile ut fuse ostendimus supra part.
j. principali, quæstio. iij. & iij. ergo tale ius
cessat cum res agitur inter principes, uel po-
pulos superiorem non recognoscentes in tem-
poralibus. Iura enim mere ciuilia cuiuscun-
que regionis quo ad externos p̄pulos natio-
nes uel etiam homines singulos, non magis est
in consideratione, quàm si re uera nõ esset ta-
le ius, aut vnquã fuisset, & ad ius commu-
ne gentium primæuum uel secundarium recu-
rendum est, eoque utendum quo iure talem
maris præscriptionem & usurpationem admissam
non fuisse vnquã constat, ergo, &c.

Facit, & nam etiam hodie usus aquarum
communis est non secus, quàm erat ab origi-
ne mundi. Vnde Ouidius lib. vj. Metamor. sic
modulatur.

Quid prohibetis aquas eorum usus aquarum

Idem Ouidius lib. j. pastorum ait:

Omne solum sortit patria est ut piscibus æquor

Ergo in æquoribus & aquis nullam ius est
aut esse potest humano generi præterquã quo
ad usum communem.

Præterea de iure naturali & diuino est il-
lud præceptum ut quod tibi non vis alteri non
facias, unde cum nauigatio nemini possit esse
nocua, nisi ipsi nauiganti, par est ut à nemine
possit aut debeat impediri, ne in re sui natura
libera, & pernissa sibiq; minimè noxia, nauig-
antium libertatem impediatur, & lædat, con-
tra dictum præceptum, & contra regulam, l. li-
bertas, ff. de statu hominum, §. libertas, in-
stitu. de iure personarum. l. prima, & secun-
da, ff. de homine libero exhibendo, l. prima, §.
que oneranda, ff. quarum rerum actio. non da-
tur, l. si quando, §. illud, uerb. adstringendos,
C. de inofficioso testam. præsertim cum om-
nia intelligantur esse permissa quæ non repe-
riuntur expressim prohibita, nec nõ §. quod
eis, ff. ex quib. caus. maiores, l. super statuas,
C. de religiosis.

Quinimo non solum contra ius naturale ef-
fer uelle impedire talem nauigationem præ-
ter prescriptionis cum impediendũ id mini-
mè proficit, & impeditio nocet, sed etiam tene-
mur contrarium facere, hoc est prodesse ijs
quibus possumus, cum id sine damno nostro
feri potest, & ita edocemur à domino no-
stro Iesu Christo in Euangelio dum calum-
niantibus Iudæis curauit die sabbati ægrorũ.

Hæc est illa charitas de qua per diuum
Ioannem Euangelistam Epistola quarta ad
ff 2 finem

33
Præsc. cel-
sar inter
exteros.

34
Aquarũ
usus cõis.

35
Hõ homi-
ni prode-
se tenetur

finem dum ait mendacem esse qui dixerit se diligere Deum quem non uidet, si quidē nec iuuat nec diligit fratrem suum, hoc est proximum quem uidet, hoc est quod docemur à Iu reconlulto in l. in illa stipulatione per te nō fieri, ff. de uerborum obligatio. ubi not. Barto. & reliqui non fufficere abftinere à malo nifi fiat quod bonum est, hoc eleganter differuit Cicero officiorum, j. & ij. & depinxit comicus Terentius in Andria dum introduxit Cremetē senem alteri seni prēdiuiti obiurgantem, q̄ se ipsum summis noxijsq; ac asfiduis curis, & laboribus maceraret, nam illi excipienti sic, tantum inquit ocium est tibi rerum tuarum aliena ut cures eaquē nihil quē ad te attinent, replicauit Cremes sic. Homo sum humani à me nihil alienum putō, non obscure significans ppter illam naturalem cognationem quam inter nos natura constituit, teste Iureconlulto in l. ut vim, ff. de iusti. & iure hominem homini non auxiliari nefas esse, præsertim cum id sine ullo incommodo suo iactura aut impensa fieri potest, quale est ei qui inops consilij est consilium præbere, comiter erranti monstrare viam, ex suo lumine alterius lumen accendere, & similia ut plenius per Ciceronem ubi supra, & hoc est illud diuinum præceptum qđ tibi non uis alteri non facias, ergo quanto magis tenebimur non obesse præsertim quando nostra nil interest.

36
Loca iure
ureg. cō-
munia nō
quærun-
tur cōsue-
tudinē cō-
tra doc.

Ex t̄ superioribus etiam apparet suspectam esse sententiam Ioannis Fabri, Angeli, Baldi, & Francisci Balbi, quos supra retulimus existimantium loca iurisdictionum communia, & si acquiri non possint prescriptione, posse tamē acquiri consuetudine, quod omnino falsum est, eaq; traditio cæca, & nubila est, omnique rationis lumine carens, legemque uerbis non rebus imponens, contra l. secundā. cum uulgatis, C. commun. de lega. in exemplis enim de mari Hispanorum, Lusitanorum, Venetorum, Genuesium & reliquorum constat consuetudine iustale nauigandi, & alios nauigare prohibendi non magis acquiri, quam prescriptione, utroque enim casu ut patet par ratio est, ergo, & c. l. illud, ff. ad legem Aquiliam, & quia periura & rationes supra relatas id esset contra naturalem equitatem, nec ullam induceret utilitatem, sed solam læsionem, sicq; ut lege expressa introduci non possent capitu. erit autem lex, quarta distinctione l. j. & ij. ff. de legib. ita etiam nec lege tacita qualis est cōsuetudo, l. de quibus, cum sequen. ff. de legib. & tēpore id non iustificaretur, sed potius deterius & iniurius in dies fieret, capitu. fina. de præscr. & in exemplis, supra relatis de furtis & adulte-

rijs, & similibus facinoribus supra relatis numero decimoquinto, loca uero publica etiam prescriptione quæruntur ut infra dicam contra Bald. Angel. Fabrum, Francif. Balbum.

Denique t̄ ad perspicuam istorum cognitionem agendum est de iis quę in terra, quę in mari, quę in cælo reperiuntur, etenim licet in re naturali & gentium primæuo omnis terra erat omnibus gentibus communis quo ad usum, & quo ad proprietatem, uel dominium nullius omnino erat, tamen iure gentium secundario cœpit ab illa omnium gentium cōmuniōne segregari ac separari, ut exempli gratiam Hispania esset Hispanorum, Gallia Gallorum, & sic de reliquis gentibus, & regionibus & c. d. lex hoc iure, cum similibus supra allegatis. & qua ratione una prouincia à reliquis gentibus & prouincijs potuit segregari, & distinguui, eidem ratione, in una eademq; prouincia potuit pars quædam à reliquis eiusdem prouincię partibus, & gentibus separari, uel quibusdam applicari argumen. de toto ad partem, l. j. & ij. l. an pars, ff. pro de relict. leges de tota, ff. de rei uendicatio. l. heredes mei, §. cum ita, ff. ad Trebellian. & ut cum una prouincia à reliquis separata sit ipsa prouincia, & eius terrę ambitus sunt flumina quę à reliquis quoque gentibus etiam quoad communem usum separata uidentur, non secus & humus ipsa ita quoque cum unus prouincię pars à reliquis prouincię ipsius partibus separata uel quibusdam hominibus applicatur flumina etiam quę intra illam particulam errant à reliquis prouincię partibus & gentibus separata uidentur, nō secus quàm ipsa terra, & utrumque tam terra, quàm aqua fluens sit proprium illius dñi, & intra illam particulam uolatilia quoque nidificantia ad eundem inhabitum pertinebunt non secus, quàm terrestria, aut etiam aquatilia, quę in fluminibus reperiuntur, uerum quia nimis difficilia impossibilibus annumerantur l. apud Iulianum, §. constat, ubi notant Barto. Paulus Castren. Alexan. Iaso. & alij communiter, ff. de legat. j. & ferarum apprehensio nimis (ut constat) difficilis est siue illę sint terrestres, siue cœlestes, siue aquatiles, consequens sicut quę est dominus illius particulę terrę & aquarū profluentium fluminumue adhuc tamen in ferarum quę ibi se se continent siue illę cœlestes sint, siue terrestres, siue etiam squameę dominiū habere non intelligatur, poterit tamen sibi soli competere ius piscandi in suo siue in fluminibus, uel uenandi in nemoribus suis, uel aucupandi in syluis suis, ita ut alio uenari, aucupari, piscariue festinantes prohibere iure possit.

possit. Cum ergo iuregentium secundo ad-
missum generaliter sit ut hæc terrarum aqua-
rumque fluentium ab antiqua communione se-
paratio & particularis applicatio fieri iure
possit, in eo tantum quaestio erit quibus quot-
ve modis id fieri possit, & sanè fieri poterit pri-
mum ex populi expressa concessione argum.
cap. super quibusdam, §. præterea, ff. de verbo-
rum signific. Idem ergo in concessione tacita
I. cum quid. ff. si certum petatur Gloss. not. in
simili in l. secunda, §. sed quia veremur, C. de
iuram. cal. l. cum ex filio, in princip. vbi multa
per Ias. ff. de vulga. l. prima ubi etiam multa p
Ias. C. qui admitti. tempore quoque cuius ini-
tisi memoria non sit acquiri poterit l. prima se-
cunda & tertia. ff. de aqua pluvia arcenda l. j.
§. ductus aquæ, ff. de aqua quoti. quo casu Ioã-
nes Faber, Angelus, Franciscus Balbus & alij
relati in princ. huius cap. contendunt non tã
prescriptione quàm consuetudine id ius acqui-
situm videri per d. l. sanè si maris, ff. de iniuri.
& mouetur etiam Baldus in rubr. ff. de rerum
diui. & Franciscus Balbus de præscrip. iiii. par.
v. part. princ. q. vj. quia inquirunt consuetudine
acquiratur ius in specie nostra quod antea nul-
lus in bonis erat vel ad nullum pertinebat, p-
scriptione verò ius quod in bonis vnus erat
transfertur ad alterum, quod nihil est si rectè
inspexeris, nam in specie nostra qui tempore
imemoriali ius quod fuit is id reipublicæ ademit
sic; quod ad rem publicam quodq; ad om-
nes vel etiam ad singulos de populo pertine-
bat ad præscribentem vel acquirentem transla-
tum fuit, nec enim verum est ad nullum antea
pertinuisse propterea quod ad omnes pertine-
ret, id enim non minuit sed auget argumento
d. authen. res quæ. C. commu. delegat. Reiecta
ergo eorum ratione definitio quoque princi-
palis suspecta est, nam tale ius prescriptione
potius quàm consuetudine acquisitum videri
debet, nam consuetudo est lex tacita. de
quibus, cum multis legibus sequen. ff. de legib.
lex autem omnibus debet esse æqualis capitu-
erit autem lex. iiii. dist. l. j. & ii. ff. de legib. sed
hic cessat æqualitas, quia solius acquirentis cõ-
ditio melior fit, reliquorum vero deterior er-
go, &c. Item lex debet esse utilis, sed hic esset
nocua omnibus præter acquirentem ergo, &c.
ut d. c. erit autem lex. cum simil.

Præterea ad consuetudinem inducendam
longum tantum tempus desideratur dicitur l. de
quibus, cum seq. ubi fuse per Bart. & Ias. & no-
uiores, sed hic desideratur immemorabile tem-
pus ergo, &c.

Deniq; quod id ius tempore acquiratur cū
in confesso sit, sciendum est ad talem acquisi-

tionem tria concurrere oportuisse, primum quod
iste fuerit piscatus per tempus cuius initii nõ
sit memoria, alterum quod per id tempus nul-
lus alius de populo piscatus fuerit, nisi fortè
de concessione istius, vel clandestinè, vltimū
quod alios piscare volentes ipse sciente & pa-
tiente populo prohibuerit, nam & si ipse pisca-
tus semper fuisset & quosdam de populo pesca-
ri volentes prohibuisset semper, sed tamen nõ
omnes, quia alij fuerunt prohibiti, ab eo alij
vero liberè piscati fuerunt, id quidem non suf-
ficeret ex mente doctorum cõiter ubi supra.

Haecenus quoad terrã vel flumina, ¶ quid au-
tem quoad mare? & in eo magis est quod etiã
cõcurfus istorum trium non sufficeret ad ac-
quirendum ius, Ratio differentia inter mare
ex una parte & terrã uel flumina ex altera, quã
illo casu ut olim ita & hodie & semper, tã quo-
ad piscandum quam quoad nauigandum mã
sit integrum ius gentium primæuum, neq; unquã
fuit à communione hominum separatum, &
alicui uel aliquibus applicatum, posteriore au-
tem casu nempe in terra uel fluminibus aliud
fuit ut iam disseruimus, sed quare ius gētium
secundarium ut eam separatione quoad ter-
ras & flumina fecit, eandem quoad mare face-
re desijt, responde quia illo casu expediebat,
ita fieri, hoc autem casu nõ expediebat, cõstat
enim quod si multi uenentur aut piscentur in
terra uel flumie facile nemus feris, & flumen
piscibus euacuatum redditur, id quod in mari
non est ita. Item fluminum nauigatio facile
deterior fit & impeditur per ædificia, quod in
mari non est per totum. ff. ne quid in flumine
pub. Itē per aquæ ductus facile euacuatur flu-
men, nõ ita in mari ergo in utroq; non est par-
ratio. Nec ad rē pertinet quod supra diximus
¶ communem esse usum aquarum fontium et
& fluminum, nam intelligitur quoad bibendū,
& similia, quæ fluminis dñium aut ius habenti
vel minimè vel leuissimè nocent, minimè. n. in
consideratione non sunt l. scio, ff. de minor. di-
xi multa libr. j. de succ. resol. c. vij. pro nostris
sententiis facit, quia iniqua nullo tempore præ-
scribuntur, ¶ & ideo lex iniqua nullo tempore
præscribitur aut iustificatur, ita Balbus de præ-
scr. v. q. prin. in q. xj. illius v. quaestiois prin. Gl.
in c. inter cætera. xvj. q. iij. Alphõsus de Castro
Theologorum doctissimus de potestate legis
pœnalis lib. ii. c. xiiii.

Quæ possunt queri priuilegio an possint ac-
quiri consuetudine uel prescriptione, vide p
Panor. & plenè Felinū in c. accedentes, de præ-
scr. Balb. de præscr. v. q. prin. in prin. Glo. in c. ca-
tholica. xj. dist. vbi Dominicus & Præpo. Anto.
in d. c. accedente, & prescriptionem posse cau-

ff 3 sari

39
Terrarum
& flumi-
nũ acqu-
sicio non
maris p-
missa.

40
Aque v-
sus cõis
quod sic
ut intelli-
gendum.

41
Lex ini-
qua nullo
tpe præ-
scribitur.

42 *Tit. illegi-
timus quā
do profic
ad præscr.* fari à priuilegio insufficienti, & posse cum eo concurrere tradunt Bal. in l. j. col. penul. C. de seruis fugitiuis, cap. cum personæ, de priuileg. lib. vj. vbi Ioannes Andrea, & Gemina. c. ueniens, cum Glo. vbi Panor. de præscrip. Balbus in v. q. princip. post prin. Imola in repetitio. capi. fin. colum. nona. de præscrip. ubi tradunt an contra tenorem priuilegij possit priuilegiatus præscribere, & an videatur renuntiare præscriptioni per impetrationem priuilegij.

43 *Actio non
dum orta
an præscri-
bitur.* Et t̄ actioni nondum ortæ, sed quæ speratur competere an præscribi possit, præsertim contra eum qui poterat efficere ut ipsa oriretur, tradit Balbus vbi supra v. q. princip. in uersic. tertio quæro, Bal. consi. ccxcij. super eo, lib. iij. Gloss. in l. empti. C. de euctio. Anch. in c. sine possessione, de reg. iuris.

44 *Præscri-
pibile qd
nō est nec
annis mil-
le præscri-
bitur.* Et t̄ quæ sunt in præscriptibilia ex legis dispositione ut uia publica, homo liber, res sacra, nec per annos mille præscribentur Bal. in fi. & ibi Ang. in leg. omnes, C. de præscrip. triginta annorum, Ioannes de Platea in l. si quis de curio, iij. C. de decur. lib. decimo, Gloss. in l. ij. C. de ingenui. manumif. Gloss. in l. fin. C. de præscrip. longi tempor. quæ pro lib. Felinus in rubric. de præscription. Idem Felinus in cap. accedentes, colum. quarta eodem titu. Balbus vbi supra par. v. quæstion. ix. contra Panormi. consil. xxvj. lib. ij. Et legem multam nullo tempore posse præscribi tenet Balb. vbi supra quæstio. undecima. per capitu. erit autem lex. iij. distinctio. post Gloss. in capitu. inter cætera, decimafexta quæstion. tertia. & Balbus vbi supra, quæstione decimaquarta ait incolatū seu domicilium decennio præscribi, uel acquiri, & priuilegia ciuilitatis, & Bald. in rubric. de præscription. ad fin. l. secunda, & ibi Gloss. & Bartol. C. de incolis libro decimo.

45 *Præscr. cel-
sat inter
extraneos
à iurisdic-
tione.* Deniq; t̄ præscriptionum materia locū non habet in sequentibus casibus, primus quando res ageretur inter duos populos liberos, uel inter plures.

Secundus quando ageretur inter principes non recognoscentes superiorem.

Tertius quando ageretur inter extraneos respectu iurisdictionis etiam si illi essent priuati homines, & consequenter idem est respectu ambasciatorum seu legatorum, & reliquorū peregrinorū, ut plenè differuimus supra part. j. istius præscriptionum tractatus in primo capitu. illius part. j.

46 *Præscr. cel-
sat in seq.* Præterea t̄ actionum personalium præscriptio actiue (hoc est quo ad inducendam obligationem personalem) etiam hodie locū non habet ut edocemur supra par. j. in quæst. x. illius partis. j.

Et alios casus in quibus cessat præscriptio colliges supra par. ij. in cap. incip. quo ad materiam præscriptionum, & Balbus enumerat quæ plures in vj. par. prin. ad fin. in tract. de præscr.

47 *Præscr. cel-
sat in cas-
bus seq.* Alios t̄ quàm plures casus in quibus cessat præscriptio enumerauimus, & tradidimus uarijs in locis in tract. de succ. crea. quos casus ut ex integro repetere non expedit cum ibi inueniri possint, ita eos summatim referre oportuit, estq; uile referendo ea loca quibus plenius peraguntur, quæ sunt sequentia.

Præscriptio triginta annorum iure, ff. incognita cum communi §. xxj. nu. 234. in tractat. de succel. creatio.

Præscriptio an impediatur alienatione uetita, §. xxvj. nume. 127.

Præscriptio longi temporis nō rescinditur per restitutionem cōtra communem, §. xxvj. numero 132.

Præscriptio imemorialis an detur inter dominum, & uasallum, §. xxij. nu. 24.

Præscribi an possit ius facultatis, §. xxij. numero. 26.

Præscriptio immemorialis nō procedit, ubi non est possessio, uel quasi, §. xxij. nu. 25.

Præscribi an possint alienari uetita, §. xxvj. numero. 112.

Præscrip. nunquam rescindi restitutione cōtra communem, §. xxvi. nu. 111.

Præscriptio impedit, qn̄ iurisdicō aliqua in parte exercetur, §. xxvi. nu. 123.

Præscrip. mala fide non contingit, etiam in actionibus, cum communi contra alceram cōmunem, §. xxi. nu. 119.

Præscr. fauorabilis non facilius pacto impeditur q̄ odiosa, cum Alcia. contra Fel. & alios §. x. nu. 19.

Præscriptio iuris psonalis refert fundetur i negligentia non potentis, an uero in præsumptione solutionis, noua decla. contra Fel. Roma. Gratum, & alios, §. x. nu. 19.

Præscriptio uirtualiter impeditur, si conuenitur, ut ea impleta iterum actio renasceret, cum communi, §. x. nu. 23.

Præscriptio cum peccato non inchoatur cō communi, §. x. nu. 33.

Præscriptio pacto potest renouari ex permissione legis, uel statuti. cū cōi. §. x. nu. 21.

Præscriptio non impeditur p̄ pactom de nō præscribendo et ante inchoatam præscriptionem, contra Fel. §. x. nu. 14.

Præscriptio xxx. ann. procedit et de iure canonici in casibus cū cōi. §. x. nu. 150.

Præscribi non potest plonalis actio cū mala fide, cum communi contra Bar. & sequaces, §. x. nu. 14.

Præscriptio per pactum prorogari non potest cum Coto contra cōem, §. x. nu. 24.

Præscriptio iure ffororum incognita, cum cōi §. x. nume. 16.

Præscriptio etiam sumēs originem ab ipso contractu renuntiari non potest contra Bald. Fili. Ripam. §. x. num. 18.

Præscriptio contingit cum bona fide orta etiam ex iniusta causa cum communi. §. x. numero. 13.

Præscriptio actionum, & seruitutum nō fit cum mala fide de iure canonico cum communi, contra Bar. §. x. num. 12.

Præscripta actione personali, debitor est tutus in foro contentioso cum Felino, & aliis cōtra Couar. §. x. num. 35.

Præscribitur, vel finitur. xxx. annis ius offerēdi, cum communi. §. x. num. 17.

Præscriptioni etiam in merum fauorē præscribentis inductę renuntiari non potest, contra commu. §. x. num. 16.

Præscriptionem an testator uetare possit, noua declaratio. §. x. num. 38.

Præscriptio cum mala fide non procedit, et in actionibus temporalibus, contra commu. §. x. num. 36.

Præscriptio cœpta contra priuatum, cui successit, ecclesia non uariatur. §. x. num. 41.

Præscriptio longi temporis non impeditur per pactum de non præscribendo contra Feli. Bar. & Ripam. §. x. num. 11.

Præscriptio non impeditur per pactum etiam iuratum, cum quibusdam cōtra cōem. §. x. n. 9.

Præscriptio præterita pacto renuntiari potest cum Feli. & aliis, quod fallit in rebus corporis. §. x. num. 10.

Præscriptio nō potest per pactum impediri, cum communi contra quam plures. §. x. nu. 6.

SEXTA ET VLTIMA PARS

QVAE AD RESOLUTIONEM

SEVERESSIONEM PRÆSCRIPTIONVM VERGIT.

Præscriptio semel completa ex multorum sententijs rescinditur malę fidei aduētū, post finitam seu expletam præscriptionem contingente quam révehemēter cōtrouersam peregrinus supra c. lxxiii. dic ut ibi.

Secundus casus quo ex multorum sententijs rescinditur usucapio est per restitutionis interuentum quę conceditur ei contra quem absentem, aut ignorantem, aut absentē simul

& ignorantem, præscriptio contigerat, iuxta §. fi. C. de temp. longi præscr. quam rem à nostris inter se se dissidentibus vehementer controuersam similiter disseruimus supra c. lxxv. dicit ut ibi.

Tertius casus est ratione pacti quę efficit ut præscriptio semel completa infirmetur ita tenent Ang. in l. j. C. ne rei domi. uel temp. Din. & Io. Imolen. in l. nemo potest, ff. de legat. j. Andr. Alciat. in rub. de præscr. num. 58. Ioan. And. ad Spec. in rub. de præscr. col. ij. & hæc opinio erat communis ante tempora Bar. secundum Alciatū ubi supra Bart. & Bal. in l. j. ff. de usucap. est q; communis opi. secundum Bald. in d. l. nemo potest, ubi eam tenet etiam Florianus, & Bal. in l. j. C. de senten. quę pro eo quę interest, col. iiii. Anto. Butr. in c. cum nō liceat de præscr. sed aduerte quod omnes hi patres minimē dicunt præscriptionem impletam pacto infirmari, sed tm̄ impediri anteq̄ inchoet.

Cōtrariam partem quę hodie receptior est secundum Andr. Alcia. ubi supra tenent Bart. col. pe. in d. l. nemo potest, quā & sequuntur & receptiorem appellant Frācis. de Rip. n. 104. ibi, & Andr. Alcia. ubi supra Raphael, Cuma. Areti. & Alex. num. 25. & Ioan. Crotus, nume. 45. in d. l. nemo potest, sequitur & affirmat esse receptiorem sententiam Ioan. Annibal in d. l. nemo potest, nu. 685. & est cōis opi. secundum Prepositū qui eam sequitur in c. j. §. præte rea, de cap. Cor. tenet Franc. Balb. de præscr. in v. par. v. part. prin. q. vj qui alios allegat Bal. in l. si postquam. ff. de fidei ius. Panor. in rub. de præscr. col. fi. Ludouicus Roma. in rubr. ff. de arbi. col. xx. & Idem Roma. cōsi. ccj. pro decis. præsentis, quem refert & sequitur Ias. hæc partem secutus in d. l. nemo potest, nu. 111. lect. ii. & Idem Ias. ibi nume. 80. in lect. j. sed aduerte quod hi doctores nil aliud dicunt nisi quod pacto impediri non potest præscriptio.

Quid dicendū? & præmitte longā esse differentiam utrum agatur de præscriptione iurium realium an vero de præscriptione iurium personalium. priore enim casu ob bonum publicū fuerūt inductę usucapiones l. j. ff. de usucap. posteriore aut casu non ita sed magis, uel saltem potissimum propter utilitatem priuatum tideo tunc iurium personalium præscriptio uidebatur posse renuntiari arg. l. si quod nolit. §. pe. ff. de edil. edict.

Sed cur magis ob bonum publicū uidetur inducta iurium realium præscriptio q̄ iurium personalium? respōdeo ea ratione quod possessio ni naturali & apparēti magis fauēdū erat q̄ uel bivel nulla possessio oīno erat uel erat improprisima & latēs, sicq; si cōtra me habebam aliquā actionem

ignorantem uel absentem.

50
Præscr. an pacto rescindat arq. q.

51
Intel. l. qd si nolit §. pen. ff. de edil. edi.

48
Præscr. an rescindat

49
Præscr. an rescindat

LIBRI SECVNDI

actionem præsertim datiuam, & breuissimè vite, mirū non est si conueniri possit vt eius vita breuietur, vel prorogetur vt d.l. quod si nolit, §. pen. non sic in remouendo tempore rebus corporalibus præscribendis definito, quia ex rebus corporalibus nascuntur fructus ex quibus sustinetur vita hominum, sicq; vt earū rerum dominia non sint in incerto longe magis interest reipublicæ, quàm respectu dictarum actionum personalium. † & sic usucapionē rerum corporalium ob bonum publicum etiam principaliter introductam esse tenendum est per d.l. j. ff. de usucapio. si nō violetur, ut est ex mente omnium eorum quos supra retulimus tenere hanc opinionē negatiuam vt nequeat pacto renuntiari præscriptioni, licet contrariū teneant ij qui partem contrariam tuentur, & potissimum Franciscus Balbus vbi supra post Angelum, Imolam, & Alexan. col. pen. in d. l. nemo potest, id quod nos tenuimus (sed minus rectè) in §. x. num. 6. vers. pro priore, in tracta. de succes. crea. & ad confirmationē istius ius differentie quam inter præscriptionem rerū corporalium, & actionum personalium constitui mus conducunt quæ non minus vtiliter quàm nouæ differimus supra par. ij. q. j. cum seq.

52
Præsc. rerū corporaliū ob bonū publicū principaliter iuducta ardua quæst.

53
Malam si dem non habet qui præscribit cōtra pactum.

His præmissis † finge me redemisse seruum ab hostibus quem tibi hac lege donauit, ne eū posses præscribere, certè post tempus ad talis rei præscriptionē à lege definitum tali pacto minimè obstante iuxta superiorē conclusionem eum te præscripsisse credo. Adde optimū tex. hanc ad rem à nemine vnquam allegatum in l. si id quod, ff. pro derelict. vbi vxor marito rem donauit alienam, quam maritus accepit cum vxoris esse putaret, sicq; nec possidebat cogitatione domini, nec putabat se posse præscribere, quia ille titulus vtpote à lege improbatus pro nontitulo habebatur, l. ij. C. pro empto. l. j. C. de bon. mater. l. ij. §. si à pupillo, ff. pro empto. adhuc tamen is maritus eam rem præscripsit, quia vt præscriptio contingat sufficit possessionem vitio carere, prout ibi contigerat, quæ vt vitio careat sufficit possessorem putare sese domini ex voluntate possidere vt ibi, dum ait quasi volente, & concedete domina. Sic & in proposito ergo sciebam te habere dominium istius serui reuocabiliter eo ipso quæsitum quod eum ab hostibus redemisti, l. in bello, §. si quis seruum, ff. de capt. sicq; legitimè eū te donante possidebam sciebamq; me eū posse præscribere (si nullum pactum interpositum fuisset) post transactum tempus, quod priori dominio lex ad eum seruum redimendum cōcedebat, iuxta d. §. si quis seruū, certè non obstante pacto eum præscribam, quia tale pactū

non constituit me in mala fide vt d. l. si id quod, licet contrarium & male tenuerit Ripa in l. nemo potest, ff. de leg. j. nu. 105. quem improbandū mus de succes. crea. §. x. nu. 12. vide. supra. lxxj. c.

Cum ergo dominū irreuocabile illius serui præscriptione illa quæsierim in eo dicitur quæstio manebit, an qui mihi eum donauit ad interesse uel fortè ad ipsius serui dominū restituendum ex ui pacti agere contra me possit, prout dominium semel quæsitum in mille iuris speciebus restitutioni subiectum esse apparet in l. videamus. ij. ff. de vsuris, & quidem contra me agere non poterit si eius nō interest l. ex conuentione. C. de pact. l. j. C. sine censu vel reliquis l. stipulatio ista, §. alteri, & §. si stipuler, & vtrobiq; per Bart. Alexan. & Ias. ff. de verbo. obliga. fin. autem eius interest agere poterit, vnde si eidem donatori verus dominus eū seruum (hoc est facultatem & ius eius redimendi) donasset legasset aut alias concessisset, iam eius interesse inciperet, & sic agere possit ut dd. ll. sicque illa usucapio fortè rescinderetur, quod obtinet si ea donatio vel legatū fieret ante perfectam serui præscriptionem.

54
Præsc. de da vltis pactū ut agatur ad mortuū.

Quartus casus in quo rescinditur usucapio est, quando post eam completam tali præscriptioni renuntiatum fuit, ita tradunt communiter Doctores ut per Franc. Balbum de præscript. in v. par. v. partis prin. q. vj. Felin. in rub. de præscript. numero. 10. Franciscus de Ripa in d. l. nemo potest, ff. de lega. j. numero. 106. per l. si postquam, ff. de fideiussor. quæ conclusio & si in præscriptione actionum fortè vera sit non sic in præscriptione rerum corporalium ut diximus de succ. crea. §. x. num. 10.

55
Præsc. rescinditur renuntiatione.

Quintus casus est quando renuntiatio fit iuramento ut per Balbum vbi supra, nu. 3. quod impugnaui in d. §. x. num. 9.

Sextus casus est, † quando conuenit ut si actionem quam contra te habebam præscribere res iterum eadem quantitas uel res deberi inciperet ita Bar. in d. l. nemo potest, col. pen. per l. sicut in annos, ff. quib. mod. vsusfr. ami. sicque impleta semel præscriptio virtualiter & in effectu rescinditur per modum alterius obligationis renascētis, sequitur Balb. ubi supra, nu. 3. Angelus in princ. insti. de usucap. col. iiii. de quo per Felinum in d. rubr. de præscr. col. pen. dixi in d. §. x. num. 23.

56
Præsc. non est in ha.

Septimus casus est, † quando per legem licet pacisci super præscriptionibus breuiandis prorrogandis vel perimendis tunc enim post impletam præscriptionem possit agi ut rescinderetur inter partes, ita in simili tenet Franciscus Ripa, num. 107. in d. l. nemo potest, cōfirma quia præscriptiones sunt meri iuris positiui

57
Præsc. ad factus.

fit uti vt plenè diximus supra par.j.q.ii.ergo p
ius posituum poterit eis addi, detrahi vel cõ-
mutari l. nihil tam naturale, ff. de reg. iur. c. ois
res, eod. ti. §. sed naturalia, insti. de iure nat. &
in specie ita tenet Felinus in d. rubr. de præsc.
Bal. in l. ii. per illum tex, C. de const. pecu.

58 Octauus casus est si actum fuit inter partes
vt actio quæ fortè per annum uel biennium
præscriptibilis erat non præscriberetur, nisi
tempore longiore, vel vt res quæ triennio uel
decennio præscriptibilis erat, non præscribe-
retur, nisi longiore tempore, in his enim specie-
bus & similibus in effectu videtur per pactum
rescindi præscriptio, eo quòd ea præscriptio,
quæ tali pacto cessante contingeret, nunc per
talispacti interuentum contingere desijt, ita
videntur tenere communiter Doctores vt per
Accursium, & Bald. & alios in authen. quas a-
ctiones, C. de sacrosanc. eccles. Angel. in auth.
vt ecclesia Romana, in prin. & alij quos retu-
limus de succes. creatio. §. x. nu. 24. vbi ab hac
opinionè recessimus post Crotum nu. 45. in d.
l. nemo potest, & supra nu. 37.

Nonus casus est quãdo testator qui rem bo-
na fide emit postea dubitare cœpit an fortè ef-
feret aliena, & iussit ne eã hæres possit præscri-
bere, si fortè aliena appareret, quo casu adhuc
puto perfici præscriptionem mero iure, verũ
in effectu rescinditur, quia quasi ex causa fi-
deicommissi eam hæres sic præscriptam tene-
bitur restituere, argu. l. cum pater, §. filius ma-
trem, ff. de leg. ij. l. vnum ex familia, §. si rem, ff.
eodem titu.

Decimus casus traditus fuit per nos de suc-
crea. §. x. nu. 40. versi. deniq; ex dictis.

Vndecimus casus quando ex forma statuti
debitum decennio præscribi poterat, præscri-
ptum fuit decennio mox partes conuenerunt
vt per aliud biennium actio duraret, sicq; in ef-
fectu rescissa fuit vsucapio, quod dic vt d. §. x.
nu. 26. versi. in summa.

Duodecimus casus est in præscriptione in-
ducta in merum partis fauorem argu. eorum
que diximus d. §. x. nu. 16. versi. quinto limi.

Tertiusedecimus casus est quando rescindi-
tur vsucapio per interuentum restitutionis cõ-
cessæ minoribus, uel militibus, uel ecclesijs, &
is casus alios multos contineat sub se vt dixi-
mus plenissimè de succes. crea. §. x. nume. 40.
cum multis seq. per l. fina. C. in quib. ca. in in-
teg. restit. non est necessar. l. j. C. si aduer. vsuc.

Quartusedecimus casus fauore paupertatis
rescinditur præscriptio vt diximus, supra pri-
mo. capitu. 136.

59 Quintusedecimus casus lex iussit vt merce-
des famulorum præscriberentur triennio ea ra-

tionè mota, quia qui post triennium mercedẽ
ab hæro suo petit præsumitur retro suam mer-
cedem recepisse & iterum eam exigere velle
contra capitu. bona fides, de regu. iur. libr. vj.
certè hoc casu si post triennium is famulus p-
bat sibi mercedem nunquam fuisse solutam
rescindetur ea præscriptio ipseq; obtinebit,
ut dixi de succes. creatio. §. x. num. 36. quod
nota ad intel. prag. anni 1528. ca. clvij. quod
tamen non affirmo sed dicito vt differuimus
de succes. crea. §. x. num. 33. dic vt in sequenti.
tribus versiculis.

Decimus sextus casus est ut omnis præscri-
ptio quæ nititur i præsumptione solutionis vel
numerationis rescindatur quoties probatur
contrarium, exempli gratia lex concedit exce-
ptionè non numeratæ pecu. contra hanc exce-
ptionem debitori competentem præscribitur
biennio l. in contractibus, C. de non nu. pec. in
in prin. inst. de literarum oblig. Ratio est, quia
post biennium lex præsumit veram pecuniæ nu-
merationem à creditore factam fuisse, vt dd.
iuribus, ergo contra hanc præscriptionem ad-
mittitur probatio in contrarium, sicq; si debi-
tor etiam post biennium probat sibi pecuniã
non fuisse numeratam ea biennii præscriptio
quasi rescissa sibi nihil oberit ita (multis tamẽ
repugnantibus) plenè tradit Philipp. Dec. in l.
iure naturæ, ff. de regu. iuris Emanuel de Aco-
sta in l. iii. C. de non nu. pecu. vlt. fall. dixi plenè
multisq; ornaui de succ. crea. §. ix. nu. 22.

Decimus septimus casus est vt omnis præ-
scriptio quæ nititur in præsumptione obliga-
tionis si probetur eam obligationem re verã
non interfuisse cessare aut rescindi dicatur, vn-
de in terminis l. cum de in rem verso, ff. de vsu.
ubi is qui certum quid annuum per continuũ
decennium recepit, dicitur illam annuam præ-
stationem in posterum præscripsisse, ut in æter-
num tantundem singulis annis sibi præstandũ
sit quia causa & titulus obligatarius, eo ipso
præsumitur quod talem titulum & causam al-
legauit, quo casu ea præscriptio (si modo eam
præscriptionem appellare fas est) si reus pro-
bauerit nullam causam obligatoriam præces-
sisse rescindetur, illeq; in posterum liber mane-
bit ut est vera & communis sententia de qua
plenissimè egimus & pluribus quàm quinquã-
ginta similibus ornaui supra part. iii. prin-
cip. & supra cap. lxxxiii. cum præceden. & fe-
quen. dum differuimus materiam dict. l. cum
de in rem.

Qua ratione in omnibus illis quinquagin-
ta iuris speciebus de quibus mentionem ha-
buimus in quibus inducitur præsumptio &
quasi quædam probatio post longum tempus,
respon-

gis præsum-
ptione re-
solubilis
est, quod
procedit
in casibus
quinqua-
ginta.

responderem facta sufficiente in contrarium probatione à tali legis præsumptione recedendum esse, & consequenter eam præscriptionis imaginem rescissam videri ut dictis in locis attigimus.

60 Jurisdic-
tio an præscri-
bitur reuoca-
biliter.

Decimus octauus casus est, quando præscribitur iurisdic-
tio, nam talis præscriptio resoluitur aut rescinditur uoluntate seu pœnitentia ipsorum ciuium in quibus exercetur, mox pœor, nam omnis iurisdic-
tio est ad meram subditorum tantum, non etiam ad regentium uoluntatem ut tradunt Plato, Cicero, sanctus Thomas, sanctus Ireneus & denique est communis opinio tam sanctorum doctorum quam Philolophorum & omnium scribentium, ut plene differuimus supra libr. primo capitu. j. Quidquid autem ad nostram utilitatem receptum est, tandiu durare debet, quandiu nobis placuerit & non ultra, idque liberè repudiare, prodigere, & abijcere possumus l. penul. C. de pactis l. si quis in conscribendo. C. de episcop. & clericis, l. egregius, in l. stipulatio ista, §. inter certam, ff. de verborum obligatio. l. filius familias, §. diui, ff. de legatis primo l. cum pater, §. rogo, & §. mando, ff. de legatis secundo l. prima, ff. mand. in princ. instit. eodem titulo l. sub hac, ff. de action. & obligatio. l. sed & si lege, §. consuluit ibi, dum re sua se abuti putant, ff. de petition. hæred. l. non vsque, ff. si à parente quis fuerit manu. l. prima, §. & magis, verbo, prodegit, ff. si quid in frau. patroni, l. inuito, ff. de regu. iuris, §. præterea, cum ibi no. inst. de actio. ubi Gloss. ait id portat leuiter quod portat quisque liberè, omnes enim homines æquæ liberi sunt l. quod attinet, ff. de regu. iuris, & ad suam duntaxat utilitatem sese aliorum submitunt iurisdictioni, non quo minus sed quo magis libertate sua potiantur, dum principum armis potentia & consilio aduersus facinorosos conciuues uel externos tuentur, ut dixi supra cap. j. & xx. xxj. xxij. ergo si quoties libitum esset non liceret ab ea subiectione sic sponte facta discedere, iam ea ad suam utilitatem duntaxat facta in læsionem & perniciem suam contra omne ius omnemque rationem conuenteretur l. legata inutiliter, ff. de legatis primo l. legata inutiliter, ff. de adim. lega. l. non ideo minus, C. de procurat. l. quod contra, ff. de legibus id quod innumeris auctoritatibus legibus, & rationibus ornauimus in l. si quando, in principio. C. de inofficio so testamento cuius tituli interpretationem collocauimus in lib. ult. de success. resolutione. Nec immemorale etiam tempus huic rei impedimento est, quia omnes præscriptiones etiam immemoralis temporis (ut notum est)

sunt iuris ciuilibus Romanorum meram iurisdictionem ut diximus supra parte prima quæstione secunda cum sequent. sicque populari Romanum duntaxat non etiam reliquas gentes continent, sicque reliquæ gentes, iure tantum naturali & gentium non etiam hoc iure ciuili Romanorum utuntur, porro ius naturale & gentium præscriptiones non nouit ut d. quæstio. secunda cum sequen. differuimus, quinimo nec ipsi populo Romano aut alteri populo qui. similibus, præscriptioibus uteretur, id impedimento esset, quia ut sæpe diximus tantum præscriptum quantum possessum d. capite sine possessione, de regulis iuris libro sexto ubi per omnes, nec dubium est quin & si quis comes, marchio aut baro & similes eius, per decessores iurisdictionem in quodam populo per immemorale tempus exercuissent, adhuc in illius iurisdictionis possessione vel quasi & modo esse & retro semp fuisse sub hac limitatione moderamine modo aut conditione videtur ut ea meram ciuium duntaxat utilitatem inueniri videatur, & consequenter ut adhibeatur ipsorum resolubilis sit, unde ciuibus domicilium & iurisdictionem mutare liberrimum est ut diximus de success. creat. libro tertio §. xxx. numero. 298. cum præcedentibus & sequentibus ueritas tamen istorum pender ab triplici illa principatus specie de qua supra lib. primo cap. j. differuimus sicque istæ interea non adfirmamus.

Decimus nonus casus est, quando tenentur 61
nam quam meam esse putabam, tibi bonæ fide
accipienti donauit, qui eam præscripsit, deinde
de erga me ingratus exit illi, tunc enim rescissa
tali præscriptione eam rem (ut quibusdam
placuit) reuocare poterò argumento l. sine C.
de reuocan. dona. quod forte non est tutum
quasi donatarius postquam rem præscripsit,
iam non tam à me quam iure suo habere videatur
argumento l. si id quod, ff. pro derelicto, &
quia beneficium dicit l. sine. ad res proprias
non ad alienas donatas uidetur pertinere,
nisi forte uerus dominus eam rem postea
huic donatori donasset aut legasset.

Vigésimus casus, quando in terminis l. si
unquam. C. de reuocan. don. postquam donatarius
res alienas bonæ fide donatas & acceptas
præscripsisset liberi donatori nascerentur,
tunc enim per talem liberorum superuenientiam
quasi rescissa illa præscriptione res donatæ
ad donatorem (ut quibusdam placuit) reuenterentur,
præsertim si uerus dominus eas res mihi ante
impletam à donatario præscriptionem donasset,
aut legasset, tunc enim duplex ius mihi
competeret & donati & iur.

Juris seu beneficij d.l. si unquam, sed ius domi-
nij mihi superueniens nihil prodesse, quia per
hoc transiret, illico dominium in legatarium,
beneficium vero d.l. si. an prodesset pender
ab illa. q. intra quantum tempus d.l. si unquam,
beneficium possit intentari.

Vigesimus primus casus quando quod mi-
hi debebas prescripsisti, deinde errore solui-
sti, & vis repetere, sed tibi obicienti prescrip-
tionem replico quod naturaliter obligatus mihi
permanebas etiam post prescriptionem, quæ
obligatio naturalis etiam hoc casu secundum
quosdam parit exceptionem. sicque in effectu
rescindit aut elidit prescriptionem, id quod
tutum non est, unde dicito ut supra prima par-
ticip. questione.

Vigesimus secundus casus, nam si fundus 63
uel alia res corporea reuertitur postquam pre-
scripta fuit ad primum dominum, ipsi datur
retentio contra ipsum prescribentem in pre-
scriptioe longi temporis secundum Accur-
sium & Dinum & Doctores communiter, id
quod nos impugnamus supra par. j. prin. q. vii.
numero antep. ergo illo casu secundum eos
rescinderetur prescriptio non sic secundum nos.

Praeser. res
cinditur si
fundus re-
uertitur ad
primum
dominū.

Vigesimus tertius casus, nam si fundus, lon-
go tempore prescriptus perueniat etiam ad
tertium, domino priori datur rei uendica-
tio contra illum tertium, secundum Docto-
res, quales sunt Dinus, Balbus & alii, sicque in ef-
fectu ea prescriptio rescinditur nos contra ut
diximus supra part. j. prin. q. vij. nu. pe.

F I N I S.

[Faint, illegible text in the left margin, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

[Faint, illegible text in the left margin, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

Quidam sententiam dicitur in alio argu-
mentum. In hoc communis de legat. in et-
li. de m. l. Tenet etiam in ca. que
dantur parat. & quodammodo in
mo. de legat. primo. In parat. & in
dem rubric. Quodammodo in
cuiusdam hanc in de d. d. in
com. in q. Tenet in de legat. secundo.
Videm utrumque excludendum
videtur, arguendum in hanc, & de rebus
dicitur. Idem tenet in de rebus
Tenet in de Tenet in de
verba obsequia.

Et quod singuli solam partem habere
debeant, tenet Jacobus de Ramo, &
Odoratus, & Albericus, in
procuratorum. & dicitur in
etiam communem sententiam, Petrus de
hanc, in lege qui in hanc notabulo, & in
in hoc, de legat. primo. Dinus, & in
rigoribus sententia, Bartolus, & in hoc in lege,
hoc articulo. in de hanc in hanc
sententiam per Antonium in hanc in hanc
tu primo tenet, questione de qua supra,
opinionem quartam, in hanc in hanc. Tenet
de hanc in hanc, in hanc in hanc
emateria, tenet Baldus in hanc in hanc
& in hanc nos, tenet Antonius de Butrio
& Joannes de Imola in hanc in hanc
de rebus in hanc. Tenet Alexander in hanc in hanc
in hanc in hanc, in hanc in hanc non placet, quæ con-
tra quodammodo tenent dignos est, Baldus
de suo in hanc in hanc in hanc, qui in hanc
A. 2. cur